IBN KAJJIM EL-DŽEVZI

VODIČ KA DŽENNETU

VODIČ KA DŽENNETU

IBN KAJJIM EL-DŽEVZI

Naslov originala: **Hadil-ervah ila biladil-efrah**

Autor: **Ibn Kajjim el-Dževzi**

Prijevod s arapskog: **Mr. Osman Kozlić**

Lektor: **Ibnel Ramić**

Korektor: **Aiša Đulić**

Urednik: **Elvedin Đulović**

Dizajn naslovnice: **Izedin Šikalo**

Kaligrafija na naslovnici: **Nermina Vehab**

DTP: **Muharem Đulić**

Izdavač: **Obzorja**

Za izdavača: **Hasan Omerspahić**

Štamparija: **Emanet**

Tiraž: **500**

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-188.5

el JEWZZI, ibn Kajjim
Vodič ka Džennetu / Ibn Kajjim el-Dževzi ;
(prijevod s arapskog Osman Kozlić). - Sarajevo :
Obzorja, 2006. - 491 str. ; 24 cm.

Prijevod djela: Hadil-ervah ila biladil-efrah.-
Bibliografske i druge bilješke uz tekst

ISBN 9958-9727-3-5
I. el Dževzi, ibn Kajjim, vidi el Džewzzi,
ibn Kajjim
COBISS . BH-ID 14820358

Ibn Kajjim el-Dževzi

VODIČ KA DŽENNETU

Sarajevo, 2006.

ŽIVOT I DJELO

Ebu Abdullah, Šemsudin Muhammed ibn Ebu Bekr ibn Ejjub ibn Sad ibn Hurejz Zejnuddin ez-Zuri, jedan je od najpoznatijih islamskih učenjaka.

Poznatiji je kao ibn Kajjim el-Dževzi.

Nadimak ibn Kajjim el-Dževzi - "sin upravnika škole El-Dževzijje", dobio je po školi "El-Dževzijje", koju je osnovao Muhjiddin ebul-Mehasin Jusuf ibn Abdurrahman ibn Ali ibn Ubejdullah ibn el-Dževzijje, a u kojoj je njegov otac radio kao upravnik.

Rođen je u Damasku 691. godine po Hidžri.

Potiče iz ugledne porodice, tako da se rano počeo baviti izučavanjem islamskih znanosti.

Allah ga je obdario izuzetnim moralnim kvalitetima, pobožnošću, i sposobnošću pamćenja i razlučivanja.

Znanje je sticao pred najvećim autoritetima tadašnjeg islamskog svijeta, tako da je postao jedan od najvećih stručnjaka u više disciplina, posebno u hadisu, tefsiru, fikhu, akaidu i gramatici arapskog jezika. Poznavao je također nauku o moralu, sufijska kazivanja, njihove mudrosti i suptilnosti. Najveći dio vremena provodio je u ibadetu, klanjajući namaz i učeći Kur'an. Kod njega se nije mogla osjetiti zavidnost niti mržnja spram drugih. Neprestano se družio s knjigama i trudio se da ih što više sakupi. O tome najbolje govori podatak da su nasljednici poslije njegove smrti dugo vremena prodavali njegove knjige i iz toga se izdržavali.

Kao što smo spomenuli, znanje je sticao pred najvećim autoritetima tog doba kao što su: njegov otac Ebu Bekr el-Dževzi, Ibn Tejmijje, Ibn Abdul-Daim i dr., a svoje znanje prenosio je na takve autoritete kao što su Ibn Kesir (autor poznatog tefsira), Ibn Abdul-Hadi, imam Ez-Zehebi i dr.

Napisao je veliki broj djela, a mi ćemo ovdje spomenuti najpoznatija: Bedaiul-fevaid, El-Dževabul-kafi li men se'ele ani-ddevai-ššafi, El-Fevaid, El-Kafije eš-Šafije fil-intisari lil-firkatin-nadžije, El-Kafije eš-Šafije, El-Kelimu et-tajjib vel-ameli es-salih, El-Menarul-munif fis-sahidi ved-daif, Et-Turukul-hukmijje fis-sijaretiš-šer'ijje, Es-Sevaiku el-mursele, Es-Siratul-mustekim fi ahkami ehlil-džehim, Hadil-ervah ila biladil-efrah, Hidajetul-hajara fi edžvibetil-jehudi ven-nesara, Igasetul-lahfan min mesajidiš-šejtan, Idžtimaul-džujušil-islamijje, Ilamul-muvekki'in an Rabbil-alemin, Medaridžus-salikin, Miftahu daris-seade, Tarikul-hidžretejni ve babus-sadetejn, Tuhfetul-vedud fi ahkamil-mevlud, Uddetus-sabirin ve zehiretuš-šakirin, Zadul-mead fi hedji hajril-ibad.

Ovaj veliki učenjak je na Ahiret preselio 13. redžeba 751. godine po Hidžri, u šezdesetoj godini života.

Dženaza mu je klanjana u Emevijskoj džamiji. Ukopan je na greblju Mala vrata u Damasku pored svoje majke.

UVOD

Bismillahir-rahmanir-rahim

Hvala Allahu, Koji je učinio da Dženneti-Firdevs bude prebivalište za Njegove robove vjernike. Hvala Onome Koji im je omogućio da činjenjem dobrih djela nađu stazu koja do njega vodi, tako da im to bude osnovna preokupacija. On im je olakšao put koji do Dženneta vodi i oni su ga ponizno slijedili.

Stvorio ga je i prije nego što je njih stvorio, nastanio ih u njemu prije nego što je dao da na svijet dođu.

On je učinio da Džennet bude okružen neugodnostima (*mekarih* - tj. da put koji do njega vodi bude trnovit) i izveo ih je na mjesto kušnje, da bi provjerio ko će dobra djela činiti. Učinio je da vrijeme ulaska u Džennet bude na Dan okupljanja, na Sudnji dan. Za razliku od vječnog života u njemu, životu na ovom, prolaznom svijetu, odredio je vremenski rok.

U njemu je pripremio uživanja kakva niko nije vidio, za kakva niko nije čuo, nešto što se ni zamisliti ne može. Ipak, omogućio im je da ga vide okom razboritosti, koje je pouzdanije od očnog vida. Obradovao ih je najradosnijom viješću, onim što im je obećao jezikom Svoga Poslanika, jezikom najboljeg među ljudima. Tu radosnu vijest upotpunio im je time što će u njemu vječno ostati i što neće ništa drugo, nakon njega, poželjeti.

Hvala Allahu, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Onome Koji je meleke kao izaslanike slao i Koji je ljudima slao poslanike da donose radosnu vijest i opominju, kako ljudi poslije upućivanja poslanika pred Allahom ne bi imali opravdanja. Jer, On ih nije stvorio uzalud, nije ih zanemario i zapostavio, nego ih je stvorio radi važnog zadatka, stavivši pred njih veliku odgovornost, i odredivši im život na oba svijeta.

Onima koji poslušaju Poziv i ne budu željeli ništa sem svoga plemenitog Gospodara, njima pripada vječni život.

Onima koji se na Poziv ogluše i ne podignu glavu svoju da poslušaju nije ostavljena nada da će ikada Džennet vidjeti.

Neka je hvala Allahu, Koji je zadovoljan i sa ono malo dobra što ga Njegovi robovi učine, a Koji prelazi preko mnogih ružnih postupaka njihovih. On je na njih prosuo Svoju blagodat, Sobom je propisao Milost i u Svojoj je Knjizi zagarantirao da je Njegova milost jača od Njegove srdžbe.

On je sve Svoje robove pozvao da prihvate islam, tako da niko nepravedno ne bude zapostavljen, posebno ističući da će upućen i potpomognut biti onaj ko bude težio blagodatima i dobročinstvu. To je Njegova pravednost i mudrost, On je Silni i Mudri. To je Allahova blagodat, koju daje kome hoće, a Allah je neizmjerno dobar i velik.

Svjedočim da nema boga osim Allaha i da On nema druga. Činim to svjedočenjem Njegovog roba koji je, opet, sin roba i robinje, čovjeka koji ni u jednom trenutku ne zanemaruje Njegovu blagodat i Njegovu milost, i koji zna da tek pusta želja za Džennetom i spasom od Džehennema neće biti dovoljna bez Njegove milosti i oprosta. Svjedočim i da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik, tajnik Njegove objave i Njegovo najbolje stvorenje, koje je On poslao kao milost svjetovima, da im bude uzor i vodilja, kako ljudi poslije njegovog poslanstva ne bi imali pravo na izgovor. Poslao ga je da poziva u Vjeru, da zove u islam, da upućuje ljude moralnim vrijednostima, da čita i naučava Knjigu, da teži zadovoljstvu Gospodara, da naređuje dobro i da odvraća od zla. Poslao ga je nakon što je prethodno slao poslanike ukazujući na najskromniji i najjasniji put. Ljudima je stavio u obavezu da budu poslušni Poslaniku i da ga vole, da ga pomažu i uvažavaju, vodeći računa o obavezama koje prema njemu imaju. Sve druge puteve koji vode do Dženneta On je zatvorio, i samo se Poslanikovim posredovanjem put do Dženneta može osloboditi.

Kada bi došli iz bilo kojeg pravca, bilo kojim putem i na bilo koja vrata, ne bi im bilo dopušteno da prođu prije nego što stanu iza njega, prije nego što krenu njegovim stazama i ne budu slijedili njegove smjernice.

Hvaljen neka je Onaj Koji je njegove grudi očistio, Koji je s njega teret skinuo, Koji ga je svojim spominjanjem uzdigao, učinivši da poniženje i propast dožive oni koji budu neposlušni prema njegovim naređenjima.

On je tajno i javno pozivao da spoznamo Allaha i Njegov Džennet, javno obznanivši da to činimo i noću i danju, dok nije svanula zora islama i zasjalo sunce Vjere. Riječ Milostivog sve je druge nadvisila. Šejtanov je poziv upropašten, a svjetlom Njegove poslanice osvijetljena je Zemlja nakon što je bila u tami. Srca su se zbližila nakon što su bila razjedinjena. Vrijeme se promijenilo tako što je tama postala svjetlo, i Uputu je našao svako ko je bio nesiguran. Nakon što je Allah njime upotpunio Svoju vjeru i blagodat, On je Milost na Svoja stvorenja razasuo.

Poslanik je dostavio poslanice svoga Gospodara, dajući savjete ljudima. U Allahovo se ime istinski borio, imajući mogućnost da bira između života na ovom svijetu i između susreta s Njim. On je izabrao susret sa svojim Gospodarom, dajući Mu svoju ljubav i čeznuvši susretu s Njim. Allah ga je uzeo Sebi, odnijevši ga na uzvišeno mjesto. Svom ummetu ostavio je vječnu stazu i Pravi put, tako da su njegovi ashabi i sljedbenici krenuli njegovim stopama, da bi dosegnuli dženetske blaogodati.

Oni koji to nisu željeli okrenuli su glavu od njegove upute, slijedeći put koji vodi do Džehennema: ***"Da nevjernik ostane nevjernik poslije očigledna dokaza, i da vjernik ostane vjernik poslije očigledna dokaza - a Allah doista sve čuje i sve zna."***[1]

Neka je Allahov blagoslov, i blagoslov Njegovih meleka, vjerovjesnika i poslanika, i Njegovih robova vjernika na Poslanika, zato što je Allaha

[1] El-Enfal, 42.

Jedinog priznavao i robovao Mu, te što je nas s Njim upoznao i na Njegov put pozivao. Allah Svoja stvorenja nije uzalud stvarao, niti ih je ostavio da bez svrhe žive na ovom svijetu. Naprotiv, stvorio ih je zbog veoma važnog zadatka, koji je ponuđen nebesima, Zemlji i brdima,[2] a oni su se ustegnuli i pobojali. Tada su rekli: "Gospodaru naš, ako je to Tvoje naređenje, onda ćemo reći: 'Čujemo i pokoravamo se!', a ako imamo pravo izbora, onda mi tražimo Tvoj oprost i ništa drugo."

Ovaj je emanet preuzeo čovjek, premda slab, ali lahkomislen, tako da je većina ljudi zbacila teret sa svojih pleća, jer je riječ o neobično teškom zadatku. Oni su, poput stoke, pohrlili za dunjalukom, ne razmišljajući o tome šta je svrha njihovog postojanja i kakve obaveze imaju prema Stvoritelju. Nisu razmišljali ni o tome zbog čega su stvoreni i izvedeni (iz Dženneta – Adem, a.s.) na ovaj svijet koji je, zapravo, samo put i propusnica za Vječnu kuću (*Darul-karar*). Nisu razmišljali o svom kratkotrajnom boravku na prolaznom svijetu i skorom odlasku na vječni, ahiret. Savladale su ih emocije, a zdrav razum su izgubili. Zavedeni su pustim željama, lažima i prevarama, i obuzeo ih je *gaflet*. Zavela ih je pusta nada u život koji neće dugo trajati. Zbog toga su njihova srca bila zaokupljena lošim postupcima, što ih je navelo da slijede svoje strasti u životu na ovom svijetu. Kakva god bila želja duše, oni je prigrle. Kada im se ukaže kakva dunjalučka prilika, ostavljaju ahiret i pohrle joj, pojedinačno ili u grupama. Kad im se ponudi nešto od ovog svijeta, što mogu brzo dokučiti, oni prednost daju tome, i pored ponuđene nagrade od Allaha i Njegovog zadovoljstva. Oni poznaju samo vanjštinu ovog dunjaluka, a prema ahiretu su nemarni. Zaboravili su Allaha, pa je i On učinio da oni budu od Njega zaboravljeni; oni su, doista, pravi grješnici.

[2] ***"Mi smo nebesima, Zemlji i planinama ponudili emanet, pa su se ustegli i pobojali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek - a on je, zaista, prema sebi nepravedan i lahkomislen."*** (El-Ahzab,72)

Zaista je čudno da nemaran i nehatan bude onaj koji je s ograničenim boravkom na ovom svijetu. Bilo koja duša insanska nema nikakve vrijednosti, jer ko god dunjaluk napusti ne vraća mu se. Jahalice noćne i danjske užurbano ga odnose, a on ne razmišlja u kojem pravcu idu. On putuje brže nego što putuje glasonoša, pa ipak ne zna u koju ga kuću, prolaznu ili vječnu, nose. Kada mu smrtni čas dođe, obuzme ga tuga što njegovo tijelo i biće nestaju. Nije tužan zbog toga što je grješnik bio, niti zbog propuštenih prilika da učini dobro, jer on u svom životu ništa nije pripremio. Ako mu proleti misao da treba razmisliti radi čega je stvoren, on je odbaci, oslanjajući se na milost Božiju. On kaže: "Obaviješteni smo da je On Onaj Koji puno prašta i Koji je milostiv." Baš kao da nije čuo da je On, ujedno, i Onaj Koji teško i bolno kažnjava!

Trenutak kada oni koji pozitivno razmišljaju spoznaju radi čega su stvoreni

Kada su oni koji pozitivno razmišljaju spoznali radi čega su stvoreni, koja je svrha njihova postojanja, podigli su svoje glave i, znajući da je Džennet za njih prava prilika, žurno su mu pohitali. Pravi put koji do njega vodi učinio im se posve jasnim i ustrajno su njime hodili.

Uvidjeli su da je najveća prevara prodati ono što oko još nije vidjelo, za što niko nije čuo, i ono što niko ni zamisliti ne može - trajno uživanje, za ostatak života na ovom svijetu. Bilo bi to poput maglovitih maštarija. Ili, ličilo bi to na kakvu sablast koja bi im došla na san, praćena gustim i nagomilanim oblacima, košmar popraćen gorčinom. Ako na trenutak i bude ugodan, kasnije čovjeka mnogo rasplače i ražalosti. Ako ga u jednom danu razveseli, mnoge mjesece učini mu nesnošljivim. Bolovi koje takav izbor prouzrokuje puno su jači i duži od trenutaka uživanja, tuga koju sa sobom donese mnogo je puta veća od sretnih trenutaka. Njegov početak popraćen je strahom, a njegov kraj kajanjem i potragom za utočištem.

Kakvog li čuda kada neko, naizgled dobrodušan, koji samo vanjštinom podsjeća na intelektualca, prednost daje prolaznom i bijednom uživanju u odnosu na trajno i dragocjeno! Kako to da prodaje Džennet, koji je prostran koliko nebesa i Zemlja,[3] za zatvor u kojem gospodare pošasti i belaji (iskušenja), tako ugodna staništa edenskih vrtova, ispod kojih rijeke teku, za tijesna staništa koja, na kraju, propadnu i nestanu! Zašto mijenjati djevice poput bisera i merdžana, koje su pripremljene milim muževima svojim, za nečiste i nemoralne bludnice, koje tajno žive s ljubavnicima; hurije u šatorima, za nevaljale žene prepuštene mnogima na raspolaganje; rijeke kojima vino teče, ukusno onima što ga piju, za nečisto piće koje muti ljudski razum, zlo koje remeti život i vjeru; užitak gledanja u lice Silnog i Milostivog, za kratkotrajno uživanje u gledanju ružnog i pokuđenog lica nekih stvorenja; slušanje govora Samilosnog, za slušanje harfi i muzičkih instrumenata, pjesama i melodija; sjedenje na minderima od bisera, rubina i krizolita na Dan okupljanja, za sjedenje na mjestima razvrata, sa svakim šejtanom prezrenim! Zašto poziv glasnika - "O stanovnici Dženneta! Ne oklijevajte i ne očajavajte! Imate pravo da uživate, da živite a ne umirete, da boravite a ne iseljavate se, da budete mladi a da ne starite." - mijenjati za pjesmu kojekakvih pjevača!

Očita prevara u ovakvoj trgovini objelodanit će se na Sudnjem danu, bijeda učesnika u njoj bit će obznanjena na Dan tuge i kajanja. Kada bogobojazni budu skupljeni u grupu pred Milostivim, a kad u Džehennem žedni grješnici budu potjerani, i kada glasnik pred tolikim svjedocima bude dozivao, svi će znati ko će od ljudi imati počasno mjesto.

[3] Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Najmanje vrijedno mjesto koje neko od vas može imati u Džennetu je takvo da će mu biti rečeno: 'Poželi!', i on će poželjeti, a potom će mu biti rečeno: 'Jesi li poželio?' 'Da', reći će on. Bit će mu rečeno: 'Dobit ćeš ono što si poželio, i još toliko'."*
Hadis bilježi Muslim.

Kada bi onaj koji je propustio ovo društvo mogao makar svojom maštom zamisliti kakve je počasti Allah bogobojaznim pripremio, kakve blagodati i radosti koje oko nije vidjelo, za koje nijedno uho nije čulo, nešto što se ni zamisliti ne može, znao bi šta je propustio.

Znao bi da nikakva dobra na ovom svijetu nije uradio, da spada u one koji su izgubili svoj prtljag.

Saznao bi da su neki ljudi postali vlasnici ogromnih prostranstava, imetka koji je neprolazan, te da su istinski pobjednici oni koji su dobili pravo na ugodan boravak u društvu Veličanstvenog i Uzvišenog. Oni će uživati u dženetskim baščama, sjedit će na sjajnim divanima i naslonjačima od dibe, uživat će s hurijama krupnih očiju, u raznovrsnom voću. Služit će ih vječiti mladići, sa čašama, ibricima i peharima punim pića iz izvora tekućeg, od koga ih glava neće boljeti i zbog kojeg pamet neće izgubiti. Častit će se voćem koje će sami birati, i mesom ptičjim kakvo budu željeli!

U njima će biti i hurije očiju krupnih, slične biseru u školjkama skrivenom - kao nagrada za ono što su činili. Služit će ih sa zdjelama i peharima od zlata, u kojima će biti što duša poželi i što se oku dopada, a u tom uživanju vječno će boraviti.

Tako mi Allaha! Poziv za ovakvo nešto bio je upućen na *tržnici propasti*, dunjaluku. Pa ipak, niko se nije pomjerio niti pokrenuo, osim jedne skupine ljudi.

Zaista je čudno kako je zaspao onaj koji traži, kako zaručnik nije dao svoj mehr?! Kako se nekome život na ovom svijetu mogao učiniti tako ugodnim, i nakon što je čuo vijesti o Džennetu! Kako je neko mogao poželjeti bilo šta, a ne prigrliti njegove djevice! Kako vidjeti radost u bilo čemu mimo Dženneta! Kako su srca onih koji su čvrsto vjerovali mogla osaburiti (strpjeti se i ne odlučiti da čine sve što do njega vodi)! Kako su srca većine stvorenja mogla biti od njega okrenuta! A šta su oni koji su poricali i glave svoje okretali u njegovu zamjenu izabrali?!

O ovoj knjizi

Ovo je knjiga u koju sam uložio mnogo truda i vremena, da bih sakupio građu i kasnije je sredio, u detalje razradio i osmislio njenu organizaciju. Ona je utjeha tužnom, onome koji je željan veselja kao što je željan vjenčanog dara. Ona je pokretač ljudskih srca do određenog roka, vodilja za duše do društva Melikul-Kuddusa.

Onaj ko je bude čitao uživat će u tome. Poželjet će da joj se često vraća, a njeno čitanje neće mu donijeti dosadu.

To je knjiga koja sadrži izuzetne koristi, čudesne i rijetke pojedinosti, do kojih je mudžtehid došao svojim istraživanjem, ne oslanjajući se samo na puko prenošenje informacija iz knjiga svojih prethodnika. Ona sadrži, također, veliki broj merfu'-hadisa, mevkuf-predaja, tajne koje su skrivene u brojnim kur'anskim ajetima, zatim krasne duhovite primjedbe, te pojašnjenja za mnoge nejasnoće. Ona je i podstrek za temeljitije bavljenje disciplinom: *Osnove spoznaje Božijih imena i atributa* (*Usulun minel-esma ves-sifat*).

Kada u nju pogleda, čitatelj će osjetiti kako mu se iman uvećava, kako mu predstava o Džennetu postaje jasnija, kao da se Džennet pred očima njegovim ukazuje.

Ona pokreće uspavanu volju, koja će čovjeka odvesti u dženetske bašče. Ona budi najuzvišenije ljudske težnje, želju da svoj pravi život provedu u dženetskim odajama.

Knjigu sam nazvao *Vodič ka Džennetu.* To je naslov koji najbolje odražava njen sadržaj.

Allah najbolje zna šta sam pisanjem ove knjige namjeravao. On poznaje tajne naših riječi, našu namjeru skrivenu duboko u srcu. On dobro poznaje nijet svakog čovjeka, kao i njegova djela.

Ovim djelom najviše sam želio radosnom viješću obradovati sljedbenike

sunneta (muslimane sunite – *ehli-sunne vel-džema'a*), onim što im je Allah pripremio u Džennetu. Oni, zaista, zaslužuju da im se saopći radosna vijest na dunjaluku i na ahiretu. Također, oni imaju pravo znati i za Allahove blagodati prema njima, poznate i nepoznate. Oni su štićenici, prijatelji Poslanika i njegova su stranka.

Oni koji odbiju slijediti sunnet Poslanikovi su neprijatelji i proglasili su rat protiv njega.

One koji pomažu Poslanikov sunnet i slijede njegove smjernice ne brine prigovor strogog kritičara. Oni neće mijenjati nijednu vjerodostojnu predaju Poslanika za riječi bilo kojeg *običnog* čovjeka.

Sunnet je štit u njihovim grudima, kojim odbijaju njemu suprotstavljeno mišljenje pravnika, kakvu naučnu teoriju koja mu se protivi, bilo koju sufijsku iluziju koja mu je oprečna, akaidsku raspravu koja mu je protivna, filozofsko promišljanje ili političku odluku koje nisu u skladu s njim. Onome ko nešto od spomenutog stavi ispred sunneta, vrata ispravnog promišljanja zatvorena su. On je time samoga sebe odvratio od ispravne upute.

Cijenjeni čitatelju! Tebi se pruža prilika da dobiješ i zaradiš, a piscu ove knjige da izgubi. Tebi pripada čisti, a meni mutni dio zasluge. Ovo je skromna roba koja ti se nudi, nove misli koje su tebi upućene. Ako prihvatiš jedan dio njih, to će ti se dobrim vratiti. U protivnom, velikodušno ih odbaci. Za sve drugo, od Allaha tražim pomoć.

Ono što od ovih promišljanja bude blizu istine, to je dar Dobročinitelja Jedinog. Ako bude greške, od mene je i od šejtana. Allah i Njegov Poslanik od takvih su misli čisti.

Ovu knjigu podijelio sam na sedamdeset poglavlja:

- ***o pojašnjenju postojanja Dženneta u sadašnjosti,***
- ***o različitim stajalištima u vezi sa pitanjem da li je Adem bio nastanjen u Džennetu vječnosti (Džennetul-huldi) ili u Džennetu na zemlji,***
- ***o dokazima onih koji tvrde da je u pitanju Džennet vječnosti,***
- ***o dokazima onih koji kažu da je u pitanju Džennet na zemlji,***
- ***o odgovorima pristalica ovog pravca svojim oponentima,***
- ***o odgovorima zagovornika vječnog Dženneta onima sa suprotnim mišljenjem,***
- ***o neosnovanosti tvrdnje da Džennet još nije stvoren,***
- ***o odgovoru na njihovu tvrdnju,***
- ***o broju dženetskih vrata,***
- ***o širini njegovih vrata,***
- ***o odlikama njegovih vrata,***
- ***o razdaljini između dženetskih vrata,***
- ***o mjestu na kojem se Džennet nalazi,***
- ***o dženetskom ključu,***
- ***o dženetskom registru i prospektu koji se priprema za njegove stanovnike,***
- ***o objašnjenju da do Dženneta vodi samo jedan put,***
- ***o dženetskim deredžama,***
- ***o najvišim dženetskim deredžama i imenu najvrednije od njih,***
- ***o izlaganju robe Uzvišenog Svojim robovima uz povoljne cijene, i o kupoprodajnom ugovoru između vjernika i njihova Gospodara,***
- ***o tome kako Džennet od Gospodara traži svoje stanovnike, i o njegovom zauzimanju za njih,***
- ***o imenima Dženneta, njihovim značenjima i korijenima iz kojih su izvedena,***
- ***o broju i vrstama Dženneta,***

- *o tome da je Uzvišeni Gospodar Svojom rukom sačinio jedan dio Dženneta,*
- *o dženetskim vratarima i njegovim slugama,*
- *o onome ko će prvi pokucati na vrata Dženneta,*
- *o narodima koji će prvi ući u Džennet,*
- *o prvacima ovog ummeta koji će prvi ući u Džennet, i njihovim osobinama,*
- *o siromasima koji će prije bogataša ući u Džennet,*
- *o vrstama stanovnika Dženneta, koji je isključivo njima zagarantiran,*
- *o tome kako će većina stanovnika biti iz Muhammedovog, s.a.v.s., ummeta,*
- *o tome da će žene u Džennetu i Džehennemu biti brojnije nego muškarci,*
- *o onima iz ovog ummeta koji će u Džennet ući bez polaganja računa, i o njihovim osobinama,*
- *o pregrštima Uzvišenog Gospodara, kojima će On neke ljude uvesti u Džennet,*
- *o dženetskoj zemlji, blatu, šljunku i biljkama,*
- *o njegovom nuru i bjelini,*
- *o njegovim odajama, dvorcima i šatorima,*
- *o tome kako će ljudi razaznati svoju deredžu i svoje mjesto kada uđu u Džennet, iako ga prije toga nisu vidjeli,*
- *o tome kako će ući u Džennet i šta će zateći pri ulasku,*
- *o svojstvima stanovnika Dženneta, njihovom izgledu, ponašanju, njihovoj visini i debljini, te prosječnoj starosnoj dobi,*
- *o onima koji će nastanjivati najviše i najniže dženetske deredže,*
- *o poklonu stanovnicima Dženneta, kojeg će dobiti čim u njega uđu,*
- *o dženetskom povjetarcu, i objašnjenju na kojoj se razdaljini nalazi,*

- *o ezanu kojeg će učiti dženetski mujezin,*
- *o dženetskom drveću, vrtovima i hladovima,*
- *o plodovima dženetskih vrtova, njihovoj raznovrsnosti i osobinama,*
- *o sijanju usjeva u Džennetu,*
- *o dženetskim rijekama, njegovim raznovrsnim izvorima i tokovima,*
- *o ishrani stanovnika Dženneta, njihovom piću i izdacima,*
- *o posudama iz kojih jedu i piju, njihovim vrstama i osobinama,*
- *o odjeći stanovnika Dženneta, njihovom nakitu, mahramama, posteljama, jastucima i naslonjačima,*
- *o šatorima, divanima i predvorjima,*
- *o slugama i mladićima u Džennetu,*
- *o ženama koje će pripasti stanovnicima Dženneta, njihovim tajnim osobinama i njihovoj ljepoti,*
- *o materiji od koje su stvorene hurije očiju krupnih, njihovim osobinama, te mogućnosti da budu prepoznate danas, po njihovim budućim muževima,*
- *o bračnom životu stanovnika Dženneta, njihovim seksualnim užicima bez izlučivanja mezije i menije (sjemenih tečnosti),*
- *o različitim stajalištima o tome da li će u Džennetu biti trudnoće i rađanja, te dokazima jedne i druge strane,*
- *o slušanju dženetskoga govora, i pjesmi hurija očiju krupnih,*
- *o jahalicama stanovnika Dženneta, njihovim konjima i prijevoznim sredstvima,*
- *o međusobnom posjećivanju stanovnika Dženneta i njihovom podsjećanju na dunjalučke dogodovštine,*
- *o tržnici koja je pripremljena stanovnicima Dženneta, i šta je Allah u njoj pripremio,*
- *o posjeti stanovnika Dženeta svome Uzvišenom Gospodaru,*

- ***o oblacima i kiši koja će padati u Džennetu,***
- ***o vlasti (kraljevstvu) koja će biti u Džennetu, i kako će svi njegovi stanovnici biti vladari (kraljevi),***
- ***o tome da je Džennet nepojmljiv mašti čovjeka, te da je njegov jedan puteljak vredniji od dunjaluka i svega na njemu,***
- ***o mogućnosti stanovnika Dženneta da vide Uzvišenog svojim očnim vidom, na javi, kao što vide Mjesec na čistom nebu; i o Allahovom ukazivanju njima, s osmijehom, slavljen neka je Onaj osim Kojeg drugog boga nema,***
- ***o Njegovom govoru kojim će se obratiti stanovnicima Dženneta, riječima i selamu kojim će ih pozdraviti,***
- ***o vječnosti Dženneta, koji neće nestati,***
- ***o stanovnicima Dženneta koji će posljednji u njega ući,***
- ***poglavlje koje objedinjuje različite sadržaje,***
- ***o onome koji, mimo svih drugih, zaslužuje ovakvu radosnu vijest.***

Allah, slavljen neka je i uzvišen, jedini je Koji zna da li je čovjek iskren u svojoj namjeri da traži Njegovo časno lice. On je Onaj Koji će pisca ove knjige i čitatelja približiti dženetskim blagodatima. On je kadar učiniti da ovo postane dokaz protiv čovjeka upotrijebljen, ako bude potrebno, ali i da se ovom knjigom okoriste oni koji do nje dođu.

On je najodgovorniji među odgovornima (da svoje obećanje ispuni). On je najčasnija nada. On nam je dovoljan, a dovoljan li je On oslonac i pomagač!

POGLAVLJE I

O pojašnjenu da Dženet postoji u sadašnjosti

Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., tabi'ini, etbau'-tabi'ini, stručnjaci za hadis i fikh, te sufije, potpuno su uvjereni da Džennet već postoji. Oni ovu tvrdnju potkrepljuju tekstovima iz Kur'ana i sunneta, te činjenicama koje je o poslanicima nužno poznavati.

Svi poslanici su, bez izuzetka, pozivali svoje narode da nastoje zaslužiti Džennet i obavještavali su ih o njemu. Ovo su tvrdili poznavaoci povijesti i ranijih poslanika, sve dok se nisu pojavile pristalice kaderija i mu'tezila, koji su negirali mogućnost da je Džennet već stvoren.

Oni, pak, tvrde da će Allah stvoriti Džennet tek na Sudnjem danu. Prema njihovom mišljenju, stvaranje Dženneta prije određivanja ko će u njemu biti nastanjen, što će se desiti tek na Sudnjem danu, besmisleno je, jer bi, onda, Džennet tako dugo postojao bez svojih stanovnika.

Oni tvrde da ne bi bilo nimalo mudro, čak bi bilo besmisleno kada bi neki kralj, recimo, izgradio kakvo zdanje, uredio ga, priredio u njemu raznovrsnu hranu i brojne ugodnosti, a u isto vrijeme zabranio ulazak u njega za dugi niz stoljeća.

Oni su se, sa svojim iskvarenim umovima i pogrešnim razmišljanjem, drznuli rasuđivati o Uzvišenom Allahu! Oni porede Njegovo činjenje sa svojim djelima, odbacujući tako obavezujuće tekstove Kur'ana i hadisa, a nastojeći svoj ništavni vjerozakon spočitati Gospodaru svjetova!

Ili, bolje rečeno, oni su pokušali izvrnuti smisao kur'anskih riječi, a one koji su im se kasnije suprotstavljali proglasili su zabludjelim nosiocima novotarija. Tako su u svoja uvjerenja preuzeli tvrdnje koje istinske znalce mogu samo nasmijati.

Učenjaci selefa, govoreći o vjerovanju, kažu da su Džennet i Džehennem već stvoreni. Ističe se da je ovo mišljenje svih znanstvenika sunneta i hadisa, bez izuzetka.

Ebul-Hasen el-Eš'ari,[4] u djelu *Mekalatul islamijjin ve-htilaful-mudillin*, napominje da znanstvenici hadisa i sunneta priznanju i očituju da postoji Allah, Njegovi meleci, Njegovi kitabi, Njegovi poslanici, da prihvataju sve ono što se pouzdano zna da je objava od Allaha, kao i sve što su povjerljivi prenosioci prenijeli od Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Ništa od toga oni ne odbacuju.

Zatim, oni tvrde da je Uzvišeni Allah jedan Bog, Utočište svakom, da nije Sebi uzeo drûgu niti dijete. Dalje, tvrde da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik, da su Džennet i Džehennem istina, da će Smak svijeta sigurno doći, u to nema sumnje, te da će Allah proživjeti ljude iz kabura. Prihvataju da se Uzvišeni Allah nalazi na Svome Aršu, kao što u Kur'anu stoji: ***"Milostivi, Koji upravlja svemirom svim."***,[5] da ima dvije ruke, ne pitajući kakve, jer u Knjizi stoji: ***"Stvorio sam svojim rukama..."***, kao i: ***"Allahova ruka je stisnuta."***[6] Vjeruju da On ima oči, ne postavljajući pitanje kakve, u skladu s kur'anskim govorom o Lađi, ***"...koja je plovila pod brigom Našom."***,[7] kao i da ima lice, kao što Kur'an kaže: ***"...ostaje samo Gospodar tvoj, Veličanstveni i Plemeniti."***[8]

[4]Ali b. Ismail b. Ishak Ebul-Hasen, iz porodice ashaba Ebu Musa'a el-Eša'rija, osnivača eša'rijskog mezheba u akaidu. Bio je jedan od imama u akaidu i mudžtehid svoga vremena. Rođen je u Basri 260. h. god.,a umro u Bagdadu 324. h. god. Kažu da je napisao preko tri stotine naslova, među kojima su najpoznatiji: Imametu es-Siddik ver-reddu alel-mudžesseme, Mekalatu islamijjin, El-Ibane fi usulid-dijane, El-lumeu' fir-reddi 'ala ehliz-zijeg vel-bidei', itd.

[5] Ta-Ha, 5.

[6] El-Maide, 64: ***"Jevreji govore: 'Allahova ruka je stisnuta!' Stisnute bile ruke njihove i prokleti bili zbog toga što govore! Ne, obje ruke Njegove su otvorene, On udjeljuje koliko hoće!"***

[7] El-Kamer, 14. (U doslovnom prijevodu: Pred našim očima, nap. prev.)

[8] Er-Rahman, 27.

Učenjaci selefa smatraju da se za imena Uzvišenog Allaha ne smije kazati kako nisu dio Njegovog bića, kako tvrde mu'tezile i haridžije.

Oni tvrde da Allah ima Svoje znanje, jer Kur'an kaže: ***"...objavljuje ono što On jedini zna."***[9] Ili, tamo stoji: ***"I nijedna žena ne zanese niti rodi a da to On ne zna."***[10]

Zatim, potvrdili su da Allah sve čuje i sve vidi, ne usuđujući se da to negiraju, kao što su učinili mu'tezile.

Utvrdili su i da Allahu pripada moć, kao što Kur'an kaže: ***"A zar nisu znali da je Allah, Koji ih je stvorio, jači od njih."***[11]

Rekli su da sve, dobro i zlo što se na Zemlji događa, biva po određenju Allaha, odnosno, Allahovom voljom. O tome Uzvišeni kaže: ***"Vi ćete htjeti samo ono što Allah hoće."***[12] Ili, kako muslimani kažu: "Ono što Allah hoće biva, a ono što neće to i ne bude." Ovi učenjaci, također, kažu da niko nije u stanju bilo šta učiniti a da to On ne zna. Odnosno, niko nije kadar biti izvan Allahovog znanja, niti učiniti nešto a da Allah ne zna za to.

Također, potvrdili su da nema tvorca mimo Uzvišenog Allaha. I ljudska djela stvara upravo Uzvišeni Allah, jer ljudi nisu u stanju bilo šta sami stvoriti.

Oni smatraju da je Uzvišeni Allah vjernicima podario blagodat da Mu budu pokorni. Ponizio je nevjernike, a blagonaklon je prema vjernicima. On ima razumijevanja za vjernike, pruža im podršku i ukazuje na Pravi put. Tu blagonaklonost ne pokazuje prema nevjernicima, ne ukazuje im na Dobro ni Uputu. Da im pokazuje Dobro, oni bi bili dobri; da im ukazuje na Pravi put, oni bi bili na tom putu.

---

[9] En-Nisa, 166.
[10] Fatir, 11.
[11] Fussilet, 15.
[12] Ed-Dehr,30.

Ipak, Allah je kadar ukazati na Dobro nevjernicima, pokazati im blagonaklonost pa da postanu vjernici. Međutim, On ih je pustio da ostanu nevjernici. Znajući njihovo stanje i izbor, On ih ostavlja da lutaju, poniženi i u zabludi. Zapečatio je njihova srca!

Učenjaci selefa kažu da su dobro i zlo Allahovo određenje. Vjernici prihvataju *kada-i-kader*, predodređenje, bilo da se radi o dobru ili zlu, slatkom ili gorkom. Oni vjeruju da sebi ne mogu priskrbiti ni korist ni štetu, osim u onoj mjeri u kojoj Allah tako odredi. Oni svoju sudbinu prepuštaju Allahu, smatrajući da im je Allah potreban u svakom trenutku, te da o Njemu ovise apsolutno, u svim situacijama. Oni tvrde da je Kur'an Allahov govor koji nije stvoren, a pod govorom se misli na riječi (*lafz*) i na njihov poredak (*vakf*). Ko ustvrdi da je Kur'an Božija riječ samo po *lafzu* ili po *vakfu*, on je, prema njima, *mubtedi'* – nositelj novotarije.

Oni kažu da će na Sudnjem danu biti moguće vidjeti Allaha Uzvišenog kao što se okom može vidjeti Mjesec. Vidjet će Ga vjernici, ali ne i nevjernici, jer će oni od Allaha Uzvišenog biti zaklonjeni. Uzvišeni kaže: ***"Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti."***[13]

Musa, a.s., zamolio je Allaha, slavljen i uzvišen neka je On, da Ga vidi na dunjaluku. Tada se Allah pokazao jednom brdu, koje je sa zemljom sravnio, poučivši ga time da Allaha niko neće vidjeti na dunjaluku, nego samo na ahiretu.

Ovi učenjaci nikog ne smatraju nevjernikom, makar počinio blud, krađu, ili neki drugi veliki grijeh, ukoliko prihvata kiblu, još uvijek vjeruje u Allaha, meleke, kitabe, poslanike, *kada-i-kader* .

Oni vjeruju da sve što ih je mimoišlo nije im se moglo dogoditi, niti ih je moglo zaobići ono što im se dogodilo.

Islam znači svjedočiti da nema boga osim Allaha, i da je Muhammed

[13] Mutaffifun, 15.

Allahov poslanik, kako stoji u jednom hadisu.

Prema njima, *islam* nije isto što i *iman*. Oni potvrđuju da je Allah pokretač ljudskog srca (*mukallibul-kulub*), a da će Allahov Poslanik, s.a.v.s., biti zagovornik. On će se zauzimati za one od njegovog ummeta koji budu počinili neke od velikih grijeha.

Oni potvrđuju da će u kaburu biti kazne, da je je dženetsko vrelo Havd istina, kao i Sirat-ćuprija, proživljenje poslije smrti, stajanje pred Allahom Uzvišenim na Sudnjem danu i polaganje računa pred Njim.

Smatraju da se iman sastoji od riječi i djela. On se povećava i smanjuje. Ne govore da je stvoren, ili da nije stvoren.

Nikog od vjernika ko počini veliki grijeh ne osuđuju tvrdeći da će gorjeti u Vatri, niti bilo kojem monoteisti obećavaju Džennet, već čekaju da ga Allah Uzvišeni nagradi odgovarajućom nagradom.

Oni kažu da je njihova sudbina prepuštena Allahu. Ako hoće, kaznit će ih, a ako htjedne, oprostit će im.

Oni smatraju da će Allah Uzvišeni neke ljude, koji budu vjerovali u Njegovu jednoću, izvesti iz Džehennema, kako kazuju neke predaje od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Oni ne vole jalove rasprave o nekim vjerskim pitanjima, kao žučno raspravljanje o predodređenju, kaderu, a posebno rasprave koje vode svadljivi učesnici. Oni se u rasprave upuštaju jedino kada je u pitanju neprihvatanje vjerodostojnih predaja. Kada do njih dođu predaje od povjerljivih i pravednih prenosilaca, oni ne postavljaju pitanja *kako* i *zašto*? Jer, to je novotarija.

Oni, također, tvrde da Uzvišeni Allah nije naredio zlo. Naprotiv, On ga je zabranio, a naredio je činjenje dobra. On nije zadovoljan mnogoboštvom, širkom, iako je i sam znao da će ga biti.

Oni odaju počast generaciji selefa, onima koje je Uzvišeni Allah odabrao da budu u društvu Njegovog Vjerovjesnika, s.a.v.s, svjesni da je broj njihovih vrlina veliki, i suzdržavajući se od rasprava o njihovim

propustima i grijesima, malim i velikim. Prednost daju Ebu Bekru, zatim Omeru, pa Osmanu, zatim Aliji, neka je Allah svima njima zadovoljan. Oni priznaju da su njih četverica pravedne i upućene halife, najvredniji ljudi nakon Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Oni drže istinitim i vjerodostojnim hadise koji se prenose od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., poput onog u kojem stoji: *"...da se Allah spušta na nama najbliže nebo govoreći: 'Ima li neko ko traži oprosta?'"* [14]

Oni prihvataju Kur'an i sunnet, kao što kaže Uzvišen: ***"A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku."***[15]

Oni smatraju da su sljedbenici selefa, generacija tabiina, imami u vjeri, i da u vjeri treba slijediti samo one kojima Allah dopusti.

Priznaju da će Uzvišeni Allah doći na Sudnjem danu, kako Kur'an kaže: ***"I kad dođe naređenje Gospodara tvoga, a meleki budu sve red do reda."***,[16] i da se Allah Uzvišeni približava Svojim stvorenjima u mjeri u kojoj On hoće, kao što Kur'an kaže: ***"Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice."***[17]

Smatraju obaveznim klanjanje dvaju bajrama, džume i namaza u džematu, za imamom, bio on dobročinitelj ili grješnik. Oni potvrđuju da je mesh po mestvama sunnet za mukima i musafira.

Potvrđuju da je džihad protiv mnogobožaca obavezan od kako je Allah poslao Svoga Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa sve do trenutka kada se treba boriti protiv Dedžala. Još smatraju da treba učiti dovu muslimanskim prvacima radi podrške, da ih Allah u dobru podrži. Protiv njih nije dopušteno upotrijebiti silu, posebno onda kada takva nasilna promjena vlasti prouzrokuje *fitnet*, tj.smutnju, nered.

---

[14] Bilježi ga Muslim u poglavlju o musafiru.

[15] En-Nisa, 59.

[16] El-Fedžr, 22.

[17] Kaf, 16.

Oni smatraju istinitim predaje o dolasku i pojavi Dedžala, kao i to da će ga Isa, sin Merjemin, a.s., ubiti. Oni vjeruju u Munkira i Nekira, da se Mi'radž uistinu desio, u vjerodostojne snove vjernika, da muslimani nakon smrti mogu imati koristi od dove koju im neko uči, ili sadake koja se u njihovo ime udijeli. Također, smatraju istinom da na ovom svijetu postoje sihir i sihirbazi. Vjeruju da je sihirbaz nevjernik, kako i Uzvišeni kaže.

Oni smatraju da dženazu treba klanjati svakom ko se okretao kibli, svejedno bio on vjernik u pravom smislu te riječi ili grješnik.

Oni priznaju da su i Džennet i Džehennem stvoreni.

Svako ko umre, umire u svome *edželu*, tačno propisanom trenutku smrti, i svako ko bude ubijen, biva ubijen u svome edželu.

Opskrba, ili nafaka, dolazi od Uzvišenog Allaha. On daje nafaku ljudima, svejedno da li je riječ o halalu ili haram-opskrbi.

Šejtan čovjeku donosi zle misli, navodi ga na sumnju i stalno mu se obraća.

Dobre ljude Uzvišeni Allah može označiti znakovima koji su prepoznatljivi.

Sunnet ne može biti dokinut Kur'anom.[18]

Djeca će biti prepuštena Allahovoj volji. Ako hoće, kaznit će ih, a ako hoće, uradit će s njima ono što želi.

[18] Nije jasno da li je ovdje riječ o štamparskoj ili nekoj drugoj grešci. Doslovan tekst glasi: *ve enne es-sunne la tunsehu bil-Kur'ani,* a doslovan prijevod je upravo onakav kakav smo ponudili: *Sunnet ne može biti dokinut (derogiran) Kur'anom.* Ne želeći ovdje ulaziti u pravne rasprave u pogledu derogacije Kur'ana sunnetom ili sunneta Kur'anom, ipak moramo istaći da ova konstatacija kod islamskih pravnika nije poznata. Poznato je, zapravo, suprotno, tj. da sunnet može biti dokinut Kur'anom. Ili je autor, moguće je, imao u vidu da sunnet ne može izaći iz okvira kur'anskog teksta, s obzirom da je sunnet prvi komentar Kur'ana. U svakom slučaju, smatrali smo važnim skrenuti pažnju na ovu rečenicu. (Nap. prev.)

Uzvišeni Allah dobro zna ono što ljudi rade. Zapisao je da će tako biti, a sve su stvari u Allahovim rukama.

Oni smatraju da se treba povinovati Allahovoj normi - da treba prihvatiti ono što Uzvišeni Allah naredi, a kloniti se onoga što Allah zabrani.

Sve što se radi treba raditi iskreno, u ime Allaha.

Muslimani jedni druge trebaju iskreno savjetovati, i iskreno Allahu robovati. Savjet je obavezan u zajednici muslimana.

Muslimani se trebaju kloniti velikih grijeha i bluda, laži i lažnih svjedočenja, grijeha uopće, oholosti i uzdizanja nad *običnim* svijetom te samodopadanja ili umišljenosti. Smatraju i da se treba čuvati onoga koji poziva u novotariju.

Također, treba se pozabaviti iščitavanjem i izučavanjem Kur'ana, hadisa, treba promišljati o fikhskim pitanjima, skromno i smireno, okititi se lijepim ahlakom, činiti dobro i sprečavati zlo. Nužno je ostaviti ogovaranje, prenošenje tuđih riječi, potvoru i klevetu, te pretjerivanje u jelu i piću.

Naveli smo većinu onog što oni misle, naređuju, odobravaju. Sve njihove stavove koje smo spomenuli apsolutno podržavamo.

Pomoć nam dolazi jedino od Allaha. On nam je dovoljan, a divan li je On oslonac! Od Njega pomoć tražimo, na Njega se oslanjamo, i Njemu se vraćamo.

Cilj navođenja ovih stavova autoriteta sunneta i hadisa bio je da se dokaže kako su Džennet i Džehennem stvoreni. Cjelokupan El-Eš'arijev govor prenijeli smo kako bi ova knjiga bila utemeljena na spoznaji pohvaljenih osobina i raspoznavanju onih koji zaslužuju da budu obradovani spomenutom Radosnom viješću. Spomenuti autoriteti, učenjaci selefa, među kojima je i El-Eš'ari, doista su i mjerodavni o tome dati sud, a od Allaha tražimo pomoć i podršku.

Na pomenutu tvrdnju da je Džennet već stvoren ukazuju i slijedeće kur'anske riječi: ***"On Ga je i drugi put vidio kod Sidretul-muntehaa***

kod kojeg je dženetsko prebivalište."[19] Vjerovjesnik, s.a.v.s., ugledao je Sidretul-munteha, vidjevši tu i dženetsko prebivalište. Tako je zabilježeno u *dva sahiha*, u hadisu Enesa b. Malika koji kazuje o Israu. Na kraju hadisa stoji: *"...a zatim me je Džibril poveo do Sidretul-muntehaa koji su prekrile boje koje ja nisam mogao razaznati."*[20] *"Zatim sam uveden u Džennet, u kojem su kupole bile od bisera, a zemlja mirisala na misk."*

U *dva sahiha* zabilježen je i hadis Abdullaha b. Omera u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kada neko od vas umre bude mu, ujutro ili naveče, predočeno mjesto koje je zaslužio. Ako bude od stanovnika Dženneta, u kaburu će mu biti upriličeno mjesto dostojno dženetlije, a ako bude od stanovnika Džehennema, bit će mu predočeno mjesto u kaburu kakvo je zaslužio. Bit će rečeno: 'Ovo je tvoje mjesto sve dok te Allah ponovo ne proživi na Sudnjem danu.'"*[21]

U *Musnedu* i *Sahihu* od El-Hakima i Ibn Hibbana, te nekim drugim hadiskim zbirkama, zabilježen je hadis El-Berraa b. Aziba, u kojem on kaže: *"Jednom smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pošli na dženazu jednom čovjeku od ensarija, pa je spomenuo podugačak hadis. U njemu stoji da će glasnik sa neba dozivati: 'Ako moj rob bude istinito odgovarao na pitanja Munkira i Nekira u kaburu, prostrite mu dženetsku postelju, obucite mu dženetsko odijelo i otvorite mu jedna dženetska vrata.' Zatim se, u daljem tekstu hadisa, kaže: 'Doći će mu u kabur dženetski miris.'"*
U *dva sahiha* zabilježen je hadis Enesa b. Malika, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kada čovjek bude stavljen u kabur i kada se njegovi od njega rastanu, on čuje udare njihove obuće dok se*

---

[19] En-Nedžm, 13,14,15.
[20] U Buharijinoj verziji hadisa stoji: "A zatim me je Džibril poveo do Sidretul-muntehaa, koji su prekrile boje koje ja nisam mogao razaznati, zatim sam uveden u Džennet, koji je izgledao poput mreže bisera, a njegova zemlja je mirisala na misk."
[21] U jednom drugom rivajetu, koji bilježi Buharija, stoji: "I poželi da svojom milošću izvede onoga koga hoće od stanovnika Dehennema pa naredi melecima da iz Džehennema izvedu one koji Allahu nisu pripisivali nikog ravnog."

udaljavaju. Zatim će mu doći dva meleka, posaditi ga između sebe i reći mu: 'Šta kažeš o ovom čovjeku?' Vjernik će reći: 'Vjerujem da je on Allahov rob i Njegov poslanik.' Zatim će mu reći: 'Pogledaj svoje mjesto u Džehennemu - Allah ga je zamijenio mjestom u Džennetu.' Zatim Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: 'Oba ova mjesta on će vidjeti.'"

U *Sahihu* Ebu Avane el-Isferaije i *Sunenu* Ebu Davuda zabilježen je poduži hadis El-Beraa b. Aziba koji govori o Azrailovom uzimanju duše: *"Zatim će mu biti otvorena po jedna vrata Dženneta i Džehennema i bit će rečeno: 'Ovo bi bilo tvoje mjesto da si bio neposlušan Uzvišenom Allahu, ali Allah ti je to mjesto zamijenio ovim.' Kada čovjek vidi šta je u Džennetu, on će reći: 'Gospodaru, požuri sa Sudnjim danom, da se ne vratim svojoj porodici i svom imetku!', pa će biti rečeno: 'Ostani tu!'"*

U *Musnedu* El-Bezzara i nekim drugim hadiskim zbirkama zabilježen je hadis Ebu Seida u kojem on kaže: *"Bili smo sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., kada je on rekao: 'O ljudi! Sljedbenici ovog ummeta će biti u kaburima iskušani. Kada čovjek bude zakopan i kada se rastane od svojih najmilijih, doći će mu melek sa ogromnim čekićem u ruci, posadit će ga kraj sebe i reći: 'Šta kažeš o ovom čovjeku?', tojest Muhammedu, s.a.v.s. Ako bude vjernik, reći će: 'Vjerujem da je samo Allah Bog i da je Muhammed Allahov rob i Njegov poslanik.' Reći će mu: 'Istinu si rekao.' Zatim će otvoriti jedna vrata kroz koja će moći vidjeti Džehennem pa će mu reći: 'Ovo je mjesto bilo predviđeno za tebe da si kojim slučajem negirao svoga Gospodara. Međutim, s obzirom da si povjerovao u Njega, ovo je tvoje mjesto u Džennetu.' Zatim će mu se otvoriti jedna vrata kroz koja će moći vidjeti Džennet, pa će skočiti da se prema njemu uputi, ali će mu meleci reći: 'Ostani gdje jesi.'"*

U Muslimovom *Sahihu* zabilježen je hadis h. Aiše u kojem stoji: *"Za vrijeme života Allahova Poslanika, s.a.v.s., desilo se pomračenje Sunca. Kada se on tom prilikom obratio ljudima, nakon što je zahvalio Allahu, kako i priliči, rekao je: 'I Sunce i Mjesec dva su znaka od Allahovih znakova.*

Do pomračenja ne dolazi zbog smrti ili života nekog od vas. Kada vidite tu pojavu, požurite da klanjate namaz! Vidio sam svoje mjesto i sve ono što vam je obećano, čak sam sebe vidio kako ubirem plod u Džennetu, dok ste vi gledali kako se pomičem naprijed. A vidio sam i Džehennem, kako se jedan njegov dio ruši na onaj drugi, dok ste me gledali kako odstupam unazad.'"

U *dva sahiha* nalazi se hadis Abdullaha ibn Abbasa, koji navodimo prema verziji Buharije. U njemu stoji da je Ibn Abbas rekao: *"Za života Allahovog Poslanika, s.a.v.s., desilo se pomračenje Sunca, i tada je on rekao: 'I Sunce i Mjesec dva su znaka od Allahovih znakova. Do pomračenja ne dolazi zbog smrti ili života nekog od vas. Kada vidite tu pojavu požurite da spominjete Allaha!' 'Allahov Poslaniče', rekoše, 'vidjeli smo kao da nešto uzimaš i jedeš dok si bio tu, a zatim smo vidjeli kao da si malo ustuknuo?' On je rekao: 'Zaista sam vidio Džennet i pojeo jedan grozd. Kad bih ga dao vama, mogli biste ga jesti sve dok postoji dunjaluk. I, vidio sam Džehennem. U svom životu nisam vidio užasnijeg prizora! Najviše je žena bilo u Džehennemu.' 'Zašto, Alahov Poslaniče?', rekoše oni. 'Zbog njihovog nevjerovanja?' Neko reče: 'Zar zbog nevjerovanja u Allaha?' 'Ne, već zbog neposlušnosti mužu i nečinjenja dobra prema njemu. Kad bi joj cijeli život činio dobro, pa joj jednom zahatario, ona bi rekla: 'Ništa ti ne vrijediš i nikakva dobra od tebe nema.'"*

U Buharijinom *Sahihu* zabilježen je hadis Esme, kćerke Ebu Bekra, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon što je obavio namaz koji se klanja prilikom pomračenja Sunca, rekao: *"Približen mi je Džennet tako da sam mogao, da sam se usudio, donijeti vam poneki grozd iz njega. A približen mi je i Džehennem tako da sam rekao: 'Jarabbi, pa i ja sam s njima! Tu je bila i jedna žena.' Mislim"*, kaže prenosilac hadisa, *"da je Poslanik rekao: '...koju je izgrebala mačka. Rekoh: 'Šta je s ovom ženom, šta je skrivila?' Rekoše meleci: 'Zatvorila je mačku tako da nije mogla izaći da jede, a sama joj nije davala da jede i pije, pa je mačka krepala.'"*

U Muslimovoj verziji ovog hadisa, kojeg prenosi Džabir, stoji: *"Pokazano mi je sve u što se vi upuštate. Pokazan mi je Džennet tako da sam mogao poneki plod iz njega uzeti, ali sam se suzdržao. Pokazan mi je Džehennem i vidio sam jednu ženu, Izraelićanku, koja je bila izložena patnji zbog svoje mačke."*

U Muslimovom *Sahihu*, od istog prenosioca, nalazimo hadis: *"Sve što vam je obećano vidio sam u ovom svom namazu, salatul-husufu. Primaknut mi je Džehennem, i to onda kad ste primijetili da sam u namazu odstupio malo unazad, iz straha da me ne zapahne val njegove vreline. Čak sam u njemu vidio vlasnika kukastog štapa, kako vuče trstiku u vatru. On je na ovom svijetu starije ljude potkradao uz pomoć svoje kuke. Ako bi ga ko uhvatio u tom lopovluku, on bi govorio da se stvar sama zakačila za njegovu kuku, a ako vlasnik ne bi ništa primijetio, on bi to i otuđio. U Džehennemu sam vidio čak i ženu koja je svezala mačku, pa joj nije dala hrane niti ju je pustila da je sama po zemlji traži, tako da je mačka uginula.*

Zatim mi je pokazan Džennet, a to se desilo kad sam bio malo istupio naprijed. Skoro sam ustao i bio pružio ruku, želeći da dohvatim njegove plodove, da ih vidite, ali sam se ipak suzdržao, smatrajući da to ne smijem uraditi. Sve što vam je obećano vidio sam u ovom svom namazu!"

U *Musnedu* Ahmeda te sunenima Ebu Davuda i Nesaije nalazi se i hadis Abdullaha b. Amra koji prenosi istu ovu priču: *"Tako mi Onog u Čijoj je moći Muhammedov život! Približen mi je Džennet tako da sam mogao, da sam htio samo pružiti ruku, ubrati pokoji njegov grozd, a približen mi je i Džehennem tako da sam iz straha uzmaknuo, bojeći se da vas ne zahvati njegova vatra."*

U Muslimovom *Sahihu* nalazimo hadis Enesa b. Malika: *"Jednog dana je s nama bio Allahov Poslanik, s.a.v.s., pa je neko zaučio ikamet za namaz, a on je tada rekao: 'O ljudi, ja sam vaš imam, i zato nemojte žuriti prije mene na ruku' i sedždu, a nemojte prije mene sa rukua i sedžde ni*

glavu dizati. Ja vas vidim kad ste ispred mene i kad ste mi za leđima. Tako mi Onog u Čijoj je moći moj život! Da ste vidjeli ono što sam ja vidio, malo biste se smijali, a mnogo biste plakali!' 'Šta si vidio, Allahov Poslaniče?', rekoše oni. 'Vidio sam Džennet i Džehennem', odgovori on."

U *Muvettau* Imami-Malika, kao i u hadiskim djelima pod imenom *es-sunen*, nailazimo na hadis Ka'ba b. Malika koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Duša vjernika je ptica smještena na jedno drvo u Džennetu, gdje se nalazi sve dok je na Sudnjem danu Allah ne vrati u vjernikovo tijelo."* Ovo jasno ukazuje na ulazak duše u Džennet prije Kijametskog dana.

U sličnom tonu je i hadis Ka'ba b. Malika u kojem Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: *"Duše šehida boravit će u spremištu zelenih ptica. Bit će okačene o dženetski plod ili dženetsko stablo."* Ovaj hadis bilježe sastavljači *sunena*, a Tirmizija ga smatra sahih-hadisom. Na kraju ove knjige, u poglavlju koje govori o ulasku vjerničkih duša u Džennet prije Sudnjeg dana, bit će spomenuti ovi hadisi u cijelosti, ako Bog da, kao i neki kur'anski ajeti koji potvrđuju hadiski sadržaj u vezi s ovom temom.

U Muslimovom *Sahihu, sunenima* te Ahmedovom *Musnedu* zabilježen je hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kada je Uzvišeni Allah stvorio Džennet i Džehennem, poslao je Džibrila u Džennet rekavši mu: 'Idi i pogledaj, vidi šta sam sve pripremio za njegove stanovnike.' Kada je on otišao i vidio šta je Allah pripremio za stanovnike Dženneta, vratio se i rekao: 'Tako Ti Tvoje moći! Ko god za ovo čuje poželjet će da u njega uđe!' Tada je Uzvišeni naredio da se Džennet okruži neugodnim stvarima, tj. da put do njega bude trnovit, i ponovo naredio Džibrilu: 'Otiđi sad do njega i pogledaj šta sam sve u njemu pripremio za njegove stanovnike!' Kada je pogledao, vratio se i rekao: 'Tako Ti Tvoje moći! Sad se bojim da niko neće u njega ući!'*

Potom ga je Allah poslao u Džehennem rekavši mu: 'Idi i pogledaj, vidi šta sam sve pripremio za njegove stanovnike!' Pogledao ga je i vidio

kako vatre jedna drugu prekrivaju. Zatim se vratio i rekao: 'Tako Ti Tvoje uzvišene moći! Ko god za ovo čuje neće ući u njega.' Tada je Uzvišeni naredio da se Džehennem okruži strastima i požudom, i ponovo Džibrilu naredio: 'Otiđi sad do njega i pogledaj šta sam sve u njemu pripremio za njegove stanovnike!' Kada je pogledao, vratio se i rekao: 'Tako Ti Tvoje moći! Sad se bojim da se niko od njega neće moći spasiti!'" Tirmizija ovo smatra hasen-sahih-hadisom.

U *oba sahiha* zabilježen je hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s. rekao: *"Džennet je zastrt neprijatnostima, a Džehennem je prekriven strastima i pohotom."*

U *oba sahiha* zabilježen je i hadis Ebu Seida el-Hudrije u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s. rekao: *"Džennet i Džehennem su se počeli prepirati, pa Džennet reče: 'Moj Gospodaru! Kako to da u Džennet ulaze samo siromasi i bijednici?' Na to se Džehennem požali: 'Moj Gospodaru! Kako to da u Džehennem ulaze samo oholi i nasilnici?' Na to Allah reče: 'Ti si, Džennete, Moja milost, koju dajem kome hoću. A ti si, Džehenneme, Moja kazna, kojom kažnjavam koga hoću. I jednog i drugog Ja ću napuniti.'"*

U *oba sahiha* je i hadis Ibn Omera, koji prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Džehennem se požali Gospodaru i reče: 'Moj Gospodaru! Jedan moj dio uništava onaj drugi!' Tako Gospodar dopusti da Džehennem ima dva lica, jedno zimi, a drugo ljeti.'"*

El-Lejs b. Sa'd prenosi od Muavije Ibn Saliha, a on od Abdul-Melika b. Beširа, kao merfu'-hadis, Poslanikove, a.s., riječi: *"Ne prođe ni jedan dan a da Džennet i Džehennem ne mole Gospodara. Džennet kaže: 'Moj Gospodaru! Plodovi su moji su dozreli, rijeke su moje potekle, a ja sam poželio svoje prijatelje, moje buduće stanovnike. Učini da mi što prije dođu.' Džehennem kaže: 'Moja vrelina postaje nesnošljiva, moje dno postaje sve dublje, moja žar se sve više povećava. Učini da mi što prije dođu moji stanovnici.'"*

Buharija bilježi hadis od Enesa, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Dok sam prolazio kroz Džennet, naišao sam na jednu rijeku čije su obale poput izdubljenog bisera. Rekoh: 'Džibrile, šta je ovo?' 'To je Kevser, rijeka koju ti je tvoj Gospodar dao.' Tad melek udari rukom po njoj, a njeno blato zamirisa poput miska."*

U Muslimovom *Sahihu* nalazimo hadis Džabira b. Abdullaha, koji kaže: *"Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Ušao sam u Džennet i u njemu vidio dvorac i jednu kuću, pa sam upitao kome su namijenjeni. Bi mi rečeno da je to za nekog čovjeka od Kurejšija. Ponadao sam se potajno da sam ja taj Kurejšija, ali mi ponovo bi rečeno da je to za Omera b. el-Hattaba. Da se ne pobojah da ćeš mi zamjeriti, o Ebu Hafse, ušao bih u taj dvorac.' Omer na to zaplaka i reče: 'Pa zar tebi da neko zamjeri, o Allahov Poslaniče?!'"*

Kasnije ćemo spomenuti hadis Bilala, odnosno riječi Vjerovjesnika, s.a.v.s: *"Kad god sam ušao u Džennet, čuo sam tvoje šuškanje ispred mene."*

Isto se odnosi i na neke druge hadise koji će kasnije biti spomenuti, ako Bog da.

Abdullah b. Vehb kaže: *"Obavijestio nas je Muavija b. Salih, od Isaa b. Asima, od Zerra b. Hubejša, da je Enes b. Malik rekao: 'Jednog dana je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kao imam klanjao sabah-namaz, pa se u jednom momentu nagnuo, kao da nešto dohvata, a drugi put je uzmaknuo unazad. Neko reče: 'Allahov Poslaniče! U ovom namazu učinio si nešto što u namazima dosad nisi činio?' On odgovori: 'Vidio sam Džennet, i njegovu lozu čiji su grozdovi bili tako blizu, grožđica krupnih poput tikava. Kada sam poželio da koji dohvatim, Džennetu bi objavljeno da ustukne i ja se sustegnuh. Potom sam vidio Vatru, Džehennem, između mene i vas, toliko jaku da sam vidio svoju i vašu sjenu, pa sam vam počeo išaretiti da se odmaknete. Tada mi bi objavljeno da vas oraspoložim riječima: 'Ti si islam prihvatio, a i oni su; ti si Hidžru učinio, a i oni su isto učinili; ti si*

se borio, a i oni su u borbi učestvovali.' Jedino po čemu sam ja od vas odabraniji jeste to što sam ja vjerovjesnik.'"

Neko može pitati zašto - kao argument kojim bih potvrdio postojanje Dženneta u sadašnjosti - nisam spomenuo priču o Ademu i njegovom boravku u Džennetu, odnosno o protjerivanju iz njega zbog uzimanja Zabranjenog voća, s obzirom da je riječ o tako jakom argumentu?! Nuditi takav dokaz, pak, ne bi bilo opravdano, premda je kod *običnog* svijeta to, doista, jasan dokaz.

Ja ipak mislim da je riječ o neobično zamršenom argumentu, s obzirom da mnogi ljudi imaju različita gledišta u pogledu Dženneta u koji se nastanio Adem. Da li je tu riječ o vječnom Džennetu, u koji će se vjernici nastaniti na Sudnjem danu, ili je, možda, riječ o Džennetu koji je bio smješten na zemlji, njoj u čast?!

Mi ćemo spomenuti argumente i zagovornike i jednog i drugog stava, odnosno predstavit ćemo polemiku koja je nastala u vezi s ovim pitanjem.

POGLAVLJE II

O Džennetu u kojem je bio nastanjen Adem, a.s. (O različitim stajalištima u vezi s tim da li je Džennet u kojem je bio nastanjen Adem Džennet vječnosti, ili Džennet smješten na nekom uzvišenju na Zemlji)

Munzir b. Seid u svom tefsiru, tumačeći riječi Uzvišenog upućene Ademu: ***"O Ademe, živite, ti i žena tvoja, u Džennetu."***,[22] veli: "Jedni kažu da je tu riječ o Džennetu vječnosti, u koji će se vjernici nastaniti na Sudnjem danu, a drugi da je to neki drugi Džennet koji je Allah stvorio, a ne Džennet vječnosti." Ovo mišljenje ima mnogo argumenata, koji mu idu u prilog i koji obavezuju da ga prihvatimo. Ebul-Hasen el-Maverdi,[23] tumačeći ovaj stav, kaže: "O pitanju Dženneta u kojem se Adem nastanio ljudi su se podijelili u dvije skupine: jedni kažu da je to Džennet vječnosti; drugi kažu da je to neki drugi Džennet, kojeg je Uzvišeni Allah za njih dvoje pripremio kao mjesto na kojem će ih iskušati. Odnosno, to nije Džennet vječnosti kojeg je Allah pripremio kao nagradu vjernicima. Ovi drugi su se, opet, podijelili u dvije skupine. Prvi kažu da je to bio Džennet

[22] El-Bekare, 35.

[23] Ali b. Muhamed b. Habib Ebul-Hasen el-Maverdi, veoma je poznat istraživač među učenjacima. Rođen je u Basri 364. h.god., a kasnije se nastanio u Bagdadu. U mnogim mjestima je obavljao dužnost sudije, a u vrijeme abasijskog halife El-Kaima proglašen je prvakom među njima, vrhovnim kadijom. Premda je naginjao mu'tezilama, uživao je veliki ugled kod halifa. Njegova najpoznatija djela su: *Edebud-dunja ved-din*, *El-ahkam es-sultanije*, *Ea'lamu-n-nubuvve*, i mnoga druga djela. Umro je u Bagdadu 450. h. god.

smješten na nebu, jer ih je Allah s njega spustio, što u svakom slučaju predstavlja dobro razmišljanje. Drugi tvrde da je to Džennet na zemlji, jer ih je On u njemu iskušao zabranjenim stablom, za razliku od drugih plodova koji im nisu bili zabranjeni. Ovo je stav Ibn Bahra, a ovo protjerivanje desilo se nakon što je Iblisu bilo naređeno da se sedždom pokloni Ademu, a.s., a Allah najbolje zna."

Ibn el-Hatib u svom poznatom tefsiru kaže: "U pogledu spomenutog Dženneta, u ovom ajetu postoje različita mišljenja - da li je Džennet na zemlji ili na nebu? Ako pretpostavimo da je na nebu, onda se nameće pitanje je li to Džennet koji je pripremljen kao nagrada, odnosno Džennet vječnosti, ili je riječ o nekom drugom Džennetu? Prvo mišljenje zastupaju Ebul-Kasim el-Belhi i Ebu Muslim el-Isbahani, koji kažu da je to Džennet na zemlji, tvrdeći da se spuštanje iz njega desilo iz mjesta višeg u mjesto u niže, kao što Kur'an kaže: *'Idite (siđite) u grad.'*[24] Za njih dvojicu je ovo dokaz da Džennet postoji u sadašnjosti. Drugo mišljenje zastupa El-Džebai,[25] koji kaže da je taj Džennet bio smješten na sedmom nebu. Treće mišljenje zastupa većina naših učenjaka, a ono glasi da je riječ o vječnom Džennetu, koji je pripremljen za nagradu vjernicima."

Ebul-Kasim er-Ragib u svome tefsiru kaže: "Različita su mišljenja o Džennetu u kojem je bio nastanjen Adem. Neki akaidski učenjaci tvrde da je to bila jedna bašča u kojoj je Uzvišeni Allah htio iskušati Adema, što znači da to nije bilo pravo dženetsko prebivalište." On je uzgred spomenuo neke dokaze za oba prethodna stava. Od onih koji prenose

---

[24] El-Bekare, 61.

[25] Muhamed b. Abdul-Vehhab b. Selam el-Džebai, Ebu Ali, jedan od imama mu'tezila, po kojem je jedna njihova frakcija dobila ime *džebaije*. Napisao je dugačak tefsir o kojem je diskutirao El-Ešvi. Rođen je 235., a umro 303. h.god. Ukopan je u jednom selu, Džeba, blizu Basre.

različita stajališta o ovom pitanju je i Ebu Isa er-Rumani.[26] On u svom tefsiru prihvata mišljenje prema kojem je tu riječ o Džennetu vječnosti, a potom kaže: "Stav koji smo zauzeli je i stav El-Hasena, Amra, Vasila, te većine naših učenjaka. Tog su mišljenja Ebu Ali, naš šejh Ebu Bekr i mufesiri. Ibnul-Hatib[27] je mišljenja da o ovom pitanju ne treba raspravljati. On kaže: 'Prema četvrtom mišljenju, sve navedeno je moguće i, s obzirom da su argumenti oprečni, obavezno treba zauzeti neutralan stav i prekinuti raspravu.'"

Munzir b. Seid kaže: "Mišljenje prema kojem ovdje nije riječ o Džennetu vječnosti jest i mišljenje Ebu Hanife[28] i njegovih učenika." On dalje navodi: "Primijetio sam kako neki žustro negoduju zbog našeg stava o pitanju Ademovog, a.s., Dženneta, smatrajući ispravnim vlastito mišljenje a da prethodno nisu podastrli valjanu argumentaciju. To što su naveli samo su puste želje. Nisu naveli ni jedan valjan argument iz Kur'ana, sunneta, esera - mišljenja ashaba ili tabi'ina, niti od etbai'-tabi'ina, ništa ozbiljno, niti bilo kakvo suprotstavljeno mišljenje."

[26] Ali b. Isa b. Ali b. Abdullah, Ebul-Hasen er-Rumani, mu'tezilijski učenjak i mufesir, jedan od velikih poznavalaca gramatike arapskog jezika. Rođen je u Bagdadu 296. h.god. Autor je gotovo stotinu različitih naslova, od kojih su najpoznatiji: *El-Ekvan vel-ma'lum vel-medžhul*, *El-Esma ves-sifat*, *Sun'atul-i'tizal*, u sedam tomova o mu'tezilama. Autor je i jednog tefsira. Umro je u Bagdadu 384. h.god.

[27] Muhamed b. Abdullah b. Seid es-Selmani, Ebu Abdullah, poznatiji kao Lisanud-din Ibnul-Hatib. Rođen je 713. h.god. Bio je vezir, historičar, književnik. Napisao je skoro šezdeset naslova, od kojih su najpoznatiji: *El-Ihata fi tarihi Garnata*, *El-Lemhatul-berrijje fid-devletin-nasrijje*, *Revdatut-ta'riffil-muhibbiš-šerif*. Pogubljen je 776. h.god., pod optužbom da slijedi neki filozofski pravac.

[28] Ebu Hanife en-Nu'man, imam hanefijske pravne škole, jedan od četverice imama u fikhu kod ehli-sunneta. Rođen je u Kufi 80. h.god. Imao je jake argumente u raspravama, veoma je dobro upotrebljavao logičko promišljanje i tu je bio, zapravo, nenadmašan. Kažu neki eseri da je Imami-Šafija o njemu rekao: "Svi ljudi su siromašni u fikhu u poređenju sa fikhom Ebu Hanife." Autor je hadiskog djela *Musned*, a pripisuje mu se jedan traktat iz oblasti akaida pod naslovom *Fikhul-ekber*. Umro je u Bagdadu 150. h.god.

Međutim, ono što smo pronašli kao protivargument jeste činjenica da pravnik Iraka[29] i oni koji podržavaju njegov stav kažu da Ademov Džennet nije Džennet vječnosti. Ti su njihovi spisi pretrpani različitim disciplinama kojima su se bavili. Nije to nikakvo odbačeno mišljenje. Možda je odbačeno baš suprotno mišljenje. Ja ovo tvrdim isključivo radi toga da se ne pomisli kako podupirem mezheb Ebu Hanife. Ja podupirem samo ono mišljenje koje posjeduje valjanu argumentaciju iz Kur'ana i sunneta. Za primjer možemo uzeti Ibn Zejda el-Malikija, koji u svome tefsiru kaže: "Pitao sam Ibn Nafi'a da li je Džennet svoren, da li već postoji ili ne. On je odgovorio: 'O ovom pitanju je bolje šutjeti nego govoriti.'"

Ili, naprimjer, spomenimo Ibn 'Ujejnea, koji, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"U njemu nećeš ni ogladnjeti, ni go biti"***,[30] kaže: "Tojest, na zemlji."

Ibn Nafi' je imam, kao i Ibn 'Ujejne, a oponenti nam ne donose stavove nekih drugih koji su im ravni, nekog kompetentnog.

Ili, navedimo primjer Ibn Kutejbe,[31] koji u djelu *El-Mea'rif*, nakon što je govorio o Allahovom stvaranju Adema i njegove žene, kaže: "Zatim ih je, nakon stvaranja, ostavio i rekao im: 'Posijte sjeme, umnožite se i napunite zemlju. Ovladajte ribama u morima, pticama u zraku, zagospodarite stokom, usjevima, drvećem i plodovima na Zemlji.'" Tako je potvrđeno da ga je Bog na zemlji stvorio. On, potom, nastavlja: "Zatim je Bog stvorio Firdevs, postavljajući ga između četiri rijeke: Sejhun, Džejhun, Dedžla i Furat." Zatim je spomenuo zmiju: "Bila je to najveća životinja na kopnu. Ona reče Havi da njih dvoje neće umrijeti ako okuse

[29] Vjerovatno se misli na Ebu Hanifu
[30] Ta-Ha, 118.
[31] Abdullah b. Muslim b. Kutejbe ed-Dejnuri, Ebu Muhamed, stručnjak iz oblasti *edeba* (književnosti). Rođen je u 213. h.god. u Bagdadu, bio je nastanjen u Kufi, a umro u Bagdadu 276. h.god. Među njegova najpoznatija djela spadaju: *El-Mearif*, *Edebul-katib*, *El-Me'ani*, *Ujunul-ahbar*, *Eš-Ši'ar veš-šu'ara'*, te neka druga djela.

plodove tog drveta. Zatim ga je Bog izveo iz istočnog dijela edenskog vrta na zemlju od koje je stvoren." Vehb kaže: "Kada je sišao iz edenskog vrta nastanio se u istočnom dijelu Indije. Kabil je uprtio svog brata i nosio, dok ga nije donio u jednu dolinu Jemena, na istočnom dijelu Edena, i tu ga je sakrio, tj pokopao."

Ebu Salih, prema tvrdnjama drugih, od Ibn Abbasa prenio je tumačenje izraza *ihbitu* (siđite), kazavši da je to uobičajena upotreba ovog glagola u značenju - *hebeta fulanun erdan* (došao je na/u neku zemlju, sišao je, nastanio su u njoj). Munzir b. Se'id kaže: "I Vehb b. Munebbeh pripovijeda da je Adem, a.s., stvoren na zemlji, da je na njoj nastanjen, da je na njoj postavljen Firdevs te da se nalazio u Edenu, zatim da su iz te rijeke, koja se zvala Ademov Firdevs, nastale četiri rijeke, te da su te rijeke ostale na Zemlji. O tome među muslimanima nema rasprava." Zato, o vi koji pameti imate, uzmite pouku!

Također je obavijestio da je zmija koja se obraćala Ademu bila najveća životinja na kopnu. Nije rečeno da je bila među najvećim životinjama na nebu. Oni, i pored toga, tvrde da je riječ o Džennetu koji nije bio na zemlji nego iznad sedmog neba!

On dalje kaže da je Allah Adema izveo iz istočnog dijela edenskog vrta, a poznato je da u dženetskom prebivalištu nema istoka ni zapada, jer tamo nema Sunca. Zatim kaže da ga je Bog prognao na zemlju od koje je stvoren, a to znači da ga je prognao iz Firdevsa kojeg mu je stvorio u Edenu, na istočnom dijelu zemlje Indije. Sve ovo što se navodi od Ibn Kutejbe govori nam o Edenu. Obavijestio je da je Allah stvorio Firdevs Ademu, a.s., u Edenu. Zatim je to potvrdio, navodeći da su četiri spomenute rijeke nastale od rijeke koja se zvala Ademov Firdevs. Munzir i Ibn Kutejbe prenose od Ibn Munebbeha, a ovaj od Ebu Hurejre, da je on rekao: "Kada je Adem bio na samrti, na zemlji, poželio je grozd iz Dženneta u kojem je bio, a Džennet se, prema njihovoj tvrdnji, nalazio na sedmom nebu. Njegova su djeca pošla da ga traže hodeći po Zemlji, sve

dok ih meleci nisu obavijestili o njegovoj smrti. Njegova djeca su, dakle, prema vašem mišljenju, bili luđaci."

Ako je ono što je prenio Ibn Kutejbe istina, oni su svome ocu tražili plod iz Dženneta vječnosti. Međutim, mi smo ponudili dokaze iz Kur'ana, dok naši protivnici kategorično tvrde ono za što nemaju argument.

Ovo su stavovi onih koji su prenijeli različita stajališta o ovom pitanju. Mi ćemo navesti argumente i jedne i druge strane, ako Bog da, i objasniti gdje su bili u pravu, a gdje su pogriješili.

POGLAVLJE III

Dokazi onih koji tvrde da je Džennet u kojem je bio nastanjen Adem Džennet vječnosti, u koji će ljudi ući na Sudnjem danu

Oni koji zastupaju ovo mišljenje kažu: "Ovakvo naše razmišljanje je savim prirodno. Ljudima, zapravo, ništa drugo ne bi ni palo na pamet niti bi se oko toga prepirali." Muslim u svome *Sahihu* bilježi predaju Ebu Malika, koji prenosi od Ebu Hazima, a ovaj od Ebu Hurejre, kao i predaju Ebu Malika, koji prenosi od Rebi'ija, ovaj od Huzejfe, da su njih dvojica (Ebu Hurejre i Huzejfe) kazali da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah će sakupiti ljude na Sudnjem danu i vjernici će se uspraviti tako da će im se Džennet primaći. Oni će otići kod Adema, a.s., i reći mu: 'Oče naš, zatraži da nam se otvori Džennet.' On će reći: 'Pa zar vas iz Dženneta nije prognao upravo grijeh vašeg oca?'"*

Oni kažu da je Džennet iz kojeg je Adem prognan isti onaj Džennet za koji mole da im ga otvori. U *dva sahiha* nalazi se i hadis koji govori o prepirci između Adema i Musaa. Naime, Musa mu je rekao: *"Dozvolio si da nas protjera, a i tebe samog, iz Dženneta."* Da je Džennet bio smješten na zemlji, oni bi izašli iz nekih bašča, a ne iz Dženneta.

Tu su i riječi koje je Adem uputio vjernicima na Sudnjem danu: *"Pa zar vas iz Dženneta nije prognao upravo grijeh vašeg oca?"* A, njegov grijeh nije ga istjerao iz dunjalučkih dženneta.

Oni, isto tako, kažu da Uzvišeni Allah u suri El-Bekare veli: ***"I Mi rekosmo: 'O Ademe, živite, ti i žena tvoja, u Džennetu i jedite u njemu***

koliko god želite i odakle god hoćete, ali se ovom drvetu ne približujte pa da sami sebi nepravdu nanesete!'

I šejtan ih navede da zbog drveta posrnu i izvede ih iz onoga u čemu su bili. 'Siđite!' - rekosmo Mi – 'jedni drugima ćete neprijatelji biti, a na zemlji ćete boraviti i do roka određenoga živjeti.'"[32]

Ovaj ajet ukazuje da se njihov silazak desio iz Dženneta na zemlju, i to iz dva razloga. **Prvo**: Sam izraz *ihbitu* (silazite) znači *odozgo prema dolje*. **Drugo**: To što u Kur'anu stoji *"**a na zemlji ćete boraviti**"*, nakon Njegovih riječi ***"Siđite!"***, jasan je dokaz da prije toga nisu bili na zemlji.

Ovo se potvrđuje i u suri El-Ea'raf: ***"Na njoj ćete živjeti, na njoj ćete umirati i iz nje oživljeni biti - reče On."***[33] Kad bi Džennet bio na zemlji, to bi značilo da su oni na njoj živjeli prije nego što su bili prognani, a i poslije izgona.

Zagovornici ovog mišljenja, isto tako, kažu da je On, slavljen neka je, opisao Ademov Džennet upravo onako kako se opisuje Džennet vječnosti. Kur'an kaže: ***"U njemu nećeš ni ogladnjeti, ni go biti, u njemu nećeš ni ožednjeti, ni žegu osjetiti."***[34] Ovako nešto na dunjaluku se ne može desiti, jer čovjek, makar bio na najljepšem i najugodnijem mjestu na zemlji, mora biti izložen nečemu od onoga što je gore spomenuto. Uzvišeni je spomenuo glad, žeđ, neodjevenost i žegu. Glad je neugodnost čovjekove nutrine, neodjevenost vanjštine, žeđ je toplota u unutrašnjosti čovjekovoj, a žega je vanjska toplota. On je tako negirao da stanovnici Dženneta mogu biti izloženi neugodnostima vlastite nutrine ili vanjštine, odnosno toploti vanjštine, ili toploti vlastite nutrine. Ovakvu privilegiju mogu imati jedino stanovnici Dženneta vječnosti.

---

[32] El-Bekare, 35.
[33] El-Ea'arf, 25.
[34] Ta-Ha, 18-19.

Dalje kažu: Ako je taj Džennet bio na dunjaluku, Adem bi znao da Iblis laže kada je rekao: ***"O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati?"***[35] Adem je znao da je dunjaluk privremeno prebivalište i da je njegovo carstvo prolazno.

Također, oni kažu da priča koja se navodi u suri El-Bekare veoma jasno ukazuje da je Džennet iz kojeg je Adem protjeran smješten iznad nebesa. On, slavljen neka je, kaže: ***"A kada rekosmo melecima: 'Poklonite se Ademu!' - oni se pokloniše, ali Iblis ne htjede, on se uzoholi i posta nevjernik.***

I Mi rekosmo: 'O Ademe, živite, ti i žena tvoja, u Džennetu i jedite u njemu koliko god želite i odakle god hoćete, ali se ovom drvetu ne približujte pa da sami sebi nepravdu nanesete!'

I šejtan ih navede da zbog drveta posrnu i izvede ih iz onoga u čemu su bili. 'Siđite!' - rekosmo Mi – 'jedni drugima ćete neprijatelji biti, a na zemlji ćete boraviti i do roka određenoga živjeti!'

I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti; On, doista, prima pokajanje, On je milostiv."[36]

Ovo znači silazak Adema, Have i Iblisa iz Dženneta, jer je upotrijebljena zamjenica u množini. Neki kažu da je ovaj govor upućen njima dvoma i zmiji, ali je to slabo mišljenje, jer nema ni pomena zmije u priči o Ademu, niti se iz konteksta da takvo šta naslutiti. Neki, opet, kažu da je govor upućen samo Ademu i Havi, a množina je upotrijebljena kao i u kur'anskom ajetu: ***"Mi*** (tj. Allah, op. prev.) ***smo bili svjedoci suđenju njihovu"***,[37] a radilo se o Davudu i Sulejmanu, a.s.

Neki kažu da je govor upućen Ademu, Havi i njihovoj porodici, ali sva ova mišljenja, izuzev prvog, dosta su slaba. Sva su ona poput stava bez dokaza, ili su, jednostavno, takva da prije podržavaju kontrastav.

[35] Ta-Ha, 120.
[36] El-Bekare, 34-37.
[37] El-Enbija, 78.

Može se, dakle, potvrditi da i Iblis spada u one koje silaze. Kada ovo posigurno znamo, onda možemo konstatirati da je Uzvišeni spomenuo silazak i drugi put, kada kaže: ***"Mi rekosmo: 'Silazite iz njega svi! Od Mene će vam uputstvo dolaziti, i oni koji uputstvo Moje budu slijedili - ničega se neće bojati i ni za čim neće tugovati.'"***[38]

Jasno je da je ovdje riječ o drugom silasku, odnosno silasku sa neba na zemlju. U prvom je slučaju bilo riječ o silasku iz Dženneta, a to znači da je Džennet iz koga je prvi put sišao smješten iznad neba, odnosno Džennet vječnosti.

Ez-Zamahšeri smatra da su Njegove riječi ***"Silazite iz njega svi"*** upućene Ademu i Havi posebno, a upotrijebljena je množina u svrhu pohvale (istitba') njihovog potomstva. Dokaz za to jesu riječi Uzvišenog: ***"Izlazite iz njega svi' - reče On – 'jedni drugima ćete neprijatelji biti.'"*** [39] Na to ukazuju i Njegove riječi: ***"Mi rekosmo: 'Silazite iz njega svi! Od Mene će vam uputstvo dolaziti, i oni koji uputstvo moje budu slijedili - ničega se neće bojati i ni za čim neće tugovati.'***

'A oni koji ne budu vjerovali i knjige Naše budu poricali – bit će stanovnici Džehennema; u njemu će vječno ostati.'"[40] To je norma koja obuhvata sve ljude, a Njegove riječi: ***"jedni drugima ćete neprijatelji biti"***, odnose se na stanje u kojem se ljudi međusobno mrze, osjećaju netrpeljivost jedni prema drugima i jedni druge odvode u zabludu.

Mišljenje koje je on odabrao je, u osnovi, najslabije mišljenje o ovom ajetu, jer neprijateljstvo koje je Uzvišeni Allah ovdje spomenuo odnosi se isključivo na Adema i Iblisa, odnosno njihove potomke, kao što Uzvišeni Allah kaže: ***"Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim ismatrajte."***[41] On je, slavljen neka je, potvrdio ovako važnu stvar,

[38] El-Bekare, 38.
[39] Ta-Ha, 123.
[40] El-Bekare, 38-39.
[41] Fatir, 6.

odnosno neprijateljstvo između šejtana i čovjeka. To je učinio u Kur'anu mnogo puta, zbog velike potrebe da se čovjek pričuva ovog neprijatelja.

Što se tiče Adema i njegove supruge, Allah je u Svojoj Knjizi obavijestio da ju je stvorio kako bi Adem u njoj osjećao smiraj, a u njihova srca usadio je ljubav i milost. Dakle, ljubav i milost su između čovjeka i žene, a neprijateljstvo je između čovjeka i šejtana.

Prethodno smo spomenuli Adema, njegovu suprugu i Iblisa. Radi se, dakle, o tri osobe. Zašto bi se, onda, zamjenica *vi* odnosila na samo neke od pomenutih osoba, ako izraz ***"izlazite iz njega"***, i to ***"svi"***, jasno kazuje da se on odnosi i obuhvata sve njih. To znači da Ez-Zamahšerijevo mišljenje ne zavređuje posebnu pažnju.

Što se tiče riječi Uzvišenog iz sure Ta-ha: ***" 'Izlazite iz njega svi' - reče On – 'jedni drugima ćete neprijatelji biti'"***, jasno je da je nalog upućen Ademu i Havi, čiji će potomci biti jedni drugima neprijatelji. Oblik Njegovih riječi *izlazite* (na arapskom – *ihbita*, u dvojini, tj. *iziđite vas dvoje*) može se odnositi ili na Adema i njegovu suprugu, ili na Adema i Iblisa. Ovdje nije spomenuta supruga, jer se to samo po sebi podrazumijeva, s obzirom da je ona dio njega. Na osnovu rečenog, pomenuto neprijateljstvo odnosi se na one kojima je nalog o izlasku upućen, a to su Adem i Iblis, i tu nema dvojbe.

Ako prihvatimo prvu mogućnost, ajet obuhvata dvije stvari – prvo: nalog Uzvišenog o izlasku upućen Ademu i njegovoj ženi i, drugo: Njegovo obavještenje o neprijateljstvu između Adema i njegove žene s jedne strane, i Iblisa s druge strane. Zbog toga je u drugom primjeru upotrijebljena zamjenica u množini, što nije slučaj u prvom primjeru. Iblis definitivno mora biti uključen u ovo neprijateljstvo, kao što Uzvišeni kaže: ***"O Ademe,' - rekli smo – 'ovaj je doista neprijatelj tebi i tvojoj ženi.'"***[42] Porodici kaže: ***"Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim***

[42] Ta-ha, 117.

i smatrajte."[43] Pogledajmo kako je u ovom slučaju, kad se govori o neprijateljstvu, upotrijebljen oblik množine, a ne dvojine, iako bi nalog upućen Ademu i ženi trebao biti u dvojini!

Što se tiče izraza za izlazak ili silazak iz Dženneta (na arapskom - *hubut*), nekad je spomenut u množini, nekad u dvojini, a nekad u jednini. Takav je slučaj sa surom El-E'araf, u kojoj se ovaj izraz upotrebljava u jednini: *ihbit minha* (izlazi, silazi iz njega). Isti je slučaj i sa surom Sad, što znači da je nalog upućen samo Iblisu. Tamo gdje je upotrijebljen oblik množine, to znači da je nalog upućen Ademu, njegovoj ženi i Iblisu, jer kazivanje je o njima. Tamo gdje je upotrijebljen oblik dvojine, to znači da je nalog upućen Ademu i njegovoj ženi, jer njih su dvoje jeli zabranjeno voće i zgriješili, ili je upućen Ademu i Iblisu, jer njih su dvojica očevi dvaju svjetova (ljudi i džina) te utemeljitelji vlastitog potomstva. Ovdje je spomenuto njihovo stanje te su i jedan i drugi navedeni kao savjet i pouka njihovim potomcima.

Navedena su oba stava o ovom pitanju, a sve to zajedno pojašnjava da se odnosna zamjenica u Njegovim riječima *"Izlazite iz njega svi"* (*Ihbita minha džemi'an - izlazite vas dvoje*) odnosi na Adema i Iblisa. Tojest, kada je On, slavljen neka je, spomenuo grijeh, eksplicitno je naglasio da je Adem zgriješio, a ne njegova žena. On kaže: ***"Tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s Puta je skrenuo. Poslije ga je Gospodar njegov izabranikom učinio, pa mu oprostio i na Pravi put ga uputio. 'Izlazite iz njega svi' - reče On."***[44] Ovo upućuje na to da su oni kojima se Allah obratio bili Adem i onaj koji je grijeh učinio slatkim, tj. Iblis, a žena je ovdje uključena posredno. Cilj ovog kazivanja jest da Allah Uzvišeni obavijesti oba svijeta, ljude i džine, o onome što se desilo njihovim očevima, odnosno o lošem predznaku i nesreći koju za sobom povlače

[43] Fatir, 6.
[44] Ta-Ha, 121-123.

grijeh i neposlušnost.

Spominjanjem praotaca ljudi i džina uvjerljivije se predstavlja značenje i poruka ovog kazivanja u odnosu na spominjanje, recimo, samo praoca i pramajke ljudskog roda. Uzvišeni Allah obavještava da je i žena s Ademom jela zabranjeno voće, a kasnije da je zbog tog čina protjeran iz Dženneta. To, ujedno, znači da propis zahvata i nju, odnosno da je i ona završila onako kako je završio Adem. Nepristrasnost Božija u pogledu iskazivanja pažnje i jednom i drugom svijetu, i ljudima i džinima, ovdje je bitno naglašena u odnosu na spominjanje praoca i pramajke ljudskog roda. To treba imati na umu i o tome porazmisliti.

U cjelini gledano, Njegove riječi: ***"Silazite, jedni drugima ćete neprijatelji biti!"***, bivaju potpuno jasne u množini, a to znači da nije dopušteno kazati kako se govor odnosi na dvije osobe, bez opravdanog razloga.

Zagovornici ovog mišljenja dalje napominju kako je riječ Džennet spomenuta s određenim članom *el*, i to na svim mjestima, kao, naprimjer, u riječima Uzvišenog: ***"O Ademe, živite, ti i žena tvoja, u Džennetu."***[45] Džennet koji ljudi poznaju jest Džennet vječnosti, koji je Milostivi ljudima obećao kao nešto što je za njih *gajb*, metafizičko. To znači da je ova imenica samom upotrebom postala određena, kao što su riječi grad, zvijezda, kuća, knjiga, i njima slični izrazi. Dakle, ako je ova imenica navedena u određenom obliku - sa određenim članom, *El-Džennet* - ona označava onaj Džennet koji je u srcu svakog vjernika dobro poznat. Ako bi se željelo ukazati na neki drugi džennet, onda bi trebalo ovu imenicu upotrijebiti bez određenog člana, upotrijebiti je u genitivnoj vezi, ili je označiti tako da se iz konteksta razumije da je, naprimjer, riječ o Džennetu na zemlji.

[45] El-Bekare, 35.

Primjer upotrebe riječi bez određenog člana je ajet: ***"Dva vrta lozom zasađena."***[46] *(džennetejni minel-e'anab).*

Primjer za genitivnu vezu je ajet: ***"A zašto nisi, kad si u vrt svoj ušao, rekao: 'Mašallah!'"***[47]

Primjer za treći način kazivanja je ajet: ***"Mi smo ih na kušnju stavili, kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili."***[48]

Mišljenje da je Ademov Džennet bio, ustvari, Džennet vječnosti dokazuje i predaja Hevze b. Halife, od Avfa, Kasame ibn Zuhejra, Ebu Musaa el-Eš'arija, koji kaže: *"Kada je Allah izgnao Adema iz Dženneta, opskrbio ga je dženetskim plodovima i naučio ga raznim zanatima. Ovi vaši plodovi su, zapravo, od dženetskih plodova. Razlika je jedino u tome što ovi vaši mijenjaju oblik, kvare se, a izvorni se ne mijenjaju - ne kvare se i uvijek ostaju isti."*

Oni dalje kažu da je Allah, slavljen neka je, garantirao Ademu kako će ga u taj Džennet ponovo vratiti ako se iskreno pokaje. Tako El-Minhal, od Seida b. Džubejra, a ovaj od Ibn Abbasa, prenosi tumačenje ajeta: ***"I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti."***,[49] na ovaj način: "Adem reče: 'Gospodaru moj! Zar me Ti nisi stvorio?' 'Jesam' - reče On. 'Gospodaru! Zar Ti nisi u mene udahnuo Svoga duha?' 'Jesam' - reče On. 'Gospodaru! Zar me Ti nisi nastanio u Tvoj Džennet?' - upita Adem. 'Jesam' – odgovori On. 'Gospodaru! Zar Tvoja milost nije jača od Tvoje srdžbe?' 'Jeste' - reče On. 'Ako se pokajem i budem činio dobro, zar me Ti nećeš vratiti u Džennet?' – upita Adem. 'Hoću', odgovori On." Ibn Abbas kaže: "Ovo je značenje riječi Uzvišenog: ***'I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti.'***"

[46] El-Kehf, 32.
[47] El-Kehf, 39.
[48] El-Kalem, 17.
[49] El-Bekare, 37.

Postoje još neke predaje od Ibn Abbasa o ovom komentaru, a u jednoj stoji: "Kad bi pogriješio, Adem bi govorio svome Gospodaru: 'Gospodaru! A ako se pokajem i popravim?' Gospodar njegov bi odgovorio: 'Vratit ću te u Džennet.'"

Ovo su bili neki od argumenata onih koji tvrde da je Dženent u kojem je bio nastanjen Adem, ustvari, Džennet vječnosti. U nastavku ćemo se pozabaviti argumentacijom drugih, koji tvrde drukčije.

POGLAVLJE IV

Navođenje argumenata onih koji se suprotstavljaju prethodno iznesenom mišljenju

U kontekstu navođenja dokaza onih koji tvrde da je ovdje riječ o Džennetu koji je smješten na zemlji a ne o Džennetu vječnosti, spomenut ćemo neke dokaze. Oni kažu da je Allah, preko svih poslanika, obavijestio ljude da će se ulazak u Džennet vječnosti desiti tek na Sudnjem danu, što znači da vrijeme toga još nije došlo.

U Svojoj Knjizi Allah, slavljen neka je i uzvišen, opisao nam je Džennet, a nemoguće je da nešto bude drukčije u odnosu na opis koji je On dao.

Oni kažu da je Allah opisao Džennet vječnosti, koji je pripremljen za bogobojazne kao mjesto njihova prebivališta. To znači da će onaj ko u njega uđe u njemu i boraviti, a poznato je da Adem nije imao status nekoga ko u njemu boravi.

Opisao ga je, također, kao Džennet vječnosti, a Adem u njemu nije vječno boravio.

Zatim ga je opisao kao mjesto nagrade, a ne kao mjesto na kojem se nešto naređuje ili zabranjuje.

On je mjesto mira i spasa, a ne mjesto iskušenja i ispita. Međutim, Adem je u svom Džennetu imao najteži ispit.

Opisao ga je i kao mjesto u kojem nikako nije moguće prema Allahu zgriješiti, a Adem je baš u Džennetu zgriješio prema svome Gospodaru.

On nije mjesto straha i tuge, a poznato je da su praotac i pramajka u njemu pretpjeli strah i da su bili tužni.

Nazvao ga je kućom spasa, a praroditelji nisu bili spašeni smutnje u njemu. Nazvan je kućom smiraja i postojanosti, a njih dvoje to nisu osjetili.

O onima koji u njega budu ulazili rečeno je: ***"Oni odatle nikada neće izvedeni biti."***[50] Međutim, praroditelji su iz njega izvedeni, tj. izgnani.

Još se o Džennetu kaže: ***"Tu ih umor neće doticati."*** [51] A u njemu je Adem bježao, trčeći da lišće dženetsko[52] stavi na stidno mjesto. To je, zaista, zamorno.

Uzvišeni nas je obavijestio da se u njemu neće slušati prazne besjede ni govor grješni, a Adem je slušao praznu besjedu Iblisa i njegov govor grješni. Obavijestio nas je da neistinu tamo neće slušati, ali Adem, a.s., slušao je neistinu Iblisa. Allah ga je nazvao mjestom u kome će istinu slušati, a Iblis je u njemu slagao i čak se zakleo na svoju laž.

Uzvišeni Allah rekao je svojim melecima: ***"Ja ću na zemlji namjesnika postaviti!"***[53] Nije rekao: *Ja ću ga postaviti u dženetskom prebivalalištu.* Meleci rekoše: ***"Zar će Ti namjesnik biti onaj koji će na njoj nered činiti i krv proljevati?"*** Nemoguće je da se ovo zbilo u dženetskom prebivalištu.

Uzvišeni Allah obavijestio je kako je Iblis rekao Ademu: ***"O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati?"***[54] Ako je Uzvišeni Allah nastanio Adema u Džennetu vječnosti i carstvu koje neće nestati, zašto Adem nije odgovorio Iblisu: "Kako ćeš mi pokazati ono u čemu ja već jesam, što mi je već dato?!" Allah Uzvišeni, očito, Adema nije obavijestio da ga je smjestio u Džennet vječnosti. Da je on

[50] El-Hidžr, 48.
[51] El-Hidžr, 48.
[52] ***"Pa počeše po njima lišće dženetsko stavljati."*** (Ta-ha, 121.)
[53] El-Bekare, 30.
[54] Ta-ha, 120.

znao da je to vječno prebivalište, ne bi se priklonio Iblisovim riječima, niti bi prihvatio njegov savjet. Međutim, s obzirom da nije bio u vječnom prebivalištu, podlegao je iskušenju i prevario se da će ga drvo učiniti vječnim.

Oni još dodaju: ako je Adem nastanjen u Džennetu vječnosti, a to je sveto mjesto, mjesto u kojem pravo boraviti imaju samo čisti vjernici, kako je, onda, moguće da u njega uđe prljavi, prepredeni, nečisti Iblis. On je Adema, a.s., doveo u iskušenje, ubacio mu zle misli u uho i u srce. Kako god bilo, kako prokletnik može dospjeti na mjesto i prebivalište bogobojaznih! I dalje, nakon što mu je bilo rečeno: ***"'E, onda izlazi iz Dženneta' - reče On – 'ne priliči ti da u njemu prkosiš; izlazi, ti si, zaista, od onih prezrenih.'"***,[55] kako je moguće da se opet vine u visine i bude smješten u dženetsko prebivalište iznad sedmog neba, nakon protjerivanja i poniženja zbog prkošenja i oholosti. Da li to odgovara riječima: ***"Ne priliči ti da u njemu prkosiš."*** Ako njegovo obraćanje Ademu i krivokletstvo ne predstavlja oholost, šta onda može biti oholost?!

Ako kažete da je njegovo došaptavanje ružnih misli praocu i pramajci stiglo sa zemlje, dok su oni, istovremeno, bili visoko na nebu, da li to može prihvatiti zdrav razum! Ako mislite da je Iblis ušao u zmiju, da bi im na taj način došapnuo zle misli, i to je posve pogrešno. Kako se može, nakon što je prognan, uzdići toliko da dospije do Dženneta, makar bio i u trbuhu zmije?! Ako pomislite da je Iblis ušao u njihova srca i došaptavao im zle misli, opasnost od njegovog prisustva u Džennetu i dalje ostaje prisutna.

Uzvišeni Allah pripovjedio je kako se On njima dvoma obraćao usmeno: ***"Gospodar vaš vam zabranjuje ovo drvo."***[56] Ovo je dokaz daje On gledao njih dvoje i drvo. Kad je Adem napustio Džennet i više

[55] El-E'araf, 13.
[56] El-E'araf, 20.

nije bio njegov stanovnik, Uzvišeni Allah mu reče: ***"Zar vam to drvo nisam zabranio?!"***[57] Nije rekao *ovo* drvo. Kada im je rekao: *"Gospodar vaš vam zabranjuje ovo drvo"*, nakon što ih je nahranio u carstvu Dženneta i vječnom prebivalištu, upotrijebio je pokaznu zamjenicu *lekuma* (vama dvoma) pokazavši Svoju bliskost sa njima. Kad je odlučio da ih iz njega iseli, upotrijebio je pokaznu zamjenicu kojom se označava udaljenost i otuđenost, kao da im od svih privilegija koje su uživali u Džennetu nije preostala ni mogućnost gledanja u zabranjeno drvo.[58] Uzvišeni je Allah, također, rekao: ***"K Njemu se dižu lijepe riječi."***[59] A došaptavanje prokletnika najružnije su riječi, koje se ne uzdižu na sveto mjesto. Munzir kaže: *"Prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao kako je Adem spavao u Džennetu. A u Džennetu vječnosti nema spavanja, što potvrđuju obavezujući tekstovi i konsenzus muslimanskih alima. Vjerovjesnik, s.a.v.s., upitan je: 'Hoće li stanovnici Dženneta spavati u njemu?' 'Neće', reče on. 'Spavanje je brat smrti, san je jedna vrsta umiranja.'"* O ovome govori i Kur'an. Umiranje je promjena stanja, a stanište spasa, Džennet, spašeno je od takve promjene stanja. Onaj koji spava mrtav je, ili liči na mrtvaca.

U mevkuf-hadisu, kojeg prenosi Ibn Ebu Nedžih od Mudžahida, stoji: *"Hava je stvorena od Ademovog krajnjeg rebra dok je spavao."* Isbat od Es-Seddija prenosi: *"Adem, a.s., nastanio se u Džennetu i hodao je bez žene u kojoj bi našao svoj smiraj. Zaspao je jednom, i kada se probudio vidio je pored svoje glave ženu kako sjedi, koju je Allah od njegovog rebra stvorio. Upita je: 'Ko si ti?' 'Žena', reče ona. 'Zašto si stvorena?', upita on. 'Da ti nađeš svoj mir sa mnom', odgovori ona."*

---

[57] El-E'araf, 22.

[58] Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ti si Adem kojeg je njegov grijeh istjerao iz Dženneta." Bilježi ga Buharija u svome *Sahihu*, Knjiga o vjerovjesnicima.

[59] Fatir, 10.

Ibn Ishak od Ibn Abbasa prenosi riječi: *"Uzvišeni Allah dao je da Adem uroni u san, a zatim je uzeo jedno njegovo rebro, s njegove lijeve strane, pa to mjesto zatvorio mesom. Adem je spavao, a Allah je od njegovog rebra stvorio njegovu drugu Havu, ženu u kojoj će naći svoj mir. Kad je od njega otklonjena pospanost, on se probudio i, vidjevši ženu pored sebe, rekao: 'Moje meso, moja krv, moja duša.', pa je tako našao smiraj u njoj."*

Oni kažu da nema dileme oko toga da je Allah stvorio Adema na zemlji. Ni na jednom mjestu nije spomenuto da ga je premjestio na nebo. Da ga je nakon toga premjestio na nebo, to zbog važnosti vjerovatno bilo spomenuto. To bi bio jedan od najvećih Božijih znakova, najveća blagodat kojom je počašćen Adem. Bio bi to miradž, uzdignuće i tijelom i dušom, sa zemlje prema prostranstvima iznad nebesa. A, kako će ga Allah premjestiti i nastaniti iznad neba kada je svojim melecima rekao da će ga postaviti za halifu na zemlji. Kako će ga, onda, najprije nastaniti u kući vječnosti, u kojoj onaj koji uđe ostaje vječno, i iz nje nikada neće izaći? Jer, Uzvišeni kaže: ***"Oni odatle nikada neće izvedeni biti."***[60]

Oni dalje vele kako o ovom slučaju nema drugog objašnjenja osim onog koje nam kazuje da je Uzvišeni Allah protjerao Iblisa s neba nakon što je ovaj odbio pokloniti se sedždom Ademu, a.s. Nakon toga Allah je Adema uveo u Džennet. Ovo je pitanje stvaranja i nije moguće da se drukčije dogodi. Naredba da mu se sedždom pokloni došla je odmah poslije Ademovog stvaranja, bez oklijevanja. Da je Džennet u tom trenutku bio iznad nebesa, Iblis ne bi uspio do njega doći. On je već bio iz njega prognan.

Što se tiče nekih pretpostavki, one su bespotrebne i neutemeljene, poput one koja kaže da se Iblis do Dženneta uspeo samo privremeno.

---

[60] El-Hidžr, 48.

Ili, poput one po kojoj je ušao u utrobi zmije, ili da im je došaptavao zle misli dok je on bio na zemlji, a njih dvoje iznad nebesa. Nije teško dokučiti kako se tu radi o neobičnoj prizvoljnosti i izvještačenoj usiljenosti. Za razliku od takvog promišljanja, mi mislimo da je Allah, slavljen neka je, nakon što ga je protjerao s neba jer se nije htio sedždom pokloniti Ademu, a.s., znao da je već tada bio zadojen mržnjom. Nakon što je Adema nastanio u svoj Džennet, javila se zavist njegovog neprijatelja, koji je kovao spletke kako da ga zavede i istjera iz njega, a Allah najbolje zna.

Ono što, kako oni kažu, upućuje da Džennet Ademov nije bio Džennet vječnosti koji je pripremljen za bogobojazne, činjenica je da ga je Allah, slavljen neka je, nakon stvaranja izvijestio da će živjeti samo do određenog roka, odnosno da taj Džennet nije stvoren za vječnost. Tirmizija u svome djelu *El-Džami'* bilježi hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Nakon što je Allah stvorio Adema, a.s., i udahnuo u njega svoga duha, Adem je kihnuo i rekao: 'El-hamdulillahi', odnosno zahvalio je Allahu, s Njegovim dopuštenjem. Tada je njegov Gospodar rekao: 'Jerhamukellah (Allah ti se smilovao, Ademe). Idi kod jedne skupine meleka.' Otišao je i rekao: 'Es-selamu alejkum', a oni su uzvratili: 'Ve alejkes-selam', itd. Zatim se vratio kod svoga Gospodara, Koji mu je rekao: 'Ovo je tvoj pozdrav i pozdrav tvojih potomaka.' Tada je Allah, pruživši mu svoje skupljene šake, rekao: 'Izaberi koju hoćeš.' On reče: 'Izabrao sam desnu ruku moga Gospodara, a obje su Njegove ruke za mene mubarek desne ruke.' Zatim je Allah otvorio tu ruku, kad u njoj - Adem i njegova porodica! 'Ko su ovi Gospodaru', upita on. Uzvišeni reče: 'Ovo je tvoje potomstvo.' Svaki je čovjek među očima imao napisan svoj životni vijek. Među njima je bio i jedan čovjek s neobičnim sjajem. 'Ko je ovo, Gospodaru?', upita. Allah odgovori: 'Tvoj potomak Davud. Njemu sam odredio da će živjeti četrdeset godina.' 'Gospodaru, produži mu životni vijek', reče on. 'Tako sam mu odredio.' 'Gospodaru, ja ću mu od sebe dati šezdeset godina', reče on. Allah odgovori: 'Neka ti bude.'*

Adem je živio u Džennetu koliko je Allah želio, a zatim je iz njega iseljen. Adem, a.s., brojao je godine, pa kad mu je došao melek smrti, Adem ga upita: 'Zar nisi malo požurio, meni je propisano da živim hiljadu godina?' Melek mu odgovori: 'Tačno, ali ti si dao svom potomku Davudu šezdeset godina?' Tako je zanijekao dobro koje je učinio i tako će i njegovi potomci raditi. I zaboravio je, pa će i njegovi potomci zaboravljati. Od tada bi naređeno da se sve zapisuje u knjigu i da za sve postoje svjedoci, meleci koji zapisuju ljudska djela, a ujedno su i svjedoci." Tirmizija kaže da je ovaj hadis *hasen-garib*.

Pristalice stava o kojem govorimo kažu da je ovaj hadis jasan dokaz kako Adem, a.s., nije stvoren u vječnom dženetskom prebivalištu, u kojem ne umire niko ko u njega uđe, nego na prolaznom dunjaluku, kojem je Uzvišeni Allah, kao i njegovim stanovnicima, odredio rok do kojeg će ostati u životu. On je, dakle, na njemu nastanjen. Ako neko upita: Ako je Adem, a.s., posigurno znao da će živjeti do određenog roka, da nije vječan, kako nije znao da Iblis laže kad je rekao: ***"Hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti?"***[61] Ili, kad je rekao: ***"Ili da ne biste besmrtni bili."***[62] Na ovo pitanje može se odgovoriti na dva načina. **Prvo:** Vječnost ne znači uvijek neograničeno trajanje i neprekidnost, nego veoma dug boravak, što ćemo nešto kasnije objasniti. **Drugo**: Možda je zaboravio kada ga je Iblis, uz lažnu zakletvu, zaveo i nagovorio da okusi navodno drvo vječnosti.

Dalje, oni navode da je općepoznato svakom muslimanu da je Allah, slavljen neka je, stvorio Adema od prašine ove zemlje i obavijestio ga da je stvoren od zemlje, sasušene ilovače, od blata ustajalog. Neki kažu da ima glinu (*salsala*) koja ga isušuje. Neki kažu da izraz *salsal* označava i promjenu stanja, jer se u arapskom jeziku kaže *salle el-lahmu* za meso koje se isuši ili promijeni svoj miris, tj. pokvari se. Izraz *el-hameu*

[61] Ta-ha, 120.
[62] El-E'araf, 20.

označava crno, promjenjivo i ustajalo blato. Sve su ovo faze kroz koje prolazi zemljani prah, koji je Ademov, tj. čovjekov osnovni sastojak.

Također je Allah obavijestio o fazama stvaranja čovjeka. *"**Mi vas stvaramo od zemlje, zatim od kapi sjemena, potom od ugruška, zatim od grude mesa...**"*[63]

Uzvišeni, slavljen neka je, nije kazao da ga je uzdigao, sa zemlje, iznad nebesa, niti prije niti poslije stvaranja. Gdje je dokaz koji ukazuje na uzdizanje materije od koje je stvoren, ili čovjeka samog, nakon što je stvoren? Za to sigurno nema dokaza, niti je to nešto o čemu nas je Allah obavijestio. Poznato je i to da uzvišeno mjesto iznad nebesa nije mjesto za zemaljsku ilovaču, koja mijenja svoj miris, i koji zbog promjene stanja može jako zaudarati. Zemlja je pravo mjesto za materiju koja doživljava ovako nezgodne promjene. Prostor iznad svemira, metafizički prostor, nije mjesto za promjenjive materije, zadah, ili bilo šta ružno, u što ne sumnja niko od onih koji pameti imaju.

Zagovornici ovog mišljenja kažu da je Uzvišeni Allah rekao i slijedeće: ***"A sretni će u Džennet; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će boraviti - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; bit će to dar koji će neprekidno trajati."***[64] On, slavljen neka je, obavještava nas da je Džennet vječnosti dar koji će neprekidno trajati.

Ako se sve o čemu nas je obavijestio Uzvišeni Allah uzme u obzir - da je Adema stvorio na zemlji, da ga je postavio namjesnikom na njoj; da je Iblis Adema zavodio došaptavanjem zlih misli, u mjestu u kojem je bio nastanjen nakon što je protjeran s neba[65] zbog svog odbijanja da zemlji namjesnika postaviti; da je prebivalište vječnosti mjesto primanja

---

[63] El-Hadž, 5.

[64] Hud, 108.

[65] ***"Mi rekosmo: 'Silazite iz njega svi! Od Mene će vam uputstvo dolaziti, i oni koji uputstvo Moje budu slijedili - ničega se neće bojati i ni za čim neće tugovati. A onima koji ne budu vjerovali i knjige Naše budu poricali – bit će stanovnici Džehennema; u njemu će vječno ostati.'"*** El-Bekare, 38-39.

nagrade za položeni ispit i izvršenu obavezu; da u Džennetu nema prazne besjede i grješnih riječi i laži; da oni koji uđu iz njega neće izaći; u njemu neće očajavati ni tugovati, neće se bilo čega bojati niti će spavati; da je Allah Džennet učinio zabranjenim za nevjernike i Iblisa koji predstavlja krunu nevjerovanja – onaj koga prvenstveno zanima argument kojem će pohitati, čovjek koji se isuviše poštuje da bi sebi dozvolio da potone u provaliju *taklida*, slijepog slijeđenja tuđeg mišljenja, može jasno uvidjeti i odabrati ispravno mišljenje, uz Allahovu pomoć.

I, na kraju, kada bi bio potreban samo jedan argument, dovoljno bi bilo navesti kako Džennet nije mjesto preuzimanja obaveza. A Allah, slavljen neka je On, stavio je u obavezu njima dvoma da ne smiju jesti sa zabranjenog drveta. To upućuje da je Džennet u kojem je Adem bio nastajen mjesto preuzimanja obaveza, a ne mjesto primanja nagrade i vječnosti. Dakle, to nije bio Džennet vječnosti, *Džennetul-huldi*.

POGLAVLJE V

Pristalice ovog mišljenja odgovaraju pristalicama prethodnog stava

Vaš stav da je to mišljenje koje ljudi po svojoj prirodi prihvataju i da za drugo ne znaju nije osnovan. To je, zapravo, tradicionalno mišljenje i bazira se na onome o čemu su nas poslanici izvijestili. I mi i vi znanje o ovom pitanju peuzeli smo iz Kur'ana. Dakle, ne posredstvom razuma ili prirodnog poretka stvari. Onaj ko prati ovu raspravu može se osvrnuti na ono na šta ukazuju Allahova Knjiga i sunnet Njegova Poslanika. Mi vas pozivamo da navedete ime jednog od ashaba, ili jednog od tabi'ina koji se o ovome izjasnio, ili jedan sahih ili hasen-hadis, kojim ćete potvrditi da je tu riječ baš o Džennetu vječnosti, kojeg je Allah za vjernike pripremio. Svjesni smo da to niste kadri učiniti, a i mi smo, iz bogate riznice naših prethodnika – selef, ashabi i tabi'ini - pronašli ono što upućuje na sasvim suprotan zaključak.

Međutim, s obzirom da je u cijeloj ovoj priči, o Džennetu u kojem je bio nastanjen Adem, ovaj izraz naveden u dosta uopćenoj formi, koja otprilike odgovara izrazu za Džennet kojeg je Allah pripremio vjernicima i za koji nam je dao određena saznanja, mnogi su u zabludi kada misle da je riječ o jednom te istom Džennetu, Džennetu vječnosti.

Ako želite po prirodnom slijedu stvari odgovoriti, ovo što ste ponudili ne vrijedi mnogo. Želite reći da je Allah stvorio ljude i u njih usadio norme ponašanja, sposobnost da sami razaznaju kako je pravda dobra i korisna, a nepravda ružna i štetna, te neke druge stvari koje čovjek prirodno može razaznati. Djelimično se slažemo, ali ta tvrdnja je u osnovi ništavna,

posebno kada je posrijedi pitanje o kojem diskutiramo. Ako se vratimo na našu urođenu sposobnost razlikovanja dobrog i štetnog, nećemo naći nikakvog znanja o ovome.

Vi ste kao dokaz citirali hadis Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Adem rekao: *"Pa zar vas iz Dženneta nije prognao upravo grijeh vašeg oca?"* Ovaj hadis upućuje na to da je Adem zakasnio grijeh okarakterizirati kao nešto što je odvratno - grijeh koji je počinio na dunjaluku, i da se zbog toga grijeha desilo njegovo protjerivanje iz Dženneta.[66] U jednoj drugoj predaji stoji da je Adem rekao: *"Bilo mi je zabranjeno da jedem s tog drveta, ali sam ipak jeo."* Šta iz ovoga ukazuje na to da je riječ o dženetskom prebivalištu? Isto se odnosi i na Musaove riječi upućene njemu: *"Izveo si i nas i sebe iz Dženneta."* On mu, kako vidimo, nije rekao: *Izveo si nas iz Dženneta vječnosti*!

Rekli smo da su oni izašli iz bašče dženetske u neku vrstu dženeta na zemlji, što vi osporavate. Iako se za te bašče u jeziku može kazati da su dženet,[67] između njih i Ademovog Dženneta ogromna je razlika. Njene prave razmjere zna samo Allah. One su, u odnosu na Džennet, poput zatvora. To što su one bašče na zemlji, ne znači da između njih i spomenutog Dženneta ne postoji razlika u svakom pogledu. Vi ste naveli dokaz u kojem ste kazali da je Uzvišeni Allah rekao: "Silazite!", nakon što ih je izveo iz Dženneta. Ovaj izraz, *hubut*, ne znači nužno silazak s neba na zemlju. Sve što se iz njega da razumjeti jeste da je riječ o silasku sa uzvišenijeg mjesta na neko niže mjesto. To se ne može negirati. Bio je to Džennet na najvišem uzvišenju na zemlji, i iz njega su izvedeni na zemlju. Objasnili smo da je nalog upućen Ademu, a.s., njegovoj ženi i njihovom neprijatelju. Da je taj Džennet bio na nebu, njihovom neprijatelju ne bi

[66] ***"I šejtan ih navede da zbog drveta posrnu i izvede ih iz onoga u čemu su bili. 'Siđite!' - rekosmo Mi – 'jedni drugima ćete neprijatelji biti, a na zemlji ćete boraviti i do roka određenoga živjeti!'"*** El-Bekare, 35.

[67] Dženet, inače, znači: bašča, vrt, raj. (Nap. prev.)

bilo omogućeno da do njega dođe, nakon što je iz njega još onda kada je odbio sedždom se pokloniti Ademu, a.s. Ajet kojeg ste kao dokaz naveli najočitiji je dokaz protiv vas. Proizvoljnost i izvještačenost u vašim pretpostavkama ništa vam ne mogu pomoći.

Što se tiče ajeta: ***"(...) a na zemlji ćete boraviti i do roka određenoga živjeti"***,[68] on ni u kom slučaju ne znači da oni prije toga nisu bili na zemlji. Pojam *zemlja* naziv je za vrstu. Oni su bili na najuzvišenijem, najugodnijem i najboljem mjestu na zemlji, na kojem nisu osjećali glad, potrebu za odjećom, žeđ i toplinu. Sišli su na zemlju na kojoj su sve to osjetili, i život, i smrt, i izlazak iz kabura. U Džennetu u kojem su bili nastanjeni nije bilo zamaranja niti uznemiravanja. Zemlja na koju su sišli mjesto je umora, uznemiravanja i raznih neprijatnosti.

Vi tvrdite da je Uzvišeni, slavljen neka je, opisao Džennet svojstvima kakva ne možemo naći na zemlji. Doista, ta se svojstva ne mogu naći na zemlji na koju su sišli. Međutim, otkud vam to da se ne mogu naći na mjestu sa kojeg su sišli?!

Vi tvrdite da je Adem, a.s., znao kako je dunjaluk prolazan i, da je Džennet bio na zemlji, on bi bio svjestan kako Iblis laže kada mu je rekao: *„O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti?"*. Dva su moguća objašnjenja. **Prvo**: Izraz upućuje na vječnost, što znači da je uopćeniji od izraza *trajanje bez prekida*. U jeziku ovaj izraz znači *duži boravak*, odnosno boravak nečega samog po sebi. U arapskom se jeziku za dugovječnog čovjeka u godinama kaže *redžulun muhalled*. Slično je i sa jezičkom upotrebom izraza drevan (*kadim*), za ono što od davnina postoji, ali ima svoj početak. Tako Uzvišeni kaže: ***"(...) kao stari savijeni palmin prut."***[69], ***"Ti i sada, kao i prije, griješiš."***[70], ***"Kako pomoću njega Pravi put***

[68] El-Bekare, 36.
[69] Jasin, 39.
[70] Jusuf, 95.

nisu našli, sigurno će reći: 'Ovo je još davna izmišljotina'."[71] Uzvišeni je Allah izraz *hulud* (vječnost, vječni boravak) upotrijebio za patnju u kojoj će neki grješnici biti u Džehennemu, naprimjer za ubicu. Vjerovjesnik, s.a.v.s., to je učinio za samoubicu. **Drugo**: Znanje o prolaznosti dunjaluka i dolasku na ahiret, vječni svijet, saznaje se putem Objave, a Adem do tada nije bio počašćen vjerovjesništvom da bi to znanje imao. Adem, naravno, jest bio vjerovjesnik, primio je Objavu od Allaha Uzvišenog, objavljeni su mu *suhufi*, kako nam kazuje hadis Ebu Zerra. Međutim, sve se to zbilo nakon naloga da siđe na zemlju. To potvrđuje kur'anski tekst u kojem Uzvišeni kaže: ***"'Izlazite iz njega svi' - reče On – 'jedni drugima ćete neprijatelji biti! Od Mene će vam uputa dolaziti, i onaj ko bude slijedio uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti.'***"[72] Isto je i sa surom El-Bekare: ***"'Siđite!' - rekosmo Mi – 'jedni drugima ćete neprijatelji biti'...***"[73]

Vi kažete da je izraz Džennet naveden sa određenim članom, što znači da označava određeni Džennet, ili Džennet vječnosti. Tačno je vaša tvrdnja, ali je tačno i to da je ovaj izraz naveden i na drugom mjestu u Kur'anu, gdje posigurno nije riječ o Džennetu vječnosti: ***"Mi smo ih na kušnju stavili, kao što smo vlasnike jedne bašče (ashabel-džęnneti) na kušnju stavili kad su se zakleli da će je, sigurno, rano izjutra obrati.***"[74] Vi tvrdite da se ovdje iz konteksta da razumjeti kako je ovdje riječ o dženetu (bašči) na zemlji. Mi na to odgovaramo da dokazi koje smo spomenuli upućuju da je Ademov, a.s., Džennet bio na zemlji. Mi tvrdimo samo na osnovu onoga na šta nam ukazuje jasan dokaz.

[71] El-Ahkaf, 11. U svim ovim ajetima upotrijebljen je izraz *qadim*, koji u osnovi znači *drevni*. Prevodioci, kao naprimjer Korkut, prevode uglavnom značenje, a ponekad i tumačenje Kur'ana. Tako je i sa posljednjim ajetom. (Nap. prev.)
[72] Ta-ha, 123.
[73] El-Bekare, 35.
[74] El-Kalem, 17.

Što se tiče *esera* Ebu Musaa, koji ste naveli kao dokaz, *"da je Allah izveo Adema, a.s., iz Dženneta i opskrbio ga njegovim plodovima"*, u njemu nema ništa novo u odnosu na kur'ansko kazivanje, osim opskrbljivanja dženetskim plodovima, što ne mora značiti da je riječ o Džennetu vječnosti. Vi tvrdite da su ovi plodovi kvarljivi, a takvih u Džennetu ne može biti. Otkud vam to da su plodovi Dženneta u kojem je bio nastanjen Adem izloženi propadanju, baš kao ovozemaljski plodovi? Pouzdano se zna da je u jednom vjerodostojnom hadisu Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Da nije Izraelićana, meso se ne bi kvarilo."*[75] Tojest, ne bi se mijenjalo i ne bi zaudaralo kad odstoji. Uzvišeni Allah, slavljen neka je, učinio je da hrana Azizova i njegovo piće na ovom svijetu ostanu u istom stanju stotinu godina.

Vi kažete da je Uzvišeni Allah, slavljen neka je, dao garanciju Ademu, a.s., da će ga vratiti u Džennet ako se iskreno pokaje. U to, svakako, nema sumnje. Međutim, nije poznato da se ta garancija odnosi baš na Džennet u kojem je prije boravio. Ako ga vrati i u Džennet vječnosti, On će, slavljen neka je, uistinu ispuniti Svoje obećanje. Sam izraz *vraćanje* ne znači uvijek vraćanje u prvobitno stanje, u pogledu vremena i mjesta. Čak, ne znači uvijek ni vraćanje u stanje slično prvobitnom. Kao što Šuajb reče narodu svom: ***"Ako bismo vjeru vašu prihvatili nakon što nas je Allah spasio nje, na Allaha bismo laž iznijeli. Mi je ne trebamo prihvaćati, to neće Allah, Gospodar naš."***[76] Allah, slavljen neka je, učinio je da simptomi razvratnog života budu jednaki. Ako se njegov narod odluči nastaviti međusobno općiti sa muškarcima, ako budu činili taj gnusni čin, ili ako se budu sustezali od općenja sa ženama, doživjet će propast. Ovdje su navedeni neki odgovori pristalica ovog mišljenja svojim oponentima.

---

[75] Bilježe ga: Buharija u svome *Sahihu* (Kitabul-enbija), i Muslim u svome *Sahihu* (Kitabur-reda').
[76] El-Ea'raf, 89.

POGLAVLJE VI

Ulazak u Džennet vječnosti (Odgovor onih koji smatraju da je Adem, a.s., bio nastanjen u Džennetu vječnosti onima koji to osporavaju)

Vi tvrdite da je Allah, slavljen neka je, obavijestio kako će se ulazak u Džennet vječnosti desiti na Sudnjem danu. To je tačno, kada se govori općenito o ulasku u Džennet, nakon kojeg će uslijediti vječni boravak u njemu. Međutim, privremeni ulazak i boravak u Džennetu desit će se i prije Sudnjega dana. Vjerovjesnik, s.a.v.s., ušao je u Džennet za vrijeme Noćnog putovanja, Mi'radža (*Lejletul-isra'*). Duše vjernika i šehida ušle su u Džennet u berzehu. To nije ulazak na Sudnjem danu, o kojem Allah obavještava. Naravno, ulazak u vječnost desit će se nakon Sudnjeg dana. Ipak, otkud vam tvrdnja da ulaska u Džennet uopće neće biti još za vrijeme trajanja dunjaluka. Ovim se samo potvrđuje naše mišljenje da je to Džennet vječnog prebivališta.Vaša argumentacija, prema kojoj u Džennetu nema umora, tuge, grješnih riječi, laži i drugih negativnosti, a da je svega toga bilo u Džennetu u kojem je bio nastanjen Adem, ispravna je i mi to ne poričemo, kao ni bilo koji musliman. Međutim, sve to važi za Džennet od trenutka kada u njega uđu vjernici na Sudnjem danu, na što upućuje značenje svih ajeta koji o ovome govore. Nepostojanje spomenutih negativnosti povezano je sa ulaskom vjernika u Džennet. Ali, to ne isključuje mogućnost da su se u njemu desile takve stvari između praočeva ljudskog i džinskog roda, o čemu nam pripovijeda Uzvišeni Allah, slavljen neka je. Kada vjernici u njega uđu na Sudnjem danu, bit će

onako kako nam je predstavio Allah – bez umora, tuge, grješnih riječi, laži i ostalog - što ne sugerira bilo kavu proturječnost u ovom slučaju.

Vi tvrdite da je Džennet mjesto primanja nagrade, a ne mjesto na kojem se primaju obaveze. To što je Ademu rečeno da ne smije jesti plodove zabranjenog drveta, vas navodi na zaključak da to nije bio Džennet vječnosti, već mjesto primanja obaveza. Mi ćemo ponuditi dva odgovora. **Prvo**: Kada vjernici uđu u Džennet na Sudnjem danu, nikave obaveze neće preuzimati. Međutim, nigdje ne postoje dokazi da neće biti obaveza onome ko u njega uđe još za vrijeme dunjaluka. Jer, pouzdano se zna da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Jučer sam ulazio u Džennet i vidio neku ženu kako uzima abdest pored jednog dvorca, pa sam je upitao: 'Čija si ti?'"*, Dakle, nije nemoguće da u Džennetu ima neko ko izvršava Božije odredbe, ko Allahu u njemu robuje prije nastupanja Sudnjeg dana. Štaviše, realno je očekivati da u njemu bude onih koji izvršavaju naredbe svoga Gospodara, koji vode računa o Njegovim zabranama, svejedno da li će to neko nazvati *teklifom*, obavezivanjem, preuzimanjem obaveza. **Drugo**: Preuzimanje obaveza u Džennetu nije bilo kao preuzimanje obaveza na dunjaluku, poput obaveze posta, namaza, džihada i slično. Riječi je bilo o samo jednoj obavezi, jednom zabranjenom drvetu između toliko drugih! Ovakav način obavezivanja, dakle, u ovom obimu, nije nemoguć kad je u pitanju Džennet vječnosti. Osim toga, znamo da će u Džennetu svakom stanovniku biti zabranjeno da se približava nekoj drugoj ženi osim njegovoj. Zato, to što tvrdite da se obavezivanje u Džennetu ne može desiti ni u jednom trenutku, tvrdnja je bez dokaza. Ako već hoćete, ispravno je tvrditi da obavezama poput dunjalučkih neće biti mjesta u Džennetu. To, ipak, nimalo ne potvrđuje vašu opću tvrdnju prema kojoj Džennet u kojem je bio nastanjen Adem, a.s, nije Džennet vječnosti.

Što se tiče vašeg dokaza - ako je predaja na kojoj ga temeljite vjerodostojna - da je Adem u Džennetu spavao, a dženetski stanovnici neće znati za san, i on potvrđuje da stanovnici Dženneta, tek nakon što

u njega uđu da vječno borave, neće spavati i neće umirati. To se pravilo, pak, ne odnosi na period prije toga.

Vi, dalje, kao dokaz navodite priču kako je Iblis zavodio Adema nakon što je prognan s neba, i kažete, zaklinjući se Allahom, kako je to najočitiji dokaz koji posjedujete. Pritom tvrdite da je naše mišljenje kako je Iblis ušao u Džennet ponovo, nakon što ga je Allah iz njega izgnao, proizvoljno. Međutim, ne može se negirati mogućnost da je Iblis u njemu ponovo bio, makar privremeno, da bi iskušenje i ispit Ademov bili potpuniji. To je ispit koji je Allah pripremio, odredio njegovu svrhu, pa je moguć i privremen boravak Iblisa u Džennetu, čak i ako to nije mjesto njegova stalnog boravka. I sam Allah, slavljen neka je, govori kako su šejtani prije poslanstva Allahova Poslanika, s.a.v.s., sjedili po busijama na nebu, kako bi štogod čuli od Objave.[77] To je privremeno uspinjanje na nebo, i ne podrazumijeva njihov ostanak na tom mjestu. Nema suprotstavljenosti između tog uspinjanja i naredbe da se iz Dženneta izađe: ***"Silazite, jedni drugima ćete neprijatelji biti."***[78]

Što se tiče vaše tvrdnje da je Allah, slavljen neka je, Adema obavijestio koliko će u Džennetu boraviti, hadisa kojeg ste citirali i dokaza iz njega izvedenog, možemo kazati kako to ne znači da Adem nije mogao ući u Džennet vječnosti i u njemu neko vrijeme boraviti. Ako je Allah rekao da oni koji u njega uđu neće umirati i neće iz njega izaći, sve to odnosi se na period nakon Sudnjega dana.

Vi tvrdite da je Allah stvarao od zemlje, u što nema sumnje. Međutim, kako možete tvrditi da je na njoj upotpunio Svoje stvaranje?! U nekim *eserima* stoji : *"Allah, slavljen neka je, nakon što je stvorio čovjeka, ostavio ga je pred vratima Dženneta sedamdeset jutara. Iblis je kružio*

[77] ***"I sjedili smo okolo njega po busijama da bismo što čuli, ali će onaj ko sada prisluškuje na zvijezdu padalicu koja vreba naići."*** (El-Džin, 9.)
[78] El-Bekare, 36.

oko njega, zagledao ga, i potom rekao: 'Zašto li si ti stvoren?' Kad je primijetio kakav je iznutra, šta se nalazi u njegovoj nutrini, znao je da je riječ o stvorenju koje se teško može obuzdati. Zato je rekao: 'Ako ja budem imao nad njim vlast, potpuno ću ga uništiti, a ako on mene nadvlada, ja ću mu sigurno biti neposlušan.'"

Allah, slavljen neka je, kaže: ***"I pouči On Adema nazivima svih stvari, a onda ih predoči melecima i reče: 'Kažite Mi nazive njihove, ako istinu govorite!'***

'Hvaljen neka si' - rekoše oni – 'mi znamo samo ono čemu si nas Ti poučio; Ti si Sveznajući i Mudri.'

'O Ademe,' - reče On – 'kaži im ti nazive njihove!' I kad im on kaza nazive njihove, Allah reče: 'Zar vam nisam rekao da samo Ja znam tajne nebesa i Zemlje, i da samo Ja znam ono što javno činite i ono što krijete!'"[79]

Ove riječi upućuju na to da je Adem bio s melecima na nebu, gdje im je kazivao nazive svih stvari. U protivnom, zar su svi meleci sišli na zemlju da to od njega čuju!

Kad bi bilo tačno i to da je njegovo stvaranje završeno na zemlji, zar je nemoguće da se on, Allahovim emerom i kaderom, uspne na nebesa i zatim bude vraćen na zemlju! Mesih, a.s., uzdignut je na nebo, pa će ponovo, prije Sudnjega dana, biti spušten na zemlju. I Allahov Poslanik, s.a.v.s., imao je Noćno putovanje, tijelom i dušom, nebeskim sferama.

Ovo su odgovori onih koji smatraju da je Džennet u kojem je bio nastanjen Adem, a.s., Džennet vječnosti, njihovim protivnicima.

---

[79] El-Bekare, 30-32.

POGLAVLJE VII

O zabludi onih koji smatraju da Džennet još nije stvoren

Da je Džennet stvoren i da danas postoji, kažu zagovornici ovog stava, nužno bi morao nestati kad dođe Smak svijeta. Jer, tog će dana sve umrijeti i propast doživjeti: ***"Sve će, osim Njega, propasti!"***,[80] ili: ***"Svako živo biće smrt će okusiti!"***[81]

Pomrijet će hurije krupnih očiju i u njemu mladići, iako je Allah, slavljen neka je, obavijestio kako je to Džennet vječnosti, u kojem će njegovi stanovnici vječno boraviti, i u njemu neće umirati. A ono o čemu On, slavljen neka je, obavijesti, nije dopušteno osporavati. Tirmizija, vele oni, u svome djelu *El-Džami'* bilježi predaju Ibn Mesuda, u kojoj on kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Za vrijeme mog Noćnog putovanja (Lejletul-isra') susreo sam Adema, a.s. On mi je tada rekao: 'O Muhammede! Prenesi svome ummetu selam od mene i obavijesti ih da je Džennet tako plodna zemlja i pitka voda, poput zelenih nizina, i da su njegove sadnice:* subhanellah, el-hamdulillah, la ilahe illellah *i* Allahu ekber.*'* " Za ovaj hadis on kaže da je *hasen-garib*.

Također, u predaji od Ebu Zubejra, odnosno Džabira, spominje se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ko izgovori* subhanellahi ve bi hamdihi, *bude mu zasađena jedna palma u Džennetu."* Za ovaj hadis on kaže da

[80] El-Kasas, 88.
[81] Ali-Imran, 185.

je *hasen-sahih*. Kada bi Džennet bio već stvoren, odnosno kada bi njegovo stvaranje već bilo završeno, onda on ne bi bio poput doline i ne bi imalo smisla spominjati ove sadnice. Uzvišeni Allah je, govoreći o Imranovoj ženi, vele oni, rekao kako je ona molila: *"Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u Džennetu!"* A, nemoguće je da neko, onome ko mu je sašio kakvo haljinče ili mu sagradio kuću, kaže: *Sašij mi haljinče i sagradi mi kuću.* Dosta jasnije od ovog i eksplicitnije jesu riječi Vjerovjesnika, s.a.v.s.: *"Ko u ime Allaha sagradi mesdžid (džamiju), Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu."* Ovaj hadis je *muttefek alejhi*. Ova je rečenica složena, i sastoji se od uvjeta – *šart*, i nagrade za izvršenu radnju - *džeza'*. Ovo je potvrđeno od Vjerovjesnika, s.a.v.s., prema rivajetu Osmana b. Afana, Alije b. ebi Taliba, Džabira b. Abdullaha, Enesa b. Malika i Amra b. Anbese. Tu su, kažu oni, i neki *eseri* u kojima stoji da meleci u Džennetu sade i grade za čovjeka dok radi, a kada ostari i oslabi, meleci odustaju od posla. Ibn Hibban u svome *Sahihu* i Imami-Ahmed u svome *Musnedu* bilježe hadis Ebu Musa'a el-Eš'arije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kada Allah uzme Sebi dijete nekog čovjeka, On se obrati meleku smrti govoreći: 'Uzeo sam dijete Moga roba, uzeo sam njegovu radost i plod njegovog srca.' 'Da', kaže melek. 'Šta je on na to rekao?', upita On. 'Zahvaljuje Ti i izgovara: 'Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo', odgovori melek. 'Sagradite mu kuću u Džennetu i nazovite je* kuća zahvalnosti*', reče Allah."*

U spomenutom *Musnedu* je i hadis od istog prenosioca u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko u toku dana i noći klanja dvanaest rekata mimo farzova, Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu."* Nisu ovo, kažu oni, stavovi ljudi sklonih uvođenju novotarija u vjeru, niti pristalica mu'tezila, kako vi tvrdite. Ibn Muzejjen u svome *Tefsiru* spominje da je Ibn Nafi', koji je jedan od imama u sunnetu, upitan da li je Džennet stvoren, ili nije. "Bolje bi bilo, i pametnije, da šuti onaj koji tako nešto želi pitati", odgovorio je on. A Allah najbolje zna!

POGLAVLJE VIII

Odgovor pristalicama navedenog mišljenja

U prvom poglavlju razmatrali smo dokaze koji ukazuju na postojanje Dženneta danas. Šta mislite kada tvrdite da Džennet još nije stvoren? Želite li time reći da je on sada potpuna ništavnost, nešto što još nije postalo, što će postati tek kada se puhne u Rog i kada ljudi počnu izlaziti iz svojih kabura? Ovo je potpuno neispravno mišljenje, koje se može odbaciti na osnovu dobro poznatih činjenica iz vjerodostojnih hadisa koje ćemo nešto kasnije spomenuti, a neke smo već i naveli.

Vaše tvrdnje nije izrekao niko iz generacije *selefa* niti bilo ko od sljedbenika sunneta. To je, definitivno, neispravno mišljenje! Da li hoćete reći kako Džennet još nije u potpunosti stvoren? Odnosno, kažete li da Allah sve ono što je obećao stanovnicima Dženneta još uvijek stvara, te da će tu aktivnost završiti tek kad vjernici budu trebali ući u njega, na Sudnjem danu?!

Stavovi koje vi takvim tvrdnjama želite pobiti zapravo su istina, koja se ne može odbaciti, iako se svi vaši argumenti odnose upravo na ovaj segment problema.

Hadis Ibn Mesuda koji ste spomenuli, i hadis Ebu ez-Zubejra, od Džabira, eksplicitno nam kazuju da je zemlja u Džennetu stvorena, da Allah u njemu stvara kuće onima koji Ga spominju, čine Mu zikr, da će tamo biti izgrađene kuće onima koji budu na ovom svijetu radili određena dobra djela. Što čovjek bude više dobra činio, više će u Džennetu naći od nagrade. Kad god uradi kakvo hairli djelo, tamo će mu biti nešto

zasađeno, ili će mu biti sagrađena neka građevina. Drugim riječima, on će uživati u različitim plodovima svoga dobra. Sve ovo ipak ne može značiti kako Džennet još nije stvoren, i ta stvar se ne smije uopćavati. Što se tiče kur'anskog ajeta: ***"Sve će, osim Njega, propasti!"***,[82] kojeg ste kao argument naveli, to ste učinili zato što niste razumjeli značenje tog ajeta. Tvrditi da Džennet i Džehennem trenutno ne postoje, što vi činite, slično je tvrdnji vaših istomišljenika koji kažu da će oni nestati i propasti, kao i njihovi stanovnici. Ni vi ni oni niste razumjeli značenje ovog ajeta. Njegovo su značenje razumjeli učenjaci selefa i imami u islamu. Mi ćemo ovdje spomenuti neka njihova razmišljanja o ovom ajetu.

Buharija u svom *Sahihu* veli: "Kaže se da će sve propasti osim Njega, osim onoga što je u Njegovoj vlasti. I, kaže se da će propasti sve osim onoga što On želi."

Imami-Ahmed, po predaji njegova sina Abdullaha, rekao je: "Nebesa i Zemlja će nestati, jer će njezini stanovnici otići u Džennet i Džehennem. Što se Arša tiče, on neće nestati, jer on je krov Dženneta, a i Uzvišeni Allah, slavljen neka je, na njemu se nalazi, što znači da neće nestati. Što se tiče ajeta: ***'Sve će, osim Njega, propasti'***, to znači da je Uzvišeni Allah, slavljen neka je, objavio: ***'Sve što je na Zemlji prolazno je.'***[83] Kada su meleci čuli za ovaj ajet, rekli su: 'Propali su stanovnici Zemlje, sada će još više željeti da ostanu živjeti na njoj.' Tada je Uzvišeni Allah obavijestio stanovnike nebasa i Zemlje da će svi umrijeti, kazavši da će sve, osim Njega, propasti, jer On je živ i ne umire. Tada su meleci bili potpuno uvjereni u smrt."

Ebu el-Abbas Ahmed b. Džafer b. Jakub el-Istahri, kako navodi Ebul-Hasen u svome djelu *Et-Tabekat*, prenosi da je Ebu Abdullah Ahmed b. Hanbel rekao: "Ovo su stajališta stručnjaka za esere i sunnet, onih koji

[82] El-Kasas, 88.

[83] Er-Rahman, 26.

su po njemu poznati i na koje se drugi ugledaju u vezi sa spomenutim pitanjima od vremena ashaba našeg Vjerovjesnika, s.a.v.s., do današnjeg dana. Susretao sam mnoge učenjaka Hidžaza i Šama, ali i neke druge znalce ovih disciplina. Ko negira bilo šta od ovih mišljenja, u njih posumnja, ili bude nepristojan prema onima koji su ih izrekli, on je protivnik koji smišlja novotarije, otpadnik od džemata koji je skrenuo sa staze sunneta i puta Istine." Nakon što je citirao njihove stavove, rekao je: "Džennet je stvoren, i sve što je u njemu, a i Džehennem je stvoren, i sve što je u njemu. Uzvišeni Allah ih je stvorio, i stvorio je njihove stanovnike, tj. ljude koji će ući u Džennet ili Džehennem. Ni Džennet ni Džehennem neće nestati, nikada neće prestati postojati, niti će nestati ono što je u njima. Ako neko sklon smišljanju novotarija, ili kakav otpadnik, kao protuargument ponudi riječi Uzvišenog: ***'Sve će, osim Njega, propasti'***,[84] ili neki sličan ajet iz Kur'ana, koji spada u domen *mutešabih* ajeta, treba reći da će nestati sve ono čemu je Allah propisao nestanak. Međutim, Džennet i Džehennem stvoreni su da trajno ostanu, a ne za nestanak. I Džennet i Džehennem dio su ahireta, a ne dunjaluka, i hurije krupnih očiju, koje su stvorene zauvijek, neće umrijeti kada nastupi Smak svijeta i kada Suri-Israfil zapuše. Ko bude tvrdio suprotno od ovog, on je heretik koji je s Pravog puta skrenuo i zalutao.

I, stvorio je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog, sedam zemalja, jednu ispod druge. Između najviše zemlje i zemlji najbližeg neba razdaljina je od pet stotina godina. Iznad najvišeg, sedmog neba nalazi se voda, a Arš Milostivog, uzvišen i slavljen neka je, iznad vode je. Uzvišeni Allah na Aršu, Svome prijestolju, stoji. On zna šta je na sedam nebesa i sedam zemalja, šta je između njih, šta je ispod zemlje, šta u unutrašnjosti mora, mjesto gdje raste svaka dlaka, svako drvo, svaki usjev, svaka biljka. On

[84] El-Kasas, 88.

zna mjesto gdje padne svaki list, broj riječi koje neko izgovori, broj kamenčića, zemljanog praha i pijeska, svaki trunčić na brdima. On zna ljudska djela, zna šta ljudi govore i kako dišu. On sve to zna i ništa od toga nije Mu skriveno. On je na Aršu, iznad sedmog neba. Ispod Njega su zastori od vatre, svjetlosti, tame i onoga što On najbolje zna. Heretik kao argument može ponuditi riječi Uzvišenog: ***'Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice.'***,[85] ili Njegove riječi: ***'On je s vama gdje god bili.'***,[86] ili riječi: ***'...ni kad ih je manje ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili.'***,[87] ili: ***'Nema tajnih razgovora među trojicom a da On nije četvrti, niti među petericom a da On nije šesti...'***[88] Ako neko takav, kao protivargument, punudi ove i njima slične *mutešabih*-ajete, treba reći da oni označavaju Allahovo poznavanje tih stvari, jer Uzvišeni je na Aršu iznad najvišeg, sedmog neba. On sve to zna, jer jasno vidi ono što je stvorio, i ni jedno mjesto nije Mu skriveno."

Ebu Džafer et-Ta'i Muhamed b. Avn b. Sufjan el-Himsi kaže da mu je El-Hilal, hafiz i imam svoga vremena, koji je bio dobro upućen u znanje i spoznaju, rekao: "Ahmed b. Hanbel bio je poznat po tim svojim stavovima. Od njega su ljudi te stavove prihvatali i o njima su ga pitali velikani njegova vremena. Pisao sam ono što je Ahmed b. Hanbel diktirao. Kada je došao do jednog traktata o sunnetu, u njemu je, između ostalog, rekao i to da su Džennnet i Džehennem stvoreni. Allah ih je stvorio, kao što stoji u jednom *haberu* (hadisu) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ušao sam u Džennet i u njemu vidio neki dvorac, i vidio sam vrelo Kevser. Kad sam se nageo da vidim Džehennem, u njemu sam vidio većinu njegovih stanovnika u takvom i takvom stanju.' Ko tvrdi da Džennet i Džehennem

[85] Kaf, 16.
[86] El-Hadid, 4.
[87] El-Mudžadele, 7.
[88] El-Mudžadele, 7.

još nisu stvoreni, taj laže na Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i on ne vjeruje u Kur'an, Džennet i Džehennem. Dopustit će mu se da se pokaje, ako to želi. U protivnom, treba ga pogubiti."[89]

U predaji Abdusa b. Malika stoji da je Ahmed b. Hanbel, došavši do jednog traktata o sunnetu, između ostalog rekao i slijedeće: "Džennet i Džehennem su stvoreni. Allah ih je stvorio, kao što stoji u jednom hadisu da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Uspeo sam se u Džennet i u njemu vidio većinu njegovih stanovnika u takvom i takvom stanju. Kad sam se nageo da vidim Džehennem, vidio sam većinu njegovih stanovnika u takvom i takvom stanju.' Ko misli da Džennet i Džehennem još nisu stvoreni, taj ne vjeruje u Kur'an i hadise Allahovog Poslanika, s.a.v.s., čak ne mislim da vjeruje i u Džennet i Džehennem."

Razmisli o prethodnim poglavljima, o iskazanim stavovima u njima, o temama kojima smo se bavili, o korisnim stvarima koje zasigurno nisi mogao naći mimo ove knjige! Mi smo nastojali, koliko je god moguće, sažeti govor o ovoj temi. Da smo opširnije govorili, bio bi to ogroman teret. Allah je Onaj od Koga podršku tražimo, On je jedini oslonac i pomagač na putu koji vodi do ispravnog mišljenja.

---

[89] Ovo se odnosi na muslimana koji zaniječe i negira ovo o čemu autor govori. Dakle, ne na nemuslimana, koji nije primio islam. Ljudima je prepušteno da slobodno biraju između vjerovanja i nevjerovaja. Međutim, oni koji izaberu vjerovanje u postulate islamske vjere, njima nije dopušteno da tvrde kako namaz nije farz, ili da post nije farz, ili da Džennet i Džehennem, a o njima je ovdje riječ, ne postoje, ili da nisu stvoreni. Oni koji to učine smatraju se hereticima i otpadnicima od vjere, i za njih je - zbog toga što islamsko pravo posebno tretira zaštićene vrijenosti (vjera, život, imetak, čast i potomstvo) u društvu - predviđena smrtna kazna, ako se ne pokaju i javno to ne obznane. (Nap. prev.)

POGLAVLJE IX

O broju dženetskih vrata

Uzvišeni Allah kaže: ***"A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, i kad do njega dođu - a kapije njegove već širom otvorene - čuvari njegovi će im reći: "Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!"***[90]

Opisujući Džehennem, Allah kaže: ***"...i kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati..."***[91]

U posljednjem ajetu nije spomenut *vav* (veznik i, ili, a). Zato neki kažu kako ovaj veznik - koji je spomenut u prvom ajetu o Džennetu - označava broj *osam*, jer Džennet ima osam vrata, a Džehennem sedam, tako da u posljednjem ajetu nije upotrijebljen ovaj veznik.

Ovo je slabo mišljenje, bez valjanog dokaza. Za ovakvo nešto ne znaju Arapi niti stručnjaci za arapski jezik. Riječ je o pokušaju nekih učenjaka iz kasnijih generacija.

Drugi kažu da je ovaj veznik, *vav* iz prvog ajeta, višak, a potvrda je glagol koji je poslije njega došao, baš kako je navedeno, bez veznika, u drugom ajetu. I ovo je slabo mišljenje. Jer, veznik koji je višak nije poznat u govoru Arapa. Ne priliči da najrječitiji i najljepši govor sadrži nekakav harf viška, bez ikakve koristi ili kakvog značenja.

---

90 Ez-Zumer, 73.
91 Ez-Zumer, 71.

Treći kažu da je odgovor (*dževabuš-šart*) ispušten, a Allahove riječi ***'a kapije njegove već širom otvorene'*** vezuju se na Njegove riječi ***'i kad do njega dođu'***. Ovo je odabrano mišljenje Ebu Ubejde, El-Muberreda, Ez-Zudžadža i drugih. El-Muberred[92] kaže: "Ispuštanje odgovora (dževaba) djelotvorniji je izraz, kako kažu učenjaci."

Ebul-Feth ibn Džena (Džina) kaže: "Pristalice naše škole ne prihvataju mišljenje da je *vav* kao veznik ovdje višak, nego misle da je odgovor ispušten zato što je poznat."

Ostalo je da se kaže kakva je tajna u ispuštanju odgovora u ajetu koji govori o stanovnicima Dženneta, odnosno u njegovom spominjanju u ajetu koji govori o stanovnicima Džehennema?

Kada meleci prema Džehennemu povedu njegove buduće stanovnike, njegova vrata bit će pozatvarana. U trenutku kad oni dođu do njih naglo će se otvoriti, kako bi ih na samom otvaranju iznenadila žestina patnje. Dakle, vrata Džehennema pred njima će odmah, bez imalo oklijevanja, biti otvorena, jer tako je sa kaznom koja je zaslužena. To je mjesto poniženja, jer njima neće biti omogućeno da sami uđu, nego će od čuvara Džehennema biti zatraženo da ih uvedu.

S druge strane, Džennet je Allahova kuća, mjesto Njegovog kerameta (počasti), mjesto predviđeno za Njemu drage goste, Njegove prijatelje i pomagače. Kada oni dođu do Dženneta, bit će iznenađeni što njegova vrata još nisu otvorena. Tada će poželjeti i zamoliti u svojoj dovi da budu otvorena. Zatražit će od odabranih poslanika da to u njihovo ime učine. Svi će se ustručavati, dok ne dođu do posljednjeg među njima,

---

[92] Muhamed b. Jezid b. Abdul-Ekber, Es-Simali el-Ezdi Ebul-Abbas, poznatiji kao El-Muberred. U svoje vrijeme bio je među najboljim poznavaocima arapskog jezika. Rođen je u Basri 210., a umro je u Bagdadu 286. h. god. Od njegovih djela najpoznatiji su slijedeći naslovi: *El-Kamil fil-lugati vel-edeb, El-Muzekker vel-muennes, El-Muktedab*, i neka druga djela.

pečata, njihovog prvaka i najboljeg među njima. On će reći: "Ja sam za to određen." Doći će ispod Arša i pasti ničice, na sedždu svome Gospodaru. Allah će ga ostaviti da tako proboravi koliko On bude želio, a zatim će mu dozvoliti da podigne glavu i zatraži što želi. Poslanik će zamoliti da bude zagovornik i da otvori dženetska vrata. To će mu biti dozvoljeno, zbog značaja koji ta vrata sama imaju, i zbog isticanja *deredže* i počasti koju Poslanik uživa.

U ovakvo prebivalište, čiji je vlasnik vladar svega što postoji - Gospodar svjetova, moguće je ući tek nakon velikih strahota i iskušenja koja vjernik prođe, od trenutka kada je postao umno zrela ličnost pa sve do trenutka kad stane pred Njega. On je u svom životu, zasigurno, bivao izložen sve težim i težim prilikama, Gospodar njegov iskušavao ga je raznim teškoćama, dok mu na kraju, kao nagradu, nije dozvolio da uđe u dženetske bašče. To je veličanstven prizor upotpunjenja blagodati, dolaska radosti i sreće.

Možda bi, u protivnom, neki neznalica mogao pomisliti da je Džennet poput kakve kahvane, u koju može ući ko god hoće. Međutim, Allahov je Džennet uzvišeno i dragocjeno mjesto. Između njega i ljudi mnogo je zapreka i teškoća, utočišta i pribježišta, te opasnosti bez kojih ga nije moguće zaraditi. Kakve veze ovo prebivalište ima sa onim koji je tokom života slijedio svoje strasti i pohotu! Takav će biti daleko od Dženneta, na savim drugom mjestu, koje je za njega stvoreno i za takve kao on pripremljeno.

Razmisli o tome šta se dešava s pripadnicima jedne i druge povorke, dok ih do vrata njihovih budućih vječnih prebivališta meleci dovode.

Jedni se raduju susretu, šetnji sa svojom braćom, udruženi u zajednicu, radosnih lica, odlučnih srca, baš kao i na dunjaluku, kad su bili udruženi u činjenju dobra.

Drugu skupinu čine oni koji će nastaniti ono drugo, ružno prebivalište. Oni će biti dovođeni u povorkama čiji će se pripadnici međusobno proklinjati, i jedni prema drugima će neprijatnost i nelagodu osjećati. To

je jasna slika, u kojoj se slikovito vidi poniženje, sramota, i jasnija je od one u kojoj bi bili dovođeni jedan po jedan. Dakle, nemoj zaboraviti da porazmisliš o Njegovim riječima ***"u povorkama"***.

Čuvari Dženneta će njegovim budućim stanovnicima reći: *"Mir vama!"* Počet će govor selamom, koji u svom značenju podrazumijeva mir i spas od svakog zla i onog što je ružno i neugodno. Drugim riječima, bit ćete spašeni i od danas vam se nikakva neugodnost neće desiti. Zatim će im se reći: *"Od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!"* Drugim riječima, vaš spas i ulazak u Džennet je zbog toga što ste od grijeha čisti. Allah je ovo mjesto pripremio upravo za one koji su čisti od grijeha. Tako će im izraziti dobrodošlicu, naglašavajući spasenje i sigurnost. Obradovat će ih priznanjem njihove čistote, ulaskom u Džennet i vječnim boravkom u njemu.

Za razliku od njih, stanovnici Džehennema - kad do njegovih vrata dođu, u stanju zabrinutosti, jada i tuge, i kad ona budu otvorena – stat će zaprepašteni i još više zabrinuti, ukoreni i rasplakani zbog džehenemskih stražara koji će im reći: *"Zar vam nisu dolazili poslanici između vas samih, da vam kazuju znakove Gospodara vašeg i da vas upozore da će ovaj dan doći?!"* Oni će priznati kazavši: *"Svakako."* Meleci će ih tada *obradovati* da će u Džehennem ući i u njemu vječno boraviti, a loše li je to prebivalište za njih!

Razmisli o tome kako će čuvari Dženneta reći njegovim stanovnicima: *"Ulazite u njega."*, a džehenemski će stražari budućim stanovnicima Džehennema zapovjediti: *"Ulazite na džehenemska vrata!"*

U ovome se krije zanimljiva tajna i jedno divno tumačenje, nešto što ne bi trebalo promaknuti pažjivom promatraču. S obzirom da je riječ o prebivalištu u kojem se trpi kazna, njegova vrata i kapije su neobično strašni, nešto najužarenije i najjadnije s čime onaj koji dolazi na izdražavanje kazne može biti dočekan. Primicanjem tim vratima taj će biti približen jadu, poniženju, tuzi i muci. Bit će rečeno: *"Ulazite na vrata njegova!"*

To će za njih biti poniženje i sramota. Zatim će saznati da strahota samog ulaska nije najstrašnija, već da ih čeka vječni boravak u Vatri.

Džennet je, s druge strane, prebivalište za počast i ugled, koje je Allah pripremio svojim štićenicima. Još u početku bit će obradovani zasluženim mjestima i vječnim boravkom u Džennetu. Razmisli o kur'anskim riječima: ***"Edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene, u kojima će se odmarati, i raznovrsno voće i piće tražiti."***[93] Kada uđu u Džennet, njegove kapije neće se zatvarati, nego će za njih ostati stalno otvorene.

Što se stanovnika Džehennema tiče, kada u njega uđu, njegove kapije bit će za njih pozatvarane, kao što Uzvišeni kaže: ***"Ona će iznad njih biti zatvorena, plamenim stupovima zasvođena."***[94] Stupovi od vatre će biti svodovi, držači vrata s unutrašnjosti poput čvrstih kamenih okovratnika. Mukatil kaže: "To znači da su vrata njegova za njima mnogostruko pozatvarana, tako da iz njega nikada neće izaći ničiji jad, niti će bilo koja druga duša u njega ući."

To što su vrata Dženneta otvorena neprestano išaret je, znak da njegovi stanovnici mogu normalno se ponašati, ulaziti i izlaziti, šetati kud god i kad god zažele, da meleci mogu stalno navraćati s darovima od njihovog Gospodara, da ono što ih veseli u bilo koje doba može ući. Također, to je znak da se radi o sigurnom prebivalištu, gdje nije potrebno zatvarati vrata, što je bilo neophodno za vrijeme njihovog boravka na dunjaluku.

Stručnjaci za arapski jezik nisu saglasni o pitanju povratne zamjenice u ovoj rečenici. Stručnjaci za jezik iz Kufe kažu da je zamišljeno značenje slijedeće: *"Njihove (edenskih vrtova) će kapije (mufettehatun lehum ebvabuha) biti za njih otvorene."* Arapi vole upotrebljavati *elif* i *lam* (određeni član) zajedno sa genitivnom vezom. Oni kažu: *Merertu bi redžulin hasenel-'ajni* (Prošao sam pored čovjeka lijepih očiju, tj. čovjeka

[93] Sad, 50-51.
[94] El-Humeze, 8-9.

čije su oči lijepe. Sličan primjer nalazimo i u Kur'anu:

"Onda će onome koji je obijestan bio i život na ovome svijetu više volio, Džehennem prebivalište postati sigurno.",[95] tj. njegovo prebivalište (*me'vahu*).

Neki stručnjaci za jezik iz Basre kažu da je zamišljeno značenje ovo: *"čije će kapije od njih (edenskih vrtova) biti za njih otvorene" (mufettehatun lehumul-ebvabu minha)*. Oni kažu da je ovo zamišljeno značenje (*mufettehatun lehumul-ebvabu minha*) bliže duhu arapskog jezika nego upotreba *elifa* i *lama* umjesto harfa *ha* i *elifa* (*mufettehatun lehum ebvabuha*). Jer, *ha* i *elif* su ime, dok su *elif* i *lam* došli kao određeni član, a nije dopušteno da harf (slovo) zamijeni imenicu. Oni još kažu, kada bi *elif* i *lam* bili zamjena za zamjenicu, onda bi u izrazu *mufettehatun* (otvorene) morala biti zamjenica koja se odnosi na izraz *džennat* (vrtovi), što znači da bi značenje bilo *mufettehatun hije* (otvorene su one), a zatim bi *minha* zamijenio izraz *el-ebvab*. Kad bi bilo tako, onda bi izraz *el-ebvab* nužno bio u akuzativu, jer izraz *mufettehatun* prouzrokovao je da zamišljeni subjekt rečenice bude u nominativu. U tom slučaju nije dopušteno da isti izraz prouzrokuje stanje nominativa za drugu imenicu, jer je nemoguće da s jednim glagolom imamo dva subjekta. Dakle, ako je ovaj izraz (*mufettehatun*) prouzrokovao akuzativ izraza *el-ebvab*, onda takva situacija jasno ukazuje da izraz *mufettehatun* ne sadrži zamišljenu zamjenicu, a izraz *el-ebvab* će ostati u nominativu. Ako se u jednom atributu od dvije riječi nalazi zamišljena zamjenica koja određuje da druga riječ bude u akuzativu, kao u rečenici: *merertu bi redžulin husnel-vedžhi* (sreo sam čovjeka lijepog lica), u tom bi slučaju po pravilu trebalo u nominativ staviti *el-vedžh* (lice), a *husnun* (ljepota) ili *hasenun* (lijep) trebalo bi biti u akuzativu sa tenvinom (*hasenen*), što nije dopušteno. Dakle, *elif* i *lam* služe isključivo za određivanje imenice, što znači da

[95] ***"Fe innel-džehimu hijel-mewa"***

je u našem primjeru izraz *džennatu 'adnin* (edenski vrtovi). S obzirom da odnosne zamjenice u ovom izrazu nema, to znači da je ispuštena, a zamišljeno značenje je : *"Čije će kapije od njih (edenskih vrtova) biti za njih otvorene" (mufettehatun lehumul-ebvabu minha)*.

Ja mislim da ovo njihovo mišljenje ne poništava stav stručnjaka iz Kufe. Oni smatraju da su *elif* i *lam* (*lehum**ul**-ebvabu*) samo zamjena za ispuštenu zamjenicu (*lehum ebvabu**ha***). Konsenzus Arapa o pitanju upotrebe izraza *hasenel-vedžhi* i *hasenun vedžhuhu* (lijepog lica, izgleda) najbolje nam to potvrđuje. Oni kažu da je *tenvin* (*hasen**un** vedžhuhu*) zamjena za *elif* i *lam*, a to znači da se oba načina ne mogu istovremeno upotrijebiti. Isto je i sa *mudafom ilejhi* (genitivna veza - *hasenul-vedžhi*, u kojoj je prvi član *mudaf*, a drugi *mudaf ilejhi*), koji se upotrebljava kao zamjena za *tenvin*, a *tenvin* umjesto *mudafa ilejhi*. Oni, dakle ne tvrde da je drugi način upotrebe isključen, nego, jednostavno, da svaki od ovih načina upotrebe jezika može imati neko specifično značenje. Kufljani, dakle, misle da *elif* i *lam* u izrazu *el-ebvab* znače da nema potrebe za (zamišljenom) zamjenicom *ebvabuha*. Ovo je ispravno, jer cilj je da se poveže atribut s imenom koje je nosilac atributa, a ne s nečim što je neovisno od njega. Ako se, dakle, povratna zamjenica odnosi na ime koje posjeduje atribut, onda postaje jasno da nije moguće povezivanje nečim što je odvojeno. Isto je i sa *lamom* kao određenim članom, jer i lam i zamjenica određuju ono na šta se odnose. U prvom slučaju riječ je o određenom pojašnjenju, a u drugom o određenju imena na koje je određeni član došao. U rečenici koja se odnosi na Zejda - *ni'ame-r-redžulu* (divan li je on čovjek), kažu da *elif* i *lam* označavaju da je zamjenica suvišna. A Allah najbolje zna.

Analizirajući ovaj ajet, Ez-Zamahšeri se suprotstavlja ovom mišljenju, rekavši da je izraz *džennatu 'adnin* određen, kao što je određen u Njegovim riječima: ***"U edenske vrtove koje je Milostivi robovima Svojim obećao."***[96]

[96] Merjem, 61.

On smatra da je ovaj izraz u akuzativu, s obzirom da predstavlja apoziciju za *divno prebivalište koje ih čeka*. Izraz *mufettehatun* je akuzativ stanja, što znači da je u njemu zamišljena zamjenica koja se odnosi na izraz *džennat*, dok je izraz *el-ebvab* zamjena za zamišljenu zamjenicu čije bi značenje bilo *mufettehatun hije el-ebvab*.

Oni koji smatraju da on nije upravu kažu da izraz *džennatu 'adn* ne sadrži u sebi nešto što ga određuje. Što se tiče Njegovih riječi: ***"Koje je Milostivi robovima Svojim obećao"***, tu je riječ o apoziciji, a ne atributu. Također, izraz *džennatu 'adn* ne predstavlja apoziciju za *divno prebivalište koje ih čeka*, kako on tvrdi!

U oba sahiha nalazi se hadis koji prenosi Ebu Hazim, od Sehla b. Sa'da, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Džennet ima osam vrata, a jedna vrata se zovu Er-Rejjan, na koja ulaze samo postači."* U oba sahiha je i hadis Ez-Zuhrija, koji on prenosi od Humejda b. Abdurahmana, a ovaj od Ebu Hurejre, r.a., u kojem se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko dvostruko udijeli na Allahovom putu, bit će prozivan sa vrata Dženneta: 'O Allahov robe , ti koji si učinio to i to dobro.' Ko bude redovno obavljao namaz, bit će prozvan sa vrata namaza; ko bude mudžahid, bit će prozvan od vrata džihada; ko bude dijelio sadaku, bit će prozvan od vrata sadake, a ko bude od postača, bit će prozvan od vrata Er-Rejjan."* Tada Ebu Bekr reče: *"Allahov Poslaniče, draži si mi i od oca i od majke! Mene puno ne zanima što će neki biti prozivani od ovih ili onih vrata. Ima li iko da će biti prozivan sa svih vrata?" "Ima, i nadam se da ćeš ti biti jedan od njih"*, reče Poslanik.

U Muslimovom *Sahihu* nalazi se hadis koji prenosi Omer b. el-Hatab, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ko god od vas bude upotpunio svoj abdest i rekao:* Ešhedu en la ilahe illellahu vahdehu la šerikele lehu, ve ešhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu, *otvorit će mu se svih osam dženetskih vrata, da uđe na koja hoće."*

U Tirmizijevoj veziji stoji da će tu počast zaslužiti svako ko poslije

tešehuda (sjedenja u namazu) prouči: *Allahumedž'alni minet-tevvabine vedž'alni minel-mutetahhirin.*

Kod Ebu Davuda i Imami-Ahmeda postoji dodatak u kojem stoji da je poslije toga upravio svoj pogled prema nebu. Kod Imami-Ahmeda nalazi se i predaja Enesa (*jerfe'uhu*): *"Ko se bude abdestio upotpunjujući ga, pa zatim kaže tri puta:* Ešhedu en la ilahe illellahu vahdehu la šerike lehu ve ešhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu, *bit će mu otvoreno osam dženetskih vrata, da uđe na koja hoće."*

Utbe b. Abdullah es-Selebi kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: *"Kojem god muslimanu umre troje maloljetne djece, ona će ga dočekati ispred svakih od osam dženetskih vrata, da uđe na koja hoće."* Ovaj hadis bilježi Ibn Madždže, od Abdullaha b. Ahmeda, od Ibn Numejra, od Ishaka b. Sulejmana, od Džerira b. Osmana, od Šerhila b. Šuf'e, od Utbe.

POGLAVLJE X

O širini dženetskih vrata

Ebu Hurejre kaže: *"Donio sam pred Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zdjelu sa raskomadanim hljebom i mesom. Uzeo je prednju nogu, a bilo mu je to omiljeno od janjećeg mesa, jednom zagrizao i rekao: 'Ja ću na Sudnjem danu biti najodabraniji među ljudima.' Zatim je drugi put zagrizao i rekao: 'Ja ću na Sudnjem danu biti najodabraniji među ljudima.' Kad je primijetio da njegovi ashabi ne reagiraju, upitao je: 'Zar nećete pitati kako?' 'Kako, Allahov Poslaniče', rekoše oni. On odgovori: 'Ljudi će na Sudnjem danu ustati prema Gospodaru svjetova', pa je spomenuo hadis o šefa'atu u cjelosti. Na kraju hadisa stoji: 'Zatim ću se zaputiti i doći ispod Arša, i tu pasti na sedždu svome Gospodaru. Tada će mi moj Gospodar dati počasno mjesto, kakvo nije dato nikome prije mene, niti će nekom poslije mene biti dato. Ja ću tada govoriti: 'Moj Gospodaru! Moj ummet! Moj ummet! Moj ummet!' Gospodar će reći: 'Muhammede! Uvedi od svog ummeta one koji će na Sudnjem danu proći bi gajri hisab (bez polaganja računa) na desna vrata', a oni će sa ostalim ljudima dijeliti pravo da uđu na ostala vrata Dženneta.' 'Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život! Između dva krila dženetskih vrata je razdaljina između Mekke i Hedžera,[97] ili između Hedžera i Mekke."* U jednom rivajetu ovog hadisa stoji: *"Kao razdaljina između Mekke i Hedžera, ili kao između Hedžera i Mekke."* Ovaj hadis bilježe Buharija i Muslim, što znači da je *muttefek alejh.*

[97] Mjesto u južnoj Arabiji. (Nap. Prev.)

U nekim drugim zbirkama, izvan ova dva sahiha, stoji slijedeća verzija: *"...da je između dva dovratnika dženetskih vrata kao između Mekke i Hedžera."*

Halid b. Umejr el-'Adevi kaže: "Jednom nam je govorio Utbe b. Gazvan, pa je, nakon što je zahvalio Allahu, rekao: 'Dunjaluk je najavio rastanak od vas i okrenuo vam je leđa. Od njegova trajanja ostalo vam je samo samo malo, što popije onaj koji u čaši ima malo vode. Vi ćete sa dunjaluka otići u prebivalište koje neće prestati trajati i postojati. Zato, otiđite tamo sa najboljim što imate. Kazano nam je da je između dva krila dženetskih vrata razdaljina od četrdeset godina, dvije noći i jednog dana, pa opet su preopterećena gužvom.'" Ova je predaja *mevkuf*, a prethodna *merfu'*.

Ako je tačno da je ovo Allahov Poslanik, s.a.v.s., spomenuo, znači da je to razdaljina između dva dovratka dženetskih vrata. Ili su to, možda, najveća vrata. Ako se ustanovi da je ovo spomenuo neko drugi a ne Allahov Poslanik, s.a.v.s., u tom slučaju daje se prednost prethodno spomenutom hadisu Ebu Hurejre. Međutim, Imami-Ahmed u svome *Musnedu* bilježi da je Hamad b. Seleme rekao da je čuo od El-Džeririja kako pripovijeda od Hakima b. Muavije, a on od svog oca Muavije, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Vi vrijedite kao sedamdeset drugih naroda, jer vi ste najbolji, i najveću počast ćete od Allah imati. Između dva krila dženetskih vrata je razdaljina od četrdseset godina, dvije noći i jednog dana, pa opet su preopterećena gužvom."* Ovu predaju bilježi i Ebu Davud: *"Obavijestio nas je Ishak b. Šahin, od Halida, od El-Džeririje, od Hakima b. Muavije, od njegovog oca, koji kaže da je riječ o merfu' predaji: 'Između svaka dva krila dženetskih vrata je razdaljina od sedam godina.'"*

U *Musnedu* Abd b. Humejda nalazi se predaja: *"Obavijestio nas je El-Hasen b. Musa, Ibn Lehi'a, Derradž Ebu es-Semh, od Ebul-Hejsema, od Ebu Seida el-Hudrije, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Između dva krila dženetskih vrata je razdaljina od četrdeset godina.'"*

Ipak, najpouzdaniji je hadis Ebu Hurejre, a ova *nusha* (prijepis) je slaba, nepouzdana, a Allah najbolje zna. Ebu eš-Šejh prenosi: *"Obavijestio nas je Džafer b. Ahmed b. Faris, Jakub b. Humejd, kazivao nam je Halid b. ebi Bekr, od Salema b. Abdullaha, od njegovog oca, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Vrata na koja će stanovnici Dženneta ulaziti široka su toliko da dobrom konjaniku trebaju tri dana da pređe od jednog dovratka do drugog. Ali, oni će se međusobno naguravati i tiskati tako da će za prelazak te razdaljine trebati puno više.'"* Ovo bilježi Ebu Nei'm i ovo se slaže sa predajom koja je *muttefek alejh*, *"da između dva dovratka ima koliko ima između Mekke i Basre"*. I zaista, vrijedan bi konjanik za otprilike tri dana, manje ili više, prešao ovu razdaljinu.

Što se tiče hadisa Hakima b. Muavije, on spada u *mudtarib*[98] hadise. Hamad b. Seleme spominje, od El-Džeririje, razdaljinu od četrdeset godina, a Halid, od njega, spominje sedam godina. U hadisu Ebu Seida, koji je *merfu'*, stoji četrdeset godina, kako prenosi Derradž od Ebul-Hejsema. Imami-Ahmed kaže: "Hadisi koje nam prenosi Derradž su mnogobrojni." Ebu Hatim er-Razi kaže da je riječ o slabom prenosiocu, a Nesaija za njega veli da nije jak prenosilac. Vjerodostojno je, dakle, samo ono što je *merfu'*, a nije *mudtarib*, *šaz*, ili *ma'lul.*[99] Takav je hadis Ebu Hurejre, koji je potpuno pouzdan, *muttefek alejh*. Premda, i hadis Hakima b. Muavije može biti *mevkuf*, poput hadisa Utbe b. Gazvana.

---

[98] Hadis čije su verzije toliko različite da ih je nemoguće uskladiti, a to znači da je hadis po tom osnovu slab (*daif*). (Nap. prev.)

[99] *Merfu'* je onaj hadis čiji je sened spojen sa izvorom, Poslanikom, a.s. *Šaz* hadis je onaj hadis kojeg prenosi pouzdan prenosilac, ali se njegovo predanje suprotstavlja hadisu koji prenosi neko ko je pouzdaniji od njega. Ili, jedan je od njih bolji poznavalac okolnosti u kojima je hadis izrečen pa se, po tom osnovu, takvom hadisu daje prednost (označava se kao sahih), a odbacuje se prethodni i označava kao *šaz* - kontradiktoran (slab-*daif*). Tu, npr., spadaju hadisi koje prenose Ebu Hurejre i Aiša, r.a., a tiču se intimnog života Allahovog Poslanika, a.s. Stručnjaci za hadis i fikh daju prednost hadisima h. Aiše, jer je ona bolji poznavalac spomenutih okolnosti nego Ebu Hurejre. *Ma'lul* je hadis koji u sebi ima neku skrivenu, teško uočljivu mahanu. I to je *daif* - slab hadis. (Nap. prev.)

POGLAVLJE XI

O karakteristikama dženetskih vrata, koja imaju halke

El-Velid b. Muslim prenosi od Hulejda, a ovaj od El-Hasena, da Allahove riječi: ***"(...) čije će kapije biti za njih otvorene..."***, znače vrata koja će se vidjeti. Također, on navodi predaju od Hulejda koji, prenoseći od Katade, kaže: "To su vrata koja možete vidjeti iznutra kao da ih gledate izvana, a izvana je moguće vidjeti izgled unutrašnje strane. Ona govore, s drugima razgovaraju, razumiju šta im se kaže, pa i kad im se kaže: 'Otvorite se, zatvorite se!'"

Ebu eš-Šejh kaže: "Obavijestio nas je Muhamed b. Abdullah b. Muhamed el-Kajsi, Muhamed b. Ishak, Ahmed b. Ebul-Havari, Abdullah b. Gajjas, od El-Ferazije koji kaže: 'Svaki će vjernik u Džennetu na raspolaganju imati četvera vrata. Na jedna će ulaziti meleci i dovoditi mu posjetioce. Druga su vrata ona na koja će mu ulaziti supruge, hurije krupnih očiju. Treća vrata, između njega i stanovnika Džehennema, bit će zaključana, a kroz njih će moći pogledati njihovo stanje kad god poželi, kako bi u njegovim očima blagodat kojom ga je Bog obdario bila još veća. I, četvrta su vrata između njega i *Darus-selama*, na koja može ući kod svoga Gospodara, ako to zaželi.'"

Suhejl b. ebi Salih prenosi od Zijada en-Numejrija, a on od Enesa b. Malika, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ja ću biti prvi, bez ikakvog hvalisanja, koji će uhvatiti za halku na dženetskim vratima."*

U dugačkom hadisu koji govori o šefa'atu, koji prenosi Ibn Ujejne od Alija b. Zejda, a on od Enesa, stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

"Prihvatit ću za halku dženetskih vrata i njome zalupati."

Ovo jasno govori da je riječ o pravoj halki, kojom se može zalupati, tj. pokucati.

Suhejl prenosi od svog oca, a on od Ebu Hurejre, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Prihvatit ću za halku dženetskih vrata i njome zalupati, pa će mi biti dozvoljeno da uđem."

Od Alije, r.a., prenosi se da je rekao: "Ko kaže *la ilahe illellah, el-Melikul- Hakk, el-Mubinu*, svakog dana samo jedanput, bit će siguran od siromaštva, kaburskih strahota, njima će privući sebi bogatstvo i imat će mogućnost pokucati na dženetska vrata."

S obzirom da u Džennetu postoje deredže, jedna iznad druge, i dženetska su vrata takva. Jedna su dženetska vrata iznad drugih, gornja iznad donjih, a kako se Džennet uzvisuje prema svojim gornjim katovima tako i vrata postaju sve prostranija. Gornja su vrata prostranija od donjih. Širina njihova, zapravo, ovisi o prostranstvu i širini tog dijela Dženneta. Možda se ovdje krije odgovor na pitanje otkud različita gledišta u pogledu razdaljine između dva dovratka dženetskih vrata, jer neka njegova vrata su, kako smo vidjeli, veća od drugih.

Ovaj ummet će imati posebna vrata na koja će ući u Džennet, za razliku od ostalih naroda. U Ahmedovom *Musnedu* zabilježen je hadis Ibn Omera u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Vrata na koja će moji sljedbenici ulaziti u Džennet široka su toliko da dobrom konjaniku trebaju tri dana da pređe od jednog dovratka do drugog, ali oni će se međusobno naguravati i tiskati tako da će jedni drugima skoro smrskati ramena."*

U pomenutoj zbirci nalazi se i hadis od Ebu Hurejre u kojem Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: *"Došao mi je Džibril, uzeo me za ruku i pokazao mi vrata na koja će moj ummet ući."* Kasnije ćemo ovaj hadis u cjelosti navesti.

Halef b. Hišam el-Bezzar kaže: "Kazivao nam je Ebu Šihab, od Amra b. Kajsa el-Melaije, Ebu Ishaka, Asima b. Hamze, Alija b. ebi Taliba: 'Vrata

Dženneta su ovako jedna iznad drugih', zatim je citirao kur'anski ajet: ***'i kad do njega dođu - a kapije njegove već širom otvorene'***. Odjednom će se naći pred drvetom ispod kojeg se nalaze dva izvora. Kad se sa jednog izvora napiju, u stomaku neće ostati nečistoće niti bilo kakve tegobe a da je ta voda ne otkloni. S drugog vrela će se okupati i osjetit će ozarenost i užitak. Kose im neće biti razbarušene i neuredne, i kože njihove se poslije toga nikad više neće promijeniti niti postarati. Zatim je citirao kur'anski ajet: ***'...od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!'*** Ući će, a znat će koje je mjesto za njih predviđeno. Dočekat će ih mladići koji će im se obradovati kao što se ukućani obraduju svome najmilijem kad dođe nakon dugog odsustvovanja. Zatim će se zaputiti prema svojim suprugama. Obavještavat će ih otvoreno o svemu, a mi ćemo pitati jedni druge: 'Jesi li vidio to i to?' Zatim će se čovjek zaputiti prema vratima svoje kuće u Džennetu. Ući će u nju, smjestiti se na divan i početi razgledati. Bit će to kuća čiji su temelji od bisera. Gledat će ukrase raznih boja. Zatim će pogledati u strop, od čega bi, da sve to nije baš za njega stvoreno, potpuno oslijepio od sjaja i blještavosti. Tada će čovjek reći: 'Hvala Allahu Koji nam je pokazao put koji do ovoga vodi. Da Njegove upute nije bilo, mi nikada ne bismo bili na Pravom putu.'" A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XII

O razdaljini između dženetskih vrata

Et-Taberani u svome *El-Mu'džemu* kaže: "Obavijestili su nas Mus'ab b. Ibrahim b. Hamza ez-Zubejri i Abdullah b. es-Sakr es-Sukri, kazivao nam je Ibrahim ibn el-Munzir el-Harami, Abdurrahman b. el-Mugire b. Abdurrahman b. Abdullah b. Halid b. Haram, Abdurrahman b. Ajjaš el-Ensari, Delhem b. el-Esved b. Abdullah b. Hadžib b. el-Muntefik. Delhem još kaže da mu je isto kazivao Ebul-Esved, od Asima ibn Lekita, da je Lekit b. Amir došao u jednoj delegaciji kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i rekao: 'Allahov Poslaniče! Šta su, zapravo, Džennet i Džehennem?' Poslanik reče: *'Tako mi Allaha! Džehennem ima sedam vrata, a između dvaju vrata je razdaljina za koju je konjaniku potrebno sedamdeset godina da je pređe. Džennet ima osam vrata, a između dvaju vrata je razdaljina za koju je konjaniku potrebno sedamdeset godina da je pređe.'"* On u cjelosti navodi ovaj duži hadis.

Ovo jasno ukazuje da je riječ o razdaljini između dvaju vrata, jer razdaljinu koju konjanik pređe između Meke i Basre nije moguće procijeniti na sedamdeset godina.

Naravno, u skladu s nekim prethodno spomenutim predajama, nije moguće da tolika razdaljina bude između dva dovratka samo jednih vrata, jer je jasno naglašeno da je riječ o razdaljini između dvaju vrata. A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XIII

O mjestu na kojem se nalazi Džennet

Uzvišeni Allah kaže: ***"On Ga je i drugi put vidio kod Sidretul-muntehaa kod kojeg je dženetsko prebivalište."***[100] Posigurno se zna da je Sidretul-munteha iznad neba, a ovaj naziv dolazi od glagola *inteha* (završiti), što znači da je riječ o mjestu na koje dospijeva ono što dolazi od Allaha (Objava), pa se preuzima, i sa kojeg se prihvata ono što je Njemu upućeno. Uzvišeni kaže: ***"A na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava."***[101] Ibn Ebi Nedžih prenosi da je Mudžahid rekao kako je to Džennet, i ljudi su to od njega prihvatali. Ibnul-Munzir u svome tefsiru, kao i neki drugi autori, prenosi da je Mudžahid, tumačeći ovaj ajet, rekao: "To su Džennet i Džehennem. Ovo zahtijeva pojašnjenje, jer Džehennem je nešto najnakaznije, što znači da nije smješten na nebu." Ovo značenje je potvrđeno u predaji koju od njega prenosi Ibn ebi Nedžih. Nešto slično prenosi i Ebu Salih od Ibn Abbasa, koji kaže: "I dobro i zlo, oboje dolaze s neba."

Na osnovu kazanog može se odrediti značenje ovoga, prema kojem su Džennet i Džehennem porijeklom s neba, prema određenju (*kaderu*) od Allaha. El-Haris b. ebi Usame veli: "Kazivao nam je Abdul-Aziz b. Ebban, Mehdi b. Mejmun, Muhamed b. Abdullah b. ebi Jakub, od Bišra ibn Šegafa, koji kaže da je čuo Abdullaha b. Selama kako kaže:

[100] En-Nedžm, 13,14,15.

[101] Ez-Zarijat, 22.

'Najplemenitije stvorenje je Ebul-Kasim, s.a.v.s., a Džennet je na nebu.'"

Ovu predaju od njega prenosi Ebu Nei'm. On kaže: "Prenosi ga Muhamed b. Rašid, od Muhameda b. ebi Jakuba, kao *merfu'*-predaju." On ga, zatim, navodi preko Ibn Muni'a: "Kazivao nam je Omer, En-Nakid, Amr b. Osman, kazivao nam je Musa b. E'in, od Muamera, ovaj eser kao *merfu'*-predaju." Zatim je citirao predaju od Muhameda b. Fudajla: "Kazivao nam je Muhamed b. Abdullah, od Atijje, da je Ibn Abbas rekao: 'Džennet se nalazi iznad sedmog neba, a Allah će ga smjestiti gdje bude htio kad nastupi Smak svijeta. Džehennem je smješten na sedmoj zemlji.'"

Ibn Mendeh kaže: "Kazivao nam je Ahmed b. Ishak, Ebu Ahmed ez-Zubejri, Muhamed b. Abdullah, od Seleme b. Kuhejla, Ebu ez-Zehre i Abdullaha, da je Ibn Abbas rekao: 'Džennet se nalazi na četvrtom nebu. Njega će Allah smjestiti gdje bude htio kad nastupi Smak svijeta. Džehennem se nalazi na sedmoj zemlji. Njega će Allah smjestiti gdje bude htio kad nastupi Smak svijeta.'"

Mudžahid kazuje da je upitao Ibn Abbasa gdje je smješten Džennet. On je odgovorio: "Iznad sedam nebesa." Zatim ga je upitao: "A gdje je smješten Džehennem?" "Ispod sedam podzemnih mora", odgovorio je on. Ovu predaju prenosi Ibn Mendeh, od Ahmeda b. Ishaka, Ez-Zubejrija, Israila, Ibn ebi Jahjaa i od Mudžahida.

Prema predaji koju prenosi Ebu Bekr b. ebi Šejbe, od Isaa b. Junusa, Nura b. Jezida, Halida b. Mi'dana i Abdullaha b. Amra, Abdullah je rekao: "Džennet je savijen, tj. skriven, i okačen na najprije vidljive polumjesečaste gornje okrajke Sunčeve ploče. On se raširi, pokaže i zazeleni svake godine jedanput. Duše vjernika su ptice, poput ptica čvoraka, koje se međusobno upoznaju i hrane dženetskim plodovima."

Što se tiče ovog *esera*, nekome se može učiniti da postoji kakva kontradiktornost između njegovog početka i kraja. Ipak, nema kontradikcije

u ovoj predaji. Džennet je, dakle, savijen, tj. skriven, i okačen na najprije vidljive polumjesečaste gornje okrajke sunčeve ploče. To je nešto što Uzvišeni Allah, slavljen neka je, svake godine čini sa Suncem, da pomoću njega uspijevaju raznovrsni plodovi, voće i biljke. To Uzvišeni Allah čini da podsjeti na stvarni Džennet, na što upućuje i ajet. Isto je učinio i sa ovosvjetskom vatrom, da podsjeća na pravu Vatru, Džehennem.

U ovom *eseru* moglo bi, možda, biti nejasno kako Džennet, koji je prostran koliko nebesa i Zemlja, može biti okačen na najprije vidljive polumjesečaste gornje okrajke sunčeve ploče, kako se navodi. Jer, Džennet je iznad Sunca, veći je od njega. U dva sahiha potvrđena je predaja prema kojoj je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Džennet ima stotinu deredža, a između svake od deredža je prostor kao između neba i zemlje."* Ovo ukazuje da je Džennet na najvišem uzvišenju, a Allah najbolje zna.

Ovaj hadis ima i svoju drugu verziju, u kojoj stoji: *"Džennet ima stotinu deredža. Između svake od deredža je prostor kao između neba i zemlje. Njega je Allah pripremio za one koji se bore na Njegovom putu."*

Naš Šejh (učitelj, a autor vjerovatno misli na svog učitelja Ibn Tejmiju, op. prev.) prednost daje ovoj drugoj verziji, što ne znači da razlike između dženetskih deredža ne mogu biti i veće od spomenutih.

Slično je, naprimjer, sa sahih hadisom u kojem stoji: *"Allah ima devedeset i devet lijepih imena, i ko ih nauči napamet ući će u Džennet."* To znači da je ovaj broj uzet iz većeg broja Njegovih imena, što upućuje da je riječ o jednom značenju rečenice u oba primjera.

Da je ovo mišljenje ispravno upućuje i činjenica da je deredža koju zaslužuje naš Vjerovjesnik, s.a.v.s., iznad svih deredža u Džennetu. Što se tiče stote deredže, nju će zaslužiti samo malobrojni iz našeg ummeta, džihadom.

Džennet ima kupolu, najuzvišenije i najprostranije mjesto u sredini. To je Firdevs, a njegov krov je Arš. Tako kaže Vjerovjesnik, s.a.v.s., u jednom sahih hadisu: *"Kad budete Allaha molili, zamolite Ga da vam*

dodijeli Firdevs. To je sredina Dženneta i njegov najuzvišeniji dio. Iznad njega nalazi se Aršu-Rahman i odatle izviru dženetske rijeke." Naš šejh Ebul-Hadždžadž el-Merri kaže da je ispravna predaja onih koji prenose *ve fevkuhu* sa *dammom* na *kafu*, što znači da je riječ o imenici, a ne priloškoj odredbi za mjesto, tojest *ve sakfuhu Aršur-Rahman*. S obzirom da je Arš bliži Firdevsu nego nižim sferama Dženneta, jer iznad njega nema Dženneta, on predstavlja krov Firdevsa, a ne ostalih dženetskih nivoa.

Zbog toga što je Džennet toliko prostran i što se nalazi na tako uzvišenom mjestu, uspinjanje do njega ide postepeno, od nižeg ka višem, malo po malo, deredžu po deredžu, baš kao što se kaže onome koji uči Kur'an: "Uči i napreduj, tvoj stepen je kod zadnjeg ajeta kojeg budeš učio." Ovo ima dva tumačenja: da je njegov stepen ono što je posljednje naučio napamet, ili da je njegov stepen ono što je posljednje učio - a Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XIV

O ključu Dženneta

El-Hasen b. Arefe kaže: "Kazivao nam je Ismail b. Ajjaš, od Abdulaha b. Abdurahmana b. ebi Hasena, Šehra b. Havšeba, Muaza b. Džebela, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ključ za Džennet je svjedočiti da nema drugog boga osim Allaha (*La ilahe illellah*)."* Ovu predaju bilježi Ahmed u svome *Musnedu*.

Buharija u svome *Sahihu* bilježi predaju od Vehba ibn Munebbeha u kojoj stoji da je neko upitao Vehba: "Zar ključ Dženneta nije *La ilahe illellah*?" On reče: "Svakako. Međutim, svaki ključ ima svoje zupce. Ako doneseš ključ sa odgovarajućim zupcima otvorit će ti se, u protivnom neće ti se otvoriti."

Ebu Nei'm bilježi hadis Ebbana, od Enesa, koji kaže da je neki beduin rekao: "Allahov Poslaniče, šta je ključ za Džennet?" On je odgovorio: *"La ilahe illellah."*

Ebu eš-Šejh spominje predaju El-Ea'meša, od Mudžahida i Jezida b. Suhejre, u kojoj stoji: "Sablje su ključevi za Džennet."

U *Musnedu* se nalazi hadis Muaza b. Džebela koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Hoćeš li da ti kažem kako ćeš doći do jednih od dženetskih vrata?"* "Hoću", odgovori. Poslanik reče: *"Izgovaranjem riječi:* La havle ve la kuvvete illa billah*."*

Allah, slavljen neka je, učinio je da sve ima svoj ključ. Tako, ključ za namaz je čišćenje, tj. abdest, kao što Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: *"Ključ za namaz je čišćenje."* Dalje, ključ za hadž je ihram. Ključ za dobročinstvo je iskrenost. Ključ za Džennet je *tevhid*. Ključ za znanje je uljudno pitanje

i pažljivo slušanje. Ključ za pobjedu je strpljenje. Ključ za povećanje nafake je zahvalnost Allahu. Ključ za rukovođenje je međusobna ljubav, zikr i opominjanje. Ključ za spas je bogobojaznost. Ključ za pomoć je želja i poštovanje. Ključ za odgovor je molba, tj. dova. Ključ za ostvarenje ahiretske želje je pobožnost na dunjaluku. Ključ za vjerovanje je razmišljanje, zbog čega je Allah ljude potaknuo na razmišljanje. Ključ za ulazak kod Allaha je predano srce, koje je posvećeno Njemu, koje iskreno, u ime Njega, voli i mrzi, čini nešto ili ostavlja. Ključ za srce koje živi je razmišljanje o Kur'anu, skrušena molitva noću i napuštanje grijeha. Ključ za milost je dobročinstvo prema Stvoriteljevim stvorenjima i ulaganje napora da im se bude od koristi. Ključ za opskrbu je rad, sa istigfarom i takvalukom. Ključ za slavu i moć je pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku. Ključ pripreme za ahiret je shvatanje da je dunjaluk kratak. Ključ za svako dobro je želja za Allahom i ahiretom. S druge strane, ključ za svako zlo je ljubav prema dunjaluku, uz zabludu da on dugo traje.

Ovo je poglavlje, možda, i najkorisnije. Riječ je o ključevima za dobro i zlo, koje može spoznati samo onaj ko ima dosta sreće, i pomoći. Uzvišeni Allah, slavljen neka je, učinio je da svako dobro i zlo imaju svoj ključ i vrata kroz koja se do njih dolazi. Tako je učinio da ključ za Džehennem budu širk, kibur (oholost), okretanje glave od onoga sa čime je Allah poslao Svoga Poslanika, nemaran odnos čovjeka prema Allahu i izvršavanju Njegovih zahtjeva. Ili, kao što je učinio da vino bude ključ za svaki grijeh, da pjesma bude ključ za zinaluk, tj. blud, da otvoreno gledanje u slike nečega bude ključ za traženje i želju za tim stvarima, da ljenost i nerad budu ključ za razočarenje i neuspjeh, da griješenje bude ključ za nevjerstvo, da laž bude ključ za licemjerstvo, da pohlepa bude ključ za škrtost, kidanje rodbinskih veza i nezakonito prisvajanje imovine, te da okretanje glave od onoga sa čime je došao Poslanik bude ključ za svaku novotariju i zabludu. U ove stvari će povjerovati onaj koji mudro razmišlja, onaj koji spozna sam sebe, te dobro i zlo na ovom svijetu. Čovjek

treba posvetiti veliku pažnju spoznavanju ključeva, odnosno, vrata koja se njima otvaraju, a Allah jedini daje pomoć i usmjerava na Pravi put. Njemu pripada sva vlast i zahvala, u Njega su sve blagodati i sva dobra. On nikog ne pita šta čini, a ljudi će za svoja djela biti pitani.

POGLAVLJE XV

O dženetskom registru i prospektu koji se piše za njegove stanovnike kada umru i kada u njega uđu

Uzvišeni Allah kaže: ***"Uistinu! Knjiga čestitih je u Ilijjunu, a znaš li ti šta je Ilijjun? Knjiga ispisana! Nad njom bdiju oni Allahu bliski."***[102]

Uzvišeni obavještava da je knjiga čestitih ispisana, u pravom smislu te riječi. On je posebno zadužio da se knjiga čestitih ispisuje i zavede na njihovo ime u prisustvu svjedoka - Allahu bliskih meleka, vjerovjesnika i odabranih vjernika. Uzvišeni nije spomenuo svjedočenje ovih čestitih svjedoka za knjigu grješnika. Nije to učinio radi veličanja knjige čestitih i onoga što se u njoj zapisuje njima u čast, da bi je učinio poznatom i da bi je obznanio među svojim odabranim stvorenjima. Slično je to postupku vladara koji pišu dekrete posebno značajnim ličnostima države ili kraljevstva, radi isticanja i hvaljenja njih, njihova ugleda i položaja u zajednici. Ovo je jedna vrsta blagoslova Uzvišenog Allaha, slavljen neka je, i Njegovih meleka, kojom On blagoslovi Svoga roba. Imami-Ahmed u svome *Musnedu*, Ibn Hibban i Ebu Avane el-Isferajini u svojim sahihima, bilježe hadis El-Minhala, od Zazana, Berra'a b. 'Aziba, u kojem se kaže: "Bili smo jedne prilike sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na nekoj dženazi, pa je, nakon namaza, Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjeo pored kabura, a i mi smo posjedali oko njega, pažljivo čekajući šta će reći. Tada on tri puta zatraži od Allaha zaštitu od kaburske patnje, a potom reče:

[102] El-Mutaffifun, 18,19,20,21.

'Kad vjernik bude, na putu za ahiret, napuštao dunjaluk, do njega se spuste meleci čija su lica sjajna poput sunca, a svaki od njih sa sobom ima balzam i ćefin, pa posjedaju dalje od njega, ali da ih može vidjeti. Melek smrti dođe, sjedne pored njegove glave i kaže: 'O čista dušo! Iziđi prema oprostu Allahovom i Njegovom zadovoljstvu!' Tada duša izlazi i ide kao što kap vode izlazi iz mješine za vodu. On je uzima, a čim je uzme, za tren oka oni je stavljaju u ćefin i balzam. Iz nje se tada počinje širiti dah mirisa miska, najfinijeg koji se ikada na Zemlji pojavio. Tada se s njom počnu uspinjati, ne prolazeći ni jednu skupinu meleka a da oni ne uzviknu: 'Kakva je ovo čista duša?!' Tada meleci kažu: 'To je taj i taj, sin tog i tog', spominjući najljepša imena po kojima je bio poznat na dunjaluku. Kada dođu do ljudima najbližeg neba, semaud-dunja, *zatraže dopuštenje da prođu. Kada im se dopusti, ispraćaju umrlog priključuju se odabrani stanovnici svakog neba posebno, dok ga ne isprate do slijedećeg neba. Tako se kreću dok ne dođu na nebo na kojem je Allah, Uzvišen neka je, Koji tada kaže: 'Upišite knjigu mog roba u Ilijjunu i vratite ga na zemlju, jer od nje sam ih stvorio, u njih ću ih vratiti i iz nje ću ih ponovo oživjeti.' Tada se njegova duša vraća u njegovo tijelo i tada mu dolaze dvojica meleka, Munkir i Nekir, koji ga pitaju: 'Ko ti je Gospodar?' On će reći: 'Moj Gospodar je Allah.' Tada će ga upitati: 'Koja je tvoja vjera?' On će reći: 'Moja je vjera islam.' Upitat će ga: 'Šta je sa ovim čovjekom koji vam je poslat, ko je on?' Čovjek će reći: 'On je Allahov Poslanik, s.a.v.s.' Upitat će ga: 'Šta je tvoje znanje, odakle je?' On će reći: 'Čitao sam Allahovu knjigu, povjerovao u nju i smatrao je istinom.' Tada će glasnik s neba prenositi: 'Istinu je rekao Moj rob. Prostrite mu dženetsku postelju, obucite mu dženetsko odijelo i otvorite mu jedna dženetska vrata. Tada duh i miris Dženneta prodru do njegovog kabura, koji postane lijep kao dženetska bašča, a širok koliko mu pogled može doprijeti. Tada mu dođe čovjek lijepa lica, lijepo odjeven i prijatnog mirisa, pa mu kaže: 'Raduj se onome što će te usrećiti! Ovo je dan koji ti je obećan.' On će ga pitati: 'Ko*

si ti? Tvoje lice je lice nekoga ko s dobrom dolazi.' Ta osoba će reći: 'Ja sam tvoje dobro djelo.' Tada će čovjek, od radosti, reći: 'Moj Gospodaru, obznani Smak svijeta! Moj Gospodaru, obznani Smak svijeta, da mogu otići do moje porodice i mog imetka.'

Kad čovjek nevjernik bude, na putu za ahiret, napuštao dunjaluk, do njega se spuste meleci crnih lica, a svaki od njih ima sa sobom grubo sukno. Oni posjedaju dalje od njega, ali da ih može vidjeti. Tad melek smrti dođe, sjedne pored njegove glave i kaže: 'O nečista dušo! Iziđi prema srdžbi Allahovoj i mržnji!' Tada se raščupa njegovo tijelo i melek mu iščupa dušu, kao što se iščupa ožeg iz mokre vune. On je uzima, a čim je uzme, za tren oka oni je stavljaju u sukno. Iz nje tada počinje zaudarati zadah lešine, najružniji koji se ikada na Zemlji pojavio. Tada se s njom uspinju, ne prolazeći ni jednu skupinu meleka a da oni ne uzviknu: 'Kakva je ovo nečista duša?' Tada meleci kažu: 'Ovo je taj i taj, sin tog i tog', spominjući najružnija imena po kojima je bio poznat na dunjaluku. Kada dođu do ljudima najbližeg neba, semaud-dunja, *zatraže dopuštenje da prođu, ali im se ono neće otvoriti.'* Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., citirao ajet: ***'Onima koji dokaze Naše budu poricali i prema njima se budu oholo odnosili - kapije nebeske neće se otvoriti, i prije će debelo uže kroz iglene uši proći nego što će oni u Džennet ući. Eto tako ćemo Mi grješnike kazniti.'***[103]

'Tada Allah kaže: 'Upišite knjigu mog roba u Sidždžinu na najnižoj zemlji!' Zatim njegova duša bude bačena', a tada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., citirao ajet: ***'A onaj ko bude smatrao da Allahu ima iko ravan – bit će kao onaj koji je s neba pao i koga su ptice razgrabile, ili kao onaj kojeg je vjetar u daleki predio odnio.'***[104] *'Tada se njegova duša vraća u njegovo tijelo i tada mu dolaze dvojica meleka, Munkir i Nekir, koji ga*

[103] El-Earaf, 40.
[104] El-Hadždž, 31.

pitaju: 'Ko ti je Gospodar?' On će reći: 'Ha, ha, ne znam!' Upitat će ga: 'Šta je sa ovim čovjekom koji vam je poslat, ko je on?' On će reći: 'Ha, ha, ne znam.' Tada će s neba glasnik prenositi: 'Slagao je Moj rob. Prostrite mu džehenemsku postelju i otvorite mu jedna džehnemska vrata.' Tada džehenemska vrelina i užarenost prodru do njegovog kabura, koji postane tijesan toliko da će mu kosti pucati. Tada mu dođe čovjek ružnog lica, ružno odjeven i neugodnog mirisa, pa mu kaže: 'Raduj se onome što ćete unesrećiti, ovo je dan koji ti je obećan!' On će ga pitati: 'Ko si ti? Tvoje lice je lice nekoga ko sa zlom dolazi.' Ta osoba će reći: 'Ja sam tvoje ružno djelo.' Tada će čovjek reći: 'Moj Gospodaru, nemoj obznaniti Smak svijeta!'"

Ovaj hadis u cjelini bilježi i Ebu Davud, u sličnoj verziji.

Ovo je prvi dženetski registar i prospekt.

Drugi dženetski prospekt

Et-Taberani u svom *Mu'džemu* kaže: "Kazivao nam je Ishak b. Ibrahim ed-Dejri, od Abdurrezzaka, Sufjana es-Sevrije, Abdurrahmana b. Zijada b. En'ama, Ata'a b. Jesara, Selmana el-Farisije, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Niko u Džennet neće ući bez propusnice na kojoj će pisati:* U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ovo je knjiga od Allaha upućena tom i tom, sinu tog i tog. Uvedite ga u Džennet predivni, čiji će plodovi na dohvat ruke biti.'"

"Obavijestio nas je Sulejman b. Hamza[105] el-Hakim, kazivao nam je Muhamed b. Abdul-Vahid el-Makdisi, i Zahir es-Sekafi, da je Abdusselam Muhamed b. Abdullah njih obavijestio; zatim nam je kazivao El-Mutahhir

[105] Sulejman b. Ahmed b. Ejub b. Mutir el-Lehami eš-Šami, Ebul-Kasim, jedan od velikana hadiskih znanosti, koji vodi porjeklo iz Taberijje u Šamu. Rođen je u Akki, a putovao je i nastanjivao se u Hidžaz, Jemen, Irak i Egipat. Autor je tri mu'džema iz hadisa (hadiske zbirke), jednog djela iz tefsira, djela pod nazivom *Kitabul-evail*, i *Delailun-nubuvve*.

b. Abdul-Vahid el-Beraki, Muhamed b. Ishak b. Mendeh, Muhamed b. Ali el-Belhi, Muhamed ibn Hassam, El-Abbas b. Zijad, koji je povjerljiv, zatim Sa'dan b. Seid, Sulejman et-Tejmi, od ebi Osmana en-Nehdija i od Selmana el-Farisije, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *'Vjerniku će na Sirat-ćupriji biti data propusnica:* **U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ovo je knjiga od Allaha, Silnog i Mudrog, upućena tom i tom, sinu tog i tog. Uvedite ga u Džennet predivni, čiji će plodovi na dohvat ruke biti.** '"

Vjernik će dospjeti u društvo sretnika kad nastupi Smak svijeta. U stanovnike Dženneta bit će upisan na dan kada mu se udahne duša. Zatim će biti upisan u registar stanovnika Dženneta kad umre. I, konačno, ova knjiga, tj. prospekt, bit će mu dat na Sudnjem danu. A Allah je Onaj od Koga se pomoć traži.

POGLAVLJE XVI

Samo je jedan put do Dženneta!

O tome da postoji samo jedan put do Dženneta potpuno su saglasni svi poslanici, od prvog do posljednjeg, s.a.v.s.

Što se tiče puteva koji vode do Džehennema, oni skoro da se ne mogu ni izbrojati. Zbog toga Uzvišeni Allah ističe da je samo jedan put koji do Dženneta vodi, a sastavlja puteve do Džehennema, kada kaže: ***"I doista, ovo je Pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova."***[106]

On još kaže: ***"Allahovo je da ukaže na Pravi put, a ima ih i krivih."***[107] Drugim riječima, ima puteva koji su krivi, koju skreću sa staze Upute, a to je zabluda. I kaže Uzvišeni: ***"'Ove ću se istine (puta) Ja držati' - reče On."*** [108] Ibn Mesud priča da im je, jedne prilike, Allahov Poslanik, s.a.v.s., na pijesku nacrtao jednu liniju i rekao: *"Ovo je Allahov put."* Zatim je povukao linije s njegove desne i lijeve strane, i rekao: *"Ovo su putevi, a na svakom od njih vreba vas šejtan, koji vas njemu poziva."* Zatim je citirao kur'anski ajet: ***"I doista, ovo je Pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite..."*** Neko može postaviti pitanje zašto se u Kur'anu, na drugom mjestu, kaže: ***"A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna, kojom Allah upućuje na puteve spasa..."***[109]

[106] El-En'am, 153.
[107] En-Nahl, 9.
[108] El-Hidžr, 40.
[109] El-Maide, 15-16.

Ovdje je riječ o stazama koje su objedinjene u jednom putu, poput više rukavaca koje sadrži jedan, glavni put. Slično je i sa ograncima imana koji su objedinjeni u jednom osnovnom ogranku, a to je *iman* - vjerovanje. Ili, kao što korijen drveta objedinjuje njegove stupove i grane. Ovi putevi predstavljaju odazivanje onome koji poziva Allahu, tako što se povjeruje u Njegovu obavijest i što se njoj pokorava. Putevi koji vode do Dženneta predstavljaju odziv onome koji tom časnom mjestu poziva. Baš tako, jer Buharija bilježi da je Džabir rekao: "Došli su meleci kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa neki rekoše da spava, a neki rekoše da mu samo oko spava, a da mu je srce budno. Rekoše: 'Ovaj vaš prijatelj, zaista, primjer je drugima. Zato, navodite njegov primjer drugima. Primjer njegov je kao primjer čovjeka koji je sagradio kuću i pozvao na veselje, poslavši one koje će na njeg pozivati. Ko se odazove, ući će u kuću i jesti na gozbi, a ko se ne odazove, neće ući u kuću i neće biti počašćen jelom.' Jedni rekoše: 'Pojasnite o čemu se radi, da se bolje razmije.' Neki od njih rekoše: 'Njegovo oko spava, a srce mu je budno. Kuća je Džennet, a onaj koji poziva na veselje je Muhammed. Ko se pokori Muhammedu, pokorio se i Allahu, a ko mu bude neposlušan, neposlušan je i prema Allahu. Muhammed je podijelio ljude.'"

U Tirmizijevoj verziji ovaj hadis, od istog prenosioca, glasi ovako: "Došao nam je jednog dana Allahov Poslanik, s.a.v.s., i rekao: *'Vidio sam u snu Džibrila kod moje glave, a Mikaila kod mojih nogu. Jedan reče drugom: 'Navedi njegov primjer.' Onaj drugi reče: 'Čuj, neka ti uho čuje i pamti, a neka ti srce zapamti. Tvoj primjer i primjer tvoga ummeta je kao primjer vladara koji je sagradio sebi dvore i u njima jednu kuću, pa priredio gozbu i poslao glasnika da razglasi svijetu da su svi pozvani. Neki se od njih odazvaše glasniku, a neki odbaciše poziv. Allah je vladar, utočište je islam, kuća je Džennet, a ti si, Muhammede, poslanik. Ko ti se odazove, ušao je u islam, ko u islam uđe, ušao je u Džennet, a ko uđe u Džennet, častit će se njegovim plodovima.'"*

Tirmizija drži da je sahih predaja i hadis koji prenosi Abdullah b. Mesud,

u kojem stoji: "Kada je jedne noći Allahov Poslanik, s.a.v.s., džematile klanjao jaciju izašao je, uzeo me za ruku i poveo u jednu mekansku dolinu. Tu me posadio da sjednem, nacrtao mi jednu liniju i rekao: *'Ne smiješ preći tu liniju! Doći će ti neki ljudi. Ti im ništa ne govori, a i oni tebi neće ništa govoriti.'* Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., otišao tamo gdje je htio, a dok sam ja sjedio dođoše mi neki tamnoputi ljudi, koji su izgledom podsjećali na cigane. Nisam mogao vidjeti njihov avret niti njihovu kožu. Dođoše do mene, ali samo do one linije, koju ne pređoše. Okrenuše se potom Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i tako ostadoše do kraja noći.[110] Kad mi je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na kraju došao, dok sam ja i dalje sjedio, reče mi da me je promatrao cijelu noć. Zatim uđe u onaj ocrtani prostor, nasloni se na moje stegno i prileže. A, kad god bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., prilegao, zahrkao bi. I, dok sam ja tako sjedio, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., na mom stegnu spavao, dođoše neki ljudi u bijeloj odjeći. Samo Allah zna kako su bili lijepi! Kad dođoše do mene, jedna grupa sjede kod glave Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a druga grupa kod njegovih nogu. Oni rekoše: 'Nismo vidjeli da je nekom čovjeku dato ono što je dato ovom vjerovjesniku. Njegove oči spavaju, ali je njegovo srce budno. Navedite njegov primjer kao primjer gospodara koji je sagradio dvorac, priredio gozbu i pozvao ljude na nju, da jedu i piju. Ko mu se odazove, častit će se njegovim jelom i pićem, a ko mu se ne odazove ukorit će ga.' Ili je rekao, *kaznit će ga*. Kad su otišli visoko u nebo, Allahov Poslanik, s.a.v.s., probudio se i rekao mi: *'Čuo si šta su ovi govorili? Znaš li ko su oni?'* 'Allah i Poslanik Njegov najbolje znaju', rekoh. On reče: *'Milostivi je sagradio Džennet i pozvao Svoje robove da u njega uđu. Ko se odazove, ući će u Džennet, a ko se ne odazove, zaslužit će Njegovu kaznu.'*"

[110] Moguće je da u ovoj predaji ima nekih neregularnosti, pa neka se provjeri.

POGLAVLJE XVII

O dženetskim deredžama

Uzvišeni Allah kaže: ***"Vjernici koji se ne bore - osim onih koji su za borbu nesposobni - nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim. One koji se budu borili, ulažući imetke svoje i živote svoje, Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili, i On svima obećava lijepu nagradu. Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu, počasti od Sebe i oprost i milost. - Allah prašta i samilostan je."***[111]

Ibn Džerir prenosi od Ibn Hišama ibn Hassana, i od Džeble b. Atije, da je Ibn Muhajriz rekao: "One koji se budu borili, ulažući imetke svoje i živote svoje, Allah će odlikovati nad onima koji se ne budu borili velikom nagradom, tojest deredžama Svojim. Riječ je o sedamdeset deredža, a između dvije deredže je razdaljina koju konj plemenite rase može preći za sedamdeset godina." Ibn el-Mubarek[112] kaže: "Obavijestio nas je Seleme b. Nubejt, od Dahhaka, koji o riječima Uzvišenog: ***'Oni će zaslužiti deredže kod svoga Gospodara'***,[113] kaže: 'Neke su deredže bolje od drugih.

[111] En-Nisa,95-96.

[112] Abdullah b. el-Mubarek b.Vadih el-Hanzali et-Temimi. Bio je hafiz, šejhul-islam, i trgovac. Mnogo je pisao i mnogo putovao. Svoj život je proveo sa knjigama. Mnogo je puta obavio hadž i u džihadu učestvovao, a bio je i trgovac. Bio je stručnjak za hadis, fikh i arapski jezik. Autor je djela *El-Džihad* i *Er-Rekaik*. Umro je u mjestu Hit pored Furata 181.H.

[113] El-Enfal, 4. ***"Oni su, zbilja, pravi vjernici - njih počasti, i oprost, i obilje plemenito kod Gospodara njihova čekaju".***

Onaj koji bude imao višu deredžu, moći će vidjeti one sa nižom. Oni koji, opet, budu imali niže deredže, neće moći vidjeti one sa višim, tojest, neće znati niti vidjeti da ih je iko od ljudi nadmašio.'"

Razmisli o Allahovim riječima iz kojih se razaznaje da će ljudi biti odlikovani različitim deredžama. U prvom slučaju On je one koji se bore imecima svojim i životima svojim odlikovao jednim stepenom nad onima koji se ne bore, ali imaju opravdanje za to. U drugom je slučaju odlikovao one koji se bore imecima svojim i životima svojim nad onima koji se ne bore, niti imaju opravdanje za to.

Uzvišeni, također, kaže: ***"Zar se onaj koji je Allahovu naklonost zaslužio može porediti s onim koji je Allahovu srdžbu navukao i čije će prebivalište biti Džehennem? - A užasno je to boravište!"***[114] I kaže Uzvišeni: ***"Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im učvršćuju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju, oni koji molitvu obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju. Oni su, zbilja, pravi vjernici - njih počasti, i oprost, i obilje plemenito kod Gospodara njihova čekaju."***[115] U *dva sahiha* zabilježena je i predaja Malika, od Safvana b. Selima, Ata'a b. Jesara i Ebu Seida el-Hudrije, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta viđat će stanovnike njegovih viših odaja kao što vide sjajnu zvijezdu kako nestaje s istoka ili zapada na horizontu, jer jedni su odlikovani u odnosu na druge."* Prisutni rekoše: "Allahov Poslaniče! Jesu li te gornje odaje deredže koje mogu dostići jedino vjerovjesnici?" Poslanik reče: *"Ne samo oni. Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, to mogu i drugi, koji povjerovaše u Allaha i smatraše istinom ono sa čime su dolazili poslanici."*

[114] Alu-Imran, 162.
[115] El-Enfal, 2-4.

Dvije su koristi koje se mogu razaznati iz spomenutih riječi. Prva je korist to što je ta deredža daleko od očiju, i neće je moći svako ni vidjeti. Druga korist sastoji se u tome da dženetske deredže, iako su neke više u odnosu na druge, ne stoje tačno jedna iznad druge i ne umanjuju osjećaj ugode stanovnicima niže deredže. Mogle bi se uporediti sa terasastim baščama koje su raspoređene od vrha brda do njegova podnožja. A Allah najbolje zna.

U sahihima je, također, i hadis Sehla b. Sa'da u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će viđati stanovnike njegovih viših odaja kao što vi vidite zvijezdu na nebu."*

Imami-Ahmed veli: "Kazivao nam je Furat i obavijestio me je Fulejh, od Hilala, tj. od Ibn Alija, Ataa i od Ebu Hurejre, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Stanovnici Dženneta će se, sigurno, međusobno viđati, kao što se vi međusobno viđate, ili kao što viđate sjajnu zvijezdu kako nestaje s istoka ili zapada, ili se tek pojavljuje na horizontu, jer jedni su odlikovani u odnosu na druge.'* Prisutni rekoše: 'Allahov Poslaniče! Jesu li te gornje odaje deredže koje mogu dostići jedino vjerovjesnici?' On odgovori: *'Ne samo oni. Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, to mogu i drugi, koji povjerovaše u Allaha i smatraše istinom ono sa čime su dolazili poslanici.'"*

Ibn el-Mubarek prenosi od Fulejha b. Selmana, Hilala ibn Alija i Ebu Hurejre, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će se, sigurno, međusobno viđati u svojim odajama, kao što se viđa zvijezda sa istoka sa onom na zapadnom dijelu horizonta, jer jedni su odlikovani u odnosu na druge."* Prisutni rekoše: "Allahov Poslaniče! Jesu li te gornje odaje deredže koje mogu dostići jedino vjerovjesnici?" Poslanik odgovori: *"Ne samo oni. Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, to će moći i drugi, koji povjerovaše u Allaha i smatraše istinom ono sa čime su dolazili poslanici."* Ovaj hadis ispunjava uvjete Buharijina *Sahiha*.

U *Musnedu* je zabilježen hadis Ebu Seida el-Hudrije u kojem stoji da

je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Oni koji se međusobno vole, njihove će odaje u Džennetu blistati poput zvijezde koja se rađa na istoku ili zapadu. Za njih će pitati: 'Ko su ovi?' Reći će im se: 'To su oni koji su se međusobno voljeli u ime Allaha.'"*

U istom *Musnedu* zabilježen je još jedan hadis Ebu Seida el-Hudrije, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Džennet ima stotinu deredža. Kad bi se stanovnici svih svjetova sabrali u samo jednu, bilo bi im široko."*

U *Musnedu* je, također, i drugi hadis istog prenosioca, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Onome ko na ovom svijetu bude učio Kur'an, kad uđe u Džennet reći će se: 'Uči, i penji se.' Tako će on učiti, i za svaki ajet zaslužit će po jednu deredžu, sve dok ne prouči posljednji ajet."*

Ovaj hadis jasno ukazuje da u Džennetu ima mnogo više od stotinu deredža. Već smo spomenuli hadis kojeg bilježi Buharija od Ebu Hurejre: *"Džennet ima stotinu deredža, a između svake od njih prostor je kao između neba i zemlje. Njega je Allah pripremio za one koji se bore na Njegovom putu. Kad budete Allaha molili, zamolite Ga da vam dodijeli Firdevs. To je sredina Dženneta i njegov najuzvišeniji dio. Iznad njega nalazi se Arš Milostivog, i odatle izviru dženetske rijeke."* Ovaj hadis znači da su spomenutih stotinu deredža samo jedan dio od deredža Dženneta. Ili, može značiti da ih nema više od stotinu, ali da svaka deredža u sebi sadrži po jednu nižu deredžu. Na ovo prvo značeje upućuje hadis Zejda b. Eslema, od Ataa b. Jesara i Muaza b. Džebela, koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "*'Ko bude klanjao ovih pet namaza, postio mjesec ramazan, Allah će mu uistinu oprostiti, svejedno bio on muhadžir ili ostao u mjestu gdje ga je majka rodila.'* Rekoh: 'Allahov Poslaniče! Šta misliš da odem i da to ljudima razglasim?' Poslanik odgovori: *'Nemoj, pusti neka ljudi rade to što rade. U Džennetu ima stotinu deredža, a između svake od njih prostor je kao između nebesa i zemlje. Najviša deredža u*

Džennetu je Firdevs, a nad njom je Arš. To je središte Dženneta, a ispod njega izviru dženetske rijeke. Kad Allaha budete moliti, tražite da budete počašćeni Firdevsom. '" Ovako ga Tirmizija bilježi.

Ova predaja se, također, prenosi od Ata'a i od Ubade b. Samita, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Džennet ima stotinu deredža."* Zatim se u ovoj predaji spominje otprilike isto kao u hadisu koji prenosi Muaz. Postoji i predaja Ata'a, od Ebu Hurejre, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima stotinu deredža, a između svake je razdaljina od stotinu godina."* Tirmizija veli da je ovaj hadis *hasen garib*. Postoji i *merfu'* predaja Ebu Seida, u kojoj stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima stotinu deredža. Kada bi se svi svjetovi sabrali u jednu od njih, bila bi im dovoljna."*

Prenosi ga i Ahmed, bez riječi *fi* (u), kako smo ranije vidjeli. U ovim predajama negdje se spominje *fi* (u), a negdje ne. Ako se spominje, (*U Džennetu ima stotinu deredža*), to znači da je ovaj broj, stotina, samo jedan dio dženetskih deredža. Ako se ne spominje (*Džennet ima stotinu deredža*), to znači da ovaj broj predstavlja velike, osnovne deredže, koje u sebi obuhvataju manje deredže. A Allah najbolje zna.

Također, ne postoji kontradikcija u određivanju razdaljine između deredža, svejedno da li je riječ o stotinu ili pet stotina, jer nekom je potrebno više, a nekom manje vremena da je pređe. Vjerovjesnik, s.a.v.s., ovaj je broj spomenuo kao relativnu kategoriju, približno ga odredio, da bi ljudi lakše razumjeli.

Hadis Zejda b. Hibbana na to upućuje: "Kazivao nam je Abdurrahman b. Šurejh, kazivao mi je Ebu Hani' et-Tudžibi, čuo sam Ebu Alija et-Tudžibija i Ebu Se'ida el-Hudrija, koji kaže da je čuo kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Stotinu je deredža u Džennetu, a između dvije njegove deredže je prostor kao između neba i zemlje.'*"

POGLAVLJE XVIII

Najviše dženetske deredže i njihova imena

Muslim u svome *Sahihu* bilježi hadis Amra b. el-Asa, koji je čuo da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Kada čujete mujezina da uči ezan, govorite isto što i on izgovara, zatim na mene donesite salavat. Ko na mene donese jedan salavat, Allah će na njega deset salavata donijeti. Zatim tražite za mene* vesilu, *jer to je deredža u Džennetu koju će imati samo jedan Božiji rob, a ja se nadam da ću ja biti taj. Ko bude za mene tražio vesilu, imat će moj šefa'at."*

Ahmed kaže: "Obavijestio nas je Abdurrezzak, zatim Sufjan, od Lejsa, od Ka'ba, od Ebu Hurejre, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Kada budete na mene donosili salavat, tražite za mene* vesilu.'Neko reče: 'Šta je to *vesila*?' Poslanik odgovori: *'Najviša deredža u Džennetu, koja će pripasti samo jednom čovjeku, a ja se nadam da ću ja biti taj sretnik.'"*

U oba sahiha je hadis Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko kaže, kada čuje ezan: 'Moj Allahu, Gospodaru ovog savršenog poziva i namaza koji se uspostavlja, podari Muhammedu vesilet, i visoki stepen, deredžu, i postavi ga na Sudnjem danu na hvaljeno mjesto koje Si mu obećao', zaslužio je šefa'at na Sudnjem danu."*

Baš ovako je u hadisu upotrijebljen neodređen izraz *mekamen* (mjesto), da bi bio istovjetan sa onim koji je u ajetu,[116] i s obzirom da se to definitivno

[116] **"I probdij dio noći u molitvi - to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj će ti na onome svijetu hvale dostojno mjesto darovati."** (El-Isra, 79.) ***Ve minel-lejli fetehedždžed bihi nafileten leke. Asa en jeb'aseke Rabbuke mekamen mahmuda.***

odnosi na njegovu ličnost, ono biva opisivano kao što se opisuju određena imena. Ovaj način ljepši je od onoga u kojem bi *ellezi ve'atteh* (koje Si mu obećao) bilo aluzija.

U *Musnedu* je zabilježen hadis Amare ibn Gazijje, od Musaa b. Verdana, od Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Vesila je deredža od Allaha Uzvišenog, iznad koje nema više deredže; zato, od Allaha za mene tražite vesilu."*[117]

Ibn Ebi ed-Dunja navodi verziju ovog hadisa, u kojoj stoji: *"To je deredža u Džennetu iznad koje nema deredže; molite Allaha da je podari meni u prisustvu svih stvorenja."* Ebu Ne'im kaže: "Obavijestio nas je Sulejman b. Ahmed, kazivao nam je Ahmed ibn Amr b. Muslim el-Hilal, kazivao nam je i Abdullah b. Omer, da je El-Abidi rekao: 'Kazivao nam je Fudajl b. Ijad, od Mensura, od Ibrahima, od El-Esveda, od Aiše koja je rekla: 'Neki je čovjek došao kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i rekao mu: 'Ti si meni, Allahov Poslaniče, zaista draži od mene samog, draži si mi od moje porodice, draži si mi i od mog djeteta. Kad sam kod kuće sjetim te se, i ne mogu osaburiti a da ne dođem i da te ne vidim. Kad se sjetim svoje smrti i tvoje smrti, znam da ćeš ti, kad uđeš u Džennet, biti uzdignut u društvo vjerovjesnika, a ja, kada uđem u Džennet, bojim se da te zbog toga tamo neću moći vidjeti.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije mu ništa odgovorio, dok Džibril nije objavio ovaj ajet: **'Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!'"**[118]

Hafiz Ebu Abdullah el-Makdisi kaže: "Ne znam ništa loše o isnadu ovog hadisa."

---

[117] U Muslimovoj verziji ovog hadisa stoji: "Zato od Allaha tražite da mi da *vesilu*."
[118] En-Nisa, 69.

Deredža koja će pripasti Vjerovjesniku, s.a.v.s., nazvana je *vesilom* jer je to najbliža deredža Aršu Milostivog, deredža najbliža Allahu. Ovaj izraz dolazi na oblik *f'ile* od osnove glagola *vesile ilejhi*, što znači: *približio mu se*. Tako, Lebid kaže: *Bela kullu zi re'jin ilellahi vasilun* ("Sigurno je da će svako ko je pametan potražiti Allahovu blizinu"). Ovaj je izraz po svome značenju poput izraza *el-vasle* (spojiti), a to je, zapravo, najbolji i najčasniji dio Dženneta, sa najviše svjetlosti.

Salih b. Abdul-Kerim kaže da im je Fudajl b. Ijad rekao: "Znate li čime je Džennet uljepšan? Time što je Arš Milostivog njegov krov."

El-Hakem b. Ebban prenosi od Ikrime da je Ibn Abbas rekao: "Svjetlo krova vaših domova je svjetlo Arša."

Bekr od Eš'asa prenosi da je El-Hasen rekao: "Vrtovi su dobili naziv edenski, jer je iznad njih Arš, i zato što dženetske rijeke izviru za hurije edenske, vrednije od ostalih hurija."

Izrazi *el-kurba* i *ez-zulfa* imaju istovjetno značenje (bliskost), dok izraz *vesilet* označava približavanje Njemu različitim metodama.

El-Kelbi kaže: "Tražitite blizinu njegovu na Sudnjem danu činjenjem dobrih djela."

Uzvišeni Allah potpuno je razotkrio ovo značenje Svojim riječima: ***"Oni kojima se oni mole sami traže načina kako će se što više Gospodaru svome približiti..."***[119] Njegove riječi: *"...kako će se što više Gospodaru svome približiti..."*, objašnjenje su za izraz *vesilet*, a to je način na koji oni što se mušricima mole mimo Allaha i sami traže načina da se približe pravom Gospodaru. Međutim, kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na najbolji način Allahu robovao, najbolje Ga upoznao, najviše Ga se bojao, najviše Ga volio, njegov je stepen najbliži Allahovom biću, to je najviša deredža u Džennetu. Vjerovjesnik, s.a.v.s., naložio je svome

[119] El-Isra, 57.

ummetu da za njega mole tu deredžu, da bi time i sami postigli Allahovu blizinu, ali i osjetili kako im se iman povećava. Naravno, Uzvišeni mu je to časno mjesto i predvidio Svojim određenjem, kaderom, iz nekoliko razloga. Jedan od njih je dova Poslanikovog ummeta da on, neka je na njega Allahov salavat i spas, bude počašćen tom vesilom, zbog toga što im je donio iman i ukazao na Pravi put. Izraz *hallet 'alejhi* (zaslužio je) u ovim predajama znači da će mu se desiti šefa'at na Sudnjem danu. U nekim verzijama ovog hadisa stoji *hallet lehu*, što znači da će zaraditi Poslanikov šefa'at, a Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XIX

O povoljnoj ponudi Uzvišenog za trgovinu sa Svojim robovima, i o kupoprodajnom ugovoru između vjernika i njihova Gospodara

Uzvišeni kaže: ***"Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati - oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i biti ubijani. On im je to zbilja obećao u Tevratu, i Indžilu, i Kur'anu - a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje svoje?! Zato se radujte pogodbi svojoj, koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh.***"[120] Ovdje je On, slavljen neka je, Džennet označio nagradom i protivvrijednošću koju će vjernici dobiti za svoje živote i imetke, ako ih utroše u Njegovo ime. Drugim riječima, On im nudi da s njima sklopi neku vrstu ugovora.

To je potvrdio na više načina. Prvo: time što ih je Uzvišeni Allah, slavljen neka je, o tome obavijestio upotrebom potvrdnog predikata, sa česticom *enne* (da). Drugo: obavijestio ih je o tome onako kako to rade zadovoljne, sigurne i stabilne strane u ugovoru. Treće: ovaj je ugovor On lično sastavio, jer On je Taj Koji je objavio ovu *kupoprodaju*. Četvrto: On je obećao da će *kupac* zasigurno primiti tu protivvrijednost, a On Svoje obećanje neće iznevjeriti. Peto: On je upotrijebio izraz *'alejhi*, što u arapskom jeziku označavu obavezu, da bi time obavijestio Svoje robove da je On na Sebe preuzeo tu obavezu. Šesto: to je potvrdio riječima

[120] Et-Tevbe, 111.

hakkan 'alejhi (*On im je to zbilja obećao*). Sedmo: obavijestio je o mjestu na kome se to obećanje nalazi, u najboljim knjigama koje su objavljene s neba - u Tevratu, Indžilu i Kur'anu. Osmo: obavijestio je Svoje robove, u upitno-odričnom obliku, da niko kao On ne ispunjava svoja obećanja. Deveto: Uzvišeni Allah, slavljen neka je, naredio je da se oni raduju sklopljenom ugovoru, da jedni drugima prenose radosnu vijest o ugovoru koji nikada ne može propasti, niti ga ko može poništiti. Deseto: On ih je obavijestio da je ova kupoprodaja koju su sklopili veliki uspjeh. Ono što su oni ovim ugovorom dobili jest Džennet. Uzvišeni, potom, spominje osobine[121] onih koji ovaj ugovor mogu sklopiti mimo drugih ljudi. To su oni koji se kaju zbog onoga što On smatra ružnim, i Njemu se klanjaju onim što Mu je drago, i koji Njega hvale kad im daje ono što vole, ali i ono što ne vole, i koji poste. Ovdje se izraz *es-saihun* objašnjava kao post, putovanje u potrazi za znanjem, džihad, ustrajna pokornost. Istina je, međutim, da je riječ o putovanju srca prema *zikrullahu* (sjećanju na Allaha), Njegovoj ljubavi, Njegovom oprostu, i čežnji za susretom s Njim. Sve što smo spomenuli sadržano je u ovom izrazu. Zato je Allah, slavljen neka je, opisujući žene koje bi Vjerovjesnik dobio u zamjenu za svoje ukoliko bi ih otpustio, kazao: ***"Ako vas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena od vas; odanih Allahu, vjernica, poslušnih Allahu, pokajnica, koje se Allaha boje, koje poste, udovica i djevojaka."***[122] One su *saihat*,[123] premda njihovo putovanje nije radi džihada, traženja znanja, niti je to kontinuirani post.[124] Riječ je, jednostavno, o putovanju

[121] ***"Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i molitvu obavljaju, i traže da se čine dobra djela a od nevaljalih odvraćaju, i Allahovih se propisa pridržavaju. A vjernike obraduj!"*** Et-Tevbe, 112.

[122] Et-Tahrim, 5.

[123] ***"One koje poste"***, prema Korkutovom prijevodu. (Prim. prev.)

[124] Misli se na post koji je učestao, ali ne stalan, svakog dana u godini, što je mekruh, ili bolje reći haram. (Prim. prev.)

njihovih srca prema ljubavi Uzvišenog Allaha, strahopoštovanju prema Njemu, Njegovom oprostu i sjećanju (zikru) na Njega.

Pogledaj kako je Uzvišeni Allah u istom kontekstu spomenuo pokajanje i ibadet. Jedno je ostavljanje onoga što On ne voli, a drugo je činjenje onoga što On voli. Ili, *hamd* (zahvala) i *sijahu* (putovanje). Jedno je zahvaljivanje upućeno Njemu atributima Njegovog savršenstva, a drugo je putovanje jezika prema najboljem zikru, putovanje srca prema Njegovoj ljubavi, spominjanju i veličanju Njega.

Također, u istom se kontekstu spominju ibadet i *sijaha* (putovanje) kod opisa supruga u prethodno spomenutom ajetu. Jedno je ibadet tijela, a drugo je ibadet srca.

Ili, islam i iman. Jedno je javno ispoljavanje vjere, a drugo tajno, srcem. Baš kao što nam kazuje jedan hadis kojeg bilježi Ahmed u *Musnedu*: *"Islam je transparentnost, a iman je u srcu."*

Ili, poslušnost Alahu (kunut) i pokajanje (tevba). Prvo je činjenje onoga što On voli, a drugo ostavljanje onoga što ne voli.

Ili, hudovice i djevojke. Prva je već imala bračni odnos i osjetila njegov užitak, a drugoj je to teškoća. Tu je i bašča *elifa*,[125]u koju još niko nije ušao. I ruku i sedžda zajedno su spomenuti. I naređivanje dobra i odvraćanje od zla, također. Ali, ono je s napomenom da traženje činjenja dobrih djela a odvraćanje od nevaljalih ide uz *vav*, što znači da jedno bez drugog ne vrijedi. I sve to povezano je sa pridržavanjem Allahovih propisa, tj čuvanjem granica koje je Allah postavio. Jedno je poštivanje Allahovih granica u svome srcu, a drugo traženje od drugih da ih ne prelaze.

Ovaj ajet objašnjava važnost poimanja ljudske duše, njenu čast i veličinu. Jer, ako ne znaš koliko ti roba vrijedi, pogledaj njezinu cijenu na tržištu. Pogledaj sad ko su učesnici u ovom *kupoprodajnom ugovoru*

---

[125] Autor misli, bar tako pretpostavljam, na upotrebu gore spomenutih izraza u neodređenoj formi, bez elifa. (Op. prev.)

i čime oni trguju. Roba, predmet kupoprodaje, ljudska je duša i ljudski život, a Allah, slavljen neka je, njen je kupac. Cijena koju On za to plaća jesu dženetske bašče. Posrednik zadužen za pripremu ovog ugovora je najbolje stvorenje od meleka i ljudi.

U Tirmizijevom djelu *El-Džami'* nalazi se hadis Ebu Hurejre koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko je bogobojazan krenut će ranom zorom na put, a ko porani doći će do kuće, Dženneta. Jer, Allahova je roba skupocjena! Allahova je roba skupocjena!"* Tirmizija kaže da je ovaj hadis hasen garib.

Ebu Nei'm, u poglavlju svoga djela u kome se opisuje Džennet, bilježi predaju Ebbana, od Enesa, koji kaže da je neki beduin došao kod Allahova Poslanik, s.a.v.s., i rekao: "Koja je cijena za Džennet?" Poslanik odgovori: *"La ilahe illellah."*

Postoji veoma mnogo hadisa koji potvrđuju ovaj hadis. U dva sahiha je predaja Ebu Hurejre u kojoj stoji da je neki beduin došao kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i rekao: "Allahov Poslaniče! Reci mi šta treba da uradim da bih ušao u Džennet." Poslanik odgovori: *"Obožavaj Allaha i nemoj Mu nikoga ravnim smatrati, klanjaj namaz, daji propisani zekat, i posti Ramazan."* Beduin reče: "Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život! Niti ću šta dodati, niti oduzeti od ovoga." Kad je beduin otišao, Poslanik je rekao: *"Ko želi da vidi jednog od stanovnika Dženneta, neka gleda ovog čovjeka."*

U Muslimovom *Sahihu* nalazi se predaja od Džabira u kojoj stoji da En-Nu'man b. Kavkal došao kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i rekao: "Allahov Poslaniče! Ako budem klanjao propisane namaze, haram smatrao haramom, a halal halalom, hoću li ući u Džennet?" Na to je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Da, hoćeš."*

U Muslimovom *Sahihu* nalazi se i predaja od Osmana b. Affana koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko umre znajući la ilahe illellah (priznajući Božije jedinstvo), ući će u Džennet."*

U Sunenu Ebu Davuda je i hadis Muaza b. Džebela, r.a., koji kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika kako kaže: *'Kome zadnje riječi budu la ilahe illellah, ući će u Džennet.'*"

U dva sahiha je predaja Ebu Zerra, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Došao mi je onaj koji dolazi od moga Gospodara i obavijestio me"*, ili je rekao, *obradovao me*, *"da svako ko od mog ummeta umre ne smatrajući nikog Allahu ravnim, ući će u Džennet. Rekoh: 'Čak i ako počini blud, ili ukrade?' On reče: 'Čak i ako počini blud, ili ukrade.'"*

U dva sahiha je predaja Ubade b. es-Samita, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko kaže da je samo Allah Bog, Jedan, i niko Mu ravan nije, da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik, da je Isa Allahov rob i Njegov poslanik, i Riječ Njegova koju je Merjemi dostavio, i Duh od Njega, da je Džennet istina i da je Džehennem istina, Allah će ga u Džennet uvesti na koja god od osam vrata bude želio ući."* U jednoj predaji stoji: *"Uvedi ga u Džennet zbog djela koje je činio."*

U jednom hadisu u Muslimovom *Sahihu* stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., dao Ebu Hurejri svoje papuče i rekao: *"Idi u ovim mojim papučama, i koga god iza ovog zida nađeš da svjedoči da nema boga osim Allaha, da je u to čvrsto uvjeren u svom srcu, obraduj ga Džennetom."*

Ruh ibn Ubade prenosi, od Habiba b. eš-Šehida, da je El-Hasen rekao: "Cijena za Džennet je *la ilahe illellah.*"

Ebu Nei'm bilježi hadis Ebu ez-Zubejra, od Džabira, koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako govori: *"Nikog od vas njegova djela neće uvesti u Džennet, niti će ga spasiti od Vatre - pa čak ni ja nemam tu privilegiju - bez tevhida, vjerovanja u jednog Allaha, Uzvišenog."* Njegov sened odgovara Muslimovom kriteriju, a njegova osnova (hadis sličan ovome) nalazi se u *Sahihu*.

Ovdje ima nešto na šta treba posebno ukazati. U Džennet se može ući jedino Alahovom milošću. Dakle, ljudsko djelo nije dovoljno da

čovjeku to omogući, premda je tačno da je ono uzrok tome. Stoga je i Uzvišeni Allah potvrdio da će se u njega ulaziti *"zbog dobrih djela koje ste činili"*. Allahov Poslanik, s.a.v.s., negirao je mogućnost da se u njega uđe isključivo na osnovu ljudskih djela riječima: *"Nikog od vas njegovo djelo neće uvesti u Džennet."*[126]

Ovdje nije riječ o isključivosti ova dva teksta, iz dva razloga. **Prvo**: Sufjan i neki drugi autoriteti kažu: "Govorili su da je spas od Vatre s Allahovim oprostom, a ulazak u Džennet s Njegovom milošću. Međutim, stepeni i deredže će se zasluživati vlastitim djelima." Na ovo ukazuje i hadis Ebu Hurejre koji ćemo kasnije spomenuti, ako Bog da. U njemu stoji da će stanovnici Dženneta, kad u njega uđu, u njemu odsjesti, odnosno biti smješteni prema vrijednosti svojih djela. Hadis bilježi Tirmizija. **Drugo**: Harf *ba*, kojim se ovdje (*bi'amelihi*; doslovno: *sa svojim djelom)* negira mogućnost ulaska, upotrijebljen je u značenju da postoje dvije stvari oprečne jedna drugoj. Harf *ba*, opet, kojim se potvrđuje ulazak (*bima kuntum ta'melun - zbog dobrih djela koje ste činili*) uzročni je harf *ba*, koji zahtijeva postojanje uzroka zbog kojeg je upotrijebljen, tj. nije tu bez razloga. Allahov Poslanik, s.a.v.s., oba je ova načina upotrijebio u jednom hadisu: "'*...i radujte se Džennetu, ali znajte da nikoga njegovo djelo neće spasiti.*' Rekoše: 'Čak ni tebe, Allahov Poslaniče!' On odgovori: '*Ni mene, osim ako me Allah ne obaspe Svojom milošću.*'"

Ko Allaha Uzvišenog spozna, ko bude svjestan svoje obaveze prema Njemu, svjestan vlastitih grijeha i propusta, i ko to zaista, srcem svojim, posvjedoči, spoznat će o čemu je upravo bilo riječi i čvrsto će u to biti uvjeren. A Uzvišeni Allah, slavljen neka je, Onaj je od koga pomoć treba tražiti.

---

[126] Bilježi ga Buharija u poglavlju "Er-Rekaik".

POGLAVLJE XX

Kako Džennet od Gospodara traži svoje stanovnike, i o njegovom zauzimanju za njih

Govoreći o onim Njegovim robovima koji pameti imaju, Uzvišeni Allah kaže: ***"Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru; 'Vjerujte u Gospodara vašeg!' - i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i pređi preko hrđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima. Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, Svoje obećanje ispuniti!"***[127]

Gospodaru naš, podari nam ono što si nam obećao preko Tvojih poslanika, znači obećanje o ulasku u Džennet. Neki, opet, kažu da ovaj ajet znači: *podari nam ono što si nam obećao za vjerovanje u Tvoje poslanike*. Ipak, nije lahko isključiti imenicu i harf zajedno, a da se istovremeno ne pretpostavi zamišljeno značenje: *zbog toga što smo povjerovali Tvojim poslanicima i bili im pokorni*. Prednost se daje prvom mišljenju, jer je prethodno kazano: *"Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: 'Vjerujte u Gospodara vašeg!' - i mi smo mu se odazvali."* Ovo jasno ukazuje na vjerovanje u poslanike i ono sa čime su poslani. A oni su, potom, pozivajući se na svoj iman, od Njega zatražili da im podari ono što im je obećao jezikom poslanika, jer su oni čuli njihovo obećanje. To također sadrži vjerovanje u istinitost njihovog obećanja, pa su od Njega

[127] Alu-Imran, 193-194

zatražili da im to da. Ovo je odabrano mišljenje učenjaka iz prethodnih i kasnijih generacija. Neki kažu da: *podari nam ono što si nam obećao*, znači pomoć i podršku koja je obećana jezikom poslanika. Ipak, prvo je mišljenje kompletnije i bolje.

Razmisli o tome kako vjerovanje u spomenuto podrazumijeva vjerovanje u ono što je naređeno i zabranjeno: vjerovanje u Njegove poslanike, Njegova obećanja, Njegovu opomenu, Njegova lijepa imena i atribute, Njegovo činjenje, zatim vjerovanje u istinitost Njegova obećanja, strah od Njegove opomene, te njihovo odazivanje i poslušnost Njegovoj naredbi. Zbog svega spomenutog oni su postali vjernici i, prema tome, stekli su pravo da Mu se posredstvom tog vjerovanja obrate, da im podari ono što im je obećao i da ih spasi Njegove kazne.

Nekim ljudima nije jasno kako ovi mogu i pitati da im On ispuni Svoje obećanje, s obzirom da se zna da će On to i učiniti! Odgovor je da ovo spada u klasični primjer ibadeta, kao što Uzvišeni kaže: ***"Gospodaru moj, presudi onako kako su zaslužili!"***[128] Ili, kako kažu meleci: ***"Zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put."***[129] Njima je promaklo da obećanje ima svoje uvjete, kao što je želja za susretom s Njim i traženje od Njega da im to obećanje ispuni. Dakle, to je povezano sa vjerovanjem i ispunjenjem Njegovih preduvjeta, a to znači da ga ne izgube i ne ponište. Kada Ga oni zamole da im ispuni obećanje, ta dova znači da ih pomogne i učvrsti u ispunjenju spomenutih uvjeta pomoću kojih će ispuniti svoje obećanje. Ova dova je jedna od najvažnijih dova, jedna od onih koja će baš njima najviše koristiti. Što se tiče Njegovih riječi: *Gospodaru moj, presudi*, ovo je molba upućena Uzvišenom, slavljen neka je, da ih pomogne u njihovoj borbi protiv neprijatelja, odnosno da im olakša put

[128] El-Enbija, 112.
[129] El-Mu'min, 7.

do pobjede. Isto je i sa molbom meleka svome Gospodaru da oprosti grijehe onima koji se kaju, jer to je jedan od uvjeta pomoću kojih će oni zaslužiti Njegov oprost. On, slavljen neka je, postavio je uvjete, odnosno zakonitosti pomoću kojih čini ono što želi svojim štićenicima i svojim neprijateljima. To su uvjeti koji uzrokuju ostvarenje Njegove volje, ili događanje onoga što On želi.

Ako ti razumijevanje ovoga predstavlja problem, onda porazmisli o uzrocima koje je On stvorio, a koji proizvode Njegovu ljubav i srdžbu, jer On je Onaj Koji voli i Koji je zadovoljan, i Koji se srdi i pokazuje srdžbu zbog uzroka koje je stvorio. Sve je od Njega, sve počinje Njegovom voljom, i sve se vraća Njegovoj mudrosti. Ovo je veoma važna grana vjerovanja, *tevhid*, u koju mogu proniknuti jedino oni koji spoznaju Allaha.

Na sličan način se u jednom drugom ajetu od Njega traži ispunjenje obećanja: ***"Reci: 'Da li je bolje to ili vječni Džennet, koji je obećan onima koji se budu Allaha bojali.' On će im nagrada i prebivalište biti, u njemu će dovijeka sve što zažele imati; to je obećanje Gospodara tvoga."***[130] Njegovi robovi vjernici traže to od Njega, a i meleci ga traže za vjernike. Dakle, Džennet Gospodara moli za svoje stanovnike, njegovi stanovnici ga traže, meleci mole za vjernike Džennet. Poslanici mole Džennet za sebe i svoje sljedbenike, i na Sudnjem danu, kada Uzvišeni naredi da sve stane pred Njim, oni će biti zagovarači Dženneta za vjernike.

U ovome se ogleda potpuna Allahova vlast, obznanjuje se Njegova milost i Njegovo prisustvo, Njegova plemenitost i darežljivost, nešto što je općepoznato preko Njegovih lijepih imena i atributa. Uzvišeni Gospodar je plemenit i Njemu pripada sva plemenitost, On voli da Ga neko moli i od Njega traži, da sve Njemu teži. On je stvorio onoga koji će moliti, nadahnuo ga dovom kojom će Mu se obraćati, stvorio ono radi čega Ga

---

130 El-Furkan, 15, 16.

mole, a sve to zato što voli da Mu se Njegovi robovi obraćaju i od Njega traže.

Allahu najdraža stvorenja jesu ona koja Ga najčešće mole. On voli one koji su uporni u svojim dovama. Kad god čovjek na tome ustraje, On ga zavoli, približi mu se i da mu ono što je tražio. U jednom hadisu stoji: *"Allah se rasrdi na onoga koji Ga ne moli."* Hvala Allahu koji nas je na ovaj put uputio. Da nije Njegove upute, mi ne bismo bili na Pravom putu.

Ebu Ne'im el-Fadl bilježi od Enesa b. Malika da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Koji god musliman od Allaha tri puta zatraži Džennet, Džennet kaže: 'Moj Bože, uvedi ga u Džennet.' Ko god od Allaha tri puta zatraži zaštitu od Džehennema, Džehennem kaže: 'Moj Bože, spasi ga od Vatre.'*" Ovaj hadis bilježe Tirmizija, Nesaija i Ibn Madže.

El-Hasen b. Sufjan kaže: "Kazivao nam je Osman Ebu Šejbe, kazivao nam je Džerir, od Lejsa, od Junusa b. Hibana, od Ebu Hazima, od Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Nijedan Božiji rob ne zatraži Džennet sedam puta dnevno a da Džennet ne kaže: 'Gospodaru, tvoj rob taj i taj me traži, uvedi ga u mene'.*'"

Ebu Ja'la el-Musili bilježi hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Nijedan rob ne zatraži zaštitu od Džehennema sedam puta a da Džehennem ne kaže: 'Gospodaru moj, tvoj rob taj i taj traži zaštitu od mene, pa ga zaštiti.' Nijedan rob ne zatraži Džennet sedam puta a da Džennet ne kaže: 'Moj Gospodaru, tvoj rob taj i taj me traži, uvedi ga u Džennet.'"* Sened ovog hadisa odgovara uvjetima Buharije i Muslima.

Ebu Davud u svome *Musnedu* bilježi hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko kaže sedam puta: 'Molim Allaha da mi podari Džennet', Džennet govori: 'Moj Bože, uvedi ga u Džennet.'"*

El-Hasen b. Sufjan veli: "Kazivao nam je El-Makdemi, govorio nam je

Omer b. Ali, od Jahja'a b. Abdullaha, od njegovog oca, i od Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Često molite Allaha da vam podari Džennet i da vas sačuva od Džehennema, jer i Džennet i Džehennem su zagovarači, i njihovo zauzimanje bit će prihvaćeno. Kada čovjek učestalo moli za Džennet, on kaže: 'Gospodaru, ovaj Tvoj rob Tebe moli za me, i zato ga nastani u meni.' A Džehennem veli: 'Gospodaru, ovaj Tvoj rob kod Tebe traži zaštitu od mene, pa ga poštedi'.* "'

Jedna grupa učenjaka selefa smatrala je da ne treba od Allaha tražiti Džennet. Oni su govorili da je dovoljno to što traže zaštitu od Džehennema. Jedan od njih je Ebu es-Sahbab, koji je jedne noći klanjao, zatim digao ruke i zamolio: "Moj Bože, spasi me od Džehennema! Kako neko poput mene da se odvaži i da od tebe traži Džennet!"

I Atta es-Selemi nije molio za Džennet. Onda mu je Salih el-Merri napomenuo kako mu je Ebban kazivao, od Enesa, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Uzvišeni Allah kaže: 'Pogledajte u dosje Moga roba. Ako vidite da je tražio Džennet, podarit ću mu ga. A, ko bude tražio zaštitu od Džehennema, zaštitit ću ga.'"* Na to je Ata rekao: "Dovoljno mi je da me zaštiti od Džehennema." Ovo pripovijeda Ebu Nei'm.

Ebu Davud u svome *Sunnenu* bilježi hadis Džabira koji govori o jednom namazu koji je Muaz kao imam oduljio. Jednom mladiću, koji se na to požalio, Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"Kako ti radiš kad klanjaš, bratiću?"* On je odgovorio: "Proučim Fatihu, zatražim od Allaha Džennet i zaštitu od Džehennema, a ja zaista ne znam šta mrmljate i u sebi učite ti i Muaz." Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"I ja i Muaz isto molimo."*

U *Sunenu* Ebu Davuda je hadis Abdullaha, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allahovim licem (bićem, zatom) moli se jedino za Džennet."*

Ranije smo pomenuli *merfu'* hadis El-Lejsa, od Muavije, Saliha i Abdulmelika b. ebi Bešira, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ne prođe ni jedan dan a da Džennet i Džehennem ne pitaju. Džennet kaže:*

'Gospodaru, moji plodovi su dozreli, moje rijeke su nabujale, poželio sam svoje stanovnike, dovedi mi ih što prije.'" Džennet, dakle, lično traži svoje stanovnike i privlači ih sebi, a to isto čini i Džehennem. Allahov Poslanik, s.a.v.s., naređuje nam da ih se neprestano sjećamo, da ih ne zaboravljamo.

Ebu Jal'a el-Musili u svome *Musnedu* bilježi hadis Abdullaha ibn Omera, koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako veli: *"Nemojte zaboraviti dvije važne stvari!"* Prisutni rekoše: "Koje su to dvije velike stvari?" Poslanik odgovori: *"Džennet i Džehennem."*

Ebu Bekr eš-Šafi'i bilježi hadis Kulejba b. Harba, koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako veli: *"Tražite Džennet koliko god možete, i bježite od Džehennema koliko god možete. Onaj koji želi Džennet ne bi trebao puno spavati, a onaj koji bježi od Džehennema ne bi trebao spavati. Danas je ahiret okružen neugodnostima, a dunjaluk je okružen strastima i pohotama. Nemojte dozvoliti da vas on zavede, pa da zapostavite ahiret."*

POGLAVLJE XXI

Imena Dženneta

Džennet ima svoja imena, kao što i Uzvišeni Gospodar ima svoja lijepa imena. Također, Njegova knjiga ima svoja imena, i Njegovi poslanici, i Sudnji dan, kao što i Džehennem ima svoja imena.

Prvo ime - Džennet

Džennet je najpoznatije ime za takvo prebivalište i za sve što ono obuhvata - od raznih blagodati, užitaka, sreće, radosti za oči.

Sama riječ *džennet* u svojoj osnovi označava nešto što je prekeriveno i sakriveno. Odatle je izraz *dženin* (ono što je začeto u utrobi), jer je skriveno u trbuhu; kao i izraz *džini*, zato što predstavlja svijet koji je skriven od naših očiju; ili izraz *medžnun* (lud), zato što je um takvog prekriven; ili izraz *el-džan*, kojim se označava mala i tanka zmija.

Po tom osnovu je i bašča (*bustan*) dobila ime džennet, jer njenu unutrašnjost prekriva drveće. Odnosno, baščom se naziva mjesto koje je potpuno prekriveno zelenilom i stablima raznovrsnim.

Stoga je i štit u arapskom jeziku nazvan *džunet*.[131] U tom kontekstu Uzvišeni kaže: ***"Zaklanjaju se iza zakletvi svojih, pa odvraćaju od Allahova puta; njih čeka sramna kazna."***[132] Ovaj izraz upotrebljava se i sa *kesrom* – džinnet, kao i u riječima Uzvišenog: ***"Od džina i od ljudi!"***[133]

[131] ("Post je štit." - hadis)
[132] El-Mudžadele, 16.
[133] En-Nas, 6.

Jedna grupa mufesira kaže da se meleci nazivaju džinima, i kao dokaz navode riječ Uzvišenog: ***"Mnogobošci između Njega i džina srodstvo uspostavljaju, a džini odavno znaju da će oni koji tako govore u Vatru biti bačeni."***[134] Oni kažu da ovo proističe iz govora mušrika kako su meleci Allahove kćeri. Oni ovo smatraju odabranim mišljenjem, iz dva razloga. Prvo, zato što smatraju da je to porijeklo između Njega i meleka, a ne između džina i Njega. I, drugo: - Allahove riječi: *"...a džini odavno znaju da će oni koji tako govore u Vatru biti bačeni"*, znače da meleci odavno znaju kako će oni koji ovo govore biti izloženi patnji.

Ispravno je, međutim, sasvim suprotno od onoga što ovi tvrde. Izraz *džinnet* označava džine, baš kao što Uzvišeni kaže: ***"Od džina i od ljudi!"*** Prema tome, o prethodnom ajetu postoje dva mišljenja. Mudžahid kaže da su nevjernici iz plemena Kurejš rekli kako su meleci Allahove kćerke, na što ih je Ebu Bekr upitao: "A ko su im majke?" Oni rekoše: "To su vođe, glavari džina." El-Kelbi kaže kako oni tvrde da je Allah od džina uzeo drúgu, i da je iz tog braka postao melek. Katade veli kako oni kažu da je to tazbinska rodbina džina. Prema drugom mišljenju, čiji je pretstavnik El-Hasen, nevjernici su postali mušrici poput šejtana, zbog uspostavljanja veze porijekla između Njega i džina. Ispravno je ono što tvrdi Mudžahid i neki drugi iz prvospomenute grupe.

Što se tiče tvrdnje da su meleci Allahove kćeri i da su oni od džina, odnosno da među njima postoji srodstvo po rođenju, ta tvdrnja ne stoji. U pomenutom ajetu spominje se da džini dobro znaju kako će oni koji tako tvrde biti izloženi patnji. To isto tvrdi i Mudžahid, koji kaže da, kada bi između Njega i njih bilo ikakvog srodstva, oni, po toj logici, ne bi dolazili na Polaganje računa. Tako Uzvišeni kaže: ***"I Jevreji i kršćani kažu: 'Mi smo djeca Božija i miljenici Njegovi.' Reci:***

[134] Es-Saffat, 158.

'Pa zašto vas onda On kažnjava zbog grijehova vaših?'"[135] To što ih Uzvišeni kažnjava za počinjene grijehe poništava njihovu lažnu tvrdnju da su Njegovi miljenici. Ovaj je ajet najjasniji dokaz da se može poništiti mišljenje mušrika, koji tvrde da postoji spomenuto srodstvo.

Drugo ime - Darus-salam (Sigurno prebivalište)

Ovo ime Allah je upotrijebio u nekoliko ajeta: ***"Njih čeka Kuća blagostanja u Gospodara njihova."***[136] Ili: ***"Allah poziva u Kuću mira i ukazuje na Pravi put onome kome On hoće."***[137]

Džennet doista zaslužuje ovakvo ime, jer to je prebivalište sigurno od raznih belaja, bolesti i neugodnosti. To je Allahova kuća, a i jedno od Njegovih lijepih imena, Es-Selam. Allah je Džennet učinio sigurnim i zaštitio njegove stanovnike: ***"Pozdrav njihov; 'Mir vama!'"***[138] ***"-I meleci će im ulaziti na svaka vrata: 'Mir neka je vama, zato što ste trpjeli.'"***[139]

Uzvišeni Gospodar odozgo im šalje pozdrave, kako Kur'an kaže: ***"U njemu će imati voća, i ono što budu željeli. 'Mir vama!' – bit će riječi Gospodara Milostivog."***[140] Kasnije će biti spomenut hadis od Džabira, u kojem će biti govora o pozdravu Uzvišenog upućenom stanovnicima Dženneta, i Njegovom obraćanju njima.

U Džennetu neće biti razvratnog govora i neistine, kao što Uzvišeni kaže: ***"U njima prazne besjede neće slušati, već samo: 'Mir!'"***[141]

Što se tiče ajeta: ***"A ako bude jedan od onih koji su sretni, pa, pozdrav tebi od onih koji su sretni"***,[142] mislim da je njegovo značenje, iako

[135] El-Maide, 18.
[136] El-En'am, 127.
[137] Junus, 25.
[138] Junus, 10.
[139] Er-Ra'd, 23, 24.
[140] Ja-Sin, 57, 58.
[141] Merjem, 62.
[142] El-Vakia', 90, 91.

Allah zna najbolje, slijedeće: *Pozdrav tebi koji dolaziš sa dunjaluka, jer si u društvu sretnika koji su spašeni od dunjaluka i njegovih nesnosnih trenutaka, od Džehennema i njegove patnje*. Takav će se obradovati spasu, kad sa dunjaluka otputuje Allahu, kao što melek obraduje njegovu dušu kad joj, dok je uzima, govori: "Raduj se pobjedi, miomirisnom cvijeću i Gospodaru koji nije na tebe srdit". Ovo je prvo čime će vjernik biti obradovan na ahiretu.

Treće ime - Darul-huld (Kuća vječnosti)

Takav naziv Džennet ima zato što njegovi stanovnici nikada iz njega neće biti iseljeni, kao što Uzvišeni kaže: ***"...bit će to dar koji će neprekidno trajati."***[143] Ili: ***"To će, doista, blagodat Naša biti, koja nikada neće prestajati!"***[144] Ili: ***"S plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom."***[145] Ili, kao što kaže: ***"Oni odatle nikada neće izvedeni biti."***[146] Kasnije će, ako Bog da, biti riječi o neispravnim tvrdnajma *džehmija* i *mu'tezila*, prema kojima će Džennet nestati, odnosno, prema kojima će i njegovi stanovnici biti s njime stopljeni, tj. nestati.

Četvrto ime - Darul-mekame (Vječno boravište)

Uzvišeni kaže: ***"Hvaljen neka je Allah – govorit će – Koji je od nas tugu odstranio - Gospodar naš, zaista, mnogo prašta i blagodaran je - Koji nam je, od dobrote Svoje, Vječno boravište darovao, gdje nas umor neće doticati i u kome nas klonulost neće snalaziti."***[147]

Mukatil kaže: "Bit će smješteni u Kuću vječnosti. U njoj će zauvijek boraviti i nikada iz nje neće izaći."

[143] Hud, 108.
[144] Sad, 54.
[145] Er-Ra'd, 35.
[146] El-Hidžr, 48.
[147] Fatir, 34,35.

Peto ime - Džennetul-me'va (Dženetsko prebivalište)

Uzvišeni kaže: ***"Kod kojeg je dženetsko prebivalište."***[148]

Ibn Abbas kaže: "To je Džennet u kojem prebivaju Džibril i meleci." Mukatil i Kelbi kažu: "To je Džennet u kojem prebivaju duše šehida." Ka'b kaže: "To je Džennet u kojem su zelene ptice koje na svojim krilima nose duše šehida." Aiša, r.a., i Zerr b. Džejš kažu: "To je samo jedan od mnogobrojnih Dženneta."

Istina je da je to jedno od imena Dženneta, kao što Uzvišeni kaže: ***"Onda će onome koji je obijestan bio i život na ovome svijetu više volio, Džehennem prebivalište postati sigurno. A onome koji je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao, Džennet će boravište biti sigurno."***[149] I On kaže: ***"Vatra će vaše boravište biti."***[150]

Šesto ime – Džennatul-'adn (Edenski vrtovi)

Kažu da je ovo ime jednog od brojnih Dženneta. Međutim, tačno je da je ovo ime za više Dženneta. Uzvišeni kaže: ***"U edenske vrtove koje je Milostivi robovima Svojim obećao zato što su u njih vjerovali a nisu ih vidjeli - a obećanje Njegovo će se doista ispuniti."***[151] I kaže: ***"...edenske perivoje u koje će ući, u kojima će se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim, kititi, a haljine će im, u njima, od svile biti."***[152] Uzvišeni, također, veli: ***"...i u divne dvorove u edenskim vrtovima; to će biti uspjeh veliki."***[153]

[148] En-Nedžm, 15.
[149] En-Nazi'at, 39-41.
[150] El-'Ankebut, 25.
[151] Merjem, 61.
[152] Fatir, 33.
[153] Es-Saff, 12.

I sam izraz *'adn* upućuje na boravak i trajnost. Kada se u nekom mjestu nastani, kaže se: *'adene bil-mekan.* Ili, *'adentul-belede* - trajno sam se nastanio u nekoj državi. Arapi za devu koja se na nekom mjestu zaustavi i ne napušta ga kažu: *'adenetil-ibilu.*

El-Dževheri kaže: "Izraz *džennatu 'adn* (edenski vrtovi) označava trajni boravak. Odatle je i izraz *ma'din* (nutrina zemlje, duše), kojim se označava mjesto u kojem ljudi trajno borave, i ljeti i zimi. Središte svake stvari je njen *ma'din.*"

Sedmo ime - Darul-hajevan (Kuća stvarnog života)

Uzvišeni kaže: ***"Život na ovome svijetu nije ništa drugo do zabava i igra, a samo onaj svijet je - život, kad bi samo oni znali!"***[154]

Prema tumačenju mufesira, ajet u kojem stoji: ***"...a samo onaj svijet je – život"*** (*ve inne darel-ahirete lehijel-hajevan*), glasi tako jer to je život, kako kaže El-Kelbi, u kojem nema umiranja. Ez-Zudžadž kaže: "To je trajni, vječni život."

Osmo ime - Firdevs

Uzvišeni kaže: ***"Oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet (Firdevs) naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti."***[155] I kaže: ***"Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili - dženetske bašče (Firdevs) prebivalište će biti."***[156]

El-Firdevs je ime koje se upotrebljava za Džennet u cjelini. Ono, u osnovi, znači *bašča,* kao i riječ *bustan.* Ka'b kaže da je to bašča u kojoj je grožđe. Neki kažu da ovo ime označava najuzvišenije i najbolje mjesto u Džennetu. El-Lejs kaže: "Firdevs je Džennet u kojem su loze (grožđa)." Dahhak kaže da je to Džennet okružen drvećem, i to je izbor El-Muberreda.

[155] El-Mu'minun, 19.
[156] El-Kehf, 107.

On kaže: "Firdevs je, kako sam čuo da Arapi upotreblajvaju ovu riječ, bašča isprepletena drvećem, a najviše lozom grožđa." Mudžahid kaže: "To je bašča (bustan). Ova je riječ pozajmljenica u arapskom jeziku, a znači bašča u kojoj se nalazi sve što se nalazi u drugim baščama."

Deveto ime - Džennatun-ne'im (Bašče uživanja)

Uzvišeni kaže: ***"One koji budu vjerovali i dobra djela činili, doista čekaju Bašče uživanja."***[157]

Ovo ime obuhvata sve Džennete, u kojima se uživa u jelu, piću, odjeći, prizorima, ugodnim mirisima, prostranim odajama i drugim, nama znanim i neznanim, vrstama užitaka.

Deseto ime - El-Mekamul-emin (Sigurno boravište)

Uzvišeni kaže: ***"A oni koji su se Allaha bojali, oni će na Sigurnu mjestu biti."***[158]

Ovdje je riječ o mjestu sigurnom od svakog uznemiravanja, bolesti, ili bilo kakve neugodnosti. To je mjesto koje je sigurno od prolaznosti, propasti i svakog vida nedostatka. Njegovi stanovnici će u njemu biti sigurni od izgona, teškoća, nespokoja i neprijatnosti. To je *el-beledul-emin* - sigurna zemlja, u kojoj su njeni stanovnici sigurni od onoga od čega se drugi u svojim mjestima boje. Razmisli o tome kako je On, slavljen neka je, izraz *el-emin* upotrijebio u slijedećem kur'anskom ajetu: ***"A oni koji su se Allaha bojali, oni će na Sigurnu mjestu biti."*** Ili, kad je rekao: ***"U njima će moći sigurno koju hoće vrstu voća tražiti."***[159] Ovdje je riječ o sigurnosti mjesta i sigurnosti od oskudice u hrani. Stanovnici Dženneta neće se bojati da će im se bilo šta ružno desiti, ili da će iz njega morati izaći, niti će se bojati smrti.

---

[157] Lukman, 8.
[158] Ed-Duhan, 51-52.
[159] Ed-Duhan, 55.

Jedanaesto i dvanaesto ime - Mak'adu sidk ve Kidemu sidk (Mjesto u kome će biti zadovoljni, i Mjesto sidka - iskrenosti)

Uzvišeni kaže: ***"Oni koji su se Allaha bojali bit će u dženetskim baščama i pored rijeka, na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga."***[160]

Džennet je dobio ime Mjesto sidka – iskrenosti, zbog toga što u njemu vjernici dobiju sve što im je obećano. U arapskom jeziku se kaže: *mevedetun sadika - iskrena ljubav*, ako je riječ o ljubavi koja je trajna i postojana. Ili, *kelamun sadik - iskren govor*, ako se iz njega dobije ono što se želi. Također, iskren govor znači i iskrenost u djelu i radu, tj. kada djela potvrđuju riječi. Nasuprot tome stoje laž i neistina, koji ništa ne predstavljaju.

Neki su izraz *kidemu sidk* protumačili kao Džennet, kao djela na osnovu kojih se može steći Džennet. To je prednost koja je od Allaha podarena, kao Poslanik preko kojeg su ljudi upućeni da sve to steknu. Njima je obećana lijepa nagrada od Allaha. Oni su ispunili ono što im je On preko poslanika Svojih kazao, i zato im je pripremio nagradu na Sudnjem danu. Kur'anski izraz *lisanu sidk*[161] (da me po lijepom spominju) jest iskrena zahvalnost ljudi koja iza Ibrahima, a.s., ostaje zbog onoga što je učinio.

Također, kur'anski izrazi: *medhalu sidk* i *mahredžu sidk*,[162] označavaju situacije u kojima čovjek bude prepušten Allahu, kada Mu iskreno povjeri svoj *hal*, kada negdje dolazi i kad odlazi. Ovo je jedna od najkorisnijih dova koju čovjek upućuje Dragom Bogu. Čovjek stalno negdje odlazi, ili odnekle dolazi. Kad god njegov dolazak i odlazak budu iskreno u ime Allaha, on će biti u Allahovom zadovoljstvu i zaštiti. A Allah je Onaj od Koga treba tražiti pomoć.

---

[160] El-Kamer, 54-55.

[161] ***"I učini da me po lijepom spominju oni što će poslije mene doći"***. Eš-Šu'ara, 84.

[162] ***I reci: "Gospodaru moj, učini da umerem, a da si Ti zadovoljan mnome i učini da iz mrtvih ustanem, a da si Ti zadovoljan mnome, i daruj mi od Sebe snagu koja će mi pomoći!"*** Kur'anska dova, El-Isra', 80.

POGLAVLJE XXII

O broju Dženneta i o tome da su oni dvovrsni: dva Dženneta od zlata i dva Dženneta od srebra

Džennet je sveobuhvatno ime za sve bašče, mjesta i dvorce, a to znači da postoji mnogo Dženneta. Buharija u svome *Sahihu* bilježi predaju Enesa b. Malika u kojoj stoji da je Ummur-Rebi' bint el-Berra', a riječ je o majci Harise b. Surake, došla kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i rekla mu: "Allahov Vjerovjesniče! Zar mi nećeš reći šta je bilo sa Harisom?" A njen sin je poginuo od strijele na Bedru. "Ako je u Džennetu, strpjet ću se, a ako je nešto drugo, oplakivat ću ga." Poslanik joj reče: *"O Ummu-Haris! U Džennetu postoji dosta Dženneta, a tvoj sin je dobio najuzvišenije mjesto u njemu - Firdevs."*

U dva sahiha je i predaja Ebu Musaa el-Eš'arija, koji prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Dva su Dženneta u kojima su posude, ukrasi i sve ostalo od zlata, i dva su druga Dženneta, u kojima su posude, ukrasi i sve ostalo od srebra. Između ljudi, stanovnika Dženneta, i pogleda kojim bi gledali lice svoga Gospodara nalazi se plašt veličanstva koji prekriva Njegovo lice u Edenskom vrtu."* A Uzvišeni je rekao: ***"A za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao, bit će dva perivoja."***[163] Još je rekao: ***"Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja."***[164] To su, ukupno, četiri Dženneta.

[163] Er-Rahman, 46.
[164] Er-Rahman, 62.

Učenjaci su se razišli u tumačenju ovog drugog ajeta: ***"Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja."*** Jedni tvrde da izraz *min dunihima* znači kako su ta dva Dženneta bliža Aršu, a to znači da su na uzvišenijem mjestu od prva dva. Drugi kažu da ovaj izraz znači ono što je ispod toga, jer kad Arapi kažu: *haza dune haza* (ovo nije isto što i ovo), znači da je to na nižem stupnju, manje vrijedno od prvospomenutog. Drugo mišljenje je prihvatljivije, jer onome ko nas pretjerano hvali na arapskom jeziku kažemo: *ene dune ma tekulu* - nije baš tako kako o meni govoriš.

POGLAVLJE XXIII

Neke je Džennete Uzvišeni Gospodar lično stvorio i zasadio, i na taj način ih odlikovao nad ostalim Džennetima

Uzvišeni Gospodar je od Dženneta Sebi odabrao prebivalište u blizini Arša Svoga. S obzirom da je taj Džennet On lično zasadio, riječ je o najvrednijem Džennetu. Uzvišeni Allah, slavljen neka je, Sebi odabire najuzvišenije i najvrednije. On je od meleka odabrao Džibrila, od ljudi Muhammeda, s.a.v.s., od nebesa ono najviše nebo, od gradova Mekku, od mjeseci mjesec muharrem, od noći Lejletul-kadr, od dana petak, od dijelova noći njenu sredinu, od vremena namaska vremena, i tako redom. On, uzvišen i slavljen neka je, stvara šta hoće i Sebi bira što želi.

Et-Taberani u svome *Mu'džemu* bilježi hadis Ebu ed-Derda'a, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U posljednja tri sata koja preostanu od noći, Uzvišeni Allah silazi sa Svog Uzvišenog mjesta, i u prvom od ta tri sata pogleda u knjigu u koju niko nema pravo gledati, pa briše ono što želi, a nešto ostavlja i potvrđuje. Zatim, u drugom satu, pogleda u Džennet 'adn (Edenski vrt), a to je Njegovo mjesto stanovanja, mjesto u kojem imaju pravo biti jedino vjerovjesnici, šehidi i iskreni Allahovi robovi, mjesto koje ničije oko nije vidjelo, tako lijepo da se ni zamisliti ne može. Zatim, u posljednjem satu noći, siđe i kaže: 'Ima li koga da traži oprost, da mu oprostim? Ima li koga da nešto traži, pa da mu dam? Ima li koga da zove, pa da mu se odazovem?' I sve tako, dok ne svane zora."* I Uzvišeni kaže: ***"...i molitvu u zoru, jer molitvi u zoru mnogi prisustvuju."***[165]

El-Hasen b. Sufjan veli: "Kazivao nam je Ebu et-Tahir Ahmed b. Amr b. es-Serh, kazivao mi je i moj daidža, Abdurahman b. Abdulhamid ibn Halim, kazivao nam je Jahja b. Ejub, od Davuda b. ebi Hinda, od Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Allah je sagradio Firdevs Svojom rukom i zabranio ga svakom mušriku, svakom alkoholičaru i oholoj osobi.'*"

Ed-Darimi, En-Nedžar i neki drugi spominju hadis Ebu Ma'šera Nedžiha b. Abdurahmana - a navode ga kao kontroverznog prenosioca - od Avna b. Abdullaha b. el-Harisa ibn Nevfela, od njegovog brata, Abdullaha b. Abdullaha, i njegovog oca, Abdullaha b. el-Harisa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah je troje stvorio vlastitom rukom: lično je stvorio Adema, lično je napisao Tevrat, i sam je zasadio Firdevs, a potom rekao: 'Tako Mi Moje moći i Moga veličanstva! U njega neće ući notorni alkoholičar, niti* ed-dejjus.*' Prisutni rekoše: 'Allahov Poslaniče! Znamo ko je notorni alkoholičar, ali ko je* ed-dejjus?*' Poslanik odgovori: 'Onaj koji podržava zlo u svojoj porodici.'"* Poznato je da je ovaj hadis *mevkuf* prije Ed-Darimija.

"Kazivao nam je Musa b. Ismail, kazivao nam je Abdulvahid b. Zijad, kazivao nam je Ubejd b. Mehran, kazivao nam je Mudžahid, da je Abdullah b. Omer rekao: 'Allah je četiri stvari stvorio Svojom rukom: Arš, pero, Eden, i Adema, a.s., a zatim je za ostala stvorenja rekao: *Budi!*, i tako je bilo.'"

"Kazivao nam je Musa b. Ismail, kazivao nam je Ebu Avane, od Ata'a b. es-Saiba, i od Mesire, koji kaže 'Od onoga što je stvorio, Allah ništa nije dotakao osim troje: Svojom je rukom stvorio Adema, Svojom je rukom napisao Tevrat, i Svojom je rukom zasadio Edenski vrt.'"

---

[165] El-Isra', 78.

"Kazivao nam je Muhamed el-Minha, kazivao nam je Jezid b. Zeri', kazivao nam je Seid b. ebi Urube, od Katade, i od Enesa, da je Ka'b rekao: 'Allah je Svojom rukom stvorio samo tri stvari: stvorio je Adema Svojom rukom, napisao je Tevrat Svojom rukom i Svojom je rukom zasadio Edenski vrt. Kad je ovo zadnje uradio, rekao je: 'Govori!', a Džennet je progovorio: 'Spašeni su vjernici'.'"

Ebu eš-Šejh veli: "Kazivao nam je Ebu Ja'la, Ebu er-Redi', Jakub el-Kami, kazivao nam je Hafs b. Humejd, od Šemra b. Atijje, koji veli: 'Allah je Svojom rukom stvorio Firdevs, Džennet kojeg otvara pet puta na dan i kaže mu: 'Budi ugodniji Mojim miljenicima, budi ljepši Mojim štićenicima'.'"

El-Hakim bilježi slijedeću predaju od Mudžahida: "Uzvišeni Allah je zasadio Edenski vrt Svojom rukom, i kad je bio upotpunjen zatvoren je. Taj Džennet se otvara svake zore. Allah ga pogleda, a on kaže: 'Vjernici su spašeni'."

El-Bejheki bilježi hadis Ebu Seida, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah je obzidao dženetski zid ćerpičem od zlata i ćerpičem od srebra. Dženetski Arš zasadio je Svojom rukom i rekao mu: 'Govori!', pa je Džennet rekao: 'Vjernici su spašeni', a On je rekao: 'Blago tebi, ti si pristanište kraljeva'."*

Ibn Ebi ed-Dunja veli: "Kazivao nam je Muhamed b. Ebi el-Musenna el-Bezzar, zatim Muhamed b. Zijad el-Kelbi, pa Bešir b. Husejn, od Seida b. Ebu Urube, Katade, i od Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik rekao: *'Allah je stvorio Edenski vrt Svojom rukom: jedan ćerpič od bijelog bisera, ćerpič od rubina crvena, topaza (krizolita) zelenog. Njegova kaldrma miriše na misk, njegov šljunak je sjajan kao biser, a njegova trava je šafran. Zatim će reći Džennetu: 'Govori!', pa će on reći: 'Vjernici su spašeni'. Uzvišeni Allah će, onda, reći: 'Tako Mi Moje moći i Moga veličanstva, u njemu, u Mojoj blizini neće moći boraviti škrtica!' Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., citirao ajet:* ***'A oni koji se učuvaju lakomosti,***

oni će, sigurno, uspjeti'. "'[166] Razmisli o tome kako je Allah posebnu pažnju posvetio ovom Džennetu, zasadivši ga Svojom rukom, za Adema, koga je također stvorio Svojom rukom, i za najodabranije među njegovim potomcima - da bi time ukazao čast onome što je Svojom rukom stvorio, i da bi ga odlikovao nad ostalim što je stvoreno. Ovaj Džennet među ostalim Džennetima vrijedan je koliko je vredniji Adem nad životinjskom vrstom.

Muslim u svome *Sahihu* bilježi hadis El-Mugire b. Šu'be, koji od Seida prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Musa je pitao svoga Gospodara: 'Ko je čovjek koji će biti na najnižem stupnju u Džennetu?' Gospodar odgovori: 'Kad svi stanovnici Dženneta uđu u njega doći će neki čovjek i bit će mu rečeno da i on uđe u Džennet. On će reći: 'Gospodaru, kako, kad su ljudi već zaposjeli svoja mjesta i primili svoje darove?' Bit će mu rečeno: 'Jesi li zadovoljan da imaš kao što je imao kralj na dunjaluku?' 'Zadovoljan sam, Gospodaru', reći će on. Tada će mu reći: 'Imat ćeš to, i još toliko, i još toliko, i još toliko, i još toliko', a kada mu peti puta to ponovi, on će reći: 'Zadovoljan sam, Gospodaru'. Tada Musa upita: 'Gospodaru, a koja je najviša deredža?' On odgovori: 'To su oni koje Ja želim. U njihovu sam čast Svojom rukom zasadio Džennet i zapečatio ga tako da ga oko nije vidjelo. Za takvo nešto niko nije čuo, niti bilo koji čovjek može bilo šta slično zamisliti'.'"* Potvrda ovoga je u Allahovoj Knjizi: ***"I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju."***[167]

[166] El-Hašr, 9.
[167] Es-Sedžde, 17.

POGLAVLJE XXIV

O dva dženetska vratara, njegovim čuvarima i imenu njihovog glavnog čuvara

Uzvišeni Allah kaže: ***"A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, i kad do njega dođu - a kapije njegove već širom otvorene - čuvari njegovi će im reći: 'Mir vama!'"***[168]

Muslim u svome *Sahihu* bilježi predaju od Sulejmana b. el-Mugire, Sabita, i od Enesa, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ja ću na Sudnjem danu doći pred dženetska vrata i zatražiti da mi se otvore, a njihov čuvar će pitati: 'Ko si ti?' Ja ću odgovoriti: 'Muhammed.' On će reći: 'Svakako, naređeno mi je da prije tebe nikom ne otvaram.'"*

Prethodno smo spomenuli (*muttefek 'alejhi*) hadis Ebu Hurejre: *"Ko duplo udijeli na Allahovom putu: udijeli dva konja, dvije krave, oslobodi dvojicu zarobljenika, svi čuvari Dženneta će ga dozivati: 'Dođi, da na ova vrata uđeš.' Ebu Bekr reče: 'To je davanje koje sigurno neće propasti?' Vjerovjesnik, s.a.v.s., odvrati: 'Svakako da neće, a ja se nadam da ćeš baš ti biti jedan od njih.'"*

U drugoj predaji stoji da je Ebu Bekr upitao: "A hoće li neko biti pozivan da uđe od svih dženetskih vrata?" Poslanik na to reče: *"Svakako da hoće, a ja se nadam da ćeš baš ti biti jedan od njih."*

Kada je Es-Siddikova ambicija porasla prema upotpunjenju imana,

[168] Ez-Zumer, 73.

kada je njegova duša poželjela da baš on bude pozvan od svih vrata, upitao je Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da li će se to dogoditi nekom od ljudi, kako bi se potrudio da čini djela kojima će tu đeredžu dostići. Tada ga je Vjerovjesnik, s.a.v.s., obavijestio da će se to desiti, i obradovao ga nagovještajem da će on imati tu čast. Kao da je Ebu Bekr htio pitati: "Da li će iko upotpuniti svoju vjeru toliko da bude počašćen pozivom od strane svih dženetskih čuvara na Sudnjem danu?" Kako je ovo uzvišena ambicija, i kako je velika ova duša!

Uzvišeni Allah, slavljen neka je, nazvao je najvećeg čuvara među njima *Ridvanom*, imenom koje je izvedeno iz riječi *ridan* (zadovoljstvo). Stražare Džehennema, opet, predvodi vratar po imenu *Malik*, a to je ime izvedeno iz imenice *milk*, što znači vlast, snaga, žestina.

POGLAVLJE XXV

Prvi ko će pokucati na dženetska vrata

Prethodno je spomenut hadis koji bilježi Et-Taberani od Enesa, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"...i čuvar dženetske kapije će ustati i reći: 'Nikome prije tebe neću otvoriti, niti ću ikome poslije tebe na noge ustati.'"* To znači da je ustajanje na noge pred Poslanikom, s.a.v.s., znak poštovanja i ukazivanje na deredžu koju on ima u odnosu na ostala stvorenja. Čuvari, dakle, poslije njega neće ustati da posebno služe bilo koga od stvorenja, što znači da je Poslanik poput kralja među njima. Jer, Allah je postavio čuvara da služi Njegovog roba i Njegovog Poslanika, između ostalog i na taj način što će ustati, otići do dženetskih vrata i otvoriti ih.

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ja sam prvi kome će biti otvorena dženetska vrata, s tim što će biti jedna žena koja će prije mene doći. 'Šta ti hoćeš i ko si ti', pitat ću je ja. Ona će reći: 'Ja sam žena koja je ostala usjedjelica (neudata) zbog jetima (siročadi) koje sam služila.'"*

U Tirmizijevoj zbirci hadisa nalazi se i hadis Ibn Abbasa u kojem stoji da su neki ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., sjeli da ga čekaju. On je izašao, primakao se da čuje šta pričaju, ali se nije približio toliko da ga mogu vidjeti. Jedan od ashaba reče: "Stvarno je čudno da je Allah Ibrahima nazvao Svojim prijateljem!" Drugi reče: "To nije ništa u odnosu na Musaa, sa kojim je Allah razgovarao!" Treći reče: "Tu je i Isa, Njegova riječ i Njegov duh!" Neko dodade: "I Adema je On odabrao." U tom se trenutku Poslanik pojavio među njima i rekao: *"Čuo sam vaš govor, kada*

kažete da je Ibrahim Allahov prijatelj, i to jeste tako. Kažete i da je Musa Allahov sagovornik, što jeste tačno. Rekli ste i da je Isa Allahova riječ i Njegov duh. I to jeste tako. Rekli ste da je Allah među ljudima odabrao Adema, što također jeste tako. Ali, ja sam, bez hvalisanja, Allahov miljenik. Ja ću biti prvi zagovornik na Sudnjem danu, i prvi zagovornik čiji će zauzimanje biti primljeno, bez hvalisanja. Ja ću na Sudnjem danu nositi zastavu hamda -zahvale Allahu, bez hvalisanja. Ja ću biti prvi, bez ikakvog hvalisanja, koji će uhvatiti za halku na dženetskim vratima. Otvorit će mi se, a sa mnom će biti siromasi moga ummeta. Ja sam najplemenitiji među njima, od prvog do posljednjeg, bez hvalisanja."

Enes b. Malik kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ja ću biti prvi među ljudima koji će iz kabura ustati na Dan proživljenja. Ja ću biti njihov govornik kad zašute, njihov vođa kad se skupe i počnu dolaziti, njihov zagovornik ako budu zadržani, njihov obveselitelj ako zapadnu u očaj. Zastava* hamda *bit će u mojoj ruci, ključevi Dženneta na taj dan bit će u mojim rukama, i ja ću na taj dan kod mog Gospodara biti najodabraniji od Ademovih sinova, bez hvalisanja. Oko mene će kružiti hiljadu čuvara, poput bisera u školjkama skrivenih."* Hadis biljže Tirmizija i El-Bejheki, čiju smo verziju preuzeli.

U Muslimovom *Sahihu* nalazi se hadis kojeg prenosi Enes, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ja ću na Sudnjem danu imati najviše sljedbenika i bit ću prvi koji će pokucati na dženetska vrata."*

POGLAVLJE XXVI

Prvi narod koji će ući u Džennet

U oba sahiha nalazi se hadis Hemama b. Munebbeha, koji od Ebu Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Mi ćemo biti prethodnica, prvi koji će na Sudnjem danu ući u Džennet, bez obzira što je njima data Knjiga prije nas, odnosno što je nama data poslije njih."*

U Muslimovom *Sahihu* je i predaja Ebu Saliha, od Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Mi smo posljednji, ali bit ćemo prvi na Sudnjem danu. Mi ćemo biti prvi koji će ući u Džennet, svejedno što je njima Knjiga data prije nas, a nama poslije njih. Oni su se razišli oko svoje vjere, a nas je Allah, Svojom dozvolom, uputio nakon njihovog razilaženja."*

U oba sahiha nalazi se hadis Tavusa, koji od Ebu Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Mi smo posljednji, a bit ćemo prvi na Sudnjem danu. Mi ćemo biti prvi od ljudi koji će ući u Džennet, svejedno što je njima Knjiga data prije nas, a nama poslije njih."*

Ed-Darekutni bilježi hadis Omera b. el-Hattaba u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ulazak u Džennet bit će zabranjen svim vjerovjesnicima sve dok ja ne uđem, a bit će zabranjen ulazak i svim ummetima dok moj ummet ne uđe."* Ed-Darekutni kaže da je ovaj hadis garib. "Nije mi poznato", veli on, "da od Abdullaha b. Muhameda b. Ukajla, odnosno od Ez-Zuhrija, bilo ko prenosi ovaj hadis. Jedino ga od Ez-Zuhrija prenosi Amr b. Ebi es-Seleme." Dakle, ovaj ummet bit će prvi proživljen iz zemlje, bit će prvi koji će se uputiti na najuzvišenije mjesto, prvi koji će uživati u hladu Arša, prvi kojima će se suditi, prvi

koji će prelaziti Sirat-ćupriju, i prvi koji će ući u Džennet. Džennet će biti zabranjen svim vjerovjesnicima dok u njega ne uđe Muhammed, s.a.v.s., bit će zabranjen svim ummetima dok u njega ne uđe njegov ummet.

Što se tiče prvog ummeta koji će u njega ući, Ebu Davud u svome *Sunenu* bilježi hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Došao mi je Džibril, uzeo me za ruku i pokazao mi dženetska vrata na koja će ući moj ummet."* Ebu Bekr reče: "Allahov Poslaniče! Volio bih da sam bio s tobom tada, da vidim Džennet." Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori mu: *"Ti ćeš, o Ebu Bekre, biti prvi od mog ummeta koji će ući u Džennet."* To što je Ebu Bekr rekao: "Volio bih da sam bio s tobom tada", njegova je želja da mu se poveća vjerovanje, da ono u što vjeruje vidi svojim očima. Slično se desilo i sa Allahovim prijateljem Ibrahimom, koji je rekao: ***"A kada Ibrahim reče: 'Gospodaru moj, pokaži mi kako mrtve oživljuješ!' - On reče: 'Zar ne vjeruješ?'-'Vjerujem' - odgovori on – 'ali bih da mi se srce smiri.'"***[169]

Postoji navodni hadis kojeg bilježi Ibn Madže u svom *Sunenu*, a koji prenosi Ubejj b. Ka'b, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prvi čovjek s kojim će se rukovati El-Hakk* (Allahovo ime, op. prev.) *je Omer. On je prvi koga će Uzvišeni pozdraviti i prvi koga će uzeti za ruku i uvesti u Džennet."* Ovaj je hadis *munker* (odbačen). Ahmed b. Hanbel kaže: "Davud b. 'Ata (čovjek u lancu prenosilaca ovog hadisa, op. prev.) kao prenosilac ništa ne vrijedi." Buharija također veli: "On je *munkerul-hadis* (čovjek čiji se hadisi jednostavno odbacuju)."

---

[169] El-Bekare, 260.

POGLAVLJE XXVII

Prvi od ovog ummeta koji će ući u Džennet, i njihove osobine

U oba sahiha nalazi se hadis Hemama b. Munebbeha, koji od Ebu Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prva skupina koja će ući u Džennet bit će lica sjajnih poput Mjesečevog sjaja pri punoj mjesečini. Oni u njemu neće pljuvati, neće nuždu obavljati (tj. neće imati fiziološke potrebe), niti će imati potrebu oseknuti se ili obrisati nos. Njihovo posuđe i češljevi bit će od zlata i srebra, njihove mangale bit će alojevo drvo.*[170] *Njihov znoj mirisat će na misk. Svako će imati dvije supruge. One će biti toliko lijepe da će se moći vidjeti koštana srž kroz meso na njihovim stopalima. Neće biti razilaženja i svađe među njima, niti međusobne mržnje. Njihova srca bit će sjedinjena. Slavit će Allaha jutrom i uvečer."*

U ova dva sahiha je i predaja Ebu Zerra, koji od Ebu Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prva skupina koja će ući u Džennet blistat će poput Mjeseca u noći uštapa, dok će oni koji su odmah iza njih blistati poput najsjajnije zvijezde. U njemu neće obavljati ni malu ni veliku nuždu, neće pljuvati niti će se oseknuti. Češljevi će im biti od zlata, a znoj će im poput mošusa mirisati. Žene će im biti hurije očiju krupnih.*

[170] U Džennetu neće biti vatre u stanju u kojem je nama poznata. Neki, poput autora Fethul-Barija, vele da će drva gorjeti, ali neće biti vatre i dima, kako je nama poznato na ovom svijetu. Kad neko poželi pečenu pticu, ona će mu biti uručena, a to znači da se neće nigdje peći. (Prim. prev.)

Njihovo ponašanje bit će kao ponašanje jednog čovjeka. Bit će u liku njihovog oca Adema, šezdeset laktova visoki."[171]

Šu'be b. Kajs prenosi, od Habiba b. ebi Sabita, Seida b. Džubejra, i od Ibn Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prvi koji će na Sudnjem danu biti pozvani u Džennet jesu el-hamidun, oni koji hvale i zahvaljuju Allahu i kad su u izobilju i kad su u neimaštini."*

Imami-Ahmed bilježi hadis Ebu Hurejre, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Pokazana su mi prva trojica iz moga ummeta koji će ući u Džennet, i prva trojica koji će ući u Džehennem. Ova trojica koji će prvi ući u Džennet su: šehid, rob koji je poslom bio spriječen da robuje Allahu, i skroman i porodičan siromah. Prva trojica koji će ući u Džehennem su: vladar koga neko drugi nametne, bogat čovjek koji ne udjeljuje Allahov hakk iz imetka, i ohol siromah hvalisavac."*

Imami-Ahmed u svome *Musnedu* i Taberanija u svome *Mu'džemu* bilježe hadis (prenosimo Taberanijevu verziju) Abdullaha ibn Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Znate li ko će prvi ući u Džennet?' Prisutni odgovoriše: 'Allah i Poslanik Njegov najbolje znaju.' 'Siromašni muhadžiri koje su nezgode očistile. Jedan od njih umre, a u svome srcu ima neki problem koji ne može riješiti. Meleci kažu: 'Gospodatru naš! Mi smo Tvoji meleci, Tvoje sluge i stanovnici Tvoga neba. Nemoj njih prije nas uvesti u Džennet.' On kaže: 'To su Moji robovi koji mi nikog ravnim ne smatraju, oni koje su nezgode očistile. Jedan od njih umre, a u svome srcu ima neki problem koji ne može riješiti.' Tada njima u Džennet, kroz sva njegova vrata, dolaze meleci i govore:* ***'Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!'"***[172]

---

[171] "Allah je stvorio Adema - dužina mu je bila šezdeset aršina." "Svako ko uđe u Džennet bit će u obliku Adema, s tim što su se ljudi sve do sada (poslanstva Muhammeda, a.s.) malo-pomalo smanjivali." Ovaj hadis bilježi Buharija. V. *Sahihul-Buhari*, IV/407, prijevod i komentar: Hasan Škapur i Hasan Makić, El-Kalem, Sarajevo, 1991. (Prim. prev.)

[172] Er-R'ad, 24.

Nakon što je Uzvišeni Allah obavijestio da se ljudi dijele na sretnike i nesretnike, On je sretnike je podijelio u dvije skupine: oni prvi (*sabikun*), i oni koji su sretni (*ashabul-jemin*). On kaže: *"**I oni prvi - uvijek prvi!**"*

U vezi s značenjem ovog ajeta postoje tri mišljenja. Zagovornici prvog mišljenja smatraju da je riječ o jezičkoj potvrdi, i u tom je slučaju ovaj ajet subjekat, a predikat je slijedeći ajet: ***"Oni će Allahu bliski biti."***[173]

Drugi smatraju da je prvi dio ajeta, ***"i oni prvi"***, subjekat, a da je drugi dio ovog ajeta, ***"uvijek prvi"***, predikat imenske rečenice, kao kad se kaže: *Zejd-Zejd*, tojest: *Zejd za kog sam čuo, to je Zejd*. Ili, kao što pjesnik kaže: *Ja sam Ebu en-Nedžm, a moja poezija je moja poezija*. Ili, kako kaže drugi pjesnik: *Kad su ljudi (ko) ljudi, a vrijeme (ko) vrijeme*. Ibn Atijje veli da je ovo stav Sibevejha.

Pristalice trećeg mišljenja kažu da prvo nije isto što i drugo. U tom je slučaju značenje ajeta slijedeće: *Oni koji su na dunjaluku bili prvi u činjenju dobra, oni će biti prvi i u Džennetu, na Sudnjem danu. Oni koji su prvi ulazili u vjeru, prvi će ući i u Džennet*. Allah najbolje zna, ali ovo posljednje je najprihvatljivije obrazloženje.

Neko može prigovoriti citirajući jedan hadis koji je zabilježen u *Musnedu* Imami-Ahmeda i Tirmizijevom *Sunenu*, a za kojeg Tirmizija drži da je sahih hadis. Hadis prenosi Burejde b. Husajb, koji kaže: *"Jednog jutra, kad se probudio Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao je Bilala i rekao mu: 'O Bilale! Šta si to ti uradio pa da me pretekneš u Džennetu (da u njega uđeš prije mene)? Kad god sam ušao u Džennet, čuo sam tvoje šuškanje ispred sebe. Jučer sam bio u Džennetu, i čuo sam tvoje šuškanje ispred sebe. Došao sam do jednog divnog dvorca od zlata i upitao: 'Čiji je ovo dvorac?' Rekoše mi: 'Jednog čovjeka iz Muhammedova ummeta.' Rekoh: 'Ja sam Muhammed, čiji je ovo dvorac?' Rekoše: 'Za Bilala b. Rebbaha.'*

[173] Er-R'ad, 25.

Bilal odgovori: 'Allahov Poslaniče! Kad god sam ezan proučio, klanjao sam dva rekata nafile. Kad god mi se desi hades (ono što kvari abdest, op. prev.), ja odmah abdest uzmem, tako da sam uvijek sa taharetom – čist. Smatram da sam dužan dva rekata Allahu na sedždu pasti čim uzmem abdest.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'To je, znači, to.'"

Ovo ipak ne znači da neko može preteći Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u Džennetu. To što je Bilal prvi pozivao Allahu ezanom, prije nego što pozove samog Poslanika, znači da će ući kao njegova prethodnica u Džennet, kao što vratar ili sluga ulazi prije. U jednoj predaji stoji: *"(...) da će Vjerovjesnik, s.a.v.s., biti proživljen na Sudnjem danu, a Bilal će ići pred njim i ezanom pozivati."* To što mu je Bilal prethodnica samo potvrđuje Poslanikovu, s.a.v.s., čast i odlikovanost, a nikako ne znači da ga je Bilal pretekao. Ovdje je riječ samo o tome da je Bilal, s obzirom da je mujezin, prvi uzimao abdest, ulazio u džamiju, i tome slično.

POGLAVLJE XXVIII

Siromašni će ući u Džennet prije bogatih

Imami-Ahmed bilježi hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Siromašni muslimani će ući u Džennet prije bogatih muslimana, za pola dana, a to je pet stotina godina."* Tirmizija kaže da je ovaj hadis hasen sahih, te da se ovim senedom služio i Muslim u svome *Sahihu*.

Tirmizija bilježi hadis Džabira b. Abdullaha u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Siromašni iz moga ummeta će ući u Džennet prije bogatih za četrdeset ljeta."*

U Muslimovom *Sahihu* je i hadis Abdullaha b. Amra koji kaže: *"Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Siromašni iz reda muhadžira će ući u Džennet prije bogatih za četrdeset ljeta.'"*

Imami-Ahmed u svome *Musnedu* bilježi predaju Ibn Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Srela se pred dženetskom kapijom dva vjernika koja su se i na dunjaluku poznavala - vjernik bogataš i vjernik siromah. Siromah bi uveden u Džennet, a bogataš bi zadržan koliko Allah htjede da bude zadržan. A kad bi uveden u Džennet, sretne ga siromah i upita: 'Šta ti bi, brate? Šta te onoliko zadrža, prepadoh se za tebe.' On mu reče: 'Eh, moj brate, imao sam neugodno i zastrašujuće zadržavanje poslije tvog ulaska. Dok sam do tebe došao poteklo mi je toliko znoja! Da ga je, umjesto vode, pilo hiljadu deva Himsa, ne bi se napile.'"*

Et-Taberani bilježi hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Siromašni muslimani će ući u Džennet prije bogatih*

muslimana za pola dana, a to je pet stotina godina." Ako se uzme da su obje predaje tačno prenesene od Vjerovjesnika, s.a.v.s., onda to vjerovatno znači kako će neki siromasi, u odnosu na druge, biti u prednosti četrdeset ljeta, ili petsto godina, baš kao što će neki grješnici monoteisti (koji su griješili, ali vjerovali u Božije jedinstvo) provesti određeno vrijeme u Vatri, svako od njih prema zaslugama, a Allah najbolje zna. Međutim, ovdje ima jedna važna napomena. To što će siromasi ući u Džennet prije nego bogati ne znači da će u njemu biti bolje pozicionirani. Onaj koji uđe posljednji od bogatih može biti na najvišoj deredži, svejedno što su drugi ušli prije njega. Dokaz za to je činjenica da će neki u Džennet ući bez polaganja računa, njih čak sedamdeset hiljada. Može se desiti da neko ko bude polagao račun na Sudnjem danu bude bolji od većine njih. Tako, ako bogat čovjek uspješno položi račun za svoje bogatstvo, ako bude Uzvišenom Allahu zahvalan i ako Mu se bude približavao različitim vidovima dobročinstva i sadake, bit će na višem stupnju od siromaha koji je prije njega ušao, ali nije imao djela takve vrste. Ovo naročito vrijedi ako bogati vjernik bude činio djela koja je i siromašni činio, pa ga u tome pretekao. Jer, Allah neće dozvoliti da propadnu djela onih koji budu dobro činili.

Dakle, dvije su odlike u pitanju: prvenstvo ulaska u Džennet, i stepenovanje. Može se desiti da se kod nekog nađu obje, a može i samo jedna. A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XXIX

Kategorije stanovnika Dženneta

Uzvišeni kaže: ***"I nastojte zaslužiti oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje, za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine: i za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole - a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? - i koji svjesno u grijehu ne ustraju. Njih čeka nagrada - oprost od Gospodara njihova i dženetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati, a divne li nagrade za one koji budu tako postupili!"***[174]

Allah je obavijestio da je pripremio Džennet isključivo za bogobojazne, a zatim je spomenuo karakteristike bogobojaznih. Oni čine dobro i kad im je teško i kad im je lahko, kad su u oskudici i kad su u izobilju. A, poznato je da ima ljudi koji čine dobro jedino kada im je lahko i kad su u izobilju, ali to ne čine kad su u teškoj situaciji. Zatim je spomenuo da bogobojazni ne uznemiravaju ljude, jer suzbijaju svoju srdžbu i, umjesto da se svete, oni praštaju. Potom se spominje odnos između njih i njihovog Gospodara, jer kada pogriješe, oni svoju grešku priznaju i nastoje je ispraviti sjećanjem na Allaha, pokajanjem, traženjem oprosta, uz obećanje da se slično neće ponoviti. Ovo je njihov odnos prema Allahu, a ono prije je njihov odnos prema stvorenjima.

[174] Alu-Imran, 133-136.

Uzvišeni kaže: ***"Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama, i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, a i oni su zadovoljni Njime; za njih je On pripremio dženetske bašče kroz koje će rijeke teći, i oni će vječno i zauvijek u njima boraviti. To je veliki uspjeh."***[175] Uzvišeni je obavijestio kako je Džennet pripremio muhadžirima i ensarijama, i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, što znači da za sve one koji skrenu sa ovoga puta Džennet ostaje samo pusta želja.

Uzvišeni još kaže: ***"Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im učvršćuju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju, oni koji molitvu obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju. Oni su, zbilja, pravi vjernici - njih počasti, i oprost, i obilje plemenito kod Gospodara njihova čekaju."***[176] U njihovom opisu kaže se da vjeruju i ispunjavaju Allahov hak (pravo), a ispunjavaju i hak Njegovih stvorenja.

U Muslimovom je *Sahihu* hadis Omera b. Hataba, r.a., koji kaže: *"Jedna je grupa ashaba Vjerovjesnika, s.a.v.s., na Hunejnu počela govoriti da je taj i taj šehid, da je taj i taj šehid, da je taj i taj šehid, sve dok nisu došli do jednog čovjeka i rekli: 'Taj je šehid.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao im je: 'Nikako, ja sam ga u Džehenemu vidio umotanog u ogrtač.' Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'O sine Hatabov, idi i obznani ljudima da će u Džennet ući samo vjernici.'"* I Buharija ima hadis sličnog značenja.

U oba sahiha nalazi se hadis Ebu Hurejre, u kojem stoji da je Allahov Poslanik naredio Bilalu da obznani ljudima slijedeće: *"U Džennet će ući samo duša muslimana."* Prema nekim verzijama ovog hadisa, umjesto *muslimana* stoji *vjernika.*

---

[175] Et-Tevba, 100.
[176] El-Enfal, 2, 3, 4,.

U Muslimovom je *Sahihu* predaja Rijada b. Himara el-Medžašije, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog dana, dok je držao hutbu, rekao: *"Moj Gospodar mi je naredio da vas izvijestim o onome što ne znate, a čemu je mene danas naučio. Gospodar kaže: 'Svaki imetak koji sam dao Svome robu je dopušten. Ja sam stvorio ljude čistim, pa su im došli šejtani i odvratili ih od njihove vjere, tako da su im zabranili ono što sam im dopustio. Naredili su im da Meni drugoga ravnim smatraju, a ja nikoga za to nisam ovlastio.' I Allah pogleda u stanovnike Zemlje,*[177] *i osjeti odvratnost prema Arapima i nearapima, osim prema ostacima sljedbenika Knjige. Zatim Allah reče: 'Ja sam tebe poslao da te iskušam i da pomoću tebe druge na kušnju stavim. Objavio sam ti knjigu koju voda ne može saprati, da je učiš kad spavaš i kad si budan.' Allah mi je naredio da uništim Kurejšije! Rekoh: 'Gospodaru! Pa oni će mi, jer su jači, razbiti glavu i na nju staviti kruh, da me ponize!' On reče: 'Protjeraj ih kao što su oni tebe iz doma tvog istjerali! Bori se protiv njih, Mi ćemo te pomoći. Dijeli, pa će ti biti udijeljeno. Pošalji jednu vojsku, Mi ćemo poslati pet takvih vojski (meleka). Bori se sa onima koji su ti pokorni protiv onih koji su ti neposlušni.' I reče: 'Tri su vrste stanovnika Dženneta: onaj koji ima vlast a pravedan je, na Pravom je putu, i dijeli sadaku (pomaže ljudima); milostiv čovjek, mehkog srca prema svakom bližnjem i prema svakom muslimanu; i skroman i porodičan siromah za kojeg od skromnosti misliš da je imućan. Pet je vrsta stanovnika Džehennema: slab vjernik, koji nema pameti da razmisli o djelima koja će mu dobro doći i na dunjaluku i na Ahiretu. On je samo nečiji sljedbenik, ne zanimaju ga ni porodica ni imetak. Zatim varalica, koji ne može sakriti svoju pohlepu čak ni lijepim riječima, kad zamršeno i nejasno govori. To je čovjek koji čim osvane ili omrkne počne se ulagivati tvojoj porodici ili tebi, da bi dobio tvoj imetak.*

[177] U nekim drugim predajama stoji: *"...prije nego što je mene poslao kao poslanika."*

Potom je spomenuo škrticu, lašca i pokvarenjaka.' Poslanik, a.s., nastavi: 'I Allah mi je objavio da budete skromni u međusobnom ophođenju, kako se niko ne bi hvalisao i uzdizao iznad bilo koga drugog, te da niko nikome ne čini nepravdu!'"

U oba sahiha je i hadis Harisa b. Vehba, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Hoćete li da vam kažem ko će biti stanovnik Dženneta? Svaki siromašan vjernik, koji ima samo dva pohabana haljinčeta, koji sigurno ispoštuje zakletvu kada se u Allahovo ime obaveže. Hoćete li da vam kažem ko će biti stanovnik Džehennema? Svaki surov, opak i kiburli insan."*

Imami-Ahmed u svom *Musnedu* bilježi hadis od Amra b. el-Asa, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Džehennema će biti svi oni koji su okrutni, opaki, oholi, i svako ko samo za sebe skuplja, a nikome ne daje. Stanovnici Dženneta bit će siromašni i bespomoćni."*

Halef b. Halifa prenosi, od Ebu Hašima, Sei'da b. Džubejra, i od Ibn Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Hoćete li da vam kažem koji će od vas biti stanovnici Dženneta? Vjerovjesnik je u Džennetu. Es-Siddik (Ebu Bekr) je u Džennetu. Šehid je u Džennetu. Čovjek koji posjeti svoga brata daleko od kuće, isključivo u ime Allaha, također je u Džennetu. Vaše žene, koje su vam mile i koje vam puno djece rađaju, bit će u Džennetu, naročito ona među njima koja, kada joj se muž naljuti, ili kada se ona naljuti, dođe i prva popusti, stavi svoju ruku u njegovu, i kaže: 'Neću zaspati dok ne budeš zadovoljan, tj. dok se ne izmirimo.'"* Hadis bilježi Nesaija.

Ibn Madže u svome *Sunenu* bilježi hadis Ibn Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će biti oni čije su uši pune ljudske hvale po dobru, dok i oni sami to slušaju, a stanovnici Džehennema će biti oni koje ljudi najčešće po zlu spominju, a i oni sami to slušaju."*

U oba sahiha nalazi se hadis Enesa b. Malika, koji kaže: *"...da je*

prošla neka dženaza, a ljudi su pohvalno govorili o mejitu, pa je Allahov Vjerovjesnik rekao: 'Obavezno će tako biti, obavezno će tako biti, obavezno će tako biti.' Kada je prošla druga dženaza, i kad su ljudi počeli umrlog spominjati po zlu, rekao je: 'Obavezno će tako biti, obavezno će tako biti, obavezno će tako biti.' Tada Omer reče: 'Draži si mi od oca i majke! Jedna je dženaza prošla kad su ljudi umrlog spominjali po dobru, a ti si rekao: 'Obavezno će tako biti, obavezno će tako biti, obavezno će tako biti.' Zatim je prošla druga dženaza i ljudi su ružno govorili o umrlom, pa si ti rekao: 'Obavezno će tako biti, obavezno će tako biti, obavezno će tako biti.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Koga po dobru budete spominjali, obavezno će zaslužiti Džennet, a koga po zlu budete spominjali, obavezno će zaslužiti Džehennem. Vi ste Allahovi svjedoci na zemlji.'" U jednom drugom hadisu stoji: *"'Skoro da ćete znati raspoznati stanovnike Dženneta od stanovnika Džehennema.' Prisutni upitaše: 'Kako, Allahov Poslaniče?' On odgovori: 'Tako što ćete lijepo ili ružno govoriti o ljudima.'"*

U cjelini gledano, postoje četiri vrste stanovnika Dženneta, koje Uzvišeni Allah spominje u slijedećem ajetu: ***"Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!"***[178] Molimo Allaha da nas Svojim dobročinstvom i plemenitošću učini od takvih.

[178] En-Nisa, 69.

POGLAVLJE XXX

Najbrojniji stanovnici Dženneta bit će iz Muhammedovog, s.a.v.s., ummeta

U oba sahiha je hadis Abdullaha b. Mesuda, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Da li biste bili zadovoljni kada biste činili četvrtinu stanovnika Dženneta?' Mi smo izgovorili tekbir, a on reče: 'A da li biste bili zadovoljni da činite trećinu stanovnika Dženneta?' Mi opet izgovorismo tekbir, a on reče: 'Ja se zaista nadam da ćete činiti polovinu stanovnika Dženneta. Ja ću vas o tome obavijestiti. Muslimani su u odnosu na nevjernike kao jedna bijela dlaka na koži crnog bika, ili kao jedna crna dlaka na koži bijelog bika.'*" Ovo je Muslimova verzija.

Burejde b. el-Husajb kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Stanovnika Dženneta će biti stotinu i dvadeset safova, a iz ovog ummeta će od tog broja biti osamdeset safova.*" Ovaj hadis bilježe Ahmed i Tirmizija, a njegov sened odgovara kriteriju koji zahtijevaju autori zbirki hadisa pod nazivom *sahih*.

Et-Taberani u svome *Mu'džemu* bilježi predaju od Abdullaha b. Mesuda, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pitao: "*'Kako biste se vi osjećali kad biste znali da će vama pripasti četvrtina Dženneta, a da će na ostale ljude otpasti tri njegove četvrtine?' Prisutni odgovoriše: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' On reče: 'A kako biste se osjećali kad bi vam pripala jedna njegova trećina.' Prisutni odgovoriše: 'To je više.' Poslanik upita: 'Kako biste se osjećali da vama pripada polovina?' Oni odvratiše: 'To je više.' Zatim Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Stanovnika Dženneta će biti stotinu i dvadeset safova, a vi ćete od*

toga imati osamdeset safova.'"

Abdullah b. Ahmed veli: "Kazivao nam je Musa ibn Gajlan b. Hašim b. Muhalel, kazivao nam je Abdullah b. el-Mubarek, od Sufjana, ebi Amra, njegovog oca, i od Ebu Hurejre, koji kaže: ***"'Bit će ih mnogo od naroda drevnih, a mnogo i od kasnijih.'***[179] *Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Vi ćete činiti četvrtinu stanovnika Dženneta, vi ćete činiti trećinu stanovnika Dženneta, vi ćete činiti polovinu stanovnika Dženneta, vi ćete činiti dvije trećine stanovnika Dženneta.'"* Et-Taberani ističe da je ovaj hadis murfu', jedini preko Ibn el-Mubareka, od Sevrija.

Husejme b. Sulejman el-Kurejši veli: "Kazivao nam je Ebu Talabe - on je Abdul-Melik b. Muhamed b. Bekar es-Sajrefi, kazivao nam je Hamad b. Isa, zatim Sufjan es-Sevri, od Behza b. Hakima, od njegovog oca i od njegovog djeda, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *'Stanovnika Dženneta će biti stotinu dvadeset safova, a vama će pripasti osamdeset safova.'"*

Ovi hadisi imaju brojne verzije seneda, od kojih su neki vjerodostojni. Ne postoji kontradikcija između njih i hadisa u kojem se spominje polovica, jer Poslanik, s.a.v.s., nadao se da će mu toliko pripasti, pa mu je Allah, slavljen neka je, ispunio očekivanje i pridodao mu još jednu šestinu.

Ahmed u svom *Musnedu* bilježi predaju Ebu ez-Zubejra, koji je čuo Džabira kako tvrdi da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da govori: *"Nadam se da će od mojih sljedbenika, od mog ummeta, na Sudnjem danu njih četvrtina biti stanovnici Dženneta."* On dalje pripovijeda kako su prisutni uzviknuli tekbir, a Poslanik je potom rekao: *"Nadam se da će vas biti polovina."* Sened ovog hadisa ispunjava Muslimove kriterije.

[179] El-Vakia', 39, 40.

POGLAVLJE XXXI

U Džennetu će biti više žena nego ljudi, ali i u Džehennemu, također

U oba sahiha nalazi se predaja Ejuba, od Muhameda b. Sirina, koji kaže: "'Zar se ne hvalite, zar se ne prisjećate koga će biti više u Džennetu, ljudi ili žena?' Ebu Hurejre reče: 'Zar Ebu el-Kasim, s.a.v.s, nije rekao da će prva skupina koja će ući u Džennet blistati poput Mjeseca u noći uštapa, dok će oni koji su odmah iza njih blistati poput najsjajnije zvijezde. Svaki od njih će imati po dvije supruge, toliko lijepe da će se moći vidjeti koštana srž kroz meso na njihovim stopalima.' Ebu Hurejre nastavi: 'U Džennetu neće biti neoženjenih, pa ako tamo budu žene sa ovog svijeta, žena je na dunjaluku puno više nego ljudi. A ako budu od hurija očiju krupnih, nije nužno da ih na dunjaluku bude više.'"

Ipak je očito da će one biti od hurija. Bar nam tako kazuje hadis Imami-Ahmeda, koji u svome *Musnedu* bilježi predaju Ebu Hurejre, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Jedan čovjek od stanovnika Dženneta imat će dvije supruge od hurija. Svaka od njih imat će sedamdeset haljina. Koštana srž na njihovim stopalima moći će se vidjeti kroz njihovu odjeću."*

Neko može postaviti pitanje, kako se značenje ovog hadisa može uskladiti sa hadisom Džabira, koji je *muttefek alejh*, a u kojem stoji: "Bio sam prisutan kad je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao Bajram prije nego što je održao hutbu, i to bez ezana i ikameta. Zatim je, nakon što je klanjao bajram-namaz, održao hutbu, posavjetovao ljude i opomenuo ih, a zatim otišao ženama i uputio im nekoliko savjeta. On ih je opominjao i

naredio im da dijele sadaku. S njim je bio i Bilal. Tad su neke žene bacale svoje prstenje, minđuše i slične stvari. Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio je Bilalu da to sakupi. Kada im je rekao da će u Džennetu njih biti manje, jedna žena je uzviknula: 'Allahov Poslaniče, zašto?' On reče: *'Vi puno proklinjete i nezahvalne ste svojim muževima.'"* U drugom hadisu stoji: *"Najmalobrojniji stanovnici Dženneta bit će žene."*

Sve ovo upućuje da će žene u Džennetu biti brojnije, ali zajedno sa hurijama, koje su u Džennetu stvorene. Dakle, tu će najmanje biti žena sa dunjaluka, a najviše žena sa dunjaluka, opet, bit će među stanovnicima Džehennema.

Što se tiče toga da će u Džehennemu biti više žena, o tome nam kazuju neki hadisi. Tako naprimjer, Buharija u svome *Sahihu* bilježi hadis Imrana b. Husajna, koji kaže kako mu je prenijeto da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Pogledao sam u Džehennem i vidio da u njemu ima najviše žena, i pogledao sam u Džennet i vidio da je u njemu najviše siromaha."* Također, Muslim u svome *Sahihu* bilježi hadis Ibn Abbasa, koji tvrdi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Pogledao sam Džennet i vidio da u njemu ima najviše siromaha, a pogledao sam i Džehennem i vidio da u njemu ima najviše žena."*

Imami-Ahmed, sa vjerodostojnim senedom, bilježi hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Pogledao sam u Džehennem i vidio da u njemu ima najviše žena, i pogledao sam u Džennet i vidio da je u njemu najviše siromaha."*

U *Musnedu* istog autora je i hadis Abdullaha b. Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Pogledao sam u Džennet i vidio da u njemu ima najviše siromaha, i pogledao sam u Džehennem i vidio da je u njemu najviše bogataša i žena."*

U *Sahihu* je i hadis Ibn Omera, koji od Allahova Poslanika, s.a.v.s., prenosi da je rekao: *"O žene, dijelite sadaku puno, i istigfar činite, jer sam vidio da će najviše vas u Džehennemu biti."* Jedna žena, po imenu

Hadla, upita: "Šta smo mi skrivile, o Allahov Poslaniče, pa da najviše nas bude među stanovnicima Džehennema?" Poslanik joj odgovori: *"Vi puno proklinjete i nezahvalne ste muževima. Nisam vidio da ikom ko ima razuma manjka pameti i vjere kao što je slučaj s vama."* Ona reče: "Allahov Poslaniče, kako smo to mi manjkave pameti i vjere?" Poslanik odgovori: *"Što se manjkavosti razuma tiče, svjedočenje dvije ženske osobe odgovara svjedočenju jednog muškarca. To je manjkavost. Žena nekoliko dana ne klanja i ne posti. To je manjkavost vjere."*

Što se tiče podatka da će najmanje žena biti u Džennetu, Muslim od Mutrifa b. Abdullaha bilježi da je on imao dvije žene, i kad god bi od jedne došao drugoj, ova bi rekla: "Došao si od nje." On je tada rekao: "Došao sam od Imrana b. Husajna, koji nam je kazivao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao da će najmanje žena biti među stanovnicima Dženneta."

Neko može prigovoriti da postoji i drugi hadis, kojeg bilježi Ebu Ja'la el-Musili, od Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., dok je bio sa svojim ashabima, između ostalog, rekao: *"Tada će čovjek, u Džennetu, na raspolaganju imati sedamdeset i dvije supruge koje će mu Allah Uzvišeni stvoriti, i dvije od Ademovog potomstva, koje će biti odabranije u odnosu na one koje je Allah stvorio u Džennetu, zato što su ove dvije na dunjaluku Allahu sedždu činile."* Ipak, Ed-Darekutni i drugi smatraju da u ovom senedu ima Ismail b. Rafi', koji je slab prenosilac i čiji se hadis smatra *metrukom* - odbačenim.

U Ahmedovom *Musnedu* nalazimo hadis Imare b. Huzejme b. Sabita, koji kaže: "Bili smo jednom na hadžu, ili umri, sa Amrom b. el-Asom, a kad smo prolazili pored Zahrana, ugledasmo jednu ženu u nosiljci na devi. Tada Amr reče: 'Bili smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na ovom mjestu, kad se najednom pojavi mnogo vrana, a među njima jedna bijela vrana, crvenog kljuna i nogu. Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *'U Džennet će od žena ući samo mali broj, kao kad bi ušla samo ova vrana, od svih ovih vrana'."'*

U jednom drugom hadisu stoji: *"Dobra žena je poput bijele vrane."* Neko upita: "A šta je to bijela vrana, Allahov Poslaniče?" On odgovori: *"Ona koja ima jednu bijelu nogu."* Ili, kao što u jednom drugom hadisu stoji: *"Aiša je među ostalim ženama kao bijela vrana među ostalim vranama."*

POGLAVLJE XXXII

Osobine onih iz ovog ummeta koji će ući u Džennet bez polaganja računa

U oba sahiha nalazimo hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Od mog ummeta, u Džennet će ući jedna skupina koja će brojati sedamdeset hiljada pripadnika. Lica će im sijati poput punog Mjeseca u uštapu."* Tada ustade Akaše b. Muhsan el-Esdi, skidajući sa sebe ogrtač, i reče: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da ja budem jedan od njih." Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *"Moj Allahu, učini da on bude jedan od njih."* Tada ustade jedan ensarija pa reče i on: "Allahov Poslaniče, učini da ja budem jedan od njih." Poslanik odgovori: *"Akaša je bio brži od tebe."*

U istim zbirkama nalazi se i hadis Sehla b. Sa'da, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennet će, sigurno, od mog ummeta bez polaganja računa ući sedamdest hiljada, ili sedam stotina hiljada njih. Jedan za drugog će se držati sve dok i posljednji ne uđe u Džennet. Njihova lica će blistati sjajem poput Mjesečeva sjaja u uštapu."* Ovo je prva skupina koja će ući u Džennet bez polaganja računa. Dokaz za to je hadis koji se nalazi u obje ove zbirke, a mi ćemo izabrati Muslimovu verziju, prema kojoj je Seid b. Džubejr rekao: "'Ko je od vas jučer vidio zvijezdu koja je nestala?' Hasif ibn Abdurahman reče: 'Ja sam vidio. Doduše, nisam bio u namazu, jer sam imao ugriz zmije ili akrepa.' On me upita: 'I, šta si uradio?' Odgovorih: 'Tražio sam da mi naprave zapis.' On upita: 'Šta te je navelo da tako postupiš?' Rekoh: 'Hadis kojeg nam je kazivao Eš-Ša'bi!' On opet upita: 'Šta vam je to kazivao Eš-Ša'bi?'

Rekoh: 'Od Burejde b. el-Husajba el-Eslemija, koji pripovijeda hadis: *'Nema zapisivanja, osim za urok i groznicu.'* On reče: 'Dobro je učinio onaj koji je postupio po onome što je od sunneta čuo. Međutim, nama je kazivao Ibn Abbas, od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji je rekao: *'Pokazani su mi narodi kako dolaze na Sudnjem danu, i vidio sam vjerovjesnika koji je sa sobom imao skupinu svojih pristalica. Neki vjerovjesnici sa sobom su tog dana imali jednog ili dva čovjeka, a neki su bili sami. Tada mi pogled pade na veliku masu ljudi, i ja pomislih da je to moj ummet. Bi mi rečeno da je to Musa i njegov narod. Ali, rekoše mi da pogledam prema horizontu. Kad pogledah, vidjeh ogromnu masu, i bi mi rečeno: 'To je tvoj ummet, a među njima ima sedamdeset hiljada onih koji će ući u Džennet bez polaganja računa, i nikakve patnje neće okusiti'.'* Zatim je Poslanik, a.s., ustao i otišao kući. Ljudi tada počeše razglabati o onima koji će ući u Džennet bez polaganja računa i bez patnje. Jedni rekoše da su to, možda, ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.. Drugi rekoše da su to, možda, oni koji su u islamu rođeni a koji nisu Allahu nikog ravnog smatrali. I još su spominjali neke stvari, kad Allahov Poslanik, s.a.v.s., izađe i reče: *'O čemu vi to razglabate?'* Kad su ga obavijestili, on reče: *'To su oni koji se ne liječe nikakvim zapisima i hamajlijama, niti od koga traže takav lijek; oni koji se ne osvrću na loš predznak (nisu lahkoumni i sujevjerni), i oni koji se na Gospodara svoga oslanjaju.'* Tada Akaše b. Muhsan el-Esdi reče: 'Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da ja budem jedan od njih.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: *'Ti si jedan od njih.'* Tada ustade jedan čovjek i reče: 'Allahov Poslaniče, učini da ja budem jedan od njih.' On odgovori: *'Akaša je bio brži od tebe'*.'" Kod Buharije ne stoji: *"...oni koji se ne liječe nikakvim zapisima i hamajlijama"*. Naš šejh, Ibn Tejmijje, kaže da je Buharijina verzija ispravnija, jer ova rečenica u prethodnom hadisu je greška u koju je zapao neko od prenosilaca.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., iznio je opis onoga čime će ovi zaslužiti Džennet bez polaganja računa. Riječ je o čistom *tevhidu* (potpunom uvjerenju u

postojanje Jednog i Jedinog, Koji svime upravlja), jer oni ne traže pomoć od drugih posrednika u liječenju određene vrste bolesti. Oni nisu sujevjerni, oni znaju da je Allah dovoljan oslonac, i na Njega se oslanjaju. Oni ne posežu za zapisima, jer to je jedna vrsta širka.[180] Oni se ne oslanjaju ni na koga drugog, nego samo na Allaha. To je potpuni *tevekkul*, oslanjanje na Allaha u pravom smislu riječi. Ibn Mesud kaže: "Nema potrebe za *tetajjurom* - lošim predznakom (tj. biti sujevjeran, vjerovati da će nam se nešto loše dogoditi ako mačka pređe preko puta kojim idemo, i sl.). Sve to uklanja Allah stvarnim *tevekkulom* (iskrenim oslanjanjem na Njega, i čvrstim uvjerenjem da nam se u sličnim situacijama neće ništa loše desiti)." Oslanjanje na Allaha, dakle, isključuje sujevjerje.

Što se tiče liječenja uroka Kur'anom (zapisima, hamajlijama), to je dobro djelo koje može učiniti onaj koji se time bavi. Allahovog Poslanika, s.a.v.s., na taj je način izliječio Džibril, što znači da je takvo što dopušteno. Poslanik je kazao da u tome nema ništa loše, pod uvjetom da ne sadrži neki vid širka. Kada su ga neki pitali da im to dopusti, on je rekao: *"Ko je u mogućnosti da pomogne na taj način, neka to uradi, neka mu bude od koristi."*

Ovo upućuje na to da takav način liječenja pomaže, da je dobročinstvo, ono što Allah i Poslanik Njegov smatraju lijepim i poželjnim. U tom je slučaju onaj koji liječi dobročinitelj, a ko traži takav lijek je onaj koji se nada i očekuje da će drugome koristiti. Međutim, tevekkul isključuje širk, ili bilo kakvo sujevjerje.

Neko može pitati - kako je, onda, Aiša na taj način izliječila Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kao što je, kako smo napomenuli, to isto učinio i Džibril? To je tačno, ali on, s.a.v.s., to nije zahtijevao. On, isto tako, u hadisu nije rekao da se ne liječe ovom vrstom medicine, nego je rekao da

[180] Et-Tijere – širk (Hadis. Pim. prev.)

oni ni od koga takav lijek ne traže. Dalje, on je ovdje odbio da uči dovu drugom čovjeku. Allah najbolje zna, ali vjerovatno zbog toga što bi neki koji takvo što ne zaslužuju možda tražili da i oni budu od onih koji će na Ispitu proći bez polaganja računa. U Mslimovom *Sahihu* nailazimo na predaju Muhameda b. Sirina, od Imrana b. Husajna, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Od mog ummeta će sedamdeset hiljada osoba ući u Džennet bez polaganja računa i bez ikakve patnje."* Kada su ga upitali ko su oni, on je odgovorio: *"To su oni koji se neće opeći, oni koji ne traže liječenje bilo kakvim zapisima i hamajlijama od bilo koga, oni koji se ne osvrću na loš predznak (nisu lahkoumni i sujevjerni), i oni koji se na Gospodara svoga oslanjaju."*

U istoj zbirci hadisa je i predaja Ibn ez-Zubejra, koji je čuo Džabira b. Abdullaha kako kaže: "Čuo sam kad je Vjerovjesnik, s.a.v.s., spomenuo podugačak hadis u kojem, između ostalog, stoji: *'Prva će skupina biti spašena. Lica će im blistati poput Mjeseca u uštapu. Njih je sedamdeset hiljada, koji neće biti pozivani na odgovornost. Zatim, oni koji će ih slijediti poput najsjajnijih zvijezda na nebu, zatim isto tako'*, pa je spomenuo hadis u cijelosti."

Ahmed b. Muni' u svome *Musnedu* bilježi predaju Ibn Mesuda, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Izloženi su mi narodi na jednom mjestu. Kad sam svoj ummet vidio, bio sam iznenađen njihovom brojnošću. Njihovi likovi popunili su dolinu i brdo. Reče mi (Džibril): 'Jesi li zadovoljan, Muhammede?' Rekohda jesam. On reče: 'Osim ovih, ima još sedamdeset hiljada onih koji će ući u Džennet bez polaganja računa. To su oni koji ne traže liječenje bilo kakvim zapisima i hamajlijama od bilo koga, koji se neće opeći, koji se ne osvrću na loš predznak (nisu lahkoumni i sujevjerni), i oni koji se na Gospodara svoga oslanjaju."* Tada je Akaše b. Muhsan el-Esdi rekao: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da ja budem jedan od njih.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče mu: *"Ti jesi jedan od njih."* Tada neki čovjek ustade da zamoli isto, a on reče: *"Akaša je bio brži od tebe."*

POGLAVLJE XXXIII

Pregršt milosti Uzvišenog, kojom će neke ljude On zahvatiti i uvesti u Džennet bez polaganja računa

Ebu Bekr b. ebi Šejbe veli: "Kazivao nam je Ismail b. Ajjaš, od Muhameda b. Zijada, koji kaže da je čuo Ebu Umamu el-Bahilija kako tvrdi da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da govori: *'Gospodar mi je obećao da će u Džennet ući sedamdeset hiljada osoba od mog ummeta bez polaganja računa, a sa svakom skupinom od hiljadu osoba bit će po sedamdeset hiljada duša, bez polaganja računa i bez ikakve patnje, i još tri pregršti od pregršti moga Gospodara.'"*

Ismail ibn Ajjaš je, moram to reći, sklon *tedlisu*[181] i bojim se da je *daif* (slab) *ravija* (prenosilac). Pa ipak, postoje drugi senedi koji jačaju spomenuti hadis. Ebu Bekr b. ebi Asim veli: "Kazivao nam je El-Velid b. Muslim, kazivao nam je Safvan b. Amr, od Selima b. Amira, Ebul-Jemana el-Hevzija, i od Ebu Umame, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Moj Gospodar mi je, doista, obećao da će sedamdeset hiljada osoba od mog ummeta ući u Džennet bez polaganja računa.'* Jezid b. el-Ahnes reče:

[181] Obmanjivanje od strane prenosioca hadisa kada, naprimjer, u senedu spominje jednog te istog učitelja različim imenima i titulama, da bi se stekao utisak da je riječ o više osoba, a ne jednoj. Ili, kada hadis prenosi od svog savremenika, iako od njega taj hadis nije izravno čuo. Ili, u najgorem slučaju, kada iz seneda izbaci jednog slabog prenosioca, tako da sened samo prividno izgleda spojen i uljepšan, odnosno prihvatljiviji. U svakom slučaju, riječ je o *tedlisu* - različitim oblicima varanja i obmanjivanja, a takva osoba se u hadiskoj nauci zove *mudellis*, a takav hadis *mudelles*. Naravno, riječ je o slabom hadisu. (Prim. prev.)

'Allahov Poslaniče! To je tako malo pripadnika tvog ummeta, kao kad se mušica nađe među muhama!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: *'Moj Gospodar mi je, doista, obećao da će sa svakom skupinom od hiljadu osoba biti po sedamdeset hiljada duša, bez polaganja računa i bez ikakve patnje, i još je dodao tri pregršti.'"*

Taberanija bilježi hadis Utbe b. Abdusselemije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Moj Gospodar, Svemogući i Uzvišeni, doista mi je obećao da će sedamdeset hiljada osoba od mog ummeta ući u Džennet bez polaganja računa. Svaka će skupina od hiljadu osoba imati pravo na* šefa'at *(zauzimanje) za sedamdeset hiljada drugih osoba, a zatim će moj Gospodar, slavljen i uzvišen neka je, svojim dlanovima zahvatiti tri pregršta."* Tada Omer izgovori tekbir, od ushićenja, i reče: "Zatim će prva skupina od sedamdeset hiljada dobiti pravo od Allaha da se zauzme (*šefa'at* učini) za svoje očeve, sinove i bližnje rođake. Ja se nadam i molim Allaha da budem u jednom od posljednjih pregršti."

Hafiz Ebu Abdullah Muhamed b. Abdul-Vahid kaže: "Nije mi poznato da ovaj lanac prenosilaca ima ikakvu mahanu."

Et-Taberani bilježi hadis Ebu Seida el-Enmarija, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Moj Gospodar, Svemogući i Uzvišeni, doista mi je obećao da će sedamdeset hiljada osoba od mog ummeta ući u Džennet bez polaganja računa. Svaka će skupina od hiljadu osoba imati pravo na* šefa'at *(zauzimanje) za sedamdeset hiljada drugih osoba, a zatim će moj Gospodar, slavljen i uzvišen neka je, svojim dlanovima zahvatiti tri pregršta."* Ibn Kajs kaže da je pitao Ebu Seida: "Ti si ovo čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.?" On mu je odgovorio: "Da, ovim svojim uhom, a srce moje te je riječi zapamtilo." Ebu Seid veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslije rekao: *"To će, ako Bog da, biti dovoljno da obuhvati muhadžire iz moga ummmeta, a ostatak od tog broja će biti dovoljan da Uzvišeni Allah podmiri i ostala naša plemena (ea'rab)."* Et-Taberani kaže da ovaj hadis od Ebu Seida prenosi jedino Muavija b. Selam. U jednoj drugoj

verziji ovog hadisa, koju prenosi Ebu Tevbe er-Rebi' b. Nafi', stoji da je Ebu Seid rekao: "To je kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., izbrojano: četiri stotine hiljada i devet stotina hiljada. On, s.a.v.s., rekao je: *'To će, ako Bog da, biti dovoljno da obuhvati muhadžire iz moga ummmeta.'*"

Taberani bilježi hadis Ebu Bekra b. Numejra, koji od svog oca prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Allah mi je obećao da će od mog ummeta u Džennet ući tri stotine hiljada duša.' Numejr reče: 'Povećaj nam, Allahov Poslaniče!' Poslanik odgovori, pokazavši svojom rukom: 'Ovako (ovoliko).' Numejr ponovo reče: 'Povećaj nam, Allahov Poslaniče!' Na to Omer progovori: 'Dosta ti je Numejre.' Numejr mu reče: 'Što pripadne nama, i tebi će, sine Hattabov. Šta ti smeta da nas Allah uvede u Džennet?!' Omer odgovori: 'Allah Uzvišeni, ako hoće, može sve ljude staviti u jednu Svoju pregršt i uvesti ih u Džennet.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., tad reče: 'Istinu je rekao Omer.'"* Muhamed b. Abdul-Vahid kaže da mu nije poznata neka druga predaja ovog hadisa od Umejra.

U *El-Hilji* nalazi se predaja Sulejmana ibn Harba, koji kaže da mu je kazivao Ebu Hilal od Katade, i od Enesa, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"'Moj Gospodar, Svemogući i Uzvišeni, obećao mi je da će od mog ummeta u Džennet ući stotinu hiljada duša.' Ebu Bekr na to reče: 'Povećaj nam, Allahov Poslaniče!' Poslanik reče: 'Ovako (ovoliko)', pokazavši svojom rukom. I Sulejman b. Harb pokaza svojom rukom. Ebu Bekr ponovo reče: 'Povećaj nam, Allahov Poslaniče!' Omer mu kaza: 'Allah Uzvišeni je kadar sve ljude staviti u jednu Svoju pregršt i uvesti ih u Džennet.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: 'Istinu je rekao Omer.'"*

Abdurrezzak u svome *Musnedu* bilježi predaju Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Moj Gospodar, Svemogući i Uzvišeni, obećao mi je da će od mog ummeta u Džennet ući četiri stotine hiljada duša.' Ebu Bekr na to reče: 'Povećaj nam, Allahov Poslaniče!' On odgovori: 'Ovako (ovoliko)', pokazavši obje svoje ruke.' Ebu Bekr ponovo reče: 'Povećaj nam, Allahov Poslaniče!' Na to Omer doda: 'Dosta ti je,*

Ebu Bekre.' Ebu Bekr mu uzvrati: 'Šta ti smeta da nas Allah sve uvede u Džennet?!' Omer reče: 'Allah Uzvišeni, ako hoće, može sva Svoja stvorenja na Svom dlanu uvesti u Džennet.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: 'Istinu je rekao Omer.'" Ova predaja nije poznata osim kod Abdurrezzaka.

Ebu Ja'la el-Musili u svome *Musnedu* bilježi hadis Enesa u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Od mog ummeta će sedamdeset hiljada pripadnika ući u Džennet.' 'Povećaj nam taj broj', rekoše prisutni. 'I još ovoliko', reče on, i zagrabi jednu pregršt. Prisutni rekoše: 'Allahov vjerovjesniče! Neka je Allahovo prokletstvo na onoga ko poslije ovoga uđe u Džehennem.'"* Muhamed b. Abdul-Vahid kaže: "Ne znam za ovaj hadis osim ove predaje Enesa."

Oni koji će biti zahvaćeni ovim pregrštima jesu oni koji su bili u Njegovom pregrštu na dan kada je zahvatio dva pregršta zemlje (na dan stvaranja čovjeka - *jevmul-kabtatejni*). Neko može pitati, kako je prvobitno postojala samo jedna pregršt, a kasnije se pojavilo tri pregršta? Gospodar Uzvišeni, slavljen neka je, zahvatio je dva pregršta zemlje (na dan stvaranja čovjeka - *jevmul-kabtatejni*) i tada stvorio njihov izgled i siluete, a predaje govore da su bili sitni poput praški. Međutim, na dan kad će On zahvatiti tri pregršta, a to je Sudnji dan, bit će kompletniji kao stvorenja, odnosno potpunog izgleda. Tako je, izgleda, moguće razumjeti zašto će na taj dan biti više pregršti, a Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XXXIV

Dženetsko tlo, zemlja, šljunak i materijal od kojeg je sagrađen

Imami-Ahmed u svome *Musnedu* bilježi hadis Ebu Hurejre, koji kaže: "Rekosmo: 'Allahov Poslaniče! Kada tebe vidimo, naša srca su okrenuta ahiretu, a kada se rastanemo sa tobom, okupira nas dunjaluk, žene i djeca.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *'Kada biste stalno bili u stanju u kojem ste sa mnom, meleci bi se sa vama rukovali svojim dlanovima, posjećivali bi vas u vašim domovima. Kada vi ne biste griješili, Allah bi stvorio druge ljude koji će griješiti, kako bi im Allah oprostio.'*" Ebu Hurejre dalje veli: "Rekosmo: 'Allahov Poslaniče! Pričaj nam o Džennetu, od kakvog je materijala sagrađen?' On reče: *'Jedna je cigla od zlata, a jedna od srebra. Njegovo blato miriše na misk, njegov šljunak su rubin i biser, njegov zemljani prah je od šafrana (trave ili miris šafrana, op. prev.). Ko u njega uđe, uživat će u blagostanju, i neće biti nesretan. Živjet će vječno, neće umrijeti. Njegova dženetska odjeća se neće ishabati, a njegova mladost nikad neće proći. Tri su osobe čija dova neće biti odbijena: pravednog vladara, postača pred iftar, i onoga kome je nepravda učinjena, a posebno ovog posljednjeg, čija će dova biti nošena na oblacima, pred kojom će se kapije nebeske otvarati i zbog koje će Gospodar reći: 'Tako mi Moje moći i Uzvišenosti, sigurno ću te pomoći, makar to bilo nakon izvjesnog vremena'.'*"

Ebu Bekr b. Mirdevejh bilježi hadis Ibn Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio upitan o Džennetu, pa je rekao: "*'Ko uđe u Džennet živjet će, a neće smrt doživjeti. Uživat će u blagostanju, a*

neće biti nesretan. Njegova dženetska odjeća neće se ishabati. Njegova mladost nikad neće proći.' Neko upita: 'Allahov Poslaniče! Od kakvog je materijala sagrađen?' 'Jedna cigla je od zlata, a jedna od srebra. Njegovo blato miriše na misk, njegov šljunak su rubin i biser, a njegov zemljani prah je od šafrana (trave ili miris šafrana, op. prev.).'"

U ovim hadisima baš je ovako navedeno - da je njegova zemlja od šafrana (trave ili miris šafrana). Slično je i sa predajom Jezida b. Zeri'a: "Kazivao nam je Seid, od Katade, El-Ala-a ibn Zijada, i od Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Džennet je sazidan tako da je jedna cigla od zlata, a druga od srebra. Njegova prašina je od šafrana (trave ili miris šafrana, op. prev.), a njegovo blato miriše na misk.'"*

U oba sahiha nalazi se hadis Enesa b. Malika, koji kaže: "Ebu Zerr je pripovijedao da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *'Uveden sam u Džennet, kad tamo - u njemu sve kupole od bisera, a zemljana prašina njegova mirisaše miskom.'"* Ovo je dio hadisa o Miradžu.

Muslim u svome *Sahihu* bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao Ibn Sajjada o dženetskoj zemlji (prahu), pa Ibn Sajjad reče: "To je fino bijelo prečišćeno brašno, koje čistim miskom miriše." Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *"Istinu je rekao."*

Zatim, Muslim bilježi od Ebu Bekra b. ebi Šejbe, Ebu Usame, i od El-Haririja b. Ebu Nadre, koji kaže da je Ibn Sajjad upitao Vjerovjesnika, s.a.v.s., o dženetskoj zemlji (prahu), pa Poslanik reče: *"To je fino bijelo prečišćeno brašno, koje čistim miskom miriše."*

Sufjan b. Ujejne prenosi od Mudžahida, Ša'bija, i od Džabira b. Abdullaha, koji kaže: *"Neki čovjek dođe kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s. i reče: 'Muhammede! Tvoji su ashabi danas nadvladali druge. Čime su zaslužili taj uspjeh?' Poslanik odgovori: 'Jevreji su ih pitali koliko ima džehenemskih stražara, a oni su im rekli da ne znaju dok ne upitaju svog*

Vjerovjesnika! Zar može biti pobijeđen narod koji, upitan za ono što ne zna, kaže da mora pitati svoga vjerovjesnika?! Međutim, Jevreji su Allahovi neprijatelji. Oni su tražili od Allaha da im pokaže Svoju svemoć. Dovedite mi Allahove neprijatelje, da ih upitam o dženetskoj zemlji, koja je od finog sitnog brašna!' Kad mu dođoše Jevreji, rekoše: 'O Ebul-Kasime! Koliko ima džehenemskih stražara?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Ovoliko i ovoliko', dva puta pokazavši prste obje ruke, a jedanput je jedan prst sklonio, što znači devetnaest. Allahov Poslanik, s.a.v.s., dalje ih upita: 'Kakva je dženetska zemljana prašina?' Oni pogledaše jedan u drugog, i odgovoriše: 'Hljeb, Ebul-Kasime.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: 'Hljeb od finog prečišćenog brašna.'"

Ovo su tri osobine dženetske zemlje. Među ovim hadisima ne postoji kontradikcija. Učenjaci selefa drže da ona u sebi sadrži misk i šafran. Ebu Bekr b. ebi Šejbe bilježi predaju prema kojoj je Mut'ab rekao: "Dženetska zemlja je od šafrana i miska." Zapravo, ta zemlja ima boju šafrana i miris miska. Odatle je i njeno poređenje sa finim prečišćenim brašnom, odnosno sa hljebom sačinjenim od tog brašna, koji, pored toga što je mehak i fin, poprimi malo žućkastu boju. Ovo značenje je Sufjan b. Ujejne prenio od Ebu Nedžiha, i od Mudžahida: "Zemlja dženetska je od srebra, a njen prah miriše miskom."

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi hadis Ebu Hurejre, koji prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Zemlja u Džennetu je bijela, omeđena kamforom (kamforovo drvo, eukaliptus, op. prev.). Okružena je miskom poput pješčanih dina. U njoj su rijeke koje stalno teku. Njeni stanovnici se, od prvog do posljednjeg, sakupljaju i međusobno upoznaju. Tada Allah dadne da puhne vjetar Milosti, i tad ih zapahne miris miska. Kad se čovjek vrati svojoj ženi, bit će ljepšeg i ugodnijeg izgleda. Ona će mu reći: 'Kad si od mene otišao dopadao si mi se, ali sada mi se još više dopadaš.'"*

Ibn ebi Šejbe bilježi predaju Ibn Omera, u kojoj stoji da je neko upitao: *"'Allahov Poslaniče! Pričaj nam o Džennetu, od kakvog je materijala*

sagrađen.' On reče: 'Jedna cigla je od zlata, a jedna od srebra. Njegovo blato miriše na misk, njegov šljunak su rubin i biser, a njegova zemlja (prah) je od šafrana.'"

Ebu eš-Šejh bilježi predaju Ebu Seida, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah je edenske vrtove sagradio Svojom rukom, a sagrađeni su tako da je jedan ćerpič od zlata, a drugi od srebra. On je učinio da njegovo blato miriše na misk, njegova zemlja (prah) je od šafrana, a njegov šljunak su rubini. Zatim mu bi rečeno: 'Govori!', i Džennet reče: 'Spašeni su vjernici', a meleci će na to reći: 'Blago tebi, ti si prebivalište kraljeva.'"*

Ebu eš-Šejh, također, bilježi predaju Ubejja b. Ka'ba, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Za vrijeme mog Noćnog putovanja (Isra') rekoh Džibrilu: 'Oni me pitaju o Džennetu?' On reče: 'Obavijesti ih da je od blistavog bijelog bisera, a zemlja mu je od zlata.'"* To znači da ga je Džibril obavijestio o zemlji dvaju najodabranijih i najuzvišenijih Dženneta. A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XXXV

Svjetlost Dženneta i njegova bjelina

Ahmed b. Mensur er-Remadi bilježi predaju Ibn Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Allah je Džennet stvorio bijelim, a i odjeća najdraža Allahu je bijela odjeća. Zato, neka je vaši živi oblače, a u bijele ćefine umotavajte vaše mrtve.' Zatim je naredio da mu se dovedu čobani, i on im reče: 'Koji god od vas ima crnu stoku, neka pomiješa s njima bijele.' Zatim dođe jedna žena i reče: 'Allahov Poslaniče! U mom su stadu samo crni bravi, i izgleda mi kao da se stado ne povećava.' On odgovori: 'Pobijeli ga (pomiješaj s njima bijele brave).'"*

Ebu Ne'im bilježi merfu' predaju Ibn Abbasa: *"Allah je, zaista, Džennet stvorio bijelim, a i odjeća najdraža Allahu je bijela odjeća. Zato, neka je vaši živi oblače, a u bijele ćefine umotavajte vaše mrtve."*

Isto tako, on bilježi predaju Abdul-Hamida b. Saliha, odnosno Ibn Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Držite se bijele boje; Allah je, doista, Džennet bijelim stvorio. Zato, neka je vaši živi oblače, a u bijele ćefine umotavajte vaše mrtve."*

Buharija bilježi predaju u kojoj stoji da je neki čovjek upitao Ibn Abbasa kakva je dženetska zemlja, pa mu je on odgovorio: "Bijeli mermer od srebra, uglačan kao ogledalo." Čovjek je upitao dalje: "A kakva je njegova svjetlost?" Rekao je: "Onakva kakvu vidiš pred izlazak Sunca. To je njegova svjetlost, s tim da u Džennetu nema ni sunca ni hladnoće."

U jednom podugom hadisu Lekita b. Amira, kojeg bilježi Abdullah b. Ahmed u *Musnedu* svoga oca, između ostalog stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"'...i Sunce i Mjesec će biti zaustavljeni, tako da se neće*

moći vidjeti!' 'Alahov Poslaniče', rekoh, 'a kako ćemo moći gledati?' 'Tako jasno kao što vidiš u tom i tom satu kada Sunce jutarnjim zrakama obasja Zemlju, a brda mu se suprotstave (zaklone ga).'"

U *Sunenu* Ibn Madžea zabilježen je hadis Usame b. Zejda, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Da li ima neko ko želi Džennet? Njemu, doista, ništa nije doraslo! Tako mi Gospodara Kabe, on je blještava svjetlost, miris koji osvaja, impozantan dvorac, rijeka koja stalno teče, dozreo plod, prekrasna žena, brojna odjeća, vječni boravak u sigurnom staništu, voće i povrće, veselje i blagodat, na predivnom i uzvišenom mjestu.' Povikaše prisutni: 'Allahov Poslaniče, mi ga, zaista, želimo.' On kaza: 'Recite: ako Bog da.' I oni rekoše: 'Ako Bog da.'"*

POGLAVLJE XXXVI

Dženetske odaje, dvori i paviljoni

Uzvišeni Allah kaže: ***"A one koji se Gospodara svoga boje čekaju odaje, sve jedne iznad drugih sagrađene, ispred kojih će rijeke teći - obećanje je Allahovo, a Allah neće obećanje prekršiti."***[182]

Ovako Allah obavještava da je u Džennetu riječ o odajama sagrađenim jedna iznad druge. Dakle, riječ je o stvarnim, a ne zamišljenim građevinama.

Uzvišeni Allah, također, kaže: ***"Oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama dženetskim nagrađeni."***[183] Razmisli o tome kako im je Allah podario nagradu za riječi pune skrušenosti, poniznosti i pouzdanja u Alaha.[184] Oni će biti, za ono što su od neznalica trpjeli, odajama dženetskim nagrađeni, i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani. Oni su se odlučili da budu pozdravom i blagoslovom od Allaha i meleka susretani!

I Uzvišeni kaže: ***"Ni bogatstva vaša ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim; samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili čeka višestruka nagrada za ono što su radili, i oni će u visokim odajama biti sigurni."***[185]

---

[182] Ez-Zumer, 20.
[183] El-Furkan, 75.
[184] ***I oni koji govore: "Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!' - oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama dženetskim nagrađeni i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani, u njima će vječno ostati, a kako su one divno prebivalište i boravište!*** (El-Furkan, 74-76.)
[185] Sebe', 37.

I još kaže: ***"On će vam grijehe vaše oprostiti i u dženetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; to će biti uspjeh veliki."***[186]

Govoreći o faraonovoj ženi, Uzvišeni veli da je ona zamolila: ***"Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u Džennetu."***[187] Tirmizija u svome *El-Džami'u* bilježi predaju Abdurrahmana b. Ishaka, od En-Nu'mana b. Sa'da, i od Alije. r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'U Džennetu ima odaja čija će se spoljašnjost moći vidjeti iznutra, a unutrašnjost izvana.' Neki beduin upita: 'Allahov Poslaniče! Čije će biti?' On odgovori: 'Pripast će onima koji budu ugodno (uljudno i kulturno) govorili, onima koji budu siromašne hranili, često postili, i nafile klanjali dok drugi budu spavali.'"* Tirmizija za ovaj hadis kaže da je *garib*, s obzirom da ga prenosi jedino Abdurrahman b. Ishak.

Taberanija bilježi predaju Ebu Malika el-Eš'arija, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima odaja čija će se spoljašnjost moći vidjeti iznutra, a unutrašnjost izvana. Allah ih je pripremio onima koji budu siromašne hranili, često postili, i nafile klanjali dok drugi budu spavali."*

Ibn Vehb bilježi predaju Abdullaha b. Amra, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'U Džennetu ima odaja čija će se spoljašnjost moći vidjeti iznutra, a unutrašnjost izvana.' Ebu Malik el-Eš'ari upita: 'Allahov Poslaniče! Čije će biti?' On reče: 'Pripast će onima koji budu ugodno (uljudno i kulturno) govorili, onima koji budu siromašne hranili, i noću na kijamu bdjeli (nafile klanjali) dok drugi budu spavali.'"* Muhamed b. Abdul-Vahid veli: "Po meni je ovo dobar (hasen) sened." To što se u njemu spominje Ebu Malik samo potvrđuje njegovu vjerodostojnost, jer on je prvi u lancu prenosilaca, a i sened mu je dobar.

[186] Es-Saff, 12.
[187] Ez-Tahrim, 11.

Prethodno smo spomenuli vjerodostojan hadis, koji je *muttefek alejhi*: *"Stanovnici Dženneta će viđati stanovnike viših (gornjih) odaja Dženneta, kao što vi vidite sjajnu zvijezdu kako nestaje s istoka ili zapada na horizontu..."*.

U oba sahiha nalazi se hadis Ebu Musaa el-Eš'arije u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Vjernik će u Džennetu imati paviljon od jednog izdubljenog bisera, koji će biti šezdeset milja dug. U njemu će biti toliko stanovnika da će ih vjernik obilaziti, pa ipak, neki od njih neće vidjeti jedni druge."*

Također smo prethodno spomenuli *sahih* hadis: *"Ko u ime Allaha sagradi mesdžid (džamiju), Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu."*[188]

Također, tu je i hadis koji prenosi Ebu Musa : *"Zahvaljuje Ti i izgovara: 'Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo', reče melek. 'Sagradite mu kuću u Džennetu i nazovite je Kuća zahvalnosti', reče Allah."*

U oba sahiha nalazi se hadis kojeg prenose Abdullah ibn ebi Evfa, Ebu Hurejre i Aiša, u kojem stoji: *"...da je Džibril rekao Vjerovjesniku, s.a.v.s.: 'Prenesi Hatidži selam od njenog Gospodara', te mu naložio da je obraduje dvorcem od trstike u Džennetu."* Trstika ovdje ima značenje izdubljenog bisera.

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi hadis Jezida ibn Haruna, od Hamada b. Seleme, Ikrime, i od Ebu Hurejre, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima dvorac u kojem neće biti glavobolje niti slabosti (malaksalosti). To je Allah, Svemogući i Uzvišeni, pripremio za svoga prijatelja Ibrahima."*

U oba sahiha nalazi se hadis kojeg prenosi Humejd, od Enesa, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Uveden sam u Džennet, kad ugledah dvorac od zlata. Rekoh: 'Za koga je ovaj dvorac?' Odgovoriše meleci: 'Za jednog mladića iz plemena Kurejš.' Ja pomislih da sm to ja. Rekoh: 'Ko je on?' Oni odgovoriše: 'To je za Omera b. el-Hattaba.'"*

[188] Buharija ga bilježi u poglavlju o namazu.

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi hadis Enesa ibn Malika, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Uveden sam u Džennet, kad ugledah bijeli dvorac. Rekoh Džibrilu: 'Za koga je ovaj dvorac?' On odgovori: 'Za jednog čovjeka iz plemena Kurejš.' Ja se ponadah da sam to ja. Rekoh: 'Ko je on?' Melek odgovori: 'To je za Omera b. el-Hattaba.'"*

U ovoj predaji, ako bismo ustvrdili da ju je prenosilac dobro zapamtio (*mahfuz* predaja), bjelina označava svjetlo i blještavilo, a Allah najbolje zna. El-Hasen veli: "Riječ je o zlatnom dvorcu, u koji može ući samo vjerovjesnik, iskreni Božiji rob, šehid, ili pravedan vladar, o čijoj se pravdi pročulo."

El-E'ameš prenosi od Malika b. el-Harsa, i od Mugisa b. Semja, koji kaže: "U Džennetu ima dvoraca od zlata, srebra, bisera, safira i krizolita."

El-E'ameš prenosi od Mudžahida, a ovaj od Ubejdullaha b. Umejra, koji kaže: "Najniži stupanj u Džennetu imat će onaj koji bude posjedovao kuću od jednog bisera, od kojeg će biti sagrađene njene odaje i vrata."

El-Bejheki bilježi predaju od Ibn Abbasa, u kojoj stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"'U Džennetu postoje odaje iz kojih onaj koji u njima stanuje može vidjeti šta se dešava vani, a ako je izvan njih može vidjeti njihovu unutrašnjost.' Upitaše ashabi: 'Za koga su pripremljene?' On odgovori: 'Onima koji lijepo i uljudno govore, poste redovno, hranu siromasima udjeljuju, šire selam, i klanjaju noću dok drugi ljudi spavaju.' Neko upita: 'Šta znači to da lijepo govore?' On reče: 'To su riječi:* subhanellah, elhamdulillah, *i* la ilahe illellahu vallahu ekber. *One će na Sudnjem danu biti presudne.' Neko upita: 'Šta je to redovan post?' On odgovori: 'Ko posti mjesec ramazan, pa redovno posti svaki drugi dan, sve dok ne dođe sljedeći ramazan.' Neko upita: 'Šta znači nahraniti siromašne?' On odgovori: 'Nahraniti i opskrbiti svoju porodicu.' Neko upita: 'Šta znači širiti selam?' On reče: 'Rukovati se sa svojim bratom i pozdraviti ga selamom.' Neko upita: 'Šta znači klanjati noću dok drugi spavaju?' On reče: 'Klanjati posljednji namaz, jaciju.'"* El-Bejheki veli da je prenosilac Hafs ibn Omer

nepoznat, odnosno da od njega ovu predaju prenosi jedino Ali b. Harb, koliko je njemu poznato. Ja smatram da je njegov nadimak El-Kefru, a od njega prenose Muhamed b. Galib Timtam i Ali ibn Harb, a njih dvojica su pouzdani prenosioci. Međutim, Ibn 'Adijj i Ibn Hibban smatraju da je on slab prenosilac. Ovaj njegov hadis, ipak, potvrđuju mnogi drugi hadisi, a Allah najbolje zna.

U djelu *Fevaid Ibn es-Semak* zabilježena je predaja od Džabira b. Abdulaha, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*'Hoćete li da vam kazujem o dženetskim odajama?' Prisutni povikaše: 'Svakako, Allahov Poslaniče, znaš da si nam draži od naših očeva i naših majki.' On reče: 'U Džennetu postoje odaje od različitih vrsta dragulja. Unutrašnjost njihova vidi se izvana, a njihova vanjština vidi se iznutra. U njima je toliko blagodati i užitaka, kakve niko do sada nije vidio niti je o njima čuo.' Rekosmo: 'Allahov Poslaniče, za koga su te odaje?' On odgovori: 'Za one koji budu širili selam, hranili siromašnog, postili redovno, i koji budu klanjali noću dok drugi ljudi budu spavali.' Rekosmo: 'Allahov Poslaniče, a ko to može ispuniti?' On odgovori: 'Sljedbenici moga ummeta mogu to postići, a ja ću vas o tome obavijestiti. Ko sretne svoga brata i nazove mu selam, on širi selam. Ko bude prehranjivao svoju porodicu onoliko koliko im je dovoljno da budu siti, taj hrani siromašne. Ko posti mjesec ramazan, a zatim svakog mjeseca po tri dana, on redovno posti. I, ko u džematu klanja posljednji namaz, jaciju, on klanja noću dok drugi ljudi spavaju, a to su jevreji, kršćani i vatropoklonici.'*" Ovaj sened, iako nije pretjerano pouzdan, ostaje jak i pouzdan ako mu pridodamo prethodno spomenute senede.

POGLAVLJE XXXVII

Stanovnici Dženneta znat će svoja staništa i svoje mjesto u Džennetu kada u njega uđu, iako prije ulaska nisu ništa vidjeli

Uzvišeni Allah kaže: ***"On neće poništiti djela onih koji na Allahovu putu poginu, i On će ih, sigurno, uputiti i prilike njihove poboljšati, i u Džennet ih uvesti, o kome ih je već upoznao."***[189]

Mudžahid kaže: "Stanovnici Dženneta će znati svoje kuće i svoja staništa u Džennetu. Uputit će se prema njima kao da su u njima stanovali otkad su stvoreni, i nikoga neće pitati da im pokaže gdje se nalaze."

Ibn Abbas, prema predaji Ebu Saliha, kaže: "Oni će znati gdje im se nalaze staništa u Džennetu bolje nego što ljudi znaju gdje su im kuće kad izađu iz džamije sa džuma-namaza."

Muhamed b. K'ab kaže: "Oni će ih znati kao što vi na ovom svijetu znate svoje kuće kad se prema njima uputite nakon što iz džamije, sa džuma-namaza krenete."

Ovo su riječi većine mufesira, odnosno sažetak njihovih stavova. Ebu Ubejde, naprimjer, kaže da će Allah ljude upoznati sa njihovim staništima u Džennetu tako da će ih oni jednostavno prepoznati, bez ikakvog vodiča. Mukatil ibn Hajjam kaže: "Obaviješteni smo da će melek koji je zadužen da čuva ljude ići ispred čovjeka u Džennetu, a ovaj će ga slijediti, dok ne dođe do svoje kuće, koju će prepoznati. Melek će ga upoznati sa svim što

[189] Muhammed, 4-6.

mu je Allah u Džennetu dao. Kada čovjek uđe u svoju kuću, odnosno dođe kod svojih žena, melek će se udaljiti od njega." Semle b. Kuhejl kaže da će melek, umjesto njih, pokucati na vrata, a to znači da će im na taj način pokazati koja je njihova kuća.

El-Hasen kaže: "Allah će im, još dok su na dunjaluku, opisati njihove kuće, tako da će ih oni jednostavno prepoznati kad uđu u Džennet." Prema ovom stavu, oni su na dunjaluku upoznati o tome, odnosno, On će ***"...u Džennet ih uvesti, o kome ih je već upoznao."***

Međutim, prema prvom mišljenju, oni će o tome biti upoznati na ahiretu. Neki kažu da ovaj glagol (*'arrefe* - upoznati s nečim) u navedenom ajetu znači lijep i ugodan miris, što preferira Ez-Zudžadž, odnosno značenje ajeta bi bilo da će ih On upoznati s njihovim prijatnim mirisom. Najispravnije je prvo mišljenje, prema kojem će On, slavljen neka je, njih lično obavijestiti i sa njihovim staništima ih upoznati.

U Buharijinom *Sahihu* nalazi se predaja Ebu Seida el-Hudrije, u kojoj stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Kada vjernici budu spašeni Vatre na Sudnjem danu, bit će zadržani na jednom mostu između Dženneta i Džehennema, na kojem će međusobno namirivati štetu i nepravdu koju su jedni drugima na dunjaluku počinili. Kada se očiste, bit će im dopušteno da uđu u Džennet. Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, svako od njih će bolje znati gdje mu je mjesto u Džennetu nego što je znao gdje mu je vlastita kuća na dunjaluku."*

U *Musnedu* Ahmeda ibn Hanbela nalazi se hadis kojeg prenosi Ebu Hurejre, a u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Tako mi Onoga Koji me je poslao s istinom, vi nećete poznavati svoje kuće na dunjaluku bolje nego što će stanovnici Dženneta poznavati svoje supruge i svoje kuće kad uđu u Džennet."*

POGLAVLJE XXXVIII

Kako će sretnici ući u Džennet i čime će biti dočekani

Već smo spomenuli ajet: ***"A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni."***[190] Uzvišeni još kaže: ***"Onoga Dana kada čestite kao uzvanike pred Milostivim sakupimo."***[191]

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Alije, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio upitan o ovom posljednjem ajetu (***Onoga Dana kada čestite kao uzvanike pred Milostivim sakupimo***), pa je rekao: *"Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, kada budu izašli iz svojih grobova svakog od njih će dočekati bijela deva, koja će imati krila na kojima će biti sedla od zlata. Njeni papci će blještati od svjetlosti, korak će im biti dokle oko može vidjeti. Ona će ga odnijeti do dženetskih vrata, a tamo će zateći halku od crvenog rubina na zlatnim pločama. Na vratima Dženneta bit će drvo ispod kojeg će izvirati dva izvora. Kad se s jednog od njih napiju, na licima njihovim pojavit će se blještavilo, a kad se s drugog abdeste, dlake njihove više im neće rasti. Tad će halkom udariti o zlatnu ploču, i svaka će hurija znati da je njen bračni drug stigao. Ona će žuriti da pošalje svoga povjerenika, i on će mu otvoriti vrata. I da Allah, Svemogući i Uzvišeni, nije učinio da dženetlija prepozna slugu, pao bi mu na sedždu, kad vidi njegovu ljepotu i sjaj. On će reći: 'Ja sam tvoj sluga, a ti si ovlašten da mu naređuješ.' On će ga slijediti i ići za njim, dok ne dođe do svoje supruge,*

---

[190] Ez-Zumer, 71.
[191] Merjem, 85.

*koja će biti nestrpljiva. Odmah će izaći iz svoga šatora, zagrlit će ga i reći mu: 'Ti si moja ljubav, a ja sam tvoja ljubav. Ja sam tobom zadovoljna, i nikada se neću naljutiti. Ja sam blaga, i nikada neću biti gruba. Vječno ću biti mlada, i nikada neću ostariti.' Tad će ući u kuću, koja će od poda do plafona biti visoka stotinu laktova, sagrađena na velikoj gromadi bisera i safira, na crvenim, zelenim i žutim prugama, a ni jedna drugoj ne sliče. Tada će doći na svoj divan, na kojem će biti krevet, na krevetu sedamdeset postelja, a na njima sedamdeset drugih supruga. Na svakoj od njih ogrlica, a koštana srž na njihovim stopalima moći će se vidjeti kroz njihovu kožu. On će biti u stanju da u toku jedne noći ima odnos sa svima njima. Ispod njih će neprekidno teći rijeke čiste vode, u kojoj neće biti prljavštine. Bit će to rijeke od čistog meda, koji nije med od pčela; rijeke od vina ukusnog za one koji ga budu pili, a koje ljudi nisu svojim nogama cijedili; rijeke od mlijeka koje ne mijenja svoj ukus, a koje nije mlijeko od stoke. Kada požele hranu, dolete im bijele ptice, podignu svoja krila, i oni jedu na njihovim stranama, u kojoj god boji hoće, i one poslije odlete. Tu je i voće, koje će im blizu biti. Kada god ga požele, grane njegove prikuče se njima, i oni jedu stojeći, ili naslonjeni, ako žele. Zato Allah, Svemogući i Uzvišeni, i kaže: **'A plodovi u oba perivoja nadohvat ruke će stajati.'**[192] Pred njima će biti sluge kao biseri lijepi.'"* Ovaj hadis je *garib*, a njegov sened je slab. Čak postoje sumnje da je seneda spojenog do kraja - *merfu'*. Zapravo, poznato je da je ovo *mevkuf* predaja Alije, r.a.

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju prema kojoj je En-Nu'man ibn Sa'd, govoreći o prethodno spomenutom ajetu: ***"Onoga Dana kada čestite kao uzvanike pred Milostivim sakupimo"***, rekao: "Tako mi Allaha, oni neće biti sakupljeni tako što će svojim nogama doći. Oni će doći na devi kakvu niko do tada nije vidio. Imat će zlatna sedla, a uzde od krizolita. Na njima

[192] Er-Rahman, 54.

će jahati dok ne dođu do dženetskih vrata."

Ali b. el-Dža'd u djelu *El-Dža'dijjat* bilježi predaju Alije, r.a., koji kaže: "A oni koji su se Gospodara svoga bojali, u povorkama će u Džennet biti povedeni. A kada dođu do jednih dženetskih vrata, naići će na drvo ispod kojeg će teći dva izvora. Uputit će se prema njima, kao da im je to naređeno. Kad se napiju vode s jednog izvora, iz njihovih trbuha bit će otklonjena neugodnost i prljavština. Zatim će se uputiti prema drugom izvoru, sa kojeg će se abdestiti. Tada će im lica biti ozarena. Poslije toga njihova koža se nikada neće mijenjati, a njihove dlake više neće rasti, kao da su namazane nekim mastima. Zatim će doći do čuvara dženetske kapije, koji će im reći: ***'Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!'*** Zatim će ih primiti i dočekati mladići koji će oko njih kružiti kao što čeljad na ovom svijetu kruži oko drage osobe koja je upravo stigla iz daleka. Oni će reći: 'Raduj se zbog počasti koju ti je Allah ukazao.' Zatim će jedan mladić otići do njegovih supruga, odnosno hurija krupnih očiju, i reći: 'Došao je taj i taj', po imenu po kojem su ga znali na dunjaluku, a ona će upitati: 'Ti si ga vidio?' Mladić će reći: 'Vidio sam ga, i evo ga, tu je, iza mene.' Jedna od njih bit će nestrpljiva i stajat će odmah na pragu vrata. Kad dođe do svoje kuće, vidjet će da je to dvorac na ogromnom dragom kamenu, koji je na trenutak zelen, žut, crven, ili neke druge boje. Kad podigne svoj pogled prema stropu, vidjet će bljesak munje, i da Allah nije odredio drukčije, od sjaja i blještavila izgubio bi vid. Zatim će spustiti svoj pogled prema hurijama, divanima skupocjenim, peharima postavljenim, jastucima poredanim, i ćilimima raširenim. Gledat će u te blagodati, naslonit će se na svoje divane i reći: 'Hvaljen neka je Allah, Koji nas je na Pravi put uputio; mi ne bismo na Pravome putu bili da nas Allah nije uputio.' Zatim će melek reći: 'Živjet ćete vječno, nikada nećete umrijeti. Tu ćete boraviti, nikad se nećete iseliti. Bit ćete zdravi, nikad se nećete razboljeti.'"

Abdullah b. el-Mubarek kaže: "Obavijestio nas je Sulejman b. el-

Mugire da je Humejd b. Hilal rekao: 'Napomenuto nam je da čovjek, kada uđe u Džennet, dobije poseban izgled, bude obučen i zakićen dženetskom odjećom. Kada mu budu pokazane hurije i sluge, obuzme ga radost od koje bi u drugim okolnostima umro. Tada će mu biti rečeno: 'Ovako kako si se sada obradovao, tako ćeš ovdje zauvijek biti radostan'.'"

Ibn el-Mubarek bilježi predaju u kojoj Ebu Abdurrahman el-Džejli kaže: "Čim rob Božiji uđe u Džennet, dočeka ga sedamdeset hiljada sluga, lijepih poput bisera." On, također, bilježi predaju prema kojoj Ebu Abdurrahman el-Me'afiri kaže: "Za jednog čovjeka u Džennetu će biti postrojeni mladići u dva reda. Toliko će ih biti da on krajeve njihove neće moći vidjeti. Kad on krene, i oni će krenuti za njim."

Ebu Ne'im kaže: "Obavijestio nas je Ebu Seleme da je Ed-Dahhak rekao: 'Kada vjernik uđe u Džennet, ispred njega će ići melek koji će mu reći: 'Pogledaj, i reci šta vidiš?' On će reći: 'Vidim dvoraca od zlata i srebra najviše što sam ikad vidio, i najviše prijatelja.' Melek će tada reći: 'Sve ovo pripada tebi.' Kad im se približi, oni će ga na svakim vratima dočekivati i govoriti: 'Mi smo ovdje radi tebe.' Zatim će mu melek reći: 'Nastavi dalje, i reci šta vidiš?' On će uzviknuti: 'Nikad ovoliko vojske, šatora i divnog društva nisam vidio.' Melek će mu reći: 'Sve ovo pripada tebi.' Kad stigne do njih, oni će mu se obratiti: 'Mi smo ovdje radi tebe'.'"

U oba sahiha je zabilježen hadis Sehle b. Sa'da, u kojem stoji da je Allahov poslanik, s.a.v.s., rekao: "U Džennet će, sigurno, ući sedamdeset hiljada, ili sedam stotina hiljada sljedbenika moga ummeta, držeći se jedni za druge, a prvi neće ući dok i posljednji ne uđu. Lica će im blještati od sjaja, poput punog Mjeseca u uštapu."

POGLAVLJE XXXIX

Osobine stanovnika Dženneta (tjelesne i moralne, njihova visina i debljina, njihov životni vijek)

Imami-Ahmed bilježi predaju Ebu Hurejre, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Uzvišeni Allah je stvorio Adema, koji je tada bio šezdeset laktova visok. Kada ga je stvorio, rekao je: 'Idi i poselami onu skupinu' - a jedna skupina meleka je sjedila - 'i poslušaj kako će ti otpozdraviti, jer će to biti pozdrav tvoj i tvoje porodice.' On je otišao i rekao: 'Es-selamu alejkum', a oni mu uzvratiše: 'Es-selamu alejke ve rahmetullahi.' Tako su oni u pozdravu dodali* ve rahmetullahi. *Svako ko uđe u Džennet bit će u obliku Adema, visok šezdeset laktova. Njegovi potomci su se, vremenom, smanjivali, do visine koja je nama danas poznata."* Ovaj hadis je mutefek alejhi.

Imami-Ahmed bilježi predaju Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će, svi do jednog, u Džennet ući kao golobradi mladići, bijele kože, kovrdžave crne kose, u trideset trećoj godini starosti, u obliku Adema - šezdeset laktova visoki, a sedam široki."*

Tirmizija bilježi predaju Muaza b. Džebela, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Svi ljudi će ući u Džennet kao golobradi mladići, crne kose, u trideset trećoj godini starosti."* On kaže da je ovaj hadis hasen garib.

Ebu Davud bilježi predaju Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta bit će proživljeni u obliku Adema, kao golobradi mladići kovrdžave crne kose. Imat će trideset i tri*

godine. Zatim će biti odvedeni do jednog drveta u Džennetu, gdje će biti obučeni u dženetsku odjeću, koja poslije toga nikad neće biti pohabana, a i vječni će mladići ostati."

Tirmizija bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko god, od stanovnika Dženneta, na ovom svijetu umre, bio mlad ili star, imat će trideset godina, i poslije toga više neće stariti. Isto je i sa stanovnicima Džehennema."* Ako je prenosilac ovo dobro zapamtio, ovaj hadis nije u kontradikciji sa prethodnim hadisima. Jer, kad Arapi nešto određuju brojem sa dodatkom i nekoliko, oni to rade tako što nekad spomenu dodatak, a nekad ga izostave. Ovo je, uostalom, poznato i u govorima drugih naroda.

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta ući će u njega visoki šezdeset laktova, lijepi kao Jusuf, trideset i tri godine stari, poput Isaa, a govorit će jezikom Muhammeda, golobradi, kovrdžave i crne kose."*

Ibn Vehb bilježi predaju Ebu Hurejre, koji veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta ući će u njega u obliku Adema, šezdeset laktova visoki, i prema toj visini su im sačinjeni kreveti i divani."*

Već smo spomenuli kako će prva skupina koja bude ulazila u Džennet blještati u sjaju poput punog Mjeseca u uštapu, a da će oni koji uđu posljednji biti sjajni poput najsjajnije zvijezde na nebu. Što se njihovog morala tiče, Uzvišeni Allah kaže: ***"I Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjediti."***[193]

U oba sahiha zabilježen je hadis: *"Po ponašanju će svi biti jednaki, a po obliku poput Adema, a.s., šezdeset laktova visoki."* Ovdje se misli na

[193] El-Hidžr, 47.

istovjetnu visinu, debljinu i dob, što ne znači da se neće po ljepoti, možda, razlikovati.

Što se tiče njihovog ahlaka i stanja njihovih srca, već smo spomenuli hadis koji prenosi Ebu Hurejre, o prvoj skupini koja će ući u Džennet, u kojem stoji da u njihovim srcima neće biti mržnje jednih prema drugima, odnosno da će Allaha slaviti i veličati ujutro i naveče.

Isto je Allah Uzvišeni opisao i njihove hurije, riječju *etrab*, tojest iste životne dobi, što znači da među hurijama neće biti starih i mladih.

U svemu ovome krije se određena mudrost. Jer, čovjek ovakve konstrukcije i u ovoj životnoj dobi u punoj je snazi i sposoban da uživa u blagodatima i slastima koje su mu priređene, jer će u jednom danu imati priliku susresti se i sa stotinu djevica, o čemu će, ako Bog da, biti riječi nešto kasnije.

Također, može se uvidjeti sklad između visine i širine, jer kad bi jedno bilo povećano u odnosu na drugo, izgubio bi se sklad, odnosno čovjek bi bio visok a mršav, odnosno debeo a nizak, što u oba slučaja ne odgovara jedno drugom. A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XL

O onima sa najvišim stepenom u Džennetu, a najodabraniji od njih bit će prvak Ademovih, a.s., potomaka

Uzvišeni kaže: ***"Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni izdigao. A Isau, sinu Merjeminu, jasne smo dokaze dali."***[194]

Mudžahid i drugi kažu: "***S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni izdigao***, znači da je to Muhammed, s.a.v.s."

U hadisu koji govori o Israu (Noćnom putovanju), a koji je muttefek alejhi, stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon što je došao na mjesto na kom je bio Musa, čuo da je Musa, a.s, rekao: *"Gospodaru, nisam mislio da ćeš ikoga iznad mene uzdići."* A zatim je Muhamed, s.a.v.s., bio uzdignut do prostranstava koja zna samo Allah, a prešao je čak i *Sidretul-munteha*.

U Muslimovom *Sahihu* zabilježena je predaja Amra b. el-'Asa, koji kaže da je čuo kako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Kada čujete mujezina da uči ezan, govorite isto što i on izgovara, zatim na mene donesite salavat. Ko na mene donese jedan salavat, Allah će na njega deset salavata donijeti. Zatim, tražite za mene vesilu. To je stepen u Džennetu koji će imati samo jedan Božiji rob, a ja se nadam da ću ja biti taj. Ko bude za mene tražio vesilu, imat će moj šefa'at."*

U Muslimovom *Sahihu* je i predaja El-Mugire b. Šu'be, koji kaže da

---

[194] El-Bekare, 253.

je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Musa je upitao svoga Gospodara koji je najniži stepen u Džennetu. On mu je odgovorio: 'Kad svi stanovnici Dženneta uđu u njega, doći će neki čovjek kome će biti rečeno da i on uđe. On će pitati: 'Gospodaru, kako, kad su ljudi već zauzeli svoja staništa i primili svoje darove?' Tada će mu biti rečeno: 'Da li si zadovoljan da imaš onoliko koliko je imao jedan od kraljeva na zemlji?' On će odgovoriti: 'Zadovoljan sam, Gospodaru.' Gospodar će reći: 'To tebi pripada, i još toliko, i još toliko, i još toliko, i još toliko.' Kada peti put to isto ponovi, čovjek će reći: 'Zadovoljan sam, Gospodaru.' Musa reče: 'Gospodaru, kome pripada najviši stepen?' Allah odgovori: 'To će biti oni koje sam Ja odabrao, ukazao im počasti kod Sebe i obilježio ih. Bit će im dato ono što oko nije vidjelo, što uho nije čulo, i što niko ni zamisliti ne može.'"*

Tirmizija u svome *Sunenu* bilježi predaju Ibn Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Najniže stanište u Džennetu je ono u kojem će njegov stanovnik moći gledati svoje bašče, supruge, blagodati, poslugu i svoje divane; a putovanje kroz njega traje hiljadu godina. Najviši stepen počasti kod Allaha imat će onaj koji bude mogao gledati Njegovo lice ujutro i naveče.' Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio ajet:* ***'Toga dana neka će lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati.'"***[195] Ovaj hadis je u više verzija prenesen od Israila, Suvejra, i od Ibn Omera, ali te predaje nisu *merfu'*. Abdul-Melik b. Ebdžer bilježi ga kao *mevkuf* hadis.

Et-Taberani u svome *Mu'džemu* bilježi *merfu'* hadis Ibn Omera: *"Najniži stepen u Džennetu pripast će čovjeku kojem će trebati dvije hiljade godina da pregleda svoje carstvo. On će gledati u svoje supruge, divane i poslugu."*

Imami-Ahmed bilježi predaju Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Najniži stepen u Džennetu podijeljen je u sedam*

[195] El-Kijame, 22,23.

deredža, a takav će čovjek boraviti na šestoj. Imat će tri stotine sluga, jest će tri stotine jela.' Nisam siguran da li je rekao, 'osim iz zlatne'. 'Svaka posuda bit će različite boje. Prvo jelo bit će mu slatko kao i posljednje. Sa pićem će biti isto tako. On će reći: 'Gospodaru, ako dozvoliš, mogao bih sa ovim nahraniti i napojiti svo stanovništvo Džehennema, a da se meni ništa ne umanji.' Od hurija će imati sedamdeset i dvije supruge, pored njegovih supruga sa ovog svijeta, a jedna od njih dolazi na jednu milju prostora.'" En-Nesai smatra da je jedan od prenosilaca u senedu ovog hadisa, po imenu Sukejn b. Abdul-Aziz, slab prenosilac, a Medžhur smatra da je Šehr b. Havšer, također, slab prenosilac. Ovaj je hadis *munker* (odbačen), jer se suprotstavlja vjerodostojnim hadisima. Dužina od šezdeset lakata ne može biti prostor za nekoga, ako se uzme u obzir milja kojom se mjeri na zemlji.

O prvoj skupini vjernika koja će ući u Džennet, u oba sahiha, zabilježeno je i to da će imati po dvije supruge od hurija očiju krupnih. Kako je moguće, onda, da stanovniku Dženneta sa najnižim stepenom pripadnu sedamdeset i dvije hurije?! Poznato je i to da će, od stanovnika Dženneta sa ovog svijeta, najmanje biti žena. Kako je moguće, onda, da od onih koji će u Džennetu dobiti najmanju nagradu bude onih kojima će pripasti toliko hurija?! Također, Dženneti od zlata su iznad onih od srebra. Kako, onda, da oni sa najnižim stepenom budu u Džennetima od zlata?!

Ed-Devlabi kaže: "Šehr b. Hvšeb uopće ne prenosi hadis kako čine drugi ljudi." Ibn Avn kaže da je Ibn Hvšeb odbačen kao nepouzdan ravija. En-Nesai i Ibn 'Adij kažu da on nije pouzdan, a Ebu Hatim ističe da se njegova predaja ne prihvata. Slično su postupili Šu'be i Jahja ibn Seid, a njih dvojica su, možda, najmjerodavniji u hadisu, poznavanju prenosilaca hadisa, te njegovim skrivenim mahanama. I, premda rijetki muhaddisi drže da je njegov hadis dobar, to nikako na znači da se neće odbaciti njegova predaja koja je kontradiktorna onome što prenose pouzdani prenosioci. A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XLI

Dar koji će stanovnici Dženneta dobiti kada u njega uđu

Muslim u svome *Sahihu* bilježi hadis Sevbana, koji kaže: *"Bio sam kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad mu dođe jedan jevrejski rabin i reče: 'Es-selamu alejke, Muhammede.' Ja ga gurnuh tako da on malo skiknu i upita: 'Zašto me gurkaš?' Ja odgovorih: 'Zar ne bi trebalo da kažeš: 'O Allahov Poslaniče?' Jevrej reče: 'Mi njega zovemo imenom koje je dobio od svoje porodice.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaza: 'Moje je ime Muhammed, onako kako me prozvaše u mojoj porodici.' Jevrej reče: 'Došao sam da te nešto pitam.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita: 'Hoće li ti koristiti ono što ti budem govorio?' On odgovori: 'Sav ću se u uho pretvoriti.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., drvetom koje mu je bilo u ruci prostruga po zemlji i reče: 'Pitaj.' Jevrej reče: 'Gdje će ljudi biti kada se zemlja drugom zemljom zamijeni?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'U tami ispod mosta.' On upita: 'Ko će prvi od ljudi na Sudnjem danu dobiti dopuštenje za polaganje računa?' Poslanik odgovori: 'Siromašni muhadžiri.' Jevrej reče: 'Kakav će dar dobiti kad uđu u Džennet?' Poslanik odgovori: 'Okrugli ligament jetre od kita.' Jevrej upita: 'Šta će poslije toga ručati?' Poslanik reče: 'Bit će im zaklan bik iz Dženneta, koji se hranio dženetskim plodovima.' On upita: 'Šta će piti?' Poslanik reče: 'Sa izvora koji se zove Selsebil.' Jevrej reče: 'Istinu si rekao.' Zatim dodade: 'Došao sam da te još upitam nešto što ne zna niko od stanovnika zemlje, osim vjerovjesnika, ili, možda, jedan ili dva čovjeka.' Poslanik upita: 'Koristit će ti ako ti to odgovorim?' On*

odgovori: 'Spreman sam da čujem.' Zatim reče: 'Došao sam da te upitam za dijete?' Poslanik odgovori: 'Muška sjemena tečnost je bijela, a ženska žuta. Kada se sastanu, i kada muška tečnost nadvlada, bit će muško, sa dopuštenjem Uzvišenog Allaha, a ako ženska sjemena tečnost nadvlada, bit će žensko, voljom Uzvišenog Allaha.' Jevrej reče: 'Istinu si rekao, i ti si, doista, vjerovjesnik.' Kad se udaljio, Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ovaj čovjek me je pitao to što ste čuli, a ja o tome nikakvog znanja nisam imao dok me Allah Uzvišeni nije tim znanjem okitio.'"

U Buharijinom *Sahihu* zabilježena je predaja Enesa, koji kaže: *"Abdullah b. Selam čuo je (poslije Hidžre) da Allahov Poslanik, s.a.v.s., dolazi u Medinu, dok je ubirao hurme u svojoj bašči. Odmah je otišao kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i rekao mu: 'Postavit ću ti tri pitanja, na koja zna odgovoriti samo vjerovjesnik: Koji je prvi predznak Sudnjeg dana? Koja je prva hrana koju će stanovnici Dženneta jesti? I, ko određuje, otac ili mati, da li će se muško ili žensko dijete roditi?' Poslanik reče: 'Džibril me je maloprije o tome obavijestio.' 'Džibril?', upita on. 'Da', odgovori Poslanik. Abdullah mu reče: 'On je neprijatelj Jevreja među melecima.' Poslanik, a.s., citirao je potom ajet: **'Reci: 'Ko je neprijatelj Džibrilu? - a on, Allahovom voljom, tebi stavlja na srce Kur'an',**[196] a zatim rekao: 'Što se tiče prvog predznaka Sudnjeg dana, to je vatra koja će sakupiti ljude od istoka do zapada. Prva hrana koju će stanovnici Dženneta jesti, okrugli je ligament jetre od ribe (kita). A, kada muška sjemena tečnost preduhitri žensku, rodit će se muško, a kada ženska sjemena tečnost preduhitri mušku, rodit će se žensko.' Tada Abdullah reče: 'Svjedočim da je samo Allah Bog, i svjedočim da si samo ti Poslanik. Allahov Poslaniče, Jevreji su narod koji će se preneraziti kada saznaju da sam ja primio islam, i prije nego što ih upitaš oni će me napasti.' Kad dođoše Jevreji, Poslanik ih upita: 'Kakav je među vama čovjek Abdullah?' Oni rekoše: 'Najbolji*

[196] El-Bekare 97.

je među nama i sin najboljeg među nama, naš prvak i sin našeg prvaka.' On im reče: 'Šta biste rekli kada bi Abdullah primio islam?' Oni rekoše: 'Ne dao Bog da se to desi.' Tada izađe Abdullah i reče: 'Svjedočim da je samo Allah Bog, i svjedočim da je Muhammed Allahov poslanik.' Oni tada rekoše: 'On je najgori među nama, i sin najgoreg među nama', te ga tako omalovažiše. On reče: 'Evo čega sam se bojao, Allahov Poslaniče.'"

U oba sahiha je hadis kojeg prenosi Ata' b. Jesar od Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Kad nastupi Smak svijeta, Zemlja će biti kao jedan hljeb koji će Silni Svojom rukom razlomiti stanovnicima Dženneta, kao što neko od vas na putovanju razlomi hljeb.' Tada dođe jedan Jevrej i reče: 'Neka te Milostivi blagoslovi, o Ebu Kasime. Hoćeš li da te obavijestim o staništu stanovnika Dženneta na Sudnjem danu?' Poslanik odgovori: 'Svakako.' Čovjek reče: 'Zemlja će biti kao jedan hljeb, kako je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.' Tada Vjerovjesnik, s.a.v.s., pogleda u nas i nasmija se tako da su mu se vidjeli kutnjaci, pa zatim upita: 'Pa hoćeš li ti da te obavijestim čime će začiniti hljeb?' 'Svakako', odgovori on. Poslanik reče: 'Prismakat će sa mesom velike ribe.' 'A šta je to?', reče. Poslanik odgovori: 'Bik i velika riba, čije će okrugle ligamente jetre jesti sedamdeset hiljada duša.'"*

POGLAVLJE XLII

O dženetskom povjetarcu, i sa kolike razdaljine puše

Taberanija bilježi predaju Abdullaha b. Amra, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ko ubije* zimiju *(nemusliman koji živi pod zaštitom islamske države, op. prev.), neće osjetiti miris Dženneta, a njegov vjetar dospijeva na razdaljinu od stotinu godina."* Ovaj hadis bilježi i Buharija, ali navodi da je riječ o razdaljini od četrdeset godina.

Tirmizija bilježi predaju od Ebu Hurejre, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ko ubije čovjeka pod zaštitom Allaha i Njegovog Poslanika, prekršio je ugovor sa Allahom i neće osjetiti miris Dženneta. Njegov miris se osjeti na razdaljini od sedamdeset ljeta."* On ističe da je ovaj hadis, kao i druga verzija koju prenosi Ebu Bekre, *hasen sahih*. Muhamed b. Abdulvahid kaže: "Sened ovog hadisa je, po meni, vjerodostojan i ispunjava kriterije Buharijinog *Sahiha*."

Taberanija, također, bilježi predaju Ebu Hurejre, prema kojoj je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ko ubije nakoga ko je ugovorom zaštićen, i to učini bespravno, neće osjetiti miris Dženneta, a njegov miris se osjeti na daljinu od stotinu godina."*

Taberanija bilježi i predaju Ebu Bekrea, koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako veli: *"Miris Dženneta se osjeti na daljinu od stotinu godina."* Nema kontradiktornosti među ovim izrazima, na bilo koji način.

Autori dva poznata sahiha bilježe hadis Enesa, koji kaže: "Moj amidža nije bio učesnik Bitke na Bedru sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i to mu je teško padalo. Govorio je: 'Prvi boj u kojem je Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

učestvovao meni je promakao. Ako mi Allah omogući da nekad poslije budem u prilici učestvovati u nekom boju, Allah će mi pokazati šta treba da učinim.'" Enes dalje kaže: "Bilo ga je strah bilo šta drugo govoriti. Bio je prisutan sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Uhudu. U putu ga je sreo Sa'd b. Muaz i pitao kuda će. On mu je odgovorio: 'Tačno kod Uhuda osjećam miris Dženneta.' Borio se dok nije poginuo, a na njegovom tijelu pronađeno je osamdeset i nekoliko uboda i rana. Njegova sestra, tetka Rabija bint en-Nadr, kaže da ga je mogla poznati jedino po vrhovima njegovih prstiju. Tada je objavljen ajet: ***'Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu, ima ih koji su poginuli, i ima ih koji to očekuju.*** '[197]" Enes na kraju kaže da su ashabi smatrali kako je objavljeni ajet govorio upravo o njemu i njemu sličnim ashabima.

Dženetski miris je dvovrstan. To je miris koji duše na ovom svijetu često osjete, ali ne i ljudi, te miris koji je moguće osjetiti čulom mirisa, kao što se osjeti miris cvijeća, i tome slično. Što se tiče ovog svijeta, njegov miris mogu osjetiti samo oni kojima to Allah dopusti, kao što su vjerovjesnici i poslanici. Takav je miris, možda, osjetio Enes b. en-Nadr, a možda je i ono što smo prvo spomenuli.

Ebu Ne'im bilježi predaju Ebu Hurejre, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Miris Dženneta se osjeti na daljini od pet stotina godina."* Taberanija bilježi predaju od Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Miris Dženneta se osjeti na daljini od hiljadu godina, a neće ga osjetiti, tako mi Allaha, onaj ko je neposlušan svojim roditeljima, kao i onaj ko kida rodbinske veze."*

Ebu Davud et-Tajalisi u svome *Musnedu* bilježi predaju Abdullaha b. Amra b. el-'Asa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kome od njegovog oca bude draži neko drugi, neće osjetiti miris Dženneta, a*

[197] El-Ahzab, 23.

njegov miris se osjeti na daljini od pet stotina godina."

Uzvišeni Allah je robovima Svojim na ovom svijetu pokazao neke tragove Dženneta, poput lijepog mirisa, slatkih uživanja, lijepih pogleda, divnog voća, blagostanja i radosti.

Ebu Ne'im bilježi predaju prema kojoj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Uzvišeni Allah kaže Džennetu: 'Pusti miris svoj', i on pojača svoj miris."* To je svježina koju ljudi u zoru mogu osjetiti.

Isto tako, Uzvišeni Allah učinio je da vatra ovog svijeta, njena žestina, bol i tuga koju izaziva, podsjeća na ahiretsku vatru. Uzvišeni za ovu našu vatru kaže: ***"Mi smo je učinili opomenom."*** Vjerovjesnik, s.a.v.s., obavijestio je da su žestina toplote i hladnoće džehenemski valovi.

Stoga je nužno da se ljudi osvjedoče da ih može zapahnuti miris Dženneta, i na njega ga podsjetiti.

POGLAVLJE XLIII

Ezan kojeg će učiti dženetski mujezin

Muslim u svome *Sahihu* bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije i Ebu Hurejre, u kojoj stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Glasnik će dozivati: 'Došlo je vrijeme da budete zdravi i da nikada ne budete bolesni, da živite i da nikada ne umirete, da budete mladi i da nikada ne starite, te da uživate u blagodatima i da više nikada ne budete nesretni.'"* Ove Poslanikove riječi potvrđuju ono što je kazano u Kur'anu: ***"I njima će se doviknuti: 'Taj Džennet ste u nasljedstvo dobili za ono što ste činili!'"***[198]

Ibn ebi Šejbe, također, bilježi predaju od dvojice spomenutih ashaba, u kojoj stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tumačeći gore spomenuti ajet, rekao: *"Glasnik će im govoriti: 'Bit ćete zdravi i nikada više nećete bolovati, vječno ćete boraviti i nikada više nećete umirati, i u sreći i blagostanju ćete uživati i nikada više nećete nesretni biti.'"*

U Muslimovom *Sahihu* nalazi se predaja Suhejba, prema kojoj je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Kada stanovnici Dženneta uđu u njega, a stanovnici Vatre uđu u Džehennem, glasnik će dozivati: 'O stanovnici Dženneta, imate zakazan susret kod Allaha.' Oni će reći: 'Kako to?! Zar vaga nije prevagnula u našu korist, zar naša lica nisu bjelinom ozarena, zar nas Allah nije uveo u Džennet i spasio od džehenemske vatre?!' Tada će biti otkriven zastor i oni će gladati u Allaha. Tako mi Uzvišenog, sve ono*

[198] El-E'araf, 43.

što im je Allah dao neće im tog trenutka biti draže od gledanja Njegovog bića."

Abdullah el-Mubarek bilježi predaju prema kojoj je Ebu Musa el-Eš'ari, govoreći sa minbera u Basri, rekao: "Uzvišeni Allah će na Sudnjem danu stanovnicima Dženneta poslati meleka, koji će im reći: 'O stanovnici Dženneta, da li vam je Allah dao ono što vam je obećao?' Oni će tada pogledati oko sebe i, vidjevši ukrase, rijeke, i čiste hurije, reći će: 'Da, Allah nam je dao ono što nam je obećao.' To će reći tri puta. Opet će pogledati, i vidjet će da je sve od onoga što im je obećano na svome mjestu, pa će opet potvrdno odgovoriti. Melek će tada reći: 'Ostalo je još nešto, jer Allah kaže: ***'One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga!'***[199] Poslanik, a.s., rekao je: *'Nagrada je Džennet, a više od toga je gledanje u Allahovo lice.'"*

U oba sahiha je predaja Ebu Seida el-Hudrija, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Uzvišeni Allah reći će stanovnicima Dženneta: 'O stanovnici Dženneta', a oni će mu odgovoriti: 'Odazivamo Ti se, Gospodaru naš, i stojimo Ti na raspolaganju.' On će reći: 'Jeste li zadovoljni?' Oni će odgovoriti: 'Kako ne bismo bili zadovoljni, kad si nam dao ono što nisi dao nikom od Svojih stvorenja!' Allah će reći: 'Dat ću vam nešto što je vrednije od toga.' Oni će reći: 'Gospodaru naš, a šta je vrednije od toga?' Allah će odgovoriti: 'Obuhvatit ću vas Svojim zadovoljstvom, tako da se nikada na vas neću rasrditi.'"*

Buharija je u svome *Sahihu* jedno poglavlje naslovio kao *Razgovor Gospodara sa stanovnicima Dženneta*, a mi ćemo u jednom posebnom poglavlju napomenuti hadise koji o tome govore.

Buharija i Muslim bilježe predaju Nafi'a, od Ibni-Omera, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kada stanovnici Dženneta uđu u njega, a*

[199] Junus, 26.

stanovnici Vatre u Džehennem, među njima će ostati mujezin, glasnik koji će govoriti: 'O stanovnici Dženneta, nema više smrti', i: 'O stanovnici Džehennema, nema više smrti! Svako ostaje vječno tu gdje jest.'" Ovaj ezan, ili proglas, iako će biti između Dženneta i Džehennema, moći će čuti svi stanovnici Dženneta i Džehennema. Stanovnici Dženneta će imati i drugi poziv, kada budu pozvani da posjete svoga Gospodara - slavljen i uzvišen neka je - kada će im biti poslan melek koji će im to razglasiti, i oni će požuriti u posjetu. Dakle, nešto slično kao što mujezin petkom poziva na džumu, ali o tome će biti više riječi u narednim poglavljima.

POGLAVLJE XLIV

Dženetsko drveće, bašče i hladovina

"A oni sretni - ko su sretni?! Bit će među lotosovim drvećem bez bodlji, i među bananama plodovima nanizanim, i u hladovini prostranoj, pored vode tekuće i usred voća svakovrsnog, kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti."[200] Uzvišeni, također, kaže: ***"Puna stabala granatih."***[201] I kaže: ***"U njima će biti voća, i palmi - i šipaka."***[202] Izraz *mahdud* u prvospomenutom ajetu znači drvo sa kojeg su odstranjene bodlje. Ovo je mišljenje Ibn Abbasa, Mudžahida, Katade i drugih.

Ebu Davud bilježi predaju Utbe b. Abdu-Selemija, koji kaže: "Sjedio sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kad mu je došao neki beduin i upitao ga: 'Allahov Poslaniče, čuo sam te kako spominješ da u Džennetu ima jedno drvo, a meni nije poznato koje drvo ima više bodlji od njega', misleći na drvo *et-talh*. Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *'Uzvišeni Allah je dao da umjesto svake bodlje bude jedan plod, poput jajca čvrstog jarca. Imat će sedamdeset boja i okusa, i ni jedna neće biti slična drugoj.'"*

Abdullah b. el-Mubarek kaže: "Obavijestio nas je Safvan b. Amr da je Selim b. Amir rekao: 'Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., imali su običaj kazati kako je Allah dao da imaju koristi od beduina i njihovih pitanja. Jednom je došao neki beduin i rekao: 'Allahov Posլaniče, Allah u Kur'anu spominje kako u Džennetu ima jedno nezgodno drvo, a ja ne

[200] El-Vaki'a, 27-33.
[201] Er-Rahman, 48.
[202] Er-Rahman, 68.

mislim da u Džennetu ima bilo kakvo drvo koje može uznemiriti njegove stanovnike.' Allahov Poaslanik, s.a.v.s., reče: *'A koje je to drvo?'* Beduin odgovori: 'Lotosovo drvo. Ono zaista ima nezgodne bodlje.' Poslanik mu reče: *'A, zar Allah nije rekao:* ***'Bit će među lotosovim drvećem bez bodlji'****?! Allah je otklonio njegove bodlje i na njihovo mjesto postavio plodove.'"*

Izraz *et-talh* u dvadeset devetom ajetu spomenute sure, prema većini komentatora Kur'ana, znači drvo banane. Ovo je stav Alije b. ebi Taliba, Ibn Abbasa, Ebu Hurejre i Ebu Seida el-Hudrija.

Drugi kažu da je riječ o velikom i dugačkom drvetu, odnosno drvetu sa mnogo bodlji koje raste u pustinjama (akacija, bagrem). Ovo drvo daje svjetlo, ugodan miris i veliku hladovinu. Umjesto bodlji, nanizano je plodovima.

Ibn Kutejbe veli: "To je drvo na kojem su nanizani plodovi, ili lišće sa plodovima, od vrha do dna, tako da nema grane bez plodova." Mesruk kaže: "Lišće dženetsko je poredano na drveću, od stabla do krošnje. Njegove rijeke teku i ne ostavljaju pukotine (jarke) iza sebe." El-Lejs veli: "Et-talh je drvo, ili bujno isprepleteno drvo, koje nema povijenih bodlji, jedna od najljepših bijelih akacija." Ebu Ishak kaže. "Moguće je da je riječ o bujno isprepletenom drvetu, jer kroz njega prodire lijepa svjetlost, i ono ima tako izoštren miris."

Ljudima je obećano ono što liči njima poznatom, i što vole. Međutim, to je mnogo vrednije u odnosu na ono što je njima poznato, kao što je sve u Džennetu vrednije od onoga što je na dunjaluku. Zapravo, od dunjalučkih stvari u Džennetu postoje samo njihova imena. Jasno je da su oni koji su ovaj izraz protumačili kao *banana* time željeli pokazati kako su banane lijepo nanizane. Jer, *et-talh* u arapskom jeziku znači *veliko pustinjsko drvo* (bagrem, akacija), a Allah najbolje zna.

U oba sahiha je predaja Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu postoji drvo kroz čiji hlad putnik putuje stotinu*

*godina a da ga ne pređe. Možete čitati o tome u ajetu: '...**u hladovini prostranoj**'.*" U istim hadiskim zbirkama je i predaja Sehla b. Sa'da, prema kojoj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*U Džennetu postoji drvo kroz čiji hlad jahač putuje stotinu godina a da ga ne pređe.*" Ebu Hazim bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*U Džennetu postoji drvo kroz čiji hlad konjanik, na brzom konju plemenite rase, putuje stotinu godina a da ga ne pređe.*" Imami-Ahmed u svome *Musnedu* bilježi predaju Ebu Hurejre, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*U Džennetu postoji drvo kroz čiji hlad konjanik putuje sedamdeset, ili stotinu godina a da ga ne pređe, a to je drvo u Džennetu vječnosti (Džennetul-huldi).*"

Veki' bilježi predaju Ebu Hurejre: "U Džennetu postoji drvo kroz čiji hlad konjanik putuje stotinu godina. Proučite, ako želite, ajet o hladovini prostranoj." Kada je to čuo K'ab, rekao je: "Istinu je rekao, tako mi Onoga Koji je objavio Tevrat na jeziku Musaa i Furkan na jeziku Muhammeda, s.a.v.s. Kada bi čovjek zajahao mladu životinju, pa zatim kružio oko debla stotinu godina, ne bi ga uspio obići, a već bi ostario i iznemogao. Uzvišeni Allah ga je zasadio Svojom rukom, i u njega udahnuo Svoga duha, a njegovi korijeni dosežu do izvan zidova Dženneta. Nema u Džennetu ni jedne rijeke a da ne izvire ispod tog drveta."

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju od Ibn Abbasa, koji kaže: "Hladovina prostrana označava drvo u Džennetu koje ima toliki hlad da ga vrijedan konjanik ne može preći za stotinu godina, krećući se u bilo kojem pravcu od njega. U tu hladovinu dolaze stanovnici Dženneta, kao i oni koji stanuju u posebnim dženetskim odajama i međusobono razgovaraju. Neki od njih se prisjeti dunjalučkih užitaka i nešto poželi, pa Allah pošalje miris Dženneta, koji preko tog drveta izaziva takve osjećaje sa dunjaluka."

U Tirmizijevom *Sunenu* nalazi se predaja Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Svako drvo u Džennetu ima deblo od zlata.*" Za ovaj hadis Tirmizija kaže da je *hasen* hadis.

Ebu Hurejre veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah kaže: 'Pripremio sam za Moje dobre robove ono što niko nije vidio, ono što niko nije čuo i ono što niko ne može zamisliti. Proučite ajet, ako želite:* ***'I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju'.***[203] *U Džennetu ima jedno drvo čiji hlad konjanik ne može preći ni za stotinu godina. Prisjetite se ajeta:* ***'U hladovini prostranoj'.*** *Mjesto na kome je u Džennetu moguće osjetiti bol*[204] *bolje je od dunjaluka i svega što je na njemu. Ako hoćete, prisjetite se ajeta:* ***'I ko bude od Vatre udaljen i u Džennet uveden - taj je postigao šta je želio'.*** *'"*[205] Na ovakav način ovaj hadis bilježe Tirmizija, Nesaija i Ibn Madže, a samo prvi dio ovog hadisa se nalazi u dva sahiha.

U Buharijinom *Sahihu* nalazimo predaju Enesa ibn Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima jedno drvo čiji hlad konjanik ne može preći ni za stotinu godina. Prisjetite se ajeta:* ***'U hladovini prostranoj, pored vode tekuće'.*** *"*

Ibn Vehb bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je jedan čovjek upitao: *"'Allahov Poslaniče, šta je to Tuba?' Poslanik, a.s., reče: 'To je drvo u Džennetu čiji hlad konjanik ne može preći ni za stotinu godina, a iz čaški njegovih cvjetova je dženetska odjeća.'"*

Harmele ovu predaju bilježi sa dodatkom, također od Ebu Seida, koji kaže da je neki čovjek upitao: "'Allahov Poslaniče, drvo Tuba je za one koji su tebe vidjeli i povjerovali u tebe i tvoju objavu?' Poslanik, a.s., reče: *'Tuba drvo je za one koji su me vidjeli i meni povjerovali, ali Tuba, Tuba i Tuba*[206] *i onima koji su mi povjerovali a nisu me vidjeli.'* Čovjek ponovo upita: 'Allahov Poslaniče, šta je to Tuba?' Poslanik, a.s., odgovori: *'To je*

[203] Es-Sedžda, 17.
[204] Misli se, vjerovatno, na bodlje bagrema, o kojima je bilo riječi, premda je već rečeno da one ne mogu ubosti, odnosno da nisu kao one koju su nama poznate. (Prim. prev.)
[205] Alu-Imran, 185.
[206] Tuba u arapskom jeziku znači "Blago onome!" (Prim. prev.)

drvo u Džennetu čiji hlad konjanik ne može preći ni za stotinu godina, a iz čaški njegovih cvjetova je dženetska odjeća.'"

Početak ovog hadisa nalazi se i u *Musnedu* Ahmeda b. Hanbela, a njegova verzija glasi: *"Tuba drvo je za one koji su me vidjeli i meni povjerovali, ali Tuba i onima koji su mi povjerovali, a koji me nisu vidjeli!"*, kazao je Poslanik, ponavljajući ovo posljednje sedam puta.

Ibn el-Mubarek bilježi predaju prema kojoj je Ibn Abbas rekao: "Korijeni dženetskih palmi su od zelenog smaragda. Korijeni njegovih grana su od crvenog zlata. Od njegovog lišća je dženetska odjeća. Od njega su njihovi zlatni nakiti i ukrasi. Njegovi plodovi su veliki poput zemljanog krčaga i vedra za vodu, bjelji od mlijeka, slađi od meda, i u njima nema košpica."

Ahmed b. Hanbel bilježi predaju prema kojoj je Utbe b. Abdus-Semli rekao: "Dođe neki beduin kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i upita ga o Havdu (jednom izvoru, rijeci u Džennetu, op. prev.), a zatim ga još upita: 'Ima li u Džennetu kakvog voća?' *'Ima'*, odgovori mu Poslanik. 'A ima i neko drvo koje se zve Tuba', dodade beduin, i spomenu nešto što mi nije bilo poznato. Zatim upita: 'Kojem je našem drvetu slično?' Poslanik reče: *'Ne liči ni na jedno drvo iz tvog kraja. Jesi li kad bio u Šamu (Siriji, op. prev.)'*, upita ga. 'Ne', odgovori on. Poslanik dodade: *'Liči na jedno drvo koje u Šamu raste, a zove se orahovo drvo. Ono raste na jednom stablu, a u visinu se razgrana.'* Čovjek upita: 'Koliko mu je stablo deblo?' Poslanik mu reče: *'Kad bi uzjahao mladu devu iz svoga plemena, ona ga ne bi mogla obići prije nego što joj od starosti ključna kost strada.'* Čovjek upita: 'Ima li u Džennetu grožđa?' *'Da'*, reče Poslanik. Beduin upita: 'Koliko mu je debela stabljika?' Poslanik reče: *'Tolika da je gavran ne može obletjeti za mjesec dana, pod uslovom da ne zastaje i da se ne umara.'* Čovjek upita: 'Koliko je velik grozd?' Poslanik ga upita: *'Da li je tvoj otac nekada zaklao dobrog jarca?'* 'Da', reče. *'I ogulio mu kožu, dao je tvojoj majci i rekao joj da napravi mješinu za vodu?'*, upita Poslanik. Čovjek odgovori:

'Plod tolike veličine može zasititi i mene i moju porodicu?' *'Da'*, reče Poslanik, *'i širi krug tvoje porodice.'"*

Ebu Ja'la el-Mosuli u svome *Musnedu* bilježi predaju Esme, kćerke Ebu Bekra, koja kaže: "Čula sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad spomenu Sidretul-munteha i reče: *'Tu konjanik može putovati stotinu godina u sjeni grane dženetskog drveta', ili je rekao: 'U hlad grane može se skloniti stotinu konjanika. U njemu je postelja od zlata, a plodovi su veličine ćupova.'"* Ovaj hadis bilježi Tirmizija, koji kaže: "Jahja nije bio siguran u svoje prenošenje, i zato je hadis hasen garib."

Abdullah b. el-Mubarek kaže: "Obavijestio nas je Ibn Ujejne, od Ibn ebi Nedžiha, da je Mudžahid rekao: 'Zemlja dženetska je od lišća, miriše na misk. Korijenje dženetskog drveća je od zlata, lišće i grane njegove su od bisera, krizolita i safira, a plodovi sa lišćem ispod njih. Ko bude jeo stojeći, neće se namučiti. Ko bude jeo sjedeći, neće mu to predstavljati problem. A ko bude jeo ležeći, ni to mu neće biti teško, jer njegove će grane biti ponizno spuštene do zemlje.'"

Ebu Muavija veli: "Kazivao nam je El-Ea'meš, od ebi Zabjana, da je Džerir b. Abdullah rekao: 'Došli smo na jedan obronak, kad tamo neki čovjek spava u hladu pod drvetom, a sunce samo što ga nije počelo pržiti. Rekoh jednom momku da ga zakloni kožnim ćilimom, što je ovaj i učinio. Kad se probudio, vidjeh da je to Selman, i priđoh da ga pozdravim. On mi reče: 'O Džerire, budi skroman u ime Allaha, jer ko bude skroman u ime Allaha, Allah će ga na Sudnjem danu uzdići. Džerire, znaš li ti šta su tmine (zulumat) na Sudnjem danu?' Odgovorih: 'Ne znam.' On reče: 'To su mračne stvari, nepravda, zulum, koje ljudi čine jedni drugima.' Zatim uze jedno drvce u ruku, tako sitno da sam ga jedva vidio, i reče: 'Džerire, ako budeš tražio ovako malo drvce u Džennetu, nećeš ga naći.' Rekoh: 'Abdullahu, pa gdje su palme i drveća?' On reče: 'Njihovi korijeni i debla su od bisera i zlata, a iznad toga su plodovi.'"

POGLAVLJE XLV

Dženetski plodovi, njihova veličina, brojnost i kvalitet

Uzvišeni kaže: ***"A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj dženetskim baščama kroz koje će rijeke teći; svaki put kada im se iz njih da kakav plod, oni će reći: 'Ovo smo i prije jeli' - a bit će im davani samo njima slični. U njima će čiste žene imati, i u njima će vječno boraviti."***[207]

To što su kazali: *"Ovo smo i prije jeli"*, znači da su jeli nešto slično tome, a nije riječ o istovjetnim plodovima.

Da li se, pak, pod ovim misli: *ovo smo i prije, na dunjaluku, jeli*, ili: *ovo smo već prije kušali u Džennetu*?

Prema mišljenju Ibn Abbasa, Ibn Mesuda i nekih drugih ashaba Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., bit će im doneseni plodovi, u Džennetu, i kada ih vide, reći će: "Ovo smo jeli i prije, na onom svijetu." Mudžahid kaže: "Kako je slično sa onim što smo jeli." Ibn Zejd kaže: *"Ovo smo jeli i prije, na onom svijetu*, a bit će im davani plodovi samo slični onima koji su im poznati." Drugi kažu: *ovo smo i prije jeli* odnosi se na dženetske plodove, zbog toga što dženetski plodovi jedni drugima veoma sliče po boji i ukusu. Pristalice ovog mišljenja kao argument navode da je sličnost među samim plodovima u Džennetu izraženija od sličnosti tih plodova sa plodovima sa dunjaluka. Drugi im je argument, kako kazuje Ibn Džerir, to da kad god se koji plod otkine, na njegovo mjesto bude postavljen drugi: "Ibn Bešar je kazivao nama, a njemu je kazivao Mehdi, od Sufjana, koji kaže da je

[207] El-Bekare, 25.

čuo kako Ibn Murre pripovijeda da bi Ebu Ubejde, kad god bi spomenuo dženetske plodove, rekao: 'Kad god se jedan njegov plod otkine, na njegovo mjesto bude postavljen isti takav.'"

Kao argument oni navode i to da oni na dunjaluku nisu jeli svaki plod koji se nalazi u Džennetu, jer mnogo je ljudi koji ne poznaju neke plodove na dunjaluku, i nisu ih nikad vidjeli.

Pristalice drugog mišljenja, među kojima je i Ibn Džerir, tvrde da je ajet *"ovo smo i prije jeli"* znači *na dunjaluku*, jer Uzvišeni Allah kaže: ***"Svaki put kada im se iz njih da kakav plod, oni će reći: 'Ovo smo i prije jeli'"***. Ovdje nije precizirano da li su to oni rekli jednom, ili više puta. A, ako je Uzvišeni obavijestio da to oni govore svaki put kada im se plodovi daju, onda nema sumnje da su to rekli i prvi put, kada su im plodovi dati odmah po ulasku u Džennet. Dakle, ako su to rekli prvi put, negdje u sredini ili poslije toga, onda je nemoguće da za prve plodove koji im budu dati u Džennetu kažu: *ovo smo prije jeli od dženetskih plodova.* Kako je moguće da za prve plodove koje okuse kažu: *ovo smo već jeli u Džennetu*, a da to ne bude zabluda, pa čak i laž, od koje ih je Allah sačuvao. To znači da je značenje ovog ajeta slijedeće: svaki put kada im se donesu plodovi Dženneta, u Džennetu, oni će reći: *Ovakvo nešto već smo kušali na dunjaluku.*

Pristalice prvog mišljenja žele pobliže odrediti općeniti kur'anski tekst sa izuzetkom prvog kušanja plodova, s obzirom da na to upućuje razum i sam kontekst. Nije riječ, dakle, ni o kakvim novotarijama u pogledu na Kur'an, jer se u ovakvim situacijama općeniti kur'anski tekst jednostavno mora pobliže odrediti. Mnogi plodovi u Džennetu nemaju svoj ekvivalent na dunjaluku, te se, prema tome, ovo na njih ne može odnositi. Drugo: mnogi stanovnici Dženneta nisu bili u prilici da jedu sve plodove dunjaluka, a kojih će biti u Džennetu. Treće: poznato nam je da oni neće zauvijek, kad god pojedu jedan plod, izgovarati: *ovo smo već jeli na dunjaluku.* Kur'an Časni nije imao tu namjeru. Ovo znači da su plodovi slični jedni drugima.

Oni prvi nisu ništa bolji od ostalih, i nisu to plodovi sa kojima se dešavaju promjene, kako je to slučaj na dunjaluku: kad stablo ostari da se plodovi umanje, i tome slično. Jednostavno, prvi plod je isti kao i bilo koji drugi. Istog su kvaliteta, i po tome su slični. To su, dakle, mislile pristalice ovog mišljenja, a to nikako ne znači da se oni suprotstavljaju jasnom kur'anskom tekstu, niti da žele stanovnicima Dženneta pripisati laž.

O tumačenju riječi Uzvišenog: ***"Bit će im davani samo njima slični"***, El-Hasen kaže: "Bit će slični po kvalitetu, a to znači da neće biti *škarta*. Zar se na ovom svijetu neki plodovi ne *škartiraju*, a među dženetskim plodovima nema otpada." Katade kaže: "Svi su iste kvalitete, bez *škartiranja*. Plodovi se na dunjaluku sortiraju, a *škart* se odbacuje." Sličnog su mišljenja Ibn Džurejdž i neki drugi. Pod sličnošću se, dakle, misli na istovjetan kvalitet.

Druga grupa učenjaka, među kojima su Ibn Mesud, Ibn Abbas i neki drugi ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., smatraju da plodovi liče po boji, odnosno izgledu, ali ne i po ukusu. Mudžahid kaže: "Slični su po boji, različiti po okusu." To isto kaže Er-Radijj b. Enes. A Jahja b. ebi Kesir veli: "Trava dženetska je šafran, njegov šljunak miriše na misk, a oko stanovnika Dženneta kruže mladići sa voćem koje im nude. Kad pojedu prvo i donesu im drugo, dženetlije kažu: 'Ovo ste nam maloprije donosili', a sluge im odgovaraju: 'Samo vi jedite. Jedna je boja, ali je ukus različit.'" To je značenje riječi Uzvišenog: ***"Svaki put kada im se iz njih da kakav plod, oni će reći: 'Ovo smo i prije jeli' - a bit će im davani samo njima slični."***

Drugi kažu da ovaj ajet znači kako dženetski plodovi liče dunjalučkim plodovima, premda su dženetski bolji i ugodniji. Ibn Vehb veli da je Abdurrahman b. Zeid rekao: "Oni će znati njihova imena, kao što su znali njihova imena na dunjaluku: jabuka, nar, itd., i reći će, u Džennetu: 'Ovo smo već prije jeli', a bit će im dato samo slično onome što su oni poznavali. To, naravno, neće biti istog okusa."

Ibn Džerir prihvatio je ovo mišljenje. On kaže: "Naš dokaz kako je pogrešno mišljenje onih koji tvrde da ajet *'ovo smo prije jeli'*, tj. u Džennetu, znači i dokaz da je neispravno mišljenje naših oponenata u tumačenju drugog dijela ajeta: *'...bit će im dati samo njima slični'*. Uzvišeni Allah obavijestio je zbog čega će stanovnici Dženneta reći: *'ovo smo prije jeli, a bit će im dati samo njima slični'*." Mi mislimo da ova tvrdnja ne stoji zbog svega navedenog.

Uzvišeni kaže: ***"Edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene, u kojima će se odmarati, i raznovrsno voće i piće tražiti."***[208] I kaže Uzvišeni: ***"U njima će moći bezbjedno koju hoće vrstu voća tražiti."***[209] Uzvišeni, također, veli: ***"Eto, to je Džennet koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste radili, u njemu ćete svakovrsnog voća imati, od kojeg ćete neko jesti."***[210] Uzvišeni kaže i ovo: ***"I usred voća svakovrsnog, kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti."***[211] Tojest, nikada ga neće nedostajati, i uvijek će biti dostupno.

Riječi su Uzvišenog: ***"I on će biti u životu zadovoljnom, u Džennetu predivnom, čiji će plodovi na dohvat ruke biti."***[212] El-Berra b. Azib veli: "Dohvatat će plodove dok spavaju." I kaže Uzvišeni: ***"I blizu će im hladovina njegova biti, a plodovi njegovi će im na dohvat ruke stajati."***[213] Ibn Abbas veli: "Kada poželi da dohvati plod, on će mu se sam približiti." Drugi kažu da će im plodovi biti vrlo blizu kako bi ih mogli dohvatati u stojećem, sjedećem i ležećem položaju.

Uzvišeni kaže: ***"U njima će od svakog voća po dvije vrste biti."***[214]

---

[208] Es-Sad, 50, 51.
[209] Ed-Duhan, 55.
[210] Ez-Zuhruf, 72, 73.
[211] El-Vaki'a, 72, 73.
[212] El-Hakka, 21-23.
[213] Ed-Dehr, 14.
[214] Er-Rahman, 52.

"U njima će biti voća, i palmi - i šipaka."[215] Posebno su spomenuti plodovi palmi (hurme) i šipak, zbog toga što je riječ o veoma dragocjenom voću. Zato se spominju bašče palmi i grožđa, jer ove se dvije vrste ubrajaju u red najboljeg voća, najslađeg i najukusnijeg. Uzvišeni još kaže: ***"I gdje ima voća svakovrsnog i oprosta od Gospodara njihova."***[216]

Et-Taberani bilježi predaju Sevbana, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada čovjek u Džennetu otkine plod, na njegovom mjestu odmah izraste drugi." Abdullah, sin Imami-Ahmeda, bilježi predaju Ebu Musaa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah je prognao Adema, a.s., iz Dženneta i podučio ga raznim zanimanjima, a i opskrbio ga je dženetskim plodovima. Ovi vaši plodovi jesu dženetski plodovi, premda se kvare, a plodovi u Džennetu ostaju isti."*

Već smo napomenuli da su kod Sidretul-munteha'a lotosovi plodovi veličine ćupova. U Muslimovom *Sahihu* nalazi se predaja Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Pokazan mi je Džennet, tako da sam mogao, da sam htio, uskinuti koji grozd."* U drugoj verziji ovaj hadis glasi: *"Skoro da sam otkinuo grozd, ali sam se suzdržao."* Ebu Hajseme bilježi predaju od Džabira, koji kaže: "Dok smo, jednom, klanjali podne, Allahov Poslanik, s.a.v.s., istupi naprijed, a mi uradismo isto. On kao da htjede nešto dohvatiti, a zatim ustuknu. Kada se namaz završio, Ubejj b. Ka'b upita: 'Allahov Poslaniče, danas si u namazu uradio nešto što do sada nisi činio?' On odgovori: *'Pokazan mi je Džennet, njegov ukras i ljepota. Htio sam dohvatiti jedan grozd dženetskog grožđa, da vam ga donesem, ali mi ne bi dopušteno. Da sam donio, moglo bi ga jesti sve što je na nebesima i zemlji a da se grozd ni malo ne umanji.'"*

Ibn el-Mubarek bilježi da je Ibn Abbas rekao: "Njegovi su plodovi veliki poput zemljanog krčaga i vedra za vodu, bjelji od mlijeka, slađi

[215] Er-Rahman, 68.
[216] Muhammed, 15.

od meda, i u njima nema košpica."

Seid b. Mensur prenosi da je El-Bera b. Azib rekao: "Stanovnici Dženneta jest će plodove stojeći, sjedeći i ležeći.", tj. kako god žele.

El-Bezzar u svome *Musnedu* bilježi predaju Usame b. Zejda, koji kaže da je Allahov poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Da li ima neko ko želi Džennet? Njemu, doista, ništa nije doraslo! Tako mi Gospodara Kabe, on je blještava svjetlost, miris koji osvaja, veličanstven dvorac, rijeka koja stalno teče, dozreo plod, prekrasna žena, brojna odjeća, vječni boravak u sigurnom staništu, voće i povrće, veselje i blagodat, na predivnom i uzvišenom mjestu.' Prisutni povikaše: 'Allahov Poslaniče, mi ga, zaista, želimo!' On uzvrati: 'Recite: ako Bog da!' Oni rekoše: 'Ako Bog da!'*" El-Bezar kaže da je ovaj hadis poznat jedino po predaji Usame.

Abdullah b. Ahmed, u *Musnedu* svoga oca, i neki drugi sakupljači hadisa bilježe predaju Lekita b. Sabre: "Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, šta će opaziti stanovnici Dženneta?' Poslanik odgovori: *'Rijeke od čistog meda, rijeke vina od kojeg glava neće boljeti i zbog kojeg se čovjek neće kajati, rijeke mlijeka koje neće mijenjati svoj ukus (neće ukisnuti, op. prev.), vodu koja neće biti ustajala, voće kakvo poznaju i mnogo bolje od toga, i mnogo mirisnog cvijeća.'*"

El-Hasen i Ebu el-Alije kažu: "Naše mirisno cvijeće dolazi sa grana od mirisnog cvijeća u Džennetu pa ga tako osjećamo."

POGLAVLJE XLVI

O zemljoradnji u Džennetu

Uzvišeni kaže: ***"U njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju."***[217]

Ebu Hurejre pripovijeda da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jedne prilike, dok je kod njega bio neki beduin, govorio: *"'Neki je čovjek zatražio dopuštenje od svoga Gospodara, Svemogućeg i Uzvišenog, da se u Džennetu bavi zemljoradnjom. Gospodar ga upita: 'Zar ne uživaš u tome što imaš u Džennetu?' 'Svakako', reče čovjek, 'ali ja volim da se bavim zemljoradnjom.' Zatim će požuriti da sije i uzgaja, a kada dođe žetva, plodovi će biti kao brda. Tada će mu Allah, Svemogući i Uzvišeni, reći: 'Polahko, čovječe, tebe ništa zasititi ne može.' Beduin, koji je slušao kazivanje, reče: 'Allahov Poslaniče, ovaj će biti Kurejšija, ili jedan od ensarija. Oni se bave zemljoradnjom, mi ne.' Tada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., nasmijao.'"* Ovaj hadis bilježi Buharija u poglavlju "Tevhid", pod naslovom: *Razgovor Uzvišenog Gospodara sa stanovnicima Dženneta*, a navodi ga i na drugim mjestima u svome *Sahihu.*

Ovaj hadis upućuje na to da će u Džennetu biti zemljoradnje, a sjeme će biti dženetsko. I bolje je da zemlja bude zasađena drvećem i raznim kulturama. Neko može upitati, kako je ovaj čovjek zamolio svoga Gospodara da se bavi zemljoradnjom, pa ga je On obavijestio da mu to nije potrebno? Možda je on zamolio da lično, iz zadovoljstva, obrađuje zemlju,

[217] Ez-Zuhruf, 71.

premda mu to nije potrebno, jer je imao dovoljno svega. Nije mi poznato da se u nekom drugom hadisu spominje obrađivanje zemlje u Dženentu, a Allah najbolje zna. Ibrahim ibn el-Hakem prenosi od svoga oca da je Ikrime rekao: "Jedan je čovjek, u Džennetu, u sebi poželio: 'Kad bi mi Allah dopustio, ja bih obrađivao zemlju!' U isti tren stvoriše se meleci na njegovim vratima i rekoše mu: 'Es-selamu alejkum. Tvoj Gospodar ti kaže: 'Poželio si nešto u svojoj duši, i ja to znam. Allah je', nastaviše oni, 'poslao sjeme po nama, i rekao: 'Sijte'.' Tada plodovi bijahu veliki poput brda, a Gospodar mu, iznad Svoga Arša, reče: 'Jedi, sine Ademov, jer čovjek se ne može nikada zasititi.'" A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE XLVII

Dženetske rijeke i izvori, vrste dženetskih rijeka i njihovi tokovi

U Kur'anu se na više mjesta ponavlja slijedeća rečenica: ***"Dženetske bašče ispod kojih će rijeke teći."***[218] Na drugom mjestu se kaže: ***"Dženetske bašče kroz koje će rijeke teći."***[219] Ili: ***"Rijeke će teći ispred njih u Džennetima zadovoljstva."***[220]

Ovi ajeti ukazuju na tri stvari. Prvo: u Džennetu uistinu postoje rijeke. Drugo: te rijeke ne stoje, one teku. I, treće: one teku ispred odaja, dvoraca i bašča stanovnika Dženneta, kao što je slučaj i sa rijekama na ovom svijetu. Neki komentatori Kur'ana misle da one teku kako oni žele. Na takvo razmišljanje navela ih je činjenica da dženetske rijeke teku bez korita, tj. teku na površini zemlje. *Ispod njih će rijeke teći*, oni tumače kao da nije moguće da na nečemu što je iznad nešto teče ispod. Međutim, ovo je pogrešno mišljenje, jer, iako dženetske rijeke teku bez korita, one ipak teku ispod dvoraca, kuća, odaja i ispod drveća, a On, slavljen neka je, nije rekao: *ispod njegove zemlje rijeke teku*. On je, slavljen neka je, obavijestio kako rijeke teku ispod ljudi na dunjaluku, riječima: ***"Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali, i kojima smo kišu obilatu slali***

[218] Et-Tahrim, 8.
[219] Et-Tevbe, 100.
[220] Junus, 9.

i učinili da rijeke pored njih teku."[221]

Govoreći o faraonu, Kur'an navodi da je on rekao: ***"I ovi rukavci rijeke koji ispred mene teku."***[222] I kaže Uzvišeni: ***"Sa izvorima koji prskaju, u svakom."***[223] Ibn Ebu Šejbe bilježi da je Seid rekao: "To su dva izvora koji prskaju vodom i voćem." Ibn Jemam prenosi od Ebu Ishaka i od Ebana da je Enes rekao: "To su dva izvora koja miskom i amberom prskaju kuće stanovnika Dženneta, kao što kiša prska kuće ljudi na ovom svijetu." Abdullah b. Idriz prenosi od svoga oca, a on od Ibn Ishaka, da je El-Berra b. Azib rekao: "Dva izvora koja teku bolja su od dva izvora koja prskaju."

Uzvišeni kaže: ***"Zar je Džennet, koji je obećan onima koji se Allaha boje - u kome su rijeke od vode neustajale i rijeke od mlijeka nepromijenjena ukusa, i rijeke od vina, prijatna onima koji piju, i rijeke od meda procijeđenog i gdje ima voća svakovrsnog i oprosta od Gospodara njihova."***[224] Uzvišeni Allah spominje ove četiri vrste rijeka, isključujući mogućnost da bilo koju od njih zadesi kakva vrsta zagađenja, kao što je ustajalost, promjena okusa, ili kad se mlijeko usiri promijenivši svoje stanje, ili kad se vino ukiseli, ili kad med ne bude čist. Jedan od znakova moći Uzvišenog Gospodara je i to da ovakve rijeke teku u Džennetu. To, na ovaj način, nije moguće na dunjaluku, tj. da teku a da nemaju korita, da ih je moguće uprljati i zagaditi, što znači da se u njima može potpuno uživati. Također, isključuje se mogućnost da vino u Džennetu uzrokuje ono što vino, inače, uzrokuje na ovome svijetu, kao što je: glavobolja,mahmurluk, nepromišljenost, gubljenje svijesti i odsustvo okusa. Ovih pet osobina vina na ovom svijetu čine da ljudi gube pamet i nepromišljeno

[221] El-En'am, 6. U ajetu se napominje "***min tahtihim***", što znači *ispod njih*, a ne *pored njih*, kako je rahm. Korkut preveo, a na što autor želi ukazati. (Prim. prev.)
[222] Ez-Zuhruf, 51.
[223] Er-Rahman, 66.
[224] Muhammed, 15.

govore, a još ima i gorak okus. Ono je šejtanski posao, koji među ljudima sije neprijateljstvo i mržnju, te odvraća od sjećanja na Allaha i od namaza. Ono poziva bludu, čak daje mogućnost da čovjek počini blud sa vlastitom kćerkom, sestrom ili drugim ženskim osobama koje su mu bliži rod. Vino tjera nafaku, uzrokuje poniženje, kajanje i sramotu, čovjeka srozava do najnižeg nivoa, do ludosti. Onaj ko pije vino gubi lijepo ime i osobine, a kiti se najružnijim imenima i osobinama. Njega je lahko ubiti ili mu nanijeti štetu, lahko je od njega neku tajnu izvući, čak i ako otkrivanje te tajne može prouzrokovati štetu njemu samome, ili, čak, njegovu propast. Njega šejtan neprestano prati, tako da on troši imetak, a uskraćuje ga svojoj porodici, otkriva tajne i sramote, i njemu je svejedno hoće li počiniti kakvo ružno djelo ili grijeh. Vino iz njegovog srca odstranjuje potrebu za čuvanjem od velikih grijeha. Onaj ko se vinu oda isti je kao idolopoklonik. Koliko je ratova ono prouzrokovalo; koliko je bogatih osiromašilo, koliko moćnih ponizilo; koliko je plemenitih ljudi kojima je ukaljalo čast; koliko je blagodati otjeralo, a nesreća privuklo. Ono potire ljubav, uzrokuje neprijateljstva. U koliko je slučajeva rastavilo čovjeka od žene, i koliko je onih kojima je pomutilo i srce i um. Koliko je tuge prouzrokovalo, i koliko je u tome pouke za ljude. Koliko je puta onima koji ga piju zatvorilo vrata dobra, a otvorilo vrata zla. Koliko je samo ljudi stavilo na kušnju i ubrzalo njihovu smrt. Koliko ih je poniženo, i zbog njega im uskraćena ljubav. Ono je majka svih zala i svih grijeha, ključ svakog zla. Ono odgoni blagodati, a privlači nesreću.

Zbog svega, ovosvjetsko vino i dženetsko vino neće biti spojeni u istom trbuhu, što je potvrđeno i u hadisima. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: *"Ko bude pio vino na dunjaluku, neće ga piti na ahiretu."*

Bolesti vina mnogobrojnije su od onoga što smo mi spomenuli, a nijedna od njih nema veze sa vinom iz Dženneta.

Neko može upitati: Uzvišeni Allah opisao je rijeke kao tekuće, a poznato je da rijeka koja teče ne može biti ustajala?! Zašto se, onda, napominje:

"koje nisu ustajale"? Odgovor je sljedeći: iako tekuća voda ne može biti ustajala, ako se određena količina vode zahvati i dugo stoji na jednom mjestu, ona će ipak, postati ustajala.

Dženetska voda ne može biti ustajala, bez obzira na vremenski period koliko stoji. Razmisli o tome kako su na jednom mjestu sastavljene četiri rijeke koje predstavljaju najbolja pića za ljude: jedna je za piće i čišćenje, druga je za hranu koja im daje snagu, treća je za uživanje i radost, a četvrta je lijek i korist. A Allah njbolje zna.

Dženetske rijeke izviru sa najuzvišenijeg mjesta u Džennetu i spuštaju se u nizine. Kako bilježi Buharija u svome *Sahihu*, od Ebu Hurejre, Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"U Džennetu ima stotinu deredža, koje je Allah, Svemogući i Uzvišeni, pripremio za one koji se bore na Njegovom putu. Između svake dvije deredže razdaljina je kao između neba i zemlje. Kad Allahu dovu upućujete, tražite da vam dodijeli Firdevs. To je sredina Dženneta, najuzvišenije mjesto u Džennetu, iznad koga je Arš Milostivog, a odatle izviru dženetske rijeke."*

Tirmizija bilježi sličnu verziju od Mu'aza b. Džebela i Ubade b. es-Saliha. Verzija ovog posljednjeg glasi ovako: *"Džennet ima stotinu deredža, a između svake dvije dereždе razdaljina je od stotinu godina. Firdevs je najuzvišenija dredža. Odatle izviru četiri rijeke, a Arš je iznad njega. Kad Allaha molite, tražite da vas nagradi najuzvišenijom, Firdevsom."*

U Taberanijevom *Mu'džemu* nalazi se hadis Semure, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Firdevs je brežuljak u Džennetu, njegova najviša tačka i njegovo središte, a odatle izviru dženetske rijeke."*

U Buharijinom *Sahihu* je i predaja Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Uzdignut sam do Sidretul-muntehaa na sedmom nebu. Tamo su plodovi veličine ćupova iz Hedžera, a lišće dženetsko je poput slonovih ušiju. Tu izviru dvije rijeke vanjske, i dvije rijeke unutarnje. Upitah: 'Šta je ovo, Džibrile?' On reče: 'Ove dvije*

unutarnje rijeke dženetske su rijeke, a ove druge dvije, koje idu vani, to su Nil i Eufrat.'"

U njegovom *Sahihu* nalazi se još jedna predaja od Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Dok sam bio u Džennetu, naišao sam na rijeku čije obale bijahu optočene brušenim biserom. Upitao sam: 'Šta je ovo, Džibrile?' On reče: 'To je Kevser, koji ti je dao tvoj Gospodar.' Zatim Džibril udari svojom rukom, kad ono - njen mulj je od mirišljavog miska.'"*

U Muslimovom *Sahihu* je, također, predaja Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kevser je rijeka u Džennetu, koju mi je moj Gospodar, Svemogući i Uzvišeni, obećao."*

Muhamed b. Adullah el-Ensari veli: "Kazivao nam je Umejd et-Tavil, od Enesa ibn Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Ušao sam u Džennet, kad tamo - rijeka teče, a na obalama njenim šatori od bisera. Dotakoh rukom mjesto po kojem teče voda, kad ono - mirišljavi misk. Rekoh: 'Za koga je ovo, Džibrile?' On reče: 'Ovo je rijeka Kevser, koju ti je Allah, Uzvišeni i Svemogući, dao'.'"*

Tirmizija bilježi predaju Abdullaha b. Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kevser je rijeka u Džennetu čije su obale od zlata, a teče na biseru i safiru. Njen mulj je mirišljavi misk, njena voda je slađa od meda a bjelja od snijega."* On kaže da je ovaj hadis hasen-sahih.

Ebu Ne'im bilježi predaju da je Mudžahid, tumačeći prvi ajet sure Kevser, rekao: ***"Mi smo ti dali mnogo dobro."*** Enes b. Malik kaže: "To je rijeka u Džennetu." Aiša veli: "To je rijeka u Džennetu. Kad god neko, u Džennetu, stavi prste u uši, on čuje žubor te rijeke." Ovo znači - a Allah najbolje zna - da žubor te rijeke liči žuboru koji čovjek čuje kada stavi svoje prste u uši.

Tirmizija bilježi predaju Muavije, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima more vode, more meda, more mlijeka i more vina. Odatle*

izviru rijeke." On kaže da je ovaj hadis hasen-sahih.

Hakim bilježi predaju Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ko želi da ga Allah, Svemogući i Uzvišeni, napoji vinom na ahiretu, neka ostavi vino na dunjaluku. A ko želi da ga Allah odjene svilom na ahiretu, neka je ostavi na dunjaluku. Rijeke u Džennetu izviru ispod brežuljaka, ili ispod brda od miska. Nakit koji dobije neko ko je zauzeo najniži stepen u Džennetu po svojoj vrijednosti odgovara nakitu svih ljudi na ovom svijetu. Ono čime će ga Allah okititi na ahiretu vrednije je od ukrasa svih ljudi na dunjaluku."*

El-E'ameš prenosi od Amra b. Murre, i od Mesruka, da je Abdullah rekao: *"Rijeke u Džennetu izviru ispod brda od miska."* Ovaj hadis je mevkuf-sahih.

Ibn Mirdevejh u svome *Musnedu* bilježi predaju Abdullaha b. Kajsa, koji od svoga oca prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ove rijeke teku iz Edenskog vrta kroz jednu zavalu, a zatim se granaju u rijeke."*

Ibn Ebu ed-Dunja bilježi predaju Enesa b. Malika, koji kaže: *"Vi sigurno mislite da dženetske rijeke teku u koritima na zemlji? Ne, tako mi Allaha, one teku na površini zemlje. Jedna im je obala od bisera, druga od safira, a mulj im je od čistog miska."* Ovu predaju bilježi Ibn Mirdevejh u svome tefsiru, od Enesa b. Mālika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao, pa je spomenuo ovaj hadis kao *merfu'* predaju.

Ebu Hajseme bilježi predaju u kojoj se kaže da je Enes proučio prvi ajet sure El-Kevser, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Dat mi je Kevser, kad ono - rijeka koja teče, a nema korita. Obale su njene gromade od bisera. Dotakoh svojim rukama njen mulj, kad ono - čisti misk, a njen šljunak sjajni biseri."*

Sufjan es-Sevri prenosi od Amra b. Murre, a ovaj od Ebu Ubejde, da je Mesruk, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"Pored vode tekuće"***,[225] rekao:

[225] El-Vaki'a, 31.

"Rijeke koje teku bez korita." Tumačeći riječi Uzvišenog: ***"I među palmama sa plodovima zrelim"***,[226] on je rekao: "Zreli plodovi od debla do vrha krošnje."

Muslim u svome *Sahihu* bilježi hadis u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Sejhan (rijeka u Turskoj, op. prev.), Džejhan (rijeka u Siriji, op. prev.), Eufrat i Nil, sve su to dženetske rijeke."* Osman b. Seid ed-Darimi bilježi predaju Ibn Abbasa, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Allah je iz Dženneta spustio pet rijeka: Sejhun (Sir-Darja, rijeka u Srednjoj Aziji), a to je rijeka u Indiji, Džejhun (Amu-darja, rijeka u Aziji), to je divlja rijeka, Tigris i Eufrat, a to su rijeke u Iraku, te Nil u Egiptu. Ove je rijeke Allah spustio iz jednog od dženetskih izvora, sa najniže njihove tačke, na krilima Džibrila, s.a.v.s. Pohranio ih je u brda, a zatim ih pustio da teku po zemlji, da bi ljudi od njih imali koristi u svakom pogledu. Zato Allah Uzvišeni kaže:* ***'Mi s neba s mjerom kišu spuštamo, i u zemlji je zadržavamo - a kadri smo da je i odvedemo.'***[227] *Kada se pojavi Jedžudž*[228] *i Medžudž, bit će poslan Džibril, pa će sa zemlje biti uzdignuti Kur'an i svo znanje, Hadžerul-esved sa Kabe, Mekami-Ibrahim, Musaov tabut i sve što je u njemu, i ovih pet rijeka. Sve ovo bit će uzdignuto na nebo, a o tome govore riječi Uzvišenog:* ***'a kadri smo da je i odvedemo.'*** *Kada ove stvari budu uzdignute sa zemlje, njenim stanovnicima će biti zabranjena dobra dunjaluka i ahireta."*

Ovaj hadis bilježi i Ahmed b. Adij, ali ističe da se u lancu njegovih prenosilaca pojavljuje Mesleme b. Ali, za kojeg kaže kako većinu svojih

[226] Eš-Šu'ara, 148.
[227] El-Mu'minun, 18.
[228] Zejneb, kćerka Džahša, kazuje da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog dana ušao kod nje sav zaprepašten, govoreći: "'La ilahe illellah, teško Arapima od zla koje im se približava! Danas su pušteni Jedžudž i Medžudž iz zida kojim su bili ograđeni evo ovako', i napravi krug kažiprstom i palcem. Zejneb reče: 'Allahov Poslaniče, zar ćemo i mi stradati, a zna se da među nama ima dobrih ljudi?' On reče: 'Da, ako se raširi nevaljalost.'"

hadisa nije dobro zapamtio pa, prema tome, spada u slabe prenosioce.

Buharija kaže da se njegovi hadisi odbacuju. Nesaija tvrdi isto, a Ebu Hatim da ga treba zanemariti.

Abdullah b. Vehb bilježi predaju od Ibn Abbasa, koji kaže: "U Džennetu ima jedna rijeka koja se zove El-Bejdedž. Na njoj su šatori od safira, a u njima hurije. Stanovnici Dženneta će govoriti: 'Vodite nas do Bejdedža', pa će zagledati hurije. Ako se nekom čovjeku jedna od njih svidi, on će dotaknuti njen ručni zglob i ona će krenuti za njim."

Što se izvora tiče, Uzvišeni kaže: ***"Oni koji su se Allaha bojali - u dženetskim baščama će, među izvorima, boraviti."***[229] I kaže Uzvišeni: ***"Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće sa izvora iz kojeg će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi."***[230] Uzvišeni, također, veli: ***"I onome ko u njemu bilo kakvo nasilje učini."***[231] Allah kaže i ovo: ***"U njemu će iz čaše piće inbirom začinjeno piti sa izvora u Džennetu, koji će se Selsebil zvati."***[232]

Uzvišeni obavještava o izvoru sa kojeg će piti oni koji će Bogu bliski biti, bez obzira što će piće čestitih biti miješano s njim. Jer, ovi su iskreno i predano izvršavali sva djela u ime Allaha, pa će ih Allah počastiti posebnim pićem, dok su ovi prvi miješali, tj. *šarali*, pa će biti počašćeni miješanim pićem.

Slične su i riječi Uzvišenog: ***"Dobri će, zaista, u nasladama boraviti. Sa divana gledati, na licima njihovim prepoznat ćeš radost sretna života, dat će im se pa će piće zapečaćeno piti, čiji će pečat mošus biti - i neka se za to natječu oni koji se hoće natjecati! - pomiješano sa vodom iz Tesnima će biti, sa izvora iz kojeg će Allahu bliski piti."***[233] Uzvišeni je

[229] Ez-Zarijat, 15.
[230] Ed-Dehr, 5, 6.
[231] El-Hadždž, 25.
[232] Ed-Dehr, 17, 18.
[233] El-Mutaffifun, 22-28.

obavijestio da će njihovo piće biti pomiješano sa dvije stvari: na početku sure spominje se kamfor, a na kraju đumbir. Kamfor rashlađuje i ugodnog je mirisa, a đumbir je ljut i ugodnog mirisa. To što ova dva pića dolaze jedan iza drugog nešto je veoma ugodno i slađe nego da se popiju odvojeno, iako količina jednog i drugog pića posebno popijena sasvim odgovara. Uzvišeni Allah obavještava kako će njihovo piće biti pomiješano sa kamforom i rashlađeno, što će dobiti zauzvrat jer su trpjeli strah, jer su davali prednost drugima u odnosu na sebe, jer su bili strpljivi, i izvršavali su sve obaveze što su pred njih bile postavljene. To je, zapravo, zavjet kojim su se oni obavezali da će izvršiti ono što im je Allah stavio u obavezu. Zato Allah i kaže: ***"I Džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi."***[234] U strpljivosti su bili kruti i dosljedni, svoju dušu sputavajući, da ne krene za strastima. Zato, nagrada treba biti prostranstvo Dženneta i nježnost odjeće od svile.

On ih je, također, nagradio ozarenošću lica i radošću u grudima. Jedno je ljepota koju pokazuju prema vanjskom svijetu, a drugo je unutarnje duhovno stanje. Slično je to onome kad su, na dunjaluku, lijepim pokazivali obrede islama izvršavajući ih, te dok su unutar svojih duša potvrđivali vlastito vjerovanje. Isti je slučaj sa riječima Uzvišenog na kraju sure: ***"Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile, nakićeni narukvicama od srebra."***[235] Ovdje je riječ o vanjskom nakitu, a zatim Uzvišeni kaže: ***"I dat će im Gospodar njihov da piju čisto piće."***[236] Ovo je, opet, unutarnji ukras, koji će ih očistiti od neprijatnosti i manjkavosti. Slične su riječi Uzvišenog upućene njihovom praocu Ademu, a.s.: ***"U njemu nećeš ni ogladnjeti, ni go biti, u njemu nećeš ni ožednjeti, ni žegu osjetiti."***[237]

---

[234] Ed-Dehr, 12.
[235] Ed-Dehr, 21.
[236] Ed-Dehr, 21.
[237] Ta-Ha, 118,119.

Allah mu je zagarantirao da ga neće zadesiti tegoba vlastite nutrine zbog gladi, niti neprijatnost vanjštine tako što će biti nag. Neće osjetiti vrelinu vanjštine, kroz žegu, niti toplin svoje nutrine, kroz žeđ. Slično ovome, Uzvišeni je Svojim robovima pripremio neke od blagodati. Tako, omogućio im je da sebi priprave odjeću kojom će prikriti stidna mjesta svoja i uljepšati svoj izgled, i dao im je i drugu vrstu odjeće, kojom će okititi i uljepšati svoju nutrinu i svoja srca, a to je odjeća bogobojaznosti. To je najbolja odjeća.

Blizu ovom značenju je i Njegovo obavještenje da je zemaljsko nebo okitio ukrasnim zvijezdama i da ga čuva od svakog šejtana prkosnoga. Njegovu spoljašnost okitio je zvijezdama, a unutrašnjost zašitom od šejtana.

Sa ovim mogla bi se uporediti i Njegova naredba onome ko želi obaviti hadž - da obavi materijalne pripreme i da se opskrbi, a zatim je obavijestio da je najbolja opskrba ona unutarnja, a to je bogobojaznost. Slično tome zvuče i riječi Azizove žene o Jusufu: *"E, to vam je onaj zbog koga ste me korile."* Kada im je pokazala koliko je lijep, rekla je: ***"Istina je da sam ga htjela na grijeh navratiti, ali se on odupro."***[238] Tako ih je obavijestila o njegovoj unutarnjoj ljepoti i unutarnjem ukrasu, a to je čestitost. Ovakvih primjera u Kur'anu ima mnogo, za razmišljanje.

---

[238] Jusuf, 32.

POGLAVLJE XLVIII

Hrana, piće i odjeća stanovnika Dženneta

Uzvišeni Allah kaže: ***"Oni koji su se Allaha bojali bit će među izvorima, u gustim baščama i među voćem koje budu željeli. 'Jedite i pijte, prijatno neka vam je! - za ono što ste radili.'"***[239]

Uzvišeni, također, veli: ***"Onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da - reći će: 'Evo vam, čitajte knjigu moju, ja sam čvrsto vjerovao da ću račun svoj polagati.' I on će biti u životu zadovoljnom, u Džennetu predivnom, čiji će plodovi na dohvat ruke biti. 'Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!'"***[240]

U Kur'anu stoji: ***"Eto, to je Džennet koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste radili, u njemu ćete svakovrsnog voća imati, od kojeg ćete neko jesti."***[241]

Uzvišeni kaže: ***"Ovakav Džennet obećan je onima koji se budu Allaha bojali: vrtovi s rijekama, s plodovima kojih uvijek ima, i s trajnom hladovinom."***[242]

I kaže Uzvišeni: ***"I još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli, jedni drugima će, u njemu, pune čaše dodavati - zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh!"***[243]

---

[239] El-Murselat, 41-43.
[240] El-Hakka, 19-24.
[241] Ez-Zuhruf, 72, 73.
[242] Er-R'ad, 35.
[243] Et-Tur, 22, 23.

Uzvišeni, također, kaže: ***"Dat će im se pa će piće zapečaćeno piti, čiji će pečat mošus biti - i neka se za to natječu oni koji se hoće natjecati!"***[244]

Muslim bilježi predaju Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će jesti i piti, neće sliniti, niti će obavljati veliku ili malu nuždu. Nakon uzimanja hrane blago će podrigivati i znojiti se znojem koji će mirisati na misk, a bit će nadahnuti da slave i veličaju Allaha onako kako ste vi navikli da dišete."*

Ovaj hadis on bilježi, također, od Nafi'a, i od Džabira, a u ovoj verziji stoji: *"Neko upita: 'A šta će biti sa hranom?' On reče: 'Podrigivat će i znojiti se znojem koji će mirisati na misk, a bit će nadahnuti da slave Allaha i zahvaljuju Mu.'"*

U *Musnedu* Ahmeda b. Hanbela i Nesaijevom *Sunenu* zabilježena je vjerodostojna predaja Zejda b. Erkama, koji kaže da je neki čovjek od sljedbenika Knjige došao kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i rekao mu: *"'Ebul-Kasime, ti tvrdiš da će stanovnici Dženneta jesti i piti?' On reče: 'Da. Tako mi Onoga u Čijoj je moći Muhammedov život, svakom od njih bit će data snaga stotinu ljudi u jelu, piću, seksualnom uživanju i požudi.' Reče čovjek: 'Onaj koji jede i pije, on mora imati fiziološku potrebu, a u Džennetu nema nikakvih neugodnosti?!' Poslanik odgovori: 'Njihova fiziološka potreba bit će znoj koji će izbijati iz njihovih koža, koji će mirisati poput miska, a koji će umanjiti njihov trbuh.'"*

Hakim u svome *Sahihu* bilježi sljedeće: *"Kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., dođe jedan Jevrej i reče: 'Ebul-Kasime, zar ti nisi rekao da će stanovnici Dženneta u njemu jesti i piti?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Svakako. Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, svakome od njih bit će data snaga stotinu ljudi u jelu, piću, požudi i seksualnom uživanju.' Jevrej mu reče: 'Onaj koji jede i pije mora obaviti fiziološku potrebu?' Allahov*

[244] El-Mutaffifun, 25, 26

Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Njihova fiziološka potreba bit će znoj koji će curiti iz njihove kože poput miska, a trbuh će se stanjiti.'"

El-Hasen b. Arefe bilježi od Abdullaha b. Mesuda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ti ćeš u Džennetu pogledati pticu i poželjeti da je pojedeš, a ona će jednostavno pasti pred tebe pečena."*

Već smo ranije spomenuli hadis koji prenosi Enes. Zapravo, to je priča Abdullaha b. Selama, u kojoj se kazuje o prvoj hrani i prvom piću kojim će biti počašćeni stanovnici Dženneta. Također, spomenuli smo hadis Ebu Seida el-Hudrije: *"Kad nastupi Smak svijeta, zemlja će biti kao jedan hljeb koji će Silni Svojom rukom razlomiti stanovnicima Dženneta."*

Hakim bilježi predaju Huzejfe, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'U Džennetu imaju ptice veličine horasanskih deva.' Ebu Bekr reče: 'To je noj, Allahov Poslaniče?' Allahov Poslanik mu odgovori: 'Bit će blagoslovljen onaj koji bude njegovo meso jeo, a ti ćeš ga jesti, Ebu Bekre.'"*

Hakim bilježi predaju da je Katada, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"I mesom ptičijim kakvo budu željeli"***,[245] kazao: "Čuli smo da je Ebu Bekr rekao: 'Allahov Poslaniče, ja mislim da će ptice u Džennetu biti prijatne kao što su prijatni njegovi stanovnici.' Poslanik odgovori: *'Ko ih bude jeo, ugodno će se osjećati. Bit će veličine horasanskih deva, i ja računam da će Allah tebe počastiti, pa ćeš biti dženetlija i jest ćeš njihovo meso, Ebu Bekre.'"*

Prema jednoj drugoj predaji, Abdullah b. Amr je, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata"***,[246] rekao: "Kružit će oko njih sa sedamdeset posuda od zlata, a ni jedna posuda neće imati istu boju."

[245] El-Vaki'a, 21.
[246] Ez-Zuhruf, 71.

Ed-Deraverdi bilježi predaju Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., o Kevseru rekao: "*'To je rijeka u Džennetu koju mi je dao moj Gospodar. Bjelja je od mlijeka, slađa od meda, u njoj će biti ptice dugačkih vratova.' Omer b. Hatab reče: 'To je, Allahov Poslaniče, noj?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Onaj ko je bude jeo uživat će u jelu.'*"

Ed-Darimi bilježi predaju prema kojoj je Ibn Abbas, tumačeći ajet: ***"Peharom punim pića iz izvora tekućeg"***,[247] rekao: "Vino od kojeg nema mahmurluka i glavobolje." Također je, tumačeći ajet: ***"Od njega se neće pamet gubiti"***,[248] rekao: "Neće mu pomutiti pamet."

Seid b. Mensur bilježi predaju, da je Abdullah, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"Pomiješano sa vodom iz Tesnima će biti"***,[249] rekao: "Bit će pomiješano za sretne (ashabul-jemin), a oni bliski će piti čisto piće." Slično kaže Ibn Abbas: "Čisto piće će piti Allahu bliski robovi, a za druge će biti razmućeno (razrijeđeno, pomiješano)." Tumečeći riječi Uzvišenog: ***"Čiji će pečat mošus biti"***,[250] Ebu ed-Derda, kako bilježi Hakim, rekao je: "To je piće bijelo poput srebra, kojim će stanovnici Dženneta završavati svoje pijenje. Kad bi neko sa dunjaluka stavio svoju ruku u njega, a potom je izvadio, sve što ima dušu osjetilo bi njegov miris."

Adem kazuje, od Ebu Šejbe, da je 'Ata rekao: "Tesnim je ime za izvor koji se miješa sa vinom."

Imami-Ahmed bilježi predaju Ibn Abbasa, koji je, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"I pehari puni."***,[251] rekao: "Jedna iza druge napunjena." Ikrime veli: "Čini mi se da je Ibn Abbas rekao: 'Napoj nas i nalij nam, Gospodaru.'"

---

[247] El-Vaki'a, 18.
[248] Es-Saffat, 47.
[249] El-Mutafifun, 27.
[250] El-Mutafifun, 26.

Prethodno smo spomenuli tumačenje ajeta: ***"Češtiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće, sa izvora iz kojeg će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi."***[252] ***"U njemu će iz čaše piće inbirom začinjeno piti, sa izvora u Džennetu, koji će se Selsebil zvati."***[253] Jedni kažu da je Selsebil složena rečenica, sastavljena od glagola i subjekta: *Pitaj za put koji do njega* (izvora) *vodi* (*Sel sebilen ilejha*). Međutim, to nije valjano tumačenje, jer je ovo ime sastavljeno od jedne riječi. To je ime izvora, kako smo rekli, s obzirom na njegove karakteristike.

Katade i Mudžahid argumentirano su govorili o korijenu ove riječi. Katade kaže: "Korijen ove riječi je *selse* (nešto što nezadrživo teče), a ljudi je mijenjaju kako oni žele." Mudžahid veli: "Selsetu es-sejl - oštrog toka." Ebul-'Alije kaže: "Ova voda će za njima teći dok su na putu i dok su u kućama u Džennetu." Drugi kažu: "To je ugodna i ukusna voda." Ebu Ishak veli: "Selsebil je osobina nečega što ima savršen tok." Ibn el-Enbari kaže: "Tačno je slijedeće: *selsebil* je ime vode, a ne ime izvora, za što postoje dva dokaza. Prvo: *selsebil* je riječ promjenjiva po padežima. A, da je ime za izvor, ne bi je bilo moguće mijenjati, zbog toga što je imenica ženskog roda i što je određena. Drugo: Ibn Abbas je rekao da je njeno značenje slijedeće: voda koja samo sklizne niz grlo."

Riječi Ibn Abbasa samo ukazuju na to da je izvor dobio ime po tome što njegova vode teče jednostavno. Ovi tekstovi govore o tome da će stanovnici Dženneta imati hljeb, meso, voće, slatkiše i razne vrste napitaka, kao što su: voda, mlijeko i vino, a na dunjaluku od toga postoje jedino imena. Što se tiče dženetskih užitaka koji imaju svoja imena nama poznata i razumljiva, objasnili smo koja je suštinska razlika između njih i istoimenih užitaka na dunjaluku.

[251] En-Nebe', 34.
[252] Ed-Dehr 5, 6.
[253] Ed-Dehr, 17, 18.

Neko može upitati, gdje će se meso peći, kad se zna da u Džennetu nema vatre?! Neki na ovo pitanje odgovaraju jednostavno, tako što kažu da će to biti u skladu sa Božijim *"Budi!"* (*Kun, fejekun*, Budi, i ono bude). Drugi kažu da će meso biti ispečeno izvan Dženneta, pa će poslije biti doneseno. Ispravno je da će ono biti pečeno u Džennetu, uzrocima koje će odrediti Silni i Mudri, da bude ukusno. On je Taj Koji je stvorio uzroke da plodovi dženetski budu jestivi i ukusni, kao i hrana dženetska. Ipak, nije isključeno da u Džennetu neće biti vatre koja će imati drugačija svojstva od onih koja su nama poznata, odnosno, da neće biti opasna po život i okolinu.

Prema jednom vjerodostojnom hadisu, Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"Njihova potpala bit će od jednog drveta koje se zove el-ulve (alojevo drvo, op. prev.)."* To znači da će stanovnici Dženneta potpaljivati vatru da osjete miris dima.

Uzvišeni je obavijestio da će u Džennetu biti hladovine, a hlad mora imati svoju svrhu. Uzvišeni kaže: ***"Oni i žene njihove bit će u hladovini na ukrašenim divanima naslonjeni."***[254] I kaže: ***"Oni koji su se Allaha bojali bit će među izvorima, u gustim baščama."***[255] Također, On veli: ***"U debelu hladovinu ćemo ih uvesti."***[256] Hrana, slatka jela i potpala vatre zahtijevaju postojanje uzroka zbog kojih nastaju, a Allah, slavljen neka je, stvara uzrok i posljedicu. On je Gospodar svega, istinski Vlasnik svega, nema drugog božanstva osim Njega. Na taj je način, za stanovnike Dženneta, stvorio uzroke i fizičke zakone, prema kojima se hrana prerađuje i putem znoja izlazi iz njihove kože. Jedno je uzrok da hrana izađe, a drugo da bude zrela i spremna za jelo. Također, učinio je da u njihovoj unutrašnjosti bude određena temperatura na kojoj se ta hrana prekuhava i priprema za izlazak, onako kako je spomenuto. Isto tako, postoji voće i razni plodovi

---

[254] Ja-sin, 56.
[255] El-Murselat, 41.
[256] En-Nisa', 57.

kojima je stvorio odgovarajuću temperaturu da bi sazreli, a lišće tog voća ili drveća stvara hlad. Gospodar dunjaluka i ahireta je jedan. On stvara uzroke zbog kojih nastaje sve ono što nastaje na dunjaluku i ahiretu. Ovi uzroci predstavljaju Njegovo vanjsko djelovanje i Njegovu mudrost. Međutim, oni su različiti, i stoga se čovjek čudi kada On, slavljen neka je, stvara uzroke putem kojih nešto nastaje na neuobičajen način. To može prouzrokovati negiranje i nevjerovanje od strane čovjeka, što, zapravo, predstavlja neznanje i nepravdu čovjeka prema samom sebi. Njegova moć, slavljen i uzvišen neka je, nije ograničena samo na određenu vrstu uzroka i posljedica, baš kao što se Njegova moć na ovom, pojavnom svijetu ne ograničava samo na one uzroke i posljedice koji su nama poznati. Njemu ništa nije teško učiniti.

Možda je prvo stvaranje tih uzroka od strane Gospodara, slavljen i uzvišen neka je, u prisustvu svjedoka, više zadivljujuće nego drugo stvaranje koje nam je obećao. Naravno, ako razmisli onaj koji pameti ima. Možda je stvaranje, odnosno nastanak voća i plodova - na ovoj gruboj zemlji, vodi, među drvećem i zrakom, ili uz odgovarajuću temperaturu, ako razumom posmatramo stvari - veće čudo nego stvaranje i nastanak tih istih plodova na dženetskoj zemlji, vodi i zraku. Možda je nastanak ovih napitaka koji predstavljaju hranu, lijek i ugodno piće - a nastaju od grizina u buragu i od krvi, te od pljuvačke muhe - veće čudo nego nastanak rijeka koje teku u Džennetu nekim drugim uzrocima. Možda je nastanak zlata ili srebra - od kamena, odnosno brda, ili na drugi način - čudniji nego njihov nastanak tamo nekim drugim uzrocima. Možda je nastanak svile - od pljuvačke svilene bube, koja sebi veoma skladno sačini bijeli, crveni i žuti oklop - čudniji od njenog nastanka u Džennetu od čaški cvijeta od kojeg se drvo odvoji. Možda je kretanje morske vode između neba i zemlje, na oblacima, veće čudo nego što je u Džennetu tok vode bez korita.

Razmisli o Allahovim ajetima, zbog kojih On poziva na razmišljanje, a koji ukazuju na Njegovu savršenu moć, znanje, volju, mudrost i vlast, na

potrebu vjerovanja u Njegovu jednoću. Zatim, razmisli o onome o čemu nas je obavijestio, a tiče se ahireta, Dženneta i Džehennema, pa ćeš vidjeti da su ovi posljednji mjerodavniji od onih dokaza. Iako, i jedni i drugi dolaze sa istog izvora, jer Gospodar je jedan, Stvoritelj je jedan, Vlasnik je jedan, i neka je daleko narod koji ne vjeruje.

POGLAVLJE XLIX

Posude iz kojih će dženetlije jesti i piti, njihove vrste i osobine

Uzvišeni kaže: ***"Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata."***[257]

Buharija u svome *Sahihu* kaže da su pehari kao ibrici sa crijevom, pa ako nemaju crijeva niti ručke, onda su to pehari. Uzvišeni Allah kaže: ***"Služit će ih vječno mladi mladići, sa čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg."***[258] Ibrik u arapskom jeziku označava ono što ima blještavu boju. Dženetski ibrici bit će od srebra, ali će biti prozirni, kao čaše kroz koje se izvana vidi šta je unutra. Uzvišeni kaže: ***"Služit će ih iz srebrenih posuda i čaša prozirnih; prozirnih, od srebra, čiju će veličinu prema željama njihovim odrediti."***[259] Čaše su obično od stakla. Ipak, kako nas Uzvišeni obavještava, ove čaše će biti od srebra, ali će biti prozirne poput stakla. One, dakle, neće biti od stakla. Ibn Kutejbe kaže: "Sve što je u Džennetu: rijeke, postelje, divani, čaše, sve je to različito u odnosu na ono što je čovjek na ovom svijetu svojom rukom napravio." Tako kaže i Ibn Abbas: "Ništa na dunjaluku nije slično onome što je u Dženetu, osim imena." Pehari na ovom svijetu mogu biti od srebra, a mogu i čaše biti od stakla. Tako nas Allah obavještava da tamo postoje pehari bijeli poput srebra i prozirni poput stakla. Ovo je poređenje, tj. čaše

[257] Ez-Zuhruf, 71.
[258] El-Vaki'a, 17, 18.
[259] Ed-Dehr, 15,16.

kao da su od srebra. Slično je sa riječima Uzvišenog: ***'Bit će kao rubin i biser'***.[260] tj. kao da imaju boje bisera i čistoću ili prozirnost rubina." Ovo mišljenje nikako ne stoji, jer ajet jasno kazuje da su pehari sačinjeni od srebra, odnosno od te vrste materijala. Tako, naprimjer, kad se kaže *prsten od srebra*, pri tome se ne misli da on samo liči na srebro. Čaše ***"...čiju će veličinu prema željama njihovim odrediti..."***, znači da one neće biti tako velike da ih je teško uzimati, niti tako male da se iz njih ne može utoliti žeđ.

U Buharijinom i Muslimovom sahihu je hadis Ebu Musaa el-Eš'arija, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Dva Dženneta od zlata sa zlatnim posudama i svime što je u njemu od zlata, i dva Dženneta od srebra, sa srebrenim posudama i svime što je u njima od srebra. Od gledanja u njihovog Gospodara spriječit će ih samo zastor Allahove veličine u Edenskom vrtu."* Ova dva autora, također, bilježe hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prva skupina koja će ući u Džennet blistat će poput Mjeseca u noći uštapa, dok će oni koji su odmah iza njih blistati poput najsjajnije zvijezde. U njemu neće obavljati ni malu ni veliku nuždu, neće pljuvati niti će se oseknuti. Češljevi će im biti od zlata, a znoj će im poput mošusa mirisati. Žene će im biti hurije očiju krupnih, a njihovo ponašanje bit će kao ponašanje jednog čovjeka. Bit će u liku njihovog oca Adema, šezdeset laktova visoki."* U oba sahiha je hadis Huzejfe b. el-Jemana, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Nemojte piti iz posuda od zlata i srebra i nemojte jesti iz njih, jer one na dunjaluku pripadaju onima koji ne vjeruju, a vama na ahiretu."*

Ebu Ja'la el-Musili u svome *Musnedu* bilježi predaju u kojoj Enes kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., volio je snove. Nekad bi čovjek nešto

---

[260] Er-Rahman, 58.

sanjao, a on bi ga pitao za njegov san, ako ga ne bi znao. Jednom je došla neka žena i rekla: 'Allahov Poslaniče, vidjela sam kao da sam odnekud došla, izašla iz Medine i ušla u Džennet. Tada čuh kucanje, nakon čega se otvoriše dženetska vrata i ja pogledah, kad taj i taj, taj i taj', i ona nabroja dvanaest ljudi koje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prije toga poslao na jedan zadatak. 'Tada ih dovedoše u tamnosivoj odjeći. Iz vratnih žila im je šikljala krv. Bi rečeno da ih odvedu na rijeku Bejdeh. Tamo uroniše u rijeku, a kad izađoše, njihova lica bijahu blještava poput punog Mjeseca u uštapu. Tada im donesoše posudu od zlata sa svježim hurmama, i oni jedoše hurme koliko su htjeli. Kad god prevrnu posudu, bude im doneseno neko drugo voće, koje zažele, a i ja jedoh sa njima.' Nakon izvjesnog vremena dođe Bešir, iz te grupe, i reče da je poginulo svih dvanaest ljudi. Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozva ženu i reče joj: *'Pričaj svoj san'*, i ona ga ispriča." Ovaj hadis bilježi Ahmed u svome *Musnedu*, sa senedom koji odgovara Muslimovom kriteriju.

POGLAVLJE L

Odjeća, ukrasi, postelje i prostirke stanovnika Dženneta

Uzvišeni kaže: ***"A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnu mjestu biti, usred bašči i izvora, u dibu i kadifu obučeni i jedni prema drugima."***[261] I kaže Uzvišeni: ***"One koji budu vjerovali i dobra djela činili - Mi doista nećemo dopustiti da propadne nagrada onome koji je dobra djela činio - čekaju sigurno edenski vrtovi, kroz koje će rijeke teći, u njima će se narukvicama od zlata kititi i u zelena odijela od dibe i kadife oblačiti, na divanima će u njima naslonjeni biti."***[262] Tako je Allah onima o kojima je u ovim ajetima riječ sastavio odjeću lijepog izgleda, u kojem oko uživa, i mehkoće u kojoj uživa tijelo.

Uzvišeni, također, kaže: ***"A odjeća će im svilena biti."***[263] Ovdje ima jedno pitanje na koje treba odgovoriti. Uzvišeni Allah obavještava da će odjeća stanovnika Dženneta biti od svile, a prema jednom vjerodostojnom hadisu Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"Ko bude oblačio svilu na dunjaluku, neće je obući na ahiretu."* Ovaj hadis je muttefek alejhi, a prenose ga Omer b. el-Hatab i Enes b. Malik.

Neki učenjaci kažu da će takav čovjek u Džennetu oblačiti drugu odjeću a ne svilu. Odnosno, oni smatraju da je općeniti kur'anski tekst određen ovim hadisom. Međutim, većina učenjaka misli da je ovo jedna vrsta

[261] Ed-Duhan, 51, 52, 53.
[262] Ek-Kehf, 30, 31.
[263] El-Hadž, 23.

upozorenja koja ima svoju svrhu, kao što su i sva druga upozorenja.

Mnogi obavezujući tekstovi i *idžma'* (saglasnost učenjaka) upućuju na to da iskreno pokajanje briše ovakvo upozorenje i sprečava posljedice. Isto je i sa dobrim dijelima koja brišu loša djela, iskušenjima u kojima se vjernik strpi, dovama koju muslimani upućuju za druge muslimane, šefa'atu (zauzimanju) onih kojima Allah dozvoli da se za nekoga zauzmu, šefa'atu Najmilostivijeg od milostivih, itd. Ovom hadisu sličan je jedan drugi hadis u kojem stoji da onaj koji pije vino na dunjaluku neće okusiti vino na ahiretu.

Kaže Uzvišeni: ***"I Džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi."***[264] I kaže: ***"Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile."***[265] Razmisli o tome kako je Uzvišeni stanovnicima Dženneta sastavio dvije vrste ukrasa: vanjske - od odjeće i nakita, i unutarnje - o kojima smo ranije govorili. Njihovu unutrašnjost počastio je čistim pićem, ruke narukvicama, a tijelo odjećom od svile. I kaže Uzvišeni: ***"A one koji budu vjerovali i dobra djela činili - Allah će sigurno uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u njima će se narukvicama od zlata i biserom kititi, a odjeća će im svilena biti."***[266]

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju K'aba, koji kaže: "Allah, Uzvišeni i Svemogući, zadužio je jednog meleka da spravlja nakit za stanovnike Dženneta od početka stvaranja pa sve do Sudnjeg dana. Kad bi jedna ogrlica od nakita stanovnika Dženneta bila donesena na ovaj svijet, potpuno bi zaklonila Sunčeve zrake. Zato, poslije ovoga što ste čuli nemojte pitati za nakit stanovnika Dženneta." El-Hasen b. Jahja b. Kesir el-Anberi pripovijeda od svoga oca, a on od Eš'asa, da je El-Hasen rekao: "Ukrasi kojeg će muškarci u Džennetu nositi ljepši su od onih koje nose

---

[264] Ed-Dehr, 12.
[265] Ed-Dehr, 21.
[266] El-Hadž, 23.

žene." Ahmed b. Muni' kaže: "Kazivao nam je El-Hasen b. Musa, Ibn Lehi'a i Jezid b. ebi Habib, od Davuda b. Amira, Sa'da b. ebi Vekkasa i od njegovog oca, odnosno djeda, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Kad bi se jedan dženetlija pojavio i kad bi se ukazala njegova narukvica, njen sjaj bi prekrio sjaj Sunca, kao što Sunce nadjača svjetlo zvijezda.'"*

Ibn Vehb bilježi predaju Ebu Hurejre, koji pripovijeda od Ebu Umame, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., govoreći o ukrasima stanovnika Dženneta, rekao: *"Sa narukvicama od zlata i srebra, ovratnicima od bisera, imat će krune od bisera i rubina, kakve nose kraljevi. Bit će mladi, golobradi, sa surmom u očima."*

Buharija i Muslim bilježe predaju od Ebu Hazima, koji, prema Muslimovoj verzji hadisa, kaže: "Stajao sam iza Ebu Hurejre dok se abdestio za namaz. Primijetio sam da kad pere ruke dođe skoro do ispod pazuha. Upitao sam ga: 'O Ebu Hurejre, kako se to abdestiš?' On je odgovorio: 'O sinovi Furuha (ime plemena – Benu-Furuh, op. prev.), vi ste ovdje? Da sam znao da ste tu ne bih se ovako abdestio. Čuo sam moga prijatelja, s.a.v.s., kada kaže: *'Nakit vjernika u Džennetu dosezat će dokle doseže voda prilikom abdesta'*.'" Oni koji drže da je *mustehab* (poželjno) prilikom uzimanja abdesta prati nadlaktice ovo navode kao argument. Ispravno je, međutim, da to nije mustehab, što je i stav Medinjana, dok Ahmed, prema različitim predajama, ima dva stava o ovom pitanju. Iz hadisa se ne može razumjeti da je potrebno prati više od lakta. Osim toga, nakit je, zapravo, ukras samo za ruku, odnosno podlakticu, a ne za nadlakticu i rame. Što se tiče navodnog teksta hadisa: "Ko bude u stanju povećati svoj biljeg (svijetlu tačku od uzimanja abdesta), neka to učini", ovo su riječi Ebu Hurejre,[267] a ne Vjerovjesnikove, s.a.v.s., riječi. Više je hadiskih stručnjaka objasnilo o čemu se radi. U *Musnedu* Ahmeda b.

[267] Tzv. *mudredž* hadis, kada prenosilac umetne ili doda svoje riječi tekstu hadisa. (Prim. prev.)

Hanbela stoji da je Ne'im rekao: "Ne znam da li su riječi: 'Ko bude u stanju povećati svoj biljeg (svijetlu tačku od uzimanja abdesta), neka to učini', Vjerovjesnikove, s.a.v.s., ili je to nešto što je Ebu Hurejre rekao. Naš šejh (vjerovatno misli na Ahmeda b. Hanbela, op. prev.) govorio je: 'Nije moguće da je ovo izrekao Allahov Poslanik, s.a.v.s. Biljeg ne može biti na ruci. On može biti jedino na licu, a to znači da ga nije moguće povećati pranjem lica, jer bi pranje zahvatilo galavu, što nije lice.'"

Muslim od Ebu Hurejre bilježi hadis u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ko uđe u Džennet uživat će u blagodatima. Nikada više neće očajavati. Odjeća mu se više neće habati, a mladost mu neće prolaziti. U Džennetu će imati raskoš kakvu oko nije vidjelo, niti je čije uho čulo, kavu niko ne može ni zamisliti."* To što mu se odjeća neće pohabati znači, savim sigurno, da je riječ o određenoj odjeći. Moguće je i da se misli na odjeću općenito, tj. da će na onome ko uđe u Džennet stalno biti nova odjeća. Nešto slično je i sa hranom koju će jesti, jer poslije svakog obroka i uzete hrane dolazi druga, a Allah najbolje zna.

Ahmed u svome *Musnedu* bilježi predaju Ibn Omera, koji kaže: "Dođe jedan mekanski beduin i reče: 'Allahov Poslaniče, obavijesti nas o hidžri? Da li hidžra može biti gdje god se nalaziš, da li je to seoba nekom drugom narodu, ili je hidžra preseljenje u neku određenu zemlju? I, da li ona prestaje kada umreš?' To je pitao tri puta, i sjeo. Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakratko je zašutio, a zatim rekao: *'Gdje je onaj što je pitao?'* Čovjek odgovori: 'Evo me, Allahov Poslaniče.' Poslanik reče: *'Učiniti hidžru znači napustiti razvrat i velike grijehe, vidljive i one koji su skriveni. Ona znači da klanjaš namaz i daješ zekat, pa ćeš tako biti muhadžir, makar umro u mjestu svoga stalnog boravka.'* Tada neko ustade i reče: 'Allahov Poslaniče, reci mi o dženetskoj odjeći, da li će ona biti stvarana, ili će je neko proizvoditi?' Tada se neki nasmijaše, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *'Smijete se zato što onaj koji ne zna pita onoga koji zna?!'* Potom malo duže zašuti, a zatim upita: *'Gdje je onaj što je pitao o dženetskoj*

odjeći?' Čovjek odgovori: 'Evo me, Allahov Poslaniče.' A Poslanik reče: *'Neće biti stvarana, nego će se praviti od dženetskih plodova, tj. lišća.'* Ovo posljednje rekao je tri puta."

Taberani u svome *Mu'džemu* bilježi predaju Abdullaha, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Prva skupina vjernika koja će ući u Džennet imat će sjaj na licima kao što sija pun Mjesec u uštapu, a druga će skupina imati lica blještava poput najsjajnije zvijezde na nebu. Svaki od njih će imati dvije žene od hurija krupnih očiju, a svaka od njih će na sebi imati sedamdeset haljina. On će moći vidjeti njezinu koštanu srž kroz meso i haljine, kao što vidi crven napitak u prozirnoj čaši."* Ovaj sened odgovara kriteriju sahih hadisa.

Imami-Ahmed bilježi predaju Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Puteljak nekog od vas u Džennetu bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu. Prostor jednog luka (mali prostor) nekog od vas u Džennetu bolji je od dunjaluka, i mahrama jedne hurije u Džennetu bolja je od dunjaluka i svega što je na njemu."*

Ibn Vehb bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Čovjek će, u Džennetu, biti naslonjen na divan sedamdeset godina, a neće se nimalo postarati. Doći će mu hurija, kucnut će ga po ramenu, i on će na njenom obrazu vidjeti odraz svoga lica, koje će biti bjelje nego što je lice hurije. I najmanji biser na njoj obasjava prostor između istoka i zapada. Ona će ga pozdraviti selamom, a kad joj uzvrati selam upitat će je: 'Ko si ti?' Ona će odgovoriti: 'Ja sam dodatna nagrada.' Na njoj će biti sedamdeset haljina, a najmanja će biti poput makljike sa drveta Tuba. Kada njegov pogled padne na nju, moći će kroz te haljine vidjeti njenu potkoljenicu. Na njoj će biti vijenci, a najmanji biser na vijencu, kruni, obasjavat će od istoka do zapada."*

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Ebu Umame, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Koji god od vas uđe u Džennet bit će odveden do drveta Tuba. Ono će mu raskriliti svoje latice, tako da će moći uzeti*

koju god htjedne: bijelu, crvenu, zelenu, žutu, ili crnu. Te latice bit će poput latica crvene sase (šumarice), samo još nježnije i ljepše."

Ibn Ebi ed-Dunja biljaži predaju Halida ez-Zemila, koji kaže da je čuo svoga oca kako govori: "Upitao sam Ibn Abbasa: 'Kakva će biti dženetska odjeća?' Ibn Abbas reče: 'U Džennetu ima jedno drvo na kojem će rasti hurme veličine nara. Kada Allahov štićenik bude zaželio kakvu odjeću, to drvo će prema njemu spustiti svoje grane, od kojih će se rascijepiti sedamdeset vrsta odjeće, u raznim bojama. Poslije će se to drvo vratiti u svoj prvobitni položaj.'" On, također, bilježi predaju od Ebu Seida, da je neki čovjek upitao: "Allahov Poslaniče, drvo Tuba je za one koji su tebe vidjeli i povjerovali u tebe i tvoju Objavu?" Poslanik, a.s., reče: *"Tuba drvo je za one koji su me vidjeli i meni povjerovali, ali Tuba, Tuba i Tuba*[268] *i onima koji su mi povjerovali, a koji me nisu vidjeli."* Čovjek ponovo upita: "Allahov Poslaniče, šta je to Tuba?" Poslanik, a.s., odgovori: *"To je drvo u Džennetu čiji hlad konjanik ne može preći ni za stotinu godina, a iz čaški njegovih cvjetova je dženetska odjeća."* Također, on bilježi predaju prema kojoj je Ebu Hurejre rekao: "'Kuća vjernika u Džennetu bit će biser. U njoj će rasti drvo na kojem će biti odjeća. Čovjek će svoja dva prsta uzimati', i pokaza kažiprst i palac, 'sedamdeset komada odjeće poprskane biserom i rubinom.'" On bilježi i predaju prema kojoj je Ka'b rekao: "Kada bi se odjeća koju će nositi stanovnici Dženneta obukla na dunjaluku, onaj ko bi u nju gledao oduzeo bi se. Oči ljudske to ne bi izdržale."

Abdullah b. el-Mubarek kazuje da je Bešir b. Ka'b, ili neko drugi, rekao: "Rečeno nam je da će jedna žena od dženetskih hurija imati sedamdeset haljina na sebi. Te haljine bit će nježnije i tanje od ove vaše sase (bot. *anemone pulsatilla*, op. prev.). Kroz njih će se moći vidjeti njena nožna kost."

[268] Tuba u arapskom jeziku znači: *Blago onome* (Nap. prev.)

U oba sahiha zabilježena je predaja Enesa b. Malika, koji kaže: "Ukejdir Duma poklonio je Vjerovjesniku, s.a.v.s., odjeću od dibe, koja je bila tako lijepa da su joj se ljudi divili. Tada Vjerovjesnik reče: *'Sa'dove maramice u Džennetu ljepše su od ovoga.'"* U obje ove zbirke nalazi se i hadis koji prenosi El-Berra, koji kaže: "Neko je poklonio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., svilenu odjeću, pa se svijet počeo diviti njenoj mehkoći. Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *'Ovome se čudite? Maramice Sa'da b. Muaza u Džennetu ljepše su od ovoga!'"*

Nije nikakvo čudo što se ovdje posebno spominje Sa'd b. Muaz, jer je on kod ensarija ono što je bio Ebu Bekr kod muhadžira. Kada je on umro, Arš se zatresao. On se nije bojao ničijeg prijekora dok se borio na Allahovom putu, pa ga je Allah počastio šehadetom. On je Allahovo zadovoljstvo i zadovoljstvo Poslanika stavio ispred interesa svoga naroda, porodice i ličnih interesa. Presuda koju je on donio bila je u skladu sa presudom Allahovom, Koji je iznad Svojih sedam nebesa. Kada je Sa'd umro, Džibril je Vjerovjesnika, s.a.v.s., o tome obavijestio. On je zaslužio da njegove maramice, kojima briše svoje ruke u Džennetu, budu ljepše od odjeće kraljeva.

"Imat će krune na glavama"

El-Bejheki bilježi hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ko prouči Kur'an i počne ga u praksi provoditi noću i danju, dopuštajući ono što je u njemu dopušteno i zabranjujući ono što je u njemu zabranjeno, Allah će dati da Kur'an bude u njegovom mesu i njegovoj krvi. Nagradit će ga tako što će boraviti u društvu časnih i čestitih, a Kur'an će mu na Sudnjem danu biti dokaz koji će u njegovu korist svjedočiti riječima: 'Moj Gospodaru, svako ko je na dunjaluku radio i djelovao imao je i određene koristi od toga, osim toga i toga, koji je i noću i danju govorio o onome što je u meni dopušteno i zabranjivao*

ono što je u meni zabranjeno. Gospodaru moj, nagradi ga kako dolikuje.' Tada će Allah narediti da mu na glavu bude stavljena kruna koju nose kraljevi, i da ga obuku u odjeću počasti. Zatim će Allah reći: 'Jesi li zadovoljan?' Kur'an će reći: 'Gospodaru moj, želim da on dobije više od ovoga.' Zatim će Allah tom čovjeku dati kraljevstvo i vlast u desnu, a vječnost u lijevu ruku, i upitat će Kur'an: 'Jesi li sada zadovoljan?' 'Jesam, Gospodaru moj', reći će on."

Imami-Ahmed u svome *Musnedu* bilježi *merfu'* predaju Ebu Burejde, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Naučite suru El-Bekare. Ko je nauči i nosi sa sobom, sa njim je bereket, a ko je ostavi i zapostavi, kajat će se. Ako je čovjek uči i nosi sa sobom ne mogu mu vračari naškoditi.' Zatim je neko vrijeme zašutio, pa je rekao: 'Naučite sure El-Bekare i Alu-Imran. Te dvije sure su kao dva svjetla. One će na Sudnjem danu praviti hladovinu onome ko ih bude učio, kao dva oblaka, ili dvije sjene, dva jata poredanih ptica. Kur'an će na Sudnjem danu sresti svog prijatelja, onoga koji ga je učio, kada ovaj izađe iz kabura, a bit će u liku izblijedjelog čovjeka. On će ga upitati: 'Poznaješ li me?' Čovjek će odgovoriti: 'Ne poznajem te.' Kur'an će mu tada reći: 'Ja sam onaj koji je utolio tvoju žeđ kad si bio napušten, onaj sa kim si provodio noći. Svaki će trgovac zaraditi od svoje trgovine, a ti ćeš danas zaraditi svu zaradu.' Tada će mu biti data vlast u desnu ruku, a vječnost u lijevu, i na glavu će mu biti metnuta kruna poštovanja. Njegovim roditeljima bit će poklonjena dva odijela kakva nisu viđena na dunjaluku, pa će oni upitati: 'Čime smo zaslužili da sve ovo obučemo?' Odgovorit će im se: 'Zato što je vaše dijete učilo Kur'an.' Zatim će čovjeku biti rečeno: 'Uči ga i penji se po dženetskim deredžama i odajama.' I on će se penjati sve dok ga bude učio glasno ili po tertilu.'"*

Abdullah b. Vehb bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., citirao riječi Uzvišenog: ***"Edenske perivoje u koje će ući, u kojima će se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim,***

kititi, a haljine će im, u njima, od svile biti."[269] Zatim je rekao: *"Imat će na sebi krune, a najmanji biser na njima obasjavat će prostor od istoka do zapada."* Što se postelje tiče, Uzvišeni kaže: **"*Odmarat će se na posteljama čije će postave od kadife biti.*"**[270] I kaže Uzvišeni: **"*I na posteljama uzdignutim.*"**[271] Postelja je opisana tako što ima postavu od kadife, a to upućuje na dvije stvari. Prvo: vanjski dio postelje veći je i ljepši od postave, jer postava je okrenuta zemlji, pa vanjski dio, koji je izloženiji pogledima, mora biti ljepši i ukrašeniji. Sufjan es-Sevri bilježi predaju Abdullaha, koji, tumečeći ovaj ajet, kaže: "Ovo je postava o kojoj ste obaviješteni. A, šta mislite, kako izgleda vanjski dio, vidljivi dio postelje?" Drugo: postelja je visoka, uzdignuta, sa dva dušeka - unutarnjim i vanjskim. Što se tiče ove uzdignutosti, misli se na uzdignutost mjesta, o čemu postoji mnogo hadisa. Tako, Tirmizija bilježi hadis Ebu Seida el-Hudrije, da kaže da je ovaj hadis garib. Njegovo značenje je uzdizanje postelje na deredžama. Ibn Vehb bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Između dvije postelje je razdaljina kao između neba i zemlje."* Ovaj hadis je, čini se, vjerodostojniji i prihvatljiviji od prethodnog. Taberanija bilježi predaju Ka'ba, koji je, tumačeći spomenuti ajet, rekao: "Na razdaljinu od četrdest godina." Taberanija, također, bilježi predaju Ebu Umame, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio upitan za uzdignute postelje pa je rekao: *"Kad bi postelja bila bačena odozgo, da sleti do sljedeće tvrde podloge trebalo bi joj četrdeset ljeta."* Muhadisi nisu baš uvjereni da je ovaj hadis merfu'. Ibn Ebi ed-Dunja kaže: "Kazivao nam je Ishak b. Ismail, i Muaz b. Hišam, koji kaže: 'Našao sam u knjizi svoga oca, od El-Kasima i odEbu Umame, da je on, tumačeći ovaj ajet, rekao: 'Kada bi gornji dio uzdignute

[269] Fatir, 33.
[270] Er-Rahman, 54.
[271] El-Vaki'a, 34.

postelje pao, ne bi do donjeg dijela došao za četrdeset ljeta'.'

"Što se tiče tepiha i ćilima, Uzvišeni Allah kaže: ***"Oni će biti naslonjeni na uzglavlja zelena, prekrivena ćilimima čarobnim i prekrasnim."***[272] Uzvišeni kaže i ovo: ***"U njemu su i divani skupocjeni, i pehari postavljeni, i jastuci poredani, i ćilimi rašireni."***[273]

Ibn Hišam prenosi od Ebu Bišra da je Seid b. Džubejr rekao: "*Refref* (uzglavlja) dženetske su bašče, a *'abkarijj* je izvanredan ćilim." U jednom hadisu, kojeg bilježe Buharija i Muslim od Ibn Mesuda, stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tumačeći ajet: ***"Vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara"***,[274] rekao: *"Vidio je zelena uzglavlja koja su zaklonila horizont."* Izraz *'abkar* u osnovi dolazi od upotrebe ove riječi za određeno mjesto u pustinji u kojem, navodno, ima džina. Tako, Arapi kažu: *Kao da je džinovski ogromno.* Ovaj izraz spominje se i u hadisu. Ebu Ubejde veli da postoji hadis u kojem je Vjerovjesnik, s.a.v.s., za Omera rekao: *"Nisam vidio genijalca ('abkarijj) poput njega, nema mu premca!"* To je asocijacija na veličinu, snagu i moć džina, odnosno na mjesto u kojem prebivaju. Tako je ovaj izraz postao poznat u jeziku, za ljude i stvari. Ebul-Hasen el-Vahidi kaže: "Ovo je tačno, u pogledu izraza *'abkarijj*. To je zato što Arapi, kada hoće nešto pretjerano hvaliti, to dovedu u vezu sa džinima, vjerujući da džini posjeduju izuzetna i neobična svojstva i donose nam neuobičajene pojave i djela."

Razmisli o tome kako je Uzvišeni Allah postelje opisao kao uzdignute, ćilime raširene, jastuke poredane. To što su postelje uzdignute kazuje da su mekahne. Ćilimi su rašireni, što znači da ih ima svuda, a ne samo na određenim mjestima. A uzglavlja su postavljena tako da se na njih stalno može naslanjati, iako Allah najbolje zna.

---

[272] Er-Rahman, 76.
[273] El-Gašije, 13-16.
[274] En-Nedžm, 18.

POGLAVLJE LI

Šatori, kreveti, divani i predvorja u Džennetu

Uzvišeni kaže: ***"Hurija u šatorima skrivenih."***[275] U sahihima Buharije i Muslima nalazi se hadis kojeg prenosi Ebu Musa el-Eš'ari od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji kaže: *"Vjernik će u Džennetu imati šator od jednog izdubljenog bisera, koji će biti dugačak šezdeset milja. U njemu će biti stanovnika koji će kružiti, a neće jedni druge vidjeti."* U drugoj verziji ovog hadisa, koju bilježe isti autori, stoji: *"U Džennetu ima šator od izdubljenog bisera, koji će biti širok šezdeset milja. U svakom ćošku će biti stanara, ali jedni druge neće moći vidjeti."* U trećoj verziji ovog hadisa, od istih autora, stoji: *"Šator je jedan biser visok šezdeset milja. U svakom ćošku njegovom bit će porodica vjernika, ali jedni druge neće moći vidjeti."* U jednoj Buharijinoj verziji stoji: *"Bit će dugačak (visok) trideset milja."* Ovi šatori nisu odaje i dvorci, nego su šatori u baščama i na obalama rijeka.

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju prema kojoj je Ebu Sulejman rekao: "Kada Allah stvori hurije, meleci će im podići šatore." Neki kažu da, pošto je riječ o djevicama, one obično budu u svojim sobama dok se ne udaju. Uzvišeni Allah stvorio je hurije i nastanio ih u odajama šatora sve dok ih ne sastavi sa Svojim odabranicima u šatoru. On, također, bilježi predaju Abdullaha, koji kaže: "Svaki će musliman u Džennetu imati jednu ženu, a svaka od njih će imati jedan šator. Svaki šator će imati četvera

[275] Er-Rahman, 72.

vrata, na koja će svakog dana dolaziti po jedan dar, hedija i čašćenje kojeg prije nije bilo. One se neće ni sa kim miješati, neće ni za kim uzdisati, neće zaudarati niti će pohlepne biti. To su hurije krupnih očiju, poput jaja skrivenih."

Ali b. el-Džad bilježi predaju prema kojoj je Ibn Mesud, tumačeći spomenuti ajet, rekao: "To je izdubljeni biser."

Abdullah b. el-Mubarek zabilježio je predaju prema kojoj je Ebu eb-Berda rekao: "Šator je jedan biser koji ima sedamdeset vrata od bisera." Ibn el-Mubarek bilježi da je Ibn Abbas, r.a., rekao: "Šator je jedan izdubljeni biser, veličine jednog kvadratnog *ferseha*,[276] koji ima četiri hiljade vrata od zlata."

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju prema kojoj je Mudžahid, tumačeći spomenuti ajet, kazao: "U šatorima od bisera, a jedan šator je jedan biser." "Kazivao mi je Muhamed b. Džafer, kazivao nam je Mensur, i Mensur b. es-Sabah, od Ebu Saliha, da je Ibn Abbas, tumačeći ovaj ajet, rekao: 'Šator je jedan izdubljeni biser, dugačak jedan ferseh i širok jedan ferseh. Ima hiljadu vrata od zlata. Oko njega je platneni šator, u krugu od pedeset ferseha. Na svaka vrata ulazi melek sa hedijom od Uzvišenog Allaha.'" O tome govore riječi Uzvišenog: ***"I meleci će im ulaziti na svaka vrata."***[277] A Alah najbolje zna.

Što se kreveta tiče, Uzvišeni kaže: ***"Bit će naslonjeni na divanima poredanim, a obradovat ćemo ih hurijama dženetskim."***[278] I kaže Uzvišeni: ***"Bit će ih mnogo od naroda drevnih, a malo od kasnijih, na divanima izvezenim, jedni prema drugima na njima će naslonjeni biti."***[279] Uzvišeni, također, veli: ***"U njemu su i divani skupocjeni."***[280]

[276] Ferseh, tj. tri milje, ili, 7-8 km. (Nap. prev.)
[277] Er-Ra'd, 23.
[278] Et-Tur, 20.
[279] El-Vaki'a, 13-16.
[280] El-Gašije, 13.

Uzvišeni Allah obavijestio je da će njihovi divani biti poredani jedan do drugog, a ne udaljeni jedan od drugog. Zatim, da će biti izvezeni, tj. prošarani raznim ukrasima i bojama. Bit će ukrašeni zlatom, biserom, rubinom i topazom. Ibn Abbas kaže: "Vezeni su i protkani, poredani, pa je Uzvišeni obavijestio da su skupocjeni." Ata prenosi da je Ibn Abbas rekao: "Divani su od zlata, poprskani topazom, biserom i rubinom. Jedan divan zauzima prostor kao što je između Mekke i Ejle (Ila - nekadašnja luka na Crvenom moru, op. prev.)." El-Kelbi kaže: "Divan je visok stotinu laktova. Kada čovjek poželi da na njega sjedne, on se čovjeku ponizno prikuči, i kad on hjedne, ponovo se uzdigne na svoje mjesto."

Što se tiče izraza *eriketun* u ajetu: ***"Naslonjeni na divanima, oni u njemu ni mraz ni žegu neće osjetiti."***,[281] o njemu Ibn Abbas kaže: "Nije divan (erike) ako nema sobe sa krevetom. Ako ima krevet bez mladinske sobe, ni to nije divan, kao što nije divan ni ako ima mladinska soba bez kreveta. Dakle, divan je samo ako ima mladinska soba sa krevetom." Mudžahid veli: "To su kreveti u mladinskim sobama." El-Lejs kaže: "Krevet u mladinskoj sobi je divan."

Ovdje postoje tri stvari: prvo - krevet; drugo - mladinska soba, jedna vrsta predsoblja; i treće - postelja na krevetu. Sam krevet ne zove se divan dok ne objedini sve ovo. U zbirkama hadisa koje nazivamo sahih-zbirke stoji da je divan ukrašen krevet u prostoriji sa kupolom, ili kući (sobi).

[281] Ed-Dehr, 13.

POGLAVLJE LII

Posluga i mladići u Džennetu

Uzvišeni kaže: ***"Služit će ih vječno mladi mladići, sa čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg."***[282] Uzvišeni veli i ovo: ***"Služit će ih vječno mlada posluga - da ih vidiš, pomislio bi da su biser prosuti."***[283]

Ebu Ubejde i El-Ferra kažu: "Vječni mladići su oni koji neće stariti i neće mijenjati svoj izgled. Za čovjeka koji zađe u godine a ne osijedi Arapi kažu da je *vječiti mladić* (muhalled). Isto kažu i za starijeg čovjeka koji ima zdrave zube." Ibn Abbas veli: "To su mladići koji neće umirati." Riječi Ibn Abbasa *terdžumanul-Kur'an* sasvim su dovoljne, a tog su mišljenja i Mudžahid, El-Kelbi i Mukatil. To što ih je Uzvišeni Allah uporedio sa prosutim biserom jest zato što on odražava bjelinu i lijep izgled.

Ovdje se uočavaju dvije koristi za dženetlije. Prvo, ovi mladići neće ljenčariti, nego će biti raspoređeni, *razasuti*, na svojim mjestima kako bi bili na usluzi dženetlijama. I, drugo: biser koji je prosut, naročito na tepih od zlata ili svile, izgleda puno ljepše nego da je sakupljen na jednom mjestu.

Učenjaci su se razišli u vezi s pitanjem mladića - da li će to biti mladići sa ovoga svijeta, ili će ih Allah stvoriti u Džennetu? Ali b. ebi Talib i Hasan el-Basri kažu da će to biti mladići muslimani koji umru a nemaju ni

---

[282] El-Vaki'a, 17., 18.
[283] Ed-Dehr, 19.

dobrih ni loših djela. Oni će biti posluga stanovnicima Dženneta. Hakim bilježi predaju od El-Hasena, koji kaže: "Oni neće imati dobrih djela, niti će imati loših dijela za koja će odgovarati, i zato će dobiti ovakav položaj." Pristalice ovog mišljenja, odnosno neki od njih, smatraju da će to biti djeca mnogobožaca koju će Allah učiniti slugama dženetlija. Oni, kao argument, navode predaju Jakuba b. Abdurrahmana el-Farija, prema kojoj Enes prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *"Zamolio sam moga Gospodara da nemarne od ljudske vrste ne kazni Džehennemom, pa mi je dao da oni budu posluga stanovnicima Dženneta."* Ovdje se misli na djecu. Ed-Darekutni kaže da ovaj hadis bilježi Abdul-Aziz el-Madžišun, od Ibn el-Menkedira, odnosno od Jezida er-Rekašije. Postoji još nekoliko seneda ovog hadisa, ali mnogi od prenosilaca svrstani su u slabe prenosioce. Pristalice prvog mišljenja ne kažu da su ova djeca rođena u Džennetu za dženetlije, nego da su to mladići koje je Allah u Džennetu stvorio kao što je stvorio hurije. Što se tiče mladića sa ovog svijeta, oni tvrde da će na Sudnjem danju imati trideset i tri godine starosti. Ibn Vehb bilježi predaju Ebu Seida, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Koji god budući stanovnik Dženneta umre, bio mlad ili star, kada uđe u Džennet on će imati trideset i tri godine i nikada više neće ostariti. Isto je i sa stanovnicima Džehennema."* Ovaj hadis bilježi i Tirmizija.

Najprije će biti da su ovi mladići stvoreni u Džennetu, kao, uostalom, i hurije, da budu posluga dženetlijama, kao što Uzvišeni kaže: ***"A služit će ih posluga njihova nalik na biser skriveni."***[284] Oni neće biti djeca stanovnika Dženneta, jer počast koju im je Allah ukazao, kao dženetlijama, ne bi bila potpuna ako bi to bila njihova djeca.

Prethodno je spomenut hadis Enesa u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ja ću biti prvi čovjek koji će izaći iz kabura na Dan*

[284] Et-Tur, 24.

proživljenja." U hadisu još stoji: "*Oko mene će kružiti hiljadu sluga, kao biseri skriveni.*" Ovo *skriveni* znači da ih ruke nisu dotakle. Ako porazmisliš o izrazu *mladići*, pa zatim: *koji oko njih kruže,* i ako to spojiš sa spomenutim hadisom Ebu Seida, znat ćeš da je riječ o mladićima koje je Uzvišeni Allah u Džennetu stvorio kao sluge dženetlijama. A Allah najbolje zna

POGLAVLJE LIII

Žene stanovnika Dženneta, opis njihove vanjske i unutarnje ljepote, kako ih je Uzvišeni u Svojoj Knjizi opisao

Uzvišeni Allah kaže: ***"A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj dženetskim baščama kroz koje će rijeke teći; svaki put kada im se iz njih da kakav plod, oni će reći: 'Ovo smo i prije jeli' - a bit će im davani samo njima slični. U njima će čiste žene imati, i u njima će vječno boraviti."***[285] Razmisli o tome kako je Uzvišeni Onaj Koji šalje radosnu vijest i kako je velik onaj koga je sa ovom radosnom viješću poslao tebi. Kako je na jednostavan način Uzvišeni Allah u ovoj radosnoj vijesti objedinio uživanje tijela u Džennetima sa svim onim što oni sadrže, kao što su rijeke i plodovi, te uživanja čovjeka sa čistim ženama i radost za oko zajedno sa spoznajom da takav život vječno traje i da nikada ne prestaje.

Izraz *čiste žene* znači da će biti pošteđene menstrualnog ciklusa, mokraće, postporođajnog ciklusa, neće imati potrebu za velikom nuždom, neće sliniti i pljuvati. Jednom riječju, one su čiste od svake prljavštine i svake neugodnosti poznate ženama na ovom svijetu. Pored toga, one će biti čiste u pogledu morala, od ružnih i pokuđenih osobina, bit će čistog jezika, one koje neće poželjeti bilo koga osim svoga muža. Također, bit će i čiste odjeće, koja neće biti izložena prljanju.

Abdullah b. el-Mubarek kaže: "Kazivao nam je Šu'be, od Katade, Ebu

[285] El-Bekare, 25.

Nazre, i Ebu Seida, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tumačeći Allahove riječi: ***'U njima će čiste žene imati'***, rekao: *'To znači: čiste od menstrualnog ciklusa, fizioloških potreba, sline i pljuvačke.'*"

Abdullah ibn Mesud i Abdullah ibn Abbas kažu: "Bit će čiste, neće imati menstrualni ciklus, neće im se događati *hades* (ono što kvari abdest, fiziološka potreba, op. prev.) i neće sliniti." Ibn Abbas, također, kaže: "Čiste od prljavštine i neugodnosti." Mudžahid veli: "Neće obavljati ni malu ni veliku nuždu, neće ispuštati *meniju* i *meziju* (vrste sjemenih tečnosti, op. prev.), neće imati mjesečni ciklus, neće pljuvati, neće sliniti i neće rađati." Katade, opet, kaže: "Bit će čiste od grijeha i neugodnosti, Allah Uzvišeni očistit će ih tako da neće imati fiziološku potrebu, neće biti izložene prljavštini i grijehu."

Abdurrahman ibn Zejd veli: "Bit će čiste u smislu da neće imati menstrualni ciklus, a žene na ovom svijetu nisu u takvom stanju. Zar one ne ostavljaju namaz i post kad su nečiste? Takva je bila stvorena i Hava, sve dok nije zgriješila, a kada je zgriješila Allah je rekao: 'Stvorio sam te čistu, a učinit ću da ti potekne krv, kao što si ti izazvala krvarenje približavajući se ovom drvetu.'"

Uzvišeni kaže: ***"A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnu mjestu biti, usred bašči i izvora, u dibu i kadifu obučeni i jedni prema drugima. Eto, tako će biti i Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti. U njima će moći bezbjedno koju hoće vrstu voća tražiti; u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti i On će ih patnje u ognju sačuvati."***[286]

Tako im je Uzvišeni osigurao lijepo stanište i u njemu obećao sigurnost od svake neugodnosti. U njemu su plodovi, rijeke, lijepa odjeća, potpuno skladan život u zajednici, potpun užitak u hurijama krupnih očiju. Povrh toga, stanovnici su potpuno sigurni da takav život neće prestati, jer na

[286] Ed-Duhan, 51-56.

kraju ih obavještava da u njemu neće smrt okusiti. Izraz *hurija* dolazi od arapske riječi *havra*, što znači: mlada i izuzetno lijepa žena, bijele puti, izrazito crnih očiju.

Zeid b. Eslem kaže: "*El-Havra* je žena čije oči imaju izrazito crnu boju zjenica, nasuprot svijetloj bionjači, i najljepše oči." Mudžahid veli: "To je ona koja ima izrazito crnu boju očiju, nasuprot bjelini njezine kože." Ibn Abbas kaže: "El-hur u arapskom jeziku označava bjelinu", a tako misli i Katade. Mukatil veli: "Hurije bijelog lica." Ispravno je, dakle, da izraz *hurija krupnih očiju* znači kako su oči crne zbog izrazito bijele boje kože. U zbirkama hadisa koje nose naslov sahihi stoji objašnjenje: "Izrazito crna boja očiju na izrazito bijeloj boji tijela žene." Ebu Amr veli: "*El-hur* znači potpuno crno oko, poput očiju gazele ili krave. Za ljude, odnosno žene, ne kaže se hurija. Odnosno, žene liče na gazelu ili kravu jedino po boji i ljepoti njihovih očiju." Također, navodi se izraz *el-in*, što je množina od *el-'ajn*, a znači: ona koja ima krupno oko. Mukatil kaže: "*El-in* znači: najljepših očiju." U ljepotu žene obično se ubraja krupno oko. Ako je žena sitnih očiju, onda se to smatra nekom vrstom mahane. Uglavnom je prihvaćeno kako je lijepo da žena bude *tanka*, tj. uska, sitna, na četiri mjesta: usnama, tankom dijelu ušiju koji se probija za nakit, nosu i oko njega. Smatra se kako je lijepo, opet, da bude široka na četiri mjesta: licu, prsima, plećima i čelu. Također, najpoželjnije je da bude bijela na četiri mjesta: u tenu, tj. boji kože, dijelu glave od čela do kovrče na tjemenu, prednjim zubima, i da ima bijele oči. Lijepo je da ima crne boje na četiri mjesta: očima, obrvama, trepavicama i kosi. Lijepo je da bude duga na četiri mjesta: u stasu, vratu, kosi i vrhovima prstiju. Lijepo je, opet, da bude kratka na četiri mjesta: kratkih ruku, nogu, pogleda, i *kratkog jezika* - iz moralnih razloga. Tako će obarati svoj pogled; neće svojom nogom izlaziti bez potrebe; niti će bez potrebe puno govoriti; bit će kratke ruke u smislu da neće uzimati ono što njen muž ne odobrava, niti će to davati. Dalje, smatra se kako je lijepo da žena bude tanka na četiri mjesta: u

struku, dijelu glave od čela do kovrče na tjemenu, trepavicama i nosu.

Uzvišeni kaže: ***"Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti."***[287] Ebu Ubejde veli: "Učinit ćemo ih parovima, kao što je jedan par obuće, dvoje po dvoje." Junus kaže: " Sjedinili smo ih s hurijama, ali ne po bračnom ugovoru. Arapi ne kažu: *Tezzevvedžti biha*, kada hoće reći: *Oženio sam je*, nego kažu: *Tezevvedžtuha*." Ibn Nasr veli: "Objava potvrđuje ispravnost Junusova stava, jer Kur'an kaže: ***'I pošto je Zejd s njom živio i od nje se razveo, Mi smo je za tebe udali.'"***[288]

El-Vahidi ističe da je mišljenje Ebu Ubejde ispravno, s obzirom da on smatra kako glagol *zevvedže* ima značenje udvojiti, učiniti da bude dvoje, a ne oženiti se u smislu bračnog ugovora. Ja mislim da oba značenja mogu doći u obzir, baš kao što kaže Mudžahid: "*Enkehnahumul-hur* (oženili smo ih hurijama)."

I kaže Uzvišeni: ***"U njima će biti one koje preda se gledaju, one koje, prije njih, ni čovjek ni džin nije dodirnuo, pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! Bit će kao rubin i biser."***[289]

Uzvišeni Allah opisuje ih kao one koje preda se gledaju, tj. poglede od stida obaraju, na tri mjesta u Kur'anu: prvo, u ovom ajetu; zatim, u suri Es-Saffat (***"Pored njih će biti one koje će preda se gledati, očiju prekrasnih."***[290]); i, treće, u suri Sad (***"Pored njih bit će hurije, istih godina, koje će preda se gledati."***[291]).

Svi mufesiri slažu se da je značenje ovog ajeta slijedeće: *one koje gledaju samo svoje muževe, a nikako druge*. Neki kažu da to znači kako su one toliko lijepe da njihovi muževi moraju gledati samo njih. Ovo je ispravno sa stanovišta značenja. Međutim, u pogledu samog izraza ovo je osobina,

[287] Ed-Duhan, 54.
[288] *Zevvedžnakeha,* El-Ahzab, 37.
[289] Er-Rahman, 56-58.
[290] Es-Saffat, 48.
[291] Sad, 52.

a znači: one koje imaju lijepa lica i koje nisu požudne pa da gledaju druge. Adem nam je kazivao i Reka, od Ebu Nedžiha, da je Mužhid, tumačeći ovaj hadis, rekao: "One koje obaraju svoj pogled i ne gledaju nikog drugog osim svojih muževa." Adem, također, kaže: "Kazivao nam je El-Mubarek b. Fedale da je El-Hasen rekao: 'One gledaju samo svoje muževe, ne žele gledati druge, i nisu za to nimalo radoznale.'" Mensur prenosi da je Mudžahid rekao: "Njihovi pogledi, srca i duše pripadaju samo njihovim muževima. One ne žele nikoga drugog."

Što se tiče izraza *etrab*, a to je množina od *turbun*, on znači: čovjekovo uživanje. Ebu Ubejde i Ebu Ishak kažu: "Istih godina starosti." Ibn Abbas i ostali mufesiri vele: "Sve hurije će biti istih godina, u istom danu rođene, tj. stvorene. Imat će trideset i tri godine." Ebu Ishak kaže: "Bit će u najljepšoj mladalačkoj dobi i s najljepšim izgledom." Izraz *turbun*, množina: *etrab*, ima ovo značenje zato što su u istom vremenu došle na svijet, tj. zemlju - *turab*. Ovo, također, znači da među njima neće biti starica, čija je ljepota iščezla, niti djevojčica koje još nisu sazrele. Zbog toga, u Džennetu će biti mladića koji će raditi kao posluga.

Učenjaci se razilaze u vezi s zamjenicom u spomenutom ajetu, *u njima*. Jedna grupa kaže da se to odnosi na dva Dženneta i ono što ih okružuje, od dvoraca, odaja i šatora. Drugi kažu da se to odnosi na spomenute postelje u ajetu: ***"Odmarat će se na posteljama čije će postave od kadife biti."***[292]

Što se tiče riječi Uzvišenog: ***"One koje, prije njih, ni čovjek ni džin nije dodirnuo"***, mufesiri kažu da to znači kako ih niko nije obljubio, niti je imao spolni odnos sa njima. Oni se, pak, razilaze oko toga da li je ovdje riječ o hurijama koje su stvorene u Džennetu, ili su to žene sa ovog svijeta koje su ponovo, kao djevice, stvorene. Eš-Ša'bi kaže: "To su žene sa ovog svijeta, koje niko nije dotaknuo otkad su po drugi put stvorene." Mukatil

[292] Er-Rahman, 54.

veli: "Zato što su stvorene u Džennetu." Ibn Abbas smatra: "To su žene sa ovog svijeta koje su umrle kao djevice." El-Kelbi kaže: "Otkad su ponovo stvorene nije ih dotaknuo niko od ljudi i džina." Ja, ipak, smatram da je Kur'an jasan kako ove žene nisu sa ovoga svijeta, nego da je riječ o hurijama. Žene sa ovoga svijeta doticali su ljudi, a žene džina doticali su džini, na što ajet i ukazuje. Ebu Ishak veli: "Da je riječ o hurijama koje su stvorene u Džennetu upućuje i to što i one predstavljaju nagradu koju je Allah Uzvišeni pripremio stanovnicima Dženneta, pored voća, plodova, rijeka i drugog. Na to, također, upućuje i ajet koji slijedi poslije njega: ***'Hurija u šatorima skrivenih'***,[293] pa se zatim kaže: ***'(...) koje prije njih ni čovjek ni džin nije dodirnuo'***.[294]"

Imami-Ahmed kaže: "Hurije krupnih očiju neće umrijeti kad se puhne u Sur, jer one su stvorene da budu trajno žive." U ajetu je dokaz koji potvrđuje stajalište većine učenjaka, prema kojem će i vjernici džinske vrste biti u Džennetu, odnosno da će njihovi nevjernici biti u Džehennemu. Tako je i Buharija u svome *Sahihu* naslovio jedno poglavlje - *Nagrada i kazna za džine na budućem svijetu.* Isto tvrdi i Damre b. Habib, koji je na pitanje da li će džini biti nagrađivani, odgovorio potvrdno. Tad je citirao ovaj ajet i rekao je: "Žene hurije su za ljude, a džinkinje za džine."

Tumačeći ovaj ajet, Mudžahid veli: "Kada muškarac imadne odnos sa ženom a ne prouči bismillu, džin obuhvati njegovu mokraćnu cijev i tako i on ima odnos sa ženom."

"Bit će kao rubin i biser." Većina mufesira kažu da je riječ o čistoći rubina u bijelom biseru. Na to upućuje i ono što je rekao Abdullah: "Žena će u Džennetu na sebi imati sedamdeset haljina od svile, ali će se kroz njih vidjeti njene bijele potkoljenice, zato što Allah Uzvišeni kaže: ***'Bit će kao rubin i biser'***." Opisujući hurije, Uzvišeni kaže: ***"Hurija u šatorima***

[293] Er-Rahman,72.
[294] Er-Rahman,74.

skrivenih." To znači, *zadržanih*. Postoji i drugo tumačenje, a to je da su one zadržane za svoje muževe. Zato, pošto su u šatorima, ne mogu vidjeti nikoga drugog. Na to upućuje tumačenje nekih koji kažu da one gledaju samo svoje muževe, da ne žele gledati drugog niti za tim čeznu. El-Fera kaže: "Jedno je značenje *kasiratu-tarf* - one koje skrivaju i obaraju svoje poglede, a drugo *maksurat* - one koje su skrivene za nekog." Kao da se hoće reći da su one skrivene u šatorima i da ne izlaze u odaje i bašče. Međutim, neki na ovo odgovaraju tako što kažu da je Uzvišeni Allah hurije opisao kao žene koje su skrivene i koje se čuvaju, što ipak ne znači da one ne mogu napuštati šatore i ići u odaje i bašče. Oni podsjećaju kako ni žene kraljeva i drugih važnih ljudi - dakle, žene sa sličnim osobinama - ništa ne sprečava da odu na putovanje, prošetaju kroz bašču i slično. Ovo znači da one borave isključivo u kući, ali da povremeno mogu sa slugama izaći da prošetaju, i tome slično.

Mudžahid kaže: "One koje su svoja srca skrile i čuvaju ih za svoje muževe u šatorima od bisera." Već smo ranije spomenuli hurije koje obaraju poglede svoje, a ovo su one koje su skrivene. Obje ove osobine predstavljaju savršenstvo. Prva osobina - obaranje pogleda - u smislu je da se ne gleda niko osim svoj bračni drug, a druga je da se ne izlazi i pokazuje drugim ljudima.

I kaže Uzvišeni: ***"U njima će biti ljepotica naravi divnih."***[295]

Veki' bilježi predaju prema kojoj je Abdullah rekao: "Svaki će musliman u Džennetu imati jednu ženu, a svaka od njih će imati jedan šator. Svaki šator će imati četvera vrata, na koja će svakog dana dolaziti po jedan dar, hedija i čašćenje kojeg prije nije bilo. One se neće ni sa kim miješati, neće ni zakim uzdisati, neće zaudarati i neće pohlepne biti. To su hurije krupnih očiju poput jaja skrivenih."

[295] Er-Rahman, 70.

I kaže Uzvišeni: ***"Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti i djevicama ih učiniti milim muževima njihovim, i godina istih za one sretne."***[296] Katade i Seid b. Džubejr kažu: "Ponovo ćemo ih stvoriti", a Ibn Abbas veli: "Misli se na žene sa ovog svijeta." El-Kelbi i Mukatil kažu: "Žene sa ovog svijeta stare i postaju oronule. Uzvišeni kaže: Stvorili smo ih drugi put, nakon što su poslije prvog stvaranja ostarile." Ovo potvrđuje *merfu'* hadis Enesa: *"To su vaše krmeljive, slabovidne starice."* Potvrđuje ga predaja koju bilježi Jahja el-Hamani, koju prenosi od Aiše, koja kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom ušao i sa njom zatekao jednu staricu. Tada je upitao: *"Ko je ovo?"* Aiša je odgovorila: "Jedna moja tetka po ocu." On je rekao: *"Znaš li da u Džennet sigurno neće ući starice?"* Tada je starica počela proživljavati teške trenutke žalosti, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., znajući za to citirao je Kur'anski ajet: ***"Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti."*** *"Po drugi put će biti stvorene na Sudnjem danu, bose, nage, kao gazele mlade, a prvi koji će biti u dženetsku odjeću obučen bit će Ibrahim, Allahov prijatelj."* Zatim je Vjerovjesnik, s.a.v.s., proučio: ***"Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti."*** Adem ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Seleme ibn Jezida, u kojoj se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., tumačeći ovaj ajet, rekao: *"Znači, hudovice i djevice koje su bile na dunjaluku."* On, također, bilježi predaju od El-Hasena, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Obavijestite je da ona tada neće biti starica, ona će tada biti mlada! Zaista Allah, slavljen i uzvišen neka je, kaže: **'Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti.'**[297]"*

---

[296] El-Vaki'a, 35-38.

[297] Ovdje je Korkut preveo: ***"Mi ćemo hurije stvoriti"***, iako se u ovom poglavlju vodi rasprava oko toga da li su to hurije u Džennetu stvorene, ili žene sa ovog svijeta koje će ponovnim stvaranjem biti stvorene kao hurije, odnosno kao žene stanovnicima Dženneta. (*Inna enše'nahunne inša'a*). Zbog toga, čitatelj treba obratiti pažnju na izvorni tekst Kur'ana, iako je prevodilac nastojao ukazati na razliku između izvornog teksta i prijevoda tamo gdje je to bilo neophodno. (Prim. prev.)

Ibn ebi Šejbe bilježi predaju Aiše, koja kaže da je jedne prilike neka starica ensarijka došla kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i rekla: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da me uvede u Džennet?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *"U Džennet neće ući starica."* Zatim je Vjerovjesnik, s.a.v.s., otišao da klanja. Kad se vratio, Aiša mu reče: "Bilo joj je jako teško zbog onoga što si joj rekao." Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovori: *"Ali, zaista je tako. Kad ih Allah uvede u Džennet, On će učiniti da ponovo budu djevice."*

Mukatil napominje da ima još jedno mišljenje, koje je odabrao Ez-Zudžadž, kako je riječ o hurijama krupnih očiju, koje je Allah stvorio Svojim odabranicima, evlijama, tako da one, dakle, nisu rođene. Jasno je da se ovdje misli na to da ih je Allah Uzvišeni stvorio u Džennetu, i to iz više razloga. Prvo, On je o onim prvim, es-sabikunima, rekao: ***"A služit će ih posluga njihova nalik na biser skriveni."***[298] Spomenuo je njihove divane, posude, piće, voće, hranu, žene, a jasno je kako je riječ o ženama njihove vrste koje je svorio u Džennetu. Drugo, Uzvišeni je rekao: ***"Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti."*** Ovdje je jasno da je riječ o prvom, a ne o drugom stvaranju. Jer, kad bi riječ bila o drugom stvaranju, onda bi to bilo kazano u drugačijoj formi, kao npr.: ***"(...) i da će ih On ponovo oživjeti."***[299] Ili, kao što stoji u ajetu: ***"Poznato vam je kako ste prvi put stvoreni, pa zašto se ne urazumite?"***[300] Treće, govor Uzvišenog: ***"Vas će tri vrste biti."***,[301] upućen je muškarcima i ženama, a drugo stvaranje je, također, općenit pojam, koji obuhvata obje vrste oripadnika ljudskog roda. Što se tiče riječi Uzvišenog: ***"Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti"***, jasno je da se na hurije ovo stvaranje odnosi, na što ukazuje potvrđivanje infinitivom (*stvaranje*). Spomenuti hadis ne znači da se njegov tekst

[298] Et-Tur, 24.
[299] En-Nedžm, 47.
[300] El-Vaki'a, 62.
[301] El-Vaki'a, 7.

posebno odnosi na spomenute starice, i ne treba ga razumjeti ni tako da su njime isključene hurije samo zato što se spominju određene osobine žena. Može se reći da prije hurijama dolikuje da budu opisane spomenutim osobinama. Stvaranje se, dakle, odnosi na obje vrste, a Allah najbolje zna. Izraz *'urub* je oblik množine od *'arub*, a znači: one koje su umiljate svojim muževima. Ibn el-Arebi kaže: "Žene koje su poslušne i mile njihovim muževima." Ebu Ubejde veli: "To su one koje su dobre i nježne svojim muževima za vrijeme bračnog odnosa." El-Muberred kaže: "Ona koja je zaljubljena u svog muža." Mufessiri kažu da su *'urub* one koje su mile svojim muževima, koketne, zaljubljene i mladalački požudne. Sve su to riječi kojima su opisane. Buharija kaže: "*'Arub* dolazi na oblik *sabur* (izuzetno strpljiv), od *sabur* - strpljiv, strpljenje. *El-'Urub* su one koje su mile muževima njihovim." Ovako on veli u poglavlju *Početak Objave*. U poglavlju *Tefsir* svoga *Sahiha*, govoreći o suri El-Vaki'a, kaže slično ovome. Tako Allah Uzvišeni objedinjuje njen lijep izgled sa ugodnim životom s njom, a to je najljepše što se od žena može dobiti. Time se upotpunjuje užitak koji čovjek s njima ima. Užitak čovjeka sa ženom koju prije njega niko nije dotakao vredniji je od užitka sa nekom drugom. A, hurije su upravo takve.

Uzvišeni kaže: ***"A onima koji su se Allaha bojali želje će se ostvariti: bašče i vinogradi, i djevojke mlade, godina istih."***[302] Ovdje je upotrijebljen izraz *keva'ib*, što je množina od *ka'ib*, a znači: bujan. Katade, Mudžahid i drugi mufessiri kažu: "One čije su grudi zaokružene i stoje čvrsto poput nara, odnosno nisu obješene prema dolje."

Buharija u svome *Sahihu* bilježi predaju Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Jutro, tj. poraniti na Allahovom putu, ili jedan pohod, bolje je od dunjaluka i svega što je na njemu. Da*

[302] En-Nebe', 31-33.

se jedan od vas približi putu koji vodi u Džennet blizu koliko dva luka, ili bliže, bolje je od dunjaluka i svega što je na njemu. Kada bi se žena iz Dženneta, hurija, pojavila na zemlji, ispunila bi prijatnim mirisom i svjetlom prostor između Dženneta i zemlje, a samo šal na njenoj glavi vredniji je od dunjaluka i svega što je na njemu."

U oba sahiha je predaja Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prva skupina koja će ući u Džennet blistat će poput Mjeseca u noći uštapa, dok će oni koji su odmah iza njih blistati poput najsjajnije zvijezde. Svaki od njih će imati po dvije supruge. Toliko će lijepe biti da će se moći vidjeti koštana srž kroz meso na njihovim stopalima. U Džennetu neće biti neoženjenih."*

Imami-Ahmed bilježi predaju Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Svaki dženetlija će imati po dvije žene od hurija krupnih očiju, a svaka od njih će na sebi imati sedamdeset haljina. Čovjek će moći vidjeti njezinu koštanu srž kroz haljine."* Taberanija bilježi hadis Ummi-Seleme, koja kaže. "Rekla sam: 'Allahov Poslaniče, kaži mi šta znače riječi Uzvišenog: ***'Hurije očiju krupnih'***? Poslanik, a.s., reče: *'Žena čije oči imaju izrazito crnu boju zjenica nasuprot svijetloj bionjači, koje su poput orlovih krila, i one koje imaju krupne oči.'* Rekla sam: 'Kaži mi šta znače riječi Uzvišenog: ***'nalik na biser skriveni'***? On odgovori: *'Oni su posluga u Džennetu, svijetli poput bisera u školjkama koji ljudska ruka nije dotaknula.'* Pitala sam: 'Allahov Poslaniče, kaži mi šta znače riječi Uzvišenog: ***'U njima će biti ljepotica naravi divnih'***? On odgovori: *'Lijepog morala, divnog izgleda.'* Ptala sam: 'Allahov Poslaniče, kaži mi šta znače riječi Uzvišenog: ***'Kao da su one jaja pokrivena'***?[303] On reče: *'Nježne poput kožice ispod ljuske od jajeta.'* Rekla sam: 'Allahov Poslaniče, kaži mi šta znače riječi Uzvišenog: ***'Milim muževima njihovim, i godina istih'***?

[303] Es-Saffat, 49.

On odgovori: *'One koje su ovaj svijet napustile kao krmeljive i osijedjele starice Allah će ponovo stvoriti kao djevice, i učiniti ih umiljatim i milim muževima njihovim, istih godina starosti.'* Upitah: 'Allahov Poslaniče, jesu li bolje žene ovog svijeta, ili su bolje hurije očiju krupnih?' On odgovori: *'Bolje su žene ovog svijeta, kao što je vrednije lice od naličja, tj. postave.'* Rekoh: 'Allahov Poslaniče, čime su to zaslužile?' On uzvrati: *'Namazom svojim, postom i ibadetom u ime Uzvišenog Allaha. Allah će im lica nurom ozariti, tijela će im svilom ogrnuti, bijele boje, u zelenim odorama, žutih nakita. Kadionice će im biti od bisera, a češljevi od zlata. Govorit će: 'Mi ćemo vječno živjeti, nećemo umirati. Uživamo u blagodatima, i nikada više nećemo očajavati. Imamo mjesto u kojem boravimo, i nikada nećemo biti iz njega prognani. Zadovoljne smo, nikada se nećemo srditi. Blago onima kojima pripadamo, a i oni nama pripadaju'.'* Rekoh: 'Allahov Poslaniče, neka od nas se tokom života uda za dvojicu muževa, trojicu ili četvericu, a zatim umre i uđe u Džennet. Ako uđu i oni, čija će ona žena u Džennetu biti?' On odgovori: *'O Ummi-Seleme, ona će birati i odabrati onoga koji ima najljepšu ćud. Ona će reći: 'Moj Gospodaru, ovaj se na onom svijetu najljepše prema meni ophodio, dodijeli mi ga za muža.' O Ummi-Seleme, lijep ahlak nosi sa sobom i doživjet ćeš najbolje na dunjaluku i ahiretu (uspjeh na oba svijeta, op. prev.).'"* Ovaj hadis prenosi jedino Sulejman b. ebi Kerime, koga je Ebu Hatim označio kao slabog prenosioca. Ibn 'Adijj čak tvrdi da je većina njegovih hadisa odbačena (*menakir*), premda nisam našao da su prethodnici bilo šta kazali o njemu.

Ebu Ja'la el-Musili bilježi predaju Ebu Hurejre, koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazivao nam je jedne prilike, a s njim je bila jedna grupa ashaba. Zatim je spomenuo hadis koji govori o Suru - rogu u koji će puhnuti Suri-Israfil - a u njemu, između ostalog, stoji: *'Ja ću reći: 'Gospodaru moj, obećao si mi šefa'at, dopusti mi da se zauzmem za stanovnike Dženneta, da uđu u njega.' Allah će reći: 'Dopušten ti je šefa'at, i dopuštam im da uđu u Džennet'.'"*

Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio je: "*Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, vi na ovom svijetu nećete poznavati svoje kuće i žene bolje nego što će dženetlije poznavati svoje kuće i svoje žene. Tada će čovjek, u Džennetu, na raspolaganju imati sedamdeset i dvije supruge – sedamdeset njih Allah će mu Uzvišeni stvoriti, i dvije će biti od Ademovog potomstva. Ove dvije bit će odabranije u odnosu na one koje je Allah stvorio u Džennetu, zato što su one na dunjaluku Njemu ibadet činile. Tada će ući kod prve od dviju žena, u sobu od safira, na divan od zlata, krunisan biserom, od dibe i kadife. Na njemu - sedamdeset hurija. Stavit će svoju ruku između ramena neke od njih. Zatim će pogledati ruku kroz njena prsa, odjeću, kožu i meso, i vidjet će koštanu srž na njenoj nozi kao što neko od vas gleda u strunu na cijevi od safira. Njegova jetra njoj će biti ogledalo, a njena jetra njemu ogledalo. I dok on, tako, boravi kod nje, nikad joj ne dosadi, a ni ona njemu ne dosadi. Kad god kod nje dođe, zatekne djevicu. Njegov spolni organ nikad neće oslabiti, a njena stidnica neće se požaliti. I dok bude u tom stanju, glasnik će početi dozivati: 'Mi smo znali da ti neće dosaditi, i da ni tebi neće dosaditi. Nema sjemene tečnosti, nema sjemene tečnosti.' On izađe i ode kod svake od njih, a kad god dođe kod neke, ona kaže: 'Tako mi Allaha, nema u Džennetu ništa ljepše od tebe! Nema u Džennetu meni ništa draže od tebe!'*" Ovo je dio hadisa o Suru, kojeg jedino prenosi Ismail b. Rafi', od kojeg hadise bilježe Tirmizija i Ibn Mažde, dok ga Ahmed, Jahja i neki drugi smatraju slabim prenosiocem. Darekutni i neki drugi kažu da je njegov hadis odbačen, dok Ibn Adij tvrdi da je većina njegovih hadisa problematična. Tirmizija kaže: "Neki učenjaci ga smatraju slabim prenosiocem, a ja sam čuo Muhammeda (tj. Buhariju, op. prev.) kada kaže da je on pouzdan prenosilac hadisa." Meni je moj šejh Ebu el-Hadždžadž rekao da je ovaj hadis sastavljen iz više hadisa pa su ga Ismail i neki drugi prenosioci citirali ovako. Komentirao ga je Velid b. Muslim u svome djelu *Mufred*, a tamo je kazano da je ovaj prenosilac poznat u hadisu, iako Allah najbolje zna.

Abdullah b. Vehb kaže: "Pričao nam je Amr da mu je kazivao Deradž, od Ebu el-Hejsema, i od Ebu Seida, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Najniži stupanj koji će neko imati jeste osamdeset hiljada sluga i sedamdeset i dvije žene, i bit će mu načinjena kupola od bisera, topaza i safira, velika kao od Džabije do Sane.'"* Ovaj hadis bilježi Tirmizija. Međutim, Deradž ebu es-Semh, kako kaže Ahmed, prenosilac je čiji su hadisi odbačeni, a isto tvrdi i Nesaija. Ibn Adijj, opet, bilježi njegove hadise i kaže da su prihvatljivi. Darekutni kaže da je slab prenosilac, Murre tvrdi da je *metruk*,[304] dok Jahja b. Mein ne kaže ništa. Ovaj hadis bilježi Ebu Hatim b. Hibban u svome *Sahihu*. Osman b. Seid ed-Darimi prenosi da je Ali b. el-Medini rekao kako je riječ o pouzdanom prenosiocu.

Ibn Vehb kaže: "Obavijestio me je Amr b. el-Hris, od Ebu es-Semha, Ebu el-Hejsema, i od Ebu Seida el-Hudrije, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tumačeći riječi Uzvišenog: ***'Bit će kao rubin i biser'***,[305] rekao: *'Gledat će odraz svoga lica u njenom obrazu, koji će biti čišći od ogledala, a najmanji biser na njoj će osvjetljavati prostor između istoka i zapada. Na njoj će biti sedamdeset haljina, kroz koje će prodirati njegov pogled, tako da će moći vidjeti kost njene potkoljenice.'"*

El-Ferjabi bilježi predaju Ebu Umame, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Koji god rob uđe u Džennet oženit će sedamdeset i dvije žene - dvije od hurija krupnih očiju, i sedamdeset onih koje će u nasljedstvo dobiti od žena sa ovog svijeta. Svaka od njih imat će požudnu stidnicu, a on će imati spolni organ koji se neće povijati."* U ovom lancu prenosilaca nalazi se Halid ibnu-Jezid b. Abdurrahman ed-Dimeški, za kojeg Ibn Me'in tvrdi da je slab, a Ahmed kaže da nije vrijedan pomena. Nesaija smatra kako je nepouzdan, a Darekutni da je slab.

Ebu Ne'im bilježi predaju Katade, od Enesa, koji kaže da je Allahov

[304] Odbačen, *metruk*. (Nap. prev.)
[305] Er-Rahman, 58.

Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Vjernik će u Džennetu imati sedamdeset i tri žene.' Rekosmo: 'Allahov Poslaniče, hoće li on imati snage za to?' On odgovori: 'Imat će snagu stotinu ljudi.'*" I u ovom lancu prenosilaca nalazi se sporan ravija, po imenu Es-S'adi, čiji se hadisi ne prihvataju.

Taberanija bilježi predaju Ebu Hurejre, koji kaže: "Neko je upitao: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li imati odnose sa našim ženama, hurijama, u Džennetu?' On odgovori: *'Čovjek će imati snage da u jednom danu ima odnose sa stotinu djevica.'*" Muhamed b. Abdulvahid el-Makdisi kaže: "Prenosioci ovog hadisa su, po meni, onakvi kakvi se traže za vjerodostojne predaje."

Ebu eš-Šejh bilježi predaju Ibn Abbasa, koji kaže: "Neko upita: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li imati bračne odnose sa našim ženama u Džennetu, kao što ih imamo sa njima na dunjaluku?' Poslanik odgovori: *'Tako mi Onoga u Čijoj je moći Muhammedov život, čovjek će u Džennetu za jedno jutro imati odnose sa stotinu djevica.'*" Jedan prenosilac u ovom nizu, po imenu Zejd, kako tvrde Ibn Ne'im i Murre, nije vrijedan pomena. Murre kaže: "Slab je prenosilac. On zapisuje svoje hadise, jer ih ne pamti dobro." Isto tvrdi i Ebu Hatim. Darekutni kaže da je dobar, a Nesaija tvrdi da je slab prenosilac.

Prema vjerodostojnim hadisima, svaki vjernik će u Džennetu imati dvije žene. Dakle, ne više od toga. Ako se uzme u obzir da su navedeni hadisi dobro zapamćeni, tj. pouzdani, onda se, po njima, da zaključiti kako će svakom od dženetlija pripasti po nekoliko ljubavnica, kao dodatak na spomenute dvije žene, a to će se računati prema stepenu kojeg budu imali u Džennetu. Dakle, imat će ih manje ili više, kao što će imati manje ili više sluga i mladića, shodno svome mjestu u Džennetu. Ili, ovim se želi kazati da će mu biti data snaga čovjeka koji je u stanju imati bračni odnos sa tolikim brojem žena, što, onda, možemo smatrati pouzdano prenesenim od strane prenosilaca. Tako, neki od njih ovo prenose po smislu, odnosno ne doslovno, od riječi do riječi, govoreći: "Imat će toliko i toliko žena."

Tirmizija u svome *Džami'u* bilježi predaju od Katade, i od Enesa, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"'Vjerniku će u Džennetu biti data snaga za seksualni odnos tolika i tolika', na šta neko upita: 'A, hoće li on to moći izdržati, Allahov Poslaniče?' On odgovori: 'Bit će mu data snaga stotinu ljudi.'"* Ovaj je hadis vjerodostojan, a možda ga neki prenose kao: *"Imat će snage za odnos sa stotinu djevica."*, po smislu, ili je broj žena koje će imati različit, shodno različitosti njihovih deredža u Džennetu. A Allah najbolje zna.

Pa ipak, nema sumnje da će vjernik u Džennetu imati više od dvije žene, jer u oba sahiha zabilježen je hadis Imrana el-Džunije, od Ebu Bekra, Abdullaha b. Kajsa, i od njegovog oca, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Vjernik će u Džennetu imati šator od izdubljenog bisera, koji će biti dugačak šezdeset milja. Vjernik će u njemu imati čeljadi (žena) toliko da će ih obilaziti, pa ipak se jedni s drugima neće viđati."*

POGLAVLJE LIV

Materija od koje su hurije stvorene; hadisi koji o tome govore; osobine hurija i način na koji će ih njihovi budući muževi moći prepoznati

Što se tiče materije od koje su hurije krupnih očiju stvorene, Bejhekija bilježi hadis Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Hurije krupnih očiju stvorene su od šafrana."* Ipak, on kaže da je u senedu ovog hadisa Ibn Alijje, koji je *munker*, tj. onaj čije se predaje odbacuju. Međutim, u senedu ovog hadisa je i Šu'be.

Taberanija bilježi predaju Ebu Umame, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Hurije krupnih očiju stvorene su od šafrana."* On kaže: "Ovaj hadis jedino prenosi Ali b. El-Hasen b. Harun.", sugerirajući da je to garib hadis. Bilježi ga i Ishak b. Rahevejh, od Mudžahida, kao merfu' hadis, i čini se da je ova predaja najprihvatljivija. Bilježi ga i Ukbe b. Mukerrem.

Ebu Seleme b. Abdurrahman kaže: "Allahov štićenik, *velijj*, u Džennetu će imati nevjestu koju nisu rodili ni Adem ni Hava, ona je stvorena od šafrana." Ovo se, također, bilježi od dvojice ashaba, Ibn Abbasa i Enesa, te od dvojice tabiina, Ebu Seleme i Mudžahida. U svakom slučaju, i one spadaju u sve ono što je stvoreno u Džennetu. One nisu rođene od oca i majke, a Allah najbolje zna.

Ebu Ne'im, također, bilježi ovu predaju kao *merfu'* hadis, od Enesa: *"Kada bi hurija pljunula u sedam mora, morska voda bi postala slatka od slasti njenih usta, a hurije su stvorene od šafrana."*

Ako je stvaranje čovjeka od zemlje tako savršeno i u najljepšem obliku, šta misliš, kako će izgledati lik koji je tamo stvoren od šafrana!

Ebu Ne'im, također, bilježi predaju od Ibn Mesuda, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Odjednom će nekakvo svjetlo zasjati u Džennetu. Njegovi stanovnici podići će glave da vide o čemu je riječ, kad ono – to će biti od prednjih zuba hurije koja se nasmiješila svome mužu."*

Na'me b. el-Velid bilježi da je Kesir b. Murre rekao: "Od onoga što se zove *el-mezid* (i više od nagrade koja je u Džennetu obećana, op. prev.) bit će i to da jedan oblak prođe iznad stanovnika Dženneta, koji kaže: 'Želite li da vas osvježim?' I neće ništa zaželjeti a da ih oblak kišom ne rashladi." Kesir kaže: "Kad bi me Allah time počastio, ja bih rekao: 'Zaspi nas lijepim djevojkama.'"

Što se tiče materije od koje su hurije stvorene, postoje i druge osobine koje se spominju u predajama. Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju prema kojoj je Ibn Abbas rekao: "U Džennetu ima jedna rijeka po imenu el-Bejdedž, nad njom kupola od safira, a ispod nje mlade hurije. Stanovnici Dženneta će reći: 'Odvedite nas do Bejdedža.' Kad tamo dođu, pogledat će hurije, i ako im se neka posebno svidi, uhvatit će je za ruku i ona će poći za njim."

El-Lejs b. Sa'd bilježi predaju El-Velida b. 'Abde da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Džibrile, zaustavi me kod hurija krupnih očiju.' I on zastade, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita ih: 'Ko ste vi?' One rekoše: 'Mi smo hurije, one koje su se nastanile i koje neće mijenjati mjesto boravka, mlade koje neće ostariti, čiste koje neće biti onečišćene.'"*

Ibn el-Mubarek bilježi predaju od Ibn Abbasa, koji kaže: "Sjedili smo jednog dana kod Ka'ba, kad on reče: 'Kad bi se ruka hurije približila s neba, njome bi osvijetlila Zemlju kao što Sunce daje svjetlost stanovnicima dunjaluka. Rekao sam *njena ruka*, a šta mislite da sam spomenuo njeno lice, njenu bjelinu ili njenu ljepotu."

U *Musnedu* Imami-Ahmeda nalazi se hadis Kesira b. Murre, od Muaza b. Džebela, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Kad god neka žena uznemiri svoga muža i povrijedi ga, njegova žena od hurija krupnih očiju kaže: 'Nemoj ga uznemiravati, Allah te ubio, on je kod tebe samo stranac, uskoro će te napustiti i doći će kod nas.'"*

U *mursel*-hadisima Ikrime stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Hurija krupnih očiju ima više nego što je vas žena na dunjaluku. One uče dovu za svoje buduće muževe: 'Moj Allahu, pomozi ga u vjeri Tvojoj, učini da njegovo srce bude skrušeno i Tebi pokorno, upoznaj ga s tim, tako Ti Tvoje moći, o Ti Koji si najmilostiviji od milostivih."* Bilježi ga i Ibn Ebi ed-Dunja, od Usame b. Zejda, od Ata'a, odnosno od Muaza.

El-Evza'i bilježi, od Hassana b. Atijje, da je Ibn Mesud rekao: "U Džennetu ima jedna hurija po imenu El-lu'be (lijepa k'o lutka). Sve hurije u dženetskim baščama zadivljene su njenim izgledom. One je tapšu po leđima i govore joj: 'Blago tebi, El-lu'be! Da znaju oni koji tebe žele, zaista bi se potrudili da te dobiju.' Između očiju joj stoji natpis: 'Ko želi da zasluži ovakvu kakva sam ja, neka čini ono sa čime će moj Gospodar biti zadovoljan.'"

Ata es-Selemi je rekao Maliku b. Dinaru: "'O Ebu Jahja! Uhvatio nas je *ištah* (Poželjeli smo Džennet)!' On reče: 'O Ata, u Džennetu ima jedna hurija čijom se ljepotom ponose druge hurije. Da Allah nije propisao kako dženetlije u Džennetu neće umirati, oni bi umrli od njene ljepote.'" Ata je do kraja života ostao tužan zbog onoga što mu je Malik rekao.

Ahmed b. Ebi el-Havari kaže: "Kazivao nam je Džafer b. Muhamed: 'Srela se dva mudraca i jedan od njih reče: 'Jesi li poželio hurije krupnih očiju?' 'Ne', odgovori drugi. Onaj prvi reče: 'Onda to uradi, nur njihovog lica je nur Svemogućeg i Uzvišenog Allaha.' Tada ovaj drugi pade u nesvijest. Odnesoše ga kući i poslije smo ga kao bolesnika obilazili mjesec dana.'"

Rebi'a ibn Kulsum veli: "Dok smo bili mladi, El-Hasen (Hasan Basrija,

nap. prev.) pogleda nas i reče: 'O omladino, zar niste poželjeli hurije krupnih očiju? Meni je Ibn Ebi el-Havari rekao da mu je El-Hadremi kazivao: 'Jednom sam zajedno sa Ebu Hamzom spavao na krovu kuće. Primijetio sam kako se prevrće u postelji, sve do sabaha. Upitao sam ga: 'Ebu Hamza, nisi cijelu noć zaspao?' On reče: 'Kad sam legao da spavam, prikaza mi se hurija, tako da mi se činilo da sam doticao njenu kožu, a ona moju.' Ispričao sam to Ebu Sulejmanu i on reče: 'Ovaj je čovjek osjetio *ištah*, želju'.'"

Ibn Ebi el-Havari kaže: "Čuo sam Ebu Sulejmana kako govori: 'Hurije krupnih očiju bit će stvorene u Džennetu, a zatim će im meleci podići šatore.'"

Ibn Ebi ed-Dunja prenosi od Saliha el-Merrija da je Zejd er-Rekaši kazao: "'Saopćeno mi je da je u Džennetu zasjao nur tako da nije bilo mjesta u njemu a da svjetlo nije prodrlo do njega.' Neko upita: 'A šta to bi?' On reče: 'Hurija se svome mužu nasmijala.'[306] Tada jedan čovjek zajeca, i tako je plakao sve do svoje smrti."

Ibn Ebi ed-Dunja priča: "Kazivao nam je Bišr b. el-Velid, kazivao nam je Seid b. Zerebi, od Abdul-Melika el-Dževnije, i od Seida b. Džubejra, koji kaže da je čuo Ibn Abbasa kada veli: 'Kad bi hurija izbacila svoj dlan između neba i zemlje, sva bi stvorenja bila očarana njenom ljepotom. Kad bi isturila svoj šal, čitavo Sunce bi, u odnosu na njenu ljepotu, izgledalo kao fitilj usred Sunca, čije bi svjetlo Sunce prekrilo. A kad bi pokazala svoje lice, svojom bi ljepotom osvijetlila prostor između nebesa i zemlje.'"

Ibn Ebi ed-Dunja veli: "Kazivali su mi El-Hasen ibn Jahja i Kesir el-'Anberi, kazivao nam je Huzejme Ebu Muhamed, da je Sufjan es-Sevri rekao: 'U Džennetu zasja nur tako da nije bilo mjesta a da svjetlo nije prodrlo do njega. Kad prisutni pogledaše, vidješe da se hurija svome mužu

[306] Od bjeline prednjih zuba njezinih zasjalo je svjetlo. (Nap. prev.)

nasmijala.'" Hatib u svome *Tarihu* bilježi ovu predaju, odnosno hadis, od Alkame, i od Abdullaha, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Odjednom zasja nekakvo svjetlo u Džennetu i njegovi stanovnici podigoše glave da vide o čemu je riječ. Kad ono, bilo je to od prednjih zuba hurije koja se nasmiješila svome mužu."*

El-Evza'i prenosi da je Jahja b. ebi Kesir rekao: "Kad Džennetom prođe jedna od hurija krupnih očiju, svako drvo procvjeta i izbehara."

Ibn el-Mubarek veli: "Kazivao nam je El-Evza'i da je Jahja b. ebi Kesir rekao: 'Hurije krupnih očiju dočekivat će svoje muževe kod dženetskih kapija i govoriti: 'Dugo smo vas čekale. Mi smo hurije krupnih očiju, uvijek zadovoljne, nikada ljute. Ovdje zastalno boravimo i odavde nikada nećemo ići. Vječno ćemo živjeti, nikada nećemo umrijeti.' To će govoriti najljepšim glasom, i još će reći, svaka svome mužu: 'Ti si moja ljubav, a ja tvoja ljubav. Ti nemaš nikakvih mahana, i niko ti po ponašanju nije ravan'.'"

POGLAVLJE LV

Bračni život dženetlija i potpun seksualni užitak, bez sjemenih tečnosti, tjelesne iznemoglosti, i bez obaveznog kupanja (gusula)

Već smo spomenuli hadis koji prenosi Ebu Hurejre, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Čovjek će u Džennetu imati snage da u jednom danu ima odnose sa stotinu djevica."* Sened ovog hadisa je vjerodostojan. Također, prethodno smo spomenuli *muttefek 'alejh* hadis: *"Vjernik će u Džennetu imati šator od jednog izdubljenog bisera, koji će biti dugačak šezdeset milja. U njemu će imati žena koje će obilaziti."* Zatim, spomenuli smo i hadis Enesa: *"Vjerniku će u Džennetu biti data snaga, tolika i tolika, za seksualni odnos sa ženama."* Tirmizija ga je svrstao u vjerodostojne hadise. Taberanija, Abdullah b. Ahmed i drugi sakupljači hadisa bilježe predaju Lekita b. Amira, koji kaže: "'Sa čime će od Dženneta biti upoznati njegovi stanovnici?' On reče: *'Sa rijekama od čistog meda, rijekama vina od kojeg neće biti glavobolje, mahmurluka i kajanja, rijekama od mlijeka koje se neće kvariti niti mijenjati okus, vodom koja neće nikada biti ustajala, voćem - da živa i zdrava bude tvoja porodica - koje ti je poznato i boljim od takvog, i čistim ženama.'* Upitah: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li mi u njemu imati dobrê žene?' On odgovori: *'Dobrê će pripasti dobrima. S njima će imati tjelesni užitak, kao što vi imate užitak u vašim ženama na dunjaluku, samo što neće biti rađanja djece.'*"

Ibn Vehb bilježi predaju Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik,

s.a.v.s., bio upitan: "Hoćemo li općiti sa našim ženama u Džennetu?" On odgovori: *"Da, tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, itekako! A kad se od nje odmakne, ona će ponovo biti čista djevica."*

Taberanija bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kada dženetlija bude imao odnos sa svojom ženom, ona će i dalje ostati djevica."* Ovo je garib-hadis, kako ističe Taberanija. On bilježi predaju Ebu Umame, koji kazuje da je neko upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s: "Hoće li se stanovnici Dženneta ženiti?" Poslanik reče: *"Da. Imat će ud koji neće mlohaviti, strast koja se neće gasiti, i snažno će ih obljubljivati."* On, također, bilježi predaju Ebu Umame, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan: "Hoće li stanovnici Dženneta imati bračne odnose?" Poslanik odgovori: *"Da, ali neće biti ejakulacije, niti smrti."*

Ebu Ne'im bilježi predaju Ebu Hurejre, u kojoj se kazuje da je neko upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s: "Hoće li stanovnici Dženneta imati odnose sa svojim ženama?" Poslanik je odgovorio: *"Da, tako mi Onoga Koji me je poslao s Istinom. Imat će ih, sa muškim spolnim organom kojem neće dosaditi užitak, stidnicom koja se neće požaliti, i strašću koja neće prestajati."*

El-Hasen b. Sufjan u svome *Musnedu* bilježi predaju Ebu Umame, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan: "Hoće li se stanovnici Dženneta ženiti?" Poslanik je odgovorio: *"Da, tako mi Onoga Koji me je poslao s Istinom"*, i pokazao svojom rukom, *"ali neće biti ejakulacije, ni smrti."*

Seid b. Mensur veli: "Kazivao nam je Sufjan, od Amra, da je Ikrime, tumačeći ajet: ***'Stanovnici Dženneta uživat će toga dana u blagodatima, veseli i radosni'***,[307] rekao: 'Ovo znači: u razdjevičenju, tj. uzimanju nevinosti djevicama.'"

---

[307] Jasin, 55.

Abdullah b. Ahmed bilježi da je Ibn Mesud, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"Stanovnici Džennetа uživat će toga dana u blagodatima, veseli i radosni"***, rekao: "Uživat će u razdjevičenju djevica." Hakim bilježi predaju prema kojoj je i El-Evza'i, tumačeći navedeni ajet Uzvišenog, kazao: "Uživat će u razdjevičenju djevica." Mukatil veli: "Uživat će u razdjevičenju djevica, za razliku od stanovnika Džehennema, koji ih neće zanimati." Slično kaže i Ebul-Ahves.

Sulejman et-Tejmi bilježi predaju od Ebu Mudžliza, koji kaže da je pitao Ibn Abbasa o ajetu: ***"Stanovnici Džennetа uživat će toga dana u blagodatima, veseli i radosni."*** "U čemu će uživati?", pitao je. On mu je odgovorio: "Uživat će u razdjevičenju djevica." Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Ikrime, od Ibn Abbasa, prema kojoj je Ibn Abbas, tumačeći spomenuti ajet, rekao to isto.

Kazivao nam je Ishak b. Ibrahim, kazivao nam je Jahja b. Jeman, od Eš'asa, i od Džafera, da je Seid b. Džubejr rekao: "Strast od koje će imati divan užitak kolat će njegovim organizmom sedamdeset godina. Međutim, neće se onečistiti tako da se mora kupati, gusul uzimati. Neće osjetiti slabost ili nemoć, impotenciju, nego će upražnjavati svoje seksualne aktivnosti uživajući u blagodatima, bez imalo neugodnosti."

Onaj ko se na dunjaluku bude čuvao harama, on će tamo imati najljepše užitke. To je slično slučaju onoga ko bude konzumirao vino na ovom svijetu, pa neće kušati dženetsko vino. Ili, onaj ko bude oblačio svilu na ovom svijetu tamo je neće nositi. Također, ko bude jeo iz zlatnog i srebrenog posuđa, neće iz takvog jesti na ahiretu. Jer, Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"Ta uživanja su za njih, one koji ne vjeruju, na dunjaluku, a za vas su pripremljena na ahiretu."* Ko bude živio udobnim i lagodnim životom, povodeći se za svojim strastima, ta uživanja će mu na ahiretu biti uskraćena. Baš kao što je Uzvišeni ukorio one koji su svoje strasti utrošili na dunjaluku, uživajući u njima. Zbog toga su ashabi, kao i tabi'ini, bili veoma oprezni u tome, i bogobojazni. Imami-Ahmed napominje: "Omer

je vidio Džabira b. Abdullaha kako nosi meso koje je za jedan dirhem kupio svojoj porodici, pa mu je rekao: 'Šta je to?' Džabir mu odgovori: 'To je meso koje sam kupio za dirhem, svojoj porodici.' Omer mu reče: 'Zar odmah treba kupiti, čim neko od vas nešto poželi?! Zar nisi čuo da je Uzvišeni Allah rekao: ***'Vi ste u svome životu na zemlji sve svoje naslade iskoristili i u njima uživali'***.'"[308]

Imami-Ahmed veli: "Kazivao nam je Affan, i Džerir b. Hazim, koji tvrdi da mu je El-Hasen rekao: 'Jedne prilike dođe neka delegacija iz Basre, sa Ebu Musaom, kod Omera. Mi smo inače imali običaj navraćati kod njega. A kod njega bismo zatekli, od jela, tri hljeba - nekada pomazanog maslom, nekada da možeš umočiti u maslinovo ulje, nekada uz malo mlijeka, nekada suhe okorice, smrvljene pa podgrijane, nekada i vrlo malo mesa. Tog dana je rekao: 'Ja primjećujem, Allaha mi, da vi odmjeravate moju hranu i da vam ne godi. Tako mi Allaha, sigurno bih mogao imati najbolju hranu od svih vas i najlagodnije živjeti. Međutim, ja sam čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je, ukoravajući jedan narod zbog onoga što su činili, rekao: *'Vi ste u svome životu na zemlji sve svoje naslade iskoristili i u njima uživali. Ko ostavi strast koja je zabranjena, i to učini u ime Allaha, moći će je iskoristiti na budućem svijetu na najbolji mogući način. Onaj ko je utroši ovdje, tamo će mu biti zabranjena, ili će biti nepotpun užitak. Allah neće dozvoliti da užitak onoga koji je svoju strast natjerao da požuri u grijeh i haram bude isti kao užitak onoga koji je ostavio, ukrotio svoju strast u ime Allaha. To se nikada neće dogoditi'*.'" A Allah najbolje zna.

[308] El-Ahkaf, 20.

POGLAVLJE LVI

Da li će u Džennetu biti trudnoće i rađanja?

Tirmizija u svome *El-Džami'u* bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kad vjernik u Džennetu poželi da ima dijete, imat će trudnoću, rađanje i rast u u trenutku kad to poželi."* Tirmizija kaže: "Ovaj hadis je hasen-garib. Postoje različita mišljenja učenjaka u vezi s ovim pitanjem. Neki kažu da će u Džennetu biti spolnih odnosa, ali ne i rađanja djece. Ovako tvrde, prema predajama, Tavus, Mudžahid i Ibrahim en-Neha'i. Muhammed, tj. Buharija, bilježi da je Ishak b. Ibrahim o ovom hadisu Vjerovjesnika, s.a.v.s., rekao: 'Kada vjernik u Džennetu poželi da ima dijete, imat će ga onog trena kada to poželi. Ali, to neće poželjeti.' Muhammed[309] kaže da Ebu Zerr b. el-'Ukajli prenosi kako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao da stanovnici Dženneta neće imati djece."

Sened hadisa kojeg Tirmizija bilježi od Ebu Seida je vjerodostojan, prenosioci su pouzdani, ali je hadis *garib*. Tumačenje koje je ponudio Ishak je problematično, jer on kaže: *Iza išteha el-mumin*...('Kada vjernik poželi...'). Ovaj izraz, naime, podrazumijeva da će vjernik obavezno imati dijete kada to poželi, kao da je Ishak u to potpuno uvjeren. Bilo bi bolje da je kazao: *Lev išteha el-mu'minul-velede*... (Kad bi vjernik poželio dijete...), jer ovaj izraz nudi značenje koje je on podrazumijevao.

Ebu Ne'im bilježi predaju Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je

[309] Vjerovatno misli na Buhariju. (Nap. prev.)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan: "'Allahov Poslaniče, hoće li stanovnici Dženneta imati djece, jer djeca upotpunjuju sreću?' On odgovori: 'Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, čim neko od vas to poželi, imat će njegovo začeće, dojenje i mladost.'"

"Kazivao nam je Ebul-Hasen Ali b. Ibrahim b. Ahmed er-Razi u Mekki, kazivao nam je Abdurrahman b. Idriz, Sulejman b. Davud el-Kazzaz, i Jahja b. Hafs el-Esdi, koji kaže: 'Čuo sam Ebu Amra b. el-'Ala'a kako prenosi od Džafera b. Sevra el-'Abdija, Ebu es-Siddika en-Nadžije, i od Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *'Vjerniku će se u Džennetu roditi dijete kad to poželi. Desit će se trudnoća, dojenje i mladost djeteta u jednom satu'*.'"

El-Hakim bilježi predaju Ebu es-Siddika en-Nadžije, od Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Vjernik će u Džennetu poželjeti da mu se rodi dijete, i desit će se trudnoća, dojenje i mladost djeteta u jednom satu."* Bejhekija tvrdi da je ovaj hadis slabog seneda.

Što se tiče hadisa Ebu Rezina, na koji je ukazao i Buharija, riječ je o njegovom dugačkom hadisu[310] kojeg ćemo u cijelosti citirati i njime uljepšati ovu našu knjigu. Jer, taj hadis izaziva strahopoštovanje, ukazuje na uzvišenost Božiju, a sadrži i svjetlo vjerovjesništva, što sve zajedno samo potvrđuje njegovu vjerodostojnost.

Abdullah b. Ahmed u *Musnedu* svoga oca[311] bilježi predaju Lekita b. Amira, u kojoj stoji da je Lekit otišao da posjeti Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zajedno sa svojim prijateljem po imenu Nehik b. Asim b. Malik b. el-Muntefik. Lekit kaže: "Otišli smo do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i

[310] Nije jasno na koga autor misli; Buhariju, Bejhekiju, El-Hakima, ili nekog drugog (Nap. prev.)

[311] Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, sin čuvenog imama Ahmeda, dopunio je *Musned* svoga oca, dodavši još deset hiljada hadisa, dok je Ahmed u svoj *Musned* uvrstio trideset hiljada hadisa. (Nap. prev.)

našli ga u džamiji, poslije jutarnjeg namaza. Ustao je i počeo govoriti ljudima: *'O ljudi, četiri sam dana svoj glas stišao radi vas, da čujem šta imate pitati. Ima li neko da su ga iz njegova naroda poslali rekavši mu: 'Obavijesti nas o onome što govori Allahov Poslanik, s.a.v.s.?' Možda ima, ali se ustručava, ili ga njegov prijatelj ušutkuje, ili ga njegova vlastita zabluda sprečava da pita. Ali, ja sam odgovoran za svoju misiju i dužan sam da vam kažem ono što znam. Jesam li prenio ono što sam bio dužan prenijeti vam? Poslušajte, živi bili, sjedite, sjedite.'* I sjedoše ljudi, a ja i moj prijatelj ustadosmo. Kad se njegovo srce i njegov pogled zaustavi na nama, ja rekoh: 'Allahov Poslaniče, šta ti znaš od *gajba*?'[312] On se nasmija i podiže glavu, znajući da bih ja, Allaha mi, volio da je ne diže i da me ne gleda, zbog moga stida. Zatim reče: *'Tvoj Gospodar zadržao je pet ključeva gajb-stvari isključivo za Sebe, tako da te stvari niko od ljudi ne zna.'* Pritom je pokazivao pet prstiju na svojoj ruci. Rekoh: 'A, koje su to stvari?' On odgovori: *'Znanje o smrti. On zna kad će neko od vas umrijeti, a vi ne znate. On zna šta će sutra biti, šta ćeš sutra jesti, a vi ne znate. On zna koji će dan padati kiša, dan kad ćete biti kišom počašćeni, a bit ćete krajnje potčinjeni i jadni, tako malehni i bezvrijedni. On zna da će drugi prije vas umrijeti, i zna kad će biti Sudnji dan.'*[313] Rekoh: 'Allahov Poslaniče, pouči nas onome što drugi ljudi već znaju i onome što samo ti znaš. Ja sam iz jednog malog plemena, čiji nam pripadnici neće olahko povjerovati da govorimo istinu, kao ni oni iz Mezhidža (pleme porijeklom iz Jemena, nap. prev.) koji su u odnosu na nas mnogobrojniji, ili Has'ama

[312] Gajb označava ono što je skriveno, nepristupačno osjetilima i razumu. Dakle, u isti mah, odsutnost ljudske spoznaje i njezinu skrivenost u božanskom znanju. Kao tehnički izraz vjerskog jezika, može se prevesti kao *tajna*. (Nap. prev.)

[313] U El-Hakimovom *Mustedreku* stoji da je prenosilac rekao: "I mislim da je rekao: 'I zna šta je u matericama.'" O ovome Kur'an kaže: ***"Samo Allah zna kad će Smak svijeta nastupiti, samo On spušta kišu i samo On zna šta je u matericama, a čovjek ne zna šta će sutra zaraditi i ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti; Allah, uistinu, sve zna i o svemu je obaviješten."*** Sura Lukman, 34. (Nap. prev.)

(pleme u Arabiji, nap. prev.) sa kojim se smjenjujemo u dominaciji jednih nad drugima, ili oni iz naše porodice, iz koje dolazimo.' Poslanik reče: *'Živjet ćete toliko koliko ćete živjeti, pa će vaš Vjerovjesnik umrijeti, a vi ćete živjeti koliko ćete živjeti. Zatim će biti odaslan strašan glas i, tako mi Allaha, niko na kugli zemaljskoj neće živ ostati, čak ni meleci koji su sa Uzvišenim Gospodarom. Tada će tvoj Gospodar kružiti zemljom i gradovima, a poslat će nebo ispod Arša da izlije kišu. Tako mi Boga, niko ko je ubijen ili umro prirodnom smrću neće ostati a da mu kabur ne bude izvrnut, pa će biti ponovo stvoren, tj. oživljen. Sjest će, i reći: 'Gospodaru moj, danas me usmrti', misleći da govori sa svojom porodicom.'* Rekoh: 'Allahov Poslaniče, kako će nas sakupiti nakon što nas vjetrovi razbacuju, životinje rastrgaju, i nakon što istruhnemo?' On odgovori: *'Obavijestit ću te o tome. Među Allahovim blagodatima je zemlja, koja dominira u odnosu na druge blagodati, poput pohabane torbe za sijanje.'* Rekoh: 'Nikad ne bi živjela, ne bi bilo života na njoj?' On nastavi: *'Zatim joj tvoj Gospodar posla oblake s kišom, i nakon izvjesnog vremena kao da palma niče iz jedne košpice, i sva se zazeleni. Tako mi Allaha, Njemu je lakše sakupiti ih iz vode, nego što Mu je lahko bilo sakupiti biljke koje bujaju na zemlji kad se pojavi svjetlost. Isto tako će i ljude sakupiti iz mjesta na kojima su skončali. Vi ćete u Njega gledati, a On u vas.'* Rekoh: 'Allahov Poslaniče, kako kad je On jedan, a nas prepuna zemlja? Kako će On gledati u nas, a mi svi u Njega?' On odgovori: *'Obavijestit ću te o tome. Među Allahovim blagodatima su Sunce i Mjesec, mali znakovi Njegove moći koje vi vidite. A i oni, Sunce i Mjesec, sve vas vide u jednom trenu, i nikom od vas ne smeta njihovo gledanje. Tako mi Allaha, Njemu je lakše vas tako vidjeti nego što je lahko Suncu i Mjesecu vas sve obuhvatiti.'* Rekoh: 'Allahov Poslaniče, šta će s nama uraditi naš Gospodar kad se s Njim sretnemo na Sudnjem danu?' On odgovori: *'Bit ćete poredani pred Njim. Stranice vaše knjige bit će širom otvorene, tako da Mu ništa od onoga što ste radili neće biti skriveno. Tada će tvoj Gospodar zahvatiti pregršt vode i baciti je*

prema vama. Tako mi Allaha, svakog će zahvatiti makar jedna kap vode. Što se muslimana tiče, Njegovo će lice tada blještati bjelinom, kao komad bijelog platna, a lice nevjernika će pocrnjeti kao od crne groznice. Zatim će se izdvojiti vaš Vjerovjesnik, Allahov Poslanik, s.a.v.s., a za njim će ići Allahovi dobri robovi, pa će se zaputiti prema mostu, Sirat-ćupriji, ispod kojeg je Džehennem. Jedan od njih nogom će dotaknuti džemre, žar džehenemske vatre, i uzviknut će: 'Uh', a Gospodar tvoj će reći: 'Je li, zaista, to džehenemska vatra?' Tada će otići do Havda, izvora Poslanikova, s.a.v.s., da utole žeđ. Tako mi Allaha, sličnog vrela nisam vidio! Samo što neko od njih stavi svoju ruku u vodu, očistit će se od izmeta, mokraće i neugodnosti. Tada će stati Sunce i Mjesec, tako da ih nećete moći vidjeti.' 'Alahov Poslaniče', upitah, 'a kako ćemo moći gledati?' On reče: *'Jasno, kao što vidiš u tom i tom satu da Sunce jutarnjim zrakama obasja Zemlju, a brda mu se suprotstave i zaklone ga.'* 'Allahov Poslaniče', opet upitah, 'kakva će biti nagrada za naša dobra i loša djela?' On odgovori: *'Za jedno dobro koje učinite bit ćete deseterostruko nagrađeni, a za jedno loše djelo nosite samo jedan grijeh, osim ako Allah ne oprosti.'* 'Allahov Poslaniče! Šta su, zapravo, Džennet i Džehennem?' Poslanik reče: *'Allaha mi! Džehennem ima sedam vrata. Između dvaju vrata je razdaljina za koju je konjaniku potrebno sedamdeset godina da je pređe. Džennet ima osam vrata, a između dvaju vrata je razdaljina za koju je konjaniku potrebno sedamdeset godina da je pređe.'* 'Sa čime će biti upoznati od Dženneta njegovi stanovnici?' On reče: *'Sa rijekama od čistog meda, rijekama vina od kojeg neće biti glavobolje, mahmurluka i kajanja, rijekama od mlijeka koje se neće kvariti, mijenjati okus, vodom koja neće nikada biti ustajala, voćem - Allaha mi - koje ti je poznato, i boljim od takvog, i čistim ženama!'* Rekoh: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li mi u njemu imati dobrê žene?' On odgovori: *'Dobrê će pripasti dobrima. S njima će imati užitak kao što vi imate užitak u vašim ženama na dunjaluku, samo što neće biti rađanja djece.'* Lekit reče: 'To je vrhunac onoga što mi možemo poželjeti i što

možemo imati.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., ništa mu ne odgovori. Lekit reče: 'Allahov Poslaniče, na što da ti se zakunem?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., pruži svoju ruku i reče: *'Zakuni se da ćeš namaz obavljati, zekat davati, i da nikog drugog nećeš Allahu ravnim smatrati.'* Rekoh: 'I da nam pripada ono što je između istoka i zapada.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., povuče svoju ruku i raširi prste, misleći da ja postavljam uvjet koji neće moći ispoštovati. Rekoh: 'Nastanit ćemo se tamo gdje budemo željeli i niko se neće ogriješiti, osim prema samom sebi.' On reče: *'To može. Možeš se skrasiti gdje želiš i nikome nepravdu ne smiješ činiti.'* Mi se udaljismo, a on reče: *'Ova dvojica su, tako mi Allaha, od najbogobojaznijih ljudi, na ovom i budućem svijetu.'* Ka'b b. el-Džidarijje, brat Benu-Bekra b. Kilaba, upita: 'Ko su oni, Allahov Poslaniče?' On reče: *'Benu-Muntefik su takva vrsta ljudi.'* Kad su se ljudi razišli, ja sam mu se ponovo približio i upitao ga: 'Allahov Poslaniče, ako je neko u džahilijetu radio kakvo dobro, hoće li imati išta od toga?' Neki čovjek iz plemena Kurejš rekao mi je: 'Tako mi Allaha, tvoj otac, El-Muntefik, sigurno će u Džehennem.' Kad mi je to rekao, kao da mi je zgulio kožu, oskrnavio lice ili mi otkinuo komad mesa, zbog toga što je pred uglednim ljudima tako govorio o mom ocu. Poželih da upitam: 'Šta će biti sa tvojim ocem, Allahov Poslaniče?' Ipak, nađoh ljepši izraz i upitah: 'Allahov Poslaniče, a šta će biti sa tvojom porodicom?' On reče: *'I moja porodica. Tako mi Allaha, gdje god nađeš kabur nekoga iz plemena Amir ili Kurejš, a ko je bio mušrik, reci: 'Poslao me je Muhammed, s.a.v.s., da te obavijestim kako ćeš na onome svijetu užasno proći. Vući će te na licu i trbuhu kroz Džehennem'.'* Rekoh: 'Allahov Poslaniče, zašto im to Allah čini, kad su radili ono što su znali, misleći da čine dobro?' On reče: *'Zato što je Uzvišeni Allah na kraju svake sedme generacije slao vjerovjesnika. I, ko bude neposlušan prema svome vjerovjesniku, on će zalutati, a ko bude poslušan svome vjerovjesniku bit će na Pravom putu.'"* Ovo je veliki i poznati hadis, za koji znamo jedino po predaji Ebul-Kasima, od Abdurrahmana b. el-Mugire b. Abdurrahmana

el-Medenija, zatim po predaji od Ibrahima b. Hamze ez-Zubejrije također od njega, a njih dvojica su veliki učenjaci Medine, i veoma pouzdani prenosioci u hadisu. Njihove predaje koristi i Muhammed b. Ismail el-Buhari na više mjesta u svome djelu, kao i drugi imami u hadisu, kao što su: Ebu Abdurrahaman b. Abdullah b. Imami-Ahmed, Ebu Bekr Ahmed b. Amr b. Ebul-Asim, Ebul-Kasim et-Taberani, hafiz Ebu eš-Šejh, Ebu Abdullah b. Mendeh, hafiz, Ebu Bekr Ahmed b. Musa b. Mirdevejh, hafiz Ebu Ne'im el-Isfahani, i drugi. Hafiz Ebu Abdullah b. Mendeh kaže: "Ovaj hadis bilježe Muhamed b. Ishak es-San'ani, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, i drugi. Učenjaci Iraka i vjerski autoriteti nisu ništa ružno kazali o senedu ovog hadisa. To isto tvrde Ebu Zer'a i Ebu Hatim, dok Ebu el-Hajr b. Hanbel kaže: "Ovo je veoma značajan hadis, pouzdanog seneda, i spada u mešhur predaje."

Upitao sam šejha Ebu el-Hadžažda el-Merrija o ovome hadisu, pa je rekao: "U njemu je dokaz veličine vjerovjesništva. Prenosioci su pouzdani, osim dijela hadisa u kojeme se govori o rađanju djece u Džennetu." Ovaj hadis jasno ukazuje da u Džennetu neće biti rađanja djece, a za to postoji više dokaza.

Prvo, hadis Ebu Rezina. Drugo, riječi Uzvišenog: ***"U njima će čiste žene imati."*** To su one koje će biti čiste od menstrualnog i postporođajnog cikusa, i od bilo kakve neugodnosti. Sufjan kaže: "Obavijestio nas je Ebu Medžih da je Mudžahid rekao: 'Čiste od menstruacije, izmeta, mokraće, slina, pljuvačke, sperme i rađanja djeteta.'" Ebu Muavija veli: "Kazivao nam je Ibn Džurejdž da je 'Ata rekao: 'Žene čiste od rađanja djece, menstruacije, male i velike nužde.'"

Treće: prethodno smo spomenuli da će u Džennetu biti seksualnih odnosa, ali neće biti ejakulacije i smrti. Ako znamo da dijete nastaje od čovjekove sperme, odnosno sjemenih tečnosti, ovo znači da neće biti ni rađanja.

Četrvto: u vjerodostojnim predajama potvrđeno je da je Vjerovjesnik,

s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu će ostati viška prostora, pa će Allah stvoriti stvorenja koja će tu nastaniti."* Kada bi u Džennetu bilo rađanja, onda bi taj višak pripao njihovoj djeci, jer je preče da on pripadne stanovnicima Dženneta nego nekom drugom.

Peto: Allah, slavljen neka je, učinio je da trudnoća ide uz menstruaciju i sjemenu tečnost. Kad bi bilo tačno da će žene u Džennetu nositi djecu, onda one ne bi bile bez menstruacije, odnosno muškarci bez sjemene tečnosti.

Šesto: Allah Uzvišeni odredio je čovjeku potomstvo na ovom svijetu, zato što je odredio smrt i rok do kojeg će živjeti. Da nije rađanja, nestalo bi ljudske vrste. Zato meleci nemaju potomstva, jer ne umiru, kako se dešava sa ljudima i džinima. Kada bude Sudnji dan, Uzvišeni Allah će ljude iz zemlje izvesti i ponovo ih stvoriti za vječnost, da ne umiru. A to znači da više neće biti potrebe za reprodukcijom ljudske vrste. Prema tome, nema ljudske reprodukcije u Džennetu, niti je ima u Džehennemu.

Sedmo: Uzvišeni Allah kaže: ***"Onima koji su vjerovali, i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela, priključit ćemo djecu njihovu."***[314] Uzvišeni obavještava da će dženetlije počastiti i time što će im dovesti članove njihove porodice sa dunjaluka. Kad bi bilo tačno da će u Džennetu ponovo imati djecu, odnosno novu porodicu, On bi to spomenuo, kako je spomenuo ove prve, jer bi i ovi drugi bili radost za njihove oči, kao što su im njihova djeca sa dunjaluka najveća radost.

Osmo: u ovom slučaju mora se ustvrditi kako je potomstvo u Džennetu kontinuirano, ili traje do određenog vremenskog perioda, kad će biti prekinuto. U obje mogućnosti ovo mišljenje je neutemeljeno, jer bi značilo umnožavanje ljudi bez kraja, ili prekid uživanja stanovnika Dženneta i njihove radosti, što je nemoguće. Ne može biti riječi o reprodukciji ljudske vrste koja će sa smrću prestati, jer tamo nema smrti.

[314] Et-Tur, 21.

Deveto: u Džennetu čovjek ne raste kao na dunjaluku. Niti će rasti mladići, niti će rasti starije osobe, kao što smo istakli. Jer, mladići se ne mijenjaju, a ostali će imati trideset i tri godine, i neće više stariti. Kad bi u Džennetu bilo rađanja, nužno bi bilo da novorođenče raste i postane odraslo biće. A poznato je da će oni koji umru kao djeca imati trideset i tri godine, i neće više stariti.

Deseto: Uzvišeni Allah će stvoriti dženetlije tako da će imati osobine meleka, ili će to biti savršeniji oblik stvaranja, s obzirom da neće imati problema sa fiziološkim potrebama, da neće spavati, da će biti nadahnuti da slave i veličaju Allaha, da neće rasti, osim onoliko koliko je određeno, a Allah najbolje zna.

Hakim ističe kako profesor Ebu Sehl tvrdi da oni koji su skoni novotarijama negiraju vjerodostojnost ovog hadisa. To znači, negiraju hadis koji govori o rađanju u Džennetu, a poznato je da ima pouzdanih seneda ovog hadisa. Vjerovjesanik, s.a.v.s., o tome je upitan pa je rekao: *"To će biti onako kako smo u predajama prenijeli, a Uzvišeni Allah kaže:* ***'U njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju'****."*[315]

Nije nemoguće da vjernik, koji je Bogu blizak i drag, koji je čist i koji vlada svojim nagonima, poželi da ima radost za srce, odnosno dijete sa suprugama kojima ga je Allah počastio, čistim ženama. Može neko primijetiti da se u hadisima napominje kako one neće imati menstrualni niti postporođajni ciklus. Pa kako će, onda, rađati? Menstrualni ciklus žene je dokaz njene sposobnosti da rađa. Također, znak je njene spolne zrelosti za seksualne odnose. S druge strane, sva pića svijeta, sva jela, odjeća i sve ostalo što se na dunjaluku ne može steći bez ulaganja truda i napora, pripremljeno je stanovnicima Dženneta. Osim toga, sve ono na što se upozorava i na čiju štetnost se ukazuje, naročito vino dunjalučko, koje je haram i koje uzrokuje svaki vid belaja i neugodnosti, baš to piće

[315] Ez-Zuhruf, 71.

je Uzvišeni Allah pripremio za dženetlije, odstranivši od njega negativne posljedice, istovremeno mu dajući jedan novi i kvalitetniji okus. Ako je to moguće, pa zašto takvo nešto ne bi bilo moguće i sa djecom, tj. njihovim rađanjem u Džennetu?!

Oni koji negiraju mogućnost rađanja djece u Džennetu ne čine to zbog toga što su im srca bolesna, ili što teže uvođenju novotarija, nego zato što postoji hadis Ebu Rezina u kojem stoji: *"(...) samo što neće biti rađanja djece."*

Prethodno smo spomenuli mišljenja Ata'a i drugih, koji kažu da su žene u Džennetu čiste od menstruacije i rađanja djece. Tirmizija bilježi stav učenjaka iz prethodnih i kasnijih generacija, odnosno postojanje dva mišljenja o ovom pitanju. Prenosi i mišljenje Ebu Ishaka, koji negira takvu mogućnost u Džennetu. Ebu Umame, o hadisu koji lično prenosi: *"(...) ali neće biti ejakulacije i smrti"*, kaže: "Džennet nije mjesto razmnožavanja, nego mjesto vječnog boravka, u kojem niko neće smrt okusiti."

Najbolji sened spomenutog hadisa Ebu Seida el-Hudrije je onaj kojeg bilježi Tirmizija, premda i on tvrdi da je riječ o garib-predaji, jer je poznata jedino preko Ebu es-Siddika en-Nadžije, čija je predaja, s druge strane, *mudtarib*-predaja. Nekada se od njega prenosi: "Kad zaželi dijete", a nekada: "On će poželjeti da ima dijete". Nekada se prenosi: "da će se dženetlijama rađati djeca", tako da Allah najbolje zna šta je prava istina. Ako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., to uistinu rekao, onda je to, bez sumnje, istina. Ipak, ove predaje nisu međusobno protivrječne, niti jedna drugu isključuju, posebno sa hadisom Ebu Rezina u kojem stoji: *"(...) samo što neće biti rađanja djece."* Tu je riječ o rađanju kakvo je nama poznato na dunjaluku, što ni u kom slučaju ne znači kako tamo neće biti trudnoće, rađanja i odrastanja djeteta u trenutku kad to dženetlija poželi. Ovo je ono što smo obuhvatili našim ograničenim znanjem, a citirali smo ga zato što je moguće da ga nećeš naći drugdje, osim u ovoj knjizi. A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE LVII

Pjesma hurija, muzika i slični užici u Džennetu

Uzvišeni kaže: ***"Oni koji su vjerovali i dobra djela činili - u dženetskom perivoju će se radovati."***[316]

Ibn Džerir bilježi predaju u kojoj stoji da je Jahja b. Kesir upitan o ajetu: ***"(...) u dženetskom perivoju će se radovati"***, pa je rekao: "El-Hibre je uživanje i slušanje." Ovo nije suprotstavljeno Ibn Abbasovom mišljenju, koji kaže da ovaj izraz znači: "Bit će počašćeni."

Tirmizija bilježi hadis koji prenosi Alija, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima jedno mjesto na kojem će se hurije okupljati. Podizat će svoje glasove pjevajući pjesme koje do sada još niko nije čuo. Govorit će: 'Mi ćemo vječno živjeti, nećemo umirati. Uživamo u blagodatima. Nikada više nećemo očajavati. Zadovoljne, nikada se nećemo srditi. Blago onima kojima pripadamo, a oni nama pripadaju.'"*

Postoje i drugi hadisi o ovoj temi. Džafer el-Ferjabi bilježi hadis Ebu Hurejre: "'U Džennetu ima jedna rijeka čije su obale duge koliko je dug Džennet. A hurije koje stoje jedne naspram drugih i pjevaju tako da ih sva stvorenja u Džennetu čuju predstavljaju užitak od kojeg u Džennetu ne postoji ljepši.' Mi upitasmo: 'Ebu Hurejre! Kakve će to pjesme biti?' 'Ako Bog da, takve pjesme u kojima se slavi i veliča Allahovo ime, pjesme zahvale Gospodaru, Svemogućem i Uzvišenom.'" Ovako ga Ebu Hurejre

[316] Er-Rum, 15.

prenosi, kao *mevkuf*-hadis.

Ebu Ne'im bilježi predaju Ebu Hurejre u kojoj se opisuje Džennet, gdje stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima jedno drvo čiji su korijeni od zlata, a grane od krzolita i bisera. Kad vjetar puhne i grane se dodirnu, začuje se takav zvuk i muzika kakvu niko do tada nije čuo."*

Ebu Ne'im bilježi predaju Enesa, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Hurije u Džennetu pjevaju pjesmu: 'Mi smo lijepe hurije, stvorene za časne muževe.'"* Ovaj hadis bilježi i Ibn Ebi ed-Dunja od Enesa.

Ebu Ne'im bilježi predaju od Ibn ebi Evfa'a, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Svaki dženetlija će u Džennetu biti oženejn sa četiri hiljade djevica, osam hiljada hudovica i stotinu hurija, koje se svakih sedam dana okupljaju i pjevaju tako lijepim glasovima kakve do tada niko čuo nije: 'Mi ćemo vječno živjeti, nećemo umirati. Uživamo u blagodatima. Nikada više nećemo očajavati. Imamo mjesto u kojem boravimo i nikada nećemo biti iz njega prognani. Zadovoljne, nikada se nećemo srditi. Blago onima kojima pripadamo, a oni nama pripadaju.'"*

Džafer el-Ferjabi bilježi hadis Ebu Umame u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Koji god čovjek uđe u Džennet, kraj njegove glave će sjesti jedna, a kraj njegovih nogu druga hurija, koje će pjevati najljepšim glasom, koji do tada niko od ljudi i džina nije čuo, a pjesma neće ličiti na šejtansku pjesmu."*

Taberanija bilježi hadis Ibn Omera u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Žene će u Džennetu pjevati svojim muževima najljepšim glasovima, takvim kakve niko do tada čuo nije. Bit će to pjesme: 'Mi smo ljepotice naravi divnih, supruge muževa plemenitih, radost za oči.' I pjevat će: 'Mi ćemo vječno živjeti, nećemo umirati. Sigurne, ni od čega nećemo strahovati. Imamo mjesto u kojem boravimo i nikada nećemo biti iz njega prognani.'"* Taberanija kaže da ovaj hadis od Zejda b. Eslema prenosi

jedino Muhammed, odnosno od njega Ibn Ebu Mejrem.

Ibn Vehb kazuje: "Pričao mi je Seid b. ebi Ejub da je neki čovjek iz plemena Kurejš pitao Ibn Šihaba: 'Hoće li u Džennetu biti slušanja pjesama? Ja to volim.' On reče: 'Svakako. Tako mi Onoga u Čijoj je moći Ibn Šihabov život, u Džennetu ima jedno drvo, svo od bisera i topaza, ispod kojeg će biti stasite djevojke koje će pjevati u različitim bojama glasa: 'Mi ćemo uživati i nikada nećemo očajavati. Vječno ćemo živjeti, nikada nećemo umirati.' Kada drvo čuje tu pjesmu, njegove grane se počnu dodirivati i ono počne pjevati svoju pjesmu, a hurije nastave. I tako, ne znamo da li su ljepši glasovi hurija, ili su ljepši glasovi koji dolaze sa drveta.'"

Ibn Vehb priča: "Kazivao nam je Leis b. Sa'd, od Halida b. Jezida: 'Hurije krupnih očiju pjevaju svojim muževima: 'Mi smo ljepotice naravi divnih, žene mladićima plemenitim, vječne - koje ne umiru, u blagostanju - koje ne očajavaju, zadovoljne - koje nikad ne negoduju, koje borave u prebivalištu divnome, iz kojeg nikad neće morati otići.' Na prsima jedne od njih je napisano: 'Ti si moja ljubav, a ja sam tvoja ljubav, moja duša pripada tebi, moje oči nisu vidjele sličnog tebi'.'"

Ibn el-Mubrek veli: "Kazivao nam je El-Evza'i, i kazivao nam je Jahja b. ebi Kesir: 'Hurije krupnih očiju dočekivat će svoje muževe kod dženetskih kapija i govoriti: 'Dugo smo vas čekale. Mi smo hurije krupnih očiju, uvijek zadovoljne, nikada ljute, ovdje zastalno boravimo i odavde nikada nećemo ići. Vječno ćemo živjeti, nikada nećemo umrijeti.' To će govoriti najljepšim glasom, i još će svaka reći svome mužu: 'Ti si moja ljubav, a ja tvoja ljubav, ti nemaš nikakvih mahana, i niko ti po ponašanju nije ravan'.'"

A, slušat će i ono što je uzvišenije od ovoga

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Evza'ije, koji kaže: "Čuo sam da od svih stvorenja Israfil ima najljepši glas. Njemu će Uzvišeni Allah narediti

da pusti glas kako bi drugi mogli da ga čuju, tako da ni jedan melek na nebesima neće moći odoljeti a da ne prekine svoj namaz i ne posluša onoliko koliko Allah hoće da posluša. Tada će Allah Uzvišeni reći: 'Tako Mi Moje moći, kad bi robovi znali Moju veličinu, ne bi nikada drugog obožavali.'"

"Kazivao nam je Davud b. Amr ed-Dabj, kazivao nam je Abdullah b. el-Mubarek, od Malika b. Enesa, da je Muhammed el-Munkedir rekao: 'Kada nastupi Sudnji dan, glasnik će dozivati: 'Gdje su oni koji nisu slušali šejtansku pjesmu i svirku. Nastanite ih u bašče od miska!' Zatim će meleci reći: 'Neka slušaju Moje slavljenje i Moju zahvalu'.'"

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju prema kojoj je Malik ibn Dinar, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"I on je, doista, blizak nama i divno prebivalište ga čeka"***,[317] rekao: "Kada nastupi Sudnji dan, bit će naređeno da se načini visoka dina, koja će biti postavljena u Džennetu. Zatim će glasnik doviknuti: 'O Davude, veličaj Moje ime tim divnim i melodičnim glasom, kojim si ga veličao na dunjaluku.' Tako će Davudov umiljati glas ispuniti stanovnike Dženneta, a to je tumačenje riječi Uzvišenog: ***'I on je, doista, blizak nama i divno prebivalište ga čeka'***."

Hamad b. Seleme napominje, od Sabita el-Benanije i Haždždža el-Esveda, da je Šehr b. Havšeb rekao: "Uzvišeni Allah će reći melecima: 'Moji robovi su na dunjaluku voljeli slušati lijep glas, ali su ga ostavljali radi Mene. Dajte im da ga sad slušaju.' Tada oni počnu pjevušiti umiljatim glasovima, slaveći i veličajući Allahovo ime, a takve glasove dženetlije do tada nikad nisu čule."

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel u poglavlju *Pobožnost*, u *Musnedu* svoga oca, bilježi da je Malik b. Dinar, tumačeći riječi Uzvišenog: ***"I on je, doista, blizak nama i divno prebivalište ga čeka"***, rekao: "Allah Uzvišeni će Davuda dovesti do samog Arša pa će mu reći: 'O Davude, slavi Moje

[317] Sad, 25.

ime danas tim lijepim i melodičnim glasom.' On će reći: 'Moj bože, kako ću te slaviti kad si mi glas na dunjaluku oduzeo?!' Tada će Allah reći: 'Vraćam ti ga.' Tada će mu se povratiti lijep glas, i bit će još ljepši. On će zadiviti stanovnike Dženneta."

Ibn Ebi ed-Dunja, također, bilježi da je Ebu Lubab rekao: "U Džennetu ima jedno drvo čiji će plodovi biti topaz, rubin i biser. Kad Allah pošalje vjetar, plodovi će se zanjihati, ispuštajući najljepše glasove, koje niko do tada nije čuo."

Već ranije smo spomenuli da je Ibn Abbas rekao: "U Džennetu postoji jedno drvo koje ima toliki hlad da je konjaniku potrebno stotinu godina da ga pređe. Dženetlije će u njegovom hladu razgovarati, i kad neko od njih, prisjećajući se dunjaluka, nešto poželi, Allah pošalje vjetar iz Dženneta koji pokrene to drvo i sa njega se začuju zvukovi koje je slušao na dunjaluku."

"Kazivao nam je Ibrahim ibn Seid, Ali b. Asim, i Seid b. Seid el-Harisi, koji kaže: 'U Džennetu ima gustih šikara od trstike od zlata i srebra. Pa, kad dženetlije zažele da čuju lijep glas, Allah pošalje vjetar na te šikare, koje im daju glas koji žele čuti.'"

Oni će imati i mogo uzvišenije od ovoga što slušaju, a to će biti trenutak kada čuju govor Gospodara Uzvišenog, Njegov pozdrav kojim će ih pozdraviti, Njegovo obraćanje njima, a Njegov govor će im se čitati i saopćavati. Kada ga čuju, izgledat će im kao da ga nisu čuli prije toga. To isto će se desiti tebi kad čuješ vjerodostojne i divne hadise o tome, jer će to biti nešto najljepše i najslađe što ćeš na dunjaluku čuti. Jer, u Džennetu ne postoji užitak kakav je užitak gledanja u lice Uzvišenog Gospodara, i slušanje Njegovog govora od Njega lično. Nijedan dar koji stanovnici Dženneta dobiju neće im biti draži od toga.

Ebu eš-Šejh prenosi od Saliha b. Hibana, i od Abdullaha b. Murejde, koji kaže: "Stanovnici Dženneta će svakog dana imati čast da dva puta uđu kod Silnog, slavljen i uzvišen neka je, i tada će im se učiti Kur'an.

Svaki od njih će sjediti na svome mjestu, na uzvišenjima od bisera, rubina, topaza i zlata, a njihove oči ništa ljepše neće pročitati, niti će njihove uši išta veličanstvenije i ljepše čuti od tog slušanja. Zatim će se zadovoljni vratiti svojim domovima, unaprijed se radujući što će im i sutra tako lijepo biti."

POGLAVLJE LVIII

Jahalice i prijevozna sredstva stanovnika Dženneta

Tirmizija bilježi predaju Sulejmana b. Burejde, koji od svoga oca prenosi da je neki čovjek upitao Vjerovjesnika, s.a.v.s.: "'Allahov Poslaniče, hoće li u Džennetu biti konja?' On odgovori: *'Zar ti ne bi bilo drago da te Allah uvede u Džennet i, kad poželiš, da te ponese konj od crvenog safira, koji će te u Džennetu na svojim krilima odnijeti gdje god hoćeš?!'* Jedan drugi čovjek ga je upitao: 'Allahov Poslaniče, hoće li u Džennetu biti deva?' Tada nije odgovorio ono što je odgovorio onom prvom, nego je rekao: *'Ako te Allah uvede u Džennet, u njemu ćeš imati ono što ti duša poželi, i ono što ti za oko zapadne.'"*

"Kazivao nam je Muhamed b. Ismail b. Semre el-Ahmesi predaju od Ebu Ejuba, u kojoj stoji da je neki beduin došao kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i rekao: 'Allahov Poslaniče, ja volim konje. Hoće li u Džennetu biti konja?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *'Kad uđeš u Džennet dobit ćeš konja od safira, koji će imati krila, pa će te odnijeti gdje budeš želio.'"* Tirmizija kaže da sened ovog hadisa nije jak, a neki tvrde da je ovo čak i *munker*-hadis. Tirmizija smatra da je ovaj hadis pouzdaniji od hadisa kojeg prenosi El-Mesudi.

Ovaj hadis bilježi Ebu Neim, od Alkame, i od Ebu Saliha, odnosno Ebu Hurejre, koji kaže da je neki beduin rekao: "'Allahov Poslaniče, hoće li u Džennetu biti deva?' Poslanik odgovori: *'O beduine, ako te Allah uvede u Džennet, imat ćeš što ti duša poželi, i što ti se oku dopadne.'"* On ga, također, bilježi i sa drugim senedom, od Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spomenuo Džennet i rekao: "*'Firdevs je*

najuzvišenije mjesto u Džennetu, i najprostranije. Odatle izviru dženetske rijeke, i tu će na Sudnjem danu biti postavljen Arš.' Tada ustade jedan čovjek i reče: 'Allahov Poslaniče, ja mnogo volim konje. Hoće li u Džennetu biti konja?' On odgovori: *'Da. Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, u Džennetu će biti živahnih konja i deva, koji će brzo hitati kroz dženetsko lišće. Dženetlije će posjećivati jedni druge kad god požele.'* Tada ustade jedan drugi čovjek i reče: 'Allahov Poslaniče, ja volim deve.'"

Ebu Ne'im bilježi predaju u kojoj stoji: *"U Džennetu će se stanovnici međusobno posjećivati, na bijelim čistokrvnim konjima koji su poput safira, a u Džennetu neće biti životinja osim deva i konja."*

Ebu eš-Šejh bilježi hadis Džabira b. Abdullaha, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *"Kad stanovnici Dženneta uđu u njega, doći će im konji od crvenog safira, koji ne mokre i ne obavljaju veliku nuždu. Uzjahat će ih, a oni će ih na krilima nositi gdje požele. Kada im se njihov Gospodar pokaže, oni će pasti ničice na sedždu, a Silni će im reći: 'Dižite svoje glave, ovo nije dan kad se radi, ovo je dan kad ćete uživati i biti počašćeni.' Podići će svoje glave, a Allah će tada na njih spustiti mirisnu kišu. Kad prođu pored gustiša od miska, Allah će dati da na gustiš puhne vjetar i divni miris će ih zapahnuti, tako da će im kose biti razbarušene i sive od prašine kad se vrate svojim kućama."*

Abdullah b. el-Mubarek veli: "Kazivao nam je Humamm, od Katade, da je Abdullah b. Amr rekao: 'U Džennetu imaju čistokrvni konji plemenite rase.'"

POGLAVLJE LIX

Međusobno posjećivanje dženetlija, i njihovo prisjećanje na dane provedene na dunjaluku

Uzvišeni kaže: ***"I oni će jedan s drugim razgovarati, i jedan od njih će reći: 'Imao sam druga jednoga koji je govorio: 'Zar i ti vjeruješ da ćemo, kada poumiremo i zemlja i kosti postanemo, doista račun polagati?' 'Hoćete li pogledati?' I oni će pogledati, i toga usred Džehennema ugledati. 'Allaha mi', - reći će – 'zamalo me nisi upropastio; da nije bilo milosti Gospodara moga, i ja bih se sada mučio.'"***[318]

Uzvišeni Allah obavještava da će dženetlije započeti razgovor raspitujući se o svojim dogodovštinama na dunjaluku. Tada će jedan od njih reći kako je na dunjaluku imao nekog prijatelja koji nije vjerovao u proživljenje i ahiret, a koji mu je, kako kazuje Kur'an, rekao: "Zar ti zaista vjeruješ da ćemo biti proživljeni i da ćemo polagati račun za naša djela nakon što od nas ostanu samo kosti i prašina u zemlji?!" Ovaj vjernik će, zatim, svojoj braći u Džennetu kazati: "Hoćete li pogledati, u Džehennemu, kako je prošao ovaj moj prijatelj?"

Postoje još dva tumačenja ovog ajeta. 'Ata od Ibn Abbasa prenosi da će meleci dženetlijama koje razgovaraju reći: "Hoćete li pogledati?" Prema drugom tumačenju, to su riječi Uzvišenog Allaha, kojima će se obratiti dženetlijama. Ipak, ispravnije je ono prvo mišljenje.

Ka'b veli: "Između Dženneta i Džehennema postoje mali otvori,

[318] Es-Saffat, 50-57.

rupe. Kada vjernik poželi vidjeti u kakvom je stanju njegov poznanik sa dunjaluka, on će pogledati kroz te otvore."

Mukatil kaže: "Kad je ovaj čovjek rekao dženetlijama: 'Hoćete li pogledati?', oni su mu odgovorili: 'Pogledaj ti, ti ga bolje od nas poznaješ.' Tako je čast da ga vidi usred Džehennema pripala njemu. Međutim, mogao ga je vidjeti samo Allahovom voljom, jer je ovaj pretrpio izmjene na licu i koži, od žestoke patnje. Tada je vjernik rekao: 'Allaha mi, zamalo me nisi upropastio; da nije bilo milosti Gospodara moga, i ja bih se sada mučio.'" Uzvišeni još kaže: ***"I obraćat će se jedni drugima i jedni druge će pitati: 'Prije smo među svojima strahovali' – govorit će – 'pa nam je Allah milost darovao i od patnje u Ognju nas sačuvao; mi smo Mu se prije klanjali, On je, doista, Dobročinitelj i Milostivi.'"***[319]

Taberanija bilježi hadis Ebu Umame u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan: "Hoće li se stanovnici Dženneta međusobno posjećivati?" Odgovorio je: *"Oni koji su na višoj moći će posjećivati one što su na nižoj deredži. Obratno neće biti moguće, osim onih koji se budu u ime Allaha voljeli. Oni će sa nižih razina Dženneta moći putovati gdje žele, stavljajući iza sedla deve svoje postelje."*

Taberanija bilježi hadis Ebu Ejuba u kojem stoji: *"Stanovnici Dženneta se međusobno posjećuju putujući na čistokrvnim jahalicama."* Stanovnici Dženneta se, dakle, međusobno posjećuju i zovu jedni druge u posjetu, što im, svakako, povećava užitak i radost boravka u njemu. Zato je Harise, kada ga je Vjerovjesnik, s.a.v.s., upitao: *"Kakav si jutros osvanuo, o Harise?"*, odgovorio: "Osvanuo sam kao istinski vjernik." Poslanik ga je upitao: *"Svaka istina ima svoju suštinu, a koja je suština tvoga vjerovanja?"* Harise odgovori: "Ustegnuo sam se od ovoga svijetatako što noću probdijem u ibadetu, a po danu postim. U takvom stanju kao da jasno gledam Arš moga Gospodara, dženetlije kako se međusobno

[319] Et-Tur, 25-28.

posjećuju, i stanovnike Džehnnema izložene patnji." Poslanik na to reče: *"Ovo je čovjek kome je Allah prosvijetlio srce."* Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kada stanovnici Dženneta uđu u njega, i kada požele jedni druge, divan jednog ode do divana drugoga, a divan drugoga ode do divana trećega, sve dok se ne skupe na jedno mjesto. Tada jedan kaže drugome: 'Znaš li kada nam je Allah oprostio?' Ovaj drugi odgovori: 'Onog dana kad smo bili na tom i tom mjestu, i kad smo Ga zamolili, oprostio nam je.'"* Isti sakupljač hadisa bilježi predaju Šefije b. Mani'a, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Od užitaka koje će dženetlije imati jeste i to da će se međusobno posjećivati, na jahalicama i plemenitim čistokrvnim konjima koji će im biti dati osedlani i zauzdani, koji neće iza sebe ostavljati balegu i mokraću. Njih će jahati i ići će tamo gdje Allah bude htio. Tada će im doći oblak u kojem ima ono što niko do tad nije vidio, niti je ko o tome nešto čuo, pa će oni uzviknuti: 'Spusti na nas kišu', i kiša će na njih padati sve dok im se želja ne ispuni. Tada će Allah poslati blag i ugodan povjetarac koji će pokrenuti gustiše miska s njihove desne i lijeve strane. Konj će biti zakićen miskom, po glavi i ostalim dijelovima tijela, a svaki čovjek će imati sa sobom onoliko koliko bude želio. Tako će, okićeni miskom, ići tamo gdje Allah uzvišeni bude želio. Kada žena počne zazivati nekog od ovih: 'O Allahov robe, zar ti ništa ne osjećaš prema nama?', on će reći: 'Šta si ti i ko si ti?' Ona će reći: 'Ja sam tvoja žena i tvoja ljubav', a on će odvratiti: 'Nisam znao gdje se nalaziš.' Ona će mu reći: 'Zar nisi znao da je Allah rekao:* ***'I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju'****.'*[320] *On će reći: 'Svakako da jesam, tako mi moga Gospodara.' Poslije toga proći će četrdeset ljeta a da se na nju neće obazrijeti i vratiti joj se, zbog drugihužitaka i počasti koje će imati."*

Prema jednoj drugoj predaji, koju bilježi isti autor, Ebu Hurejre je

[320] Es-Sedžde, 17.

rekao: "Stanovnici Dženneta se međusobno posjećuju na bijelim devama na kojima ima malo crne boje. Dok budu hodale, dizat će prašinu od miska. Uzda jedne od njih bolja je od dunjaluka i svega što je na njemu."

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, upitao Džibrila o ajetu: ***"I u rog će se puhnuti, i umrijet će oni na nebesima i oni na zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao."***[321] Džibril je odgovorio: "To su šehidi, koje će Allah proživjeti sa opasanim sabljama, oko Njegovog Arša. Tada će im doći meleci sa Mahšera, sa čistokrvnim konjima od safira, uzdama od bijelog bisera, sedlima od zlata, grivama od dibe i kadife i naslonjačima mekšim od svile. Korak će im biti dugačak koliko je dug čovjekov pogled. Oni će po Džennetu putovati na konjima, a onda će reći: 'Nosite nas da vidimo kako Allah sudi Svojim stvorenjima.' Tada će im se Allah nasmijati, a kada se Allah nasmije nekome taj neće polagati račune." Ibn Ebi ed-Dunja bilježi hadis Alije, koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada kaže: *"U Džennetu ima jedno drvo iz čijeg lišća izlazi odjeća, a iz njegovog donjeg dijela konji od zlata, osedlani i zauzdani biserom i safirom, koji iza sebe ne ostavljaju balegu niti mokraću. Oni imaju krila, a jedan njihov korak dugačak je koliko im pogled može dobaciti. Dženetlije ih zajašu, i oni ih odnesu tamo gdje ovi žele otići. Oni koji su na nižim deredžama od njih reći će: 'Gospodaru, čime su ovi Tvoji robovi zaslužili ovakvu počast?' Tada će im se reći: 'Oni su noću klanjali - dok ste vi spavali, danju postili - a vi ste jeli, dijelili su sadaku i pomagali - a vi ste škrtarili, u boj su išli - a vi ste se plašili.'"* Oni će biti počašćeni i jednom drugom posjetom, koja je mnogo uzvišenija od njihovih međusobnih zijareta. Riječ je o posjeti njihovog Gospodara, Uzvišenog, kada će im pokazati Svoje lice, dopustiti im da čuju Njegov govor i obujmiti ih Svojim zadovoljstvom, a uskoro će o tome, ako Bog da, biti više riječi.

[321] Ez-Zumer, 68.

POGLAVLJE LX

Dženetska čaršija i ono što je Uzvišeni Allah u njoj pripremio dženetlijama

Muslim u svome *Sahihu* bilježi predaju Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima jedna čaršija, u koju će dženetlije svakog petka dolaziti. Kad ih zapahne vjetar sa sjevera, u njihova lica i njihovu odjeću, bit će još ljepši, a kad se vrate svojim kućama, njihovi ukućani će im reći: 'Tako nam Allaha, otkako ste otišli još više ste se proljepšali.' Oni će njima odgovoriti: 'I vi ste, bogami, otkako smo otišli, postali još ljepši.'"* Ovaj hadis bilježi i Imami-Ahmed u svome *Musnedu*, od Hamada b. Seleme, a u njemu stoji: *"U Džennetu imaju gustiši od miska. Kad im se dženetlije približe, vjetar zapuše."*

Ibn ebi Asim u svome djelu *Es-Sunne* bilježi predaju Seida b. el-Musejjeba, koji kaže da je jedne prilike sreo Ebu Hurejru i on mu je rekao: "Zamolit ću Allaha da nas sastavi u dženetskoj čaršiji." Seid je upitao: "Zar tamo ima čaršija?" On mu je odgovorio: "Da. Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavijestio me je da će dženetlije, kad uđu u Džennet, zbog djela koja su radili imati čast da odu u čaršiju. Bit će im dopušteno da tamo odu petkom, da posjete Uzvišenog Allaha, vide Njegov Arš, a i Allah će im se ukazati u jednoj dženetskoj bašči. Bit će im postavljena uzvišenja od svjetlosti, bisera, topaza, safira, zlata i srebra, na koja će sjesti. Sjedit će na gustišima od miska i kamfora, a oni koji budu imali najmanja sjedala neće primijetiti da neki među njima imaju veće stolice na kojima sjede. Upitao sam Poslanika: 'Hoćemo li vidjeti našeg Uzvišenog Gospodara?' Poslanik, a.s., odgovorio mi je: *'Da! Da li sumnjate u viđenje Sunca i*

Mjeseca u uštapu?' Mi odgovorismo: 'Nikako!' On reče: *'Nemojte sumnjati da ćete vidjeti vašeg Gospodara kao što vidite Sunce i Mjesec. Na tom skupu neće biti niko kome se Allah neće obratiti. Reći će: 'O ti, po imenu i prezimenu, sjećaš li se kad si tog i tog dana učinio to i to?' On će se sjetiti, uz nelagodnost zbog onoga što se deslio na dunjaluku, pa će reći: 'Svakako, zar mi nisi oprostio?' Gospodar će reći: 'Svakako. Zahvaljujući Mome oprostu dospio si na ovaj stepen.' I dok su oni na tom skupu, prekrit će ih jedan oblak iz kojeg će početi padati mirisna kiša, takvog mirisa za koji do tada nisu znali. Zatim će naš Gospodar, Uzvišeni, reći: 'Poslužite se onim što sam vam pripremio od počasti, uzmite ono što vam duša želi.' Onda će sići u čaršiju koja je okružena melecima, a u njoj izloženo ono što oči nisu vidjele, za što niko nije čuo, niti je ikome moglo pasti na pamet. Sve što nam duša poželi donese nam se, a to niko niti kupuje niti prodaje. Na toj čaršiji dženetlije sreću jedni druge. Tada naiđe neko obučen u izvanrednu odjeću, i sretne nekog ko je na nižem rangu od njega - iako tu neće biti onih koji su nižeg ranga - i bude zapanjen njegovom odjećom i njegovim izgledom. I kad bude završavao razgovor s njim, ovaj će mu izgledati kao da je ljepši od njega. To je zato što niko u Džennetu neće tugu osjećati. Zatim ćemo se vratiti našim kućama, a naše žene će nam govoriti: 'Dobro došao, ljubavi. Sad si ljepši, i ljepšeg mirisa, nego kad si otišao.' Mi ćemo reći: 'Mi smo danas, zaista, sjedili sa našim Silnim, Gospodarom Uzvišenim, i s pravom smo ovakvi kakvi jesmo'.*" Ovaj hadis bilježi i Tirmizija, kao i Ibn Madždže, i niko od prenosilaca u ovom senedu nije problematičan, osim Abul-Hamida b. Habiba, Evza'ijinog pisara. Mi ga ne smatramo neobičnim, iako jedino on od Evza'ije prenosi ovu predaju. Imami-Ahmed i Ebu Hatim er-Razi kažu da je on pouzdan prenosilac. Nesaija smatra da je slab prenosilac, a Tirmizija da je ovaj hadis zbog toga *garib*-hadis. Međutim, Ibn Ebi ed-Dunja od El-Hakema b. Musa'a bilježi: "Kazivao nam je Hakl b. Zijad da je Evza'ija rekao: 'Obaviješten sam da je Seid b. el-Musejjeb sreo Ebu

Hurejru, pa je spomenuo ovaj hadis.'"

Tirmizija bilježi hadis Alije, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima čaršija u kojoj se ne kupuje i ne prodaje. U njoj su slike ljudi i žena, i kada čovjek poželi neku sliku, on u nju uđe."* I za ovaj hadis on kaže da je *garib*.

Abdullah b. el-Mubarek kaže: "Obavijestio nas je Sulejman et-Tejmi da je Enes b. Malik rekao: 'Stanovnici Dženneta će reći: 'Odvedite nas do čaršije.' Tada prođu kroz gustiš od miska, a kad se vrate svojim ženama, kažu im: 'Osjećamo da nam mirišete ljepše nego prije', a one njima kažu: 'I vi nama mirišete ljepše nego kad ste otišli'.'"

Ibn el-Mubarek kaže: "Obavijestio nas je Humejd et-Tavil da je Enes b. Malik rekao: 'U Džennetu ima čaršija koja miskom miriše, u koju odlaze i u kojoj se sastaju. Tada Allah pošalje vjetar da raznese miris i odnese ga u njihove kuće. Kada se vrate svojim kućama, njihovi ukućani im kažu: 'Još ste nam se ljepši vratili', a oni njima kažu: 'I vi ste se nama proljepšali'.'"

Hafiz Muhammed b. Abdullah el-Hadremi, poznat kao Metin, bilježi predaju Džabira b. Abdullaha koji kaže: "Jedne prilike, dok smo bili sakupljeni na jednom mjestu, dođe nam Allahov Poslanik, s.a.v.s., i reče: *'O muslimani, u Džennetu ima jedna čaršija u kojoj se ne prodaje i ne kupuje. U njoj su samo slike, pa ko poželi sliku čovjeka ili žene koju vidi, on u nju uđe.'"* A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE LXI

Posjeta dženetlija njihovom Gospodaru, Uzvišenom

Imami-Šafija u svome *Musnedu* bilježi predaju Enesa b. Malika, koji kaže: "Džibril je jedne prilike došao kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., sa bijelim ogledalom na kojem je bila jedna mrlja. Kad to vidje Vjerovjesnik, s.a.v.s., upita ga: *'Šta je to?'* On odgovori: 'To je petak, dan kojim ste ti i tvoj ummet odlikovani nad drugima, jer drugi vas slijede sa svojim odabranim danima, jevreji i kršćani. U tom danu vam je svako dobro. U njemu ima jedan sat u kojem će - ako ga vjernik uprati i zamoli Allaha za nešto što je dobro i korisno - dova biti uslišana, a kod nas je to i *jevmul-mezid*.'[322] Vjerovjesnik, s.a.v.s., upita: *'Džibrile, šta je to jevmul-mezid?'* On odgovori: 'Tvoj Gospodar je u Firdevsu odabrao jednu dolinu, u kojoj se širi miris miska. Kad nastupi Sudnji dan, Uzvišeni Allah će tu dovesti koliko htjedne meleka. Oko Njega će biti sjedala od nura, na kojima će sjediti vjerovjesnici. Oko njih će biti klupe od zlata, ukrašene safirom i topazom, na kojima će sjediti šehidi i iskreni robovi. Oni će sjediti iza vjerovjesnika, na tim humcima od miska. Tada će Uzvišeni Allah reći: 'Ja sam vaš Gospodar. Vi ste povjerovali u Moje obećanje, pa tražite šta želite, dat ću vam.' Oni će reći: 'Gospodaru naš, tražimo da budeš nama zadovoljan!' On će reći: 'Ja jesam vama zadovoljan. Kod Mene ćete imati što poželite, i još više.' Oni će voljeti petak zbog dobra koje će im Gospodar njihov dati. To je dan kad je vaš Gospodar, upravljajući Aršom,

[322] *El-mezid* - i više od toga, i više od nagrade koja im je u Džennetu obećana. (Nap. prev.)

kosmosom zagospodario. Na isti dan je stvorio Adema, a.s., i na taj dan će nastupiti Sudnji dan.'" Ovaj hadis se prenosi u više verzija, na što ćemo ukazati u posebnom poglavlju, ako Bog da.

Ebu Ne'im bilježi hadis Ebu Berze el-Eslemija, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će u jednoj posebnoj odjeći odlaziti i dolaziti, kao što se vi na ovom svijetu spremite kad idete nekom od vladara. Oni će tako dolaziti da posjete svoga Gospodara, Svemogućeg i Uzvišenog. Znat će kad im je termin da mogu otići kod Njega."*

Ebu Ne'im, također, bilježi predaju Alije, r.a., koji prenosi da je vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*'Kad se dženetlije nastane u Džennetu, doći će im jedan melek i reći: 'Allah Uzvišeni naređuje vam da Ga posjetite!' I oni će se sakupiti. Tada će Uzvišeni Allah narediti Davudu, a.s., da pusti svoj glas i zapjeva pobožnu pjesmu koja slavi Allaha i Njegovo ime. Poslije toga će biti postavljena trpeza vječnosti.'* Neki upitaše: 'Allahov Poslaniče, šta je to trpeza vječnosti?' On odgovori: *'To je jedan kutak u Džennetu, prostran koliko je prostranstvo između istoka i zapada. Tu će jesti, piti i obući odjeću, a zatim će reći: 'Ostalo je još samo da gledamo u lice Gospodara našeg.' Kad im se Allah ukaže, oni će na sedždu pasti, a bit će im rečeno: 'Ovdje to ne trebate raditi, ovdje ste da primite nagradu'.'"*

Ibn Ebi ed-Dunja i Ebu Ne'im bilježe predaju Muhammeda b. Alija b. el-Husejna b. Fatime, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"U Džennetu ima jedno drvo koje se zove Tuba. Dobrom konjaniku na plemenitom konju trebalo bi stotinu godina samo da pređe njegov hlad. Njegovo lišće je je svježe i zeleno. Njegovi cvjetovi su poput žutih bašča, u čašicama od dibe i kadife. Njegovi plodovi su odjeća dženetska. Njegova smola je vino dženetsko i med. Polje oko njega je od crvenog safira i zelenog smaragda, pijesak od miska, trava od šafrana. Ono je zaštićeno, jer moguće je da se rasplamsa bez goriva. Ispod njega izviru rijeke Selsebil, El-Me'in i Er-Rehik, a njegov hlad je mjesto na kom se sastaju i*

razgovaraju dženetlije. I dok tako, jednog dana, budu razgovarali i uživali u hladu, doći će im meleci sa rasnim konjima posutim safirom. Potom će u njih biti udahnuta duša. Konji će biti zauzdani uzdama od zlata, lica će im blještati od sjaja i ljepote, dlake im od crvene svile, pomiješane sa finim kozijim dlakama ispod kostrijeti. Nikad niko nešto slično nije vidio. Na njima će biti sedla od bisera i safira, ukrašena draguljima i merdžanom. Jastuci na sedlu bit će od crvenog zlata, ogrnuti skupocjenim pokrivačima purpurne boje. Meleci će tada natjerati konje da kleknu i reći će: 'Vaš Gospodar vam šalje selame i poziva vas da Mu dođete u posjetu, da Ga vidite i da On vas vidi, da Ga pozdravite i da On vas pozdravi, da s Njim govorite i da On s vama govori, da vam poveća darove iz Svoga izobilja. On je neizmjerno milostiv i neizmjerno dobar.' Tako, svaki od njih krene na svom konju, poredani u saf jedan iza drugog, tako da niko ne odstupa niti se i jedan konj približi drugom. Kad god prođu pored dženetskog drveća, ona im primaknu svoje plodove i pokažu put kojim trebaju ići, bojeći se da im se ne raspe kolona ili da se ne udalje jedni od drugih. Kad dođu do Silnog i Uzvišenog, On će im otkriti lice Svoje plemenito i ukazati im se u Svojoj veličini. Oni će reći: 'Gospodaru naš, Ti si spas i mir, od Tebe je spas i mir, i Tebi pripada pravo da budeš uzvišen i poštovan.' Uzvišeni Gospodar njima će reći: 'Ja sam spas i mir, od Mene je spas i mir, i Meni pripada pravo da budem uzvišen i poštovan. Dobro došli, Moji robovi, koji ste sačuvali Moje naredbe, koji ste poštovali Moje propise, koji ste se Mene bojali a niste Me vidjeli, od Mene se u svakoj situaciji bojali.' Oni će reći: 'Tako Ti Tvoje moći i uzvišenosti, i Tvog uzvišenog položaja, nismo Te veličali kako Ti dolikuje, i nismo prema Tebi sve obaveze ispunili, pa dopusti nam da Ti na sedždu padnemo.' Tada će im Gospodar njihov, Svemogući i Uzvišeni, reći: 'Ja sam vama dokinuo obavezu da mi ibadet činite, da vam se tijela vaša odmore, s obzirom da ste ih zamarali ibadet Mi čineći i okrećući lica svoja Meni. Sada ste stigli do Moga duha, Moje milosti, Moje plemenitosti. Tražite od Mene što želite i poželite što

god hoćete, dat ću vam ono što želite. Ja vas danas neću nagraditi zbog djela vaših koja ste činili, nego isključivo zahvaljujući Mojoj milosti i plemenitosti, zbog Moje visine, uzvišenosti i visoke pozicije.' I tako će uživati u svojim željama, darovima i poklonima, a najmanja će biti želja onoga koji će poželjeti sve što je na ovom svijetu bilo, od vremena kad ga je Uzvišeni stvorio pa dok nije učinio da nestane. Tad će im Gospodar njihov reći: 'Podbacili ste u svojim željama, zadovoljivši se onim što vama ne priliči. Dat ću vam ono što ste tražili i poželjeli, a uz to ću spojiti vaše porodice s vama i dodati onoliko koliko ste podbacili u vašim željama.'"

Nije dopušteno da se ova predaja uvrsti u *merfu'*-predaje, odnosno da se pripiše Vjerovjesniku, s.a.v.s. Dovoljna je činjenica da je prenosi Muhamed b. Ali.[323]

Tumačeći kur'anski ajet: ***"Onoga Dana kada čestite kao uzvanike pred Milostivim sakupimo"***,[324] Ed-Dahhak kaže: "Na čistokrvnim devama, na kojima su sedla."

[323] Autor ovdje ukazuje na činjenicu da je ovo *eser*, a ne hadis. Eser označava predaju koja dolazi od tabi'ina. Dakle, u ovom slučaju Muhamed bi morao spomenuti da je ovu predaju čuo od svoga oca Alije, ili majke Fatime, r.a., a jedno od njih da je čulo isto od Vjerovjesnika, a.s. Tek tada bi to bio hadis koji bi mogao biti vjerodostojan (sahih), ako ispuni određene uvjete. (Nap. prev.)

[324] Merjem, 85.

POGLAVLJE LXII

Oblaci i kiša u Džennetu

Već smo spomenuli hadis koji govori o čaršiji u Dženentu, u kojem stoji da će stanovnike Dženneta, na dan kada budu išli u posjetu Gospodaru, prekriti oblak koji će spustiti mirisnu kišu, i da tako ugodan miris do tada nisu mirisali. Bekijje b. el-Velid kaže: "Kazivao nam je Buhajr b. Seid, od Halida b. Ma'dana, da je Kesir b. Murre rekao: 'Od onoga što se zove *el-mezid* (i više od toga, i više od nagrade koja im je u Džennetu obećana, nap. prev.) bit će i to da će oblak proći iznad stanovnika Dženneta, koji će reći: 'Želite li da vas osvježim?' I neće ništa zaželjeti a da ih oblak kišom ne rashladi.'"

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju da je Abdul-Aziz b. Mervan upitao Safijja el-Jemanija o uzvanicima među dženetlijama, pa je rekao: "Oni će biti uzvanici Allaha, slavljen i uzvišen neka je. Svakog četvrtka će biti postavljeni na divane. Svaki od njih će se po svome divanu poznati, kao što je poznat divan na kojem ti sjediš. Kad svi sjednu, Uzvišeni Allah će reći: 'Nahranite Moje robove, Moja stvorenja, Moje susjede i Moje uzvanike.' Kad budu počašćeni hranom, On će reći: 'Napojite ih.' Tada će donijeti različita pića, koja će biti zapečaćena, i oni će ih piti. Zatim će Allah reći: 'Moji robovi, Moja stvorenja, Moji susjedi i Moji uzvanici su se nahranili i napojili, donesite im voće.' Tada će se dženetski plodovi približiti i oni će moći jesti što žele. Zatim će Allah reći: 'Moji robovi, Moja stvorenja, Moji susjedi i Moji uzvanici su se nahranili i napojili, i osvježili voćem. Donesite im odjeću.' Tada će drveće na kojem raste odjeća doći, sa žutom, zelenom, crvenom, i drugim bojama odjeće, i oni će se odjenuti košuljama

i raznim odjevnim predmetima. Zatim će Allah reći: 'Moji robovi, Moja stvorenja, Moji susjedi i Moji uzvanici su se nahranili, napojili, osvježili voćem i obukli. Namirišite ih.' Odjednom će na njih početi padati sitna mirisna kiša, od miska. Zatim će Allah reći: 'Moji robovi, Moja stvorenja, Moji susjedi i Moji uzvanici su se nahranili, napojili, osvježili voćem, obukli i namirisali. Pokazat ću im se, da mogu da Me gledaju.' Kad im se pokaže i kad Ga ugledaju, lica će im se ozariti. Tada će im Gospodar njihov reći: 'Idite sad svojim kućama.' Kad dođu kući, njihove supruge će im reći: 'Sad nam drukčije izgledate nego kad ste otišli.' Oni će im odgovoriti: 'To je zbog toga što nam se Uzvišeni pokazao i što smo Ga gledali. Zato su nam lica radosna i ozarena.'"

Isti autor bilježi predaju Šefijje b. Mani'a, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Od užitaka koje će dženetlije imati jeste i to da će se međusobno posjećivati na jahalicama i plemenitim i čistokrvnim konjima, koji će im biti dati osedlani i zauzdani, koji neće iza sebe ostavljati balegu i mokraću. Njih će jahati i ići će tamo gdje Allah bude htio. Tada će im doći oblak u kojem ima ono što niko do tada nije vidio, niti je ko o tome nešto čuo, pa će oni uzviknuti: 'Spusti na nas kišu', i kiša će na njih padati sve dok im se želja ne ispuni. Tada će Allah poslati blag i ugodan povjetarac koji će pokrenuti gustiše miska s njihove desne i lijeve strane. Konj će biti zakićen miskom po glavi i ostalim dijelovima tijela, a svaki čovjek će imati sa sobom onoliko koliko bude želio. Tako će okićeni miskom ići tamo gdje Allah Uzvišeni bude želio. Kada žena počne zazivati neke od ovih: 'O Allahov robe, zar ti ništa ne osjećaš prema nama?', on će reći: 'Šta si ti i ko si ti?' Ona će odgovoriti: 'Ja sam tvoja žena i tvoja ljubav', a on će reći: 'Nisam znao gdje se nalaziš.' Ona će mu reći: 'Zar nisi znao da je Allah rekao:* ***'I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju'****?!'*[325] *On će reći: 'Svakako da*

[325] Es-Sedžde, 17.

jesam, tako mi moga Gospodara.' Poslije toga će proći četrdeset ljeta a da se na nju neće obazrijeti i vratiti joj se, sve zbog drugih užitaka i počasti koje će imati."

Uzvišeni Allah učinio je da oblaci i ono što se iz njih spušta bude uzrok milosti i života na ovom svijetu. Učinio je da budu uzrok života svih stvorenja u kaburima, jer će oblaci koji dolaze ispod Arša četrdeset jutara neprekidno spuštati kišu na njih, i oni će ispod zemlje rasti kao biljke. I na Sudnjem danu će biti proživljeni, a nebo će još uvijek liti kišu na njihove grobove. I kao da je to, a Allah najbolje zna, posljedica te velike kiše, kao što se dešava na dunjaluku. I u Džennetu će im slati oblake, koji će im donositi mirise kakve požele, i štošta drugo. Slično će biti i sa stanovnicima Džehennema. I oni će imati oblake, koji će im donositi različite vrste patnje, jednu za drugom. To će biti nešto slično kazni i patnji koja je zadesila Hudov i Šuajbov narod - oblaci su im donosili kaznu koja ih je uništila. On, slavljen neka je, oblake stvara kao milost i kaznu.

POGLAVLJE LXIII

Svaki će dženetlija imati vlastito carstvo

Uzvišeni kaže: ***"I kud god pogledaš, vidjet ćeš udobnost i carstvo prostrano."***[326]

Ibn ebi Nedžih prenosi da je Mudžahid, tumačeći ovaj ajet, rekao: "Ogromno carstvo." I još kaže: "Meleci će tražiti od njih dopuštenje da u njega uđu." Ka'b o ovom ajetu kaže: "Allah im pošalje meleke sa nekim zadatkom, i meleci dođu i traže dopuštenje da uđu, a neki kažu da i sluge moraju tražiti dopuštenje."

El-Hakem b. Ebban od Ikrime prenosi da je Ibn Abbas spomenuo prijevozna sredstva stanovnika Dženneta, a zatim citirao ajet: ***"I kud god pogledaš, vidjet ćeš udobnost i carstvo prostrano."***

Ibn Ebi el-Havari kaže da je čuo Ebu Sulejmana kako o ovom ajetu kaže: "Veliko carstvo znači da, kad mu izaslanik Allahov dođe sa kakvim darom, neće moći ući a da prethodno ne zatraži od njega dopuštenje. Taj melek izaslanik reći će čuvaru: 'Zatraži od Allahovog štićenika dopuštenje da uđem, ja nisam za to ovlašten.' Tako čuvar traži dopuštenje od drugog čuvara, i tako redom. Od njegove kuće prema Darus-selamu imaju jedna vrata, na koja može ući kad zaželi da vidi svoga Gospodara, a da ne zatraži dopuštenje. Dakle, veliko carstvo znači da će izaslanik Gospodara Silnog morati tražiti dozvolu za ulazak u carstvo tog dženetlije, a on će moći ući kod Gospodara svoga bez traženja dozvole."

---

326 Ed-Dehr, 20.

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Enesa b. Malika u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Onaj koji od svih dženetlija bude imao najniži stepen imat će hiljadu sluga."* On, također, bilježi predaju prema kojoj je Ebu Hurejre rekao: "Onaj koji od svih dženetlija bude imao najniži stepen - a niko se tamo neće osjećati manje vrijedan - osoba je kod koje će dnevno dolaziti petnaest hiljada sluga, i svaki sluga će imati poseban poklon." Također se, veli on, bilježi da je Humejd b. Hilal rekao: "Svaki će dženetlija imati po hiljadu sluga, a svaki od sluga imat će samo za njega posebna zaduženja." Isto tako, Muhamed b. el-Hubli kaže: "Kada čovjek uđe u Džennet, dočeka ga sedamdeset hiljada sluga, sjajnih kao biseri." Prema jednoj drugoj predaji, Ebu Hurejre je rekao: "Onaj koji od svih dženetlija bude imao najniži stepen - a niko se tamo neće osjećati manje vrijedan - osoba je kod koje će dnevno dolaziti deset hiljada sluga, i svaki sluga će imati poseban poklon." Abdullah b. el-Mubarek bilježi da je Ebu Abdurrahman el-Megafiri rekao: "Svakom dženetliji će njegove sluge biti poredani u redove - u po dva reda s jedne i druge strane - tako da on neće moći vidjeti krajeve tih redova. Kad se on pokrene, oni krenu za njim."

Ebu el-Hejsema bilježi od Ebu Seida da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Najniži stepen koji će neko imati u Džennetu jest osamdeset hiljada sluga i sedamdeset i dvije žene, i bit će mu načinjena kupola od bisera, topaza i safira, velika kao od Džabije do Sane."*

Abdullah b. Mubarek biježi predaju u kojoj stoji da je Ebu Umame rekao: "Vjernik će biti naslonjen na divan, a s njim će biti u redove poredani njegove sluge. Na kraju oba špalira bit će vrata sa čuvarom. Tada neki od Allahovih meleka dođe, i zatraži dopuštenje da uđe. Sluga koji je najbliži vratima priđe, kad ono - melek traži dopuštenje da uđe! Tada taj sluga kaže slugi koji mu je najbliži: 'Melek traži dopuštenje da uđe', a ovaj prenese slijedećem, i sve tako, dok vijest ne dođe do vjernika dženetlije, koji će reći: 'Pustite ga neka uđe.' Tada se dopuštenje, na isti

način, prenosi od jednog do drugog sluge, sve dok ne dođe do sluge kraj vrata, koji će otvoriti vrata pa će melek ući, poselamiti ga i otići."

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju prema kojoj je Ed-Dahhak b. Muzahim rekao: "Dok Allahov štićenik bude u svojoj kući u Džennetu, doći će mu izaslanik od Allaha, Svemogućeg i Uzvišenog, koji će reći slugi na kapiji: 'Zatraži od Allahovog štićenika dopuštenje da kod njega uđe izaslanik Allahov.' On će otići kod njega i reći: 'O Allahov štićeniče, izaslanik Allahov traži dopuštenje da uđe.' On će mu odgovoriti: 'Pusti ga neka uđe.' Tada će melek ući kod Allahovog štićenika, ispred njega staviti dar i reći mu: 'O Allahov štićeniče, Allah ti šalje selam i naređuje ti da ovo jedeš.' On će odgovoriti: 'Upravo sam to jeo.' Melek će ponovo reći: 'Allah ti naređuje da ovo probaš.' Kad uzme da proba, vidjet će da jelo ima okus svih dženetskih plodova. Eto, to je tumačenje riječi Uzvišenog: ***'Ovo smo i prije jeli' - a bit će im davani samo njima slični.***'" [327]

Muslim u svome *Sahihu* bilježi hadis El-Mugire b. Šu'be, koji od Seida prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Musa, a.s., pitao je svoga Gospodara kakva je najniža deredža u Džennetu? Gospodar reče: 'Kad svi stanovnici Dženneta uđu, doći će neki čovjek i bit će mu rečeno da i on uđe u Džennet. On će reći: 'Gospodaru, kako kad su ljudi već zaposjeli svoja mjesta i primili svoje darove?' Bit će mu odgovoreno: 'Jesi li zadovoljan da imaš kao što je imao kralj na dunjaluku?' 'Zadovoljan sam, Gospodaru', reći će on. Tada će mu se reći: 'Imat ćeš to, i još toliko, i još toliko, i još toliko, i još toliko', a kada mu peti put to ponovi, on će reći: 'Zadovoljan sam, Gospodaru.' I još će mu reći: 'Toliko ćeš imati, i deset puta više, i ono što oko nije vidjelo, ono za što niko nije čuo, niti bilo koji čovjek može nešto slično zamisliti'.'"*

El-Bezzar u svome *Musnedu* prenosi hadis Ebu Seida: "Allah je edenske vrtove sagradio Svojom rukom, a sagrađeni su tako da je jedan ćerpič

[327] El-Bekare, 25.

od zlata, a drugi od srebra. Zatim je Džennetu rekao: 'Govori!' I Džennet reče: 'Spašeni su vjernici.' A meleci će, kad u njega uđu, reći: 'Blago tebi, ti si prebivalište kraljeva.'" Ovo je *mevkuf*-hadis, a prenosi ga i 'Adijj b. el-Fadl kao *merfu'*-hadis. Zato el-Bezzar i kaže da ga jedino ovaj prenosilac prenosi kao *merfu'*. "Adijj b. el-Fadl ne pamti dobro, tada je bio jedan starac iz Basre", kaže on. Ibn Madže bilježi hadise od ovog prenosioca, a Jahja b. Me'in i Ebu Hatim smatraju ga slabim prenosiocem. Ipak, ovaj hadis jeste *mevkuf*-hadis, ali je sahih, a Allah najbolje zna. Već smo spomenuli kako će dženetlije na glavama imati krune, a to nose samo kraljevi i carevi.

POGLAVLJE LXIV

Džennet je takav da ga naša mašta ne može obuhvatiti, a jedan njegov puteljak bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu

Uzvišeni kaže: ***"Bokovi njihovi se postelja lišavaju i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju. I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju."***[328] Razmisli o tome kako im je Allah, kao nagradu za ono što su tajno činili, priredio nagradu kakvu niko nije dobio, i kako im je skrivene radosti u Džennetu pripremio zato što su iz straha i želje ustajali i klanjali noćnu nafilu.

U oba sahiha zabilježen je hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Uzvišeni Allah je rekao: 'Svojim dobrim robovima pripremio sam ono što oko nije vidjelo, ono za što niko nije čuo, niti bilo koji čovjek može nešto slično zamisliti.'"* Potvrda za to je u Allahovoj Knjizi: ***"I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju."*** U drugoj verziji istog hadisa stoji: *"Uzvišeni Allah je rekao: 'Svojim dobrim robovima pripremio sam ono što oko nije vidjelo, ono za što niko nije čuo, niti bilo koji čovjek može nešto slično zamisliti, takvo blago, a da ne govorimo o onome što već znate.' Potom je citirao ovaj ajet."* U verziji koju bilježi Buharija stoji da je Ebu Hurejre rekao: "Citirajte ako želite: ***'I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju'.***"

[328] Es-Sedžde, 16-17.

U Muslimovom *Sahihu* nalazi se hadis Sehla b. Sa'da es-Sa'idija, koji kaže: "Bio sam prisutan na jednom skupu kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., opisao Džennet, a zatim je rekao: *'U njemu ima ono što oko nije vidjelo, ono za što niko nije čuo, niti bilo koji čovjek može nešto slično zamisliti.'* Potom je citirao ajet: ***'Bokovi njihovi se postelja lišavaju i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju. I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju'.***"

U oba sahiha zabilježen je hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"(...) prostor jednog luka*[329] *nekog od vas u Džennetu bolji od je čitavog dunjaluka."*

Već smo spomenuli hadis Ebu Umame, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Da li ima neko ko želi Džennet? Njemu, doista, ništa nije doraslo! Tako mi Gospodara Kabe, on je blještava svjetlost, miris koji osvaja, impozantan dvorac, rijeka koja stalno teče, dozreo plod, prekrasna žena, brojna odjeća, vječni boravak u sigurnom staništu, voće i povrće, veselje i blagodat, na predivnom i uzvišenom mjestu."*

To da Džennetu ništa nije doraslo dokaz je i hadis koji bilježi Ebu Davud u svome *Sunenu*, od Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allahovim zadovoljstvom može se tražiti jedino Džennet."*[330]

U Taberanijevom *Mu'džemu* nalazi se hadis kojeg prenosi Ibn Abbas, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kad Allah stvori edenske vrtove, u njima stvori ono što oko nije vidjelo, ono za što niko*

[329] Ovo je asocijacija na kur'anski tekst koji govori o blizini Poslanika, a.s., Uzvišenom Allahu kada Mu se na Miradžu približio na razdaljinu od dva luka, ili još bliže. U hadisu stoji sličan izraz: *Lekabe kavsejni ehadikum fil-dženneti hajrun mined-dunja ve ma fiha* (" ... prostor jednog luka nekog od vas u Džennetu bolji je od čitavog dunjaluka." Riječ je, svakako, o vrlo malo prostora u odnosu dunjaluk, sa kojim je poređenje izvršeno. (Prim. prev.)

[330] Tj. moliti Allaha riječima: "Tako mi Tvoga zadovoljstva!" (Prim. prev.)

nije čuo, niti bilo koji čovjek može nešto slično zamisliti, a zatim kaže Džennetu: 'Govori!' I Džennet kaže: 'Spašeni su vjernici.'"

U Muslimovom *Sahihu* zabilježen je hadis Sehla b. Sa'da, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prostor jednog luka nekog od vas u Džennetu bolji je od čitavog dunjaluka."*

Imami-Ahmed bilježi hadis Ebu Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Duljina jednog puteljka nekog od vas u Džennetu bolja je od dunjaluka i svega što je između nebesa i zemlje."* Ovaj sened je vjerodostojan prema kriteriju Buharije i Muslima.

Tirmizija bilježi hadis Sa'da b. ebi Vekkasa, koji od svoga oca, odnosno djeda, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Kad bi se ukazao i najmanji dio nečega što je u Džennetu, zasjale bi sve četiri strane svijeta, a kad bi se jedan dženetlija pojavio i kad bi se ukazala njegova narukvica, njen sjaj prekrio bi sjaj Sunca, kao što Sunce nadjača svjetlo zvijezda."* Tirmizija za ovaj hadis kaže da je hasen-garib, s obzirom da ga prenosi jedino Ibn Lehi'a. Međutim, bilježi ga i Ibn Vehb, od Amira b. Sa'da b. ebi Vekkasa, od oca i djeda njegova: *"Kad bi se ukazao i najmanji dio nečega što je u Džennetu, zasjale bi sve četiri strane svijeta."*

O ovoj temi postoji predaja Enesa b. Malika, Ebu Seida el-Hudrije i Abdullaha b. Amra b. el-Asa: "Kako procijeniti vrijednost Kuće vječnosti, kad je to Džennet, koji je Allah lično zasadio i učinio da bude stanište Njegovih miljenika. Kako, kada je to stanište napunio Svojom milošću, Svojom plemenitošću i Svojim zadovoljstvom, kada je uživanje u njemu opisao kao veliku pobjedu, a njegovo carstvo kao veliko carstvo. U njemu je pripremio svako dobro, očistio ga od bilo kakve mahane, neprijatnosti ili nedostatka."

Ako pitaš za dženetsku zemlju, ili prašinu, to su misk i šafran. Ako upitaš za njegov krov, to je Arš Milostivog. Ako upitaš za njegovo blato, to je čisti misk. Ako upitaš za njegov šljunak, to je biser i dragulj. Ako upitaš od čega je sagrađen - ćerpič od zlata pa ćerpič od srebra. Ako

budeš pitao o dženetskom drveću, u njemu nema ni jednog drveta a da nije od zlata i srebra. Ako budeš pitao o dženetskim plodovima, njegovi su plodovi veličine ćupova, mekši od masla, slađi od meda. Ako budeš pitao o dženetskom lišću, to su najljepše čaške, od kojih se spravlja odjeća dženetska. Ako budeš pitao o dženetskim rijekama, to su rijeke od mlijeka koje ne mijenja svoj ukus, rijeke od vina ukusnog onoma koji ga budu pili, a koje ne opija, i rijeke od čistog meda. Ako budeš pitao o dženetskoj hrani, to je voće raznovrsno, po izboru, i meso kakvo budu željeli. Ako budeš pitao o dženetskim napicima, to su voda sa tesnimskog vrela, zendžebil i kamfor. Ako budeš pitao o dženetskom posuđu, to su posude od zlata i srebra, providne kao da su staklene. Ako budeš pitao o širini dženetskih vrata, između dva dovratka jednih vrata razdaljina je od četrdeset godina, a doći će dan kad će na njima biti nesnošljiva gužva.

Ako budeš pitao o dženetskim vjetrovima koji pokreću krošnje na drveću, to će proizvoditi muziku ugodnu za slušanje. Ako budeš pitao o dženetskom hladu, u njemu je jedno drvo čiji hlad vrijedan jahač na brzom konju ne može preći ni za stotinu godina. Ako budeš pitao o dženetskom prostranstvu u kojem će dženetlije uživati, onaj koji bude na najnižem stepenu imat će takvo carstvo - sa divanima, dvorcima i baščama - da će nekome trebati hiljadu godina da ga pređe. Ako budeš pitao o dženetskim šatorima i kubetima, jedan šator u Džennetu bit će od izdubljenog bisera, širok šezdeset milja. Ako budeš pitao o posebnim dženetskim odajama, to su odaje sagrađene jedna iznad druge, ispod kojih će rijeke teći. Ako budeš pitao o njihovoj visini, pogledaj na horizontu zvijezdu koja se tek pojavljuje, ili onu koja sa horizonta nestaje – vidjet ćeš kako jedva možeš da ih primijetiš. Ako budeš pitao o dženetskoj odjeći, ona je od zlata i svile. Ako budeš pitao o dženetskim posteljama, bit će postavljene na visokim mjestima, a postava njihova bit će od kadife. Ako budeš pitao o dženetskim divanima, to su kreveti ukrašeni zlatom, sećije u mladinskoj sobi sa predsobljem.

Ako budeš pitao o licima dženetlija i njihovoj ljepoti, bit će lijepi poput mjesečine. Ako budeš pitao o starosnoj dobi njihovoj, imat će trideset i tri godine, biti u liku Adema, a.s., njihovog praoca. Ako budeš pitao o slušanju pjesama u Džennetu, slušat će pjesme njihovih žena, hurija krupnih očiju, a vrednije od toga bit će slušanje lijepih glasova meleka i vjerovjesnika. A još vrednije od toga bit će slušanje govora Gospodara svih svjetova. Ako budeš pitao o dženetskim jahalicama, na kojima će jedni druge posjećivati, to su čistokrvne životinje, ako Bog da, koje On bude želio, i koje će ih nositi po Džennetu gdje god žele. Ako budeš pitao o njihovim ukrasima, bit će to narukvice od zlata i bisera, a na glavama će, kao kraljevi, krune imati. Ako budeš pitao o dženetskim mladićima, to su mladići koji će ih služiti kao da su biser u školjci skriveni.

Ako budeš pitao o njihovim nevjestama i ženama, to će biti stasite djevojke iste životne dobi, u čijim će venama teći mladalačka krv, sa obrazima poput ruže i jabuke, grudi bujnih kao dva nara, sa nečim poput divnog bisera na stidnom mjestu, nježne i dražesne oko struka. Iz lica im bije sunčev sjaj kad se pojave, a kad se nasmiju, od bjeline njihovih prednjih zuba zasja munja. Kada budeš vidio njenu ljubav, reci šta hoćeš o susretu dva svjetla. Kad bude razgovarala sa svojim mužem - pa, možeš samo zamisliti kakav je razgovor dvoje ljudi koji se tako jako vole. Kad je sebi priljubi - šta misliš, kako se dvije grane priljube jedna uz drugu! On će u obrazu njenom vidjeti odraz svoga lica, kao u ogledalu koje je majstor uglačao. Kroz meso na njenom tijelu vidjet će moždinu, jer neće je sakriti njena koža, kosti i odjeća. Kad bi je stanovnici ovog svijeta mogli vidjeti, mirisom bi ispunila prostor između neba i zemlje. Sva stvorenja, od ushićenja, izgovarala bi tekbir i slavila Njegovo ime. Zasjalo bi sve od istoka do zapada. Svojim sjajem zaklonila bi Sunčev sjaj, kao što Sunce prekrije sjaj zvijezda, i svi koji su na zemlji postali bi vjernici u Živog i Budnog. Njen šal na glavi bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu. Ljubavno sjedinjenje s njom najbolje je od svega što se od nje poželjeti

može. Dugotrajan ljubavni odnos s njom samo joj povećava ljepotu i draž, a dugotrajan snošaj samo povećava čežnju za njom i želju za ponovnim ljubavnim sjedinjenjem. Ona neće biti noseća, neće rađati, neće imati ženskih neugodnosti sa mjesečnicom i postporođajnim ciklusima, neće sliniti niti će imati potrebu da pljuje, niti osjećati bilo kakvu fiziološku potrebu, ili bilo kakvu drugu neprijatnost. Njena odjeća neće se pohabati, ali neće ni zasjeniti njenu ljepotu. Njenom mužu neće dojaditi ljubavni odnos s njom. Ona je svoju ljubav pripremila isključivo njemu, i na drugog neće ni pomisliti. Ni on neće na drugu pomisliti, i sve njegove želje u tom pogledu bit će njoj usmjerene. Kad ga samo pogleda, usrećit će ga. Ako joj naredi da mu bude poslušna, ona će to i učiniti. Ako bude odsutan, ona će ga čuvati u svom srcu. On će, u tom pogledu, nju beskrajno željeti i bit će potpuno siguran u svoju ljubav, uz saznanje da je prije nije dotaknuo niko od ljudi i džina. Kad god je pogleda, srce mu se srećom ispuni. Kad god ona s njim popriča, uši mu se napune rasutim biserima. Kad se pojavi, dvorac i odaja ispune se nurom. Ako pitaš koje su životne dobi – bit će u najljepšim mladalačkim godinama. Ako pitaš o ljepoti, je si li vidio Sunce i Mjesec?! Ako pitaš za zjenice, to je najljepša crna boja, na čisto bijeloj boji kože, na najljepšoj huriji. Ako pitaš o stasu njezinome, jesi li vidio najljepše grane na drvetu?! Ako pitaš za grudi, one su poput najfinijeg nara. Ako pitaš za boju, pa kao da su od safira i merdžana. Ako upitaš za njihov moral, to će biti ljepotice naravi divnih, one koje su lijepe izgledom i moralom. Data im je i unutarnja i vanjska ljepota. One su radost za dušu i oči. Ako upitaš o ljepoti života i užitaka koji tamo postoje, one će biti umiljate, nježne i poslušne svojim muževima. Šta misliš, kakva je to žena koja, kad se nasmije svome mužu, njen osmijeh osvijetli cijeli Džennet. A kad se iz jednog u drugi dvorac prebaci, ti ćeš pomisliti da se Sunce premješta u sazvježđu kosmosa. Kad razgovara sa svojim mužem, kakav li je to divan razgovor! Kada ga zagrli, divan li je taj zagrljaj! Kada zapjeva, kakav užitak za uši i oči! Kada se zabavlja uz razgovor sa svojim mužem

i pruža mu užitak, kako li je to divan užitak! Kada ga poljubi, nema mu ništa slađe od tog poljupca. Kad mu daruje kakav poklon, nema mu ništa ugodnije od toga.

Ako upitaš za *jevmul-mezid* - dan kada će imati i više od toga, i više od nagrade koja im je u Džennetu obećana - i posjeti Silnom i Hvale Dostojnom, odnosno gledanju Njegovog čistog lica, sa kojim se ništa porediti ne može, gledat će Ga onako kako gledate Sunce u podne, ili Mjesec u uštapu, baš kako kazuju mutevatir predaje od onoga koji istinu govori.

Sve to zabilježeno je u zbirkama hadisa: sahihima, sunenima i musnedima. Te hadise prenose Džerir, Suhejb, Enes, Ebu Huerejre, Ebu Musa i Ebu Seid: *"Na dan kad će glasnik dozivati: 'O stanovnici Dženneta, vaš Gospodar, Svemogući i Uzvišeni, poziva vas da Mu dođete u goste. Hajde da Ga posjetite.', oni će na to reći: 'Čujemo i pokoravamo se', ustajući žurno, da krenu. Čistokrvne životinje već su spremne čekale i oni uzjahaše i brzo krenuše. Kad stigoše do do doline zvane El-Efjeh, gdje će biti sastanak, svi će se tu sakupiti. Tada će Gospodar, Svemogući i Uzvišeni, narediti da Mu se postavi Njegov prijesto, pa će biti postavljen. A i njima će biti postavljena sjedala od nura, na kojima će sjediti, ukrašena zlatom, safirom i topazom. Tada će i onaj koji je na najnižem stupnju od svih njih - iako, daleko od toga da će se neko tamo osjećati manje vrijednim - sjesti na gustiš od miska. On neće ni primijetiti da su oni koji sjede na višim stolicama vredniji od njega. Kada se smjeste i smire na svojim mjestima, glasnik će ponovo viknuti: 'O stanovnici Dženneta, vi imate zakazan susret sa Allahom, i On želi da to ispoštuje.' Oni će tada reći: 'Čemu to? Zar naša lica nije učinio bijelim, zar nije učinio da tas na Vagi prevagne u našu korist, uveo nas u Džennet i spasio džehenemske vatre?' I dok su o tome razgovarali, odjednom zasja svjetlost koja obasja Džennet. Oni digoše glave, kad ono - Silni, uzvišen neka je i neka su sveta Njegova imena, gleda ih, uzdignut nad njima, i kazuje: 'O stanovnici Dženneta, es-selamu alejkum!' Oni odgovaraju, svako za sebe, na najljepši način: 'Moj*

Bože, Ti si selam, od Tebe je svaki spas i svako dobro, blagoslovljen neka si, o Ti, Uzvišeni i Plemeniti!'[331] *Tada će im se Gospodar Uzvišeni ukazati i, smiješeći im se, reći: 'O stanovnici Dženneta, gdje su Moji robovi koji su Mi pokorni bili a nisu Me vidjeli? Ovo je dan kada će dobiti i više od nagrade.' Svi do jednog će uzviknuti: 'Mi smo zadovoljni, budi i Ti nama zadovoljan.' On će reći: 'Da nisam vama zadovoljan ne bih vas u Džennet Moj uveo. Ovo je dan kad ćete dobiti i više od nagrade. Tražite od Mene šta želite.' Svi do jednog će uzviknuti: 'Pokaži nam lice Svoje, da ga vidimo.' I Gospodar Uzvišeni sklonit će zastor i ukazati im se. Da Allah nije odredio kako neće biti spaljeni, tad bi ih ova svjetlost spržila.'*

Na tom skupu neće biti niko kome se Allah nije obratio. Reći će: 'O ti, po imenu i prezimenu, sjećaš li se kad si tog i tog dana učinio to i to?' On će se sjetiti, uz nelagodu zbog onoga što se deslio na dunjaluku, pa će reći: 'Svakako, zar mi nisi oprostio?' Gospodar će reći: 'Svakako. Zahvaljujući Mome oprostu dospio si na ovaj stepen.'

Kako je divno uživanje slušati takav govor, i kakve li radosti za oči čestitih, koji će gledati Njegovo plemenito lice na ahiretu! A kakve li loše pogodbe nakon koje će neki sebe u propast odvesti: ***'Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati; toga dana će neka lica smrknuta biti, tešku nevolju će očekivati'****."*[332]

[331] Dova koju učimo u namazu, poslije predaje selama: *"Allahumme entes-selam ve minkes-selamu tebarekte ja zel-dželali vel-ikram"*. (Nap. prev.)
[332] El-Kijame, 22-25.

POGLAVLJE LXV

Oni će svojim očima vidjeti Gospodara Uzvišenog, kao što se vidi Mjesec u uštapu, a On će im se ukazati, smiješeći im se

Ovo je najvrednije i najuzvišenije poglavlje, najdraže sunitima, a najomraženije hereticima. To je cilj kojem streme odlučni i zbog kojeg se natječu natjecatelji. Neka za ovaj cilj rade oni koji dobra djela čine! Kada ga dženetlije postignu, zaboravit će druge užitke u kojima uživaju. To što do njega ne mogu doći, jer im je zabranjeno, najteža je kazna stanovnicima Džehennema.

Oko ovog pitanja postignuta je potpuna saglasnost vjerovjesnika i poslanika, svih ashaba i tabi'ina, svih imama islama, kroz stoljeća. Negirali su ga heretici, otpadnici od vjere, džehmijje zbunjene, firauni, nevjernici slaboumni, batinije - koji su se od svih vjera otrgnuli, rafidije - koji se drže šejtanskih užadi a Allahovo uže kidaju, ustrajno vrijeđajući ashabe Allahovog Poslanika. Oni se bore protiv sunneta i njegovih pomagača, a svakog neprijatelja Allaha, Njegovog Poslanika i Njegove vjere za prijatelja sebi uzimaju. Između njih i Allaha je zastor, tako da Ga ne mogu spoznati, a sa vráta Njegovih bit će protjerani. Oni su pripadnici zabludjelih sekti, sljedbenici prokletnika šejtana, neprijatelji Poslanika i njegovih pristalica.

Uzvišeni Allah obavještava nas o najučenijem stvorenju u svome vremenu, onome s kim je razgovarao, kojeg je spasio i odabranim ga učinio od svih stanovnika Zemlje do njegovog vremena. Taj Božiji rob pitao je svog Uzvišenog Gospodara za dopuštenje da ga vidi, pa mu je

Gospodar Uzvišeni odgovorio: ***"'Ne možeš Me vidjeti', reče, 'ali pogledaj u ono brdo, pa ako ono ostane na svom mjestu, vidjet ćeš Me!' I kad se Gospodar njegov onome brdu otkri, On ga sa zemljom sravni, a Musa se onesviješćen strovali. Čim se osvijesti, reče: 'Hvaljen neka si! Kajem Ti se, ja sam vjernik prvi!'"***[333]

Iz ovog ajeta dokaz se može izvesti na više načina:

1. Nikako se ne smije pomisliti da je onaj koji je s Milostivim razgovarao, i koji je, ujedno, i Njegov poslanik, bio dužan pitati ono što nije dopušteno. To je najveća neistina i nešto apsolutno nemoguće. To je kao čin jadnih Grka, sabejaca i nevjernika, da zamole Boga da jede, pije, spava i tome slično, od čega je Allah uzvišen. Čudno je da sljedbenici sabejaca, medžusija i mušrika, obožavatelja kipova, jadnih džehmija i nevjernika, navodno, imaju više znanja o Allahu Uzvišenom nego Musa b. Imran!!!

2. Uzvišeni Allah nije ga ukorio zbog njegovog pitanja. Da je to što ga je zamolio u osnovi nemoguće, sigurno bi bio ukoren. Kada je Ibrahim, prijatelj Milostivog, zatražio od Uzvišenog Gospodara da mu pokaže kako oživljava mrtve, On mu to nije osporio. Kada je Isa sin Merjemin zamolio svoga Gospodara da mu spusti s neba trpezu, nije ga Allah ukorio zbog te zamolbe. Ali, kada Ga je Nuh zamolio u vezi sa svojim sinom, ukorio ga je zbog te molbe i rekao: ***"Savjetujem ti da neznalica ne budeš. 'Gospodaru moj, - reče – 'Tebi se ja utječem da Te više nikad ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, bit ću izgubljen'."***[334]

3. Allah mu je odgovorio riječima: *"Ne možeš Me vidjeti"*, a nije rekao: *Nećeš Me vidjeti nikako*, niti: *Mene nije moguće vidjeti*, ili: *Nije dopušteno da Me neko vidi*. Postoji značajna razlika između ovog kur'anskog izraza i ostalih izraza, za onoga ko porazmisli.

---

[333] El-E'raf, 143.
[334] Hud, 46-47.

4. Kada mu je Allah rekao: ***"(...) ali pogledaj u ono brdo, pa ako ono ostane na svom mjestu, vidjet ćeš Me."***, poučio ga je da ni brdo - premda je kruto, čvrsto i stameno - neće moći ostati na svome mjestu kada mu se On otkrije na ovom svijetu. Šta bi se onda desilo sa slabašnim čovjekom?!

5. Uzvišeni Allah kadar je učiniti da se brdo održi na svome mjestu, i to nikako ne izlazi iz okvira Njegovih mogućnosti. Da je viđenje Boga u osnovi nemoguće, On ne bi vezao viđenje sa nečim što je u osnovi moguće. Da je viđenje Boga nemoguće, onda bi to bilo isto kao kad bi rekao: *Ako brdo ostane na svom mjestu, ja ću jesti, piti i spavati.* Ovo dvoje je kod vas, sasvim očito, jednako!

6. Riječi Uzvišenog: ***"I kad se Gospodar njegov onome brdu otkri, On ga sa zemljom sravni"***, najuvjerljiviji su dokaz da je dopušteno Allaha Uzvišenog vidjeti. Ako je dopušteno da se otkrije brdu, koje je, zapravo, mrtva materija, koja neće biti nagrađena ili kažnjena, kako će biti zabranjeno vjerovjesnicima, poslanicima i štićenicima, na mjestu na kojem će im Svoju počast pokazivati?! Tako je Uzvišeni, s obzirom da ni brdo neće moći izdržati Njegovo ukazivanje, Musaa podučio kako je čovjek puno slabiji i šta bi tek ukazivanje njemu proizvelo.

7. Uzvišeni Gospodar je sa njim razgovarao, obraćao mu se i dozivao ga. Ako je dopušteno sa Njim razgovarati, slušati Njegov govor bez posrednika, onda je sasvim logično da i viđenje Njega bude dopušteno. Zato, nemoguće je negirati mogućnost viđenja Boga a da se prethodno ne negira kako je Musa sa Bogom razgovarao.

Spomenute sekte negirale su i jedno i drugo, mogućnost da bilo ko sa Uzvišenim razgovara, ili da Ga bilo ko vidi. Ali, zar Musa upravo zato nije zamolio za dopuštenje da Ga vidi, s obzirom da mu je prethodno dopustio razgovarati sa Njim, pa bi, onda, i ukazanje bilo moguće! Pritom, Allah ga nije izvijestio kako je to apsolutno nemoguće, nego ga je samo obavijestio da neće moći podnijeti ono što traži, baš kao što ni brdo neće ostati na svome mjestu kada mu se otkrije.

Riječi Uzvišenog: ***"Ne možeš Me vidjeti"***, upućuju na negaciju, ali ne i na trajnu nemogućnost viđenja. Isto značenje bilo bi čak i da je upotrijebljena čestica za pojačanje, a očito da nije, kao što je slučaj sa slijedećim ajetom: ***"A neće je nikada zaželjeti..."***,[335] kao i ajet: ***"Oni će dozivati: 'O Malik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!'"***[336]

Drugi dokaz je u riječima Uzvišenog: ***"I bojte se Allaha i znajte da ćete pred Njega stati."***[337] I u slijedećem ajetu: ***"(...) a na Dan kad oni pred Njega stanu, On će ih pozdravljati sa: 'Mir vama!'"***[338] Ili: ***"Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen,"***,[339] kao i u riječima Uzvišenog: ***"Ali oni koji su tvrdo vjerovali da će pred Allaha izići rekoše..."***[340]

Stručnjaci za arapski jezik kažu da izraz *likaun* (stajati pred nekim, susresti se), kada se dovede u kontekst sa Onim Koji vječno živi, označava viđenje Njega u pravom smislu te riječi. Ovo nikako nije u suprotnosti sa riječima Uzvišenog: ***"Ti ćeš, o čovječe koji se mnogo trudiš, trud svoj pred Gospodarom svojim naći."***[341]

Vjerodostojni hadisi jasno ukazuju da će Allaha i munafici vidjeti, na Sudnjem danu, čak i nevjernici! Ovo nalazimo u hadisima koji govore o Njegovom ukazivanju, zabilježeni u oba sahiha, a koje ćemo nešto kasnije spomenuti, ako Bog da.

O ovom pitanju postoje tri mišljenja ehli-sunnetske uleme: prvo - da Ga neće vidjeti niko osim vjernika; drugo - svi će Ga vidjeti, i vjernici i nevjernici, nakon čega će za nevjernike biti postavljen zastor tako da Ga više neće moći vidjeti; i treće - osim vjernika, vidjet će Ga i licemjeri, ali ne i nevjernici. Sva tri ova mišljenja unutar su mezheba Ahmeda b.

[335] El-Bekare, 95.
[336] Ez-Zuhruf, 77.
[337] El-Bekare, 223.
[338] El-Ahzab, 44.
[339] El-Kehf, 110.
[340] El-Bekare, 249.
[341] Et-Tevbe, 77.

Hanbela, ne samo o pitanju viđenja, nego i Njegovog govora upućenog ljudima bez posrednika. Naš šejh, Ibn Tejmijje, sastavio je jedno djelo o ovoj temi i u njemu je izložio ova stajališta te raspravljao o njihovim argumentima, kao i o riječima Uzvišenog: ***"Ti ćeš, o čovječe koji se mnogo trudiš, trud svoj pred Gospodarom svojim naći."***[342] Ako se zamjenica odnosi na djelo, onda se radi o viđenju u knjizi u redove poredanoj, a ako se odnosi na Gospodara Uzvišenog, onda je tu riječ o susretu s Njim, koji je obećao.

Treći dokaz je ajet u kojem Uzvišeni kaže: ***"Allah poziva u Kuću mira i ukazuje na Pravi put onome kome On hoće. One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati; oni će stanovnici Dženneta biti, u njemu će vječno boraviti."***[343] Nagrada je Džennet, a više od toga je gledanje u Njegovo plemenito lice. Tako je ovaj ajet protumačio Allahov Poslanik, s.a.v.s., onaj kome je objavljen Kur'an, a zatim i ashabi poslije njega.

Muslim u svome *Sahihu* bilježi hadis Suhejba, koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., citirao je: ***'One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga'***, pa je rekao: *'Kada stanovnici Dženneta uđu u njega, a stanovnici Vatre u Džehennem, glasnik će viknuti: 'O stanovnici Dženneta, vi imate zakazan susret sa Allahom, On želi da ga ispoštuje.' Oni će tada reći: 'Čemu to, zar naša lica nije učinio blistavim, zar nije učinio da tas na Vagi prevagne u našu korist, uveo nas u Džennet a spasio džehenemske vatre?' Tada će zastor biti skinut i oni će gledati Allaha. Ništa im, od onoga što im je dao, neće biti draže od toga. Eto, to je* i više od toga.'"

El-Hasen b. Arefe kaže: "Kazivao nam je Muslim b. Salim el-Belhi, od Nuha b. Ebu Merjema, i od Sabita, da je Enes rekao: 'Allahov Poslanik je upitan o ajetu: ***'One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga'***,

[342] Et-Tevbe, 77.
[343] Junus, 25-26.

pa je rekao: *'Oni koji budu činili dobra djela na dunjaluku bit će nagrađeni Džennetom, a više od toga je gledanje u Allahovo lice'*.'"

Muhamed b. Džerir bilježi predaju Ka'ba b. Udžre, u kojoj stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tumačeći ovaj ajet, rekao: *"I više od toga je gledanje u lice Milostivog."*

Esedus-sunne bilježi hadis Ebu Musaa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Na Sudnjem danu Uzvišeni će poslati glasnika koji će dozivati glasno, da ga svi mogu čuti: 'O stanovnici Dženneta, Allah vam je obećao nagradu. Nagrada je Džennet, i više od toga, a to je gledanje u Njegovo uzvišeno lice.'"*

Ibn Vehb bilježi predaju u kojoj stoji da je Ebu Musa prenosio od Allahovog Poslanika, s.a.v.s: *"Uzvišeni Allah na Sudnjem danu naredit će glasniku da razglasi, a dozivat će glasno, da ga svi mogu čuti: 'O stanovnici Dženneta, Allah vam je obećao nagradu, i više od toga. Nagrada je Džennet, a više od toga je gledanje u lice Milostivog.'"*

Što se ashaba tiče, Ibn Džerir bilježi predaju u kojoj stoji da je Ebu Bekr, tumačeći ovaj ajet, rekao: "*I više od toga* je gledanje u lice Milostivog."

Kazivao nam je Ali b. Isa, zatim Šebabe, i Ebu Bekr el-Huzejli, koji kaže da je čuo Ebu Tejmiju el-Hudžejmija kada kaže da je Ebu Musa el-Eš'ari rekao: "Kada nastupi Sudnji dan, Allah će poslati glasnika koji će dozivati: 'Je li vam Allah ispunio obećanje?' Tada će pogledati šta im je sve pripremio i reći će: 'Da.' On će dodati: 'One koji čine dobra djela čeka nagrada, a više od toga je gledanje u lice Milostivog.'"

Abdullah b. El-Mubarek bilježi predaju prema kojoj je Ebu Musa, govoreći ljudima u džamiji u Basri, rekao: "Kada nastupi Sudnji dan, Allah će stanovnicima Dženneta poslati meleka koji će reći: 'O stanovnici Dženneta, je li vam Allah ispunio obećanje?' Tada će pogledati šta im je sve pripremio od nakita, ukrasa, odjeće, rijeka, čistih žena, a zatim će reći: 'Da, Allah nam je ispunio ono što nam je obećao.' On će ponovo upitati: 'Je li vam Allah ispunio obećanje?', i to će ponoviti tri puta. Kad vide da

im ništa od onoga što je obećano ne nedostaje, reći će: 'Da.' Melek će zatim reći: 'Nešto je ipak ostalo, jer Allah Uzvišeni kaže: ***'One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga'***. Nagrada je Džennet, a *više od toga* je gledanje u Allahovo lice.'"

U tefsiru Esbata b. Nasra zabilježena je predaja prema kojoj je Ibn Mesud, tumačeći ajet: ***"One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati; oni će stanovnici Dženneta biti, u njemu će vječno boraviti"***,[344] rekao: "Nagrada je Džennet, *više od toga* je gledanje u Allahovo lice, a tama je crnilo." Abdurrahman b. ebi Lejla, Amir b. Sa'd, Ismail b. Abdurrahman es-Seddi, Ed-Dahhak b. Muzahim, Abdurrahman b. Sebbat, Ebu Ishak es-Sebi'i, Katade, Seid b. el-Musejjeb, Hasan el-Basri, Ikrime, štićenik Ibn Abbasov, i Mudžahid b. Džubejr, kažu: "Nagrada je Džennet, a *više od toga* je gledanje u lice Uzvišenog Allaha." Tumačeći dio ajeta u kojem stoji: ***Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati***, veliki broj učenjaka selefa kaže: "To je nakon što vide lice Uzvišenog Allaha."

Sve ove predaje su vjerodostojne. S obzirom da je Uzvišeni Allah nakon nagrade, što je, zapravo, Džennet, spomenuo *i više od toga*, to ukazuje da je riječ o posebnoj vrsti dodatne nagrade. Neki su *i više od toga* protumačili kao oprost od grijeha i zadovoljstvo Allahovo, a to je usko vezano za viđenje Uzvišenog Gospodara.

Četvrti dokaz je u riječima Uzvišenog: ***"Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zaklonjeni biti."***[345]

Najteža kazna nevjernicima na Sudnjem danu bit će to da Ga neće moći vidjeti i slušati Njegov govor. Kada Ga vjernici ne bi mogli vidjeti i slušati Njegov govor na Sudnjem danu, to bi značilo da su i oni od toga zaklonjeni. Imami-Šafija i drugi imami ovo su naveli kao argument. Taberanija i drugi

344 Junus, 26.
345 El-Mutaffifun, 15.

navode predaju El-Muznija, koji kaže: "Čuo sam da je Šafija, tumačeći ovaj ajet, rekao: 'U ovom ajetu je dokaz da će Allahovi štićenici vidjeti svoga Gospodara na Sudnjem danu.'"

El-Hakim kaže: "Obavijestio nas je Er-Rebi' b. Sulejman da je bio prisutan kod Muhameda b. Idrisa eš-Šafije kada mu je stigla neka poruka na kojoj je pisalo: 'Šta kažeš na riječi Uzvišenog: ***'Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti?'*** Šafija je rekao: 'To što su ovi zaklonjeni zbog Njegove srdžbe dokaz je da će Ga njegovi štićenici vidjeti sa Njegovim zadovoljstvom.' Er-Rebi' tada reče: 'Ebu Abdullah, to je tvoj stav?' On odgovori: 'Da, i garantiram! Da Muhamed b. Idris[346] nije potpuno uvjeren kako će Allaha vidjeti, on Ga ne bi ni obožavao.'" Taberanija ovu predaju bilježi u djelu *Šerhus-sunne*, od El-Esamma, također.

Ebu Zer'a er-Razi kaže: "Čuo sam Ahmeda b. Muhameda b. El-Husejna kako kaže da je Muhamed b. Abdullah b. El-Hakem upitan: 'Da li će sva stvorenja, i vjernici i nevjernici, vidjeti svoga Gospodara na Sudnjem danu?' On je odgovorio: 'Vidjet će Ga samo vjernici.' Muhamed kaže: 'Šafija je upitan o tome, pa je odgovorio: 'Uzvišeni kaže: ***'Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti'***.' U ovome je dokaz da vjernici neće biti zaklonjeni od Allaha Uzvišenog.'"

Peti dokaz je u riječima Uzvišenog: ***"U njemu će imati što god zažele - a od Nas i više."***[347] Taberanija bilježi predaju prema kojoj su Alija b. ebi Talib i Enes ibn Malik rekli: "To je gledanje u lice Allaha Uzvišenog." Isto tvrde Zejd b. Vehb i drugi tabi'ini.

Šesti dokaz je u riječima Uzvišenog: ***"Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire."***[348] Ovo je dokaz još upečatljiviji od

[346] Tj. Muhamed b. Idris eš-Šafija. (Nap. prev.)
[347] Kaf, 15.
[348] El-En'am, 103.

prethodnih. Moj šejh[349] rekao mi je: "Ja sam potpuno ubijeđen da svaki ajet ili vjerodostojan hadis koji oportunisti navedu, zapravo, predstavlja kontradokaz. Jedan od takvih je i ovaj ajet, koji više ukazuje na viđenje Allaha nego na nemogućnost Njegovog viđenja. Ovaj ajet Allah, dž.š., navodi u kontekstu pohvale Svoga bića, a poznato je da se hvaljenje javlja u kontekstu spominjanja Njegovih atributa. Što se tiče čiste negacije, to nije potpuno. Na takav se način Allah, dž.š., ne hvali, nego se hvali spominjanjem negacije uz nešto što postoji na ovom svijetu. Naprimjer, to je kao hvaljenje Njegovog bića uz negiranje da Ga obuzima drijemež i san, što znači da je potpuno i stalno budan. Ili, kao što je negiranje smrti, što znači da stalno živi. Ili, negiranjem umora, što znači da je moćan i snažan. Ili, negiranjem mogućnosti da Mu neko bude ravan, da ima ženu, dijete, ili pomagača, što u pravom smislu znači da je apsolutni Gospodar i da je Bog Silni. Ili, negiranjem da jede i pije, što znači da je pravo utičište za svakoga i da ni o kome ovisan nije. Ili, negiranjem mogućnosti zauzimanja za nekoga kod Njega bez Njegova dopuštenja, što je dokaz Njegove jednoće i neovisnosti. Ili, negiranjem zuluma, što znači da je samo kod Njega apsolutna pravda, znanje o svemu i da nije podložan uticajima. Ili, negiranjem zaborava, odnosno mogućnosti da Mu bilo šta može promaknuti, što znači da ima savršeno znanje i da ono sve obuhvata. Ili, negiranjem Njemu sličnog, što znači da je savršeno Biće i da ima savršena svojstva. Zbog toga se nije hvalio čistom negacijom, koja ne sadrži nešto što već postoji, jer to bi značilo da, prilikom opisivanja, nepostojanje nečega ili nekakva nemogućnost opisanom pripisuju nesavršenstvo. Kad bi riječi: ***Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire***, značile da Ga nije moguće nikako vidjeti, to ne bi predstavljalo pohvalu Njegovog bića. Jer, to bi istovremeno značilo da nije moguće vidjeti ono što je ništa, što ne postoji i do čega pogled ne dopire. Uzvišeni Gospodar od toga je

[349] Ibn Tejmijje

što ne postoji i do čega pogled ne dopire. Uzvišeni Gospodar od toga je daleko, daleko da bude hvaljen onim što je ništavno. To znači da je pravo značenje ajeta slijedeće: On će biti viđen, ali do Njega ne mogu doprijeti pogledi i ne mogu Ga obuhvatiti. Sličnog je značenja i ajet: ***"Gospodaru tvome ništa nije skriveno, ni na zemlji ni na nebu, ni koliko trun jedan, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u Knjizi jasnoj."***[350] Tojest, On sve zna. Ili: ***"...i nije Nas ophrvao nikakav umor."***[351] To znači da je u Njega savršena snaga. Ili: ***"Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti."***[352] To znači da je u Njega savršena pravda. Ili: ***"Ne obuzima Ga ni drijemež ni san."***[353] Tojest, živi i vječni.

Dakle: ***Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire***, znači da je On do te mjere velik i uzvišen, i da je od svega veći, te da zbog Njegove veličine pogledi do Njega ne mogu doprijeti, odnosno ne mogu Ga obuhvatiti. Tako, Uzvišeni kaže: ***"Pa kad jedni druge ugledaše, drugovi Musaovi povikaše: 'Samo što nas nisu stigli!' 'Neće!' - reče on – 'Gospodar moj je sa mnom, On će mi put pokazati.'"***[354] Musa nije negirao da su ih vidjeli, niti su oni riječima: ***"Samo što nas nisu stigli!"***, htjeli kazati da će ih vidjeti. Time što je rekao: ***"Neće!"***, Musa, a.s., negirao je da će ih neprijatelji vidjeti. Uzvišeni Allah je, s druge strane, obavijestio da ne postoji bojazan za to: ***"I Mi objavismo Musau: 'Noću izvedi robove Moje i s njima suhim putem kroz more prođi, ne strahujući da će te oni stići i da ćeš se utopiti.'"***[355]

I viđenje i obuhvatanje pogledom mogu stajati jedno uz drugo, ili biti odvojeni jedno od drugog. Uzvišeni Gospodar može se vidjeti, ali ne i

---

[350] Junus, 61.
[351] Kaf, 38.
[352] El-Kehf, 49.
[353] El-Bekare, 255.
[354] Eš-Šu'ara, 61-62.
[355] Ta-Ha, 77.

znanjem potpuno obuhvatiti. Ovako su ashabi i, kasnije, imami razumjeli ovaj ajet. Ibn Abbas kaže: "***'Pogledi do Njega ne mogu doprijeti'***, znači: ne mogu Ga obuhvatiti." Katade kaže: "On je uzvišen toliko da Ga pogledi ne mogu obuhvatiti." Atijje veli: "Oni će gledati u Allaha, ali Ga njihovi pogledi neće moći obuhvatiti zbog Njegove veličine. On će njih moći obuhvatiti Svojim pogledom. To je značenje ajeta: ***'Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire'***." Dakle, vjernici će moći vidjeti Uzvišenog Gospodara očima svojim. Međutim, njihovi Ga pogledi neće moći obuhvatiti, jer nije dopušteno da Allah, dž.š., bude opisan kao da će moći biti nečijim pogledom obuhvaćen, a da u isto vrijeme On bude Taj Koji sve obuhvata. Isto je i sa Njegovim govorom, koji ne može biti u potpunosti obuhvaćen, već se samo može čuti. Također, mi možemo znati onoliko koliko nam je On znanja dao, ali Ga naše znanje ne može obuhvatiti.

Slično je i sa njihovim negiranjem Božijih atributa, navodno, prema ajetu: ***"Niko nije kao On."***[356] U ovom ajetu je najuvjerljiviji dokaz da postoji mnoštvo atributa koji ukazuju na Njegovo savršenstvo i koji opisuju Njegovo uzvišeno Biće. I baš zato što ih ima mnogo i što su svojstva tako veličanstvena, Njemu niko ravan nije. Svi koji pameti imaju razumiju da riječi: *Nema mu ravnog, nema mu premca*, znače kako se takva osoba u odnosu na druge odlikuje osobinama koje ovi ne posjeduju. I, što više takvih svojstava ima, više ih nadmašuje. Dakle: ***"Niko nije kao On"***, najuvjerljivije kazuje o Njegovim atributima, a Njegove riječi: ***"Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire"***, najupečatljivije kazuju da će biti viđen, ali da neće moći biti obuhvaćen pogledima.

Slično je i sa slijedećim ajetom: ***"U šest vremenskih razdoblja On je nebesa i Zemlju stvorio, i onda svemirom zavladao; On zna šta u zemlju***

[356] Eš-Šura, 11.

ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, on je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi."[357] Ovo je najuvjerljiviji dokaz da Allah, dž.š., zna šta je s Njegovim stvorenjima. On ih nije stvorio u Svome biću, nego ih je stvorio izvan Svoga bića. Zatim se uzdigao na Svoj Arš i dobro zna šta oni rade, jer ih vidi i pogledom obuhvata. Obuhvata ih Svojim znanjem, Svojom moći, Svojom voljom, On ih čuje i vidi. Ovo je značenje Njegovih riječi: *"**On je s vama gdje god bili**"*. Razmisli kako je na lijep način suprotstavio riječi i značenje: *"**Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire**"*. Zbog Svoje veličine On je uzvišen, tako da Ga pogledi ne mogu obuhvatiti. S druge strane, zato što je blag, milostiv i o svemu obaviješten, On sve obuhvata Svojim pogledom i Njemu ništa nije skriveno. On je velik u Svojoj dobroti, dobar i pored toga što je velik, visok i uzvišen, iako tako blizu svakom biću. Ništa nije kao On. On sve čuje i sve vidi, pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire, On je dobar i o svemu obaviješten.

Sedmi dokaz je u riječima Uzvišenog: ***"Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati."***[358] Ovaj ajet jasno kazuje da će se Uzvišeni Allah moći očima vidjeti na Sudnjem danu. Oni koji ovaj ajet tumače *te'vilom*, daju mu skriveno značenje. Oni su i prije na taj način tumačili Džennet, Džehennem, Mizan-tereziju, polaganje računa, što je, u svakom slučaju, za njih bilo lakše. Slično je i sa ostalim tekstovima Kur'ana i sunneta. To što je gledanje u ovom ajetu usmjereno na lice, upotrebom *ila* (do, u), samo potvrđuje spomenuto značenje, a to je da će Ga oči gledati (*ila rabbiha nazire*). Ovaj glagol (*nezare*-gledati) ima više upotreba. Kada se upotrijebi, on sam po sebi označava zastajanja, očekivanje, kao što Uzvišeni kaže: ***"Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!"***[359]

[357] El-Hadid, 4.
[358] El-Kijame, 22-23.
[359] El-Hadid, 13.

Kada poslije ovoga glagola dođe prijedlog *fi*, onda znači *razmišljati*, kao što Uzvišeni kaže: ***"I zašto oni ne promisle o carstvu nebesa i Zemlje."***[360] Kada dođe sa *ila*, onda znači *viđenje okom*, kao što Uzvišeni kaže: ***"Posmatrajte, zato, plodove njihove, kad se tek pojave."***[361] Šta onda reći kada ovom glagolu sa *ila* bude pridodato *lice*, koje je prvo što se gleda na nekome?!

Jezid b. Harun kaže: "Obavijestio nas je Mubarek b. El-Hasen, koji kaže: 'Gledao sam u njenog Gospodara Uzvišenog, gledao sam Njegovim nurom.'"

Ali, poslušaj sada tumačenje ovog ajeta od strane Vjerovjesnika, s.a.v.s., ashaba, tabi'ina i drugih islamskih učenjaka. Ibn Mirdevejh[362] u svome tefsiru bilježi predaju Abdullaha b. Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., tumačeći ajet: ***"Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati"***, rekao: *"Od ljepote i ushićenja, gledat će u lice Uzvišenog Gospodara svoga."* Ebu Salih prenosi da je Ibn Abbas, tumačeći ovaj ajet, rekao: "Gledat će u lice svoga Gospodara." Isto kažu Ikrime i svi muffesiri ehli-sunneta.

Što se tiče hadisa Vjerovjesnika, s.a.v.s, koji upućuju na to da će se Allah vidjeti na Sudnjem danu, ti hadisi dostigli su stupanj mutevatira. Takve hadise prenose Ebu Bekr, Ebu Hurejre, Ebu Seid el-Hudri, Džerir b. Abdullah el-Bedžli, Suhejb b. Sinan er-Rumi, Abdullah b. Mesud el-Huzejli, Alija b. ebi Talib, Ebu Musa el-Eš'ari, Adijj b. Hatim et-Tai, Enes b. Malik el-Ensari, Burejde b.el-Husajb el-Eslemi, Ebu Rezin el-Ukajli, Džabir b. Abdullah el-Ensari, Ebu Umame el-Bahili, Zejd b. Sabit, Ammar b. Jasir, Aiša, majka vjernika, Abdullah b. Omer, Amar

[360] El-E'araf, 185.
[361] El-En'am, 99.
[362] Ahmed b. Musa b. Mirdevejh el-Isfahani, hafiz, historičar i mufessir. Autor je tefsira *Tefsirul-Kur'an*, *Musneda* i drugih djela. Umro je 410.h.

b. Ruvejbe, Selman el-Farisi, Huzejfe b. el-Jeman, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Amr b. el-As, čiji je hadis *mevkuf*, zatim Ubejj b. Ka'b, Ka'b b. 'Udžre, Fedala b. Ubejd, čiji je hadis također *mevkuf*, te jedan neimenovani ashab. Citirat ćemo ove hadise, koji su zabilježeni u hadiskim zbirkama koje nose nazive: sahihi, musnedi ili suneni. Prihvati ih otvorena srca, jer oni koji u njih ne budu povjerovali neće biti od onih koji će u Gospodara svoga gledati, nego će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti.

Hadis Ebu Bekra es-Siddika bilježi Ahmed u svome *Musnedu*. Ebu Bekr kaže: "Jednog dana je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao jutarnji namaz i sjedio je dok nije nastupilo vrijeme kad se može klanjati duha-namaz. Tada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., nasmijao, a zatim opet sjeo na svoje mjesto. Kasnije je klanjao podne-namaz, zatim ikindiju i akšam, ne govoreći ništa poslije namaza, sve dok nije klanjao posljednji namaz, jaciju, i ustao da se zaputi svojoj kući. Tada me neki ljudi upitaše: 'Zar nećeš priupitati Allahovog Poslanika, s.a.v.s., šta ovo bi danas? Danas je uradio nešto što prije nije nikada.' Tada sam ga upitao, a on je odgovorio: *'Da, pokazano mi je šta će biti sa ljudima ovog svijeta kad dođu na ahiret. Svi ljudi bili su sakupljeni na jedno mjesto* (prizor Sudnjeg dana, nap. prev.) *i, pošto vidješe koliko je situacija ozbiljna, zaputiše se Ademu, s.a.v.s., a znoj ih je oblivao. 'O Ademe', rekoše mu, 'ti si otac svih ljudi, tebe je Uzvišeni Allah odabrao u odnosu na ostale ljude, pa zauzmi se za nas!' On reče: 'I ja sam doživio slično. Otiđite kod vašeg slijedećeg oca, Nuha.'* ***'Allah je odabrao Adema, i Nuha, i Ibrahimovu porodicu, i Imranovu porodicu nad ostalim svijetom.*** *'*[363] *Kad dođoše kod Nuha, rekoše mu: 'Zauzmi se za nas kod tvoga Gospodara. Allah je tebe odabrao, primio tvoju dovu, i na zemlji nikog od nevjernika nije živog ostavio.' On im na to reče: 'Nije to što tražite kod mene. Idite kod Ibrahima, s.a.v.s., njega je Allah za prijatelja*

[363] Alu-Imran, 33.

Sebi uzeo.' Kad odu kod Ibrahima, on će im reći: 'Nije to što tražite kod mene, idite kod Musaa, s.a.v.s., s njim je Allah razgovarao.' Kad dođu kod njega, Musa, a.s., reći će: 'Nije to što tražite kod mene, idite kod Isaa, sina Merjemina, s.a.v.s. On je liječio slijepe i gubave, i oživljavao mrtve.' Isa, a.s., reći će: 'Nije to što tražite kod mene. Idite kod najboljeg sina Ademovog, Muhammeda, s.a.v.s., neka se on zauzme za vas kod Gospodara njegova.' On će se zaputiti, pa kad dođe do Džibrila, Allah će mu reći: 'Dopusti mu da prođe i obraduj ga Džennetom.' Kad Džibril s njim dođe pred Allaha Uzvišenog, on će pasti na sedždu i ostat će na sedždi koliko je potrebno da klanja džumu. Tada će Allah Uzvišeni reći: 'Podigni glavu svoju i reci, bit ćeš saslušan. Zauzmi se za koga hoćeš, tvoj šefa'at bit će prihvaćen.' Kad ponovo digne glavu i pogleda u Allahovo lice, ponovo će pasti na sedždu i ostat će na sedždi koliko je potrebno da klanja džumu. Tada će Allah Uzvišeni reći: 'Podigni glavu svoju i reci, bit ćeš saslušan. Zauzmi se za koga hoćeš, tvoj šefa'at bit će prihvaćen.' On ponovo podigne glavu, samo toliko da bi opet pao na sedždu, pa ga Džibril uhvati i podignu. I tada mu Allah primi dovu, kakvu do tada nikom primio nije. Tada će Muahmmed, a.s., reći: 'Moj gospodaru, stvorio si me i učinio da budem najbolji od Ademovih sinova. Nije da se hvalim, učinio si da se najprije moj kabur otvori na Kijametskom danu. Nije da se hvalim, učinio si da budem onaj oko koga će se kod Havda sakupiti svijeta koliko može stati između Sane (u Jemenu, nap. prev.) *i Ejle* (Ila - nekadašnja luka na Crvenom moru, nap. prev.).' *Zatim će biti rečeno: 'Pozovite* siddikune (iskrene Allahove robove, nap. prev.), *neka se i oni zauzimaju.' Zatim će biti rečeno: 'Pozovite vjerovjesnike.' Tada će doći vjerovjesnik, i sa njim pet-šest ljudi, a neki će doći sami, bez ikoga. Zatim će biti rečeno: 'Pozovite šehide, neka se i oni zauzimaju za koga žele.' I, kad šehidi obave svoje, Uzvišeni Allah će reći: 'Ja sam najmilostiviji. Neka u Džennet uđu svi oni koji Mi nisu pripisivali druga.' I tada će i oni ući u Džennet. Zatim će Uzvišeni Allah reći: 'Pogledajte ima li neko od*

stanovnika Džehennema da je bilo kada uradio kakvo dobro djelo?' Tada meleci odu do Džehennema, tamo nađu nekog čovjeka i upitaju ga: 'Jesi li ikad uradio bilo kakvo dobro djelo?' On će reći: 'Nisam, ali jesam, kad sam prodavao, bio dobar i popustljiv prema ljudima.' Allah Uzvišeni tada će reći: 'Budite tolerantni prema Mome robu, jer je i on bio tolerantan. Uvedite ga među Moje robove, u Džennet.' Zatim će izvesti još jednog čovjeka iz Džehennema i upitati ga: 'Jesi li ikad uradio bilo kakvo dobro djelo?' On će reći: 'Nisam, ali jesam naredio svome sinu da me spali kad umrem. Rekao sam mu da poslije ostatak samelje i, kad budem sitni prah, da me baci u more kad bude vjetrovito. Tako Gospodar svjetova nikada neće moći da me nađe.' Uzvišeni Allah će ga upitati: 'Zašto si to uradio?' 'Iz straha od Tebe', odgovorit će. Tada će mu Allah reći: 'Vidiš li ovo carstvo, najveće carstvo koje si ikada vidio? Imat ćeš toliko, i još deset puta toliko!' Čovjek će reći: 'Da li Ti sa mnom šalu zbijaš, Ti, Koji si Gospodar svega?' Poslanik, a.,s., na kraju reče: *'Eto, zato sam se jutros nasmijao.'"*

Što se tiče hadisa Ebu Hurejre, njega bilježe Buharija i Muslim u svojim zbirkama hadisa. U hadisu Ebu Hurejre stoji da su neki ljudi upitali: "'Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara na Sudnjem danu?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: *'Smeta li vam kad gledate u Mjesec u uštapu?'* Oni odgovoriše: 'Ne, Allahov Poslaniče.' On upita: *'Smeta li vam da gledate u Sunce kad je nebo vedro?'* Oni odgovoriše: 'Ne.' On reče: *'Tako ćete Ga moći vidjeti. Kada nastupi Sudnji dan, Allah će skupiti sve ljude i reći: 'Ko je šta obožavao, neka slijedi svoje božanstvo.' I, tako će oni koji budu obožavali Sunce slijediti Sunce, obožavatelji Mjeseca slijedit će Mjesec, a ko bude obožavao Taguta slijedit će Taguta. Ostat će sljedbenici ovog ummeta, među kojima ima i licemjera. Tada će im se Uzvišeni Allah prikazati u nekom njima nepoznatom liku i reći im: 'Ja sam vaš Gospodar.' Oni će odgovoriti: 'Sačuvaj nas, Bože, od tebe, mi se nećemo maknuti dok nam ne dođe naš Gospodar. Kad nam naš*

Gospodar dođe, mi ćemo Ga prepoznati.' Tad će im se Uzvišeni Allah prikazati u Svom pravom liku, koji će oni prepoznati, i reći će im: 'Ja sam vaš Gospodar.' Oni će odgovoriti: 'Ti si naš Gospodar', i krenut će za Njim. Allah će tada posred Džehennema postaviti put, Sirat-ćupriju, i ja i moj ummet prvi ćemo krenuti preko nje. Nikom tada neće biti dopušteno da govori, osim Poslanika, koji će učiti dovu: 'Moj Bože, spasi, spasi!' U Džehennemu će biti kuka, poput trnja od divlje galange. A jeste li vidjeli divlju galangu?' 'Jesmo, Allahov Poslaniče', rekoše oni. On reče: *'Bit će poput kuka od divlje galange* (rekavi šilj, bot. *Neurada Procumbens*, nap. prev.), *s tim što samo Allah zna kolike će biti veličine. Ljudi će prema svojim djelima biti hvatani. Ima onih koje će njihova djela upropastiti, ali i onih koji će se spasiti. Kada Allah bude završio sa suđenjem ljudima i kada poželi da Svojom milošću iz Džehennema izvede koga bude želio, naredit će melecima da iz Džehennema izvedu one koji Mu nisu nikoga ravnim smatrali, one kojima Allah bude želio da se smiluje, od onih koji su izgovarali* La ilahe illellah. *Meleci će takve poznati po tragu od sedžde na licu. Jer, vatra džehenemska zahvatit će cijelo čovjekovo tijelo, osim traga koji ostavi sedžda, jer Allah će zabraniti Vatri da taj dio dotakne. Tada će biti izvedeni iz Vatre, na njih će se prosuti voda života, i oni će, kao plod, začas izrasti. Kad Allah završi sa suđenjem ljudima, ostat će jedan čovjek koji će licem svojim biti okrenut Vatri, a to će biti posljednji dženetlija, onaj koji će ući u Džennet. On će reći: 'Moj Bože, udalji moje lice od Vatre, njena vrelina me zapahnula i spržila', pa će moliti Allaha sve i svašta, a Uzvišeni Allah će mu reći: 'Hoćeš li još štogod zatražiti kad završiš sa tom dovom?' On reče: 'Neću Te ništa drugo moliti.' Allah će mu dati ono što bude htio i lice njegovo udaljit će od Vatre. Međutim, kada dođe do Dženneta i vidi njegovu ljepotu, zašutjet će onoliko koliko Allah bude htio, a zatim će reći: 'Moj Gospodaru, približi me makar do dženetske kapije!' Allah će mu tada reći: 'Zar Mi nisi obećao da nećeš tražiti ništa sem onoga što sam ti dao? Teško tebi, čovječe, šta te*

je natjeralo na taj put?' On će reći: 'Moj Gospodaru', i zamolit će Ga ponovo, a Allah će mu reći: 'Hoćeš li još štogod zatražiti kad završiš sa tom dovom?' On će reći: 'Neću Te ništa drugo moliti, tako mi Tvoje moći', i dat će obećanje svoje. Kad ga Allah približi dženetskoj kapiji, i kad vidi blagodati i sreću u Džennetu, zašutjet će onoliko koliko Allah bude htio, pa će reći: 'Moj Gospodaru, uvedi me u Džennet!' Allah će mu tada reći: 'Zar Mi nisi obećao da nećeš tražiti ništa sem onog što sam ti dao? Teško tebi, čovječe, šta te je natjeralo na taj put?' On će tada reći: 'Moj Gospodaru, nemoj da budem najnesretniji od svih Tvojih stvorenja.' I sve će Ga moliti, dok se Allah ne nasmije, a kad se Allah nasmije, reći će mu: 'Uđi u Džennet.' Kada uđe u Džennet, Allah će mu reći: 'Poželi!' Tada će on poželjeti i tražiti što želi, a Allah će mu reći: 'Poželi to i to.' Kada prestane sa željama, Allah će mu reći: 'Imat ćeš toliko, i još toliko'.""

Ebu Seid u svome hadisu dodaje: "Imat ćeš toliko, i deset puta toliko." Ata b. Jezid prenosi da je Ebu Seid upitan: "Allah Uzvišeni je tom čovjeku rekao: 'Imat ćeš toliko, i još toliko'?" On je odgovorio: "Prizivam za svjedoka Allaha da sam zapamtio kako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Imat ćeš toliko, i deset puta toliko'." U verziji hadisa koji prenosi Ebu Hurejre stoji da je on, Ebu Hurejre, rekao: "I to je posljednji čovjek koji će ući u Džennet."

U hadisu kojeg od Ebu Seida el-Hudrije bilježe Buharija i Muslim stoji: "Neki su ljudi iz vremena Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pitali: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara na Sudnjem danu?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *'Da. Smeta li vam gledati Sunce u podne kad je vedro? Smeta li vam gledati u Mjesec kad je vedra noć?'* Oni odgovoriše: 'Ne.' On reče: *'Tako ćete Ga moći vidjeti na Sudnjem danu. Kada nastupi Sudnji dan, svako će slijediti ono što je obožavao, tako da će svi koji su robovali kipovima i kumirima popadati u Džehennem. Ostat će rijetki, kako dobri tako i oni grješni, te nešto malo sljedbenika Knjige. Tada će biti pozvani jevreji i biti upitani: 'Šta ste vi obožavali?' Oni će reći: 'Obožavali*

smo Aziza, sina Allahovog.' Reći će im se: 'Slagali ste. Allah nije Sebi uzeo ni druga ni dijete! Šta želite?' Oni će reći: 'Ožednjeli smo, Gospodaru naš, napoji nas!' Onda će im biti pokazano i reći će im se: 'Šta ćete sada?' Tad će biti sakupljeni nad vatrom, koja je toliko žestoka da izgleda kao da jedan plamen jede drugi, i u nju će popadati.

Zatim će se pozvati kršćani i biti upitani: 'Šta ste vi obožavali?' Oni će reći: 'Obožavali smo Mesiha, sina Allahovog.' Reći će im se: 'Slagali ste. Allah nije Sebi uzeo ni druga ni dijete! Šta želite?' Oni će reći: 'Ožednjeli smo, Gospodaru naš, napoji nas?' Onda će im biti pokazano i reći će im se: 'Šta ćete sada?' Tad će biti sakupljeni nad vatrom, koja je toliko žestoka da izgleda kao da jedan plamen jede drugi, i u nju će popadati.

I, kad ne bude ostao niko osim nekih koji su Allaha obožavali, dobrih i pokvarenih, doći će im Uzvišeni Gospodar svjetova u najmanjem liku i pitat će ih: 'Šta čekate? Neka svako slijedi svoje božanstvo!' Oni će reći: 'Gospodaru naš, mi smo ljude ostavili na dunjaluku onda kada su nam najpotrebniji bili, i nismo se s njima družili!' On će im reći: 'Ja sam vaš Gospodar!' Oni će odgovoriti: 'Sačuvaj nas, Bože, od tebe! Mi nećemo po drugi, ili po treći put Allahu nekog ravnim pripisati!' Neki od njih čak će i pobjeći. Allah će upitati: 'Ima li između vas i vašeg Gospodara neki znak po kojem se možete raspoznati?' Oni rekoše: 'Da.' Tada će oni koji su sedždu obavljali, Allahovom voljom, pasti na sedždu, a oni koji su to radili licemjerno neće moći pasti na sedždu - Allah će dati da im se leđa ukoče, tako da će neki padati natraške. Kada ovi prvi podignu svoja lica, vidjet će lice svoga Gospodara onako kako su Ga prvi put vidjeli, a On će im reći: 'Ja sam vaš Gospodar', a oni će reći: 'Ti si naš Gospodar.' Zatim će biti postavljen most nad Džehennemom, i imat će pravo na šefa'at.' Neko upita: 'Allahov Poslaniče, kakav je to most?' On reče: 'Klizav kao na kiši, pun trnja, kuka i bodlji, gdje posebno do izraza dolazi trnka divlje galange (rekavi šilj, bot. Neurada Procumbens, nap. prev.). *Vjernici će preko ove ćuprije prijeći za tren oka, poput munje brzo, ili kao vjetar, kao ptica,*

kao jahač na rasnom konju. Musliman će biti spašen, a onaj koji bude okaljao ugled Poslanika bit će u džehenemskoj vatri. Kad se vjernici spase od džehenemske vatre, nakon polaganja računa - tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život - svako od vas svesrdno će se zalagati za svoju braću u Džehennemu i zauzimati se za njih kod Allaha. Vjernici će govoriti: 'Gospodaru, baš oni su zajedno sa nama postili, namaz i hadž obavljali.' Tada će im biti rečeno: 'Izvedite iz Džehennema koga poznajete.' Mnoge ljude tada će izvesti, a džehenemska vatra već će zahvatiti njihove noge do koljena. Oni će reći: 'Gospodaru naš, nema više niko od onih koje poznajemo.' On će im reći: 'Vratite se. Ako nađete nekoga da ima dobra makar kao pola zlatnika, izvedite ga.' Mnoge ljude tada će izvesti, a oni će reći: 'Gospodaru naš, nema više takvih.' On će im reći: 'Vratite se. Ako nađete nekoga da ima makar malo dobra, izvedite ga.' Mnoge ljude tada će izvesti, a oni će reći: 'Gospodaru naš, nema više takvih.' On će im reći: 'Vratite se. Ako nađete nekoga da je uradio koliko zerru dobra, izvedite ga.' Mnoge ljude opet će izvesti, a oni će reći: 'Gospodaru naš, nema više onih koji su bilo kakvo dobro uradili'."'

Ebu Seid govorio je: 'Ako ne vjerujete da sam ja čuo ovaj hadis, prisjetite se ajeta: ***'Allah neće nikome ni trunku nepravde učiniti. Dobro djelo On će umnogostručiti, i još od Sebe nagradu veliku dati.'***."[364]

"*'Uzvišeni Allah će*"', nastavlja kazivanje prenositi Ebu Seid, "*'potom reći: 'Zauzimali su se meleci, vjerovjesnici i vjernici, i ostalo je još samo da to učini Najmilostiviji od svih milostivih. Tada će, jednim zahvatom, iz Džehennema uzeti one koji nikada nikakvog dobra nisu uradili i staviti ih, onako ugljenisane, u jednu dženetsku rijeku, koja se zove Rijeka života. Tada će oni kao, kao sjemenke, izlaziti na površinu vode. Zar niste vidjeli - ako su naspram kamena ili drveta, okrenute Suncu, one budu žute i zelene, a ako su u hladu, onda su bijele?!'* Neko reče: 'Allahov Poslaniče, ti to

[364] En-Nisa, 40.

znaš kao da si bio čoban u pustinji!' A on nastavi: *'Izlazit će kao biseri. Na vratovima bit će im žigovi koje će dženetlije prepoznati, govoreći: 'Ovo su oslobođenici Allahovi. Allah ih je uveo u Džennet, iako nikakvog dobra nisu uradili.' Allah će im reći: 'Uđite u Džennet. Što god vidite, vaše je.' Oni će reći: 'Gospodaru naš, nama si dao ono što nisi dao nikome?' Gospodar će reći: 'Imat ćete kod Mene i više od toga.' Oni će reći: 'Šta može biti bolje od ovoga?' Gospodar će reći: 'Moje zadovoljstvo. Na vas se više nikada neću rasrditi'.*'"

Što se tiče hadisa Džerira b. Abdullaha, Buharija i Muslim bilježe predaju Ismaila b. ebi Halida, od Kajsa b. Ebu Hazima, da je Džerir rekao: "Dok smo jednom sjedili sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., on je pogledao u Mjesec - a bila je četrnaesta noć u mjesecu - i rekao: *'Vi ćete moći vidjeti vašeg Gospodara vlastitim očima, kao što sada gledate u Mjesec. Ništa vam neće škoditi. Nastojte da namaz klanjate prije izlaska Sunca i prije njegovog zalaska'*, pa je zatim proučio: **'...i veličaj Gospodara svoga i zahvaljuj Mu prije sunčeva izlaska i prije zalaska.'"**[365]

Ovaj hadis od Ismaila b. ebi Halida prenose Abdullah b. Idris el-Ezdi, Jahja b. Seid el-Kattan, Abdurrahman b. Muhammed el-Muharibi, Džerir b. Abdul-Hamid, Ubejd b. Hamid (Humejd), Hušejm b. Bešir, Ali ibn Asim, Sufjan b. Ujejne, Mervan b. Muavija, Ebu Usame, Abdullah b. Numejr, Muhamed b. Ubejd i njegov brat Ja'la b. Ubejd, Veki' b. el-Džerrah, Muhamed b. Fadl, Et-Tafavi, Jezid b. Harun, Ismail b. ebi Halid, Anbese b. Seid, El-Hasen b. Salih b. Hajj, Verka' b. Amr, Amar b. Zurejk, Ebul-E'azz Seid b. Abdullah, Nasr b. Tarif, Ammar b. Muhamed, El-Hasen b. Ajjaš, brat Ebu Bekrov, Jezid b. 'Ata, Isa b. Junus, Šu'be b. el-Hadždžadž, Abdullah b. el-Mubarek, Ebu Hamza es-Sukeri, Husejn, Vakid, Muammer b. Sulejman, Džafer b. Zijad, Haddaš b. el-Muhadžir, Hurejm b. Sufjan, Mendel b. Ali i njegov brat Sinan b. Ali, Omer b. Jezid, Abdul-Gaffar b.

[365] Kaf, 39.

el-Kasim Muhamed b. Bešir el-Hariri, Malik b. Mugul, Isam b. en-Nu'man, Ali b. el-Kasim el-Kindi, Umejd b. el-Esved el-Hemedani, Abdul-Džebbar b. el-Abbas, El-Mu'li b. Hilal, Jahja b. Zekerija b. ebi Zaide, Es-Sabah b. Muharib, Muhamed b. Isa, Seid b. Hazim, Ebban b. Erkam, Amr b. en-Nu'man, Mesud b. Sa'd el-Dža'fi, Osman b. Ali, Hasen b. Habib, Sinan b. Harun el-Berdžemi, Muhamed b. Jezid el-Vasiti, Amr ibn Hišam, Muhamed b. Mervan, Ja'la b. el-Haris el-Muharibi, Šuajb b. Rašid, El-Hasen b. Dinar, Selam b. ebi Muti', Davud b. ez-Zeberkan, Hamad b. ebi Hanife, Jakub b. Habib, Hakkem b. Selem, Ebu Mukatil b. Hafs, Musejjeb b. Šerik, Ebu Hanife en-Nu'man ibn Sabit, Amr b. Semr el-Dža'fi, Amr b. Abdul-Gaffar et-Tejmi, Sejf b. Harun el-Berdžemi, brat Sinanov, Abidin b. Habib, Malik b. Seir b. el-Hams, Jezid b. 'Ata, štićenik Ebu Avane, Halid b. Jezid el-Asri, Abdullah b. Musa, Halid b. Abdullah et-Tahhan, Ebu Kudejne, Jahja b. el-Muhelleb, Rekaba b. Maskala, Mumer b. Sulejman er-Rekijj, Merhi b. Redža', Amr b. Džerir, Jahja b. Hašim es-Simsar, Ibrahim b. Tahman, Haridže b. Mus'ab, Abdullah b. Osman, Šerik b. Šu'be, Abdullah b. Furuh, Zejd b. ebi Enise. Ovaj posljednji uljepšao je hadis riječima: *"Očima vašim vidjet ćete vašeg Gospodara kao što svojim očima vidite ovaj Mjesec."* Zatim, tu je Ebu Šihab el-Hajjat, koji u svojoj verziji ove predaje kaže: *"Očima ćete vidjeti vašeg Gospodara."* Zatim, tu su: Harise b. Herem, Asim b. Hakim, Mukatil b. Sulejman, Ebu Džafer er-Razi, el-Hasen b. ebi Džafer, Velid b. Amr i njegov brat Osman b. Amr, Abdusselam b. Abdullah b. Kurre el-'Anberi, Jezid b. Abdul-Aziz, Ali b. Salih ibn Hajj, Zufer b. el-Huzejl, El-Kasim b. Mu'inn.

Ismaila b. ebi Halida slijedili su, u njegovom predanju od Kajsa, Bejan b. Bišr, Mudžahid b. Seid, Tarik b. Abdurrahman, Džerir b. Jezid b. Džerir el-Bedžli, Isa b. el-Musejjeb - svi oni hadis prenose od Kajsa b. ebi Hazima, odnosno od Džerira. Svi spomenuti posvjedočili su istinitost predaje Ismaila b. ebi Halida. Ismail b. ebi Halid posvjedočio je Kajsu b. ebi Hazimu. Kajs b. ebi Hazim bio je svjedok da je Džerir b. Abdullah prenio

ovu predaju, a Džerir b. Abdullah bio je svjedok da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izrekao ovaj hadis. I, kao da možeš čuti i osvjedočiti se kako ga Allahov Poslanik, s.a.v.s., izgovara, kako ga kazuje svome ummetu i kako njima ništa od toga nema draže. Džehmijje, nevjernici slaboumni, batinije, rafidije, karamiti, sabejci i vatropoklonici smatraju nevjernikom svakoga ko povjeruje u ovo, odnosno vjeruje u utjelovljenje i fikciju. U tome su ih slijedili neprijatelji sunneta i njegovih zaštitnika, a Allah Uzvišeni pomoći će Svoju Knjigu i sunnet Njegova Poslanika, makar to i ne bilo po volji krivovjernika.

Što se tiče hadisa Suhejba, njega bilježi Muslim, a u njemu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Kada stanovnici Dženneta uđu u njega, Uzvišeni Allah će reći: 'Hoćete li da vam dam više od toga?' Oni će reći: 'Zar nisi učinio svijetlim lica naša, zar nas nisi uveo u Džennet i spasio džehenemske vatre?' Tada će zastor biti podignut, i ništa im u Džennetu neće biti draže od gledanja u svoga Gospodara.'* Zatim je proučio ajet: ***'One koji čine dobra djela čeka nagrada i više od toga'***." Ovaj hadis imami (sakupljači hadisa) bilježe u svojim zbirkama i smatraju ga prihvatljivim i vjerodostojnim.

Što se tiče hadisa Ibn Mesuda, njega bilježi Taberanija, a u hadisu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Allah će sve ljude sakupiti na tačno određen dan. Oni će stajati četrdeset godina, s pogledima uprtim u nebo, čekajući da počne suđenje. Tada će Allah, u tami oblaka, sići sa Arša na Kursij (prijesto), a glasnik će vikati: 'O ljudi, zar niste zadovoljni da vam Allah - Gospodar vaš, Onaj Koji vas je stvorio, opskrbu vam podario, naredio vam da Ga obožavate i da Mu druga ne pripisujete - danas poruči da svako slijedi ono što je na dunjaluku obožavao. Zar to nije pravedno od vašeg Gospodara?' Oni će reći: 'Svakako.' Tada će svako slijediti svoje božanstvo. Oni koji budu obožavali Sunce, slijedit će Sunce. Neki će ići za Mjesecom, a neki za svojim idolima od kamenja i sličnih materijala. Onima koji budu obožavali Isaa, prikazat će im se šejtan u obliku Isaa.*

Onima koji budu obožavali Aziza, prikazat će im se šejtan u obliku Aziza. Kada ostane Muhammed, s.a.v.s., sa svojim ummetom, doći će im Uzvišeni Gospodar i pitati ih: 'Šta je s vama, zašto i vi kao ostali ne krenete?' Oni će odgovoriti: 'Mi imamo Boga kojeg još nismo vidjeli?' Gospodar će reći: 'Hoćete li Ga prepoznati ako Ga vidite?' Oni će reći: 'Ima među nama jedan znak po kojem ćemo Ga prepoznati!' On će reći: 'A koji je to znak?', i otkriti im se, tako da će oni ničice pasti na sedždu kad Ga vide. Neki će tada pokušati na sedždu pasti, ali će im leđa biti tvrda kao kravlji rogovi i neće to moći uraditi, jer nisu sedždu činili dok su zdravi bili. Zatim će im (Allah) reći: 'Podignite lica svoja.' Tada će im, kada podignu lica svoja sa sedžde, biti dat njihov nur, svjetlo, shodno njihovim djelima. Nekima će biti data svjetlost veličine ogromnog brda koje će ispred njih kretati. Nekima će biti dato manje svjetlosti, poput palminog drveta. Nekima će biti dato i manje od toga, tako da će neki, na kraju, dobiti samo malo svjetlosti na nožnom prstu, koja će malo svijetliti, a malo biti ugašena. Kada osvijetli toliko da mogne vidjeti svoju drugu nogu, on će malo krenuti naprijed, a kad se ugasi, on će zastati. Uzvišeni Allah će ići ispred njih, pa će proći kroz vatru džehenemsku, a iza Njega će ostati kao sabljom odsječena staza. Tada će im reći: 'Prođite.' Tako će prolaziti, svako pomoću svoga svjetla. Neko će za tren oka preletjeti, neko brzo poput munje, neko poput oblaka, neko malo sporije, kao što zvijezda zalazi na horizontu, neko brzo poput vjetra, neko poput konajnika... Onaj koji bude imao samo malo svjetlosti na nožnom prstu puzat će na rukama i nogama, vukući sada ruku, sada nogu, a vatra će ga pomalo zahvaćati. Ići će tako sve dok ne se ne izvuče. Kad bude na sigurnom, zastat će i reći: 'Hvala Allahu! Ono što je meni Allah dao, to nije dao nikom drugom - kad me je spasio Vatre sad kad sam je vidio.' Tada će biti odveden do jedne rječice kod dženetskih vrata, pa će se u njoj okupati i poprimiti boju stanovnika Dženneta, odnosno zamirisati njihovim mirisom. Kad kroz dženetsku kapiju vidi ljepote Dženneta, reći će: 'Gospodaru moj, uvedi me u Džennet!' Uzvišeni Gospodar reći će mu:

'Tražiš da te uvedem u Džennet, a upravo sam te spasio od džehenemske vatre?!' Čovjek će tada reći: 'Gospodaru moj, učini da između nje i mene bude zastor, tako da ne mogu čuti njeno pucketanje.' Kada bude uveden u Džennet i vidi neku kuću koja kao da je baš za njega podignuta, počet će maštati da u nju uđe. Reći će: 'Gospodaru moj, daj mi tu kuću!' Gospodar će reći: 'Možda ćeš, ako ti je dam, tražiti da ti dam još?' On će reći: 'Neću, Tvoje mi moći, tražiti ništa više! Pa zar može biti kuća ljepša nego što je ova?!' Kad mu kuća bude data i kad vidi, na uzvisini ispred nje, drugu kuću, a znat će da je njemu namijenjena, reći će: 'Gospodaru moj, daj mi tu kuću!' Gospodar će reći: 'Možda ćeš, ako ti je dam, tražiti da ti dam i još?' On će reći: 'Neću, Tvoje mi moći, tražiti ništa više! Pa zar može biti kuća ljepša nego što je ova?!' Kad mu i ta kuća bude data, vidjet će ispred još jednu kuću i početi zamišljati sebe u njoj. Reći će: 'Gospodaru moj, daj mi tu kuću!' Gospodar će reći: 'Možda ćeš, ako ti je dam, tražiti da ti dam još?' On će reći: 'Neću, Tvoje mi moći, tražiti ništa više! Pa zar ima kuća ljepša od ove?' Kad uđe i u tu kuću, zašutjet će i neće više moliti. Tada će Uzvišeni Gospodar reći: 'Šta bi s tobom, što ne tražiš još?' On će odgovoriti: 'Tražio sam od Tebe toliko mnogo da me je stid. Zakleo sam se Tvojim imenom da zbog stida više neću ništa tražiti.' Tada će Uzvišeni Gospodar reći: 'Hoćeš li biti zadovoljan da ti dam dobra onoliko koliko je na dunjaluku bilo, i to od dana kad sam ga stvorio pa sve do dana kad sam ga uništio, i još deset puta toliko?' Čovjek će u čudu reći: 'Zar to Ti, Gospodaru Silni, sa mnom šalu zbijaš?' Tada će se Gospodar, Svemogući i Uzvišeni, čuvši njegove riječi, nasmijati."

Kada Ibn Mesud u svome pripovijedanju hadisa dođe do ovog mjesta, nasmije se. Neki čovjek ga upita: "Ebu Abdurrahmane! Više puta sam slušao ovaj hadis od tebe, i kad god dođeš do ovog dijela ti se nasmiješ?" On odgovori: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s, kako ovaj hadis pripovijeda, a kad god bi došao do ovog dijela nasmijao bi se tako da su mu se zubi vidjeli."

U hadisu dalje stoji: " *'Uzvišeni Gospodar će reći: 'Ne, Ja sam kadar da ti to podarim, slobodno traži!' Čovjek reče: 'Daj da budem u društvu ljudi dženetlija!' On reče: 'Budi u društvu ljudi.' Čovjek će onda krenuti kroz Džennet, a kad se približi ljudima, pred očima će mu se ukazati dvorac od bisera. Kada ga zabljesne njegova svjetlost, on će pasti ničice na koljena, odnosno na sedždu. Reći će mu se: 'Diži se, šta ti bi?' On će reći: 'Vidio sam svoga Gospodara, ili mi se učinilo da sam Ga vidio.' Reći će mu se: 'To je samo jedna od tvojih kuća.' Zatim će sresti jednog čovjeka, pa će opet pohitati da padne na sedždu. Reći će mu se: 'Polahko, šta ti je?' On će reći: 'Ja sam ubijeđen da sam vidio meleka!' On će mu reći: 'Ja sam samo jedan od tvojih sluga, jedan rob od tvojih robova. Meni je podređeno hiljadu intendanata koji imaju ista zaduženja kao i ja.' On će se s njim uputiti i otvoriti mu dvorac. Dvorac je u izdubljenom biseru, a krov, svodovi, prozori, vrata i ključevi su od zelenog, crvenog te raznih drugih nijansi dragulja. U svakom bisernom kutku dvorca nalaze se divani i dvorske dame, hurije krupnih očiju koje na sebi imaju sedamdeset vrsta odjeće, a ipak se kroz odjeću vidi njihova nožna kost. Jetra njihova njemu će biti ogledalo, a njegova jetra njoj će biti ogledalo. Kada se od nje udalji, pa joj se ponovo vrati, u njegovim očima ona će biti sedamdeset puta ljepša. Govorit će joj: 'Tako mi Allaha, sada si mi sedamdeset puta ljepša nego prije.' Ona će njemu reći: 'I ti si meni, tako mi Allaha, sedamdeset puta ljepši.' Zatim će mu biti rečeno: 'Pogledaj i vidi šta ti je sve dopalo!' I on će pogledati, pa će mu biti rečeno: 'Tvoje je vlasništvo sve u rasponu od stotinu godina hoda, sve što ti oko za to vrijeme može vidjeti'.'* Omer b. el-Hattab reče: 'Ka'be, čuješ li šta nam pripovijeda Ibn Ummi-'abd (vjerovatno misli na Ibn Mesuda, pripovjedača ovog hadisa, nap. prev.) o tome kako će proći onaj koji bude na najnižem stupnju u Džennetu! Kako li će tek proći oni koji budu na najvišem stupnju?' Ka'b reče: 'Vladaru pravovjernih, oni će u Džennetu imati ono što ničije oko nije vidjelo, i bolje od onoga o čemu su drugi čuli. Allah Uzvišeni njima je Džennetu načinio dvorac u kojem

će imati koliko god žele žena, plodova, jela i pića. Iznad njega su katovi i odaje koje niko od stvorenja nije vidio. Nije ih vidio ni Džibril, ili bilo ko od meleka.' Ka'b zatim prouči: ***'I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju.'***[366] 'Pored toga je', nastavi on, 'stvorio još dva Dženneta, ukrasio ih onim čime je htio, i pokazao ih onima kojima je htio pokazati, od Svojih stvorenja. Zatim je rekao: 'Onaj koji bude imao ispisanu knjigu, čestiti, nastanit će se u svome dvorcu koji prije njega niko nije vidio. Kad jedan od njih u Džennetu izađe da prošeta po svome posjedu, u svaki će šator ući svjetlo njegovog lica. Ostali stanovnici će se radovati njegovom ugodnom mirisu, govoreći: 'Kakav divan miris! Ovaj čovjek je jedan od čestitih, koji je izašao da prošeta po svome posjedu!' Omer ponovo reče: 'Teško tebi, Ka'be! Ova srca su se opustila, obuzdaj ih malo.' Ka'b nastavi: 'Tako mi Onoga u Čijoj je moći moj život, Džehennem će na Sudnjem danu imati takav silinu da će, kad se bude prelazila Sirat-ćuprija, i meleku bliskom i poslaniku-vjerovjesniku njegov plamen dosezati do koljena. Čak će i Ibrahim, Allahov prijatelj, zavikati: 'Moj Gospodaru, spasi me, spasi me!' Kad bi pored svojih djela imao i djela sedamdeset vjerovjesnika, ti bi pomislio da da se nećeš spasiti.'"

Ovaj veliki hadis je dobar hadis (*hasen*). Bilježe ga autori hadiskih zbirki kao što su: Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Taberanija i Darekutni. - Što se tiče hadisa Alije b. Ebu Taliba, u njemu stoji da je da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će svakog petka posjećivati Uzvišenog Gospodara, pa u njemu dalje stoji šta će im biti dato. Zatim će Uzvišeni Allah reći: 'Uklonite zastor.' Tada će biti uklonjen zastor, pa još jedan zastor, i Allah Uzvišeni će otkriti Svoje lice. Oni će tada spoznati kako do tada, zapravo, u poređenju sa tim i nisu vidjeli nikakvu blagodat. To je tumačenje riječi Uzvišenog:* ***'U njemu će imati što god zažele, a od Nas i više'.***"[367]

[366] Es-Sedžde, 17.
[367] Kaf, 35.

U Buharijinom i Muslimovom sahihu nalazi se hadis Ebu Musaa el-Eš'arija, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Dva Dženneta od zlata sa zlatnim posudama i svime što je u njima od zlata, te dva Dženneta od srebra, sa srebrenim posudama i svime što je u njima od srebra. Od gledanja u njihovog Gospodara spriječit će ih samo zastor Allahove veličine u Edenskom vrtu."*

Imami-Ahmed bilježi hadis Ebu Musaa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah će na Sudnjem danu sakupiti sve narode na jednom mjestu. Kada bude htio da ih razdvoji, na one koji će biti stanovnici Džehennema i one koji će biti dženetlije, svakom narodu će se prikazati njegovo božanstvo, za kojim će krenuti dok na kraju ne skončaju u Vatri. Zatim će se Allah obratiti nama, a mi ćemo biti sakupljeni na jednoj uzvisini: 'Ko ste vi?' Mi ćemo reći: 'Mi smo muslimani.' On će upitati: 'Šta vi čekate?' Mi ćemo odgovoriti: 'Čekamo našeg Gospodara, Svemogućeg i Uzvišenog!' On će upitati: 'Hoćete li Ga poznati kada Ga vidite?' Mi ćemo reći: 'Svakako da hoćemo, Njemu niko ravan nije.' Tada će nam se ukazati smiješeći se, a zatim će reći: 'O muslimani! Radujte se, jer umjesto svakog od vas u Džehennemu sam pripremio mjesta za jednog jevreja ili kršćanina.'"*

Ed-Darekutni bilježi hadis Ebu Musaa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Na Sudnjem danu Uzvišeni će poslati glasnika koji će dozivati glasno, da ga svi mogu čuti: 'O stanovnici Dženneta, Allah vam je obećao nagradu. Nagrada je Džennet, a i više od toga, a to je gledanje u Njegovo Uzvišeno lice.'"*

Hadis 'Adijja b. Hatima zabilježio je Buharija u svome *Sahihu*: "Dok sam jedne prilike bio kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., dođe mu neki čovjek i požali se na siromaštvo. Zatim dođe drugi, koji se požali na razbojništvo na putevima. Posalnik mi reče: *'O 'Adijj, jesi li vidio Hiru* (tj. znaš li gdje je grad Hira u Iraku, nap. prev.)*?'* Rekoh: 'Nisam bio u tom gradu, ali sam čuo za njega.' On reče: *'Ako poživiš, vidjet ćeš da će žena iz Hire sama*

putovati na hadž u Mekku, a neće se bojati nikoga osim Allaha.' Rekoh sam sebi: 'A gdje su nemoralni i razuzdani pojedinci iz plemena Taj', koji su opustošili te krajeve?' Poslanik nastavi: *'Ako poživiš, vidjet ćeš da će biti osvojeno, od strane muslimana, perzijsko carstvo Ibn Hurmuza i carske riznice. Ako poživiš, vidjet ćeš da će doći dan kada će čovjek koji bude želio udijeliti sadaku nositi punu šaku zlata ili srebra, pa ipak neće naći nikoga ko će to primiti* (tj., neće htjeti uzeti, ili neće imati potrebe, jer će svi biti materijalno osigurani, nap. prev.). *Allah će na Sudnjem danu svakog od vas susresti, i to izravno, bez zastora i bez prevodioca. Allah će sigurno upitati: 'Zar ti nisam poslao poslanika da ti dostavi objavu?' Tada će čovjek reći: 'Svakako, Gospodaru.' Tada će ga upitati: 'Zar ti nisam dao imetak, znanje i zdravlje kojim si ga zaradio, i učinio da budeš ugledan među ljudima?' Čovjek će odgovoriti: 'Svakako.' Tada će pogledati na svoju desnu stranu, gdje će vidjeti samo Džehennem, zatim na svoju lijevu stranu, gdje će, također, vidjeti samo džehenemsku vatru.'"*
'Adijj b. Hatim kaže: "Čuo sam Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada kaže: 'Bojte se Allaha, pa makar se radilo o pola hurme! Ko ne bude imao pola hurme da udijeli, neka makar lijepu riječ nekome uputi.'"

'Adijj u svome hadisu dalje kaže: "Doživio sam da žena sama putuje iz Hire kako bi obavila tavaf oko Kabe, ne bojeći se razbojnika, nego samo Allaha. A bio sam među onima koji su osvojili riznice perzijskog cara Ibn Hurmuza. Ako vas Allah poživi, vidjet ćete da je istina ono što je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao."

Što se tiče hadisa Enesa b. Malika, u njemu, kako bilježe Buharija i Muslim, stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah će sve ljude sakupiti na jedno mjesto* (prizor Sudnjeg dana, nap. prev.) *i, pošto vide koliko je situacija ozbiljna, zabrinuto će se zapitati: 'Zašto se ne bismo zauzeli kod našeg Gospodara, da nas izbavi sa ovog strašnog mjesta?' Zaputiće se Ademu i reći: 'Ti si otac svih ljudi, tebe je Uzvišeni Allah Svojom rukom stvorio, u tebe je udahnuo Svoga duha, a i melecima je*

naredio da tebi sedždu učine! Zauzmi se za nas kod Gospodara, ne bi li nas izbavio s ovog užasnog mjesta.' On će reći: 'Nisam ja za takvo nešto', pa će im spomenuti grijeh zbog kojeg osjeća stid prema svome Gospodaru. 'Otiđite vi kod Nuha, prvog poslanika kojeg je Allah Uzvišeni poslao.' Kad dođu kod Nuha, on će im reći: 'Nije to što tražite kod mene', pa će im spomenuti grijeh zbog kojeg osjeća stid prema svome Gospodaru. 'Idite kod Ibrahima, njega je Allah za prijatelja Sebi uzeo.' Kad odu kod Ibrahima, on će im reći: 'Nije to što tražite kod mene. Idite kod Musaa, s njim je Allah razgovarao, i objavio mu Tevrat.' Kad dođu kod njega, Musa, a.s., reći će: 'Nije to što tražite kod mene', pa će im spomenuti grijeh zbog kojeg osjeća stid prema svome Gospodaru. 'Idite kod Isaa, sina Merjemina. On je Allahov ruh i Njegova riječ.' Kad dođu kod Isaa, Njegovog ruha i Njegove riječi, on će reći: 'Nije to što tražite kod mene', pa će im spomenuti grijeh zbog kojeg osjeća stid prema svome Gospodaru. 'Idite kod Muhammeda, s.a.v.s., roba Božijeg kojem je Allah oprostio sve prethodne i naknadne grijehe. Neka se on zauzme za vas kod Gospodara njegova.' I tako, oni će mi doći sa zahtjevom da im budem šefadžija. Ja ću potom zatražiti dopuštenje da se susretnem sa mojim Gospodarom, i to će mi biti odobreno. Kada Ga vidim, past ću na sedždu, na kojoj ću ostati onoliko koliko mi Allah dopusti, a zatim će biti rečeno: 'Muhammede! Podigni glavu svoju i reci. Bit ćeš saslušan. Zatraži, dobit ćeš. Zauzmi se za koga hoćeš, tvoj šefaat bit će prihvaćen.' Tada ću podići svoju glavu, zahvaliti Mu zahvalom kojom me je On podučio, zauzet ću se za neke ljude, pa će mi biti pripremljena staza kroz Džehennem kojom ću ih izvesti iz Vatre. Ponovo ću se vratiti, past ću na sedždu na kojoj ću ostati onoliko koliko mi Allah dopusti, a zatim će biti rečeno: 'Muhammede! Podigni glavu svoju i reci. Bit ćeš saslušan. Zatraži, dobit ćeš. Zauzmi se za koga hoćeš, tvoj šefaat bit će prihvaćen.' Tada ću podići svoju glavu, zahvaliti Mu zahvalom kojom me je On podučio, zauzet ću se za neke ljude, pa će mi biti pripremljena staza kroz Džehennem kojom ću ih izvesti iz Vatre i

uvesti u Džennet." Enes b. Malik dalje kaže: "Nisam siguran da li je treći ili četvrti put kazao: *'Gospodaru moj, u Džehennemu su ostali samo oni koje je Kur'an tamo ostavio'.*", tojest, kako kaže Enes, oni koji su zaslužili vječnu patnju, teški grješnici.

Ibn Huzejme spominje predaju Enesa, koji kaže: "Ljudi će na Sudnjem danu teško podnositi iščekivanje. Govorit će jedni drugima: 'Idite kod Adema i zamolite ga da se zauzme za nas kod našeg Gospodara.'" Na kraju hadisa stoji: "Zaputit će se Muhammedu sa istom molbom, a on će im reći: *'Ja sam za to prava osoba. Zaputit ću se i zatražiti da mi se otvore dženetska vrata. Kada mi se otvore, i kad uđem, zateći ću Gospodara svoga na Aršu i pasti Mu na sedždu.'"*

Ebu Avane, Ibn ebi Urube, Humam, i drugi, bilježe od Enesa, također, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Zatražit ću dopuštenje da uđem kod svog Gospodara, a kada Ga vidim, past ću na sedždu."*

Affan prenosi od Hamada b. Seleme, Sabita, i od Enesa, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Doći ću svome Gospodaru, a On će biti na Svome divanu ili Svome prijestolju, i past ću Mu na sedždu."* Ibn Huzejme, također, bilježi sličnu verziju ovog hadisa.

Vjerovjesnikovo, s.a.v.s., viđenje Uzvišenog Allaha na spomenutom mjestu potvrđeno je sigurnim predajama koje poznavaoce hadisa i sunneta ne dovode u sumnju. U hadisu koji prenosi Ebu Hurejre stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Moj kabur će se prvi otvoriti na Kijametskom danu. Nije da se hvalim, ja sam najodabraniji od Ademovih sinova. Nije da se hvalim, ja ću na Sudnjem danu nositi zastavu hamda - zahvale Allahu. Bez hvalisanja, ja ću biti prvi koji će ući u Džennet. Nije da se hvalim, ja ću biti prvi koji će uhvatiti za halku na dženetskim vratima. Otvorit će mi se, dočekat će me lice Silnog, slavljen i uzvišen neka je, i past ću Mu na sedždu."*

Ed-Darekutni bilježi predaju Enesa b. Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Džibril mi je jedne prilike došao sa bijelim*

ogledalom na kojem je bila jedna tačka, a ja ga upitah: 'Šta je to, Džibrile?' On odgovori: 'To je džumu'a?' 'Šta je to džumu'a?', upitah ga. On odgovori: 'To je dan kojim ste ti i tvoj ummet odlikovani nad drugima. Jer, drugi vas slijede sa svojim odabranim danima, a to su jevreji i kršćani. U tom danu vam je dobro svako.' Upitah ga: 'A kakvo je u njemu dobro za nas?' On reče: 'U njemu ima jedan sat u kojem - ako ga vjernik pogodi i u njemu zamoli Allaha za nešto što je dobro i korisno - dova će mu biti uslišana. Ako Ga zamoli za ono što mu je suđeno, to će mu i dati. Ili, ako mu ne dadne nešto jer mu nije suđeno, onda će mu za ahiret ostaviti nešto što je puno vrednije od toga.' Upitah ga: 'Kakva je to tačka na njemu?' 'To je jedan sat, trenutak u tom danu. Kod nas je to i jevmul-mezid.'[368] *Upitah ga: 'Džibrile, šta je to jevmul-mezid?' On odgovori: 'Tvoj Gospodar je u Firdevsu odabrao jednu dolinu u kojoj se širi miris miska. Kad nastupi dan džume, petak, Uzvišeni Allah će sići na Svoj prijesto. Oko Njega će biti sjedala od nura, na kojima će sjediti vjerovjesnici. Oko njih bit će klupe od zlata, ukrašene safirom i topazom, a na njima će sjediti šehidi i iskreni robovi Allahovi, siddikuni. Zatim će stanovnici odaja sići iz svojih odaja i sjediti na tim humcima od miska. Tada će im se Uzvišeni Allah ukazati i reći: 'Ja sam Onaj u Čije ste obećanje povjerovali. Upotpunio sam Svoju blagodat prema vama. Ovo je mjesto počasti, tražite šta želite, dat ću vam.'"* Ovaj hadis bilježe: Imami-Šafija, Muhamed b. Ishak, Amr b. ebi Kajs i drugi.

Bejhekija bilježi predaju Enesa u kojoj stoji: "Dok smo jednom bili kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., on reče: *'Došao mi je Džibril, u ruci mu nešto kao ogledalo, a usred ogledala jedna crna tačka. Upitah ga: 'Šta je to, Džibrile?' Ovo je jevmul-džumu'a, petak, dan koji ti je tvoj Gospodar ponudio da bude blagdan tebi i tvome ummetu poslije tebe.' Rekoh: 'Džibrile, kakva je ovo crna tačka?' On reče: 'To je jedan sat u*

[368] *El-mezid* - i više od toga, i više od nagrade koja im je u Džennetu obećana.

toku petka, a petak je najodabraniji dan na dunjaluku. Mi ga u Džennetu zovemo jevmul-mezid!' Upitah ga: 'Džibrile, zašto ga zovete jevmul-mezid?' On reče: 'Allah je u Džennetu odabrao jednu dolinu, prostranu, od čistog miska. Kad dođe petak, naš Gospodar Uzvišeni na Svome ćursu siđe u tu dolinu. Njegov prijesto bude okružen minberima od zlata, ukrašenim biserima, a iza njih su sjedala od nura. Zatim će biti dopušteno stanovnicima odaja da siđu, pa će dolaziti, razgrćući dine od miska dok se budu približavali skupu. Na rukama će im biti narukvice od zlata i srebra, odjeća im od dibe, kadife i svile. Kad i oni dođu na to mjesto, i kad sjednu, Allah će na njih poslati povjetarac koji će učiniti da im lica i odjeća miskom zamirišu. Oni će tada biti mladići crne kose, u trideset trećoj godini starosti, onakvi kakav je bio Adem kada ga je Uzvišeni Allah stvorio. Tada će Gospodar svemogući pozvati Ridvana, čuvara dženetske kapije, govoreći: 'Ridvane, podigni zastore između Mene i Mojih robova i posjetilaca!' Kada zastori između Njega i njih budu uklonjeni, i kada vide Njegovu ljepotu i Njegov nur, pohitat će da Mu padnu na sedždu. Tada će Allah, Svemogući i Uzvišeni, Svojim glasom reći: 'Podignite glave svoje. Ibadet ste kao obavezu imali na dunjaluku, a danas ste vi na mjestu na kojem se nagrada prima. Tražite šta god želite, jer Ja sam vaš Gospodar, Kojem ste povjerovali u obećanje koje vam je dao, i blagodat Svoju prema vama sam upotpunio. Ovo je mjesto Moga kerameta, na kojem Ja častim koga hoću, pa zatražite šta god želite!' Oni će reći: 'Gospodaru naš, ima li ikakvo dobro a da nam ga nisi učinio? Zar nas nisi pomogao da nam ublažiš strahote umiranja? Zar nam nisi ugodnim učinio boravak u mračnim kaburima? Zar nam nisi strah naš ublažio kada je Suri-Israfil zapuhao? Zar nisi zanemario naše posrtaje, a prekrio naša sramotna djela? Zar nisi učvrstio naše stope na Sirat-ćupriji nad Džehennemom? Zar nas nisi u Svoj komšiluk približio, da čujemo Tvoj ugodni govor, i u punom svjetlu nam se otkrio? Ima li išta od dobra a da nam ga nisi dao?! Utječemo se Allahu, Uzvišenom.' Tada će ih Allah Svojim glasom dozivati:

'Ja sam vaš Gospodar, u Čije ste obećanje povjerovali, i blagodat Svoju prema vama sam upotpunio. Tražite šta želite.' Oni će reći: 'Tražimo Tvoje zadovoljstvo!' On će reći: 'Zahvaljujući tome što sam vama zadovoljan, zanemario sam vaše sitne posrtaje, prešao preko ružnih postupaka vaših, primio vas u Moje susjedstvo, dopustio vam da uživate slušajući Moj glas, pokazao vam Svoj nur. Ovo je mjesto na kojem Ja počasti ukazujem. Tražite šta želite.' I oni će Ga moliti, sve dok ne iscrpe sve svoje želje. A On će ponovo reći: 'Tražite, i Ja ću vam dati.' I oni će ga moliti, sve dok ne iscrpe svoje želje. A On će ponovo reći: 'Tražite, i Ja ću vam dati.' Oni će reći: 'Zadovoljni smo, Gospodaru naš, i pokorni.' Tada će im, iz Svog neizmjernog izobilja, povećati nagradu i počastiti ih onim što niko vidio nije, za što niko nije čuo, niti bilo ko može nešto slično zamisliti. To će im biti dato prije nego što se rastanu tog petka.' Ja sam, zatim, pitao Poslanika, a.s: 'Allahov Poslaniče, a koliko će im ti darovi trajati?' On je odgovorio: *'Do slijedećeg petka.'* Zatim je nastavio: *'Zatim će Arš Gospodara našeg, Uzvišenog, biti uzdignut, a s njim će meleci i vjerovjesnici otići u svoja prebivališta. Stanovnicima odaja će, zatim, biti dopušteno da se vrate svojim odajama, a riječ je o dvjema odajama od zelenog smaragda. Ništa im u Džennetu neće biti draže od petka, kada će moći gledati u svoga Gospodara, Koji će im počast ukazati tako što će ih ih iz Svoga izobilja neizmjernom nagradom nagrađivati.'* Ovo sam čuo direktno od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i između mene i njega nije niko bio.", veli Enes. Ovaj hadis, također, bilježe i Darekutni, Ebu Bekr ibn ebi Šejbe, Ibn Huzejme i drugi, a Ebu Davud sakupio je različite verzije ovog hadisa.

Što se tiče hadisa Burejde b. el-Husajba, njega bilježi Ibn Huzejme, a u hadisu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Sa svakim od vas Allah će se na Sudnjem danu susresti nasamo, bez ikakva zastora i bez prevodioca."*

Hadis Ebu Rezina el-Ukajlija bilježi Imami-Ahmed, a u njemu stoji da je Ebu Rezin upitao: "'Allahov Poslaniče, hoćemo li svi vidjeti našeg

Gospodara na Sudnjem danu?' On odgovori: *'Da.'* 'A koji je dokaz za to, od onoga što je On stvorio a što je nama poznato?', upitah ga. On reče: *'Zar ne vidite Mjesec kad je nebo vedro?'* 'Da', rekosmo mi. *'Allah je veći i uzvišeniji'*, reče on."

Ebu Davud ističe da postoji i drugi sened ovog hadisa, koji se veže za Ebu Rezina, poznatog ashaba iz Taifa, a pravo ime mu je Lekit b. Amir, dok neki kažu: Lekit b. Sabre. Tako tvrde Buharija, Ibn ebi Hatim i drugi. Drugi smatraju da je riječ o dvije osobe, dok Ibn Abdulberr zaključuje kako je riječ o jednoj osobi – to je Lekit b. Amir b. Sabre, a Sabre je njegov djed.

Imami-Ahmed, također, bilježi hadis Džabira, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Mi muslimani na Sudnjem danu ćemo biti na takvom i takvom položaju, tj. na jednom posebnom mjestu, a svi narodi, jedan po jedan, bit će pozivani zajedno sa svojim idolima i onim što su obožavali. Zatim će se Gospodar nama obratiti: 'Koga vi čekate?' Ljudi će odgovoriti: 'Čekamo svoga Gospodara!' On će reći: 'Ja sam vaš Gospodar.' Oni će reći: 'Uvjerit ćemo se kad Te vidimo!' Tada će im se Uzvišeni Gospodar ukazati sa osmijehom na licu. Tada će poći ispred njih i sa njima se zaputiti, a svakom od njih, iskrenom vjerniku i licemjeru, bit će dato svjetlo. Krenut će preko mosta nad Džehennemom, koji će biti pun trnja i klizav, i tu će stradati oni kojima Allah bude propisao da stradaju, a svjetlo licemjera će se ugasiti. Vjernici će biti spašeni, na prvom mjestu oni čija će lica blistati poput punog Mjeseca u uštapu, i sedamdeset hiljada onih koji će proći bez polaganja računa na Sudnjem danu. Zatim, oni koji će sijati kao što sijaju zvijezde na nebu, a zatim još jedna skupina. Na kraju će biti dopušten šefa'at, tako da će iz Džehennema izaći svako ko bude bar jednom u životu rekao* La ilahe illellah, *pa čak i oni koji u svom srcu budu imali koliko zrno dobra. Oni će biti dovedeni u dženetsko prostranstvo, a dženetlije će ih posipati vodom, tako da će rasti kao iz vode. Nestat će tragovi spržénog tijela, a svako od njih će biti u mogućnosti da traži od*

Allaha što želi. Tako će im Allah dati koliko vrijedi deset dunajluka."

Ovaj hadis bilježi i Muslim u svome *Sahihu*. Što se tiče njegovog početka, u kojem stoji: "*Mi muslimani ćemo na Sudnjem danu biti na takvom i takvom položaju, tj. na jednom posebnom mjestu*", riječ je o jednom uzvišenju sa kojeg će posmatrati druge narode, kako bilježi Abdulhakk, objedinjujući oba sahiha (Buharijin i Muslimov).

Abdurrezzak u *Musannefu* bilježi predaju Džabira b. Abdullaha, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Uzvišeni Allah će im se ukazati. Oni će gledati u Njegovo lice i pasti Mu ničice na sedždu, a On će im reći: 'Podignite lica svoja sa zemlje, ovo nije dan za ibadet.'*"

Ed-Darekutni od istog ashaba bilježi predaju u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Allah Uzvišeni će nam se na Sudnjem danu sa smiješkom na licu ukazati.*" Sličan hadis bilježi i Ebu Kurre, od Džabira, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*Kada bude Sudnji dan, svi narodi će biti sakupljeni. (...) Allah će im reći: 'Hoćete li poznati Allaha, Svemogućeg i Uzvišenog, ako Ga vidite?' Oni će reći: 'Da.' On će ih upitati: 'A, kako ćete Ga poznati kad Ga niste nikada vidjeli?' Oni će reći: 'Mi znamo da Njemu niko ravan nije.' Uzvišeni Allah će im se ukazati, a oni će gledati u Njegovo lice i pasti mu ničice na sedždu.*"

Ibn Madže u svom *Sunenu* bilježi, također, hadis od Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Dok dženetlije budu uživali u blagodatima Dženneta, odjednom će ih obasjati svjetlost. Kad podignu svoje glave, vidjet će Uzvišenog Gospodara iznad njih, Koji će ih pozdraviti riječima: 'Eselamu alejkum, stanovnici Dženneta.' To su, zapravo, riječi Uzvišenog u Kur'anu:* ***'Mir vama!' – bit će riječi Gospodara Milostivog'***.[369]

[369] Ja-sin, 43.

El-Bejheki bilježi sličnu verziju ovog hadisa od Džabira b. Abdullaha: *"Dok su dženetlije sjedile na njima poznatom mjestu, odjednom na dženetskoj kapiji zasja svjetlo, i oni ugledaše Gospodara njihova Koji im se ukazao. Uzvišeni reče: 'O stanovnici Dženneta, tražite šta želite.' Oni rekoše: 'Mi želimo da Ti budeš nama zadovoljan.' On reče: 'Moje zadovoljstvo vam je dopustilo da se nastanite u Mome prebivalištu, Džennetu, i uživate u počastima Mojim. Sad je vrijeme za to, pa tražite!' Oni rekoše: 'Mi želimo i više od toga.' Tada će im biti dovedeni konji plemenite rase, crvene boje, zauzdani uzdama od smaragda i crvenim uzdama od safira, pa će ih oni uzjahati. Allah će narediti da se dženetska miva sa plodovima prikuči tako da je mogu dohvaćati, a hurije krupnih očiju doći će i govoriti: 'Mi ćemo vječno živjeti, nećemo umirati. Uživamo u blagodatima, nikada više nećemo očajavati. Mi smo supruge časnih ljudi.' Tada će Allah narediti da puhne vjetar, koji će misk raznositi, i tako ih odnijeti u Edenski vrt, a to je glavni dio Dženneta. Melek će zavikati: 'Gospodaru, evo dođoše.' On će reći: 'Dobro došli, iskreni i pokorni robovi Moji!' Tada će im zastor biti uklonjen, i oni će gledati Uzvišenog Gospodara i uživati u svjetlu Milostivog, koje će biti toliko jako da oni jedni druge neće moći vidjeti. Kada Allah naredi da budu vraćeni u svoje dvorce, tek tada će ponovo jedni druge moći vidjeti. To je ono što u Kur'anu stoji:* ***'Bit ćete počašćeni od Onoga Koji prašta i Koji je milostiv'****."*[370]

[370] Fussilet, 32.

Ed-Darekutni bilježi hadis Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Uzvišeni Allah će se na Sudnjem danu ukazati svim ljudima, kad budu sakupljeni, a posebno će se ukazati Ebu Bekru."*[371]

Ibn Vehb bilježi hadis Ebu Umame, koji kaže: "Allahov Poslanik, a.s., jednog nam je dana govorio o Dedžalu, o iskušenjima i predznacima Sudnjeg dana, upozoravajući nas da ga se čuvamo. Između ostalog, kazao je da Uzvišeni Allah nije poslao nijednog vjerovjesnika a da ga njegov narod nije ruglu izvrgavao. *'Ja sam posljednji vjerovjesnik, a vi ste posljednji narod. Uzvišeni Allah na Sudnjem danu će se među vama pojaviti, u to nema sumnje. A, pošto ću ja tada biti među vama, ja ću biti branitelj svakom muslimanu. A ako se Uzvišeni pojavi među vama nakon što ja prođem, svaki će musliman biti sam svoj branitelj. Allah je moja garancija za svakog muslimana.*[372] *On će, iz Svoje milosti, Džehennema spasiti onoliko ljudi koliko, s desna i lijeva, može stati u prostor od Hule*

[371] Od onoga što su izmislile neznalice koje sebe svrstavaju u sljedbenike sunneta, a tiče se Ebu Bekra, r.a., jest sljedeće:
"Na Sudnjem danu će se Allah pokazati da Ga vide, a posebnu čast će imati Ebu Bekr, da Ga vidi sam."
I hadis: *"Kad god je Allah sasuo nešto u moje grudi, sasuo je i u grudi Ebu Bekra."*
I hadis: *"Kad god bi Poslanik poželio Džennet, poljubio bi bijelu bradu Ebu Bekra."*
I hadis: *"Ja i Ebu Bekr jedan smo drugome dorasli."*
I hadis: *"Kada je Allah birao duše, izabrao je dušu Ebu Bekra."*
I hadis Omera: *"Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., i Ebu Bekr razgovarali, ja sam bio kao crnac među njima."*
I hadis: *"Kad bih vam pričao o vrijednosti Omera onoliko koliko je živio Nuh u svome narodu, to ne bi bilo dovoljno, a vrijednost Omera je kao vrijednost jednog dijela od dobrih djela Ebu Bekra."*
I hadis: *"Ebu Bekr vas nije pretekao time što je puno postio ili puno klanjao, nego vas je pretekao staloženošću svoje duše."* Ovo su riječi Ebu Bekra b. Ajjaša. Vidi više o ovoj temi u djelu: *Fetava muasire*, od El-Kardavije. Po meni, hadis koji spominje autor nije sporan po svome sadržaju, ne ulazeći u njegov sened. Poznato je da je iman Ebu Bekra jači od imana cijelog ummeta, kako nam kazuju hadisi, pa, shodno tome, ne čudi ni počast koju će imati na Sudnjem danu. (Nap. prev.)

[372] Doslovan prijevod bi bio: Allah će biti moja zamjena – zastupat će svakog muslimana (*vallahu halifeti ala kulli muslim*). (Nap. prev.)

u Iraku do Šama u Siriji. O Allahovi robovi, budite čvrsti na Pravom putu. Ja sam vjerovjesnik, i poslije mene neće biti vjerovjesnika.' Potom *Ja sam vjerovjesnik, i poslije mene neće biti vjerovjesnika.'* Potom je zahvalio Allahu i rekao da će Dedžal govoriti: 'Ja sam vaš Gospodar!' *'Međutim'*, nastavi Poslanik, *'vi nećete vidjeti svoga Gospodara dok ne umrete. Na čelu, među Dedžalovim očima, bit će napisano* kafir – *nevjernik, i to će svaki vjernik moći pročitati. Ko ga od vas sretne, neka ga porekne, tj. neka mu u lice kaže da je laž, i neka uči početak sure El-Kehf. Neke će duše ljudske on izbezumiti, tako da će ih ubijati i oživljavati. On neće imati druge moći sem te, i neće moći upravljati osim spomenutim dušama. Jedna od njegovih smutnji bit će i to da će on imati džennet i džehennem sa sobom. Međutim, njegov džehennem je, zapravo, Džennet, a džennet je Džehennem. Ko bude iskušan njegovom vatrom, iz navodnog džehennema, neka zatvori oči i zatraži zaštitu od Allaha. Ta vatra će za njega biti hladna i spasonosna, kao što je, Allahovom voljom, bila spas za Ibrahima. U Dedžalovo vrijeme četrdeset dana će biti dugo kao godina. Neki će dani biti kao mjesec dana, neki kao sedmica, a neki kao obični dani. Na kraju će doći vrijeme kad će dan biti kao fatamorgana, toliko kratak da će neko osvanuti na kapiji grada Medine, i dok prođe kroz grad do izlazne kapije već će omrknuti.'* Ashabi upitaše: 'Kako ćemo tada klanjati, Allahov Poslaniče?' On reče: *'Vi ćete to riješiti kao što ste to riješili u dugim danima.'"* Ovaj hadis bilježi i Darekutni, sa drukčijim senedom.

Što se tiče hadisa Zejda b. Sabita, njega bilježi Ahmed u svome *Musnedu*. U hadisu stoji da ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naučio jednu dovu i naredio mu da tu dovu ustrajno preporuči svojim ukućanima, kako bi je svaki dan učili. Poslanik, a.s., kaže: *"Kad osvaneš, ti reci: 'Odazivam Ti se, moj Bože, odazivam. Odazivam Ti se, u Tebe je sva sreća i svako dobro. Moj Bože, kad god šta kažem, zavjetujem se, ili se zakunem, neka Tvoja volja bude ispred toga! Ono što Ti želiš, to i bude, a ono što ne želiš,*

to i ne bude. Nema snage niti moći osim kod Tebe, Ti si Svemoćan. Moj Bože, ako sam protiv bilo koga dovu učio, neka se meni desi to isto, a ako sam koga prokleo, neka mene stigne njegovo prokletstvo. Ti si moj zaštitnik na dunjaluku i ahiretu. Kad umrem, učini da umrem kao musliman, i učini da na ahiretu budem u društvu dobrih ljudi. Moj Bože, molim Te da mnome budeš zadovoljan nakon Sudnjeg dana, da mi podariš lagodan život, u kaburu i na budućem svijetu, poslije smrti, da uživam gledajući Tvoje lice i da gorim od želje za susretom s Tobom. Sačuvaj me svake nevolje koja samo nesreću donosi, i iskušenja koje može u zabludu odvesti. Utječem Ti se, moj Bože, da nekome nepravdu ne učinim, ili da neko meni zulum ne nanese, da se neprijateljski ne ponesem prema nekome, ili da se neko prema meni neprijateljski ne ophodi, te da ne počinim grijeh kojeg Ti nećeš oprostiti. Moj Bože, stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti Koji poznaješ znano i neznano, Koji si uzvišen i dostojan poštovanja - kuneme se na ovom svijetu, i Tebe prizivam za svjedoka - a Ti si dovoljan svjedok - da ja svjedočim kako nema drugog božanstva osim Tebe. Ti nemaš druga i niko Ti ravan nije. Tebi pripada vlast i zahvala, i Ti si svemoćan. Svjedočim i da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj poslanik. Svjedočim da je Tvoje obećanje istina, da je susret s Tobom istina, da je Džennet istina, da će se Sudnji dan, doista, zbiti, da ćeš Ti proživiti mrtve iz mezara. I svjedočim da, kada osjetim Tvoje obraćanje meni, moja savjest me podsjeti na slabosti, propuste, i grijehe, a ja se tada jedino u Tvoju milost pouzdavam. Oprosti mi grijehe moje, jer ko prašta grijehe osim Tebe! Primi moje pokajanje, Ti si Onaj Koji puno prašta i Koji je milostiv.'"

Hadis Ammara b. Jasira, također, bilježi Ahmed u svome *Musnedu*. U hadisu stoji da je Ammar klanjao neki namaz, kao imam, i bio neobično kratak. Kada su mu neki prigovorili, on je rekao da je čuo kako Allahov Poslanik, s.a.v.s., u namazu uči slijedeću dovu: *"Moj Allahu, tako Ti Tvoga znanja o onome što ne znamo, i tako Ti Tvoje moći koju imaš nad stvorenjima, ako je život na ovom svijetu za mene bolji, ostavi me u životu,*

a ako je smrt bolja za mene, neka tako bude. Učini da se Tebe bojim u mojim tajnim i javnim postupcima, da istinu govorim kad sam raspoložen i kad sam u srdžbi, da budem umjeren u siromaštvu i bogatstvu, da uživam gledajući Tvoje lice, da gorim od čežnje da se s Tobom susretnem, ali ne u stanju nevolje koja će zadesiti nesretnike, niti u stanju kušnje koja će izbezumiti kolebljivce. Moj Allahu, ukrasi nas ukrasom vjerovanja i učini da budemo upućivači na Pravi put, oni koji će i sami biti upućeni." Ovaj hadis bilježe i Ibn Hibban i Hakim u svojim sahihima.

Hakim u svome sahihu bilježi hadis Aiše, r.a., koja kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Džabiru: "*'Džabire, hoćeš li da te obradujem?'* On odgovori: 'Svakako, Allah te obradovao svakim dobrom.' Poslanik, a.s., reče: *'Osjetio sam kako je Allah proživio tvoga oca i posadio ga pred Sebe, rekavši mu: 'Poželi od Mene šta god hoćeš, Ja ću ti to dati.' Tvoj otac reče: 'Moj Gospodaru, nisam Ti na pravi način ibadet činio. Želim da me proživiš i vratiš na dunjaluk, da se zajedno sa Tvojim Vjerovjesnikom za islam borim, da poginem kao šehid po drugi put?' Gospodar mu reče: 'Već sam objavio da se na onaj svijet niko neće vratiti.'"*

Kod Tirmizije je nešto potpunija verzija ovog hadisa, od Džabira, koji kaže: "Kad je na Uhudu ubijen Abdullah b. Amr b. Hazzam, Allahov Poslanik reče Džabiru: *'Džabire, hoćeš li da ti kažem šta je Uzvišeni Allah rekao tvome ocu?'* 'Svakako', odgovori on. Poslanik, a.s., reče: *'Allah se nije nikom obratio bez zastora, a tvom se ocu obratio licem u lice. Rekao mu je: 'O robe moj, zaželi šta hoćeš, pa ću ti dati.' On reče: 'Povrati me u dunjalučki život, da još jednoim budem ubijen na Tvom putu.' Gospodar mu reče: 'Već sam objavio da se na zemlju niko od njih neće vratiti.' On reče: 'Gospodaru moj, obznani onima koji su ostali iza mene, da znaju.' Tada je Allah Uzvišeni objavio ajet:* ***'Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga'***." [373]

[373] Alu-Imran, 169

Tirmizija za ovaj hadis kaže da je hasen-garib. Ja mislim da je riječ o sahih-hadisu, a potvrda za to je i činjenica da ga prenosi Hakim u svome sahihu.

Tirmizija u svome *Sunenu* bilježi hadis Abdullaha b. Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Najniži stupanj u Džennetu imat će čovjek kome će biti potrebne dvije hiljade godina da pregleda svoje carstvo, svoje supruge, divane i poslugu, a najviši stupanj imat će onaj koji bude u mogućnosti da gleda u lice Allaha Uzvišenog dva puta dnevno."* Tirmizija kaže da ovaj hadis od Ibn Omera prenose Abdul-Melik b. Ebdžer, zatim, El-Ešdže'i, i El-Hasen b. 'Arefe, u čijoj verziji stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., još naveo i kur'anski ajet: ***"Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati."***[374]

Seid b. Hušejm b. Bešir prenosi od svoga oca, odnosno Kurejza b. Hakima, od Nafi'a, odnosno Ibn Omera, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prvo što će ljudsko oko vidjeti na Sudnjem da jeste lice Uzvišenog Allaha."*

Ed-Darekutni bilježi hadis Ibn Omera, koji kaže da je čuo kako Allahov Poslanik, s.a.v.s., govori: "*'Hoćete li da vam kažem kako će u Džennetu proći oni koji budu na najnižem stupnju?'* Oni odogovoriše: 'Svakako, Allahov Poslaniče.' Zatim spomenu hadis koji smo naveli, i dodade: *'I kad pomisle da nema većeg užitka osim onog u kojem su oni, Allah Uzvišeni će ih počastiti tako što će Ga moći gledati. Tada će im reći: 'O stanovnici Dženneta, veličajte Me i slavite kako ste to radili na dunjaluku', i oni će s radošću veličati i slaviti Milostivog. Tada će Uzvišeni Allah reći Davudu: 'Davude, ustani ti pa Me slavi', i Davud će ustati da slavi svoga Uzvišenog Gospodara.'*"

Osman b. Seid ed-Darimi bilježi, također merfu' predaju, od Ibn Omera, u kojoj stoji: *"Kad pomisle da nema većeg užitka osim onog u*

---

[374] El-Kijame, 22-23.

kojem su oni, Allah Uzvišeni će ih počastiti tako što će im se ukazati, i oni će, gledajući lice Milostivog, zaboraviti sve druge dženetske užitke."

Što se tiče hadisa Ammare b. Ruvejbe, bilježi ga Ibn Betta u djelu *El-Ibane*, a u hadisu stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., pogledao u Mjesec u uštapu i rekao: *"Vi ćete, zaista, vidjeti vašeg Gospodara kao što vidite ovaj Mjesec, a ne smeta vam gledanje u njega. Ako ikako možete da savladate san i da klanjate namaz prije izlaska sunca i prije njegovog zalaska, onda to učinite."*

Ibn Betta bilježi sličan hadis Ammare b. Ruvejbe, odnosno njegovog oca, sa nešto drugačijim senedom, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., pogledao u Mjesec u uštapu i rekao: *"Vi ćete, zaista, vidjeti vašeg Gospodara kao što vidite ovaj Mjesec, a ne smeta vam gledanje u njega. Ako ikako možete da savladate san i da klanjate dva rekata prije izlaska sunca i dva rekata poslije njegovog zalaska, onda to učinite."*[375]

Što se tiče hadisa Selmana Farisije, Ebu Muavija kaže kako mu je kazivao Asim el-Ahval, od Ebu Osmana, da je Selman el-Farisi rekao: "Ljudi će na Sudnjem danu dolaziti Vjerovjesniku, s.a.v.s., i govoriti mu: 'O Allahov Vjerovjesniče, Allah je tebe prvo stvorio, ti si pečat poslanstva, a i grijehe ti je oprostio. Ustani i zauzmi se za nas kod tvoga Gospodara.' On će reći: 'Tako je, ja sam vaš zagovornik, pa ću izaći i predvoditi ljude do dženetske kapije. Na nju će pokucati, a sa druge strane neko će doviknuti: 'Ko je to?' On će reći: 'Muhammed.' Zatim će mu se otvoriti vrata, pa će ući. Doći će pred Allaha, zatražiti dopuštenje da Mu učini sedždu, pa će mu biti udovoljeno."

[375] Iz ovog drugog hadisa jasno se da zaključiti kako je riječ o dobrovoljnom namazu, sunnetu, koji se klanja prije sabahskog farz-namaza (dva rekata), i poslije akšamskog farza, također dva rekata. Ove sunnete je Vjerovjesnik, s.a.v.s., redovno obavljao, što znači da je riječ o pritvrđenim sunnetima (sunneti-muekkede), jednoj vrsti obaveze za mukellefe (obveznike po islamskom pravu), koja se jedino s valjanim razlogom može izostaviti. (Nap. prev.)

Što se tiče hadisa Huzejfe b. el-Jemana, njega, također, bilježi Ibn Betta. Huzejfe kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Došao mi je Džibril, a u ruci mu ogledalo, najčistije i najljepše. Ali, nasred ogledala jedna crna tačka. Rekoh: 'Džibrile, šta je ovo?' On reče: 'To je dunjaluk u svojoj čistoti i ljepoti.' Upitah ga: 'A šta je ovo u sredini?' On odgovori: 'To je džuma.' Upitah ga: 'Šta je to džuma.' On odgovori: 'To je jedan od dana tvoga Gospodara, a ja ću te obavijestiti o tome kako je to na ahiretu veličanstven i vrijedan dan. Što se tiče njegove vrijednosti na dunjaluku, Uzvišeni Allah je na taj dan počeo stvaranje, a u njemu ima jedan trenutak u kojem rob musliman, ili robinja muslimanka, mogu zamoliti Uzvišenog Allaha nešto što je dobro i korisno, i On će im sigurno molbu uslišati. Što se tiče njegove vrijednosti i njegova značenja na ahiretu, ona je u slijedećem. Uzvišeni Allah će odrediti - nakon što stanovnici Dženneta uđu u njega, a stanovnici Vatre u Džehennem, i nakon što prođe dosta vremena u kojem neće biti sati, smjene dana i noći, što će biti poznato samo Allahu – da se stanovnici Dženneta na dan džume, petkom, okupljaju na jednom određenom mjestu. Glasnik će dozivati: 'O stanovnici Dženneta, iziđite u stanište posebne nagrade!' Njegovo prostranstvo, širinu i dužinu zna samo Allah Uzvišeni. Tada će se pojaviti mladi vjerovjesnici i sjedat će na mindere od svjetlosti, a zatim mladi vjernici, koji će posjedati na stolice od safira. Kada se udobno smjeste, Uzvišeni će na njih poslati povjetarac koji će raspiriti miris divnog miska, koji će zaći u njihovu odjeću, a izbijati na njihovim licima i njihovoj kosi. Taj povjetarac bit će bolje upućen u to kako će ih namirisati nego što je žena nekog od vas upućena da namiriše svog muža, a to će, naravno, biti tako sa Allahovim dopuštenjem. Zatim će Allah, slavljen neka je, naložiti melecima koji drže Arš, i on će biti postavljen u Džennetu, a između Njega i njih bit će zastori. I, prvo što će od Njega čuti bit će Njegove riječi: 'Gdje su robovi Moji koji su Mi bili pokorni a nisu Me vidjeli, koji su povjerovali Mojim poslanicima i slijedili Moju uputu? Tražite od Mene što želite, ovo je trenutak kada ćete dobiti*

i više od onoga što vam je obećano.' Oni će tada, svi kao jedan, kazati: 'Gospodaru naš, mi smo zadovoljni što si naš Gospodar, budi i Ti nama zadovoljan.' Uzvišeni Allah će reći: 'O stanovnici Dženneta, da nisam vama zadovoljan ne bih vas nastanio u Moj Džennet. Ovo je dan kada ćete dobiti i više od toga.' Oni će, ponovo kao jedan, kazati: 'Gospodaru naš, Tvoje lice, Tvoje lice, dopusti nam da u njega gledamo.' Tada će Uzvišeni Allah ukloniti pomenute zastore i ukazati im se. Njegov nur će ih obasjati i - samo zato što je Allah odredio da ih to svjetlo ne sprži – neće biti sprženi od Njegovog svjetla. Zatim će im biti kazano: 'Vratite se svojim kućama.' Oni će se vraćati svojim kućama, skrivajući od svojih žena, pa i one od njih, nur kojim su obasjani. Međutim, kada dođu kući, njihove žene će ih upitati: 'Kad ste izašli odavde izgledali ste drugačije nego što sad izgledate?' Oni će odgovoriti: 'To je zato što nam se Uzvišeni Allah ukazao i što smo u Njega gledali.' Svakih sedam dana imat će duplo više od onoga što su imali prošle sedmice. O tome govore riječi uzvišenog: ***'I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju'****."*[376]

Abdurahman b. Mehdi veli: "Kazivao nam je Israil, od Ebu Ishaka, i od Muslima b. Jezida es-Sa'dija, da je Huzejfe, tumačeći ajet: ***'One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga!'***,[377] rekao: ' To je gledanje u lice Allaha Uzvišenog.'" Hakim kaže da je ovakva vrsta tumačenja od strane ashaba *merfu'*-predaja.[378]

Što se tiče hadis Ibn Abbasa, Ibn Huzejme bilježi predaju Ebu Nadre, koji kaže da je Ibn Abbas na jednoj hutbi rekao kako je Allahov Poslanik,

---

[376] Es-Sedžda, 17.

[377] Junus, 26.

[378] *Merfu'* hadis je takav hadis čiji je sened potpuno spojen i seže do Vjerovjesnika. To je tzv. stvarni merfu', a kada neko od ashaba govori nešto o Džennetu, odnosno kazuje nam o znanju koje je mogao saznati jedino od Vjerovjesnika, onda se takav hadis ili predaja naziva *merfu'* hadis po smislu. (Nap. prev.)

s.a.v.s., rekao: *"Svaki vjerovjesnik je imao pravo na dovu koju je iskoristio na dunjaluku. Ja sam svoju odložio kao šefa'at za moj umet na Sudnjem danu, kad budem došao na dženetsku kapiju, uzeo halku na vratima i pokucao. Neko će reći: 'Ko si ti?' Ja ću odgovoriti: 'Muhammed.' Doći ću svome Gospodaru, Koji će biti na Svome prijestolju, ili na Svome divanu, i On će mi se ukazati, a ja ću Mu pasti na sedždu."* Ovu predaju bilježi Ibn Ujejne od Ebu Seida, umjesto Ibn Abbasa.

Ebu Bekr ibn ebi Davud bilježi od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta viđat će Uzvišenog Gospodara svakog petka, na mjestu punom pijeska od kamfora. Najbliže Njemu sjedit će oni koji petkom budu najbrže hitali na džumu, i koji budu najbolje poranili."*

Hadis Abdullaha b. Amra b. el-Asa bilježi Es-San'ani. U predaji stoji da je Amr b. el-As, obraćajući se namjesniku Medine, Mervanu b. el-Hakemu, rekao: "Allah je stvorio različite vrste meleka, da bi Mu se pokoravali i poslušni bili. Neki od njih stoje u safovima poredani, od dana kad su stvoreni do Sudnjeg dana. Drugi su zaduženi da Mu ruku' čine i skrušenost iskazuju, od dana kad su stvoreni do Sudnjeg dana. A, neki od njih stalno su na sedždi, od dana kad su stvoreni do Sudnjeg dana. Kad nastupi Sudnji dan, i kada im se Uzvišeni pokaže da mogu vidjeti Njegovo plemenito lice, oni će reći: '*Subhaneke,* slavljen neka si, nismo Ti na pravi način ibadet činili, nismo Te obožavali kako dolikuje.'"

Hadis Ibn Ka'ba bilježi ed-Darekutni. U hadisu stoji da je Vjerovjesnik, s.av.s., tumačeći ajet: ***"One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga!"***,[379] rekao: *"To je gledanje u lice Uzvišenog Allaha."*

Što se tiče hadisa Ka'ba b. 'Udžre, njega bilježi Muhamed b. Humejd, od Ibrahima el-Muhtara, Ibn Džurejdža, Ata'a el-Horosanije, i od Ka'ba b. Udžre, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tumačeći ajet: ***"One koji čine***

[379] Junus, 26.

dobra djela čeka nagrada, i više od toga!",[380] rekao: *"To je gledanje u lice Uzvišenog Allaha."*

Hadis Fedale b. Ubejda bilježi ed-Darimi, koji navodi, sa senedom, da je Ibn Ubejd govorio: "Moj Bože, molim Te da mnome budeš zadovoljan nakon Sudnjeg dana, da mi podariš lagodan život u kaburu i na budućem svijetu, poslije smrti, da uživam gledajući Tvoje lice i da gorim od želje za susretom s Tobom. Sačuvaj me svake nevolje koja samo nesreću donosi, i iskušenja koje može u zabludu odvesti."

Hadis Ubade b. es-Samita bilježi Ahmed u svome *Musnedu*. U hadisu stoji da je vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Pričao sam vam o Dedžalu, pa se bojim da nećete zapamtiti kako je Dedžal niskog rasta, širokih ramena, ćorav u jedno oko. Ako vam to ne bude jasno, znajte da vaš Gospodar nije ćorav u jedno oko, i da nećete vidjeti vašeg Gospodara dok ne umrete."*

Es-San'ani bilježi predaju od Ibn Ubade, odnosno Abada b. Mensura, koji kaže: "Čuo sam Adijja b. Erta kako drži govor na minberu u Medainu. Tako je vazio da je sām zaplakao, pa je sve nas rasplakao. Rekao je: 'Budite kao čovjek koji je, savjetujući svoga sina, rekao: 'Sinko moj, savjetujem ti da, kad klanjaš namaz, uvijek imaš na umu kako poslije tog namaza nećeš kalanjati drugi, odnosno da ćeš odmah poslije njega umrijeti. Dođi, sinko moj, da radimo kao dva čovjeka koji su došli pred Džehennem i zatražili da im se dā prilika da se vrate na ovaj svijet, pa da budu bolji nego što su bili.' Čuo sam jednog čovjeka, kojem je Abad zaboravio ime - a između njega i Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nema niko drugi u lancu prenosilaca - kada kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: *'Allah je stvorio meleke koji od straha düšću pred Njim kad neki od meleka pusti suzu iz oka, pa ona padne na drugog meleka koji slavi Uzvišenog Allaha. Neki meleci stalno su na sedždi, od dana kad je Allah stvorio nebesa i Zemlju. Oni nikada glavu ne dižu, do Sudnjeg dana. Neki su u safovima poredani,*

[380] Junus, 26.

i tako će ostati do Sudnjega dana. Pa ipak, kada im se njihov Gospodar ukaže i kada Ga vide, oni će reći: 'Subhaneke, nismo Ti ibadet činili onako kako Tebi dolikuje'.'"

Ovdje ćemo navesti još neke izreke ashaba, tabi'ina i imama iz kasnijih generacija.

Ebu Ishak bilježi predaju od Amira b. Sa'da, koji kaže da je Ebu Bekr es-Siddik, r.a., citirao ajet: ***"One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga!"*** Kada su ga prisutni pitali: "Šta znači *i više od toga*, halifo Allahovog Poslanika", on je rekao: "Gledanje u lice Uzvišenog Allaha."

Abdurrahman b. ebi Hatim bilježi predaju u kojoj stoji da je Alija, r.a., rekao: "Najveća je blagodat ući u Džennet i gledati lice Allaha Uzvišenog u Njegovom Džennetu."

Isto se bilježi od Huzejfe b. el-Jemana. Ebu 'Avane bilježi predaju prema kojoj je Ibn Mesud rekao: "Tako mi Allaha, svako od vas će se sresti sa svojim Gospodarom na Sudnjem danu, i vidjeti Ga kao što vidite puni Mjesec u uštapu. Tri puta će Gospodar pitati: 'Šta te je zavelo, o sine Ademov, pa si Me zaboravio?' I tri puta će ga pitati: 'Šta si odgovorio poslanicima i kako si se prema njihovoj uputi odnosio? Kako si radio i šta si radio u svom životu?'"

Ebu Davud bilježi predaju Ikrime, koji kaže da je neko upitao Ibn Abbasa: "'Hoće li svako ko uđe u Džennet vidjeti Allaha?' On odgovori: 'Da.'"

Ibn ebi Hatim bilježi predaju Mejmuna b. ebi Hamze, koji kaže: "Sjedio sam kod Ebu Vaila, kad uđe neki čovjek koga su zvali Ebu Afif. Šekik b. Seleme ga upita: 'Ebu Afife, pričaj nam o Muazu b. Džebelu.' On reče: 'Svakako. Čuo sam ga kako govori da će ljudi na Susnjem danu biti sakupljeni na jednom mjestu, a onda će glasnik dozivati: 'Gdje su bogobojazni?' Tada će oni biti sa Milostivim i neće se od Njega odvajati.' Upitah ga: 'Ko su bogobojazni?' On odgovori: 'Oni koji se budu čuvali širka i ne budu robovali likovima, oni koji budu iskreno Allahu robovali.

Oni će jednostavno proći do Dženneta.'"

Ibn Vehb bilježi da je Ebu Hurejre govorio: "Nećete vidjeti vašeg Gospodara dok ne okusite smrt."

Husejn el-Dža'fi bilježi da je Abdullah b. Omer rekao: "Najniži stupanj u Džennetu imat će čovjek kome će biti potrebne dvije hiljade godina da pregleda svoje carstvo, a najviši stupanj će imati onaj koji bude u mogućnosti da gleda u lice Allaha Uzvišenog dva puta dnevno."

Ed-Darimi bilježi da je Fedale b. Ubejd rekao: "Moj Bože, molim Te da mnome budeš zadovoljan nakon Sudnjeg dana, da mi podariš lagodan život u kaburu i na budućem svijetu, poslije smrti, da uživam gledajući Tvoje lice."

Bejhekija bilježi da je Ebu Musa el-Eš'ari rekao: "*I više od toga* je gledanje u lice Uzvišenog Allaha." Prema jednoj drugoj predaji, koju bilježe Jezid b. Harun i Ibn ebi Adijj, Ebu Musa je govorio ljudima, pa su oni počeli zakretati svoje poglede, od stida. On ih je upitao: "'Zašto sklanjate pogled od mene?' Oni rekoše: 'Zbog punog Mjeseca.' On reče: 'Kako će tek biti kad budete vidjeli Allahovo lice?!'"

Ibn ebi Šejbe bilježi predaju prema kojoj je Enes b. Malik, tumačeći ajet, rekao: "Gospodar Uzvišeni će im se ukazati na Sudnjem danu."

Mervan b. Muavija bilježi da je Džabir b. Abdullah rekao: "Kada dženetlije uđu u Džennet i kad budu počašćeni, doći će im konji od crvenog safira, koji neće imati fiziološke potrebe. Spustit će se na njihova krila i doći do Silnog. Kada im se On ukaže, past će Mu na sedždu, a On će reći: 'O stanovnici Dženneta, podignite glave svoje. Ja sam vama zadovoljan i na vas se neću srditi.'"

Et-Taberi kaže: "Od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dvadeset tri ashaba prenose hadis o viđenju Allaha, dž. š., na budućem svijetu." Ed-Darekutni kaže da je Jahja b. Me'in rekao: "Zabilježio sam sedamnaest vjerodostojnih hadisa o viđenju Allaha na Sudnjem danu." El Bejheki navodi: "O potvrdi viđenja Allaha na budućem svijetu potoje predaje Ebu Bekra, Huzejfe,

Abdullaha b. Mesuda, Abdullaha b. Abbasa, Ebu Musaa i drugih." Nije zabilježeno da je neki od njih to negirao. Da je među njima bilo onih koji to negiraju, to bi bilo preneseno, kao što su se, npr., razišli o pitanju mogućnosti viđenja Allaha ljudskim okom na dunjaluku. S obzirom da je o viđenju Allaha na ahiretu među njima postignuta saglasnost, može se zaključiti da je o tom pitanju postignut njihov konsezus.

Što se tiče tabi'ina, učenjaka hadisa, fikha, tefsira i tesavvufa, njihove stavove je gotovo teško izbrojati. Seid b. el-Musejjeb, kako bilježi Malik, kaže da riječi *i više od toga* iz spomenutog ajeta znače viđenje Uzvišenog Allaha. Isto se prenosi od El-Hasena, Abdurrahmana b. Lejla, Amira b. Sa'da el Bedžlija, Ikrime, Mudžahida, Es-Seddija, Ed-Dahaka i drugih.

Omer b. Abdul-Aziz pisao je nekim svojim namjesnicima: "Savjetujem ti da se Allaha bojiš, da budeš ustrajan pokoravajući Mu se, da se pridržavaš Njegovih naredbi, da budeš odgovoran za svoju vjeru i da čuvaš Njegovu Knjigu. Bogobojaznost je ta zbog koje je Allah sačuvao Svoje štićenike od Svoje mržnje. Ona je ta koja im je omogućila da budu u društvu vjerovjesnika blještavih lica, i da gledaju svoga Stvoritelja. Ona je na dunjaluku zaštita od smutnje, a na Sudnjem danu spas od strahota."

El-Hasen kaže: "Kada bi pobožni ljudi na dunjaluku znali da na ahiretu neće vidjeti svoga Gospodara, oni bi se na ovom svijetu istopili od tuge."

El-E'ameš i Seid b. Džubejd kažu: "Najveću počast u Džennetu imat će oni koji budu gledali Allaha Uzvišenog ujutro i naveče."

Ka'b kaže: "Kad god Allah pogleda u Džennet, kaže mu: 'Budi ugodan svojim stanovnicima.' Tako Džennet postane duplo ljepši, i sve tako, dok se u njega ne nastane dženetlije. Kad god su imali kakav blagdan na dunjaluku, oni u Džennetu izađu, i Allah im se ukaže da Ga mogu vidjeti. Kad ih tada zapahne miris miska, šta god od Uzvišenog Gospodara zatraže, oni i dobiju. Kad se vrate, budu ljepši sedamdeset puta, a kad se njihove supruge vrate, i one se proljepšaju isto toliko."

Hišam b. Hasan kaže: "Uzvišeni Allah će se ukazati stanovnicima

Dženneta, a kada Ga vide, zaboravit će sve druge dženetske užitke."

Tavus veli: "Oni koji vode besplodne rasprave, oni to nastavljaju činiti sve dok ne dođu do toga da počnu negirati viđenje Allaha na Sudnjem danu, i time prestanu biti sljedbenici ehli-sunneta."

Šerik prenosi da je Ebu Ishak es-Sebi'i rekao: "Riječi *i više od toga* znače gledanje u lice Milostivog."

Hamad b. Zejd prenosi od Sabita da je Abdurrahman b. ebi Lejla citirao ajet: ***"One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga!"***, i rekao: "Kada stanovnici Dženneta uđu u njega, i kad im bude dato ono što su željeli i tražili, Uzvišeni Allah će reći da je ostalo još nešto što nisu dobili. A kad im se ukaže, ono što su do tada dobili neće im ništa vrijediti. Nagrada o kojoj je riječ jest Džennet, a *više od toga* je gledanje u lice njihovog Uzvišenog Gospodara. Lica njihova tama i sjeta neće prekrivati nakon gledanja u Uzvišenog Gospodara."

Ali el-Medini kaže da je pitao Abdullaha b. el-Mubareka o riječima Uzvišenog: ***"Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra djela"***,[381] pa mu je ovaj odgovorio: "Ko bude želio vidjeti lice Allaha, svoga Stvoritelja, neka radi dobro djelo i neka o tome nikog ne obavještava."

Ne'im b. Hamad kaže da je čuo Ibn el-Mubareka kada kaže: "Nikom Allah Uzvišeni neće zabraniti da Ga vidi a da ga neće kazniti", a zatim je citirao ajet: ***"Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti, zatim će, sigurno, u Oganj ući, pa će im se reći: 'Eto, to je ono što ste poricali'."***[382]

Abbad b. el-'Avvam kaže da je Šerik b. Abdullah prije pedeset godina došao kod njih i tada ga je on upitao: "'O Abdullah, neke mu'tezile negiraju hadise kojima se kazuje da se Allah spušta na nama najbliže nebo i da će

[381] El-Kehf, 110.
[382] El-Mutaffifun, 15-17.

stanovnici Dženneta vidjeti svoga Gospodara?' Tada mi je naveo deset hadisa, i rekao: 'Mi smo našu vjeru preuzeli od tabi'ina, a oni od ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s.'"

Ukbe b. Kubejsa pripovijeda: "Došli smo kod Ebu Ne'ima jednog dana, i on siđe među nas. Sjedio je u sredini i ljutito izgledao. Tada reče: 'Kazivali su nam Sufjan b. Seid, Munzir es-Sevri, Zuhejr b. Muavija, Hasen b. Salih b. Hajj, Šerik b. Abdullah en-Neha'i, zatim svi sinovi muhadžira kazivali su nam i prenosili od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da će se Uzvišeni Allah vidjeti na ahiretu, sve dok nije došao sin jednog Jevreja, bojadžije tkanina, koji smatra da se Uzvišeni Allah neće moći vidjeti." Misli se na Bišra el-Murisija.

Što se tiče mišljenja četverice imama, njihovih učitelja i sljedbenika, učenika koji su slijedili njihovu naučnu metodu, prvo ćemo navesti mišljenje Imamul-hidžre, Malika b. Enesa. Ahmed b. Salih el-Misri kazuje da mu je kazivao Abdullah b.Vehb kako je Imami-Malik rekao: "Ljudi će na Sudnjem danu svojim očima gledati Uzvišenog Allaha." El-Haris b. Miskin kaže da mu je Ešheb kazivao kako je Malik, o riječima Uzvišenog: ***"Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati"***,[383] upitan: "'Hoće li gledati u Allaha Uzvišenog?' On je odgovorio: 'Da.' Upitah ga: 'Neki ljudi govore da će gledati nešto kod Njega?' On reče: 'Ne, nego će gledati u Njega, svojim očima. I Musa je pitao Gospodara svoga: 'Gospodaru, dozvoli mi da Te gledam', pa mu je odgovorio: 'Nećeš Me vidjeti.' I još je rekao: ***'Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti'***.'"[384] Et-Taberi i drugi bilježe da je Malik upitan o onima koji drže kako se Allah neće moći vidjeti na ahiretu, a on je odgovorio: "Sablja, sablja."[385]

---

[383] El-Kijame, 22-23.
[384] El-Mutaffifun, 15.
[385] Tj. takvi su otpadnici od vjere (heretici koje treba smaknuti). (Nap. prev.)

Ebu Hatim er-Razi kaže da je Ebu Salih, pisar El-Lejsa, rekao: "Abdul-Aziz b. ebi Seleme el-Madžišun mi je diktirao, a ja sam ga upitao za džehmije i njihovo negiranje viđenja Allaha na ahiretu. On je rekao: 'Šejtan ih neprestano zavodi i oni negiraju riječi Uzvišenog: ***'Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati'***. Oni tvrde da Ga niko na Sudnjem danu neće moći vidjeti. Međutim, On će toga dana Svoje štićenike počastiti gledanjem u Njegovo lice, na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga. Tako mi Gospodara neba i Zemlje, onima koji Mu budu iskreno robovali On će, kao nagradu, dati da gledaju Njegovo lice, kako bi lica njihova u odnosu na grješnike blistava bila. Njihov dokaz će se tu obistiniti, za razliku od neposlušnika koji su to negirali i koji će, zbog toga, od milosti svoga Gospodara biti zaklonjeni. Zbog toga Ga ovi posljednji neće vidjeti, jer nisu u to vjerovali. On im se neće obraćati, niti će ih gledati. Njih čeka bolna patnja.'"

Ibn Ebu Hatim bilježi mišljenje El-Evza'ije, koji kaže: "Iskreno se nadam da će Allah Uzvišeni zakloniti džehmije od milosti Svoje, odnosno od najvrednije nagrade, koju je obećao Svojim štićenicima kada je kazao: ***'Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati'***."

Ibn Ebu Hatim bilježi, također, predaju El-Velida b. Muslima u kojoj stoji da je on upitao El-Evza'iju, Sufjana es-Sevrija, Malika b. Enesa i El-Lejsa b. Sa'da o hadisima koji govore o viđenju Allaha na ahiretu, i svi su oni odgovorili: "Svi hadisi prolaze bez mogućnosti da neko upita kako."[386]

Et-Taberi i neki drugi bilježe predaju prema kojoj je Sufjan b. Ujejne rekao: "Onaj koji ne potvrdi da je Kur'an Božiji govor, i da će se Allah vidjeti u Džennetu, taj je džehmija." Ibn ebi Hatim bilježi da je Sufjan

[386] *Bila kejfe* – Doslovno znači: bez (prava) da pitaš kako. Hadisi koji govore o viđenju Allaha na ahiretu vjerodostojni su i toliko brojni da dostižu stupanj mutevatir predaja. S druge strane, oni samo potvrđuju ono što je jasno kazano u spomenutom ajetu: ***"Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati"***. (Nap. prev.)

još rekao: "Za džehmijom se može klanjati, čak i za džehmijom koji kaže da Allaha niko neće vidjeti na Sudnjem danu." Isti autor bilježi da je Abdullaha b. el-Mubareka jedan džehmija upitao da li će se Allah moći vidjeti na Sudnjem danu, a on je odgovorio: "Vlastitim očima!"

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju prema kojoj je Ibn el-Mubarek rekao: "Svako koga je Allah od Sebe zaklonio kažnjen je!", a zatim je citirao ajete: ***"Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti, zatim će, sigurno, u oganj ući, pa će im se reći: 'Eto, to je ono što ste poricali'."***[387]

Ibn ebi Hatim bilježi da je Veki' b. el-Džerrah rekao: "Uzvišenog Allaha će u Džennetu vidjeti samo vjernici, a nevjernici Ga neće moći vidjeti." Isti autor prenosi mišljenje Kutejbe b. Seida, koji kaže: "Stavovi imama u vezi s pitanjem viđenja Allaha islamski su stavovi, odnosno vjerovanje u ono što nam kazuju hadisi koji o ovoj temi dolaze od Vjerovjesnika, s.a.v.s."

Ibn Betta i drugi bilježe stav Ebu Ubejda el-Kasima b. Selama o pitanju ovih hadisa. On kaže: "Mi smatramo da su ovi hadisi istina, jer prenose ih pouzdani prenosioci od pouzdanih prenosilaca. Kada neko od nas zatraži da ih na poseban način protumačimo, mi jednostavno kažemo da nema potrebe za tim i da ih prihvatamo takve kakvi jesu."

Ranije smo spomenuli mišljenje Imami-Šafije o ovom pitanju. El-Hakim kaže: "Obavijestio nas je Er-Rebi' b. Sulejman da je bio prisutan kod Muhameda b. Idrisa eš-Šafije kada mu je stigla neka poruka na kojoj je pisalo: 'Šta kažeš na riječi Uzvišenog: ***'Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti'***?' Šafija je rekao: 'To što su ovi zaklonjeni zbog Njegove srdžbe dokaz je da će Ga Njegovi štićenici vidjeti, sa Njegovim zadovoljstvom.' Er-Rebi' tada upita: 'Ebu Abdullah, je li to tvoj stav?' On reče: 'Da, i u to čvrsto vjerujem. Da Muhamed b. Idris[388]

[387] El-Mutaffifun, 15-17.
[388] Tj. Muhamed b. Idris eš-Šafija. (Nap. prev.)

nije potpuno uvjeren da će Allaha vidjeti, on Ga ne bi ni obožavao.'" Ishak b. Mensur prenosi da je upitao Ahmeda b. Hanbela: "'Je li tačno da će stanovnici Dženneta vidjeti našeg Gospodara? Jesu li, prema tebi, vjerodostojni hadisi koji o tome govore?' Ahmed odgovori: 'Da, vjerodostojni su.'" Ibn Mensur kaže da je Ishak b. Rahevejh rekao: "Riječ je o vjerodostojnim hadisima, koje može odbaciti samo onaj ko je sklon novotarijama i čije se mišljenje ne uvažava."

El-Fadl b. Zijad kaže da je čuo kad su Ebu Abdullaha[389] upitali o viđenju Allaha na ahiretu, a on je odgovorio: "Ko ne bude tako govorio i vjerovao, on je džehmija." Kad je čuo da neki čovjek negira viđenje, žestoko se naljutio, a zatim rekao: "Ko kaže da se Allah neće moći vidjeti na ahiretu, on je nevjernik. Na njemu je Allahovo prokletstvo i Njegova srdžba. Zar Allah nije rekao: ***'Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati'***?! I još je rekao: ***'Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti'***.'" On dalje kaže: "Mi vjerujemo u ove hadise, odnosno u njihov sadržaj. Što se tiče onih koji su govorili o njihovom sadržaju, to se ticalo samo nemogućnosti viđenja Allaha na dunjaluku." Ibrahim b. Zijad es-Saig kaže da je čuo kada Ahmed b. Hanbel kaže: "Ko ne bude vjerovao u viđenje Allaha na ahiretu, on je *zindik* (otpadnik, heretik, nap. prev.)."

El-Hakim i Šejhul-islam (Ibn Tejmije) bilježe da je Abdullah b. Tahir, namjesnik Horosana, upitao Ebu Jakuba Ishaka b. Rahevejha[390] o vjerodostojnosti hadisa koji govore o tome da Allah silazi na nama najbliže nebo, i o tome da ćemo Ga vidjeti na Sudnjem danu. On mu je odgovorio:

---

[389] Tj. Ahmed b. Hanbel.

[390] Ishak b. Ibrahim b. Muhalled el-Hanzali, et-Temimi el-Mirvezi, Ebu Jakub, Ibn Rahevejh, učenjak iz Horosana. Jedan od poznatih hafiza u hadisu. Putovao je po svijetu sakupljajući hadise, učio od Ahmeda b. Hanbela, Buharije, Muslima, Nesaije, Tirmizije, i drugih. Od hadiskih djela sastavio je Musned koji je još u rukopisu, izuzev četvrtog toma, koji je štampala izdavačka kuća Darul-kutub. Nastanio se u Nejsaburu, gdje je i umro, 283. h. g.

"Te hadise prenose oni koji prenose hadise o taharetu, gusulu, namazu, kao i ostalim vjerskim propisima. Ako oni nisu pošteni prenosioci, onda nema ništa od tih propisa, i nema ništa od šerijata." Namjesnik na to dodade: "Allah te nagradio za ovakav odgovor!"

Muhamed b. Ishak b. Huzejme u jednoj svojoj knjizi kaže: "Vjernici nemaju dileme o tome da će vjernici vidjeti svoga Stvoritelja na Obećanom danu. Onaj koji to negira, za te iste vjernike, nije vjernik!"

Et-Taberi u svome djelu *Es-Sunne* bilježi, od Ebu Davuda el-Misrija, da je Ne'im b. Hamad upitao El-Muznija o Kur'anu, pa je on rekao: "'To je Allahov govor.' On ga upita: 'Kur'an nije stvoren?' On odgovori: 'Nije stvoren.' Upitah ga: 'Ti tvrdiš da će se Allah moći vidjeti na Sudnjem danu?' On odgovori: 'Da.' Kada su se ljudi razišli, El-Muzni reče: 'O Ebu Abdullah, htio si da pred ljudima ovo kažem?' 'Da. Ljudi o tebi pričaju svašta, pa sam želio da to demantiraš', reče Ne'im."

Ebu Abdullah b. Betta bilježi mišljenje poznavalaca arapskog jezika o ovoj temi. On kaže: "Čuo sam Muhammeda b. Abdul-Vahida koji kaže da je čuo Ebul-Abbasa Ahmeda b. Jahjaa Sa'leba kako, tumačeći kur'anski ajet: ***'On je prema vjernicima samilostan, a na Dan kad oni pred Njega stanu, On će ih pozdravljati sa: 'Mir vama'***,[391] kaže: 'Svi poznavaoci arapskog jezika saglasni su oko toga da susret ovdje znači gledanje očima.'"

Susret sa Allahom je istina potvrđena kur'anskim tekstom, kako u prethodnom ajetu stoji, pa zatim i u mutevatir-hadisima, a svi hadisi koji o tome govore su vjerodostojni. Takvi su hadisi Enesa, Ubade, Aiše, Ebu Hurejre i Ibn Mesuda.

U hadisu Ibn Mesuda stoji: *"Ko bude želio susret sa Allahom, i Allah će željeti da se s njim sretne."* U jednom hadisu koji prenosi Enes stoji:

[391] El-Ahzab, 43, 44.

"Vi ćete se uskoro susresti sa Mnom, samo se strpite do susreta s Allahom i Njegovim Poslanikom." U drugom hadisu, koji prenosi Ebu Musa, stoji: *"Ko bude iskreno vjerovao u Allaha, ne pripisujući Mu druga, kada Ga sretne ući će u Džennet."* Postoji još mnogo hadisa koji govore o ovoj temi.

Već smo ranije spomenuli riječi Uzvišenog: ***"Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti."***[392] Isto je i sa riječima Abdullaha el-Mubareka: "Svakoga koga je Allah od Sebe zaklonio, kaznio ga je!", a zatim je citirao ajete: ***"Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti, zatim će, sigurno, u Oganj ući, pa će im se reći: 'Eto, to je ono što ste poricali'."***[393]

Muslim u svome *Sahihu* bilježi hadis Ebu Hurejre, u kojem stoji da je neko upitao: "'Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara na Sudnjem danu?' On odgovori: *'Da li vam smeta kad gledate Sunce u podne kad je vedro, ili da gledate Mjesec kad je vedra noć?'* Oni odgovoriše: 'Ne.' Poslanik reče: *'Tako mi Onoga u Čijoj je moći Muhammedov život, tako isto neće vam smetati da gledate vašeg Gospodara. Čovjek će na budućem svijetu sresti Gospodara, a On će reći: 'Zar ti nisam čast ukazao, uputu ti dao, drúgu ti stvorio, stoku ti potčinio i ostavio te da u tome uživaš?' Čovjek će odgovoriti: 'Jesi, Gospodaru.' On će ga upitati: 'Jesi li imao na umu da ćeš se sa Mnom sresti?' Čovjek će odgovoriti: 'Nisam.' Uzvišeni Allah će mu reći: 'Ja ću tebe zaboraviti, kao što si ti Mene zaboravio.' Zatim će doći drugi čovjek, pa će i njega Uzvišeni upitati: 'Zar ti nisam čast ukazao, uputu ti dao, drúgu ti stvorio, stoku ti potčinio i ostavio te da u tome uživaš?' Čovjek će odgovoriti: 'Jesi, Gospodaru.' On će ga upitati: 'Jesi li imao na umu da ćeš se sa Mnom sresti?' Čovjek će odgovoriti: 'Nisam.' Uzvišeni Allah će mu reći: 'Ja ću tebe zaboraviti, kao što si ti*

[392] El-Mutaffifun, 15.
[393] El-Mutaffifun, 15-17.

Mene zaboravio.' Zatim će doći treći, koji će na ista pitanja odgovoriti: 'Moj Gospodaru, u Tebe sam vjerovao, u Tvoje kitabe i poslanike, klanjao sam, postio, i sadaku dijelio', i navodit će svako dobro koje je uradio. Zatim će biti rečeno da se pozove svjedok i da se njegova usta zapečate, a Allah će dati da o njegovim djelima progovore njegove noge, ruke i kosti. Tako će među njima biti onih na koje se Allah rasrdio, licemjera i drugih.'"

Kur'ani-kerim, mutevatir-hadisi te konsenzus ashaba, imama i učenjaka hadisa, sve to nedvojbeno ukazuje da će se Uzvišeni Allah na Sudnjem danu moći vidjeti vlastitim očima, jasno, kao što se vide Mjesec i Sunce.

POGLAVLJE LXVI

Obraćanje Uzvišenog Allaha stanovnicima Dženneta

Uzvišeni kaže: ***"Oni koji obavezu svoju prema Allahu, i zakletve svoje, zamjenjuju nečim što malo vrijedi - na onom svijetu nikakva dobra neće imati, Allah ih neće ni osloviti, niti će na njih, na Sudnjem danu, pažnju obratiti, niti će ih očistiti - njih bolna patnja čeka."***[394] O onima koji skrivaju ono što je Allah od dokaza i upute objavio, Uzvišeni kaže: ***"Allah im se na Sudnjem danu neće obraćati."***

Ako se Uzvišeni ne bi obraćao Svojim vjernicima, onda bi oni bili u istom položaju kao i ovi drugi, a onda ne bi bilo svrhe spominjati prethodno navedeno - da se neće obraćati Svojim neprijateljima. Uzvišeni Allah obavijestio je da je On spas i mir za stanovnike Dženneta, a Njegove riječi su riječi Gospodara Miliostivog.

Prethodno smo naveli Vjerovjesnikovo tumačenje ovog ajeta, u hadisu koji prenosi Džabir, u kojem stoji da će im se Allah ukazati i reći im: *"Mir vama, o stanovnici Dženneta"*, što znači da će Ga vlastitim očima vidjeti. U ovome je jasna potvrda viđenja Allaha, i Njegovog obraćanja stanovnicima Dženneta. Oni koji ovo negiraju svrstavaju sebe u red nevjernika. Čak smo ranije naveli kako će u tim obraćanjima Uzvišeni Allah nekom pojedincu govoriti: *"Sjećaš li se kad si toga dana radio to i to?"*

U hadisu koji prenosi Burejde stoji: *"Svako će se od vas osamiti sa*

[394] Alu-Imran, 77

svojim Gospodarom, i između vas neće biti prevodioca niti zastora."

Buharija je jedno svoje poglavlje naslovio sa: *Govor Uzvišenog Gospodara sa stanovnicima Dženneta*, a zatim je naveo nekoliko hadisa. Najveći užitak za stanovnike Dženneta bit će gledanje Njegovog uzvišenog lica i Njegovo obraćanje njima. Negirati to znači negirati najveće blagodati i užitke stanovnicima Dženneta.

POGLAVLJE LXVII

O vječnosti, tj. neprolaznosti Dženneta

Posigurno se zna da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio o ovome. A Uzvišeni veli: ***"A sretni će u Džennet; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će boraviti, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; bit će to dar koji će neprekidno trajati."***[395]

Učenjaci selefa razilaze se o pitanju ovog izuzimanja, o riječima: ***"osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi"***. Muammer prenosi da je Dahhak rekao: "To se odnosi na one koji će izaći iz Džehennema i ući u Džennet. Uzvišeni kaže da će vječno boraviti u Džennetu, izuzimajući period proveden u Džehennemu."

Drugi smatraju da to znači: dok je nebesa i Zemlje na ovom svijetu, odnosno da će boraviti u Džennetu dok je nebesa i Zemlje, osim onog perioda vječnosti koji će im Allah pridodati. Ovog je mišljenja Ibn Kutejbe.

Drugi kažu da ma (šta) ovdje ima značenje men (ko). U tom slučaju značenje bi bilo slijedeće: osim onih koje će Allah zbog grijeha njihovih uvesti u Džehennem. Ima i onih koji kažu da se pod nebesima i zemljom misli na nebesa i zemlju u Džennetu, što znači da su vječni kao i Džennet.

Dakle, ***"illa ma šae rabbuke"*** - ako ma znači ko (men) - odnosi se na one koji će prvo biti u Džehennemu pa će poslije ući u Džennet. A, ako se odnosi na vrijeme, riječ je o izuzimanju iz vječnosti onog perioda koji

[395] Hud, 108.

se provede u berzehu, zagrobnom životu, odnosno za vrijeme polaganja računa na Sudnjem danu.

Ima i onih koji kažu da se ovo izuzimanje odnosi na period proveden na dunjaluku.

Ova značenja mogu se objediniti tako što se može reći da Uzvišeni Allah obavještava o njihovom vječnom boravku u Džennetu, izuzimajući vrijeme koje im nije odredio da ga u njemu provedu. A, moguće je da se radi o vremenu koje provedu na dunjaluku, u berzehu, na Sudnjem danu, iščekujući Suđenje, na Sirat-ćupriji, ili u Džehennemu. U svakom slučaju, ovaj dio ajeta je mutešabih, nejasan, a dio ajeta: ***"bit će to dar koji će neprekidno trajati"*** jest muhkem - jasan. Slično je i sa slijedećim ajetima: ***"To će, doista, blagodat Naša biti, koja nikada neće prestajati!"***[396] ***"S plodovima kojih uvijek ima, i s trajnom hladovinom."***[397] ***"Oni odatle nikada neće izvedeni biti."***[398]

Uzvišeni Allah na više mjesta u Kur'anu potvrđuje da će stanovnici Dženneta u njemu vječno boraviti, zatim obavještava da u njemu, poslije one prve, dunjalučke smrti, smrt više neće okusiti. Ranije smo spominjali hadise u kojima stoji da oni koji uđu u Džennet više neće umirati, da će vječno uživati u blagodatima, da više nikada neće očajavati. U nekim hadisima stoji da će glasnik u Džennetu dozivati: *"O stanovnici Dženneta! Imate pravo da uživate, i zato ne oklijevajte i ne očajavajte - da živite a da ne umirete, da boravite a da se ne iseljavate, da budete mladi a da ne starite."*

Buharija i Muslim u svojim zbirkama bilježe hadis Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Smrt će doći u liku crnog ovna, pa će zastati između Dženneta i Džehennema. Zatim će biti*

[396] Sad, 54.
[397] Er-Ra'd, 35.
[398] El-Hidžr, 48.

rečeno: 'O stanovnici Džehennema', a oni će se pojaviti zabrinuti. I bit će rečeno: 'O stanovnici Dženneta', a oni će se pojaviti radosni. Potom će biti upitani o tom ovnu: 'Znate li šta je ovo?' Oni će odgovoriti: 'Da, to je smrt.' Tada će ona biti zaklana između Dženneta i Džehennema i bit će rečeno: 'O stanovnici Dženneta, vječno ćete u njemu živjeti i nećete umirati. O stanovnici Džehennema, vječno ćete u njemu boraviti i nećete umirati.'"

Učenjaci iz kasnijih generacija zauzeli su tri različita stava o pitanju vječnosti Dženneta i Džehennema:

1. Džennet i Džehennem su prolazni, nisu vječni, stvoreni su.

2. Džennet i Džehennem su vječni.

3. Džennet je vječan, a Džehennem je prolazan.

Prvi stav, o prolaznosti Dženneta i Džehennema, zastupa Džehm b. Safvan, predvodnik otpadničke sekte džehmija, koji nikada nije imao sljedbenika iz reda ashaba i tabi'ina. Sunnije su ih proglasile nevjernicima, jer su lagali na Kur'an. Tako, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel bilježi, u svome djelu Es-Sunne, da je Haridže b. Mus'ab rekao: "Džehmije su proglašeni nevjernicima zato što su negirali tri kur'anska ajeta. Uzvišeni Allah kaže: 'S plodovima kojih uvijek ima, i s trajnom hladovinom',[399] a oni tvrde da to nije trajno. Uzvišeni Allah kaže: ***'To će, doista, blagodat Naša biti, koja nikada neće prestajati!'***,[400] a oni tvrde da će prestati. Uzvišeni Allah još kaže: ***'Ono što je u vas - prolazno je, a ono što je u Allaha - vječno je.'***"[401]

Šejhul-islam, Ibn Tejmije, kaže da je to rekao Džehm na osnovu vlastitog polaznog stanovišta, prema kojem je nemoguće da postoji nešto što nema kraja. Njegovi sljedbenici, tako, tvrde da je na taj način stvorena materija,

---

[399] Er-Ra'd, 35.
[400] Sad, 54.
[401] En-Nahl, 96.

odnosno ovaj svijet, što znači da je postao i da će nestati. Tako, oni smatraju da ono što se ne može desiti i nema svog početka u prošlosti, ne može imati osobine trajnosti u budućnosti. Nemoguće je, prema njima, da Uzvišeni Gospodar trajno djeluje u budućnosti, kao što je nemoguće nešto slično u odnosu na Njega u prošlosti.

Ebul-Huzejl el-'Allaf, učitelj mu'tezila, na neki način složio se s njima o ovom pitanju. Međutim, on još dodaje da ovakvo razmišljanje podrazumijeva i to kako će postupno, s obzirom na kontinuitet događaja, doći do prestanka pokreta stanovnika Dženneta i Džehenenma. Oni će, kako on tvrdi, doći u stanje kada će njihovi pokreti potpuno prestati, i niko od njih neće biti u stanju napraviti bilo kakav pokret.

Neki tvrde da je sa stanovišta razuma moguće shvatiti i prihvatiti kako ne može postojati nešto što nema kraja, ali, s obzirom na to postoji tradicija - Kur'an i sunnet - koja nas uči da su i Džennet i Džehennem vječni, oni kažu da prihvataju taj stav. Ovi kao da ne znaju kako ono što nije moguće prihvatiti sa stanovišta razuma šerijat uopće ne nameće kao mogućnost dešavanja, jer je nemoguće da vjerozakon proglasi mogućim ono što razum ne prihvata. Oni kao da nisu napravili distinkciju između onoga što je sa stanovišta razuma nemoguće i onoga što je moguće. Tradicija nas obavještava o onome što je moguće, zapravo o onome u čemu je razum nestabilan i nemoćan, što ne može dokučiti. Ona nas, dakle, ne obavještava o onome što je, sa stanovišta razuma, posigurno nemoguće.

Većina onih koji su se složili sa spomenutim Džehmom i Ebul-Huzejlom pravi razliku između prošlosti i budućnosti. Oni kažu da se, sa stanovišta prošlosti, može prihvatiti trajnost, ali se to isto, s druge strane, ne može kazati za budućnost. Slično je to, kažu ovi, kao kad bi neko rekao: "Kad god ti dam jedan dirhem, dat ću ti još jedan." To je, kako kažu, moguće zamisliti. Međutim, ako kažemo: "Kad god ti dam jedan dirhem, dao sam ti još jedan." – e to je, već, nemoguće zamisliti.

Za razliku od njih, ima onih koji kažu da je isto i sa budućnošću i prošlošću.

To je relativna stvar. Jer, sve što će biti budućnost postat će i prošlost. S druge strane, sve što je prošlost nekada je predstavljalo budućnost. Stoga je nemoguće zamisliti vječnost samo u jednom, a zanemariti drugo.

Kao dokaz oni navode kontinuitet činjenja Uzvišenog Gospodara, jer On je trajno moćan Gospodar, On čini ono što hoće, On je vječno živi, On sve zna i svemoćan je. Nemoguće je zamisliti kako Njegovo biće nije bilo u stanju nešto učiniti, a da zatim dođe u stanje kada je to u mogućnosti učiniti. Za neosnovanost takve tvrdnje dovoljan je dokaz to da je moralo postojati vrijeme prije nego što je nešto nemoguće postalo moguće. Nema određenog vremena u kojem je Uzvišeni Gospodar nešto mogao, ili nije mogao učiniti. To je, naprosto, atribut Njegovog savršenstva, koji priliči Njegovoj moći i vlasti. On je, oduvijek i zauvijek, Gospodar hvale dostojan, Moćni Vladar Kojem se ti isti atributi ne obnavljaju. Isto kao što je Vječno živi, Koji želi što hoće, Koji sve zna i sve Svojom voljom čini. Kako je moguće zamisliti da Vječno živi i Moćni, Koji sve zna i Svojom voljom sve čini, Kojem ništa ne može stati na put, niti se ko može iznad Njega uzvisiti, kako je moguće da Njemu nešto bude nemoguće?! Kako nešto ovakvo bilo kome može biti postulat vjere, nešto po čemu mjeri sve ono čime ga je Allah obavijestio, a i Poslanik Njegov?! I da, još, pravi razliku između onoga što je moguće i što je nemoguće?! Ako je ovo mjerilo, kakvo li je tek ono što se mjeri!

Što se tiče onih koji su ustvrdili da je moguće zamisliti kontinuitet postojanja u prošlosti, ali ne i u budućnosti, njihovu tvrdnju nije potrebno obrazlagati. S obzirom da El-Džehm i Ebul-Huzejl, odnosno njihove pristalice, nisu na pravi način razlučili pojmove, oni su ustvrdili da pokreti u budućnosti moraju prestati isto onako kao što su u prošlosti morali postati. S druge strane, ehli-sunetska ulema kaže da su i prošlost i budućnost u tom pogledu na istom nivou, jer je Uzvišeni Gospodar Onaj Koji čini ono što hoće, opisan atributom savršenstva. Nije Onaj Koji uvijek može nešto činiti isti kao onaj koji to isto može činiti samo u određeno vrijeme, Onaj

Koji stvara kao onaj koji ne stvara, Onaj Koji dobro čini kao onaj koji dobro ne čini. Kakvo bi to savršenstvo bilo kada bi Gospodar svjetova u određenim vremenskim periodima, u vremenu koje neprestano traje, bio u nemogućnosti da nešto učini? To bi bilo isto kao kad to uopće ne bi mogao učiniti! Ako ovi misle da je to temelj na osnovu kojeg grade svoje ubjeđenje o postojanju Tvorca, stvaranju svijeta i životu tijela u njemu, oni su nasrnuli na razum i šerijat!

U osnovi, sve se svodi na to da je mišljenje o prolaznosti Dženneta i Džehennema jedna vrsta novotarije, koju nije izrekao niko od ashaba, tabiina, niti bilo ko od poznatih imama. Riječ je o onima koji su svoj stav gradili na pogrešnim postavkama pa su, shodno tome, mnogi u to povjerovali kao u istinu, da bi kasnije ustvrdili da je Kur'an stvoren, odnosno negirali Božije atribute. U Kur'anu, sunnetu, zdravom razumu, možemo pronaći dokaze da Allahove riječi i njegova djela nisu nastala, odnosno da su oduvijek i zauvijek. Uzvišeni kaže: ***"Reci: 'Kad bi more bilo mastilo da se ispišu riječi Gospodara moga, more bi presahlo, ali ne i riječi Gospodara moga, pa i kad bismo se pomogli još jednim sličnim'."***[402] I kaže Uzvišeni: ***"Da su sva stabla na Zemlji pisaljke, a da se u more, kad presahne, ulije još sedam mora, ne bi se ispisale Allahove riječi; Allah je, uistinu, silan i mudar."***[403] On nas obavještava da Njegove riječi ne mogu prestati, jer je Silan i Mudar. To su Njegova dva atributa, idrukčije ne može biti!

Ibn ebi Hatim u svome tefsiru bilježi predaju Sulejmana b. Amira, koji kaže da je Er-Rebi' rekao: "Cjelokupno je ljudsko znanje, u odnosu na znanje Uzvišenog Allaha, kao jedna kap iz svih ovih mora." Kasnije je Allah o ovome objavio spomenute ajete.

Kada je u pitanju vječnost Džehennema, Šejhul-islam, Ibn Tejmije,

[402] El-Kehf, 109.
[403] Lukman, 27.

kaže da o tome postoje dva stava, koja se prenose od ranijih generacija. Po mome mišljenju, pak, ima ih sedam:

1. Oni koji uđu u Džehennem, iz njega neće izaći nikada, što je stav haridžija i mu'tezilija.

2. Stanovnici Džehennema bit će kažnjavani u njemu određeno vrijeme, zatim će doživjeti transformaciju - poprimit će vatrenu narav, koja će im biti ugodna zato što ona odgovara njegovoj prirodi. Ovo je stav Ibn Arebija.

3. Stanovnici Džehennema bit će kažnjavani u njemu određeno vrijeme, a zatim izaći iz njega pa će ih zamijeniti drugi. Ovaj stav zastupaju Židovi, a u Kur'anu se ocjenjuje neistinitim. Uzvišeni Allah kaže: ***"Oni govore: 'Vatra će nas doticati samo neko vrijeme.' Reci: 'Da li ste o tome dobili od Allaha obećanje - jer, Allah će sigurno ispuniti obećanje Svoje - ili na Allaha iznosite ono što ne znate?' A nije tako! Oni koji budu zlo činili i grijesi njihovi ih budu sa svih strana stigli, oni će stanovnici Džehennema biti i u njemu će vječno ostati.'"***[404] I kaže Uzvišeni: ***"Zar ne vidiš kako neki od njih kojima je dat dio Knjige odbijaju, kad budu pozvani, da im sudi Allahova Knjiga - a oni ionako glave okreću - zato što govore: 'Vatra nas neće pržiti već samo nekoliko dana' - a laži koje izmišljaju u vjerovanju njihovom obmanjuju ih.'"***[405] Mnogi drugi ajeti demantiraju njihove tvrdnje, kao što stoji u ajetu: ***"Kad god pokušaju, zbog teškog jada, iz nje izići, bit će u nju vraćeni: 'Iskusite patnju u užasnoj vatri!'"***[406]

4. Stanovnici Džehennema izaći će iz njega. Ostat će Džehennem, ali niko u njemu neće biti kažnajvan. Ovaj stav suprotstavljen je Kur'anu i sunnetu, kako smo vidjeli iz prethodnih ajeta.

---

[404] El-Beqare, 80, 81.
[405] Ali-Imran, 23,24.
[406] El-Hadž, 22.

5. Džehennem je prolazan sam po sebi, jer je stvoren i njegov nastanak ne dopušta mogućnost da bude trajan. Ovo je stav Džehma i njegovih sljedbenika, koji ne prave razliku između Dženneta i Džehennema u vezi s ovim pitanjem.

6. Okončat će se život i kretnje stanovnika Džehennema, tako da će postati neživa materija - neće se kretati, niti će osjećati bol. Ovo je stav Ebul-Huzejla el-'Allafa, mu'tezilijskog imama, zbog njegovog poznatog mišljenja prema kojem nije moguće zamisliti da nešto nema kraja. Istog je mišljenja i kad je u pitanju Džennet.

7. Uzvišeni Gospodar i stvoritelj Džehennema učinit će da bude prolazan i odredit će mu rok trajanja. Šejhul-islam kaže: "Ovaj stav se prenosi od Omera, Ibn Mesuda, Ebu Hurejre, Ebu Seida, i drugih."

Abd b. Humejd, jedan od najboljih poznavalaca hadisa, u svome poznatom tefsiru bilježi predaju prema kojoj je Omer rekao: "Kad bi stanovnici Džehennema ostali u njemu vremena koliko ima pijeska na pješčanim brežuljcima, dočekat će dan kad će iz njega izaći." Još je, kao dokaz, citirao ajet: ***"U kome će zauvijek ostati."***[407] Kad bi ovaj stav bio svrstan u stavove koje treba odbaciti, imami bi bili prvi koji bi to uradili. Nema sumnje da oni koji ovaj stav od Omera prenose i prihvataju, pod ovim posebno misle na stvarne stanovnike Džehennema, koji će u njemu vječnost proboraviti. Dakle, ne misle na one koji će za svoje grijehe odgorjeti i neće u Džehennemu provesti vremena koliko ima pijeska na pješčanim brežuljcima. Također, ne misle ni na one koji su kao vjernici priznavali Božije jedinstvo.

Nešto slično kazuje se i u jednom hadisu u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Pravi stanovnici Džehennema bit će oni koji u njemu neće biti ni živi ni mrtvi."* Ovo ni u kom slučaju nije kontradiktorno ajetima kao

[407] En-Nebe', 23.

što je: ***"Oni odatle nikada neće izvedeni biti."***[408]

Ono o čemu nas je Allah obavijestio istina je. Međutim, kada mu istekne rok, u njemu više neće biti vatre i patnje. Pristalice ovog mišljenja navode, iz tefsira Alija b. ebi Talhe el-Valije, da je Ibn Abbas, tumačeći ajet: ***"Vatra će biti prebivalište vaše - reći će On - u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drugačije ne odredi"***,[409] rekao: "Niko nema pravo, sem Allaha, odrediti gdje će ko od Njegovih stvorenja biti smješten - u Džennet ili Džehennem."

Pristalice ovog mišljenja dalje kažu da se prijetnja u spomenutom ajetu ne odnosi na sljedbenike Kible, muslimane, jer Uzvišeni kaže: ***"A na Dan kada On sve sakupi: 'O skupe šejtanski, vi ste mnoge ljude zaveli!' – 'Gospodaru naš', - reći će ljudi, štićenici njihovi – 'mi smo jedni drugima bili od koristi i stigli smo do roka našeg koji si nam odredio Ti!' – 'Vatra će biti prebivalište vaše' - reći će On – 'u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drugačije ne odredi.' Gospodar tvoj je zaista Mudri i Sveznajući. Tako isto Mi prepuštamo vlast jednim silnicima nad drugim zbog onoga što su zaradili.'"***[410] Štićenici džina i šejtana su, zasigurno, oni među ljudima koji ne vjeruju. Oni su njima preči nego grješnici među muslimanima. Zato Uzvišeni kaže: ***"Mi smo učinili šejtane zaštitnicima onih koji ne vjeruju."***[411] I još kaže: ***"On doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju; njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitinika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju."***[412] ***"Oni koji se Allaha boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se, i odjednom dođu sebi, dok prijatelje šejtanove šejtani podržavaju u zabludi i oni ne dolaze sebi."***[413] ***"Pa zar ćete njega i***

[408] El-Hidžr, 48.
[409] E-En'am, 128.
[410] El-En'am, 127,128.
[411] El-E'raf, 27.
[412] En-Nahl, 99-100.
[413] El-E'raf, 201, 202.

***porod njegov, pored Mene, kao prijatelje prihvatiti, kad su vam oni neprijatelji?"*[414] *"Zato se borite protiv šejtanovih štićenika..."*[415] *"Oni su na šejtanovoj strani, a oni na šejtanovoj strani će, sigurno, nastradati."*[416] *"A šejtani navode štićenike svoje da se s vama raspravljaju, pa ako biste im se pokorili, i vi biste, sigurno, mnogobošci postali."*[417]**

Dakle, izuzimanje u prethodnom ajetu: ***"osim ako Allah drugačije ne odredi"***, odnosi se na ulazak šejtanovih štićenika u Džehennem. Zato je Ibn Abbas rekao: "Niko nema pravo, sem Allaha, da odredi gdje će ko od Njegovih stvorenja biti smješten - u Džennet ili Džehennem."

Oni još kažu da tvrdnja o izuzimanju perioda provedenog u berzehu, na Sudnjem danu i dunjaluku, ne stoji, jer je riječ o izuzimanju u glagolskoj rečenici, koja znači: *Kad uđu u Džehennem, u njemu će provesti izvjesno vrijeme, dok je nebesa i Zemlje, osim ako Allah, dž.š., drukčije ne odluči, ili osim onoliko vremena koliko On bude htio.* Nije, dakle, riječ o izuzimanju perioda prije toga. Zar Allah, dž.š., govoreći o Džehennemu, ne kaže: ***"'Gospodaru naš', - reći će ljudi, štićenici njihovi – 'mi smo jedni drugima bili od koristi i stigli smo do roka našeg koji si nam odredio.'"***[418] A potom im kaže: ***"'Vatra će biti prebivalište vaše' - reći će On – 'u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drugačije ne odredi.'"***[419] U prethodnom ajetu oni sami priznaju da su jedni drugima štićenici bili. Dakle: *Pomagali smo jedni drugima, a nismo bili poslušni Tebi i Tvojim poslanicima, istekao nam je rok koji si nam odredio, a u njemu nismo zaslužili Tvoje zadovoljstvo.* Razmisli o tome kako su priznali u kakvom se stanju nalaze, kako im je postala jasna istina da su se jedni drugima zabavili i da nisu posvetili

[414] El-Kehf, 50.
[415] En-Nisa, 76.
[416] El-Mudžadele, 19.
[417] El-En'am, 121.
[418] El-En'am, 127.
[419] El-En'am, 128.

pažnju svome Gospodaru - da Mu budu pokorni, da Mu iskažu ljubav i da traže Njegovo zadovoljstvo. Nešto slično će, prema Kur'an'u, i kazati: ***"I reći će: 'Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima Džehennema bili!'"***[420] Ili, kako kaže Uzvišeni: ***"I oni će priznati da su bili nevjernici - pa, stanovnici Džehennema ognjenog daleko bili!"***[421] Ili, kako kaže Uzvišeni: ***"(...) i oni će saznati da je Bog jedino Allah (...)"***[422] Slično je i sa drugim ajetima.

Dakle, to će biti tako, *osim ako Allah, dž.š., drukčije ne odluči, ili osim onoliko vremena koliko On bude htio*. Ovo izuzimanje odnosi se na specifičnu grupaciju ljudi, među kojima su i grješnici muslimani. Nema osnova tvrditi da se izuzimanje tiče isključivo muslimana grješnika.

Ima i onih koji tvrde da ovo izuzimanje znači jednu drugu patnju koju će im Allah, dž.š., odrediti, osim Džehennema. Oni kažu da je ta posebna kazna Zemherir. Uzvišeni kaže: ***"Džehennem će zasjeda postati, nasilnicima mjesto povratka - u kome će zauvijek ostati."***[423] Oni kažu da se vječnost ne može izračunati vremenskim razdobljima. Govoreći o ovom ajetu, Ibn Mesud kaže da će doći vrijeme kad u Džehennemu neće biti niko od njegovih stanovnika, a to će se desiti kad oni u njemu provedu određena vremenska razdoblja. Ebu Hurejre je istog mišljenja, a oba ova stava od njih prenosi i bilježi El-Begavi. On kaže da to kod stručnjaka hadisa znači da je u predajama potvrđeno kako u njemu neće ostati niko od vjernika. Potvrđeno je to, kažu oni, od Ebu Hurejre, Ibn Mesuda, Abdullaha b. Omera. Ishak b. Rahevejh je upitan o ajetu: ***"(...) dok je nebesa i Zemlje u njemu će ostati - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi"***,[424] pa je on odgovorio: "Ovaj ajet pobliže određuje svaku prijetnju Džehennemom

[420] El-Mulk, 10.
[421] El-Mulk, 11.
[422] El-Kasas, 75.
[423] En-Nebe', 22-23.
[424] Hud, 107.

u Kur'anu. Kazivao nam je Ubejdullah b. Mu'az, i Mu'temer b. Sulejman, koji veli da mu je njegov otac kazivao, zatim kazivao nam je Ebu Nadre, od Džabira, Ebu Seida, ili nekog od ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je Poslanik rekao: *'Ovaj ajet dolazi kao tumačenje cijelog Kur'ana, u pogledu vječnog boravka u Džehennemu.* '"

U jednoj predaji bilježi se da je Abdullah b. Amr rekao: "Doći će vrijeme kad će se džehenemska vrata pozatvarati i u njemu neće biti niko od njegovih stanovnika, a to će se desiti kad oni u njemu provedu određena vremenska razdoblja." Slično se bilježi i od Ebu Hurejre, koji kaže: "Nisam ja jedan od onih koji kaže da neće doći vrijeme kad u Džehennemu neće biti niko od njegovih stanovnika", a zatim je citirao ajet: ***"I nesretni će u Džehennem, u njemu će teško izdisati i udisati."***[425] Ubejdullah kaže: "Naši ashabi su govorili da je tu riječ o onima koji su bili monoteisti."[426]

Ibn Džerir Et-Taberi u svome tefsiru bilježi sličan stav jedne grupe učenjaka iz prvih generacija. On kaže: "Drugi tvrde da se pod ovim misli i na sve ostale stanovnike Džehennema." (tj. da će i oni jednog dana izaći iz Džehennema, nap. prev.)

Abdurrezzak u svome hadiskom djelu *Musannef* bilježi mišljenje jednog neimenovanog ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je, tumačeći ajet: ***"(...) osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi."***,[427] rekao: "Ovaj ajet precizira tumačenje cijelog Kur'ana; gdje god u Kur'anu stoji: ***'u njemu će vječno ostati (halidine fiha)'***, ovaj ajet sužava njegovo značenje." On još navodi da je Ebu Mudžliz rekao: "Riječ je o Njegovoj izvjesnoj nagradi, jer, ako Allah hoće, On može i odustati od daljeg kažnjavanja."

[425] Hud, 106.
[426] *Muvehhidun* - oni koji vjeruju u Božije jedinstvo i koji će, zbog grijeha koji su počinili, boraviti u Džehennemu. (Prim. prev.)
[427] Hud, 107.

tumačeći ajet: ***"(...) dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi"***,[428] rekao: "U njemu neće umrijeti, a neće moći iz njega izaći. Allah je naredio vatri da ih sagori." Isti autor od Ibn Mesuda bilježi predaju: "Doći će vrijeme kad će se džehenemska vrata pozatvarati i u njemu neće biti niko od njegovih satnovnika. To će se desiti kad oni u njemu provedu određena vremenska razdoblja." Isto bilježi od Eš-Ša'bija, koji kaže: "Džehennem je brže sagrađen i brže će ga nestati."

Ibn Džerir piše da postoje i drugačija stajališta: "Neki kažu da nas je Allah obavijestio o onome što je naumio i priredio za stanovnike Dženneta kada je kazao: ***'bit će to dar koji će neprekidno trajati'***, odnosno da je riječ o većem periodu nego što je: ***'dok je nebesa i Zemlje'***. Za razliku od toga, On nas nije obavijestio o onome što je pripremio za stanovnike Džehennema. Moguće je da je riječ o većem periodu od perioda ***'dok je nebesa i Zemlje'***, a moguće je da je riječ o nekom kraćem vremenskom periodu."

Ibn Mirdevejh bilježi predaju od Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., citirao ajete: ***"I nesretni će u Džehennem, u njemu će teško izdisati i udisati; dok je nebesa i Zemlje u njemu će ostati - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi."***[429] Potom je rekao: *"Ako Allah bude htio, On će neke ljude koji budu nesretnici u Džehennemu, nesretni zbog Ispita na Sudnjem danu, izvesti iz Džehennema i uvesti u Džennet."* Ovaj hadis upućuje na to da se izuzimanje spomenuto u ajetu odnosi na izlazak iz Džehennema nakon što nesretnici u njega uđu. Dakle, ne prije toga. Međutim, on ukazuje da će neki napustiti Džehennem, što je, svakako, istina bez imalo sumnje. To ni u kom slučaju ne isključuje mogućnost da će džehenemska patnja jednog dana prestati, da će Džehennem prestati postojati, da će Džehennem sagorjeti one koji u

[428] Hud, 107.
[429] Hud, 106,107.

njemu budu, da će u njemu neprestano patnju imati, sve dok postoji i sve dok su oni u njemu, te da iz njega neće moći izaći.

Hadis nam, dakle, govori da će neke nesretnike, ako Bog da, Allah izvesti iz Džehenenma, a to znači iz prave vatre. Prema tome, izuzimanje se odnosi na period nakon ulaska u Džehennem, nikako prije! Prema ovoj logici, značenje ajeta je slijedeće: *osim ako Allah drukčije ne odluči u vezi s nekim nesretnicima, jer oni neće vječno boraviti u njemu.* To znači da će biti dvije vrste nesretnika: oni koji će u Džehennemu vječno boraviti, i oni koji će biti izvedeni iz njega. Ovi posljednji će, na kraju, ipak biti sretnici.

Uzvišeni Allah dalje kaže: ***"Džehennem će zasjeda postati, nasilnicima mjesto povratka - u kome će zauvijek ostati: u njemu svježine neće osjetiti, ni pića okusiti, osim vrele vode i kapljevine, kazne prikladne. Oni nisu očekivali da će račun polagati i dokaze Naše su pretjerano poricali."***[430] Ovi ajeti predstavljaju jasnu prijetnju nevjernicima, koji su očite dokaze poricali. Stoga nije prihvatljivo da se pretpostavlja kako izraz *ahkab*[431] označava beskonačnost, kao što se ne može pretposatviti da on označava precizno određeno vrijeme u prošlosti. Zbog toga je Abdullah b. Amr rekao: "Doći će vrijeme kad će se džehenemska vrata pozatvarati i u njemu neće biti niko od njegovih stanovnika. To će se desiti kad provedu u njemu određena vremenska razdoblja."

Oni koji kategorički tvrde da je Džehennem vječan, navode svoje argumente:

1. Oni su uvjereni da je u vezi s ovim pitanjem postignut konsenzus. Mnogi ljudi žive u uvjerenju da su se i ashabi i tabi'ini saglasili oko ovog

[430] En-Nebe', 20-27.

[431] *Hukub, ahkab* znači *dugo razdoblje*, vrijeme ili vrijeme za vremenom ostat će u Džehennemu. Kad god prođe jedan period vremena, odmah nastaje drugi, i tako do beskonačnosti. Vidi: *Kur'an s prijevodom na bosanski jezik*, preveo Enes Karić, *Bosanska knjiga*, Sarajevo, 1995., str. 582. (Prim. prev.)

pitanja bez izuzetka, ali tako tvrde oni koji su skloni novotarijama.

2. Kur'an, kako oni tvrde, nedvojbeno na to upućuje. Uzvišeni je obavijestio da je džehenemska kazna trajna patnja, da se nje neće moći osloboditi, da će u Džehennemu zauvijek boraviti, da iz njega neće moći izaći, niti će biti izvedeni, da je Allah nevjernicima zabranio Džennet, da će prije deva proći kroz iglene uši nego što će oni ući u Džennet, da u Džehennemu neće moći umrijeti i riješiti se patnje, da im se patnja neće ublažavati. Sve ovo, kažu oni, upućuje da će Džehennem beskonačno trajati.

3. *Mešhur*[432] hadisi kazuju nam da će vjernici koji imaju koliko trun imana, ali ne i nevjernici, izaći iz Džehenenma. Hadisi koji govore o šefa'atu, također, veoma su jasni o pitanju izlaska iz Džehennema onih grješnika koji priznaju Božije jedinstvo, tj. ta se odredba specifično na njih odnosi. Da su nevjernici na istom nivou s njima, onda ne bi imalo smisla posebno spominjati grješnike.

4. Allahov Poslanik tome nas je poučio, što znači da je riječ o propisima o vjeri koji se nužno moraju poznavati, baš kao što znamo da je Džennet vječan i da neće prestati postojati.

5. Sunitski akaidolozi nedvojbeno zastupaju stajalište da su i Džennet i Džehennem stvoreni, te da neće prestati postojati. To što neki spominju da će nestati nije ništa drugo do obična novotarija i izmišljotina.

Sa stanovišta zdravog rasuđivanja, nevjernici će vječno boraviti u Džehennemu. Ovo se naslanja na jedno drugo akaidsko pitanje: da li se

432 Prema podjeli hadisa s obzirom na broj prenosilaca u svakoj generaciji, hadis se dijeli na *mutevatir* i *ahad*. Mutevatir je, po broju svojih prenosilaca (četiri i više), potpuno pouzdana predaja, koja nudi apsolutnu ispravnost i istinitost teksta hadisa. Ahad je hadis u čijem lancu prenosilaca obično učestvuje po jedna osoba u svakoj generaciji. Ovaj hadis može biti vjerodostojan, ali ne nudi kategorično saznanje ili potpuno uvjerenje kao muteavatir. Ako postoji više ahad-predaja o jednoj temi, onda one zajedno čine mutevatir po smislu. ***Mešhur*** (poznat) je vrsta ahad-hadisa, ali je veoma bliska mutevatiru zbog većeg broja prenosilaca (trojica u jednoj genearciji). (Prim. prev.)

nagrađivanje poslušnih i kažnjavanje grješnih može spoznati razumom, ili je to znanje zasnovano na predaji? Muslimanski intelektualci o ovom su pitanju zauzeli dva stava. Mnogi od njih tvrde da je, pored znanja koje nam vjerske predaje nude, ovo moguće dokučiti i razumom. Tako Kur'an kazuje da Uzvišeni odbacuje tvrdnje onih koji kažu kako su čestiti i prijestupnici isti, da je On stvorenja uzalud stvorio, tj. da nemaju odgovornosti, da se Njemu neće vratiti, da će ih poslije smrti tek tako ostaviti, bez nagrade ili kazne. Sve to nipodaštava Njegovu mudrost i Njegovo savršenstvo, odnosno na taj način pripisuje Mu se nešto što Njemu ne dolikuje. Takvo prosuđivanje proizvodi stav da su ljudske duše takve kakve jesu, da se ne mijenjaju, bez obzira na trenutačno kajanje u trenutku kad vide kaznu koja ih očekuje, da one, u biti, ostaju iste - podle i pokvarene i poslije eventualne kazne. Uzvišeni kaže: ***"A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: 'Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!' Ne, ne! Njima će očevidno postati ono što su prije krili; a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci."***[433] Iako su ovi patnju iskusili, još uvijek su pokvarene nevjerničke duše. Kad bi se ponovo vratili u ovosvjetski život, oni bi opet bili isti. To znači da i ljudski razum upućuje na isti zaključak, kao, uostalom, i vjera.

Što se tiče idžma'a, konsenzusa učenjaka koji spominjete, on oko ovog pitanja nije postignut. Nađite deset, ili makar jednog ashaba koji tvrdi da Džehennem nikada neće prestati postojati! Nećete to uspjeti, a mi smo naveli da među njima ima onih koji otvoreno i jasno tvrde suprotno.

Oni tvrde da postoji tri vrste idžma'a. Prve dvije vrste nisu sporne, a treća je diskutabilna. Ovdje ne postoji ni jedna od ovih vrsta. Prva vrsta je ono što spada u nužno poznavanje vjere, kao što je naređivanje osnovnih

---

[433] El-En'am, 27-28.

dužnosti i zabranjivanje poznatih harama. U drugu vrstu spada javno izjašnjavanje mudžtehida o mudrosti određenog propisa, a treća je vrsta kada neko od njih javno iznese mišljenje koje postane poznato i niko od ostalih stručnjaka ga ne pobija.

Što se tiče tvrdnje da Kur'an nedvojbeno ukazuje na vječnosti i neprolaznost Džehennema, gdje su vam ajeti koji o tome jasno govore?!

Da, tačno je da u Kur'anu stoji kako će nevjernici vječno u Vatri ostati, da iz nje neće moći izaći, da se neće moći osloboditi patnje, da u njoj neće umirati i smrću se rješavati muka. O svemu ovome ne postoji razilaženje među ashabima, tabi'inima i imamima, i to nije sporno. Sporno je nešto drugo, a to je pitanje da li je Džehennem vječan, ili je prolazan? Nije među njima sporno ni to da nevjernici iz njega neće moći izaći, da im se kazna neće moći umanjiti, da neće umirati kako bi se riješili muka, da će prije deva proći kroz iglene uši nego što će oni ući u Džennet. To nije sporno ashabima, tabi'inima i sunijskoj ulemi. Ova pitanja sporna su nekim jevrejima, ittihadijama, kao i nekim drugim plagijatorima. Ovi i njima slični tekstovi Kur'ana i hadisa nedvojbeno kazuju da će nevjernici u patnji vječno boraviti, sve dok Džehennem postoji, odnosno da za svo to vrijeme iz njega neće moći izaći. Za razliku od njih, oni koji u svom srcu budu imali vjere u Boga, monoteisti, moći će izaći i prije nego što Džehennem prestane postojati, nakon kazne koju odsluže. Razlika je između onoga koji iz zatvora izađe kad mu istekne vrijeme kazne i onoga koji izađe kada se zatvor sruši i prestane postojati.

Što se tiče vaše tvrdnje da i u mešhur-hadisima stoji ono što je dobro poznato od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a to je da će nevjernici ostati u Vatri vječno, sve dok ona postoji, treba kazati slijedeće. To jest tačno, ali ni u kom slučaju ne znači da će ona beskonačno trajati, kao što je slučaj sa Dženentom. Navedite nam makar jedan dokaz iz Kur'ana ili hadisa o tome!

Vi dalje tvrdite kako sunitski akaidolozi nedvojbeno zastupaju stajalište

da su i Džennet i Džehennem stvoreni, te da neće prestati postojati. Nema sumnje, tvrdite vi, da su to stavovi džehmija i mu'tezila. Ovakvo nešto nije rekao niko od ashaba, tabi'ina, ili bilo ko od imama. Što se tiče prolaznosti Džehennema, već smo naveli stavove onih ashaba koji tako tvrde, onih koji u tom pogledu prave razliku između Dženneta i Džehennema.

Da li razum ukazuje na to da će nevjernici vječno boraviti u Džehennemu? To se ne može razumom dokučiti.

Što se nagrade i kazne tiče, osnovno je pitanje da li znanje o tome dobijamo na osnovu razumskog prosuđivanja, ili predajom? Dva su stava o tom pitanju od četverice imama i njihovih sljedbenika. Tačno je da zdrav razum, generalno, upućuje na to kako na ahiretu mora postojati nagrada ili kazna. Međutim, detalji o tome produkt su vjerskih tekstova, predaja, koji nam o tome kazuju. O tome da li će nagrada ili kazna biti trajni, razum nam ne može pomoći. Upravo nam ti tekstovi, nedvojbeno i kategorički, potvrđuju da će nagrada pokornih biti trajna. Što se tiče kazne za neposlušnike, predaje nam, također, nedvojbeno i kategorično potvrđuju kako ona neće biti trajna za one koji budu priznavali Božije jedinstvo. Sporno je, pak, da li će ona vječno trajati za nevjernike. Oni koji za svoje polazište budu uzimali upravo ove predaje, imat će više sreće za ispravno promišljanje.

Ovdje želimo spomenuti razliku između neprolaznosti Dženneta i Džehennema sa stanovišta šerijata i razuma. To se može razaznati na više načina:

1. Uzvišeni Allah obavještava da će blagodati stanovnika Dženneta vječno trajati, da neće prestajati, a sve što je o Džehennemu nama na znanje dao jeste to da će grješnici u njemu vječno boraviti, da iz njega neće izlaziti, da u njemu neće biti ni mrtvi ni živi, da će vatra nad njima biti zatvorena i da će ih i odozgo prekrivati, da će, kad god budu poželejli iz nje izaći, u nju ponovo biti vraćeni, itd. Razlika je očita između ovog dvoga.

2. U tri je ajeta Uzvišeni Allah obavijestio da Vatra neće vječno trajati: ***"'Vatra će biti prebivalište vaše' - reći će On – 'u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drugačije ne odredi.' Gospodar tvoj je, zaista, Mudri i Sveznajući."***[434] ***"Dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi."***[435] ***"(...) u kome će zauvijek ostati."***[436] Da nije kategoričnih dokaza koji ukazuju na to da će Džennet trajati vječno, moglo bi se zaključiti da se izuzimanje na oba mjesta odnosi i na jedno i na drugo. Međutim, govoreći o stanovnicima Džehennema Uzvišeni kaže: ***"Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi."*** Iz ovoga zaključujemo da On, slavljen i uzvišen neka je, želi učiniti nešto o čemu nas nije obavijestio. S druge strane, govoreći o Džennetu, On kaže: ***"(...) bit će to dar koji će neprekidno trajati."*** Dakle, dar i blagodati neće prestajati, za razliku od kazne, koja će trajati duži vremenski period, ali neće biti trajna.

3. Potvrđeno je da od kažnjenika koje će Allah izvesti iz Vatre u Džennet neće ući samo oni koji nikakva dobra u životu nisu učinili. Međutim, u Džehennem neće ući oni koji nikada nisu ništa loše uradili, odnosno bit će kažnjeni samo oni koji su Allahu bili neposlušni.

4. Potvrđeno je, također, da će Uzvišeni Allah na Sudnjem danu, tj. na budućem svijetu, stvoriti nova stvorenja koja će nastaniti u Džennetu, a nešto slično neće učiniti za Džehennem. Što se tiče hadisa kojeg bilježi Buharija u svome *Sahihu*: *"(...) a za Džehennem će Allah stvoriti druga stvorenja"*, riječ je o pogrešnoj predaji od strane nekih prenosilaca, na što je i sam Buharija, r.a., ukazao, navodeći da je hadis oprečan drugim hadisima. Džehennem se, dakle, u ovom kontekstu ne može upoređivati sa Džennetom.

[434] En'am, 128.
[435] Hud, 107.
[436] En-Nebe', 23.

5. Džennet je posljedica Allahove, dž.š., milosti, a Džehennem je posljedica Njegove srdžbe. Ali, Njegova milost nadvladava Njegovu srdžbu, i prethodi joj, kao što se navodi u *Sahihu*, u hadisu koji pernosi Ebu Hurejre, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kad je Allah odlučio stvoriti stvorenja, zapisao je u Knjizi koja se nalazi kod Njega na Aršu: 'Jača od srdžbe milost je Moja.'"* Pošto Njegovo zadovoljstvo prethodi Njegovoj srdžbi, i nadvladava je, nemoguće je izjednačiti ono što za posljedicu ima milost i ono što za posljedicu ima srdžbu.

6. Uzvišeni Allah rekao je Džennetu: "Ti si Moja milost, kojom ću obuhvatiti one koje Ja budem želio." Džehennemu je rekao: "Ti si Moja kazna, kojom ću kazniti koga Ja budem želio." Njegova kazna, kao proizvod Njegove srdžbe, odvojena je, a Njegova milost proizašla je iz Njegovog svojstva Milostivi. Četiri su elementa Njegove milosti: Njegovo svojstvo, odvojena nagrada koja je rezulat Njegove milosti, srdžba koja pripada Njemu, i kazna koja je rezultat te srdžbe. Ako svojstvo milosti nadvlada svojstvo srdžbe, preče je i bolje da tako bude. Džehennem, koji je nastao kao rezultat Njegove srdžbe, ne može premašiti Džennet, koji je rezultat Njegove milosti.

7. Džehennem je stvoren da kod vjernika izazove strahopoštovanje), ali i da za grješnike i prijestupnike bude očišćenje za njihove grijehe. On čisti grijehe koje čovjek počini na ovom svijetu. Ako se čovjek još za života na ovom svijetu iskreno pokaje, i ako u to ime bude činio dobra djela koja će pobrisati loša, neće biti potrebe za kažnjavanjem na budućem svijetu. Takvima će biti rečeno, kao, uostalom, i onima koji budu od grijeha čisti: ***"Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!"***[437] Ako se na ovom svijetu ne očiste, i dođu na budući svijet uprljani i onečišćeni, bit će uvedeni u Džehennem, da se

[437] Ez-Zumer, 73.

u njemu očiste. A u njemu će boraviti onoliko koliko bude potrebno da se očiste od spomenutih nečistota. Kada budu potpuno očišćeni, bit će izvedeni iz Vatre, jer Allah je Svoja stvorenja čistim stvorio. Kada bi takvi ostali, svi bi oni jednog Boga obožavali. Međutim, mnogi su svoju čistotu zamijenili nečistotom. Zbog toga je više onih koji će u Džehennem, nego onih koji će u Džennet. Iz tog je razloga Uzvišeni slao Svoje poslanike, objavio Knjige, odnosno skrenuo Svojim stvorenjima pažnju na djelo Allahovo, prema kome je On ljude načinio, i kakvim ih je prvobitno stvorio. Sretnici su na vrijeme prepoznali i povjerovali u ono sa čime su došli vjerovjesnici, a to znači da ih vjera u knjizi objavljenoj samo vraća u prirodni oblik čistote, prema kojem su i stvoreni. Objavljeni vjerozakon i prirodna čistota kojoj su se vratili zabranjivali su im da čine ono što je nečisto i ružno. I kad god bi ih nešto od toga spopalo, kad god bi ih šejtan počeo zavoditi, oni bi uzvratili kontranapadom, nadahnuti svojim vjerozakonom i prirodnom čistotom. I još im Allah sa Svoje strane pruža pomoć, tako što im pomaže da neke svoje probleme riješe onako kako bi oni voljeli da budu riješeni, ili onako kako im nije drago, brišući sa njih tragove koji su ukaljali tu čistu prirodnu ljepotu. Njegova milost intervenira tako da joj se nije moguće suprotstaviti, jer On kaže: "Ja naređujem". Allahu Uzvišenom nije cilj Svoje robove bez razloga kažnjavati, jer On kaže: ***"Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvaljivali i vjerovali? Allah je blagodaran i sveznajući."***[438]

Nesretnici su nastavili činiti ono što je suprotnost njihovoj prirodnoj čistoti, prema kojoj su stvoreni, sve dok nisu potpuno postali izobličeni. Tako je postalo potrebno da se to ukloni, s obzirom da na njih nije djelovala uputa Allahovih ajeta koje je objavio, niti onih koje su mogli čitati iz svakodnevnog života, iz onoga što je On stvorio. Za njih je pripremio

[437] Ez-Nisa, 147

još neke ajete i znakove, kazne koje su veće od onih dunjalučkih, a koje će iz njih izbaciti nečistotu, grijehe koje samo Vatra može očistiti. Onog trenutka kada nestane uzrok patnje, prestat će i sama patnja. Tada će ostati da postoji jedino milost, kojoj se neće imati šta suprotstavljati.

Ovdje se nameće jedno pitanje. Tačno je da uzrok kažnjavanja može nestati ili prestati, ako je sam uzrok nestalan, kao što uzrok kažnjavanja u Džehennemu mogu biti grijesi koje počine i oni koji priznaju Božije jedinstvo. Međutim, ako je uzrok stalan, kao što je nevjerstvo ili širk - mnogoboštvo, njegova posljedica ne može nestati, jer nije nestao ni njen uzrok. Uzvišeni Allah ukazao je na ovo značenje na nekoliko mjesta u Svojoj Knjizi: ***"A kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno."***[439] To znači da je njihova priroda takva da nikako ne bi prihvatila vjerovanje. ***"Onaj ko je na ovome svijetu bio slijep, bit će slijep i na onom i daleko od svakoga dobra."***[440] Uzvišeni je obavijestio da su njihova zabluda i sljepilo trajni, i da neće prestati čak ni onda kada vlastitim očima vide istine o kojima su ih poslanici obavijestili. S obzirom da uzrok ne prestaje, logično je da ne može prestati ni posljedica. Slično je i sa riječima Uzvišenog: ***"Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju, a da je učinio i da čuju, oni bi se opet okrenuli, jer oni i inače glave okreću."***[441] Ovaj ajet ukazuje na to da od njih nema nikakva dobra na osnovu kojeg bi mogla intervenirati Božija milost. Da od njih ima ikakva dobra, kao posljedica toga proizašlo bi dobro. Na slično značenje ukazuju i riječi Uzvišenog u hadisi-kudsijju: *"Vratite se, o meleci, ako nađete nekoga da je uradio i najmanju zerru dobra, izvedite ga iz Džehennema."* Da su ovi imali i najsitniju zerru kakvog dobra, bili bi izvedeni.

---

[439] El-En'am, 28.
[440] El-Isra', 72.
[441] El-Enfal, 23.

Ovdje se nameće pitanje: da li je ovo nevjerstvo, odnosno jesu li poricanje Istine i nečistota njihova trajna svojstva, koja je nemoguće otkloniti, ili je riječ o privremenoj osobini čovjekove prirode, koju je moguće otkloniti? Ovo je suština problema. Vi nemate argument kada tvrdite da je riječ o trajnoj osobini, koju je nemoguće otkloniti. Uzvišeni Allah obavijestio je da je stvorio ljude u čistoj prirodi, odnosno da su ih šejtani zaveli i iskrivili njenu prvobitnu namjenu. Dakle, Uzvišeni Allah nije ih stvorio kao nevjernike koji će poricati Uputu i dokaze, kao što je stvorio životinje koje imaju svoju prepoznatljivu prirodu koja se ne mijenja. On ih je stvorio kao razumna bića, koja priznaju svoga Stvoritelja, vole Ga i nikog Mu ravnim ne pripisuju. Ako je ovu istinu, prema kojoj su stvoreni, moguće nevjerovanjem i mnogoboštvom otkloniti i izmijeniti, onda je sasvim moguće da se nevjerstvo i mnogoboštvo mogu izmijeniti Istinom. Nema sumnje da bi ovi o kojima govorimo, i kad bi bili vraćeni ovozemaljskom životu, radili iste one zabranjene radnje kao i prije. Međutim, na osnovu čega tvrdite da to stanje nije moguće promijeniti, da Allah neće stvoriti nove okolnosti nakon što Vatra uradi svoje? Ako je cilj kažnjavanja postignut, ako je svrha zadovoljena, onda nema smisla da Allah bez potrebe nastavi sa kažnjavanjem. Allahu ne treba nekakva satisfakcija koju osoba čije je pravo povrijeđeno osjeti kad se nad počiniocem izvršava kazna. On ne kažnjava čovjeka s tim ciljem. On ga kažnjava da bi ga njome očistio. Ta kazna za čovjeka je milost i, na koncu, njegova korist. Slično je i sa ovosvjetskim sankcijama koje su, bez sumnje, korisne za počinioce prekršaja. Uzvišeni je sankciju nazvao kaznom. Njegova mudrost zahtijeva da svaka bolest ima odgovarajući lijek. Liječnik, naprimjer, pokriva bolesnika, nastojeći ga utopliti, s ciljem da iz njega izađe neprirodan element. Ponekad bude primoran i da odsiječe neki dio tijela i odstrani ga, nanoseći bolesniku nesnosnu bol, a sve kako bi ozdravio. Takvo je određenje Uzvišenog Gospodara kad je u pitanju odstranjivanje stranog tijela koje je privremeno zaposjelo zdravo ljudsko biće, i to bez upliva čovjekove volje. Šta tek

reći, onda, kada zdravu ljudsku prirodu napadnu nezdrava tijela voljom i izborom tog istog čovjeka? Ko pametno razmisli o onome što je Gospodar objavio, o dunjalučkim prljavštinama, o nagradi i kazni na ahiretu, naići će na potpun sklad i uravnoteženost, međusobnu povezanost navedenog, jer sve dolazi sa izvora potpunog Znanja, savršene Mudrosti, neizmjerne Milosti. On je istinski Gospodar, Njegova vlast je vlast milosti, dobročinstva i pravednosti.

8. Kažnjavanje ljudi na ahiretu Allahu nije potrebno radi lične satisfakcije ili neke koristi, jer On je od toga uzvišen i čist, kao što je čist od bilo kakvih mahana i nedostataka. To je nemoguće Njemu pripisati.

Međutim, sāmo kažnjavanje ne može biti bez neke plemenite svrhe. Ono mora biti upotpunjenje blagodati i užitka Njegovim miljenicima i odabranicima,[442] ili korist i dobrobit za nesretnike, odnosno njihovo liječenje, ili i jedno i drugo. Kako god bilo, kažnjavanje je samo sredstvo, a nije sāmo po sebi cilj. Pod ovim se misli na to da će ono prestati onog trenutka kada bude na zadovoljavajući način izvršeno. Potpun užitak u dženetskim blagodatima onih sretnih, Božijih štićenika, ni u kom slučaju ne ovisi o tome da li će nesretnici biti u trajnoj patnji. S druge strane, i sami nesretnici nemaju koristi od trajne patnje, iako je kažnajvanje, samo po sebi, za njih korisno.

9. Zadovoljstvo Uzvišenog i Njegova milost Njegova su stalna svojstva, jer Njegovom zadovoljstvu nema kraja. Onaj koji Ga je najviše poznavao govorio je: *"Slavljen neka je Allah i hvaljen neka je On - onoliko koliko je stvorenja stvorio, onoliko koliko je Njegovo zadovoljstvo, onoliko koliko je ukrasa na Njegovom Aršu, onoliko koliko treba tinte da se ispišu Njegove riječi."* Ako je Njegova milost nadvladala Njegovu srdžbu, Njegovo je zadovoljstvo još veće i uzvišenije. Njegovo je zadovoljstvo

442 Zadovoljstvo vjernika koji će vidjeti kako su prošli oni koji su ih u laž utjerivali, proganjali i zlo činili. (Prim. prev.)

uzvišenije nego Džennet i njegove blagodati, odnosno sve što je u njemu. Stanovnici Dženneta obavijestili su da - kako smo vidjeli u hadisima - kad objavi da je njima zadovoljan, On izjavi kako se na njih više nikada neće srditi. Što se tiče srdžbe Uzvišenog, ona nije Njegovo stalno svojstvo, kakva su Znanje i Moć, koja se ni u jednom trenutku ne odvajaju od Njega. Kazna proizilazi iz svojstva srdžbe, a to znači da je Džehennem nastao kao rezultat te srdžbe. U jednom *merfu' eseru* stoji: "Allah je iz Svoje srdžbe stvorio neka stvorenja i nastanio ih na istoku, da se pomoću njih sveti onima koji Mu budu neposlušni." Dvije su vrste Njegovih stvorenja: oni koji su stvoreni iz Milosti i s Milošću, i oni koji su stvoreni iz srdžbe i sa srdžbom. Njemu pripada potpuno savršenstvo, u svakom pogledu. On je zadovoljan i srdit, nagrađuje i kažnjava, daje i oduzima, uzdiže i ponižava, sveti se i prašta. Sve je to, jednostavno, sastavni dio Njegove potpune i istinske Vlasti, Vlasti povezane s Mudrošću, Milošću i zahvalom. Ako Njegova srdžba prestane i pretvori se u zadovoljstvo, prestaje i Njegova kazna, koja se pretvara u milost. Ustvari, kako smo ranije pojasnili, sve je Milost, samo što ona mijenja svoj oblik i osobinu. Baš kao što je kažnjavanje prijestupnika milost, i njihovo izvođenje iz Džehenenma je milost. Oni su se i na dunjaluku i na ahiretu našli u Njegovoj milosti. Ova prva, dunjalučka milost godila im je, a ova druga, ahiretska, nije im se dopala jer su je teško podnosili. Ona je nešto poput milosti koju ljekar ukaže bolesniku kada mu, za njegovo dobro, odstrani jedan dio mesa s ciljem da iz njegovog organizma ukloni strana tijela koja ga čine bolesnim.

10. Praštanje je Uzvišenom draže od osvete, milost Mu je draža od kažnjavanja, zadovoljstvo Mu je draže od srdžbe, neizmjerno dobročinstvo Mu je draže od pravde. Stoga su tragovi ove milosti uočljivi u Njegovom vjerozakonu i Njegovom određenju. Oni su posebno uočljivi kada su Njegova stvorenja u pitanju, odnosno njihovo nagrađivanje i kažnjavanje.

Ako Mu je od te dvije suprotnosti draže ovo o čemu govorimo - a On je sve stvorio, poslao Objavu i vjerozakone, i On je svemoćan; ako kod

ljudi imamo bolesnu i izopačenu prirodu - a ako se zna da On ima lijek za svaku bolest, apsolutnu Vlast, Bogatstvo i Milost; i ako čovjek ima prijeku potrebu za lijekom, zbog bolesti koja ga je dovela u tešku situaciju i prouzrokovala najveću štetu, čovjek bi trebao znati da za njegovu bolest lijek posjeduje Onaj Koji nije ni o kome ovisan i Koji je hvale dostojan. Zato, trebao bi Ga skrušeno zamoliti, ponizno zaiskati, srce Mu otvoriti, poniziti se pred Njegovom veličinom, shvatiti da je On dostojan istinske hvale, i da sve Njemu pripada. Čovjek bi trebao shvatiti da je on taj koji je prema sebi nepravedan i neznalica bio, a da je Uzvišeni prema njemu bio izuzetno pravedan, te da Mu baš zbog toga pripada neizmjerna hvala. Trebao bi shvatiti da nikakva dobra sam sebi nije učinio, nego je sve to dar kojim ga je Allah obdario, sadaka kojom ga je počastio. Morao bi shvatiti da mu nema spasa iz situacije u kojoj se nalazi, ako mu On ne oprosti i ne odustane od *potraživanja* Svojih prava od njega. Njegova je duša ta koja zaslužuje ukor, ona se osramotila, a njegov Gospodar je Onaj Kome pripada savršenstvo i zahvala.

Kad bi stanovnici Džehennema posvjedočili blagodati kojima ih je Uzvišeni obdario, priznali Njegovu milost, Njegovo savršenstvo, priznali da Mu pripada hvala, i kad bi nakon toga tražili Njegovo zadovoljstvo, u trenutku dok su na izdržavanju kazne, govoreći: *Ako je ovo stanje, u kojem se nalazimo, Tvoje zadovoljstvo, i mi smo njime zadovoljni. Do ovoga nas je dovelo upravo traženje onoga u čemu nije Tvoje zadovoljstvo. Ako je ovo stanje ono sa čime si Ti zadovoljan, Tvoje zadovoljstvo naš je krajnji cilj. Nema bola u rani sa kojom si Ti zadovoljan. Ti si prema nama milostiviji nego što bismo bili sami prema sebi. Ti najbolje znaš šta je dobro za nas, Tebi pripada sva hvala, svejedno kažnjavao ili praštao.*, tada ih vatra džehenemska ne bi pržila, nego bi bila hladna, bila bi im spas!

Imami-Ahmed u svome *Musnedu* bilježi hadis El-Esveda b. Seri'a, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Četiri će čovjeka doći na Sudnjem danu: gluhi, koji ništa ne čuje, mentalno reatrdiran, starac, i*

čovjek koji je umro u nekom periodu prije pojave islama. Gluhi će reći: 'Gospodaru, kad je islam došao, ja ništa čuo nisam.' Mentalno retardirani će reći: 'Gospodaru, kad je islam došao, mene su djeca balegom gađala.' Starac će reći: 'Gospodaru, kad je islam došao, ja ništa nisam mogao razumjeti.' Čovjek koji je umro u nekom periodu prije pojave islama reći će: 'Gospodaru, meni nije poznato da je meni i mom narodu došao neki poslanik.' Na kraju će biti presuđeno da budu poslati u Džehennem. Tako mi Onoga u Čijoj je moći Muhammedov život, ako i uđu u Džehennem, njegova vatra neće ih pržiti. Bit će hladna i spasonosna za njih."

U njegovom *Musnedu* nalazi se i predaja od Katade, El-Hasena, ebi Rafi'a, i od Ebu Hurejre, sa sličnim sadržajem. U hadisu stoji: *"Oni koji uđu, njegova vatra za njih će biti hladna i spasonosna, a oni koji ne uđu, bit će samo do nje dovedeni."*

Ovi koji su bili zadovoljni kaznom, koju su zaslužili, i prihvatili je znajući da je u tome zadovoljstvo njihovog Gospodara i Njegova ljubav, kaznu su pretvorili u užitak.

Nešto slično bilježi Abdullah b. el-Mubarek od Ebu Hurejre, r.a. U hadisu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Dvojica će ljudi u Džehennemu započeti dreku, pa će Uzvišeni Gospodar reći: 'Izvedite ih.' Kada budu izvedeni, bit će upitani: 'Zašto ste toliko vikali?' Njih dvojica će reći: 'Uradili smo to da nam se smiluješ?' On će im reći: 'Moja će vas milost obuhvatiti na onom mjestu u Džehennemu sa kojeg ste došli.' Oni će, potom, otići. Jedan od njih vratit će se na staro mjesto u Džehennemu, kad tamo - Allah dao da na tom mjestu vatra bude hladna i spasonosna za njega. Drugi od njih to nije uradio. Allah ga upita: 'Šta je tebe spriječilo da odeš na ono staro mjesto, kao ovaj tvoj drug?' On će odgovoriti: 'Gospodaru, molim Te da me u njoj više ne kažnjavaš, nakon što si me iz nje izveo.' Uzvišeni Gospodar će reći: 'Imat ćeš ono čemu si se nadao', i tako će njih dvojica ući u Džennet, Allahovom milošću."*

El-Evza'i bilježi da je Bilal b. Sa'd reako: *"Bit će naređeno da dvojica*

ljudi budu izvedeni iz Džehennema, i kad budu dovedeni, Allah će im reći: 'Kako vam izgleda boravište? Jeste li zadovoljni što ste tako loše prošli?' Oni će odgovoriti: 'Nema goreg boravišta, i nismo mogli gore proći!' On će im reći: 'To ste sami zaslužili. Ja nikavu nepravdu nisam učinio.' Tad će biti naređeno da budu vraćeni u Džehennem. Jedan od njih će vući svoje lance i okove i strovalit će se u Džehennem, a drugi će polahko tumarati prema Džehennemu. Kad bude naređeno da budu vraćeni, onome koji je u lance bio okovan pa se bacio u Džehennem, Allah će reći: 'Zašto si to uradio, kad si bio izveden iz njega?' On će reći: 'Bojao sam se, ako ne poslušam, da ću još jednom biti izložen Tvojoj srdžbi.' Onom drugom, koji je sporo tumarao, Allah će reći: 'Zašto si tako uradio?' On će odgovoriti: 'Imao sam nadu u Tebe, da me nećeš u njega vratiti nakon što si me iz njega izveo.' Tako će im se Allah obojici smilovati i narediti da ih uvedu u Džennet."

11. Blagodati nagrada proizilaze iz Njegove milosti, oprosta i plemenitosti. Zato, On to svojstvo Sebi pridodaje. Što se kazne tiče, ona je dio onoga što je stvorio. Zato, On sebe ne naziva *Onaj Koji kažnjava*, nego pravi razliku između onoga što je Njegovo svojstvo i onoga što je Njegovo djelo. Tako, Uzvišeni kaže: ***"Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj koji prašta i da sam milostiv, ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna!"***[443] I kaže Uzvišeni: ***"Neka znate da Allah strogo kažnjava, ali i da prašta i da je milostiv."***[444] Također, On veli: ***"Gospodar tvoj, zaista, brzo kažnjava, ali On, doista, prašta i samilostan je."***[445]

Ono što je posljedica djelovanja Allahovih imena i svojstava ima onoliku trajnost kolika je trajnost tih svojstava i imena, naročito ako je to Njemu drago. Što se tiče kazne, ona ne ulazi u Njegova imena i svojstva. Ona je

[443] El-Hidžr, 49-50.
[444] El-Ma'ide, 98.
[445] El-En'am, 165.

tek dio Njegovih djela, zbog neke mudrosti. Kada njena svrha bude postignuta, prestaje i potreba za kaznom. Za razliku od toga, dobro traje, jer se ni Njegovo dobročinstvo nikada ne prekida. On je oduvijek i zauvijek Onaj Koji dobro čini.

S obzirom na Njegova poznata imena i osobine, vidimo kako On nije Onaj Koji stalno kažnjava, nije Onaj Koji je stalno srdit, ili Onaj Koji se sveti i kažnjava. Ako o ovome razmisliš, o Allahovim imenima i atributima, otvorit će ti se varta Njegove spoznaje i milosti.

12. Ovo su riječi onoga koji je, od svih ljudi, najbolje spoznao Allaha, Njegova imena i Njegove atribute: *"Tebi se nikakvo zlo ne može pridodati."* Onaj ko tvrdi da se niko činjenjem zla Njemu ne može približiti nije razumio značenje ovih riječi. Ovo znači da zlo, na bilo kakav način, Njemu ne može biti pripisano, kao ni Njegovom biću, Njegovim atributima, Njegovim djelima, niti Njegovim imenima. Njegovo biće je potpuno savršeno biće, Njegovi atributi su savršeni atributi, koji iziskuju poštovanje i zahvalu. Njegova djela su Dobro, u pravom smislu riječi, istinska Milost, Pravda i Mudrost. Tu ne može biti nikakvog zla, ničega što je loše. Sva su Njegova imena lijepa imena. Kako se može zlo Njemu pripisati?! Ono što je u očima ljudi zlo i loše, u Njegovim djelima i Njegovom stvaranju jest nešto što je potpuno odvojeno od Njegova bića. Kada On namijeni zlo i učini da se ono desi, to ima za cilj promjenu onoga na što se njegovo djelovanje odnosi. Allahovo djelovanje je, zapravo, samo Dobro.

Što se tiče stvorenja i njihovih djela, ona mogu biti dobra i loša. Ako je nešto loše stvoreno i odvojeno od Njegovog uzvišenog bića, ono ni u kom slučaju ne može biti Njemu pridodato. Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije rekao: *Ti ne stvaraš zlo*, pa da to zahtijeva pojašnjenje. On je negirao mogućnost da zlo bude Njemu pridodato, svejedno da li se radi o Njegovim atributima, djelima, ili imenima. Ako se ovo zna, onda mora biti jasno da zlo nije ništa drugo nego grijesi i ono što ih uzrokuje.

Što se dobra tiče, njega predstavlja vjerovanje, kao i djela kojima se

dokazuje pokornost Bogu, odnosno ono što njih uzrokuje. Vjerovanje i pokornost Bogu predstavljaju nešto što je usko vezano sa Njim, slavljen neka je, jer zbog toga je i stvorio sva stvorenja, slao Svoje poslanike i objavljivao knjige. Vjerovanje i činjenje dobra predstavljaju zahvalu uzvišenom Stvoritelju, Njegovo veličanje i obožavanje. To treba biti trajna aktivnost, zbog trajnosti Onoga sa Kim su dovedeni u vezu.

S druge strane, zlo nije samo sebi cilj, i ne predstavlja svrhu svoga stvaranja. Ono, u osnovi, potječe iz ljubavi i trebalo bi biti sredstvo koje vodi do određenog cilja. Kada se postigne željeni cilj, ono prestaje i preobraća se u stvarno dobro.

13. Uzvišeni Allah obavijestio je da Njegova milost obuhvata sve. Ne postoji ništa a da u tome nema Allahove milosti.

To, ipak, nije u suprotnosti sa činjenicom da se neko može naći u teškoj situaciji, proživljavati bolnu patnju, doživjeti nešto što mu ne prija i ne odgovara, a da, istovremeno, prima znakove milosti. Sve što će doživjeti zapravo je Njegova milost, kako smo ranije naglasili. Maloprije smo spomenuli hadis Ebu Hurejre, odnosno riječi Uzvišenog upućene spomenutoj dvojici ljudi: *"Moja će vas milost obuhvatiti na onom mjestu sa kojeg ste, iz Džehennema, došli."* U nekim eserima stoji: "Kada neko uči dovu za drugoga, koga je pogodilo iskušenje: 'Moj Allahu, smiluj mu se', Uzvišeni odgovori; 'Kako da mu se smilujem zbog nečega što, ustvari, i jeste milost?'" Iskušenja su, dakle, milost za Njegove robove. U jednom drugom eseru,[446]

[446] Nije jasno šta autor misli pod pojmom *eser*. U hadiskoj nauci eser nije hadis u pravom smislu riječi, jer u senedu nema ashaba koji je lično čuo hadis od Poslanika, a.s. Tabi'in, dakle, predaju prenosi direktno, bez navođenja imena ashaba. Svaki hadis mora imati spojen sened, svejedno da li je mutevatir ili ahad, ili hadisi-kudsijj (u prijevodu: sveti govor uzvišenog Allaha, kad Poslanik, a.s., prenosi Njegove riječi, tačnije, smisao Njegovih riječi) kao u ovom slučaju. I *haber* (vijest koja dolazi od ashaba koji ne napominju da su čuli Poslanikove riječi, ili bili svjedoci njegove prakse) i eser mogu biti prihvatljivi kao predaje, pod određenim uvjetima koji su poznati onima koji su upućeni u hadis i njegove discipline. S druge strane, hadis, haber i eser mogu biti i sinonimi, pa zbog toga skrećem pažnju čitatelju na ove činjenice. (Prim. prev.)

hadisi-kudsijju, Uzvišeni kaže: "Oni koji Mene spominju, čine zikr u različitim oblicima, sjedit će u Mome društvu. Oni koji budu Meni poslušni, zaslužit će Moju plemenitost. Oni koji budu Meni zahvaljivali, Meni će dolaziti u posjete. Onima koji Mi budu neposlušni, neću uskratiti Svoju milost: ako se budu pokajali, postat će Moji miljenici, a ako se ne pokaju, bit ću im kao ljekar, koji će ih na kušnju i u neugodnost dovesti kako bi ih očistio od bolesti."

Iskušenja i kazna lijekovi su predodređeni za otklanjanje bolesti, a vatra džehenemska najveći je lijek. Onaj ko se bude liječio na dunjaluku, neće imati potrebe za *terapijom* na ahiretu. U suprotnom, morat će imati terapiju koja odgovara njegovoj bolesti. Ko spozna Uzvišenog Gospodara, svojstva kojim se opisuje Njegova veličina i Njegovo savršenstvo, savršena Mudrost, Milost, Dobročinstvo, neovisnost od svih stvorenja, ljubav prema Njegovim robovima, neće imati nikakve prepreke da sve to bez pogovora prihvati.

14. Njegova djela ne izlaze iz okvira mudrosti, milosti, koristi i pravde. On ništa ne čini uzalud i bez razloga. On je od toga čist, kao što je čist od bilo kakvih nedostataka i mahana. Ako kažnjavanje potječe iz milosti prema njima, onda će trajati dok se nečistote njihove ne uklone i dok ne budu potpuno čisti. Ako se dešava iz neke mudrosti, čim ona bude postignuta i kazna će prestati.

Nije nikakva mudrost da kazna postoji zauvijek, onoliko koliko traje Uzvišeni. Ali, ako je riječ o koristi, naročito onoj koja se tiče njih samih, njihov interes sigurno nije u tome da vječno ostanu u patnji. Ako je to korist vezana za Njegove štićenike, onda kažnjavanje ima potpunije značenje. Međutim, to ne zahtijeva vječno trajanje kazne. Blagostanje i uživanje u Džennetu nije vezano za to da njihovi očevi, sinovi ili bračni drugovi trajno ostanu u nesnosnoj patnji. Ako kažete da je to posljedica milosti, mudrosti i interesa, kazali ste nešto što se ne može razumski pojmiti. Ako kažete da je riječ o Božijoj volji, kojoj nije potrebno tražiti mudrost, svrhu,

ili smisao, na takvu tvrdnju se može odgovoriti na dva načina:

a.) Nemoguće je da Najpravedniji sudac, odnosno Onaj Koji Svojim znanjem sve obuhvata, učini nešto a da to, istovremeno, ne sadrži neku mudrost, korist, ili plemenitu svrhu. Kur'an i sunnet, racionalni dokazi i savršen sklad stvaranja u prirodi svjedoče protiv takve tvrdnje.

b.) Kada bi stvari bile tako postavljene, onda bi, u pogledu Njegove volje, bilo svejedno da li će kazna trajati beskonačno, ili će jednog dana prestati. Međutim, to što će kažnjavanje biti prekinuto nimalo ne umanjuje Njegovo savršenstvo. Jer, na koncu, On i nije obavijestio da će ono beskonačno trajati.

U svakom slučaju, ako se pokuša iznaći obrazloženje prema kojem kažnjavanje sadrži mudrost, milost, ili interes, shvatili bismo da ono ne bi trebalo trajati vječno. Ako se uzme u obzir Njegova slobodna Volja, kojoj ne treba nikakvo obrazloženje, i tada se da zaključiti kako kažnjavanje ne treba trajati vječno. Ako budemo samo pogledali tradicionalne dokaze, tekstove Kur'ana i hadisa, i na osnovu njih može se isto zaključiti.

15. Njegova milost prethodila je Njegovoj srdžbi kad su u pitanju kažnjenici. On ih je stvorio Svojom milošću, odgojio ih Svojom milošću, opskrbio ih i izliječio Svojom milošću, Svojom im milošću slao poslanike Svoje. Uzroci Njegovog drugačijeg odnosa prema njima, odnosno kažnjavanja, došli su kasnije, tek nakon ukazane Milosti. Prema tome, kažnjavanje bi, u odnosu na ovo posljednje, trebalo biti nestalno.

Ako pogledamo djecu nevjernika, uvidjet ćemo kako je čak i na njih prosuta Allahova milost. Ko god ih vidi, pokaže im milost i naklonost. Zato Uzvišeni i jeste zabranio, posebno u ratu, da se ubijaju djeca. I to pokazuje da je Milost prema njima prethodila srdžbi Njegovoj, koja će tek poslije uslijediti. U svakom slučaju, oni su u Njegovoj milosti dok su slabašni i nemoćni, dok su bolesni i u iskušenju. To znači da, posmatrajući ovo pitanje općenito, Allahova milost prema njima nije poništena, iako se Njegova srdžba može javiti i ponekad polučiti drugačije posljedice.

Milost, kao posljedica, dolazi od Njega, ali i sve ostalo, što je od Njega, predstavlja milost u nekom smislu. S druge strane, ono što od njih dolazi, loša djela, iziskuje da budu kažnjeni.

16. Govoreći o kazni, Uzvišeni obavještava da će se ona desiti u danu strašnom, danu velikom i danu bolnom. S druge strane, ni na jednom mjestu ne kazuje se da će uživanje u Džennetu trajati samo jedan dan. U vjerodostojnim hadisima potvrđena je pretpostavka da će Sudnji dan trajati pedeset hiljada godina. Kažnjenici će se razlikovati po vremenu koje će provesti na izdržavanju kazne, jer različiti su i njihovi prekršaji. Uzvišeni Allah kaznu je prilagodio dunjalučkim uzrocima koji su do nje doveli. Ono što je pripremljeno za ahiret, odnosno djelo u kojem čovjek bude tražio Allahovo lice i zadovoljstvo, za posljedicu neće imati kaznu na ahiretu. Dunjaluku je određen rok trajanja. Sve što se sa dunjaluka ponese na buduće prebivalište za posljedicu će imati kaznu, ukoliko to nije učinjeno u ime Allaha. Ako se, pak, u tome bude tražilo Allahovo zadovoljstvo i ahiretsko prebivalište, onda je to ono vječno i neprolazno, pa će i trajati koliko traje traženo. Kada traženi cilj bude vječan i neprolazan, vječno je i ono sa čime je cilj povezan.

Za razliku od toga, sve ono u čemu nije Allahovo zadovoljstvo ne predstavlja trajan cilj, jer je ono čemu se stremi prolazno. Kada dunjaluk prestane postojati, nestat će i smisao djela koja su se činila u nečije drugo ime a ne u Allahovo. Kada se to, opet, pretvori u patnju i bol, u skladu sa trajanjem uzroka, ipak neće postojati razlog za vječno trajanje takvog stanja. Takav slučaj nije sa uživanjem u Džennetu.

17. Ne može se Sudiji najmudrijem pripisati Mudrost ako se ustvrdi da je On stvorio one koje će do u beskonačnost kažnjavati teškom kaznom. Svi tradicionalni i racionalni dokazi upućuju na to da je On Sudija najmudriji, jer kad On kažnjava, On kažnjava s razlogom. U tome se ogleda očita mudrost. Slično je sa ovosvjetskim sankcijama, koje je propisao i odredio. Jer, one predstavljaju mudrost, korist, čišćenje,

liječenje, suzbijanje i odvikavanje od stranputice, sve kroz trpljenje kazne koju je propisao. Takvo nešto podupire i zdravo rasuđivanje. Tako se duše čiste i popravljaju, a drugima se primjerom pokazuje kako se ne smiju ponašati. Drugim riječima, tako se skreće pažnja na uzvišenog Gospodara, odnosno na druge životne mudrosti i plemenite životne ciljeve.

Nema sumnje da je Džennet ugodno boravište, u koje će ući samo oni koji budu dobro činili. Zbog toga će polagati račun kada pređu Sirat-ćupriju između Dženneta i Džehennema. Tada će jedni drugima namirivati *hakove*, prava koja su bila na dunjaluku uskraćena pa se tom prilikom potražuju. Tek kad izmire sve obaveze, tj. vrate prava koja su bilo kad nekome oduzeli, dopustit će im se da uđu u Džennet.

Zle duše, zlikovci i nasilnici - koji bi isti bili čak i kad bi se ponovo vratili na ovaj svijet – sasvim je razumljivo da ne trebaju stanovati u Kući mira (*Darus-selam*, ime Dženneta, nap. prev.), u blizini Gospodara svjetova. Ako odsluže kaznu u Vatri, kojom će od sebe odstraniti poganštinu, to će biti mudrost Sudije najmudrijeg i Njegova milost. Zar nije mudrost da vatra i dugo iskušenje odstranjuju zlo iz duša stvorenih, kao što vatra odstranjuje štetne naslage na zlatu, srebru ili željezu! To je svima poznato kao nešto neodvojivo od ovog svijeta.

S druge strane, stvaranje duša iz kojih zlo nikako ne može iščeznuti, te njihovo kažnjavanje do u beskonačnost, jednostavno, ne odražava mudrost i milost.

O stvaranju bića koja su u osnovi zla i u kojima nema nimalo dobra učenjaci nemaju ujednačene stavove. Ako i pretpostavimo da je nešto takvo moguće, uzvišeni Gospodar kadar je promijeniti stvari, tj. odstraniti neke njihove osobine. Ako se mudrost stvaranja ovakvih duša može razaznati, kao i mudrost njihovog kažnjavanja, Uzvišeni Allah kadar je ponovo ih stvoriti i smilovati im se, zanemarujući prvo stvaranje.

Pouzdano se zna da će Uzvišeni, slavljen neka je, za Džennet stvoriti neka druga stvorenja koje će tamo nastaniti, premda nisu uradila nikakva

dobra na osnovu kojih bi zaradila tu privilegiju. Kako pomisliti, onda, da takvu priliku neće imati oni koji jesu griješili, ali su kažnjeni, te se svojom patnjom iskupili za nevaljale postupke svoje?!

To bi se moglo desiti kad kazna postigne svoj cilj, kada se spomenute duše pokore, ponizno priznavajući veličinu i nužnost zahvale Gospodaru i Svoritelju. Priznavši da je On prema njima bio apsolutno pravedan - iako u stanju učiniti da im patnja bude i teža od one u kojoj su - dostignut će stepen kad počnu osjećati zadovoljstvo takvim teškim stanjem, jer je u njemu Allahovo zadovoljstvo i ljubav. Kad shvate da su kaznu zaslužili, te da im drugo i ne priliči, tada će sa njih u potpunosti spasti nečistota. Kada se to konačno desi, a oni počnu osjećati poniznost i skrušenost te počnu zahvaljivati Gospodaru uzvišenom, zar će biti mudro nastaviti ih kažnjavati?! Jer, njihovo se zlo pretvorilo u dobro, mnogoboštvo u monoteizam, a oholost u skrušenost i poniznost.

Ovakvo stanje nije suprotstavljeno riječima Uzvišenog: ***"A kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno."***[447] Ovo se odnosi na razdoblje prije nego nego što su iskusili patnju koja uklanja nečistotu, odnosno prije ulaska u Džehennem. Uzvišeni Allah u prethodnom ajetu kaže: ***"A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: 'Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!' Ne, ne! Njima će očevidno postati ono što su prije krili; a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci."***[448] Ovo su rekli prije nego što ih je kazna očistila. Međutim, kada u Kazni provedu duži vremenski period (*ahkab*) razmišljat će i ponašati se drugačije. A, o tome šta je *duži vremenski period* pojašnjava nam Taberanija u svojoj zbirci *El-Mu'džem*, gdje bilježi hadis Ebu Umame, r.a., koji kaže da je

[447] El-En'am, 28.
[448] El-En'am, 27-28.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Duži vremenski period je pedeset hiljada godina."* Kad se ovo ima u vidu, potpuno je isključena mogućnost da oholost, mnogoboštvo i nečistota postoje i nakon tako dugog vremenskog perioda provedenog u Kazni.

18. U predaji koja je zabilježena u oba sahiha, u hadisu o šefa'atu koji prenosi Ebu Seid, stoji da će uzvišeni Allah reći: *"'Zauzimali su se meleci, vjerovjesnici i vjernici, i ostalo je još samo da to učini najmilostiviji od svih milostivih.' Tada će, jednim zahvatom, iz Džehennema uzeti one koji nikada nisu nikakvog dobra uradili i, onako ugljenisane, staviti ih u jednu dženetsku rijeku koja se zove Rijeka života. Tada će oni kao, kao sjemenke, izlaziti na površinu vode. Stanovnici Dženneta reći će: 'Ovo su oni koje je Allah oslobodio, iako nikakva dobra nisu uradili.'"*

Njih je Džehennem spržio tako da na njihovim tijelima nije ostalo ni jedno mjesto koje nije izgoreno. Postali kao ugalj koji sagori vatra. Jasno je da u njihovim srcima nije bilo ni trunke dobra, jer hadis doslovno glasi ovako: *"On će im reći: 'Vratite se. Ako nađete nekoga da ima makar malo dobra, izvedite ga.' Mnoge će ljude tada izvesti, a oni će reći: 'Gospodaru naš, nema više takvih.' On će im reći: 'Vratite se. Ako nađete nekoga da je uradio koliko zerru dobra, izvedite ga.' Mnoge će ljude tada izvesti, a oni će reći: 'Gospodaru naš, nema više onih koji su bilo kakvo dobro uradili.' Uzvišeni Allah će"* - nastavlja kazivati Ebu Seid - *"potom reći: 'Zauzimali su se meleci, vjerovjesnici i vjernici, i ostalo je još samo da to učini najmilostiviji od svih milostivih.' Tada će, jednim zahvatom, iz Džehennema uzeti one koji nikada nisu nikakvog dobra uradili."* Ovaj kontekst upućuje na to da oni nisu učinili ni trun dobra, ali ih je, i pored toga, iz Džehennema izvela Njegova milost.

Slično je i sa hadisom kojeg smo ranije spomenuli, u kojem stoji da je neki čovjek svojima ostavio u amanet da ga nakon smrti spale i njegov pepeo prospu u more, misleći da će tako Allahu uzvišenom umaći. Taj je očito sumnjao u Obećani dan i Njegovu moć, i nikakva dobra nije uradio.

I pored toga, Allah ga je upitao: *"Šta te je motiviralo da to uradiš?"* On je odgovorio: *"Strah od Tebe"*, i sve ostalo što je rekao, nakon čega mu se Allah smilovao. Samo Allah zna gdje se u Njegovom stvaranju krije mudrost, a ljudski umovi to ne mogu dokučiti.

U jednom vjerodostojnom hadisu koji prenosi Enes, r.a., Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"Uzvišeni Allah kaže: 'Izvedite iz vatre onoga koji Me je samo jednom spomenuo, i onoga koji je samo jednom osjetio strah od Mene.'"* Ima li čovjeka koji se makar jednom u životu nije sjetio svoga Gospodara, ili onog koji niti jednom nije osjetio strah od Njega?!

Nema sumnje da će - kad Njegova milost iz Vatre izvede one koji su Ga se makar jednom u životu sjetili ili od Njega strah osjetili - tada i sama Vatra prestati postojati.

19. Ako čovjek uistinu prizna svoj grijeh, shvativši kakav je nasilnik bio, i počne sebe koriti, te u isto vrijeme shvati kako je Allah pravedan, milostiv i savršen, i kako Mu treba zahvaljivati, Allah će mu pokazati blagost i ukazati mu Svoju milost. Kada poželi da se smiluje Svome robu, On mu tu Svoju želju u srce stavi, kao i milost Svoju. To se naročito odnosi na onoga koji, uz pokajanje, donese čvrstu odluku da se više neće vraćati onome što je kod Allaha izazvalo srdžbu. Kada Allah uvidi da je to zaista u njegovom srcu, On mu sigurno neće Svoju milost uskratiti. U Taberanijevom *El-Mu'džemu* zabilježen je hadis Ebu Umame, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"'Posljednji koji će ući u Džennet bit će čovjek koji će preko Sirat-ćuprije puzati na leđima, umjesto potrbuške. Ići će sporo, jer mu njegova djela neće dati da se kreće. Izgledat će kao malo dijete koje pokušava umaći svome ocu. Tada će reći: 'Moj Gospodaru, evo me skoro pred Džennetom, spasi me od Vatre!' Tada će mu Uzvišeni objaviti: 'Moj robe, ako te spasim od Vatre i uvedem u Džennet, hoćeš li Mi priznati svoje grijehe i propuste?' Čovjek će odgovoriti: 'Da, tako mi Tvoje veličine i uzvišenosti! Ako me spasiš od Vatre, sigurno ću Ti priznati svoje grijehe i propuste!' Kad pređe Sirat-*

ćupriju, on će sām sebi reći: 'Ako Mu priznam svoje grijehe i propuste, On će me vratiti u vatru.' Tada će mu se Allah ponovo javiti: 'Robe Moj! Priznaj Mi svoje grijehe i propuste pa ću ti oprostiti i uvest ću te u Džennet!' Čovjek će odgovoriti: 'Ne! Tako mi Tvoje moći i uzvišenosti, nikad nisam počinio bilo kakav grijeh, niti sam kada pogriješio!' Kad to kaže, bit će mu ponovo kazano: 'Robe Moj, Ja imam dokaz protiv tebe.' Čovjek će se okrenuti lijevo i desno, pa kad vidi da nema nikoga, reći će: 'Gospodaru moj, pokaži mi taj Svoj dokaz.' Kad Allah učini da čovjekova kože počne nabrajati njegove sitne grijehe, a on shvati ozbiljnost situacije, zavikat će: 'Gospodaru moj, imam ja, tako mi Tvoje moći, i velikih grijeha!' Allah će mu tada reći: 'Robe Moj! Ja ih znam bolje od tebe. Priznaj Mi ih, pa ću ti oprostiti i uvesti te u Džennet.' Tako će čovjek priznati svoje grijehe i ući u Džennet.' Tada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., nasmijao tako da su mu se ukazali kutnjaci, a zatim je rekao: 'Ovako je prošao onaj koji je na najnižem stepenu u Džennetu. Šta mislite, kako su prošli oni koji su iznad njega?!'"

Uzvišeni Gospodar želi da čovjek prizna šta je učinio, da pred Njim osjeti poniznost i skrušenost, i da bude odlučan u tome da traži Njegovo zadovoljstvo. Sve dok stanovnici Džehennema ne budu posjedovali ovakakv duh, oni neće osjetiti Milost. Kad Allah bude htio da im se smiluje, ili samo nekima od njih, On će takvo nešto proturiti do njihovih srca, pa će ih stići Njegova milost. Allahova moć je neograničena, jer On čini ono što hoće. Uzvišeni Allah zaprijetio je vječnom kaznom za velike grijehe, ali to ne znači da će ona trajati beskonačno. Uzvišeni Allah kaže: ***"Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti - Džehennem, u kome će vječno ostati; Allah će na njega gnjev Svoj spustiti i proklet će ga i patnju mu veliku pripremiti."***[449] Slično se napominje u jednom hadisu u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Ko sām sebe usmrti oštrim*

[449] En-Nisa, 93.

predmetom, tim će bodežom sebe vječno udarati u džehenemskoj vatri." Ovaj hadis je sahih. Slično se napominje i u jednom drugom hadisu koji govori o samoubici: *"Uzvišeni Allah će reći: 'Moj rob je požurio,*[450] *zabranit ću mu Džennet.'"* Upečatljivije od ovoga su riječi Uzvišenog: ***"A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan sigurno čeka vatra džehenemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati."***[451]

Ovo je prijetnja kaznom koja je vezana za vječnost, a sigurno će prestati ako čovjek prizna vjerovanje u jednog Boga. Isto je, uopćeno gledano, i sa prijetnjom stanovnicima Džehennema. I njihova kazna može prestati ako oprost Onoga Koji je Sebi propisao milost nadvlada Njegovu srdžbu. Kad bi nevjernik znao koliko je Allah milostiv, nikada ne bi gubio nadu u Njegovu milost.

U Buharijinom *Sahihu* zabilježen je hadis u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Kada je Allah stvorio Milost, stvorio je stotinu milosti."* Na kraju se kaže: *"Da nevjernik zna šta sve od milosti ima kod Allaha, nikad ne bi gubio nadu da će ući u Džennet. Kad bi vjernik, opet, znao kakve je sve patnje Allah pripremio, nikad ne bi bio siguran da će izbjeći Vatru."*

20. Da se posigurno zna kako je Allah obavijestio da će džehenêmska patnja vječno trajati, onda bi to došlo u obliku obećanja, jer Uzvišeni ne krši Svoja obećanja. Što se tiče prijetnje, svi se učenjaci slažu da je odustajanje od prijetnje plemenit čin kojim se uzvišeni Gospodar hvali i na kojem Mu se zahvaljuje. To je Allahovo pravo, koje On može iskoristiti, a može i odustati od njega. Međutim, ako znamo da postoje neke plemenite osobe koje ne koriste pravo što kod drugih posjeduju, šta tek reći za Najplemenitijeg!

---

[450] Tj.: *Skratio sebi život, na što nema pravo, jer on ga nije ni dao.* (Nap. prev.)
[451] El-Džinn, 23.

Uzvišeni na više mjesta u Svojoj Knjizi jasno kazuje da On ne krši Svoje obećanje, ali ni na jednom mjestu ne kaže da ne krši Svoju prijetnju. Ebu Ja'la el-Musili bilježi predaju Enesa b. Malika, r.a., koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Kome Allah za neko djelo obeća nagradu, to će mu i ispuniti, a kome zaprijeti kaznom za neko djelo, On će postupiti prema Svome izboru."*

Ebu eš-Šejh el-Isbahani bilježi predaju El-Asme'ija, koji kaže: "Amr b. 'Ubejd došao je kod Ebu Amra b. el-'Ala'a i upitao ga: 'Ebu Amre, da li će Allah prekršiti Svoje obećanje?' On mu je odgovorio: 'Neće.' On ga ponovo upita: 'Ako Allah za neko djelo zaprijeti kaznom, hoće li prekršiti dato obećanje?' Ebu Amr odgovori mu: 'Ebu Osmane, ti si sigurno stranac, jer ne razumiješ dobro arapski. Obećanje (*el-va'du*) nije isto što i prijetnja (*el-ve'id*). Arapi ne vide ništa loše u tome da obećaš nešto loše pa to ne učiniš. Oni smatraju da je to plemenitost, ili dobročinstvo. Iznevjerenje i kršenje biva onda kada obećaš nešto dobro pa to ne uradiš.'"

Ebu eš-Šejh i Jahja b. Muaz kažu: "I obećanje i prijetnja jesu práva. Obećanje je pravo ljudi kod Allaha, kojim im On garantira da će im dati to i to, kad urade to i to. A, kome priliči ispuniti obećanje ako ne Allahu! I prijetnja je Njegovo pravo u odnosu na ljude. On kaže: 'Nemojte činiti to i to, pa da vas moram kazniti.' Kada oni to ipak učine, On im može oprostiti, a može ih i kazniti, jer to je Njegovo pravo."

Preče je da naš Gospodar od ovog dvoga izabere oprost i plemenitost. Na to nas upućuje *haber* Ka'ba b. Zuhejra koji je, kada mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zaprijetio, na to izrekao slijedeće stihove: "Čuo sam da mi Allahov Poslanik prijeti/A ja se od Allahova Poslanika nadam da oprosti."

Ako ovako stoje stvari u pogledu uopćene prijetnje, kako onda razumjeti prijetnju koja je popraćena izuzimanjem, kao u ajetu u kojem Uzvišeni kaže: ***"Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi."*** Ovo dolazi poslije Njegovih riječi: ***"(...) osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi."*** Tako

su ashabi i razumjeli kad su kazali: "Ovaj ajet pobliže određuje svaku prijetnju Džehennemom u Kur'anu." Oni nisu imali na umu isključivo ovo izuzimanje - jer tome je slično izuzimanje u suri El-En'am - nego tekst ajeta koji iza toga slijedi: ***"Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi."*** Nešto slično se, poslije određenog značenja teksta, spominje i u suri El-En'am: ***"'Vatra će biti prebivalište vaše' - reći će On – 'u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drugačije ne odredi.' Gospodar tvoj je zaista Mudri i Sveznajući."*** Allah je obavijestio da će biti u stalnoj patnji. Međutim, isključivo od Njegovog savršenog Znanja i Mudrosti zavisi kad će kazna biti otklonjena. Nije, dakle, riječ samo o volji da bude uklonjena, a da ona pritom ne uključuje mudrost, korist, milost i pravednost. Nemoguće je da Njegova volja sve to ne uključuje.

21. Milost je, na ovom prolaznom svijetu, dominantnija u odnosu na kažnjavanje i srdžbu. Da nije tako, ovaj svijet ne bi uopće mogao postojati. Tako Uzvišeni kaže: ***"Kad bi Allah ljude zbog grijehova njihovih kažnjavao, ništa živo na Zemlji ne bi ostavio."***[452] I kaže: ***"Da Allah kažnjava ljude prema onome što zasluže, ništa živo na površini Zemljinoj ne bi ostavio."***[453]

Da nije Njegove neizmjerne milosti i Njegovog oprosta, svijet ne bi mogao opstati. Pa i pored toga, milost koju je ovom svijetu podario i spustio je na Svoja stvorenja samo je stoti dio od ukupne Milosti. Ako je milost na ovom svijetu prevagnula, ako je zahvatila kako dobročinitelja tako i zlikovca, vjernika i nevjernika – iako u slučaju ovih posljednjih postoji razlog da budu kažnjeni, jer oni to zaslužuju zato što izazivaju Njegovu srdžbu - kako onda da milost ne prevagne i na budućem svijetu, kad se zna da će ona tamo biti veća za devedeset i devet puta?!

Osim toga, kazna je kod nevjernika postigla svoj cilj - oni su postali

[452] En-Nahl, 61.
[453] Fatir, 45.

ponizni. Otklonila je prljavštinu i zlo, koji ni na dunjaluku nisu bili smetnja da im se ukaže Milost. Ako su na dunjaluku sami zaslužili kaznu i na sebe Srdžbu navukli, a opet im je Milost ukazivana, šta očekivati onda kada uzrok kažnjavanja bude otklonjen, kada Milost postane toliko puta jača u odnosu na ovosvjetsku, onda kada prljavština i zlo iz njih budu uklonjeni Vatrom, koja će sve negativno spržiti?!

Tajna je u tome da su Allahova imena koja ukazuju na milost i dobročinstvo jača, izraženija i brojnija u odnosu na imena koja ukazuju na osvetu. Milost je Allahu draža od osvete. On češće spušta Svoju Milost nego što nekoga kažnjava. Više je tragova Njegove Milosti nego što ima tragova Njegove osvete i kažnjavanja. Milost Mu je draža nego osveta. S Milošću je stvorio Svoja stvorenja, zbog nje ih je i stvorio. Ona je prethodila Njegovoj srdžbi, i ona ju je nadjačala. On je Sebi milost propisao, i ona je sve obuhvatila. Ono što je njome stvorio treba sāmo po sebi biti cilj, a ono što je iz srdžbe stvorio nije sāmo po sebi cilj, kako smo ranije obrazložili. Kazna odgaja i čisti, milost je dobročinstvo i plemenitost. Kazna je liječenje, a milost je darivanje.

22. Neophodno je da Uzvišeni na Sudnjem danu svim Svojim stvorenjima obznani da je On istinu govorio i da su Njegovi poslanici govoriliistinu, a da su Njegovi neprijatelji bili lažovi i plagijatori. On će im obznaniti presudu, najpravedniju presudu koja se neprijatelju može izreći. Bit će to presuda na kojoj Mu neće zahvaljivati samo meleci Njegovi i Njegovi poslanici, nego i oni sami, a i čitav kosmos. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"I svima će se po pravdi presuditi i reći će se: 'Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova.'"***[454]

Ovdje je izostavljen govornik, s ciljem uopćavanja govora, a to je općepoznato svima koji govore i srce imaju. El-Hasen kaže: "Ući će u Džehennem, a srca im prepuna hvale, jer nemaju šta reći na presudu."

[454] Ez-Zumer, 75.

Slično je i sa ajetom: ***"I reći će se: 'Ulazite na džehenemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti.'"***[455] Sve što je u kosmosu govorit će im, jer to je Njegova pravedna presuda, Njegova mudrost i njegova zahvala.

Međutim, stanovnicima Dženneta će biti rečeno: ***"Čuvari njegovi će im reći: 'Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti.'"***[456] Oni ga nisu zaslužili svojim djelima, nego Njegovim oprostom, milošću i dobročinstvom. Kada Uzvišeni pozove meleke i sva Svoja stvorenja da posvjedoče Njegovu fascinirajuću mudrost, da posvjedoče kako je Njegova presuda pravedna, da je Njegova kazna razumna i prirodna, da je Džehennem najpravednije mjesto za njeno izdržavanje, da je to nešto čime zahvaljivanje Njemu biva potpunije, da to zahtijevaju Njegova imena i Njegova svojstva, da pokvarene i uprljane duše ne zaslužuju ništa drugo, da i one same priznaju kako kaznu zaslužuju - tada će postati jasno zašto je Njegova mudrost zahtijevala da postoje zlo i njegovi uzroci na ovom i budućem svijetu.

Nije u Božijoj mudrosti da zlo opstoji i postoji neprestano, da je sa dobrom, u tom smislu, na istom nivou.

Ovo su bili dokazi koje su iznijele dvije suprotstavljene strane. Možda u drugoj knjizi nećete naći ono što ima ovdje. Ako neko upita dokle vas je ovo pitanje dovelo, pitanje koje je mnogo puta važnije od dunjaluka, može se reći - upravo do riječi Uzvišenog: ***"Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi."*** Dotle je došao vođa pravovjernih, Alija b. ebi Talib, r.a., koji je spomenuo ulazak dženetlija u Džennet, a džehenemlija u Džehennem, odnosno šta će biti s jednima i drugima. Nakon toga je rekao: "Zatim će Allah učiniti ono što bude htio."

Sve što što smo u ovom poglavlju, pa i u cijeloj knjizi, spomenuli, a ispravno je, potječe od Allaha. Ako bude kakve greške, to je od mene,

---

[455] Ez-Zumer, 72.
[456] Ez-Zumer, 73.

autora ove knjige, i od šejtana. Allah i Njegov Poslanik od toga su čisti. Allah poznaje svačiji govor, srce govornika i njegovu namjeru. A Allah najbolje zna.

POGLAVLJE LXVIII

Oni koji će posljednji ući u Džennet

U sahihima Buharije i Muslima zabilježena je predaja Abdullaha b. Mesuda, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ja sigurno znam ko će posljednji izaći iz Džehennema i ko će posljednji ući u Džennet. To je čovjek koji će puzeći izaći iz Džehennema, a Allah će mu reći: 'Idi i uđi u Džennet.' Kad do njega dođe, učinit će mu se da je prepunjen, pa će se vratiti i reći: 'Gospodaru moj, mislim da je prepunjen?' Allah će mu na to reći: 'Idi i uđi u Džennet, imat ćeš širine koliki je dunjaluk i još deset puta toliko!'"*, ili je prenosilac rekao: *"'Imat ćeš prostora kao deset dunjaluka.' Čovjek će tada reći: 'Je li Ti sa mnom šalu zbijaš i ismijavaš me, Ti, Koji si Vladar?!'"* Ibn Mesud kaže: "Vidio sam tada da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., nasmijao tako da su mu se ukazali kutnjaci, a zatim je rekao: *'To je najniži stupanj u Džennetu.'*"

U Muslimovom *Sahihu* zabilježena je predaja Ebu Zerra, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Ja sigurno znam koji će od dženetlija posljednji ući u Džennet, a koji će od džehenemlija posljednji izaći iz Džehennema. To je čovjek koji doći na Sudnji dan pa će biti rečeno: 'Izložite njegove male grijehe, a sklonite velike.' Tada će mu se reći: 'Tog i tog dana uradio si to i to, tog i tog dana uradio si to i to...' On će potvrditi: 'Jesam', i neće moći negirati, strahujući od velikih grijeha koji bi mogli doći na red. Tada će mu biti rečeno: 'Za svako loše djelo bit će ti upisano po jedno dobro djelo.' On će reći: 'Gospodaru moj, ja sam uradio i ono što ovdje nisam vidio izloženo.'"* Ebu Zerr kaže da je vidio kako se Allahov Poslanik, s.a.v.s., nasmijao tako da su mu se ukazali kutnjaci.

Et-Taberani bilježi predaju Ebu Umame, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Posljednji koji će ući u Džennet bit će čovjek koji će preko Sirat-ćuprije puzati na leđima, umjesto potrbuške. Ići će sporo, jer mu njegova djela neće dati da se kreće, i izgledat će kao malo dijete koje pokušava umaći ocu. Tada će reći: 'Moj Gospodaru, evo me skoro pred Džennetom, spasi me od Vatre!' Tada će mu Allah Uzvišeni objaviti: 'Moj robe, ako te spasim od Vatre i uvedem u Džennet, hoćeš li Mi priznati svoje grijehe i propuste?' Tada će čovjek odgovoriti: 'Da, tako mi Tvoje veličine i uzvišenosti! Ako me spasiš od Vatre, sigurno ću Ti priznati svoje grijehe i propuste!' Kad pređe Sirat-ćupriju, sām sebi će reći: 'Ako Mu priznam svoje grijehe i propuste, On će me vratiti u Vatru!' Tada će mu se Allah ponovo javiti: 'Robe Moj! Priznaj Mi svoje grijehe i propuste pa ću ti oprostiti i uvest ću te u Džennet!' Čovjek će odgovoriti: 'Ne! Tako mi Tvoje moći i uzvišenosti, nikad nisam počinio bilo kakav grijeh niti sam kada pogriješio!' Kad to kaže, bit će mu ponovo rečeno: 'Robe Moj, Ja imam dokaz protiv tebe.' Čovjek će se okrenuti lijevo i desno, pa kad vidi da nema nikoga reći će: 'Gospodaru moj, pokaži mi taj Svoj dokaz.' Kad Allah učini da njegova kože počne nabrajati sitne grijehe koje je počinio, a on shvati ozbiljnost situacije, zavikat će: 'Gospodaru moj, imam ja, tako mi Tvoje moći, i velikih grijeha!' Allah će mu tada reći: 'Robe Moj, Ja ih bolje znam od tebe. Priznaj Mi ih, pa ću ti ih oprostiti i uvesti te u Džennet.' Tako će čovjek priznati svoje grijehe i ući u Džennet.'* Tada se Allahov Poslanik, s.a.v.s. nasmijao tako da su mu se ukazali kutnjaci, a zatim je rekao: *'Ovako je prošao onaj koji je na najnižem supnju u Džennetu. Šta mislite, kako su prošli oni koji su iznad njega?!'*" Ovaj hadis bilježi i Ibn Šejbe.

U Muslimovom *Sahihu* zabilježena je predaja Abdullaha b. Mesuda, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*'Posljednji koji će ući u Džennet bit će čovjek koji će preko Sirat-ćuprije malo ići, malo posrtati, a vatra će ga pomalo zahvaćati. Kad pređe Ćupriju, okrenut će se vatri i*

reći: 'Neka je uzvišen Onaj Koji me od tebe spasio. Allah mi je dao ono što nije dao nikom prije mene, niti će ikom nešto slično dati poslije mene.' Kad ugleda jedno drvo, reći će: 'Moj Gospodaru, približi me ovom drvetu, da se zaklonim u njegovu hladovinu i da se napijem njegove vode.' Uzvišeni Allah će reći: 'Čovječe, ako ti to dam, ti ćeš i više tražiti.' On će reći: 'Neću, Gospodaru', i prisegnut će da neće ništa drugo tražiti. Gospodar njegov će milost Svoju ukazati, jer on je ugledao ono zbog čega se neće moći strpjeti, pa će ga približiti tom drvetu, da se u hlad skloni i da se napije vode. Kad poslije toga ugleda drugo drvo, koje je puno ljepše od prvog, on će ponovo zamoliti: 'Moj Gospodaru, približi me ovom drvetu, da se zaklonim u njegovu hladovinu i da se napijem njegove vode', zaklinjući se da ništa drugo neće tražiti. Allah će reći: 'Čovječe, zar i maločas nisi dao čvrsto obećanje da nećeš ništa drugo tražiti?' On će reći: 'Neću, Gospodaru', i prisegnut će da neće ništa drugo tražiti. Allah će reći: 'Čovječe, ako ti to dam, ti ćeš i više tražiti.' Gospodar njegov će onda milost Svoju ukazati, jer on je ugledao ono zbog čega se ne može strpjeti, pa će ga približiti tom drvetu, da se u hlad skloni i da se napije vode. Kad poslije toga ugleda još jedno drvo pred kapijom dženetskom, koje je puno ljepše od prva dva, on će ponovo zamoliti: 'Moj Gospodaru, približi me ovom drvetu, da se zaklonim u njegovu hladovinu i da se napijem njegove vode', zaklinjući se da ništa drugo neće tražiti. Allah će reći: 'Čovječe, zar nisi čvrsto obećanje dao da nećeš ništa drugo tražiti?' On će reći: 'Gospodaru, udovolji mi samo još ovaj put, i neću više tražiti ništa!' Gospodar njegov će milost Svoju ukazati, jer on je ugledao ono zbog čega se ne može strpjeti, pa će ga približiti tom drvetu. A kad se približi, začut će glasove dženetlija i reći: 'Gospodaru, uvedi me u Džennet.' Allah će tada reći: 'Čovječe, kad ćeš biti zadovoljan s onim što ti dam? Hoćeš li biti zadovoljan da ti dam koliki je dunjaluk i još toliko?' Čovjek će tada reći: 'Gospodaru moj, da li Ti to sa mnom šalu zbijaš, Ti Koji si Gospodar svjetova?" Tada se Ibn Mesud nasmijao i upitao prisutne: 'Zašto ne pitate zbog čega sam se nasmijao?'

'A što si se nasmijao', upitaše ga. On reče: 'Allahov Poslanik se nasmijao pa su ga upitali: 'Zašto se smiješ, Allahov Poslaniče?' On im je odgovorio: *'Zato što se Gospodar svjetova nasmijao kad je čovjek rekao: 'Gospodaru moj, da li Ti to sa mnom šalu zbijaš, Ti Koji si Gospodar svjetova?' Allah mu je tada odgovorio: 'Ne zbijam ja šalu s tobom, Ja imam moć da učinim ono što želim.'*"'

U El-Berkanijevom sahihu zabilježeno je slično kazivanje, hadis sa istim senedom kao kod Muslima, u kojem Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Najblažu kaznu u Džehennemu imat će čovjek koji će nositi nanule od vatre, koje će ga pržiti toliko da će mu mozak vriti. Najniži stupanj u Džennetu imat će čovjek kome će Allah prije ulaska u Džennet lice zakloniti od Vatre. Kad mu se ukaže drvo, on će reći: 'Gospodaru, primakni me ovom drvetu, da se sklonim u njegov hlad.' Allah će mu reći: 'Da nećeš, slučajno, tražiti još štogod ako ti to dam?' On će reći: 'Neću, tako mi Tvoje moći!' Kad ga Allah tome približi, ukazat će mu se drugo drvo koje će imati hladovinu i sočne plodove. Čovjek će tada reći: 'Gospodaru, primakni me ovom drvetu, da se sklonim u njegov hlad i jedem njegove plodove.' Allah će mu reći: 'Da nećeš, slučajno, tražiti još štogod ako ti to dam?' On će reći: 'Neću, tako mi Tvoje moći!' Kad ga Allah i tome približi, ukazat će mu se slijedeće drvo, koje će imati hladovinu, sočne plodove i izvor vode. Čovjek će tada reći: 'Gospodaru, primakni me ovom drvetu, da se sklonim u njegov hlad, jedem njegove plodove i da se osvježim vodom.' Allah će mu reći: 'Da nećeš, slučajno, tražiti još štogod ako ti to dam?' On će reći: 'Neću, tako mi Tvoje moći, tražiti ništa drugo!' Kad ga Allah približi tom drvetu i kad ugleda Džennet, reći će: 'Gospodaru, primakni me makar do dženetske kapije, da budem pod dženetskom strehom, da gledam stanovnike Dženneta i ono što je u njemu.' Kada mu i to bude udovoljeno, čovjek će reći: 'Gospodaru, uvedi me u Džennet.' Kada bude uveden u Džennet, pitat će: 'Sve ovo je moje?' Allah će mu tada reći: 'Poželi što hoćeš.' I čovjek će govoriti svoje želje, a Allah će ga stalno napominjati riječima: 'Traži.' Kad*

više ne bude imao nikavih želja, Allah će mu reći: 'Sve što si zaželio imat ćeš, i još deset puta toliko.' Tad će ući u svoj dvor, u koji će poslije njega doći njegove dvije supruge, dvije hurije krupnih očiju, koje će mu reći: Neka je hvala Allahu Koji te je nama proživio, a i nas je za tebe proživio.' Čovjek će na kraju reći: 'Nikom nije dato ovoliko kao što je meni dato.'"

U Muslimovom *Sahihu* zabilježena je predaja El-Mugire b. Šu'be, r.a., koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Musa je pitao svoga Gospodara ko je čovjek koji će biti na najnižem stupnju u Džennetu. Gospodar mu reče: 'Kad svi stanovnici Dženneta uđu u njega doći će neki čovjek i bit će mu rečeno da uđe u Džennet. On će reći: 'Gospodaru, kako, kad su ljudi već zaposjeli svoja mjesta i primili svoje darove?' Bit će mu rečeno: 'Jesi li zadovoljan da imaš kao što je imao kralj na dunjaluku?' 'Zadovoljan sam, Gospodaru', reći će on. Tada će mu reći: 'Imat ćeš to, i još toliko, i još toliko, i još toliko, i još toliko', a kada mu peti put to ponovi, on će reći: 'Zadovoljan sam, Gospodaru'.' Tada Musa upita: 'Gospodaru, a koja je najviša deredža?' On će reći: 'Tu su oni koje Ja želim. U njihovu čast zasadio sam Džennet Svojom rukom i zapečatio ga, tako da ga oko nije vidjelo, za takvo nešto niko nije čuo, niti bilo koji čovjek može nešto slično zamisliti.'"* Potvrda ovoga je u Allahovoj Knjizi: ***"I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju."***[457]

[457] Es-Sedžde, 17.

POGLAVLJE LXIX

Jezik kojim će govoriti stanovnici Dženneta

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi hadis koji prenosi Enes, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će ući u njega visoki šezdeset laktova, lijepi kao Jusuf, trideset i tri godine stari, poput Isaa, govorit će jezikom Muhammeda, bit će golobradi, kovrdžave i crne kose."* Davud b. el-Husajn bilježi predaju prema kojoj je Ibn Abbas rekao: "Jezik kojim će govoriti stanovnici Dženneta bit će arapski jezik."

Ukajl kazuje da je Ez-Zuhri rekao: "Jezik kojim će govoriti stanovnici Dženneta bit će arapski jezik."

O prepiranju Dženneta i Džehennema

U oba sahiha zabilježen je i hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Džennet i Džehenem počeli su se prepirati, pa Džennet reče: 'Moj Gospodaru! Kako to da u Džennet ulaze samo siromasi i bijednici?' Na to se Džehennem požali: 'Moj Gospodaru! Kako to da u Džehennem ulaze samo oni koji su se oholili i bili nasilnici?' Na to Allah odgovori: 'Ti si, Džennete, Moja milost, koju dajem kome hoću, a ti si, Džehenneme, Moja kazna, kojom kažnjavam koga hoću. I jednog i drugog ću napuniti.' Džehennem se neće napuniti sve dok On Svojom nogom ne stane na njega, a on će progovoriti: 'Dosta, dosta!' Tada će se njegovi krajevi sakupljati, zbijati jedan prema drugom, a Allah nikome od Svojih stvorenja neće nepravdu učiniti. Što se Dženneta tiče, on se neće prepuniti. Uzvišeni Allah će za njega stvoriti stvorenja, kojim će ga napuniti."*

U Džennetu će ostati viška prostora

Kako autori dva poznata sahiha bilježe od Enesa, r.a., Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: *"U Džehennem će sve vrijeme biti bacane džehenemlije, a on će govoriti: 'Ima li još?' Tada će Uzvišeni Allah na njega stati Svojom nogom tako da će se on zbiti, govoreći: 'Dosta, dosta, tako Ti Tvoje moći i plemenitosti!' U Džennetu će biti još praznog prostora, tako da će Allah stvoriti nova stvorenja i nastaniti ih u nenastanjeni dio Dženneta."* U Muslimovoj verziji hadisa stoji: *"Tako da će ostati slobodnog prostora u Džennetu onoliko koliko Allah htjedne."*

Što se tiče predaje koju bilježi Buharija od Ebu Hurejre, a u kojoj stoji da: *"On za Džehennem stvara stvorenja koja baca u vatru, a Džehennem govori: 'Ima li još?'"*, riječ je o nesmotrenosti nekih prenosilaca koji su zamijenili riječi. Značenje ovog hadisa ne može se prihvatiti, jer je u kontradikciji sa vjerodostojnim hadisima, odnosno Kur'anom. Uzvišeni Allah obavijestio je da će napuniti Džehennem Iblisom i njegovim sljedbenicima. On kažnjava samo one protiv kojih dokazi budu jasni, odnosno one koji budu u laž utjerivali Njegove poslanike. Uzvišeni kaže: ***"Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: 'Zar nije niko dolazio da vas opominje?' 'Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao' – odgovorit će – 'a mi smo poricali i govorili: Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!'"***[458]

Stanovnici Dženneta neće spavati

Ibn Mirdevejh bilježi hadis Džabira, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Spavanje je brat smrti, a stanovnici Dženneta neće spavati."* Et-Taberani spominje predaju Džabira, r.a., koji kaže

[458] El-Mulk, 8-9.

da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., upitan da li stanovnici Dženneta spavaju. Vjerovjesnik, s.a.v.s., na to je odgovorio: *"Spavanje je brat smrti, a stanovnici Dženneta neće spavati."*

O prelasku iz niže u višu dženetsku deredžu

Imami-Ahmed bilježi predaju Ebu Hurejre, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah će dobrog roba podići na viši stepen, pa će on upitati: 'Gospodaru moj, čime sam ovo zaslužio?' Allah će mu odgovoriti: 'Tvoje dijete uči dovu za tebe.'"*

Porodica vjernika će biti s njim spojena, makar članovi njegove porodice ne budu radili djela koja je on radio

Uzvišeni kaže: ***"Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti - svaki čovjek je odgovoran za ono što sam čini."***[459]

Kajs prenosi od Amra b. Murre, Seida b. Džubejra, i od Ibn Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Allah će podići i porodicu vjernika na njegov stupanj, bez obzira što su različita djela činili, a sve radi toga da bi njemu ugodio."* Zatim je citirao dio ajeta: ***"Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti."*** Još je rekao: *"Očevima nećemo ništa umanjiti zbog onoga što smo dali sinovima."*

Ibn Mirdevejh u svome tefsiru spominje hadis Ibn Abbasa, r.a., koji

[459] Et-Tur, 21.

kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kad čovjek uđe u Džennet, upitat će za svoje roditelje, ženu i dijete, pa će mu biti rečeno: 'Oni nisu na tvom stupnju, nisu radili ono što si ti radio.' On će reći: 'Gospodaru moj, ja sam to radio za sebe i za njih.' Tada će biti naređeno spajanje porodice."* Ibn Abbas potom je citirao spomenuti ajet.

Komentatori Kur'ana nemaju jedinstven stav u pogledu značenja riječi *porodica* (*zurrijetun*) u spomenutom ajetu - da li se time misli na mlađe ili starije, ili i jedne i druge?

Jedni smatraju da je značenje slijedeće: onima koji su vjerovali, i za kojima smo djecu njihovu na vjerovanje potaknuli, pa su vjerovali isto kao i oni, priključit ćemo djecu njihovu i podići ih na isti stupanj na kojem su oni. Na to upućuje, kažu oni, kiraet, čitanje arapskog teksta Kur'ana, koji glasi: *ve 'tebe'athum zurrijeetuhum.*[460] Uzvišeni Allah ovaj izraz koristi za odrasle osobe. Tako, naprimjer, kaže: ***"I od potomaka njegovih, Davuda i Sulejmana."***[461] I kaže: ***"O potomci onih koje smo sa Nuhom nosili! On je, doista, bio rob zahvalni."*** [462] On veli i ovo: ***"Naši preci su prije nas druge Allahu ravnim smatrali, a mi smo pokoljenje poslije njih. Zar ćeš nas kazniti za ono što su lažljivci činili?"***[463]

Ovako govore starije i razumne osobe. Oni kažu da i hadis Seida b. Džubejra upućuje na njihovu tvrdnju. Hadis glasi: *"Allah će podići porodicu vjernika na njegov stupanj, bez obzira što su različita djela činili, a sve radi toga da bi njemu ugodio."* Sve ovo ukazuje na to da su oni ušli u Džennet zahvaljujući vlastitom trudu, ali njihova djela ne dostižu stupanj njihovih očeva. Allah će ih ipak uzdići na njihov stupanj, bez obzira na tu

[460] ***"Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela."*** - prijevod ajeta, odnosno Hafsov kiraet odgovara prijevodu na naš jezik, koji je nama poznat. (Prim. prev.)
[461] El-En'am, 84.
[462] El-Isra, 3.
[463] El-E'raf, 173.

manjkavost. Vjerovanje se, kažu oni, sastoji od riječi, djela i nijeta, namjere, a sve to može biti vezano samo za odrasle osobe. Na osnovu toga, značenje ajeta bilo bi u tome da će Uzvišeni Allah spojiti porodicu vjernika, pod uvjetom da članovi njegove porodice budu na istom stupnju vjerovanja. Ako budu i nešto slabiji u vjerovanju, Allah će ih ipak uzdići na njegov stepen, bez obzira što na osnovu vlastitih djela oni to ne zaslužuju, samo da bi njegova radost i užitak bili potpuniji.

Druga grupa učenjaka tvrdi da izraz *zurrijjetun* ovdje znači *potomstvo*. Značenje ajeta je slijedeće: onima koji su vjerovali, i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela, priključit ćemo djecu njihovu.[464] Svejedno što su mladi, potomci imaju status jednak odraslima u mnogim pravnim pitanjima, kao što su: nasljedstvo, plaćanje krvarine za ubistvo, dženaza i ukop u muslimansko mezarje, te brojna druga pitanja, izuzimajući ono što se odnosi isključivo na punoljetne pripadnike zajednice. Značenje bi bilo slijedeće: priključit ćemo djecu na osnovu vjerovanja njihovih očeva. Na to upućuje, kažu zagovornici ovog stava, i to što je općepoznato da odrasle osobe same snose odgovornost na ovom svijetu, a isto je u vezi s pitanjem nagrade i kazne na ahiretu. Kad bi se pod pojmom *zurrijjetun* mislilo i na odrasle, onda bi svi punoljetni potomci ashaba bili na istoj deredži kao i njihovi očevi, svi punoljetni potomci tabi'ina bili bi na istoj deredži kao i njihovi očevi, i tako redom, sve do Sudnjeg dana. Tako bi svi potomci bili na istom nivou na kojem su i njihovi prethodnici. Ovu tvrdnju potvrđuje, kažu oni, i činjenica da je Uzvišeni Allah učinio da oni njih slijede u imanu, vjerovanju. Kad bi to bili odrasli, onda njihovo vjerovanje ne bi bilo takvog tipa, nego bi bilo potpuno samostalno. To znači da ne

[464] Čitalac može primijetiti da je rahm. Besim Korkut preuzeo upravo ovo značenje, a to znači da je riječ o djeci, ali ne i drugim užim članovima porodice. Isto je i u prijevodu dr. Enesa Karića, koji ovu riječ prevodi kao *potomstvo*. (Prim. prev.)

bi bili dio nečega što nužno slijedi svoj glavni dio.[465] Također, kažu oni, Uzvišeni Allah je stepenovao nagrađivanje u Džennetu, odnosno, u njemu je odredio deredže prema djelima koja su ljudi samostalno, svojom voljom činili. Međutim, potomke će Uzvišeni Allah uzdići na nivo predaka, bez obzira što na osnovu vlastitih djela to ne zaslužuju. Za razliku od njih, punoljetne osobe, kao obveznici, bit će uzdignuti samo na one nivoe nagrađivanja za koje su dovoljna djela koja su radili.

I, na koncu, treća grupa učenjaka, među kojima je i El-Vahidi, tvrdi da se spomenuti izraz odnosi i na mlade i starije, jer odrasla osoba slijedi svoga oca u njegovom vjerovanju, dok dijete slijedi svoga oca na osnovu očevog vjerovanja. Izraz zurrijetun, tvrde oni, upotrebljava se, kako za starije i mlađe, tako i za jednu osobu ili više njih, oca ili sina. Uzvišeni kaže: ***"Dokaz im je i to što potomke njihove u lađama krcatim prevozimo."***[466] Drugim riječima, njihove očeve. Pod pojmom iman, vjerovanje, podrazumijeva se naslijeđeno vjerovanje i vjerovanje po izboru. Jedno je, dakle, prirodno, a drugo stečeno. Za primjer prvog može poslužiti ajet: ***"Onaj ko ubije vjernika nehotice - mora osloboditi ropstva jednog roba – vjernika..."***[467] Dopušteno je osloboditi i maloljetnu osobu.

Oni tvrde da i mišljenja učenjaka iz prvih generacija potvrđuju njihov stav. Seid b. Džubejr kaže da je Ibn Abbas rekao: "Allah će podići porodicu vjernika na njegov stupanj, bez obzira što su različita djela činili, a sve radi toga da bi njemu ugodio." Zatim je citirao spomenuti ajet. Ibn Mesud, tumačeći ovaj ajet, kaže: "Čovjek koji je radio dobra djela i imao porodicu ući će u Džennet, a oni će biti uzdignuti na njegov stupanj, da bi time njegov užitak bio potpuniji, bez obzira što to svojim djelima nisu

[465] Možda bi za razumijevanje ovog stava moglo pomoći fikhsko pravilo: *Et-Tabiu' tabi'*, što znači: *Pripadak slijedi glavnu stvar*, ili: *Pripadak prati glavnu stvar*, ili: *Pripadak dijeli sudbinu glavne stvari* (*accessorium sekuitur principale*). (Nap. prev.)

[466] Ja-sin, 41.

[467] En-Nisa, 92.

uspjeli dosegnuti." Ebu Mudžliz kaže: "Allah će ih sastaviti s njim, baš kao što je on na dunjaluku volio da budu zajedno." Eš-Ša'bi kaže: "Allah će potomke uvesti u Džennet na osnovu djela njihovih očeva." El-Kelbi prenosi da je Ibn Abbas rekao: "Ako očevi budu na višoj derdži u odnosu na sinove, Allah će i sinove uzdići na nivo očeva. Ako sinovi budu na višim deredžama, Allah će očeve uzdignuti na nivo sinova." Ibrahim kaže: "Bit će im data nagrada kakva je data njihovim očevima, a njihovim očevima nagrada zbog toga neće biti nimalo umanjena." Na to upućuju, kažu oni, oba kiraeta koja smo spominjali.

Ja mislim da je ispravnije mišljenje koje kaže da je ovdje riječ o mlađim osobama, jer bi u suprotnom to podrazumijevalo da su oni koji dolaze kasnije na istom stupnju kao i njihovi prethodnici, kad su nivoi nagrađivanja u pitanju. Takvo nešto nije obavezno moguće. Za razliku od toga, djeca čovjeka, odnosno njegovo potomstvo, na istom su rangu, a Allah najbolje zna.[468]

[468] Šta sve ovo tačno znači, Allah najbolje zna, kao što i sam autor na kraju rasprave zaključuje. Međutim, izgleda da ni on sam nije bio dovoljno jasan u svome zaključku. Jer, šta znači: ***"Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti"***? Znači li to da će samo oni koji nisu punoljetni, a umru prije punoljetstva, biti u društvu svojih roditelja u Džennetu, zato što je to prirodno i normalno? Ili, znači li to da će oni koji umru pa svojim djelima zaslužе Džennet imati privilegiju spajanja sa porodicom, ako njeni pripadnici umru maloljetni, ili ako nastupi Sudnji dan prije nego što dostignu punoljetstvo? Jer, ako izraz *zurrijetun* prevedemo kao *djeca* (potomstvo), onda se da naslutiti i jedno i drugo. I djeca porastu, pa budu punoljetne i samostalne osobe, odnosno odgovorne za svoja djela. A, kao takvi, polagat će račune na Sudnjem danu. Čini mi se da je najispravnije prvo mišljenje, koje kaže da je značenje ajeta slijedeće: onima koji su vjerovali, i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela, priključit ćemo djecu njihovu. Na osnovu toga, značenje ajeta bi bilo u tome da će Uzvišeni Allah spojiti porodicu vjernika pod uvjetom da članovi njegove porodice budu na istom stupnju vjerovanja. Ako budu i nešto slabiji u vjerovanju, Allah će ih uzdići na njegov stepen, bez obzira što na osnovu vlastitih djela oni to ne zaslužuju, samo da bi njegova radost i njegov užitak bili potpuniji. Dakle, riječ je o onim članovima uže porodice koji uđu u Džennet. S druge stane, vjernici će imati pravo na šefa'at, što

Džennet govori

Već smo citirali hadise u kojima je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Prepirali se Džennet i Džehennem..."*, ili hadis u kojem stoji: *"Džennet reče: 'Gospodaru moj, moje rijeke su nabujale, a moji su plodovi dozreli. Ubrzaj mi dolazak mojih stanovnika.'"*

Ismail b. ebi Halid prenosi da je Seid et-Ta'i rekao: "Obaviješten sam da je Allah, kad je stvorio Džennet, rekao: 'Ukrasi se!' Kad se ukrasio, rekao mu je: 'Govori!', a kad je progovorio, kazao je: 'Blago onom s kim sam zadovoljan.'"

Katade kaže: "Kad je Allah stvorio Džennet, rekao mu je: 'Govori!', a Džennet je progovorio: 'Blago bogobojaznim!'"

Et-Taberani bilježi predaju Ibn Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kad je Allah stvorio Edenske vrtove, i u njima stvorio što nikad nije viđeno, niti je ko za nešto slično čuo, nešto što ni jedan čovjek zamisliti ne može, rekao je Džennetu: 'Govori!' Džennet je progovorio: 'Spašeni su vjernici.'"*

Džennet se stalno proljepšava

Abdullah b. Ahmed bilježi predaju prema kojoj je Ka'b rekao: "Kad god Allah pogleda Džennet, kaže mu: 'Budi lijep i ugodan', i on se tada dvostruko proljepša. To se dešava sve dok ne dođe vrijeme da u njega uđu njegovi stanovnici."

podrazumijeva da će se za svoju djecu zauzimati kako bi ušli u Džennet, kao što je naglašeno u Eš-Ša'bijevim riječima: "Allah će potomke uvesti u Džennet na osnovu djela njihovih očeva."

U svakom slučaju, Allah najbolje zna. Ono što mi znamo jeste to da su uži članovi porodice najveća čovjekova radost. Ovaj ajet, odnosno diskusija koju je izazvao, samo je dokaz da Najmudriji od svih sudaca, Onaj Koji sve zna, nije slučajno spomenuo ovaj ajet u Svojoj časnoj Knjizi. Čovjeku nije potrebna nikakva bolja motivacija od saznanja da će njegova djela na ovom svijetu možda biti uzrok da se i na budućem svijetu radosno kreće u krugu svojih najmilijih. (Nap. prev.)

Hurije krupnih očiju više čeznu za svojim muževima nego što oni čeznu za njima

Prethodno smo citirali hadis Muaza b. Džebela koji o ovome govori. Spominjali smo i huriju koja njegovoj supruzi na dunjaluku govori: *"Nemoj ga uznemiravati, još malo i on će nama doći."* Zatim, tu je i hadis Ikrime, od Vjerovjesnika, s.a.v.s., u kojem hurija kaže: *"Moj Allahu, pomozi mu da bude u Tvojoj vjeri, i učini da njegovo srce iskreno bude Tebi pokorno."*

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju u kojoj Ebu Sulejman ed-Darani kaže: "Neki pobožni mladić iz Iraka jedne prilike se zaputio u Mekku sa svojim prijateljem. Gdje god bi odsjeli, on bi klanjao, a kad bi zastali da jedu, on bi govorio da posti. Njegov prijatelj je bio strpljiv u odlasku i povratku, a kad su se trebali rastati upitao ga je: 'Brate moj, šta te je motiviralo da radiš ono što sam vidio?' Mladić mu odgovori: 'Jednom sam u snu vidio jedan od dženetskih dvoraca. Bili su sagrađeni tako da je jedna cigla od zlata, druga od srebra, sa terasom od zlata i rubina. Između njih, jedna hurija krupnih očiju, raspletene kose. Kad god se njeno tijelo u pokretu zanjiše, zanjiše se na njoj haljina od srebra. Ona mi reče: 'Budi veoma ozbiljan kad od Allaha budeš mene tražio. Ja sam, tako mi Uzvišenog, od Allaha tebe iskala tako ozbiljno i iskreno!' To što si vidio, to je moja želja - da je zaslužim.' Ebu Sulejman reče: 'Ako se na ovaj način treba željeti i nadati da dobijemo huriju, šta tek reći za ono što je veće i vrednije od nje?!'"

Smrt će biti zaklana između Dženneta i Džehennema

Uzvišeni Allah kaže: ***"I spomeni ih na Dan tuge, kada će biti s polaganjem računa završeno, a oni su ravnodušni bili i nisu vjerovali."***[469]

[469] Merjem, 39.

Buharija i Muslim u svojim zbirkama bilježe hadis Ebu Seida el-Hudrije, koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*'Smrt će doći u liku crnog ovna, pa će zastati između Dženneta i Džehennema. Zatim će biti rečeno: 'O stanovnici Džehennema', a oni će se pojaviti zabrinuti, i bit će rečeno: 'O stanovnici Dženneta', a oni će se pojaviti radosni. Potom će biti upitani: 'Znate li šta je ovo?' Oni će odgovoriti: 'Da, to je smrt.' Tada će ona biti zaklana između Dženneta i Džehennema, i bit će rečeno: 'O stanovnici Dženneta, vječno ćete u njemu živjeti i nećete umirati; o stanovnici Džehennema, vječno ćete u njemu boraviti i nećete umirati.' Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., citirao ajet:* ***'I spomeni ih na Dan tuge, kada će biti s polaganjem računa završeno, a oni su ravnodušni bili i nisu vjerovali'****.'*" U jednom drugom hadisu, koji je, također, muttefekun alejh (bilježe ga Buharija i Muslim), Abdullah b. Omer, r.a., kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Kad stanovnici Dženneta uđu u Džennet, a stanovnici Džehennema u Džehennem, glasnik će među njima stati i reći: 'O stanovnici Dženneta, nema smrti. O stanovnici Džehennema, nema više umiranja. Svako će vječno ostati tu gdje jeste.'*" Isti prenosilac kaže da je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Kad stanovnici Dženneta dospiju u Džennet, a stanovnici Džehennema u Džehennem, smrt će biti dovedena na mjesto koje razdvaja Džennet od Džehennema. Tada će glasnik dozivati: 'O stanovnici Dženneta, nema smrti, o stanovnici Džehennema, nema više umiranja.' Tada će se stanovnici Dženneta još više obradovati, a stanovnici Džehennema će još više tugovati.'*"

Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Kad stanovnici Dženneta uđu u Džennet, a stanovnici Džehennema u Džehennem, smrt će poslušno doći i stat će na zid koji razdvaja satnovnike Dženneta od stanovnika Džehennema. Zatim će biti rečeno: 'O stanovnici Dženneta!', a oni će se pojaviti uplašeni od prizora koji vidješe. Zatim će biti rečeno: 'O stanovnici Džehennema!', a oni će se pojaviti radosni, nadajući se da će se neko za njih zauzeti. Potom će i jedni i drugi biti upitani: 'Znate li*

šta je ovo?' Oni će odgovoriti: 'Da, znamo. To je smrt koja nam je bila suđena.' Tada će ona biti zaklana na zidu između Dženneta i Džehennema i bit će rečeno: 'O stanovnici Dženneta, vječno ćete u njemu živjeti i nećete umirati; o stanovnici Džehennema, vječno ćete u njemu boraviti i nećete umirati.'" Ovaj hadis bilježe Nesaija i Tirmizija, a Tirmizija kaže da je hasen-sahih.

Ovaj ovan, odnosno klanje smrti i gledanje te scene od strane obje skupine je stvarnost, a ne mašta, kako su neki ustvrdili. Oni kažu da je smrt nešto nestalno, a sve što je nestalno ne može se materijalizirati, pogotovo ne zaklati! Međutim, ova tvrdnja nije ispravna. Uzvišeni Allah od smrti stvori lik ovna koji se zakolje, kao što od ljudskih djela stvori lik koji se može vidjeti, a za koji se nagrađuje ili kažnjava. Šta reći, naprimjer, za vjerodostojan hadis u kojem Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: "Krava *i* Imranova porodica *na Sudnjem danu će doći u liku dva bijela oblaka..."* U jednom drugom hadisu stoji: *"Ono što učite kao zikr kad činite* tesbih, tahmid *i* tehlil, *kruži oko Arša i zuji kao što pčele svojim zujanjem govore jedna s drugom."* Ovaj hadis bilježi Ahmed.

Slično je i sa kaburskom patnjom, odnosno uživanjem u kaburu zbog lika koji će se pojaviti: *"Čovjek će upitati: 'Ko si ti?' 'Ja sam tvoje dobro djelo', odgovorit će mu. Ili, ako je čovjek bio loš, pojavit će se ružan lik, a čovjek će ga upitati: 'Ko si ti?' 'Ja sam tvoje ružno djelo', odgovorit će mu."*

Ovo će biti stvarne slike, a ne imaginacija, jer će Uzvišeni Allah od čovjekovog dobrog djela stvoriti lijep lik, odnosno od lošeg ružan lik. Zar nije svjetlo koje će Allah vjernicima podijeliti na Sudnjem danu upravo njihovo vjerovanje, od kojeg će im Allah stvoriti svjetlo, da pomoću njega mogu vidjeti?! To što postoji obavezujući tekst hadisa u ovom slučaju, samo potvrđuje ono što je logično.

Seid prenosi da je Katade rekao: "Obaviješteni smo da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *'Kad vjernik izađe iz kabura, ugledat će svoje djelo u lijepom*

liku, kojeg će razumjeti kao radosnu vijest. Reći će mu: 'Ko si ti? Tako mi Allaha, ja mislim da si ti iskren čovjek.' Taj lik će mu odgovoriti: 'Ja sam tvoje dobro djelo.' On će mu biti svjetlo koje će ga voditi do Dženneta. A kada nevjernik izađe iz kabura, ugledat će svoje djelo predstavljeno u ružnom liku, kojeg će razumjeti kao loš znak. Reći će mu: 'Ko si ti? Tako mi Allaha, ja mislim da si ti loš čovjek.' Taj lik će mu odgovoriti: 'Ja sam tvoje ružno djelo.' On će mu biti vodič, koji će ga voditi do Džehennema."' Mudžahid je govorio to isto. Ibn Džurejdž kaže: "Njegovo će mu se djelo u lijepom liku pokazati. Imat će ugodan miris, obradovat će ga svakim dobrom. 'Ko si ti?', upitat će ga. 'Ja sam tvoje dobro djelo', reći će mu, i svjetlo će ići pred njim sve dok ga ne uvede u Džennet. To je tumačenje Allahovih riječi: ***'One koji vjeruju i čine dobra djela Gospodar njihov će na Pravome putu podržati, zato što vjeruju.'***[470] Nevjerniku će se njegovo djelo ukazati u ružnom liku, jako neugodnog mirisa. Od njega se neće odvajati sve dok ne bude bačen u Vatru."

Ibn el-Mubarek kaže: "Kazivao nam je El-Mubarek b. Fedale da je El-Hasen citirao ajet: ***'A mi, je l' de, više nećemo umirati? – jednom smo umrli - više nećemo biti mučeni.'***,[471] a zatim rekao: 'Znali su da smrt prekida svaki vid užitka pa su pitali: 'A mi, je l' de, više nećemo umirati? – jednom smo umrli - više nećemo biti mučeni?' 'Nećete', bit će im rečeno. Oni će reći: 'Ovo je velika pobjeda.' Er-Rekaši još dodaje: 'Stanovnici Dženneta su sigurno saznali da neće više umirati, da će im boravak ugodan biti, da će biti sigurni, da se neće razboljeti. Tako ih je smirilo to što će u blizini Allaha toliko dugo boraviti', reče on i suze mu bradu nakvasiše."

[470] Junus, 9.
[471] Es-Saffat, 58.

Svi će ibadeti u Džennetu biti dokinuti, osim zikra, koji će trajno ostati

Muslim bilježi predaju Džabira, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Stanovnici Dženneta će jesti i piti, neće sliniti, niti će obavljati veliku ili malu nuždu. Nakon uzimanja hrane blago će podrigivati, i znojiti se znojem koji će mirisati na misk. Bit će nadahnuti da slave i veličaju Allaha onako kako ste vi navikli da dišete."*

Prisjećanje stanovnika Dženneta na dunjalučke uspomene

Uzvišeni Allah kaže: ***"I oni će jedan s drugim razgovarati, i jedan od njih će reći: 'Imao sam druga jednoga.'"***[472] O ovim ajetima već smo govorili. Uzvišeni još kaže: ***"I obraćat će se jedni drugima i jedni druge će pitati: 'Prije smo među svojima strahovali' – govorit će –'pa nam je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao."***[473]

Ibn Ebi ed-Dunja bilježi predaju Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Kada stanovnici Dženneta uđu u njega, i kada požele jedni druge, divan ovoga ode do divana onoga, a divan onoga ode do divana drugog, sve dok se ne skupe na jedno mjesto. Tada jedan drugome kaže: 'Znaš li kada nam je Allah oprostio?' Ovaj drugi odgovori: 'Onog dana kad smo bili na tom i tom mjestu, i kad smo ga zamolili - oprostio nam je.'"*

Njihovo prisjećanje na dunjaluk bit će prisjećanje na teška naučna pitanja na koja su tražili odgovore, pitanja koja se tiču razumijevanja Kur'ana, sunneta, vjerodostojnosti hadisa. Raspravljati o spomenutim pitanjima na dunjaluku slađe je od hrane, pića i seksualnog uživanja. Njihovo prisjećanje na spomenute rasprave u Džennetu bit će još slađe. Ovo se tiče onih koji se zanimaju za nauku, a nikako ostalih!

[472] Es-Saffat, 50-51..
[473] Es-Saffat, 25-27.

POGLAVLJE LXX

O onima koji zaslužuju Radosnu vijest

Uzvišeni Allah kaže: ***"A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj dženetskim baščama kroz koje će rijeke teći; svaki put kada im se iz njih da kakav plod, oni će reći: 'Ovo smo i prije jeli' - a bit će im davani samo njima slični."***[474] I kaže Uzvišeni: ***"I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovome i na onome svijetu - Allahove riječi niko ne može izmijeniti - to će, zaista, velik uspjeh biti."***[475] Uzvišeni, također, veli: ***"Onima koji govore: 'Gospodar naš je Allah' - pa poslije ostanu pri tome - dolaze meleci: 'Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se Džennetu koji vam je obećan.'"***[476] Uzvišeni kaže: ***"Zato obraduj robove Moje koji Kur'an slušaju i slijede ono najljepše u njemu; njima je Allah na Pravi put ukazao i oni su pametni."***[477] I kaže Uzvišeni: ***"U većoj su časti kod Allaha oni koji vjeruju i koji se iseljavaju i koji se bore na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje; oni će postići što žele. Gospodar njihov im šalje radosne vijesti, da će im milostiv i blagonaklon biti i da će ih u dženetske bašče uvesti, u kojima će neprekidno uživati."***[478]

---

[474] El-Bekare, 25.
[475] Junus, 62-64.
[476] Fussilet, 30.
[477] Ez-Zumer, 18.
[478] Et-Tevba, 20-21.

Allah, dž.š., veli: *"A oni koji su vjerovali i dobra djela činili bit će u divnim dženetskim baščama, sve što zažele imat će u Gospodara svoga; bit će to blagodat velika. Na ovaj način Allah šalje radosne vijesti robovima Svojim, onima koji su vjerovali i dobra djela činili."*[479] Uzvišeni Allah kaže i ovo: *"Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Kur'an slijedi i Milostivoga se boji, iako Ga ne vidi; njega obraduj oprostom i nagradom lijepom!"*[480] I kaže: *"O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje, da - po Njegovom naređenju - pozivaš k Allahu, i kao svjetiljku koja sija. I obraduj vjernike da će Allah na njih veliku milost prosuti."*[481]

Kaže Uzvišeni: *"Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga, radosni zbog onoga što im je Allah od dobrote Svoje dao i veseli zbog onih koji im se još nisu pridružili, za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim neće tugovati; radovat će se Allahovoj nagradi i milosti i tome što Allah neće dopustiti da propadne nagrada onima koji su bili vjernici."*[482] I kaže Uzvišeni: *"Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati - oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevratu, i Indžilu, i Kur'anu - a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh."*[483] Uzvišeni, također, veli: *"Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, one koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: 'Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!' Njih čeka oprost od Gospodara*

---

[479] Eš-Šura, 23.
[480] Ja-sin, 11.
[481] El-Ahzab, 45-47.
[482] Alu-Imran, 169-171.
[483] Et-Tevbe, 111.

njihova i milost; oni su na Pravome putu!"[484] Kaže Uzvišeni: ***"(...) a dat će vam i drugu blagodat koju jedva čekate; Allahovu pomoć i skoru pobjedu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike!"***[485]

Govoreći o Džennetu, Uzvišeni kaže: ***"(...) pripremljen za one koji se Allaha boje."***[486] I kaže: ***"(...) pripremljen za one koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju."***[487] I kaže Uzvišeni: ***"Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili - dženetske bašče će prebivalište biti."***[488] Uzvišeni veli: ***"Ono što žele - vjernici će postići."***[489] U nekoliko slijedećih kur'anskih rečenica nabrajaju se osobine vjernika, a zatim se kaže: ***"Oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti."***[490] U *Musnedu* Ahmeda b. Hanbela, kao i nekim drugim hadiskim zbirkama, zabilježen je hadis u u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Objavljeno mi je deset ajeta. Ko ih se bude pridržavao, uči će u Džennet."* Zatim je citirao spomenute ajete iz sure El-Mu'minun.

Uzvišeni Allah kaže: ***"Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjernicama, i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama, i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, i poniznim muškarcima i poniznim ženama, i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat, i muškarcima koji poste i ženama koje poste, i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu, i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha - Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio."***[491] I kaže Uzvišeni:

[484] El-Bekare, 155-157.
[485] Es-Saff, 13.
[486] Alu-Imran, 133.
[487] El-Hadid, 21.
[488] El-Kehf, 107.
[489] El-Mu'minun, 1.
[490] El-Mu'minun, 10-11.
[491] El-Ahzab, 35.

"Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i molitvu obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju, i Allahovih propisa se pridržavaju. A vjernike obraduj!"[492] Uzvišeni veli: *"Dat ćemo da takav Džennet naslijedi onaj od robova Naših koji se bude grijeha klonio."*[493] Uzvišeni kaže i ovo: *"I nastojte zaslužiti oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje, za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine: i za one koji se, kada grijeh počine, ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole - a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? - i koji svjesno u grijehu ne ustraju. Njih čeka nagrada - oprost od Gospodara njihova i dženetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati, a divne li nagrade za one koji budu tako postupili!"*[494]

Uzvišeni Allah kaže: *"O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas spasiti patnje nesnosne: u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite - to vam je, da znate, bolje - On će vam grijehe vaše oprostiti i u dženetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; to će biti uspjeh veliki, a dat će vam i drugu blagodat koju jedva čekate: Allahovu pomoć i skoru pobjedu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike!"*[495] Kaže Uzvišeni: *"A za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao, bit će dva perivoja."*[496] I kaže Uzvišeni: *"A onome koji je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao Džennet će boravište biti sigurno."*[497]

---

[492] Et-Tevbe, 112.
[493] Merjem, 63.
[494] Alu-Imran, 133-136.
[495] Es-Saff, 10-13.
[496] Er-Rahman, 46.
[497] En-Nazi'at, 40-41.

U Kur'anu postoji mnogo ajeta koji vjernicima donose radosne vijesti o Džennetu. Njihov bi se sadržaj mogao sažeti u tri važna načela: iman (vjerovanje), bogobojaznost, i iskrenost u djelovanju u ime Allaha, dž.š, a u skladu sa sunnetom. Oni koji budu primjenjivali ova tri načela zaslužuju Radosnu vijest, ali ne i ostala stvorenja.

Na njima se, dakle, temelje radosne vijesti spomenute u Kur'anu i sunnetu. Njima su zajednička dva načela: iskrenost u pokornosti Allahu i dobročinstvo prema Njegovim stvorenjima. Suprotno tome jesu oni koji se pretvaraju da su vjernici, ali nikome ništa ni u naručje ne daju!

Potom se spomenuta dva načela mogu svesti na samo jedno, a to je da čovjek voli ono što Gospodar njegov voli. Nema drugog puta koji do tog cilja vodi, osim onog kojeg je zacrtao Allahov Poslanik, a.s.

Što se tiče djela kojima se to postiže, ima ih sedamdeset i nekoliko. Najvrednije od njih jeste izgovaranje riječi *la ilahe illellah* (Nema boga sem Allaha), a najmanje vrijedno djelo je ukloniti s puta ono što ljudima smeta. Između ova dva djela smješteno je ostalo, u što spada vjerovanje u sve ono o čemu je Poslanik, a.s., izvijestio, te pokoravanje sa odobravanjem i zadovoljstvom u svemu onome što je naredio. Tu spada vjerovanje u imena Gospodara, Njegove atribute, Njegova djela i ajete, bez njihovog iskrivljavanja, odnosno njihovog poređenja sa bilo čim. Nešto slično je rekao Šafija: "Hvala Alahu onako kako je On sam Sebe opisao, a više od onoga kako Ga opisuju Njegova stvorenja." Čini se da je on ove riječi preuzeo iz hadisa Vjerovjesnika, s.a.v.s.: *"Moj Allahu, Tebi pripada sva hvala, onako kako Ti kažeš, a bolje nego što mi kažemo."*

Na početku knjige naveli smo nekoliko iskaza ehlisunetske uleme, koji predstavljaju njihov konsenzus, kako prenosi El-Eš'ari. Ovdje ćemo navesti njihovo usaglašeno mišljenje, doslovno kako prenosi Harb, učenik Imami-Ahmeda. U svom poznatom djelu *El-Mesail* on kaže: "Ovo su stajališta stručnjaka za esere i sunnet, onih koji su po njemu poznati i oni na koje se drugi ugledaju u vezi sa spomenutim pitanjima od vremena ashaba našeg

Vjerovjesnika, s.a.v.s., do današnjeg dana. Susretao sam mnoge učenjake Hidžaza i Šama, ali i neke druge znalce ovih disciplina. Ko negira bilo šta od ovih mišljenja, ili u njih posumnja, ili bude nepristojan prema onima koji su ih izrekli, on je protivnik koji smišlja novotarije, otpadnik od džemata, koji je skrenuo sa staze sunneta i puta Istine. To je mišljenje Ahmeda, Ishaka, Ibn Ibrahima, Abdullaha b. Muhalleda, Abdullaha b. ez-Zubejra el-Humejdija, Seida b. Mensura, i drugih sa kojima smo se družili i znanje od njih uzimali. Oni su govorili da se iman sastoji iz riječi i djela, iskrenog nijeta i pridržavanja sunneta. Iman se povećava i smanjuje. Od imana se nešto može izuzeti, pod uvjetom da to ne bude sumnja. Kad čovjek bude upitan: 'Jesi li ti vjernik?', odgovorit će: 'Ja sam vjernik, ako Bog da'. Ili: 'Vjernik, nadam se.' I reći će: 'Ja vjerujem u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njegove poslanike.' Onaj koji kaže da iman podrazumijeva samo riječi bez djela, on je murdžija.[498] Ili, ko tvrdi da iman podrazumijeva riječi, a da djela spadaju u vjerozakon, i on je murdžija. Onaj ko tvrdi da se iman može povećati, ali ne i smanjiti, također je murdžija. Onaj ko tvrdi da je njegov iman poput imana meleka Džibrila i ostalih meleka, murdžija je.

Sve što je On odredio, bilo to dobro ili loše, malo ili mnogo, vidljivo ili nevidljivo, slatko ili gorko, sviđalo se to nekom ili ne sviđalo, bilo lijepo ili ružno, prvo ili posljednje, sve je to od Allaha Uzvišenog, ono što je odredio Svojim robovima. On je Svojim određenjem dao to što im je odredio, i svako od njih neminovno ide prema tome, prema svome određenju. To je Pravda, od Njega. Blud, krađa, pijanstvo, ubijanje, uzimanje imetka na haram-način, mnogoboštvo, i sve vrste grijeha, sve je to u Božijem određenju i znanju, bez ikakve mogućnosti da bilo ko od stvorenja bude imao dokaz protiv Allaha. On je najjasniji dokaz protiv Svojih stvorenja. On neće biti pitan za ono što čini, a oni će svakako biti pitani.

[498] Sekta koja je naučavala da djela nisu sastavni dio vjerovanja.

Uzvišeni Allah je znao i prošlost svojih stvorenja. Znao je ko će Mu biti neposlušan do Sudnjeg dana, kao što su Iblis i njemu slični, pa ih je zato i stvorio. Znao je i ko će mu biti poslušan, pa je takve za to i stvorio. Svako radi ono za što je stvoren i ide putem koji mu je zacrtan. Niko ne može skrenuti s puta koji je zacrtalo Njegovo određenje. On čini ono što želi. Ko kaže da je Allah onima koji su Mu neposlušni i oholi odredio da budu dobri i pokorni, a da su ti ljudi sami željeli zlo i grijeh, taj smatra da je volja ljudi nadvladala volju Uzvišenog Allaha. A ima li veće laži na Allaha od ove?!

Ko kaže da zinaluk nije određenje, može mu se reći slijedeće: ako žena zanese dijete vanbračno, da li je Allah htio stvoriti to dijete? Je li to bilo u Njegovom znanju? Ako kaže da nije, onda smatra da, pored Allaha, ima još neki stvoritelj, što je očito mnogoboštvo.

Ko kaže da krađa, konzumiranje vina i uzimanje haram-imetka ne predstavljaju *kada-i-kader*, Božije određenje, on smatra da dotična osoba može jesti nafaku drugog čovjeka, odnosno potpuno se slaže sa stavom medžusija (vatropoklonika). To je, jednostavno, uzimanje onoga što je Allah odredio na način na koji je čovjek uradio.

Ko kaže da ubistvo nije Allahov kader, on smatra da je ubijeni umro bez *edžela*, prije *roka određenog*. Pa, ima li očitijeg nevjerstva? Riječ je, jednostavno, o odredbi Uzvišenog Allaha, odnosno pravdi Njegovoj prema stvorenjima, znanju Njegovom koje je prethodilo svemu. On je Pravedni, On je istina, On je Taj Koji čini ono što želi. Ko prizna Njegovo znanje, nužno mora priznati i Njegovo određenje, svejedno da li je u pitanju malo ili veliko.

Ni za jednog sljedbenika Kible nećemo posvjedočiti da će biti u Džehennemu zbog grijeha koji je uradio, velikog grijeha posebno, osim ako o tome govori hadis. Isto tako, ni za jednog čovjeka koji se okreće prema Kibli nećemo potvrditi da će u Džennet zbog svoga dobrog djela, zbog nekog hajrata koji je učinio, osim ako se tako ne navodi u hadisu.

Hilafet pripada plemenu Kurejš,[499] makar na svijetu ostala samo dvojica ljudi. Niko nema pravo da im to ospori, da se protiv njih pobuni, ili da nekom drugom prizna to pravo, do Sudnjeg dana.

Džihad ne smije prestajati. On mora u kontinuitetu biti provođen sa imamima, svejedno bili oni dobri ili loši vladari. Džumu, dva bajrama i hadž dužnost je obavljati za sultanom, makar oni i ne bili pravedni i bogobojazni imami. Pravo na prikupljanje zekata, sadekatul-fitra, poreza, otkupnine, krvarine i ostalih obaveza pripada njima, svejedno da li su pravedni vladari ili ne. Treba biti pokoran i poslušan onima kojima je Allah Uzvišeni podario da vas vode. Nemoj biti neposlušan, ne izazivaj protiv njega oružanu pobunu, sve dok ti Allah ne pokaže neki izlaz. Nemoj iznevjeriti njegov *bej'at*, prisegu, jer ko to uradi on je *mubtedi'*, sklon novotarijama, onaj ko okreće glavu, i otpadnik od džemata. Ako ti sultan naredi da činiš ono što je Allah jasno zabranio, nemoj mu se pokoravati. To ti, međutim, ne daje pravo da njemu uskraćuješ pravo na vlast, ili da mu se silom suprotstaviš.

Držati se po strani u vremenu kad u društvu vlada smutnja jeste sunnet, koji je obaveza poštivati. Ako budeš na kušnji, žrtvuj sebe, ali ne i svoju vjeru.[500] Kad nastupi vrijeme smutnje, nemoj, ni rukom ni jezikom, biti onaj koji će još više zakomplicirati ionako složenu situaciju. Sustegni svoj jezik, svoju ruku, svoje emocije i strasti. Allah je najveći pomagač. On vodi računa o onima koji se okreću prema Kibli.

Nikoga ne smatraj nevjernikom zbog grijeha koji je počinio. Ne smatraj

[499] Ovaj hadis je dsikutabilan. (Prim. prev.)

[500] Vjera, ili pravo na slobodu vjere, osnovno je ljudsko pravo, zaštićena vrijednost u šerijatu. Ovo pravo se mora štititi na različite načine. Ovo što autor napominje znači da je preče sačuvati vjeru i u slučaju eventualnog zlostavljanja od strane vlasti. Naravno, u slučaju krajnje nužde, kada je ljudski život u pitanju, vjera dopušta da čovjek prividno negira svoja uvjerenja, kako bi sebi sačuvao život, jer i život je zaštićena vrijednost šerijata. U tom slučaju obavezan je da srcem vjeruje ono što je jezikom negirao. (Nap. prev.)

da je bilo ko istupio iz islama, osim ako o tome jasno govori hadis.

Sve što se od hadiskih predaja prenosi prihvati kao istinu i znaj da je onako kako se prenosi. Naprimjer, prihvati da je nevjernik onaj koji to svojim riječima i djelima pokazuje, onaj koji riječju i djelom izostavlja namaz, uzima vino, i tome slično. Ili, onaj ko smišlja novotariju, kojom se svrstava u nevjernike, postaje otpadnik od islama. O tome vodi računa, ali ne prelazi granicu.

Jednooki Dedžal sigurno će se pojaviti, u to nema sumnje. On je najveći lažac.

Kazna u kaburu je istina. Čovjek će u kaburu biti pitan za svoju vjeru, ko mu je gospodar, te o Džennetu i Džehennemu. Munkir i Nekir su istina. Njih dvojica će u kaburu na kušnju dovesti svakog, a mi Allaha molimo da nas tog iskušenja sačuva.

Muhammedov, s.a.v.s., Havd je istina. To je izvor u Džennetu sa kojeg će se napajati sljedbenici njegovog ummeta, iz posude koju će sa sobom imati.

Sirat-ćuprija je istina. To je ćuprija koja će biti postavljena nad Džehennemom, preko koje će ljudi prelaziti. Iza nje je Džennet.

Mizan-terezija je istina. To je vaga kojom će se mjeriti dobra i loša djela, onako kako On bude htio.

Sur je istina. To je rog u koji će Israfil puhnuti, pa će sva stvorenja pomrijeti. Kada drugi puta puhne, svi će ustati i poći prema Gospodaru svjetova, da polažu Račun, da im se presudi nagrada ili kazna, Džennet ili Džehennem.

Ploča pomno čuvana, El-Levhul-mahfuz, iz koje se prepisuje odredba o ljudskim djelima na osnovnu prethodne odluke Allaha, dž.š., također je istina. I pero kojim je Allah ispisao odredbu i sudbinu je istina.

Zauzimanje, *šefa'at*, na Sudnjem danu je istina. Jedni ljudi će se zauzimati za druge, tako da ovi neće otići u Džehennem. Neki će izaći iz Džehennema nakon što su u njemu proveli vremena koliko Allah bude

želio. Neki će, opet, vječno boraviti u Džehennemu, a to su mnogobošci, oni koji su za Istinu govorili da je laž, oni koji su negirali Allaha Uzvišenog i nisu u Njega vjerovali.

Smrt će na Sudnjem danu biti zaklana između Dženneta i Džehennema. Džennet i sve što je u njemu stvoreno je. Džehennem i sve što je u njemu također je stvoreno. Stvorio ih je Allah Uzvišeni, a stvorio je i stvorenja za njih.[501] Džennet i Džehennem neće nikada prestati postojati, niti će ikada prestati postojati ono što je u njima. Kada neki krivovjerac, ili onaj koji je sklon novotarijama, navede ajet: ***"Sve će, osim Njega, propasti"***,[502] ili kad neki drugi ajet, koji je *mutešabih*, ponudi kao argument za suprotnu tvrdnju, treba mu reći da je njegovo značenje kako će sve ono čemu je Allah propisao nestanak uistinu nestati. Međutim, Džennet i Džehennem svoreni su da opstanu, a ne da nestanu i prestanu postojati. Oni su dio ahireta, a ne dunjaluka.

Hurije krupnih očiju neće umrijeti kad nastupi Sudnji dan, niti kad se puhne u rog. Ne, nikako! Njih je Allah stvorio da ostanu, a ne da nestanu. Njima nije propisao umiranje. Ko ustvrdi drukčije, on je krivovjerac, koji je skrenuo s Pravog puta.

On je sedam nebesa, jedno iznad drugog, stvorio. I sedam zemalja, jednu ispod druge. Između najviše, dunjalučke zemlje i nama najbližeg neba je razdaljina od pet stotina godina. Između svakog neba je razdaljina od pet stotina godina. Iznad najvišeg neba je voda, a iznad vode Arš Milostivog i Uzvišenog. Uzvišeni Allah je na Aršu. Njegov prijesto, Kursijj, mjesto je na kojem On Svojim nogama stoji.

[501] Tojest, stvorio je one za koje je, shodno Svome sveobuhvatnom znanju, znao da će izabrati put koji će ih odvesti do Dženneta ili Džehennema. Ovo nikako ne znači da ih je na neki način predodredio za jedno ili drugo. Svakom čovjeku data je sloboda izbora, i u tom smislu će i biti pozvan na odgovornost, odnosno bit će nagrađen ili kažnjen na Sudnjem danu. (Prim. prev.)

[502] El-Kasas, 88.

On zna šta je na nebesima i zemlji, a i ono što je u utrobi zemlje. Zna sve što je u dubini mora, u korijenu svake dlake i drveta, svakog ploda i sjemenke. On zna gdje i kada otpadne koji list, zna broj svih riječi, broj zrna pijeska ili kamenčića. On zna šta ljudi rade, šta govore i kako dišu. Njemu ništa skriveno nije. On je na Aršu, iznad sedmog neba, a ispod Njega su zastori od vatre, vode, tame i onoga što samo On zna. Ako krivovjerac, kao argument za kontratvrdnju, ponudi ajet: ***"Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice"***,[503] ili ajet: ***"Nema tajnih razgovora među trojicom a da On nije četvrti, niti među petericom a da On nije šesti, ni kad ih je manje ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili"***,[504] ili neki drugi *mutešabih*-ajet iz Kur'ana, reci slijedeće: To znači znanje, da Allah na Aršu, iznad sedmog neba, zna sve to. Njemu je sve dostupno, i ni jedno mjesto nije Mu skriveno.

Allah ima Arš, a Arš ima svoje nosače, koji ga nose. On je na Aršu, a kako i na koji način, ne zna se. Allah Uzvišeni sve čuje, bez imalo sumnje, i sve vidi, bez imalo dileme. On sve zna, i ništa Mu nije nepoznato. On je plemenit, i nikada ne škrtari. On je blag i milostiv, i nikad ne požuruje. On sve pamti, i ništa ne zaboravlja. On nikad ne griješi. On je blizu svega, ništa Mu ne može promaći. On govori i gleda, smije se i raduje, voli i prezire, srdi se i zadovoljan je, ljuti se i milostiv je, kažnjava i oprašta, daje i zabranjuje. On se svake večeri spušta na nama najbliže nebo, onako kako On želi. Ništa nije kao On, On sve čuje i sve vidi.

Sva su srca ljudi među dva prsta Milostivog, koji ih okreće kako On hoće. Adema je u poznatom liku stvorio Svojom rukom. Nebo i zemlja će na Sudnjem danu biti na Njegovom dlanu. On će Svojom nogom stati na Džehennem, koji će se tada skupiti, a On će Svojom rukom neke ljude iz njega izvaditi. Stanovnici Dženneta će u Njegovo lice gledati. On će ih

[503] Kaf, 16.
[504] El-Mudžadele, 7.

tako počastiti i otkriti im se. Svi ljudi će Mu na Sudnjem danu polagati račun. On će to lično obaviti.

Kur'an je Allahov govor, sredstvo kojim On govori. Kur'an nije stvoren. Ko tvrdi da je Kur'an stvoren, on je džehmija, nevjernik. Ko bude tvrdio da je Kur'an Allahov govor i na tome se zaustavi, odnosno ne kaže još da nije stvoren, on je gori od nevjernika. Ko bude tvrdio da je naše izgovaranje riječi i učenje Kur'ana stvoreno, a da je Kur'an Allahov govor, i taj je džehmija. Allah je sa Musaom razgovarao, iz ruke u ruku mu Tevrat dao. Allah neprestano govori.

Snoviđenje koje od Allaha dolazi istina je, naročito onda kada vjernik u snu vidi ono što nije zamršeno pa to isprića učenom čovjeku, koji to protumači na valjan način. Poznato je da su vjerovjesnici na taj način primali objavu od Allaha. Ima li veće neznalice od onoga koji posumnja u takvo što i ustvrdi da to ništa ne predstavlja?! Prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Snoviđenje vjernika je govor kojim se Gospodar obraća Svome robu."* U jednom drugom hadisu stoji: *"Istiniti snovi su od Allaha."*[505]

Ovdje spada i spominjanje vrlina ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., bez izuzetka, uz obavezno suzdržavanje od spominjanja njihovih loših postupaka, odnosno nesuglasica koje su izbile među njima. Ko bude vrijeđao i nedolično spominjao ashabe Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ili samo jednog od njih, bude spominjao neke njihove mahane, zatim, ko povrijedi čast i ugled nekog od njih, ili o njima bilo šta ružno progovori, on je heretik, pokvarenjak i nevjernik, od koga Allah neće primiti dobro djelo. Gajiti ljubav prema njima je sunnet, učiti dovu za njih je čin kojim se približavamo Bogu, slijediti njihov put je Pravi put, a prigrliti njihov način življenja istinska je vrijednost. Najbolji od ljudi poslije Muhammeda, a.s., svakako je Ebu Bekr, poslije njega Omer, poslije Omera Osman, a poslije Osmana Alija. Neki su se zaustavili kod Osmana. Oni su *hulefai-rašidun*

[505] Autor ne navodi izvore za ove hadise. (Prim. prev.)

- *pravedne halife* na Pravom putu. Poslije njih najodabraniji su ostali ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Ko god spomene nešto ružno iz njihove prošlosti, sultan je dužan prevaspitati ga i kazniti. Nema pravo oprostiti mu, nego ga treba kazniti, odnosno ponuditi mu da se pokaje. Ako se pokaje, prihvatit će njegovo pokajanje, a ako se ne pokaje, nastavit će sa kažnjavanjem i doživotnim zatvorom, sve dok ne umre, ili javno ne odustane.

Arapima priznajemo pravo i prvenstvo koje imaju, a i volimo ih zbog hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Voljeti ih sastavni je dio vjerovanja, a mrziti ih licemjerstvo je. Mi ne tvrdimo ono što tvrde šu'ubije, i neki drugi, koji ne vole Arape i ne priznaju im prednosti. Takvo što je novoatrija.

Ko smatra da su sticanje imetka za životne potrebe i trgovina haram, strogo zabranjena djela, taj je neznalica i grješnik. Sticanje imetka na halal-način nešto je što su Allah Uzvišeni i Njegov Poslanik proglasili dopuštenim. Čovjek je dužan raditi kako bi opskrbio sebe i svoju porodicu, iz dobra koje mu je Allah podario. Zanemariti to bio bi znak da se skrenulo s Pravog puta.

Vjersko znanje crpi se iz Knjige Uzvišenog Allaha, iz hadisa i esera koji se na vjerodostojan način prenose, putem pouzdanih prenosilaca, sve od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., preko njegovih ashaba, r.a., tabi'ina i etba'u-tabi'ina, do imama iz genearcija poslije njih, koji su njihov put slijedili, a na koje su se drugi ugledali. Oni nisu bili skloni novotarijama. Niko ih nije optuživao za laž, niti je ko u njih sumnjao. Ovo su stavovi ehlisunetske uleme, sljedbenika sunneta i lučonoša znanja, onih od kojih smo znanje uzimali, hadis i sunnet prenosili. Oni su bili poznati imami, povjerljivi i pouzdani, ljudi od kojih smo preuzeli emanet, oni za kojima se drugi povode. Držite se tog pravca, naučavajte ga i druge tome podučavajte."

Ovako prenosi Harb, učenik Imami-Ahmeda i Ishaka. On od njih dvojice prenosi mnogo toga, kao i od Seida b. Mensura, Abdullaha b. ez-Zubejra el-Humejdija i drugih učenjaka iz ove generacije. Ko porazmisli

o onome što je od njih preneseno, kao i od drugih koji su mnogo puta brojniji, naći će da su svi ti stavovi podudarni. Kada bismo sve te stavove pokušali sabrati, trebalo bi nam mnogo više prostora nego što zauzima ova knjiga.

Ovo je pravac onih koji zaslužuju Radosnu vijest. Ovdje je sadržano ono što trebaju govoriti, raditi i vjerovati, a Alah je najbolji pomagač.

Ovu knjigu završit ćemo zaključkom, zapravo dovom stanovnika Dženneta.

ZAKLJUČAK:

Dova stanovnika Dženneta

Uzvišeni Allah kaže: ***"One koji vjeruju i čine dobra djela Gospodar njihov će na Pravome putu podržati, zato što vjeruju; rijeke će teći ispred njih u Džennetima zadovoljstva, molitva njihova bit će u njima: 'Hvaljen neka si, Allahu!', pozdrav njihov; 'Mir vama!', a njihova posljednja molitva: 'Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo!'"***[506]

Hadžadž b. Džurejh kaže: "Obaviješten sam da riječi Uzvišenog: ***'Hvaljen neka si, Allahu!'***, predstavljaju dovu upućenu Allahu od strane dženetlija u trenutku kada pored njih proleti kakva ptica, a oni je požele imati. Oni tada kažu: ***'Hvaljen neka si, Allahu!'***, što je, zapravo, njihova molitva, nakon koje dolazi melek koji im donosi ono što žele. On ih selamom pozdravlja, a oni mu selamom otpozdravljaju. Na to upućuju Njegove riječi, prema kojima je njihov pozdrav: ***'Mir vama!'*** Kada jedu, oni Allahu, Gospodaru svome, zahvale, a na to upućuju Njegove riječi: ***'(...) a njihova posljednja molitva: 'Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo!'"'***

El-Ešdže'i prenosi da je Sufjan es-Sevri rekao: "Kada nešto požele, oni kažu: ***'Hvaljen neka si, Allahu'***, pa im dođe ono što su poželjeli."

Ove riječi (Subhanellah - Slavljen neka si, Allahu, nap. prev.) znače uzdizanje i veličanje Allaha Uzvišenog u odnosu na sve drugo što Mu ne dolikuje. Spomenuti Sufjan prenosi da je Talha rekao: "Allahov Poslanik

[506] Junus, 9-10.

je upitan o značenju riječi *subhanellah*, pa je rekao: *'To je nemogućnost da se Allahu pripiše bilo šta loše.* "' Također, prenosi se da je Ibnul-Kiva hazreti-Aliji postavio isto pitanje, a on je odgovorio: "To su riječi kojima je Allah, kada se o Njemu govori, zadovoljan."

Uzvišeni Allah obavještava da je prva dova stanovnika Dženneta, kad nešto zažele, sadržana u spomenutim riječima: ***"Hvaljen neka si, Allahu!"*** A kada to dobiju, oni kažu: ***"Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo!"***

U jednom hadisu stoji: *"Najbolja dova je:* ***'Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo!'*** *"* Ova dova je, istovremeno, i zahvala i zikr, spominjanje Allaha, kojima će stanovnici Dženneta biti nadahnuti. U ovome je išaret da će *teklif*, obvezivanje, u Džennetu biti dokinuto, odnosno, da će od cjelokupnog ibadeta u Džennetu ostati jedino ova dova, kojom će biti nadahnuti. U izrazu *Allahumme* (*Subhanekellahumme* - Hvaljen neka si, moj Allahu) pokazatelj je da je dova iskrena, jer to znači: *Ja Allah - o Allahu* (ili: *Allahumme - moj Allahu*). S druge strane, u ajetu nema naznaka da oni izgovaraju riječi *subhaneke* samo onda kad im nešto treba. Vjerodostojni hadisi jasno ukazuju na to da će biti nadahnuti i naviknuti da to izgovaraju kao što su naviknuti da dišu. Mislim da njihovom položaju ne dolikuje da to izgovaraju jedino kad im nešto treba, a Allah najbolje zna.

SADRŽAJ:

ŽIVOT I DJELO 5

UVOD 7

Trenutak kada oni koji pozitivno razmišljaju spoznaju radi čega su stvoreni 11

O ovoj knjizi 14

POGLAVLJE I
O pojašnjenu da Dženet postoji u sadašnjosti 21

POGLAVLJE II
O Džennetu u kojem je bio nastanjen Adem, a.s 37

POGLAVLJE III
Dokazi onih koji tvrde da je Džennet u kojem je bio nastanjen Adem Džennet vječnosti, u koji će ljudi ući na Sudnjem danu 43

POGLAVLJE IV
Navođenje argumenata onih koji se suprotstavljaju prethodno iznesenom mišljenju 53

POGLAVLJE V
Pristalice ovog mišljenja odgovaraju pristalicama prethodnog stava 63

POGLAVLJE VI
Ulazak u Džennet vječnosti 69

POGLAVLJE VII
O zabludi onih koji smatraju da Džennet još nije stvoren 73

POGLAVLJE VIII
Odgovor pristalicama navedenog mišljenja 75

POGLAVLJE IX
O broju dženetskih vrata 81

POGLAVLJE X
O širini dženetskih vrata 91

POGLAVLJE XI
O karakteristikama dženetskih vrata, koja imaju halke 95

POGLAVLJE XII
O razdaljini između dženetskih vrata......99

POGLAVLJE XIII
O mjestu na kojem se nalazi Džennet......101

POGLAVLJE XIV
O ključu Dženneta......105

POGLAVLJE XV
O dženetskom registru i prospektu koji se piše za njegove stanovnike kada umru i kada u njega uđu......109

Drugi dženetski prospekt......112

POGLAVLJE XVI
Samo je jedan put do Dženneta......115

POGLAVLJE XVII
O dženetskim deredžama......119

POGLAVLJE XVIII
Najviše dženetske deredže i njihova imena......125

POGLAVLJE XIX
O povoljnoj ponudi Uzvišenog za trgovinu sa Svojim robovima,......129

POGLAVLJE XX
Kako Džennet od Gospodara traži svoje stanovnike, i o njegovom zauzimanju za njih......135

POGLAVLJE XXI
Imena Dženneta......141

POGLAVLJE XXII
O broju Dženneta i o tome da su oni dvovrsni dva Dženneta od zlata i dva Dženneta od srebra......149

POGLAVLJE XXIII
Neke je Džennete Uzvišeni Gospodar lično stvorio i zasadio, i na taj način ih odlikovao nad ostalim Džennetima......151

POGLAVLJE XXIV
O dva dženetska vratara, njegovim čuvarima i imenu njihovog glavnog čuvara......155

POGLAVLJE XXV
Prvi ko će pokucati na dženetska vrata......157

POGLAVLJE XXVI
Prvi narod koji će ući u Džennet......159

POGLAVLJE XXVII
Prvi od ovog ummeta koji će ući u Džennet, ...161

POGLAVLJE XXVIII
Siromašni će ući u Džennet prije bogatih..165

POGLAVLJE XXIX
Kategorije stanovnika Dženneta..167

POGLAVLJE XXX
Najbrojniji stanovnici Dženneta
bit će iz Muhammedovog, s.a.v.s., ummeta..173

POGLAVLJE XXXI
U Džennetu će biti više žena
nego ljudi, ali i u Džehennemu, također...175

POGLAVLJE XXXII
Osobine onih iz ovog ummeta koji će ući u Džennet.............................179

POGLAVLJE XXXIII
Pregršt milosti Uzvišenog, kojom će neke ljude
On zahvatiti i uvesti u Džennet bez polaganja računa.............................183

POGLAVLJE XXXIV
Dženetsko tlo, zemlja, šljunak
i materijal od kojeg je sagrađen...187

POGLAVLJE XXXV
Svjetlost Dženneta i njegova bjelina...191

POGLAVLJE XXXVI
Dženetske odaje, dvori i paviljoni..193

POGLAVLJE XXXVII
Stanovnici Dženneta znat će svoja
staništa i svoje mjesto u Džennetu kada
u njega uđu, iako prije ulaska nisu ništa vidjeli....................................199

POGLAVLJE XXXVIII
Kako će sretnici ući u Džennet i čime će biti dočekani..........................201

POGLAVLJE XXXIX
Osobine stanovnika Dženneta 205

POGLAVLJE XL
O onima sa najvišim stepenom u Džennetu,..209

POGLAVLJE XLI
Dar koji će stanovnici Dženneta dobiti kada u njega uđu.........................213

POGLAVLJE XLII
O dženetskom povjetarcu, i sa kolike razdaljine puše........................217

POGLAVLJE XLIII
Ezan kojeg će učiti dženetski mujezin..221

POGLAVLJE XLIV
Dženetsko drveće, bašče i hladovina..225

POGLAVLJE XLV
Dženetski plodovi, njihova veličina, brojnost i kvalitet.......................231

POGLAVLJE XLVI
O zemljoradnji u Džennetu...237

POGLAVLJE XLVII
Dženetske rijeke i izvori,
vrste dženetskih rijeka i njihovi tokovi...239

POGLAVLJE XLVIII
Hrana, piće i odjeća stanovnika Dženneta...249

POGLAVLJE XLIX
Posude iz kojih će dženetlije jesti i piti, ...257

POGLAVLJE L
Odjeća, ukrasi i postelje stanovnika Dženneta......................................261

"Imat će krune na glavama"...267

POGLAVLJE LI
Šatori, kreveti, divani i predvorja u Džennetu......................................271

POGLAVLJE LII
Posluga i mladići u Džennetu...275

POGLAVLJE LIII
Žene stanovnika Dženneta,
opis njihove vanjske i unutarnje ljepote, ...279

POGLAVLJE LIV
Materija od koje su hurije stvorene...295

POGLAVLJE LV
Bračni život dženetlija 301

POGLAVLJE LVI
Da li će u Džennetu biti trudnoće i rađanja?...305

POGLAVLJE LVII
Pjesma hurija, muzika i slični užici u Džennetu...................................315

A, slušat će i ono što je uzvišenije od ovoga..317

POGLAVLJE LVIII
Jahalice i prijevozna sredstva stanovnika Dženneta *321*

POGLAVLJE LIX
Međusobno posjećivanje dženetlija *323*

POGLAVLJE LX
Dženetska čaršija i ono što je
Uzvišeni Allah u njoj pripremio dženetlijama *327*

POGLAVLJE LXI
Posjeta dženetlija njihovom Gospodaru, Uzvišenom *331*

POGLAVLJE LXII
Oblaci i kiša u Džennetu *335*

POGLAVLJE LXIII
Svaki će dženetlija imati vlastito carstvo *339*

POGLAVLJE LXIV
Džennet je takav da ga naša mašta ne može obuhvatiti, ... *343*

POGLAVLJE LXV
Oni će svojim očima vidjeti Gospodara Uzvišenog *351*

POGLAVLJE LXVI
Obraćanje Uzvišenog Allaha stanovnicima Dženneta *409*

POGLAVLJE LXVII
O vječnosti, tj. neprolaznosti Dženneta *411*

POGLAVLJE LXVIII
Oni koji će posljednji ući u Džennet *455*

POGLAVLJE LXIX
Jezik kojim će govoriti stanovnici Dženneta *461*

O prepiranju Dženneta i Džehennema *461*

U Džennetu će ostati viška prostora *462*

Stanovnici Dženneta neće spavati *462*

O prelasku iz niže u višu dženetsku deredžu *463*

Džennet govori *468*

Džennet se stalno proljepšava *468*

Hurije krupnih očiju više čeznu za
svojim muževima nego što oni čeznu za njima *469*

Smrt će biti zaklana između Dženneta i Džehennema *469*

Svi će ibadeti u Džennetu biti dokinuti, osim zikra, koji će trajno ostati.........473

Prisjećanje stanovnika Dženneta na dunjalučke uspomene........473

POGLAVLJE LXX

O onima koji zaslužuju Radosnu vijest.........475

ZAKLJUČAK

Dova stanovnika Dženneta.........489

SADRŽAJ.........491

VODIČ KA DŽENNETU

IBN KAJJIM EL-DŽEVZI